

จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง: โบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทย

ญาณี กลิ่นเมือง

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
65060412_2709287391

จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง: โบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทย

ญาณี กลิ่นเมือง

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง: โบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทย"

ของ ญาณี กลิ่นเมือง

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย มุกสง)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐานิดา บุญวรรโณ)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ เผือกสม)

อนุมัติ

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.กรองกาญจน์ ชูทิพย์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ชื่อเรื่อง จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง: โบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทย

ผู้วิจัย ญาณี กลิ่นเมือง

ประธานที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐานิดา บุญวรรโณ

ประเภทสารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2567

คำสำคัญ พัฒนาการของความรู้, เครื่องสำอาง, เวชสำอาง, แพทย์ปรุงยา, ความงาม, วิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ต้องการนำเสนอว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยมีพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่องและความไม่ต่อเนื่องดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นความหมายของความงามที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ยุคจารีตที่มีความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องสำอางอันผูกอยู่กับวรรณคดี และวรรณกรรมด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ จนกระทั่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางด้วยพืชพรรณสมุนไพรหายไป หากแต่ถูกนำไปใช้ในเชิงการรักษาในสถาบันการศึกษาของโรงเรียนราชแพทยาลัยในปี พ.ศ.2443 และการก่อกำเนิดแผนกแพทย์ปรุงยาในปี พ.ศ. 2457 จึงทำให้ความหมายของความงามด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เริ่มหายไป ส่งผลให้การเสริมสร้างความงามในห้วงเวลาดังกล่าวนิยมสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ อันเป็นผลมาจาก การจัดระเบียบนักเรียนแพทย์ของสมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทร และการเข้ามาสนับสนุนการศึกษาของมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์ที่ส่งผลให้การเสริมสร้างความงามในสังคมไทยพึ่งพิงเครื่องสำอางต่างประเทศ รวมถึงการปรากฏตัวของตั้ว ลพานุกรมที่ส่งผลให้ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยให้ความสำคัญกับการผลิตยาจนส่งผลให้เริ่มมีการผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศจนกระทั่ง พ.ศ. 2506 องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางถูกบรรจุผ่านวิชาเลือกในคณะเภสัชศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งผลให้มีการเรียนการผลิตเครื่องสำอางตกแต่งภายนอกอันสอดคล้องกับการนิยามความหมายของเครื่องสำอางตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากการเกิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทย ภายใต้การดูแลของคณะเภสัชศาสตร์ได้ส่งผลให้ความหมายของความงามเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง ซึ่งส่งผลต่อโครงสร้างเซลล์ผิวหนังในระยะยาวด้วยการ

ใช้สารสกัดจากธรรมชาติอันเป็นพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เช่น หน้าอ่อนเยาว์ หน้าใสไร้สิว ไร้ฝ้าเป็นต้น

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

Title FROM COSMETIC TO COSMECEUTICALS: AN ARCHAEOLOGY OF KNOWLEDGE ON COSMETIC SCIENCE IN THAILAND

Author Yanee Klinmuang

Advisor Assistant Professor Thanida Boonwanno, Ph.D.

Academic Paper M.A. Thesis in Southeast Asian Studies - (Type A 2), Naresuan University, 2024

Keywords Development of Knowledge, Cosmetic, Cosmeceuticals, Pharmacy, Beauty, Cosmetic Science

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ABSTRACT

This thesis aims to present that the body of knowledge about cosmetics in Thai society has undergone discontinuous development and changes. These discontinuities reflect the evolving meanings of beauty over different historical periods. Starting from the traditional era, where beliefs about cosmetics were intertwined with literature and herbal knowledge, cosmetics based on herbal plants gradually disappeared from popular use. Instead, they became part of medical practices within educational institutions, such as the establishment of the Royal Medical College in 1900 and the Department of Pharmaceutical Medicine in 1914. This shift led to a decline in the use of herbal plants for beauty purposes. During this period, the focus on beauty increasingly turned to imported cosmetic products. This was influenced by the reorganization of medical education under the Prince of Chainat Narendornand. Then, the support of the Rockefeller Foundation encouraged the reliance on foreign cosmetics in Thai society. Additionally, the contributions of Dr.Tua Laphanukrom marked a transformation in pharmaceutical knowledge, prioritizing the production of medicines, which eventually extended to the domestic production of cosmetics. Unit 1963, Cosmetic knowledge was formally included as an elective subject in the Faculty of Pharmaceutical Sciences at Chulalongkorn University. This development aligned with the definition of cosmetics outlined in the Cosmetics Act of 1974, fostering the education and production of external cosmetic applications. In 2005, a significant change occurred with the

introduction of Cosmetic Science programs in the Faculty of Pharmaceutical Sciences in many regional universities. This shift emphasized the study and production of cosmeceuticals, which impact skin cell structures over the long term. The use of natural extracts, particularly herbal plants, became central to the new concept of beauty, focusing on outcomes like youthful skin, clear complexions, and the reduction of acne and blemishes.

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ประกาศคุณูปการ

การเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้เริ่มต้นจากการที่ข้าพเจ้าอยากเขียนงานแนวประวัติศาสตร์ความงาม ในขณะที่ข้าพเจ้ากำลังแต่งหน้าอยู่ในห้องของตนเอง จึงทำให้เป็นจุดเริ่มต้นแรกที่อยากเขียนงานแนวประวัติศาสตร์ความงามจนได้พัฒนามาเป็นวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ซึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายท่าน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์มากที่สุด ขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.ฐานิดา บุญวรรโณ ผู้ซึ่งกรุณาตอบรับเป็นที่ปรึกษาและคอยกรุณาชี้แนะให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และกำลังใจในการเขียนงาน ตลอดจนการได้ความช่วยเหลือและความรู้ในการเขียนงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงโดยดี นอกจากนี้ยังขอขอบพระคุณ รศ.ดร.ชาติชาย มุกสง ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของข้าพเจ้า ตลอดจนคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.ทวีศักดิ์ เผือกสม ที่คอยชี้แนะและให้คำปรึกษาในการเขียนวิทยานิพนธ์อย่างดี ตลอดจนการแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จสมบูรณ์

นอกจากนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาที่คอยอบรมและให้ความรู้แก่ข้าพเจ้าตลอดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ชัยพงษ์ สำเนียง อาจารย์ณัฏฐพงษ์ สกุลเลี่ยว อาจารย์มนตรี กรรพุมมาลย์และอาจารย์อุดมพร ธีระวิริยะกุล ที่มอบความรู้อันมีค่าให้แก่ข้าพเจ้าจนจบการศึกษาและเป็นกำลังใจในการเขียนงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ รวมถึงการให้คำแนะนำในการต่อยอดงานวิชาการ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์ยุกติ มุกดาวิจิตร และอาจารย์คัทลียา เหลี่ยมดี ที่ให้คำแนะนำและข้อบกพร่องของงานจนทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้ของข้าพเจ้ามีข้อเสนอที่สมบูรณ์มากขึ้น นอกจากนี้ยังขอขอบพระคุณอาจารย์ตามไท ดิลกวิทยรัตน์ ที่คอยให้คำแนะนำในเรื่องหนังสือและเอกสารในการเขียนวิทยาพนธ์ และขอขอบพระคุณอาจารย์วิลลา วิลัยทอง อย่างมากที่คอยให้คำแนะนำในเรื่องการค้นเอกสารที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงแหล่งข้อมูลเอกสารชั้นต้นเกี่ยวกับเครื่องสำอาง นอกจากนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์อาทิตย์ เจียมรัตตัญญูและอาจารย์วัชรวุฒิ ซื่อสัตย์ ที่แลกเปลี่ยนประเด็นความรู้และทำให้ข้าพเจ้าได้ข้อคิดเพิ่มเติมในการเขียนงานวิทยานิพนธ์ และข้าพเจ้ายังรู้สึกขอบพระคุณอาจารย์มุทิตา บุญวยาภรณ์ ที่คอยให้กำลังใจ รวมถึงให้คำปรึกษาในยามที่ข้าพเจ้าท้อจนทำให้มีแรงจูงใจในการเขียนวิทยานิพนธ์จากการแลกเปลี่ยนและสนทนาวิชาการเกี่ยวกับเรื่องความงามในพม่า นอกจากนี้ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์พุทธพล มงคลวรวรรณ อย่างมากที่คอยช่วยเหลือในเรื่องการเดินทางเพื่อไปค้นเอกสารและการค้นพบเอกสาร ข้อมูลวารสารต่างๆ รวมถึงความรู้ทางวิชาการที่อาจารย์คอยให้คำแนะนำในการค้นเอกสาร อันเป็นมิตรภาพที่ข้าพเจ้ารู้สึก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ขอบพระคุณอย่างมากในช่วงที่ข้าพเจ้าได้เดินทางไปค้นเอกสาร

การอำนวยความสะดวกในเรื่องขั้นตอนเอกสารการเรียนนั้น ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ คุณนภัสกร เหล่าวาณิชวัฒนา ที่คอยอำนวยความสะดวกในเรื่องการดำเนินการและการจัดการเอกสารต่างๆ รวมถึงขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะเภสัชศาสตร์และห้องสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดตั้ว ลพานุกรมที่คอยช่วยเหลือทางด้านเอกสาร การถ่ายเอกสารและติดต่อเอกสารให้ รวมถึงเจ้าหน้าที่ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เจ้าหน้าที่ห้องสมุดองค์การเภสัชกรรม ศาสตร์ที่คอยอำนวยความสะดวกในเรื่องการค้นเอกสาร ตลอดจนเจ้าหน้าที่หอสมุดศิริราช มหาวิทยาลัยมหิดล และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวรที่คอยให้บริการยืมหนังสือ

นอกจากนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณพี่ๆ และมิตรสหายในห้องบัณฑิตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา อย่างมากที่คอยให้กำลังใจและความช่วยเหลือในหลายๆ ด้าน รวมถึงสร้างบรรยากาศในการเรียนให้ไม่เงียบเหงา ขอขอบคุณ คุณพรนภา ทัดดอกไม้ คุณศุภกิตติ์ หอไชย คุณพีรณัฐ เปี่ยมศักดิ์สันติ คุณชนมน จันทร์มี คุณสิริฉัตร รักการ คุณบัญชา ราชมณี คุณกาญจนพงศ์ รินสินธุ์ คุณภูบดินทร์ เนตรสว่าง คุณอภิรักษ์ พูลอำไพ คุณสถาปนา เชิงจอหอ คุณขวัญข้าว สังขพันธานนท์ และอาจารย์พุทธพล มงคลวรวรรณ อีกทั้งข้าพเจ้าขอขอบคุณมิตรสหายอย่างคุณพนปิติ ตันสุวรรณ ที่ช่วยเหลือในการค้นเอกสารและให้กำลังใจตลอดมาในยามที่ข้าพเกือบหมดแรงเขียนงาน รวมถึงขอขอบคุณมิตรสหาย คุณกาญจนา สระทองขาว คุณนันทพร พูลสิงห์ คุณฐิติกานต์ มะลิทอง และคุณกัญญาณัฐ มลิวรรณ์ ที่คอยบรรเทาทุกข์และเป็นกำลังใจสำคัญ คอยรับฟังเรื่องราวต่างๆ ในชีวิตของข้าพเจ้า

กำลังใจครั้งสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์มากที่สุด ข้าพเจ้าขอขอบคุณครอบครัวกลิ่นเมืองที่คอยให้ความสนับสนุนทางด้านการเรียนจนจบการศึกษา รวมถึงให้โอกาสครั้งสำคัญในเรื่องกาศึกษามาโดยตลอด ทั้งพี่สาวฝาแฝด จินดาภา กลิ่นเมืองและกัณฐิกา กลิ่นเมือง ตลอดจนกำลังใจที่ได้รับอย่างเต็มเปี่ยมในยามที่ข้าพเจ้ามัวเมาไปกับความตึงเครียดของชีวิตและอุปสรรคต่างๆ หากแต่ผ่านมาได้เพราะกำลังใจจากแม่และครอบครัวกลิ่นเมือง และสุดท้ายขอบคุณตัวข้าพเจ้าเองที่เชื่อมั่นในตนเอง จนไม่ย่อท้อ และหมดแรงในระหว่างการเขียนงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนผ่านไปได้ด้วยดี วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นผู้ที่มีความรู้หรือจบหลักสูตรเภสัชศาสตร์ทางด้านเภสัชศาสตร์แต่อย่างใด หากงานชิ้นนี้เป็นการนำเสนอให้เห็นมุมมองทางด้านประวัติศาสตร์ และหากมีความผิดพลาดประการใดในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบไว้แต่เพียงผู้เดียว

ญาณี กลิ่นเมือง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ค

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

ประกาศคุณูปการ ..... ช

สารบัญ ..... ฌ

สารบัญตาราง ..... ฐ

สารบัญภาพ ..... ฑ

บทที่ 1 บทนำ 1

ที่มาและความสำคัญของปัญหา 1

คำถามของการวิจัย 6

จุดมุ่งหมายของการวิจัย 6

ขอบเขตการวิจัย 6

นิยามศัพท์เฉพาะ 6

สมมติฐานของการวิจัย 9

บทที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง 11

กลุ่มงานที่ศึกษาประเด็นประวัติศาสตร์ความงาม 11

วาทกรรมความงามของผู้หญิง 11

พัฒนาการของความงามหรือการเปลี่ยนแปลงนิยามความงาม 14

กลุ่มงานที่ศึกษาประเด็นองค์ความรู้เรื่องเครื่องสำอางในสังคมไทย 16

องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง 16

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กลุ่มงานที่ศึกษาประวัติศาสตร์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง (Cosmetic Science).....17
องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และแพทย์ปรุงยา.....17
พัฒนาการองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในช่วงเวลา พ.ศ. 2457-2540.....18
พัฒนาการองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในกลุ่มเวชสำอางช่วงหลัง พ.ศ.2543.....20
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....22
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย.....22
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....22
การวิเคราะห์ข้อมูล.....24
กรอบแนวคิดการวิจัย.....24
ความไม่ต่อเนื่อง (Discontinuity).....24
บทที่ 4 จากผิวเหลืองด้วยสมุนไพรในยุคจารีตสู่การเกิดการศึกษาแพทย์ปรุงยา.....34
องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุคจารีต.....35
“บ่มิขาวบ่มิดำ สีสมบูรณ์งามดังทองอันสุกเหลืองเป็นที่พึงใจฝูงชายทุกคนแล”: ความเชื่อเรื่อง ความงามของผู้หญิงในสมัยสุโขทัย.....35
“ลางนางอาบน้ำอาบท่า ทาขมิ้นเหลืองพึงชม”: ความเชื่อเรื่องความงามของผู้หญิงในสมัยอยุธยา.....37
องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น.....46
“ปรางแม่ขาวยิ่งขาว ไข่ต้ม”: ความเชื่อเรื่องความงามของผู้หญิงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....46
องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุคสยามสมัยใหม่.....49

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

"ผู้ที่จะออกไปมีอาชีพเป็นแพทย์นั้นจะปรุงยาขายด้วยไม่ได้": ก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยา.....55
สรุปท้ายบท.....69
บทที่ 5 พัฒนาการและองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในการสถาบันการศึกษาของไทย.....76
พัฒนาการด้านการเรียนและการขยายตัวของคณะเภสัชศาสตร์.....77
สมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทรจัดระเบียบนักเรียนแพทย์ปรุงยา พ.ศ. 2457-2462.....77
องค์ความรู้ในการเรียนแพทย์ปรุงยา.....84
ความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อคกิเฟลเลอร์: สู่การเรียนเภสัชกรรมแบบกาเลน พ.ศ. 2465-2479.....96
การเข้ามาของเครื่องสำอางในสังคมไทย.....99
องค์ความรู้การเรียนแพทย์ปรุงยา พ.ศ. 2467-2474.....113
องค์ความรู้บังคับใช้เชิงกฎหมายในพระราชบัญญัติ.....119
การเข้ามาของเครื่องสำอางทศวรรษ 2460 เป็นต้นมา.....122
การเปลี่ยนแปลงจาก "แพทย์ปรุงยา" สู่ "เภสัชกรรม".....134
ภก.ดร.ตั้ว ลพานุกรม ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2480-2483 สู่เภสัชอุตสาหกรรมและ "อนุปริญญาเภสัชกรรมศาสตร์".....141
การเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เภสัชกรรมศาสตร์.....141
องค์ความรู้บังคับใช้เชิงกฎหมายในพระราชบัญญัติ.....149
การเริ่มต้นผลิต (อุตสาหกรรมครัวเรือน) ขายเครื่องสำอางไทย 2480.....153
เภสัชศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2483-2500.....165
องค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ในช่วง พ.ศ. 2483-2500.....165

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

องค์ความรู้บังคับใช้เชิงกฎหมายผ่านพระราชบัญญัติ..... 174
สวยไปถึงไหน ได้รับความชมเชยที่นั่น: การเข้ามาของเครื่องสำอางต่างประเทศและการสวมทับภาพลักษณ์ความเป็นต่างประเทศในเครื่องสำอางไทย 179
ยุควิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง: จากวิชาเลือกสู่หลักสูตรการศึกษาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง 195
องค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์..... 195
ถ้าไม่ใช้เครื่องสำอางเลย เราไม่ตาย แต่ถ้าเราใช้เครื่องสำอางผิด เราอาจจะตายได้: องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง..... 205
องค์ความรู้บังคับใช้เชิงกฎหมายผ่านพระราชบัญญัติ..... 219
วิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง (Cosmetic Science) ในคณะเภสัชศาสตร์ช่วง พ.ศ.2529-2543..... 223
องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง..... 223
องค์ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์ที่ถูกบังคับใช้ในเชิงกฎหมาย..... 230
การบริโภคเครื่องสำอางในสังคมไทย พ.ศ.2528-2543..... 233
เวชสำอาง (Cosmeceuticals) ในคณะเภสัชศาสตร์ พ.ศ.2543-2567 236
องค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอาง..... 236
สรุปท้ายบท..... 283
บทที่ 6 บทสรุป 287
ภาคผนวก..... 299
บรรณานุกรม..... 560
บรรณานุกรม..... 601
ประวัติผู้วิจัย..... 602

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทย 74

ตารางที่ 2 สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทย 75

ตารางที่ 3 การรีวิวผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของบิวตี้บล็อกเกอร์ช่วงทศวรรษ 2560..... 282

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 แผนผังกรอบแนวคิด 33

ภาพที่ 2 ภาพโฆษณายาน้ำวิลัยพักตร์ช่วยลดสิว ผื่น ช่วยให้ผิวนุ่มนวล พ.ศ.2456 100

ภาพที่ 3 ภาพโฆษณายาน้ำปิงันซุยของห้างเคโอยามาช่วยรักษาสิวช้าง สิวเม็ดเล็ก สิวเกลื้อน เสี้ยน1และทำให้หน้าขาวนวล พ.ศ.2456 100

ภาพที่ 4 ภาพโฆษณาน้ำมันที่ผสมน้ำที่มีกลิ่นหอมบำรุงรักษาผมของหมอเกิทเนอร์ พ.ศ. 2456 101

ภาพที่ 5 ภาพโฆษณาน้ำมันใส่ผมเคโอตราเสือช่วยลดผมร่วง ทำให้ผมงอกงาม มีกลิ่นหอม พ.ศ.2456 102

ภาพที่ 6 ภาพโฆษณาสบู่ยาเซนลูก พ.ศ.2456 102

ภาพที่ 7 ภาพโฆษณายาสีฟันตราช้างของห้างโอยามา พ.ศ.2456 103

ภาพที่ 8 ภาพโฆษณาสบู่พระอินทร์ของห้างยาเยาวราชช่วยให้ผิวนวลนุ่ม พ.ศ.2460 ... 103

ภาพที่ 9 ภาพโฆษณาน้ำหอมนำเข้าจากฝรั่งเศสและปารีสภายในห้างรีโกลด์แอนโก เช่น น้ำหอมตราพระเจดีย์ น้ำดุสิต น้ำมะลิ น้ำหอมใช้ตามฤดู น้ำหอมอามีวา น้ำหอมมหาราศี น้ำหอมบุเกต พ.ศ.2456 104

ภาพที่ 10 โฆษณาน้ำหอมโกเมศ พ.ศ.2466 104

ภาพที่ 11 โฆษณาน้ำมันตานี พ.ศ.2456 105

ภาพที่ 12 โฆษณาน้ำอบไทยตราไก่ พ.ศ.2456 106

ภาพที่ 13 โฆษณาน้ำมันโกเมศ พ.ศ.2456 107

ภาพที่ 14 โฆษณาน้ำแต่งผิว 1.77 พ.ศ.2479 128

ภาพที่ 15 ภาพโฆษณายานิสช่วยรักษาสิว ฝ้า พ.ศ.2477 129

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 16 ภาพโฆษณาซู๊ทสตรอเบอรี่ครีม พ.ศ.2479 132
ภาพที่ 17 ภาพการประชุมครั้งแรกของเภสัชสมาคม วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2472 135
ภาพที่ 18 ภาพประกาศรับรองคุณภาพสบู่หอมจุฬา บริษัทสบู่ตราช้าง พ.ศ.2483..... 155
ภาพที่ 19 ภาพประกาศรับรองยาสีฟันบาหยัน โรงงานเพ็ญประภา พ.ศ.2483..... 156
ภาพที่ 20 ภาพประกาศรับรองคุณภาพครีมใส่ผม 1.77 ของโรงงาน 1.77 พ.ศ.2483 .. 156
ภาพที่ 21 ภาพประกาศรับรองคุณภาพยาสีฟันระเด่น บริษัทเครื่องสำอางระเด่น พ.ศ. 2483..... 156
ภาพที่ 22 ภาพประกาศรับรองคุณภาพน้ำมันแต่งผมระเด่นเคอลเซ็ท บริษัทเครื่องสำอาง ระเด่น พ.ศ.2483..... 157
ภาพที่ 23 ภาพโฆษณาแชมภูสระผมจุฬาในงานฉลองรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2483 158
ภาพที่ 24 น้ำยารักษาผิวชนิดเข้ากำมะถันมีส่วนผสมของน้ำกุหลาบ..... 159
ภาพที่ 25 วิธีทำน้ำมันใส่ผมชนิดเป็นครีมข้นขาว พ.ศ.2480 159
ภาพที่ 26 ภาพโฆษณาคุณภาพของสบู่คาร์บอลิก 1.77 ปี พ.ศ.2480..... 160
ภาพที่ 27 ภาพโฆษณาน้ำมันยาเซ็ทลอนผม 1.77 คอมเปาน์ออยส์ ปี พ.ศ.2480..... 161
ภาพที่ 28 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ดัดผม แต่งผม เซ็ทผม บำรุงผมด้วยครีมผมเย็น 1.77 ปี พ.ศ.2480..... 161
ภาพที่ 29 ภาพทองหยู่ ตรีรัตน ผู้เป็นเจ้าของพวงเล็ก 185
ภาพที่ 30 โฆษณาเครื่องสำอางมอร์เล่ย์แฮร์ทูนิค พ.ศ.2493 186
ภาพที่ 31 โฆษณาน้ำหอมตาบู พ.ศ.2493 186
ภาพที่ 32 โฆษณาน้ำหอมซันตาน่าตรามงกุฎ พ.ศ.2496 186
ภาพที่ 33 โฆษณาน้ำหอมจากฝรั่งเศส ดอร์เซย์ พ.ศ.2495..... 187
ภาพที่ 34 โฆษณาเครื่องสำอางโกย่า พ.ศ.2495..... 187

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 35 โฆษณาเครื่องสำอางแป้งผงเอคลาที่มีการใช้ผู้หญิงต่างประเทศเป็นพรีเซนเตอร์ พ.ศ.2495 188

ภาพที่ 36 โฆษณาเครื่องสำอางเมิลนอร์แมนของอเมริกา พ.ศ.2494 188

ภาพที่ 37 โฆษณาลิปสติกเฮลินา รูบินสไตน์ พ.ศ.2495 189

ภาพที่ 38 โฆษณายาทาเล็บเชนยู พ.ศ.2496 189

ภาพที่ 39 โฆษณาน้ำหอมยูรี พ.ศ.2494 189

ภาพที่ 40 โฆษณาหัวน้ำหอมโกย่า พ.ศ.2494 190

ภาพที่ 41 ภาพโฆษณาแป้งน้ำกลิ่นบัวงาม พ.ศ.2494 190

ภาพที่ 42 โฆษณาผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ให้ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับผิวหน้าและผมสามารถส่งจดหมายมาหาผู้แทนจำหน่ายเพื่อติดต่อซื้อเครื่องสำอางรักษาสิว พ.ศ. 2494 191

ภาพที่ 43 ภาพโฆษณาในหน้าปกหนังสือพิมพ์โดยมี สุมาลี นครานุรักษ์ (คนที่กำลังแต่งหน้าให้นางแบบ) เป็นผู้หญิงไทยคนแรกที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน Tus titut Social Fumilialu et M’ onager จากฝรั่งเศส สำเร็จวิชาแต่งหน้าจากโรงเรียน Miriam Caranago และวิชาช่างเสื้อจาก Guerre Lavigne 192

ภาพที่ 44 โฆษณาผลิตภัณฑ์อาดอร่า ผลิตโดยแพทย์และเภสัชกรไทย พ.ศ.2517 218

ภาพที่ 45 โฆษณาครีมพอนด์ส พรีเวนท์ แอนด์ คอเร็คท์ ช่วยลบเลือนริ้วรอย ฟื้นฟูสภาพผิว และผิวเปล่งปลั่ง พ.ศ.2544 243

ภาพที่ 46 โฆษณาชุดผลิตภัณฑ์เพื่อผิวขาว BABY WHITE ของ ESTEE LAUDER 244

ภาพที่ 47 โฆษณาแป้งร้องพื้นพร้อมปกป้องรังสียูวีจากแสงแดดของ คาเมลล่า 244

ภาพที่ 48 โฆษณาครีมบำรุงผิวหน้าสารสกัดจากสมุนไพร KAKYOKU ช่วยลดเลือนริ้วรอยหมองคล้ำ ฝ้า กระ ของ KANEBO 245

ภาพที่ 49 การโฆษณาเพื่อความงามของโรงพยาบาลยันฮี ปี พ.ศ.2545 245

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 50 ภาพการโฆษณาของคลีนิคหมอธเนศด้วยผลิตภัณฑ์รักษาสิว ฝ้า กันแดดและครีมหน้าใสด้วยสารสกัดจากธรรมชาติ ปี พ.ศ.2545 246

ภาพที่ 51 ภาพการโฆษณาของเอส.พี.สเลนเดอร์ คลินิกที่มีการแก้ไขปัญหาผิวเหี่ยวย่นรักษาสิว ฝ้า กระ จุดด่างดำ ปี พ.ศ.2545 246

ภาพที่ 52 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์รักษาสิว กระ ริ้วรอย เส้นผม หน้าหมองคล้ำของ ดร.สาโรช ซึ่งเป็นบริษัทผลิตภัณฑ์สมุนไพร ปี พ.ศ.2547 247

ภาพที่ 53 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Return Day & night cream ปี พ.ศ.2547 248

ภาพที่ 54 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว สโรรักษ์ ปี พ.ศ.2547 249

ภาพที่ 55 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมของด็อกเตอร์ แฮร์ คอร์ปอเรชั่น ปี พ.ศ. 2547 249

ภาพที่ 56 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมนำเข้าโดยเจ้เล้ง ปี พ.ศ.2547 250

ภาพที่ 57 ภาพโฆษณารีวิวสิ่งที่ Origins ไม่ได้บอกคุณ รีวิวน้ำตบ Mega Mushroom เชิงส่วนผสม 275

ภาพที่ 58 กางส่วนผสมสกินแคร์ไวรัล: ลดสิว รอยสิว ผิวขาว จริงหรอ 276

ภาพที่ 59 สกินแคร์รูทีนผิวกระจก รูขุมขนกระชับ งบ 1,700 ที่เห็นผลแน่นอน 276

ภาพที่ 60 Drudstore Battle ประชันส่วนผสมสกินแคร์ลดริ้วรอย 8 ตัวยอดขายสูงสุด .. 277

ภาพที่ 61 เปิดกรุอาหารเสริมที่กินอยู่ (และไม่มีวันกิน) คุมสิว ชะลอวัย ตามวิจัยไม่อิงการตลาด 277

ภาพที่ 62 อัพเดทสกินแคร์กระชับรูขุมขน ใช้จริงไม่ติงนังงง 278

ภาพที่ 63 HOWTO : แต่งหน้าแบบมารีญาด้วยเครื่องสำอางถูกและดี 278

ภาพที่ 64 BEST MAKEUP 2017 รีวิวเม้ามอยเมคอัพที่ดีที่สุด ตั้งแต่หลักสิบถึงหลักพัน!.. 278

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 65 BEST SKINCARE OF 2018 รวมสกินแคร์ที่ชอบแห่งปี บำรุงผิวหน้าให้ปั้งๆปุ้งๆกันไปเล้ยยยย 278

ภาพที่ 66 Review Skincare สำหรับคนรูขุมขนกว้างงงงง 278

ภาพที่ 67 อายุเท่าไหร่ถึงจะใช้ครีมลดริ้วรอยได้ + แนะนำสกินแคร์ของ Yves Rocher .. 278

ภาพที่ 68 แต่งหน้าไปงาน Fan Meeting ให้เมนตะลึง!! + รีวิวสกินแคร์ TFS Yehwadam แบบจุกๆ ด้วยจ้า 279

ภาพที่ 69 SKINCARE UPDATE อัพเดทสกินแคร์ไตรมาสสุดท้ายของปี!! 279

ภาพที่ 70 SUN-KISSED MAKEUP แต่งหน้าบ่มแดดสไตล์นางแบบเกาหลี 279

ภาพที่ 71 FAVORITE SKINCARE 2020 ที่สุดของสกินแคร์หน้าใสประจำปี 36 ตัว คุ้มเงินทุกบาท! 279

ภาพที่ 72 เทคนิคงานผิวที่ปิดสิวสุดๆ แต่ได้ผิวฉ่ำแบบสาวเกาหลี 279

ภาพที่ 73 อัพเดท ไอเท็มดูแลผิว ใช้อะไรบ้างถึงผิวดีขึ้น 279

ภาพที่ 74 FAVORITE SKINCARE ON A BUDGET เริ่มที่ 39 บาท! ผิวดีมากกก ใช้จริงรีวิวจริง 280

ภาพที่ 75 สกินแคร์ Hi-end ระดับ "ตำนาน" ยังน่าซื้ออยู่ไหมในปี 2021 280

ภาพที่ 76 โชว์ของ Ep.14 | 'สกินแคร์' ราคาเกือบแสน!? แพงที่สุดในชีวิตนิสา!! 280

ภาพที่ 77 My Favorite ประจำปี 2022 Skincare ที่ไอเลิฟ 280

ภาพที่ 78 How to แต่งหน้าหวานโอ๊ยๆ ผิวฉ่ำสะบัด ด้วยเครื่องสำอางราคาประหยัด ... 280

ภาพที่ 79 รีวิว 2 สกินแคร์ใหม่ Eucerin เซรั่มลดจุดด่างดำตัวใหม่+น้ำตบตัวแรกต่างกับตัวดังในตำนานยังไง 280

ภาพที่ 80 everyday k-matter makeup แต่งหน้าสายเกาแบบฟุ้งละมุน โนฟิลเตอร์ ถ่ายรูปไม่โป๊ะ 281

ภาพที่ 81 FAV SKINCARE 2023 ชอบเธอแต่ไม่แสดงออก ไม่ให้รู้หรอก แอบรู้สึกในใจ ... 281

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 82 glow & flushed makeup แต่งหน้าผิวโกลว์แดดสวยละมุน คุณหนูคุณใจ ไม่ต้องพึ่งฟิลเตอร์ 281

ภาพที่ 83 Mid-Year Favorite ถ้าใจเรายังอยู่กลางปี มันก็กลางปี เครื่องสำอาง สกินแคร์จัดเต็ม 281

ภาพที่ 84 รีวิวงานวันเกิดเอแคล์ได้สิวมา 5 เม็ด 281

ภาพที่ 85 bbjk's pick! สกินแคร์อันดับ 1 เกาหลี ROUND LAB รีวิว 5 ตัวจุกๆ ตัวไหนน่าตำบ้างงง 281

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

บทที่ 1
บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

"ระหว่างผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยคณะแพทย์และเภสัชกร ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการรักษากับของที่ผลิตโดยพ่อค้า ท่านผู้อ่านก็กรุณาคิดเอาเองก็แล้วกัน ว่าอันไหนน่าเชื่อถือกว่ากัน?" (มนตรี ประเสริฐวิทยาการ, 2526, คำนำ)

ข้อความดังกล่าวของสุรพล ฉาบสุวรรณ หรือ กระดิ่ง กิ่งทอง ผู้ที่เป็นบรรณาธิการ *นิตยสารชีวิตจริง* และ *หนังสือพิมพ์ข่าวสด* ได้กล่าวถึงผลิตภัณฑ์รักษาผิวหน้าของ "ด็อกเตอร์มนตรี" ในช่วงปี พ.ศ. 2526 ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการไว้วางใจผลิตภัณฑ์ดูแลรักษาผิวหน้า อาทิ สิว โดยการรักษาผิวหน้าต่างๆ ที่ต้องพึ่งพิงความรู้ทางการแพทย์และเภสัชกรอันส่งผลให้ผู้คนไว้วางใจและมีความมั่นใจในการใช้ผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าเพื่อความสวยความงามในทุกๆ วัน

กระนั้น ความสวยความงามเป็นสิ่งที่ผันแปรไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมตลอดเวลา โดยมาตรฐานความงามเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ยุคสมัย สินค้าความงามต่างๆ ก็เช่นกันที่ออกจำหน่ายจำนวนมากเพื่อให้ตามทันกระแสความงามในทุกๆ สมัย จนเรียกได้ว่าเป็น "ปรอทวัดสมัย" อย่างหนึ่ง (*สตรีสาร*, 2506, น.62) กล่าวคือ ผู้คนนิยมใช้เครื่องสำอางที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยตลอดเวลา และต้องการดูแลผิวหน้าและร่างกายให้ทันสมัยด้วยการใช้เครื่องสำอาง เครื่องสำอางจึงกลายเป็นปรอทวัดสมัยอย่างหนึ่ง หากแต่การผลิตเครื่องสำอางนั้นย่อมมาพร้อมกับความรู้ในการผลิตเครื่องสำอาง โดยเฉพาะในบริบทปัจจุบัน ผู้คนนิยมใช้เครื่องสำอางที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์รักษาสิว ฝ้า กระ จุดด่างดำต่างๆ ตลอดจนเครื่องสำอางตกแต่งใบหน้า และการดูแลรักษาความสะอาดต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีองค์ความรู้บังคับใช้ในเชิงกฎหมายรองรับมาตรฐานเพื่อความปลอดภัยต่อผู้บริโภค เช่น การเกิดพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2558 (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2558, 2558)

นอกจากการผลิตเครื่องสำอางที่มาพร้อมกับความรู้บังคับใช้ในเชิงกฎหมายแล้ว ยังมีความรู้ในทางด้านวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลิตเครื่องสำอางด้วยเช่นกัน ดังปรากฏว่าในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการตั้งสำนักวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย (สำนักวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง, ม.ป.ป.) และตามมาด้วยหลักสูตรวิทยาศาสตร์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลกในคณะเภสัชศาสตร์ ได้มีการผลักดันให้มีหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางโดยเริ่มรับนิสิตรุ่นแรกในปี พ.ศ. 2548 โดยอยู่ภายใต้การดูแลของคณะเภสัชศาสตร์อันมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับเวชสำอาง โดยเป็นการผลิตเครื่องสำอางอันส่งผลให้เซลล์ผิวหนังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระยะยาว ด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรในการผลิตเครื่องสำอาง (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2545) กล่าวได้ว่าความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่อยู่ในสถาบันการศึกษานั้นส่งผลให้การผลิตเครื่องสำอางมาพร้อมกับความปลอดภัยและทำให้ความหมายความงามเปลี่ยนแปลงไปด้วย

หากมองย้อนไปในอดีตแล้วนั้น จะพบว่ามาตรฐานความงามนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมดังที่กล่าวไปก่อนหน้า ซึ่งพบงานวิชาการจำนวนมากที่ชี้ว่ามาตรฐานความงามเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย เนื่องจากปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ดังปรากฏให้เห็นผ่านสังคมไทยในอดีตตั้งแต่ยุคจารีตอันมีการนิยามความงามบนใบหน้าของผู้หญิงที่สวยคือ การมีสีผิวเหลืองเหมือนทอง อันสะท้อนผ่านวรรณกรรมสมัยสุโขทัย ดังความว่า “บ่มิขาวบ่มิดำ สีสมบูรณ์งามดังทองอันสุกเหลืองเป็นที่พึงใจฝูงชายทุกคนแล” (พระญาลิไทย, 2515, น.86) รวมถึงการมีผิวหน้าที่ใส นวลเหมือนดั่งพระจันทร์อันเป็นการเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงว่ามีผิวงามที่เหลืองนวลเหมือนพระจันทร์ ดังความว่า “แลสองแก้มเขานั้นใสงามเป็นนวลดังแกล้งเอาแป้งผัด หน้าเขานั้นหมดเกลี้ยง ปราศจากมลทินหาฝ้าใฝบ่มิได้ แลเห็นดวงหน้าเขาใสดุจดวงพระจันทร์อันเพ็งบริบูรณ์นั้น” (พระญาลิไทย, 2515, น.86)

นอกจากนี้ วรรณกรรมในสมัยสุโขทัยยังชี้ชวนให้เห็นว่าความงามเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นผ่านวรรณกรรมดังพบได้ในงานวิชาการของชลดา เรืองลักษ์ลิขิตและงานวิชาการของขวัญอรุณ โอภานนท์ อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนานจากการผูกขาดของระบบคุณค่าอื่นๆ ทางสังคม เช่น การผูกความงามไว้ในเรื่องของบุญหรือบารมี ดังกรณี *ลิลิตพระลอ* ที่ได้รับการสันนิษฐานว่าถูกประพันธ์ขึ้นมาในสมัยอยุธยา เช่นกันนั้นก็มีการชมผู้หญิงว่างามเหมือนกับนางฟ้าโดยเปรียบเทียบว่ามีความงามเหมือนดั่งนางอัปสร (ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต, 2527, น.25-26) นอกจากลักษณะการนิยามความงามบนใบหน้าของผู้หญิงในยุคสุโขทัยคือการมีผิวสีเหลืองแล้ว อวัยวะอื่นๆ บนใบหน้าก็มีการกำหนดลักษณะความงามของผู้หญิง เช่น จมูกโค้งทรงขอ ตาสีดำ ผิวนวลเหลือง การมีฟันงามที่เหมือนหอยสังข์ ซึ่งบางตำราก็ระบุว่าให้มีฟันสีดำ (ขวัญอรุณ โอภานนท์, 2556, น. 32,35)

ต่อมา วรรณกรรมในสมัยอยุธยาพบว่ายังมีความเชื่อเกี่ยวกับผิวที่งาม คือ ผิวสีนวลเหลือง ดังความในเรื่อง *ลิลิตพระลอ* ว่า “อีกแก้มปรางทอง เทียบนา ” หรือแม้แต่ใน *กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง* ของเจ้าฟ้ากุ้งยังพบว่าการทำให้ผิวมีสีเหลืองนั้นต้องใช้ขมิ้นในการทาผิวเพื่อให้มีลักษณะ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ของผิวที่งาม ดังเช่น “ลางนางอาบน้ำอาบท่า ทาขมิ้นเหลืองพึงชม” (กรมศิลปากร, 2556, กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง) กระนั้นแล้วการมีผิวที่งามเป็นสีเหลืองนวลนั้นไม่เพียงสัมพันธ์กับรูปลักษณ์โดยกำเนิด หากแต่ยังปรากฏหลักฐานว่า มีการใช้ “เครื่องประทินโฉม” ในหมู่ผู้หญิง อาทิ ใช้ขมิ้นทาผิวกายเพื่อให้ผิวนั้นเหลืองเหมือนพระจันทร์ (ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต, 2527, น.27) นอกจากความงามในเรื่องสีผิวของผู้หญิงแล้ว ยังพบหลักฐานเรื่องความงามบนใบหน้าที่ระบุจำเพาะอวัยวะต่างๆ บนใบหน้า เช่น การนิยมกินหมากเพื่อให้มีฟันดำ หากผู้ใดมีฟันสีขาวจะถูกมองว่าเป็นปีศาจหรือสัตว์เดียรัจฉาน ดังที่ปรากฏอยู่ในบันทึกของชาวต่างชาติอย่างเช่น นิโกลาส์ แชร์แวส (ปรีดาภรณ์ เอี่ยมแจ๋, 2560, น.19-20) รวมถึงการมีสีปากแดงจากการกินหมากหรือใช้ชาด การมีคิ้วโก่ง การใช้กระแจะจันทร์หรือขมิ้นเพื่อให้ผิวงาม รวมไปถึงการใช้พืชพรรณต่างๆ แล้วก่อให้เกิดสีบนใบหน้า (วิภาภรณ์ กอจรัญจิตต์, 2545, น.41)

ในยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผู้หญิงก็ยังคงนิยมผิวเหลืองเหมือนดั่งในสมัยสุโขทัยและอยุธยา ดังสะท้อนให้เห็นอยู่ในความเชื่อเกี่ยวกับการนิยามผิวงามจากบทกลอนเรื่อง *รามเกียรติ์* ที่ประพันธ์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 ดังความว่า “ชื่อว่ามณโฑเทวี งามล้ำนารีสรวงสวรรค์ ผิวพักตร์ผ่องเพียงดวงจันทร์ สารพันเป็นที่จำเริญรัก” และ “งามพรรณผิวเนื้อดังทองทา” (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2551, น. 105) ทั้งนี้ การมีผิวงามคือมีผิวเหลืองทองนั้นยังคงปรากฏอยู่ในค่านิยมความงามในสมัยรัชกาลที่ 2 อันสะท้อนให้เห็นอยู่ในวรรณคดีเรื่อง *อิเหนา* ที่กล่าวถึงนางจินตะหราว่า “ผิวเนื้อนวลสองสี” และ “ผ่องพักตร์ผิวพรรณดั่งจันทรี” (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2551,น.106)

ด้วยเหตุนี้ การมีความเชื่อเรื่องผิวเหลืองคือผิวงามนี้จึงดำรงอยู่มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา และจวบจนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดย อิงอร สุพันธุ์วณิชได้คาดคะเนว่า การมีผิวเหลืองอาจจะเกิดจากการที่ชาวบ้านใช้ขมิ้นขัดตัวให้ผิวมีสีเหลืองทองและใช้ดินสอพองในการประทินโฉม ส่วนกลุ่มคนชนชั้นสูงหรือในราชสำนักนั้นจะนิยมใช้ทองทาตัวหรือนำทองผสมกับน้ำเพื่ออาบแล้วให้ผิวมีสีทองสวยงาม (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2551, น.107-108) อีกทั้งการมีฟันสีดำด้วยการกินหมากหรือการใช้ยาสมุนไพรก็ยังเป็นความนิยมอยู่จนถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังสะท้อนให้เห็นค่านิยมการมีฟันดำอยู่ในพระราชนิพนธ์ *อิเหนา* ในสมัยรัชกาลที่ 2 ดังความว่า “เจ้างามทนต์กลนิลเจียระไน” [ฟันเจ้างามดังอัญมณีสีดำ] (วิภาภรณ์ กอจรัญจิตต์, 2545, น.41)

อย่างไรก็ตาม ค่านิยมหรือความเชื่อเรื่องความงามของคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) โดยปรากฏเห็นอย่างชัดเจนตั้งแต่ค่านิยมเรื่องสีผิวจาก “ผิวเหลือง” ได้เริ่มเปลี่ยนไปกลายเป็นการนิยม “ผิวขาว” โดย อิงอร สุพันธุ์วณิชได้วิเคราะห์ว่า การรับแนวคิดความทันสมัยจากชาติตะวันตกทำให้ค่านิยมความงามของผู้หญิงเริ่มเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ความขาวแบบตะวันตกได้เริ่มกลายเป็นอุดมคติและบรรทัดฐานของความงามแทนค่านิยมและความเชื่อแบบเดิม ผลก็คือเครื่องสำอางจากตะวันตกเริ่มได้รับความนิยมจนมีการนำเข้าเครื่องสำอางจาก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ตะวันตกมาขายและหันมาใช้เครื่องสำอางจากตะวันตก (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2551, น.111) ส่วน ชวกันต์ ปัญญาวงศ์ชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงเรื่องสีผิวนั้นสืบเนื่องมาจากได้รับแนวคิดสมัยใหม่เพื่อพัฒนาประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตกและได้มีการพยายามวางรากฐานประเทศให้มีความศิวิไลซ์มากขึ้น (ชวกันต์ ปัญญาวงศ์, 2557, น.31)

กระนั้น การใช้เครื่องสำอางจากตะวันตกนั้นคาดว่าจะนิยมกันในหมู่ผู้หญิงอันมีฐานะทางเศรษฐกิจมากกว่าหญิงสาวชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้ ค่านิยมความงามบนใบหน้าของผู้หญิงจากการใช้เครื่องสำอางในการเสริมแต่งจึงเริ่มจากผู้หญิงอันมีฐานะหรือลูกผู้ดีซึ่งเคยเดินทางไปต่างประเทศและนิยมเข้างานสังคม เช่น งานราตรีสโมสรในสังคมต่างประเทศ ส่วนการใช้ชีวิตประจำวันพบว่าจะไม่มีการเสริมแต่งใบหน้าเนื่องจากเครื่องสำอางยังมีราคาแพงมากและไม่สามารถหาซื้อได้ตามท้องตลาดของไทย (ไปรยา พลศารทูล, 2549, น.75) ในขณะเดียวกัน ค่านิยมเรื่องฟันดำก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วยการหันมานิยมฟันขาวมากขึ้นโดยตัวอย่างที่นิยมนำมากล่าวถึงอยู่เสมอคือ การขัดพระทนต์ของรัชกาลที่ 5 เมื่อจะเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก (ปรีดาภรณ์ เอี่ยมแจ่, 2560, น.32) อันเป็นการบ่งบอกว่าสยามมีความศิวิไลซ์แบบชาติตะวันตก ทั้งนี้ อิงอร สุพันธุ์วณิช ได้
เสนอว่า ความขาวได้เริ่มกลายเป็นสัญลักษณ์ของความงาม ความสะอาด ทันสมัยและความศิวิไลซ์มากกว่าผิวเหลืองที่เคยนิยมในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ดังจะสะท้อนให้เห็นได้จากวรรณคดีเรื่อง *ลิลิตพายัพ* ที่เขียนในสมัยพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ ดังความว่า “ปรางแม่ขาวยิ่งขาว ไข่ต้ม” (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2551, น.110-111) โดยค่านิยมเช่นนี้ก็มีความสอดคล้องกับการประทินโฉมของหญิงสาวชาวบ้านที่เริ่มมีการ “ประทิ่นผิว” โดยพบว่าจะนิยมใช้แป้งขยี้ใส่มือแล้วผัดหน้าให้นวลขาว ส่วนเครื่องประทินโฉมของผู้หญิงในช่วงเวลาดังกล่าวนี้จะนิยมใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น แป้งร่ำ อันเป็นแป้งหินที่มีส่วนผสมจากกำยาน ชะมดเช็ดและพิมเสน เป็นต้น (ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2553, น.46)

ทั้งนี้ เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามาตรฐานความงามจาก “ผิวเหลือง” นำมาสู่ “ผิวขาว” นั้น งานวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญว่าการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานความงามเช่นนี้เป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านความคิดของกลุ่มชนชั้นนำสยามที่ได้รับแนวคิดความทันสมัยจากชาติตะวันตกจึงส่งผลให้มาตรฐานความงามในสังคมสยามเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วยการหันไปนิยมการมีผิวขาวเพื่อแสดงออกถึงสัญญะของความทันสมัยและศิวิไลซ์แบบชาติตะวันตก นอกจากนี้มาตรฐานความงามในอดีตยุคจารีตยังพบว่างานวิชาการส่วนใหญ่อย่างเช่น งานของอิงอร สุพันธุ์วณิช ยังคงให้ความสำคัญกับวรรณคดีและวรรณกรรมในฐานะการเสนอให้เห็นถึงมาตรฐานความงามเพียงอย่างเดียว และเป็นการผลิตซ้ำวรรณกรรมและวรรณคดี จนมิได้มีการเสนอมุมมองที่แตกต่างออกไปว่าแท้จริงแล้วหลักฐานต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นมุมมองในเรื่องของความเชื่อหรือความรู้อย่างหนึ่งในสังคมไทยตลอดมา รวมถึงงานของชวกันต์ ปัญญาวงศ์ ที่มีการกล่าวถึงความงามแบบจารีตด้วยการใช้มุมมองทางด้าน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วรรณกรรมและวรรณคดีต่างๆในฐานะเป็นมาตรฐานความงามเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามการใช้วรรณคดีและวรรณกรรมคงจะหลีกเลี่ยงใช้เป็นหลักฐานในการอธิบายเกี่ยวกับความงามด้วยไม่ได้ หากแต่งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะใช้วรรณคดีและวรรณกรรมเป็นหลักฐานในฐานะความเชื่อหรือความรู้อย่างหนึ่งในสังคมไทย

ความรู้ในสังคมไทยยังถูกผลิตและสร้างผ่านสถาบันการศึกษาเรื่อยมา นับตั้งแต่การปรับปรุงหลักสูตรด้านเภสัชศาสตร์ในปี พ.ศ. 2457 เมื่อกระทรวงธรรมการได้ออกประกาศให้มีการจัดระเบียบนักเรียนแพทย์ปรุงยาแห่งโรงเรียนแพทยาลัย ซึ่งมีการเปิดสอนนักเรียนแพทย์ผสมยา หลักสูตร 3 ปี โดยให้ความสำคัญกับการเรียนวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เช่น เคมี ฟิสิกส์ พฤกษศาสตร์และวิชาชีพ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างหนึ่งในการปรับปรุงหลักสูตรในช่วงนี้ คือ ในตอนแรกได้กำหนดให้มีการสอนวิชาแพทย์แผนไทยในหลักสูตรแพทย์ปรุงยา โดยมีขุนศรีคงยศ (ฟื้น จูฑะกานนท์) เป็นผู้สอนวิชานี้ แต่แล้ววิชาดังกล่าวกลับ “ได้ถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ.2459” (*หนังสือพิมพ์แนวทางเศรษฐกิจ*, 2544, น.119) จึงกล่าวได้ว่าความรู้นับตั้งแต่ก่อตั้งเป็นสถาบันการศึกษาเภสัชศาสตร์หรือแพทย์ปรุงยานั้นได้ให้ความสำคัญกับพืชพรรณสมุนไพรในการปรุงยา หากแต่ถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2459 อันทำให้ความรู้ดังกล่าวเกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรหายไป หากแต่กลับมีการใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรอย่างเข้มข้นอีกครั้งในการผลิตเครื่องสำอางดังในปัจจุบันที่พบว่ามีการเรียนการสอนเกี่ยวกับเวชสำอางด้วยการใช้สารสกัดจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ

ฉะนั้นแล้ว กล่าวได้ว่างานวิชาการส่วนใหญ่ล้วนให้ความสำคัญกับการศึกษาประวัติศาสตร์ความงามหรือมาตรฐานความงามในสังคมไทยด้วยมุมมองพหุมิติ เช่น ศาสนา และเศรษฐกิจ วรรณคดี เป็นต้น ตลอดจน หากแต่ยังมิได้มีงานที่ศึกษาประวัติศาสตร์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง เนื่องจากความรู้นั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญทำให้มาตรฐานความงามเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย และจะช่วยชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างของมาตรฐานความงามที่ลึกมากขึ้น อีกทั้งองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางนั้นย่อมสัมพันธ์กับการผลิตเครื่องสำอางที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย โดยบางยุคสมัยจะเห็นว่ามีการนิยมใช้เครื่องสำอางจากธรรมชาติหรือพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ จึงทำให้นำไปสู่คำถามวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยว่ามีพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพื่อนำเสนอให้เห็นว่าพัฒนาการของความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงปัจจุบันนั้นมีลักษณะของความรู้ที่ไม่ต่อเนื่อง และความไม่ต่อเนื่องดังกล่าวของความรู้นี้เองจะทำให้เห็นมาตรฐานความงามที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา อีกทั้งการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยยังช่วยสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับนิยามความงามและการเสริมสร้างความงามผ่านเครื่องสำอางว่าไม่เคยมีเพียงหนึ่งเดียว และความรู้ดังกล่าวนี้จะช่วยชี้ให้เห็นว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งอันทำให้ความหมายความงามเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

คำถามของการวิจัย

องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยมีพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงอย่างไร

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ต้องการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับความงาม เครื่องสำอางในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ โดยพิจารณาจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ผ่านวารสารเภสัชกรรม วารสารเภสัชวิทยา วารสารองค์การเภสัชกรรม หนังสือครบรอบปีคณะเภสัชศาสตร์ และหนังสือเกี่ยวกับเครื่องสำอางของคณะกรรมการอาหารและยา รวมถึงยังพิจารณาจากหลักสูตรการเรียนของวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในไทยเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนผ่านขององค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่นำไปสู่องค์ความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่ให้ความสำคัญกับเวชสำอาง

โดยผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตออกเป็น 2 ด้าน เพื่อให้เห็นกระบวนการที่ไม่ต่อเนื่องขององค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทย ซึ่งจะทำให้เห็นความสัมพันธ์กันดังนี้

ขอบเขตแรก เป็นขอบเขตจากเงื่อนไขภายใน

ในที่นี้ผู้เขียนจะเจาะลึกลงไปทางองค์ความรู้ของความงามตั้งแต่ Cosmetic Science จนเปลี่ยนผ่านเป็น Cosmeceutical Science

ขอบเขตที่สอง เป็นขอบเขตจากเงื่อนไขภายนอก

โดยมุ่งเน้นสภาพสังคมหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลต่อค่านิยมความงาม เพื่อให้เห็นสภาพสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา

ทั้งนี้ขอบเขตจากภายในและภายนอกจะช่วยให้เห็นลักษณะขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยมีพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงอย่างไร ประกอบกับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ไม่ได้มีการเขียนระบุขอบเขตเป็นพุทธศักราชอย่างชัดเจน หากแต่จะอธิบายขอบเขตด้านเวลาการศึกษาในช่วงที่ประเทศไทยนำองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางเข้ามาจนกระทั่งนำไปสู่ช่วงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนขององค์ความรู้ในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์

นิยามศัพท์เฉพาะ

เครื่องสำอาง ตามความหมายพระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2517 อันเป็นฉบับแรกได้ให้ความหมายเครื่องสำอางหมายถึง

“(1) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีอื่นใด ต่อส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายเพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือส่งเสริมให้เกิดความสวยงามและรวมตลอดทั้งเครื่องประทิ่นผิวต่างๆ ด้วย

(2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางโดยเฉพาะ หรือ

(3) วัตถุอื่นที่กำหนดโดยกฎกระทรวงให้เป็นเครื่องสำอาง” (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2517, 2517, น.56)

เครื่องสำอาง ตามความหมายพระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2535 หมายถึง

“(1) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีอื่นใด ต่อส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายเพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือส่งเสริมให้เกิดความสวยงามและรวมตลอดทั้งเครื่องประทิ่นผิวต่างๆ ด้วย แต่ไม่รวมถึงเครื่องประดับและเครื่องแต่งตัวซึ่งเป็นอุปกรณ์ภายนอกร่างกาย

(2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางโดยเฉพาะ หรือ

(3) วัตถุอื่นที่กำหนดโดยกฎกระทรวงให้เป็นเครื่องสำอาง” (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2535, 2535, น.59-60)

เครื่องสำอาง ตามความหมายพระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2558 หมายถึง

“(1) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีใดกับส่วนภายนอกของร่างกายมนุษย์ และให้หมายความรวมถึงการใช้กับฟันและเยื่อบุในช่องปากโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ปรากฏ หรือระงับกลิ่นกาย หรือปกป้องดูแลส่วนต่างๆ นั้น ให้อยู่ในสภาพดี และรวมตลอดทั้งเครื่องประทิ่นต่างๆ สำหรับผิวด้วย แต่ไม่รวมถึงเครื่องประดับและเครื่องแต่งตัวซึ่งเป็นอุปกรณ์ภายนอกร่างกาย

(2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางโดยเฉพาะ หรือ

(3) วัตถุอื่นที่กำหนดโดยกฎกระทรวงให้เป็นเครื่องสำอาง” (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2558, 2558, น.5-6)

ทั้งนี้การนิยามความหมายเครื่องสำอางในพระราชบัญญัติเครื่องสำอางทั้ง 3 ฉบับมีความต่างกัน คือ ฉบับปี พ.ศ. 2535 เพิ่มการนิยามความหมายเครื่องสำอางว่าไม่รวมเครื่องประดับ การแต่งกายภายนอกร่างกาย ซึ่งฉบับปีพ.ศ. 2517 ไม่มีการระบุ และปี พ.ศ. 2558 ต่างจากฉบับพ.ศ. 2535 คือ เพิ่มเครื่องสำอางในหมวดช่องปากและเยื่อบุ การระงับกลิ่นกายเข้ามาด้วย

ต่อมา คุณลักษณะของเครื่องสำอาง คือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีกลิ่นหอม พกพาง่าย ใช้งานสะดวกและมีความสวยงามทั้งบรรจุหีบห่อและลักษณะผลิตภัณฑ์ (ลิขิต ลาเต๊ะ, 2564, น.19) โดยเครื่องสำอางเดิมตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2535 ได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. เครื่องสำอางควบคุมพิเศษที่ต้องขึ้นทะเบียน 2.เครื่องสำอางควบคุมที่ต้องแจ้งจดแจ้ง 3.เครื่องสำอาง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทั่วไป แต่ในทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2551 ได้ระบุไว้ว่าให้เครื่องสำอางทุกชนิดกลายเป็นเครื่องสำอางควบคุมทั้งหมด และจะต้องมีการแจ้งตามกฎกระทรวงทั้งการผลิตและขาย รวมถึงพระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2558 ก็ระบุให้เครื่องสำอางต้องจดแจ้งด้วยเช่นกัน (ปรุฬห์ รุจนธำรงค์, ม.ป.ป.)

เวชสำอาง หรือ Cosmeceuticals ได้ถูกนิยามครั้งแรกโดย Raymond Reed ในช่วงปี ค.ศ. 1961 หมายถึง “ผลิตภัณฑ์ที่มีฤทธิ์ระหว่างยาและเครื่องสำอาง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเซลล์ผิวหนัง และมีแนวโน้มที่จะมีประสิทธิภาพในเชิงการรักษา” (อรัญญา มโนสร้อย, จีรเดช มโนสร้อย, 2556, คำนำ) หลังจากนั้นในปี ค.ศ.1970 โดย Albert Klingman ได้มีการเสนอให้มีการประเมินเวชสำอาง ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดดังนี้

“1.สารสำคัญออกฤทธิ์สามารถผ่านผิวหนังชั้นสตราตัมคอร์เนียม และถูกนำส่งให้มีความเข้มข้นเพียงพอที่จะออกฤทธิ์ในบริเวณเซลล์เป้าหมายในผิวหนัง

2. สาระสำคัญมีกลไกการออกฤทธิ์เฉพาะเจาะจงต่อเซลล์เป้าหมายหรือเนื้อเยื่อบริเวณผิวหนัง

3. มีหลักฐานยืนยันว่ามีประสิทธิภาพตามที่กล่าวอ้างไว้จริง” (อรัญญา มโนสร้อย, จีรเดช มโนสร้อย, 2556, น.3)

เวชสำอาง หมายถึง สารที่อยู่ระหว่างความเป็นเครื่องสำอางและยา ที่ทำให้เกิดความสวยงามและสุขภาพผิวที่ดีขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของผิวหนัง แต่ไม่ใช่สารที่ทำหน้าที่เป็นยา (ธนพร อำนวยกิจ, 2552, น.94) ซึ่งคำว่า เวชสำอาง แปลมาจากคำว่า Cosmeceutical Products ยังเป็นคำที่ไม่ได้ถูกระบุให้ถูกต้องตามกฎหมายของไทยและองค์การอาหารและยารวมถึงในประเทศแทบยุโรป อย่างไรก็ตาม เวชสำอางจึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณสมบัติกึ่งยา และเครื่องสำอาง (Quasi-drug) (ลิขิต ลาเต๊ะ, 2564, น.14)

ทั้งนี้ คำว่าเวชสำอางยังได้มีการวิเคราะห์ความหมายโดย ภก. ณรงค์ คุณาภิบาล ได้ให้ความหมายเวชสำอางโดยการอิงจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานว่า “เวช หมายถึง หมอรักษาโรค” และ “สำอาง หมายถึง เครื่องแป้งเครื่องหอม” ดังนั้นคำว่าเวชสำอางจึงหมายถึง ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ใช้รักษาโรค โดยการนำเอายามาใช้เพื่อบรรเทาโรคอีกทั้งช่วยก่อให้เกิดความสวยงามโดยโรคมิใช่โรคร้ายแรงและไม่ต้องให้คำวินิจฉัยจากหมอ เช่น สิว (ณรงค์ คุณาภิบาล, 2535, น.3-4)

นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์เวชสำอางแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ผลิตภัณฑ์ป้องกันแสงแดด ผลิตภัณฑ์ชะลอความแก่ ผลิตภัณฑ์ทำให้ผิวขาว ผลิตภัณฑ์รักษาสิว และผลิตภัณฑ์รักษาแผลเป็น (อรัญญา มโนสร้อย, จีรเดช มโนสร้อย, 2556, น.4-5)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สมมติฐานของการวิจัย

องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทยนั้นมีกรอบความรู้ที่ไม่ต่อเนื่องในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์อันมีกรอบความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่แตกต่างและมีลักษณะเฉพาะทั้งในด้านของความเชื่อความงามตั้งแต่ช่วงยุคจารีตสมัยสุโขทัย และอยุธยาโดยจะพบว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางอันสะท้อนให้เห็นจากบทกลอน บทประพันธ์ต่างๆ นั้นตอบสนองด้วยการใช้พืชสมุนไพรเพื่อเสริมความงาม เช่น ขมิ้นทาผิว หรือแม้แต่การนิยมฟันสีดำจากการเคี้ยวหมาก จวบจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางของผู้หญิงก็ยังไม่ต่างไปจากยุคจารีต กระนั้นองค์ความรู้ในยุคจารีตมิได้ถูกแทนที่หรือลดทอนคุณค่าองค์ความรู้ด้วยองค์ความรู้ชุดใหม่ของยุครัตนโกสินทร์แต่อย่างใด หากแต่ในยุครัตนโกสินทร์มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับยุคสมัยและมีลักษณะเฉพาะด้วยการเพิ่มการเสริมสร้างความงามด้วยการใช้ดินสอพองและการใช้ทองทาตัวผสมกับน้ำอาบ ต่างๆ เป็นต้น

จนเมื่อเข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาก็ได้ปะทะกับการเข้ามาขององค์ความรู้จากภายนอกอันเนื่องจากการเกิดแนวคิดพัฒนาประเทศจนทำให้ค่านิยมความงามเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เช่น จากผิวสีเหลืองหันไปนิยมผิวขาวโดยสืบเนื่องมาจากนโยบายพัฒนาประเทศให้เกิดความทันสมัยอันส่งผลให้ค่านิยมความงามของผู้หญิงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วยการนิยมใช้เครื่องสำอางจากตะวันตก เช่น แป้งฝุ่น รวมถึงนิยมการมีฟันสีขาว ด้วยเหตุนี้ค่านิยมความงามตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงได้รับการตอบสนองโดยการใช้เครื่องประทิ่นผิวต่างๆ เช่น ขมิ้น ซึ่งจัดเป็นพืชสมุนไพรในการรักษาและการทำยาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรในการเสริมความงามของสังคมไทยได้เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากการกำเนิดสถาบันการศึกษาอันเกี่ยวกับเภสัชศาสตร์ในรัชกาลที่ 6 จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของวิชาชีพแพทย์ปรุงยา โดยมีการเรียนเกี่ยวกับการผสมยาแบบตะวันตก และยาไทย

กระนั้น การปรับปรุงหลักสูตรด้านเภสัชศาสตร์เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2457 ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนด้านวิทยาศาสตร์ และยกเลิกวิชาแพทย์แผนไทย จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงการเรียนด้านเภสัชศาสตร์ครั้งใหญ่เมื่อมีวิชาเลือกเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ.2506 อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับปี พ.ศ. 2517 และหลังจากนั้นเรื่อยมาจึงเริ่มเห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางของคณะเภสัชศาสตร์เริ่มสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเนื่องจากมีการเรียนการผลิตเครื่องสำอางที่เน้นเรื่องสีจากธรรมชาติ น้ำหอม และความปลอดภัยในการผลิตเครื่องสำอางที่มีความเฉพาะบนใบหน้า เช่น การชะลอความแก่ การรักษาสิว ผิวหน้าชุ่มชื่น จนกระทั่งช่วงยุคสมัยต่อมาในปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมาเกิดการแตกหักไม่ต่อเนื่องขององค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทยเนื่องจากมีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางและ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเวชสำอางจากสมุนไพรและครอบคลุมทั้งร่างกาย เช่น ผมและเล็บ ดังนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทยจึงมีลักษณะของความไม่ต่อเนื่องโดยไม่ได้เป็นพัฒนาการที่ถูกแทนที่โดยองค์ความรู้แบบใหม่ของยุคสมัยถัดไป หากแต่ในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์จะมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางอันมีสาเหตุและผลกระทบที่ต่างกันและมีลักษณะเฉพาะ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

บทที่ 2
เอกสารที่เกี่ยวข้อง

งานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาประวัติศาสตร์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทย เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ต่อเนื่องของความงามและองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่ปรากฏในสังคมไทย ทั้งนี้จากผลการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางพบว่างานวิจัยจำนวนมากมีช่องว่างทางองค์ความรู้อยู่หลายประเด็น ดังจะแสดงให้เห็นในลำดับต่อไป

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กลุ่มงานที่ศึกษาประเด็นประวัติศาสตร์ความงาม

วาทกรรมความงามของผู้หญิง

งานชิ้นแรกที่ผู้วิจัยนำมาเป็นตัวตั้งในการทบทวนเอกสารกลุ่มนี้ คือ บทความวิชาการเรื่อง “วาทกรรมความสวยและการต่อรองอัตลักษณ์วัฒนธรรมบริโภค” ของอุ่นใจ เจียมบูรณะกุล (2549) ที่ศึกษาการต่อรองมาตรฐานความสวยของผู้หญิงต่ออุตสาหกรรมสินค้าเพื่อความงามในยุคปัจจุบัน ด้วยการอธิบายว่าความสวยของผู้หญิงที่งานของอุ่นใจทำการสัมภาษณ์มานั้นไม่ได้เป็นผลมาจากการตกเป็นเหยื่อของระบบทุนนิยมที่ผลิตสินค้าความงามเพียงอย่างเดียว หากแต่ผู้หญิงก็พยายามปรับเปลี่ยนกระบวนการสร้างความงามให้กับตนเองโดยมีกระบวนการและ วิธีการดูแลสุขภาพร่างกายของตน เช่น ใช้ผลิตภัณฑ์อาหารเสริม การศัลยกรรมต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานะของผู้หญิงเองด้วย ผู้หญิงจึงใช้ร่างกายตนเองเป็นทุนในการเสริมความงามจนทำให้ได้รับการยอมรับทางสังคมหรือการมีตัวตนในสังคม (อุ่นใจ เจียมบูรณะกุล, 2549) กระนั้นงานของอุ่นใจ เจียมบูรณะเป็นการอธิบายงานในกรอบของเวลาปัจจุบันและไม่ได้ทำให้เห็นพัฒนาการของวาทกรรมความงามเพื่อที่จะเข้าใจโครงสร้างของประวัติศาสตร์ความงามที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งคล้ายวิทยานิพนธ์เรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมความงามในหน้าโฆษณาของนิตยสารสตรี” ของนพมาศ เรืองพานิชภิบาล (2550) ที่ให้ภาพโครงสร้างที่ซับซ้อนในเรื่องของวาทกรรมความงามในสังคมไทยว่าได้ถูกสร้างขึ้นมาในหน้านิตยสารสตรี โดยนพมาศ อธิบายว่าการสร้างวาทกรรมของงามของผู้หญิงนั้นสร้างขึ้นผ่านบุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น ดาราหรือนักแสดงที่ขาว สวย มีใบหน้าอันคงความอ่อนเยาว์ และมีความเป็นผู้หญิงแบบตะวันตก เนื่องจากมีหน้าตาที่คมชัดกว่าผู้หญิงแถบเอเชีย นอกจากนี้ยังมีการใช้ศัพท์ทางการแพทย์เพื่อให้ผู้รับสารโฆษณารู้สึกว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนั้นมีความน่าเชื่อถือ หากแต่งานวิชาการดังกล่าวนั้นเน้นการวิเคราะห์สื่อเป็นหลักและใช้มุมมองเวลาปัจจุบัน จึงยังมองไม่เห็นถึงพัฒนาการของโครงสร้างดังกล่าวว่ามีที่มาและความเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเฉพาะอย่างไร (นพมาศ เรืองพานิชภิบาล, 2550)

นอกจากนี้ ในช่วงเวลาปัจจุบันยังมีงานหลายชิ้นที่อธิบายเกี่ยวกับความงามปรากฏให้เห็น อย่างเช่นบทความวิชาการอีกชิ้นหนึ่งของศิริพร ภักดีผาสุก เรื่อง “วาทกรรม ‘ความเป็นผู้หญิง’ ในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย” ที่พยายามอธิบายให้เห็นถึงอิทธิพลของนิตยสารสุขภาพในการประดิษฐ์สร้างวาทกรรมความงามกับการมีสุขภาพดีเข้ากับความงามและความเป็นหญิงที่พึงประสงค์ (ศิริพร ภักดีผาสุก, 2553) ยังมีบทความวิชาการอีกชิ้นหนึ่งของ ณภัทร ไชยประดิฐกุล เรื่อง “Thailand: Beauty and Globalized Self-Identity through Cosmetic Therapy and Skin Lightening” (2013) ก็ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาของการปะทะกันระหว่างมาตรฐานความงามชุดเก่าในท้องถิ่นกับมาตรฐานความงามชุดใหม่ โดยณภัทรได้เสนอว่า แม้ความงามแบบผิวขาวในยุคปัจจุบันจะเป็นกระแสที่มาแรงอย่างมากในเอเชีย แต่ความงามแบบผิวคล้ำหรือดำก็ไม่หรือไม่เคยได้รับความนิยมในสังคมเอเชีย รวมไปถึงเรื่องของการศัลยกรรมในกลุ่มผู้หญิงภาคอีสานก็เป็นกระแสความงามที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ทั้งนี้ กระแสความงามยังคงดำรงอยู่โดยเฉพาะความงามแบบผิวขาวในเอเชียนั้นฝังลึกมาอย่างยาวนาน และการมีหน้าตาที่ดีหรือสวยหล่อยังเป็นไปตามค่านิยมทางสังคม เช่น ประเทศจีนเชื่อว่าผู้หญิงที่มีผิวขาวจะเป็นภรรยาที่ดีแก่สามี กล่าวคือ การสร้างความงามของผู้หญิงและผู้ชายนั้นสามารถให้คุณค่าบางอย่างทางสังคมและการเสริมอำนาจ ส่งผลให้ได้รับการยอมรับทางสังคม อย่างเช่น ผู้หญิงจะมีคุณค่าและบทบาทในเรื่องของการแต่งงาน การมีสามีที่ดี รวมถึงการได้รับความรักจากคนรอบข้าง หรือแม้แต่การเลือกปฏิบัติทางสังคม ในขณะที่ผู้หญิงผิวดำหรือผิวสีจะถูกมองว่าเป็นคนชนชั้นต่ำ ส่วนผู้หญิงผิวขาวเป็นคนชนชั้นกลาง (Chaipraditkul, 2013) นอกจากนี้ บทความวิชาการของจเร สิงหโกวินท์ เรื่อง “Media Valorization of Feminine Beauty in Thai Public Discourse” (2014) ที่ศึกษาปลูกฝังวาทกรรมความงามทางสังคมให้แก่ผู้หญิงผ่านโฆษณา โดยชี้ให้เห็นว่า สื่อโฆษณากระแสหลักล้วนมีบทบาทในการสร้างบรรทัดฐานทางเพศสภาพของสังคม ดังนั้นผู้หญิงจะมีอำนาจทางสังคมได้ก็ต่อเมื่อมีความสวยตรงตามมาตรฐานความงามของสื่อ อีกทั้งงานของ จเร ยังอธิบายว่าความสวยนั้นสามารถเอาชนะความสัมพันธ์ทางครอบครัวหรือแม้แต่ชนชั้น โดยจเรเรียกวาทกรรมที่กำหนดความงามของผู้หญิงไทยว่า “วาทกรรมสาธารณะ” ที่รวมทั้งเชื้อชาติ ศาสนา ประวัติศาสตร์และสื่อโฆษณาต่างๆ เกี่ยวกับความงาม ซึ่งสุดท้ายแล้วร่างกายของผู้หญิงก็จะตกอยู่ภายใต้การครอบงำของทุนนิยมที่ทำให้ร่างกายกลายเป็นสินค้า (Jaray, 2014) รวมถึงบทความของเดร็จจ์ บยองจู คัง (Dredge Byung’chu Kang) เรื่อง “The Duty to Transform: Properly Refining the Body and (Re)defining Oneself in Thailand” (2021) ที่เสนอว่า การสร้างความงามของผู้คนนั้นไม่ได้มาจากโอกาสหรือความสามารถในทางเศรษฐกิจอย่างเดียว แต่ยังมีความคิดในเรื่องของความเรียบร้อยที่สามารถกำกับร่างกายของผู้คนต่างๆ เพื่อรักษาสถานะทางสังคมเป็นต้น (Kang, 2021) อีกทั้ง เดร็จจ์ บยองจู คัง ยังได้มีการอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวาทกรรมความงามว่ามีบทบาททำให้ผู้หญิงสามารถรักษาสถานะทางสังคมไว้ได้อันเป็นการอธิบายใน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ลักษณะทำนองเดียวกันกับงานของจเรที่กล่าวว่าวาทกรรมความงามนั้นเป็นผลทำให้ผู้หญิงได้มาซึ่งอำนาจบางอย่าง เช่น ความสัมพันธ์ทางครอบครัว

อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์เรื่อง “วาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมไทย: มุมมองพหุมิติ” ของกชกรณ์ เสรีฉันทฤกษ์ (2551) กลับมีข้อเสนอที่แตกต่างออกไปว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ความงามนั้นไม่ควรยึดติดอยู่แต่กับเวทีประกวดนางงามและการศัลยกรรม หากแต่ควรทดลองใช้มุมมองพหุมิติ ได้แก่ เพศสถานะ (gender) เชื้อชาติ (race) ชนชั้น (class) และวัฒนธรรม (culture) เพื่อค้นหาโครงสร้างเชิงอำนาจในประวัติศาสตร์ความงามของสังคมไทย ทั้งนี้ กชกรณ์ได้ค้นพบว่า ความงามในสังคมไทยนั้นมี “วิวัฒน์” และพัฒนาการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย กล่าวคือ ในยุคจารีตประเพณี ซึ่งกชกรณ์กำหนดช่วงเวลาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงก่อนปี พ.ศ. 2411 นั้น ความงาม คือ รูปร่างของชนชั้นศักดินามีต้นแบบจากชาวอินเดียเป็นหลัก ส่วนในยุคต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2411-2488 ที่กชกรณ์เรียกว่า ยุคศิวิไลซ์นั้นรัฐสยามพยายามปรับปรุงประเทศของตนให้เข้ากับบรรทัดฐานของมหาอำนาจตะวันตกและได้ทำให้บรรทัดฐานความงามของผู้คนภายในประเทศเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น จากความงามแบบอินเดียก็ได้หันไปนิยมความงามแบบไทยและสุดท้ายกลายเป็นความงามแบบตะวันตกที่ได้รับความนิยม ก่อนจะตามมาด้วยความงามแบบอื่นๆ เช่น ญี่ปุ่นและเกาหลี ส่วนในยุคสุดท้ายที่กชกรณ์เรียกว่า ยุคเสรีนิยม ยุคโลกาภิวัตน์ ยุคทุนนิยม และบริโภคนิยมซึ่งนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2488 จนถึงปัจจุบันนั้น ความงามก็แปรผันไปตามอิทธิพลของสื่อ ทุนนิยม และกระแสวัฒนธรรมในระดับโลก ฉะนั้นความงามในยุคเสรีนิยมดังกล่าวจึงเป็นความงามที่หลากหลายโดยเฉพาะการผลิตซ้ำความงามในสื่อโฆษณามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความงามของผู้หญิงอย่างมาก (กชกรณ์ เสรีฉันทฤกษ์, 2551) กล่าวได้ว่า งานของกชกรณ์เป็นงานที่ให้ภาพประวัติศาสตร์ความงามในสังคมไทยอย่างค่อนข้างครอบคลุมในเชิงเปรียบเทียบ เนื่องจากงานที่ศึกษาความงามในสังคมไทยส่วนใหญ่นั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นประวัติศาสตร์ที่ให้คุณค่ากับลักษณะเฉพาะในแต่ละช่วงเวลาและพัฒนาการที่ทำให้เห็นความงามในปัจจุบัน อีกทั้งงานของกชกรณ์ยังเป็นการอธิบายให้เห็นถึงพัฒนาการของวาทกรรมความงามที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมความงามดังกล่าวจึงเป็นการอธิบายที่บ่งบอกว่าความงามแบบจารีตนั้นถูกแทนที่ด้วยกระแสความงามแบบใหม่หรือปัจจัยทางสังคม เช่น การถูกผูกขาดความงามด้วยสายตาของรัฐในยุคสมัยก่อนหน้า ก่อนที่ในเวลาต่อมาความงามจะเปลี่ยนไป กลายเป็นความงามที่ได้รับการกระตุ้นด้วยสื่อโฆษณาหรือกระแสความงามในโลกปัจจุบัน กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงความงามดังกล่าวเป็นการอธิบายประวัติศาสตร์แบบต่อเนื่องในเชิงเปรียบเทียบของแต่ละช่วงเวลาในทางประวัติศาสตร์

กระนั้น แม้การนำเสนอในแง่มุมทางประวัติศาสตร์จะส่งผลให้งานของกชกรณ์โดดเด่นขึ้นมา แต่งานของกชกรณ์ก็ยังไม่ได้ถกเถียงหรือสนทนากับวิทยานิพนธ์ของไปรยา พลศารทูล เรื่อง “มายา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

คติความงามของสตรีไทย พ.ศ. 2481-2516” ที่เขียนเสร็จในปี พ.ศ. 2549 ก่อนที่งานของกชกรณ์จะเขียนเสร็จในปี พ.ศ. 2551 โดยในขณะที่กชกรณ์อธิบายประวัติศาสตร์ความงามในสังคมไทยว่าอิทธิพลของทุนนิยมและสื่อจะเข้ามามีบทบาทต่อความงามของหญิงไทยหลังจากปี พ.ศ. 2488 มาแล้ว ส่วนช่วงเวลาก่อนหน้านั้น รัฐไทยได้ทำหน้าที่กระจายมาตรฐานความงามให้กับผู้หญิงในประเทศ ซึ่งเป็นการผูกขาดความงามโดยรัฐอย่างเบ็ดเสร็จ วิทยานิพนธ์ของไปรยานั้นกลับอภิปรายให้เห็นว่าอิทธิพลของทุนนิยมและสื่อนั้นทำงานร่วมกับการกระจายมาตรฐานความงามของรัฐไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2481 แล้ว (ไปรยา พลศารทูล, 2549)

อย่างไรก็ตาม กล่าวได้ว่า งานวิทยานิพนธ์ที่กล่าวมาเกือบทั้งหมดได้อธิบายวาทกรรมของความงามโดยอิงอยู่กับวาทกรรมความงามในเชิงลักษณะเฉพาะแต่ก็เป็นช่วงเวลา ณ ปัจจุบัน ซึ่งไม่ได้ช่วยทำให้เข้าใจโครงสร้างโดยรวมของประวัติศาสตร์ความงาม โดยมีแต่งานของกชกรณ์และไปรยาเท่านั้นที่พยายามอธิบายถึงวาทกรรมความงามในแต่ละช่วงเวลาในทางประวัติศาสตร์โดยอยู่ในกรอบการอธิบายงานประวัติศาสตร์ในลักษณะของความต่อเนื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงและถูกแทนที่ด้วยปัจจัยต่างๆ ทางสังคม

พัฒนาการของความงามหรือการเปลี่ยนแปลงนิยามความงาม

บทความวิชาการของเกรียงไกร กองเส็ง เรื่อง “ ‘ร่างกายภายใต้บงการ’: การเปลี่ยนแปลงความหมาย ‘ความงาม’ ของสตรีไทย-จีนตามวิถีสมัยใหม่” (2559) ได้พยายามอธิบายพัฒนาการของความงามสตรีไทยอย่างเป็นประวัติศาสตร์เหมือนดังที่กชกรณ์ทำ (เกรียงไกร กองเส็ง, 2559) อย่างไรก็ตาม การแบ่งความงามออกเป็นสองช่วงเวลาทั้งแบบอดีตและแบบสมัยใหม่นั้นกลับทำให้งานของเกรียงไกรเป็นงานที่อธิบายในลักษณะความต่อเนื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความงาม คือ การเปรียบเทียบความงามสองวัฒนธรรมและอธิบายความงามของผู้หญิงด้วยการอธิบายพัฒนาการความงามของผู้หญิงผ่านมุมมองว่าความงามแบบเก่าได้ถูกแทนที่ด้วยความงามแบบสมัยใหม่

ทั้งนี้งานของเกรียงไกร กองเส็งยังได้พยายามอธิบายความเชื่อเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงทั้งไทยและจีน รวมถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายของความงามในแง่มุมความประพฤติ กิริยามารยาท โดยในตัวงานของเกรียงไกรเป็นการอธิบายเชิงเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมของสองประเทศ คือ จีนและไทยในระหว่างเวลาแบบอดีตกับเวลาแบบสมัยใหม่ว่า ผู้หญิงไทยในอดีตจะมีความเรียบร้อย เชื่อฟังพ่อแม่ และมีความงาม คือ นิยมฟันดำแต่ต่อมานิยมฟันขาว ส่วนผู้หญิงจีนในอดีตมีความงามคือหน้ารูปไข่ ส่วนผู้หญิงไทยและจีนในสังคมสมัยใหม่จะถูกเปลี่ยนให้มีบทบาทกลายเป็นแม่ เป็นภรรยา และต้องมีความงามตลอดเวลาอันเป็นผลจากการตอกย้ำของสื่อสมัยใหม่ที่ผลิตวาทกรรมความงามให้ความสวยเป็นธุรกิจสินค้า เช่น ขาวและหุ่นดี นอกจากนี้บทความของเกรียงไกร ก็ยังเป็น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การอธิบายที่อยู่ในลักษณะของความต่อเนื่องซึ่งเป็นการอธิบายที่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดของความงามผู้หญิงไทยและอดีต

ต่อมาวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาตัวแบบความงามของสตรีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาล้านนา” ของ โสภิศา สัสสินทร (2559) ก็พยายามท้าทายคำอธิบายความงามในยุคจารีตประเพณีของกชกรณ์ว่า ความงามแบบอินเดียในความงามของผู้หญิงไทยยุคจารีตนั้นมาจากพุทธศาสนาเป็นหลักมากกว่าจะมาจากวัฒนธรรมแบบอื่นในอินเดีย อีกทั้ง โสภิศาได้พยายามแยกพุทธศาสนาออกมาจากความเป็นอินเดีย โดยพยายามอธิบายพุทธศาสนาในลักษณะที่ไร้เชื้อชาติจนสามารถสอดคล้องเข้ากับความเป็นเชื้อชาติของคนพื้นเมืองนอกอินเดียได้ (โสภิศา สัสสินทร, 2559) ทั้งนี้ งานวิชาการที่ให้คำอธิบายแตกต่างไปจากกชกรณ์กับโสภิศามากที่สุดคืองานวิจัยของฉัตรบงกช ศรีวัฒนสาร เรื่อง “สถานภาพสตรีไทยในวรรณกรรมสมัยรัชกาลที่ 7” (2564) โดยในขณะที่กชกรณ์ เกรียงไกร และโสภิศาได้แสดงให้เห็นถึงความงามที่ยังดำรงอยู่มาอย่างยาวนานตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2411 แต่ฉัตรบงกชกลับเห็นว่า ภายใต้โลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของความงามตลอดเวลาของผู้หญิงและสถานภาพของผู้หญิงนั้นเป็นสิ่งที่ผู้หญิงเองก็ไม่ยอมแพ้ในการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งเป็นผลมาจากต้นทุนของแต่ละบุคคลทั้งในด้านสถานภาพทางสังคมและฐานะ แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้หญิงมีลักษณะเหมือนกัน คือ การปรับเปลี่ยนตัวเองให้สวยแม้ว่าจะมีความต่างกันในเรื่องของฐานะ นอกจากนี้งานของฉัตรบงกชก็ไม่ได้อธิบายอย่างชัดเจนว่าช่วงเวลาใดเป็นปัจจัยสำคัญอันทำให้ผู้หญิงต้องพยายามสร้างความงามในฐานะสิ่งสำคัญที่สามารถมอบคุณค่าให้แก่ผู้หญิง (ฉัตรบงกช ศรีวัฒนสาร, 2564)

กล่าวได้ว่า ในบรรดางานวิชาการที่กล่าวถึงความงามในสังคมไทยอย่างเป็นประวัติศาสตร์นั้นทั้งในแง่มุมของวาทกรรมความงามและพัฒนาการความงามหรือการเปลี่ยนแปลงนิยามความงาม วิทยานิพนธ์ของกชกรณ์ศึกษาและอภิปรายได้อย่างครอบคลุมมากที่สุด แต่ก็ยังไม่เห็นองค์ความรู้เกี่ยวกับความงามอันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เห็นวาทกรรมความงามในแต่ละช่วงเวลาในทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้แล้ว การใช้มุมมองการศึกษาแบบใหม่จึงจำเป็นที่จะต้องนำมาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ความงาม โดยในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยเสนอว่า ควรจะต้องไปให้พ้นจากมุมมองแบบพหุมิติที่กชกรณ์ได้ริเริ่มไว้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ความงามในสังคมไทย และจำเป็นที่จะต้องศึกษาผ่านประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทย เพราะไม่ว่าจะเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ความงามในสังคมไทยอย่างเป็นเอกมิติหรือพหุมิติ แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าวรรณกรรมคือหลักฐานสำคัญที่ถูกนำมาใช้การศึกษาความงามในสังคมไทยค่อนข้างมากและยังถูกกลบด้วยพัฒนาการด้านเศรษฐกิจการเมืองของสังคมไทย ในขณะที่การศึกษาประวัติศาสตร์องค์ความรู้ของวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางนั้นยังกลับยังไม่มีผู้ใดศึกษา ทั้งๆ ที่องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางซึ่งต้องสัมพันธ์กับเครื่องสำอางนั้นจะช่วยให้เข้าใจโครงสร้างของประวัติศาสตร์ความงาม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ได้อย่างลุ่มลึกรอบด้าน อย่างไรก็ตาม การศึกษาความงามในสมัยจารีตนั้นยังไม่อาจหลีกหนีงานประเภทวรรณกรรมได้ แต่วรรณกรรมเหล่านั้นควรถูกศึกษาในฐานะกล่องเก็บองค์ความรู้ด้านความงามของผู้คนในสมัยจารีตที่มีลักษณะเฉพาะมากกว่าจะเป็นการบรรยายในเชิงเปรียบเทียบเพื่อเข้าใจปรากฏการณ์ร่วมสมัยได้อย่างแท้จริง

กลุ่มงานที่ศึกษาประเด็นองค์ความรู้เรื่องเครื่องสำอางในสังคมไทย

องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง

กล่าวได้ว่าขณะที่งานประวัติศาสตร์ความงามในสังคมไทยมีจำนวนที่ค่อนข้างน้อย แต่งานที่ถกเถียงถึงประวัติศาสตร์หรือพัฒนาการขององค์ความรู้เรื่องเครื่องสำอางในสังคมไทยที่เป็นวิชาการในสังคมไทยกลับเรียกได้ว่าขาดแคลนอย่างมาก โดยบทความวิชาการส่วนใหญ่จะศึกษาเครื่องสำอางในแง่มุมของพฤติกรรมศาสตร์และชีววิทยาหรือเคมีประยุกต์เป็นหลัก ทั้งนี้ หากจะมีบทความวิชาการที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับพัฒนาการความรู้เรื่องเครื่องสำอางในสังคมไทยแล้วก็คงจะเป็นบทความเรื่อง “ห้องปฏิบัติการอ้างอิงของอาเซียนด้านเครื่องสำอาง: การสร้างศักยภาพสู่ความสำเร็จ” ของหรรษา ไชยวานิชและคณะ (2556) โดยบทความดังกล่าวได้อธิบายถึงพัฒนาการของสำนักเครื่องสำอางและวัตถุอันตรายของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ว่า ในปี พ.ศ. 2536 สำนักดังกล่าวได้เริ่มบทบาทการเป็นห้องปฏิบัติการอ้างอิงด้านเครื่องสำอาง และในปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมาสำนักเครื่องสำอางฯ ก็ได้มีการติดต่อกับห้องปฏิบัติการเครื่องสำอางของชาติสมาชิกอาเซียน ด้วยการทำงานในระดับภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2555 สำนักเครื่องสำอางฯ ก็ได้มีการแต่งตั้งเป็นห้องปฏิบัติการอ้างอิงของอาเซียนด้านเครื่องสำอาง (ASEAN Cosmetic Reference Laboratory: ACRL) ร่วมกับอินโดนีเซีย มาเลเซีย และสิงคโปร์ โดยหรรษาและคณะมองว่า สำนักเครื่องสำอางฯ ของไทยคือปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์ความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านการแบ่งปันงบประมาณและประสบการณ์ให้แก่ชาติสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations: ASEAN) (หรรษา ไชยวานิชและคณะ, 2556) แต่กระนั้นกล่าวได้ว่างานของหรรษาก็ยังไม่สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยดังกล่าวทำให้ความงามและวาทกรรมความงามเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสะท้อนให้เห็นค่านิยมความงามที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ยังมีหนังสือที่เป็นองค์ความรู้อันผูกขาดโดยสถาบันการศึกษาและสถาบันทางกฎหมาย คือหนังสือของอรัญญา มโนสร้อย เรื่อง *เครื่องสำอางเล่มที่ 1* (2533) ที่ได้กล่าวถึง ประวัติความเป็นมาของเครื่องสำอาง การแบ่งประเภทของเครื่องสำอาง และมีการรวบรวมพระราชบัญญัติกฎกระทรวง ประกาศกระทรวงสาธารณสุขทางเครื่องสำอางฉบับต่างๆ อันเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในเชิงกฎหมายที่ควบคุมผู้คนในสังคม (อรัญญา มโนสร้อย, 2533) โดยหนังสือดังกล่าวเป็นองค์ความรู้ที่ใช้ในสถาบันการศึกษารวมถึงเผยแพร่ความรู้ในสายงานเกี่ยวกับเครื่องสำอาง ใน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ลักษณะทำนองเดียวกันกับพระราชบัญญัติเครื่องสำอางอันเป็นองค์ความรู้ที่ใช้บังคับในเชิงกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตและการบริโภคเครื่องสำอาง คือ พระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับปีพ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกที่ได้มีการนิยามความหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางและมีมาตราเกี่ยวกับการนำเข้าและจำหน่ายเครื่องสำอาง การควบคุมโฆษณาเครื่องสำอาง (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2517, 2517) หากแต่ในพระราชบัญญัติฉบับปี พ.ศ. 2535 มีการเพิ่มเครื่องสำอางควบคุม (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2535, 2535) ต่อมาในพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับปี พ.ศ. 2558 ก็ยังมีมาตรการระบุการจำหน่ายและนำเข้าเกี่ยวกับเครื่องสำอางในไทย (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2558, 2558) กล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางอันเป็นพื้นฐานในพระราชบัญญัติเครื่องสำอางทั้งใน ปี พ.ศ. 2517 พ.ศ. 2535 และใน พ.ศ. 2558 เป็นองค์ความรู้ที่บังคับใช้ในเชิงกฎหมาย และถูกผูกขาดโดยสถาบันทางกฎหมาย กระนั้นกล่าวได้ว่าหนังสือที่มีการผูกขาดโดยสถาบันทางการศึกษาและกฎหมายที่กล่าวมาในหัวข้อดังกล่าวนี้เป็นเพียงการเผยแพร่ความรู้ที่ไม่ได้มีการวิเคราะห์อย่างเป็นประวัติศาสตร์

กลุ่มงานที่ศึกษาประวัติศาสตร์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง (Cosmetic Science)

องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และแพทย์ปรุงยา

กลุ่มงานที่ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ เช่น วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 22 เล่ม 3 ได้เสนอให้เห็นถึงการวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำตาลทรายด้วยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ เช่น การวิเคราะห์น้ำตาลทรายขาว เป็นต้น (สันดิ์ ฉายตระกูล, 2512) ในลักษณะทำนองเดียวกันกับวารสารของสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย ปีที่ 20 เล่มที่ 5 มีการกล่าวถึงการรักษาสิวและการรักษาผิวหนังด้วยการใช้สบู่ที่ใช้รักษาเฉพาะในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิวประกอบกับอธิบายสูตรในการผลิตสบู่เพื่อรักษาผิวหนังและยารักษาสิวด้วยสูตรทางเคมีและวิทยาศาสตร์ (เพลินพิศ นากะพันธ์, 2509) วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 9 เล่ม 5-6 เสนอให้เห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ตัวยาต่างๆ ว่ามีปัญหาในผสมยา (สะอาด รักตะวัต, 2509, น.105) อีกทั้งในวารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 32 เล่มที่ 1 อธิบายเกี่ยวกับความคงตัวของเภสัชภัณฑ์เพื่อดูว่าผู้ที่ใช้ยานั้นได้รับตัวยาที่ปลอดภัย เช่น ความคงตัวทางเคมีในการเตรียมยา และการสลายของตัวยาต่างๆ อาทิ วิธีการแบบ Hydrolysis ในกลุ่มยาแอสไพริน (สมพล ประคองพันธ์, 2521, น.1-2) อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่างานที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงการปรากฏขึ้นมาขององค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ในช่วงเวลาต่างๆ ของสังคมไทย หากแต่ยังไม่เห็นองค์ความรู้ในบริบทเชิงประวัติศาสตร์แต่อย่างใด

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กระนั้นงานที่กล่าวมานั้นก็ยังถือว่าเป็นหลักฐานที่ใช้อธิบายในแง่ขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นองค์ความรู้ส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์การเรียนของวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทย

นอกจากนี้ งานชิ้นหนึ่งที่อธิบายเกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาในเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้เห็นความเป็นมาของแพทย์ปรุงยาในอดีต คือ *จดหมายเหตุ 100 ปี วิชาชีพเภสัชกรรม* ของ พรเพ็ญ เปรมโยธิน ซึ่งได้อธิบายในส่วนแรกของหนังสือเกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาตั้งแต่สมัยทวารวดีที่มีชีวกโกมารภัจจ์ เป็นบิดาแห่งแพทย์และเภสัชกรรมแผนไทยจนถึงช่วงสมัยอยุธยา อันเป็นยุคสมัยที่จัดหายาจากตลาดป่ายา รวมถึงการมีคลังยาและมีเจ้าพนักงานเครื่องต้นอันเป็นผู้ปรุงยาถวายพระมหากษัตริย์ จนกระทั่งมีพัฒนาการมาจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่ยังมีการใช้การสืบทอดเภสัชกรรมไทยและการแพทย์แบบอยุธยาเรื่อยมาด้วยการจำกัดความรู้อยู่ในวงศ์ตระกูล อีกทั้งมีการจัดตั้ง “หมอหลวง” เป็นข้าราชการประจำราชสำนัก ส่วน “หมอราษฎร” ใช้เรียกสำหรับประชาชน ต่อมาช่วงสมัยรัชกาลที่ 2 ได้รวบรวมตำรายาจากหมอหลวงต่างๆ เป็น “ตำรายาโรงพระโอสถ” จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้กำเนิดสถาบันการศึกษาเภสัชศาสตร์และวิชาชีพเภสัชกรรมแผนปัจจุบันด้วยการจัดระเบียบนักเรียนแพทย์ผสมยาและแยกการปรุงยาออกจากแพทย์ผู้รักษาโรคในช่วงปี พ.ศ. 2457 (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.18-23) อย่างไรก็ตาม แม้งานชิ้นนี้ทำให้เห็นพัฒนาการของแพทย์ปรุงยา แต่ก็ไม่ได้อธิบายให้เห็นถึงการประกอบสร้างหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนสถานะของแพทย์ปรุงยาในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ รวมถึงการเรียนเกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาในแต่ละช่วงเวลาว่าเรียนเกี่ยวกับอะไรบ้าง งานของพรเพ็ญจึงยังเป็นเพียงเกร็ดเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์มากกว่าเป็นงานศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของความรู้ด้านเภสัชกรรมในบริบทและเงื่อนไขต่างๆ ทางประวัติศาสตร์

พัฒนาการองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในช่วงเวลา พ.ศ. 2457-2540

งานที่อาจพอจะช่วยเติมเต็มประวัติศาสตร์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทยได้บ้าง ได้แก่ งานของประโชติ เปล่งวิทยา เรื่อง *เภสัชกรรมแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรอบ 200 ปี* โดยเป็นการอธิบายพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนของคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2457 จนถึง พ.ศ. 2526 ทั้งนี้ ในยุคสมัยการศึกษาแรกได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2457-2462 โดยให้ความสำคัญกับการเรียนวิทยาศาสตร์พื้นฐาน เช่น เคมี ฟิสิกส์ พฤกษศาสตร์และวิชาชีพ รวมถึงการปรุงยาเป็นหลัก (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 68) ต่อมาช่วงปี พ.ศ. 2465-2479 ได้มีการเพิ่มรายวิชาต่างๆ และขยายวิชาชีพจำนวนทั้งสิ้น 17 รายวิชา (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 76-78) และในช่วงยุคสมัยปี พ.ศ. 2480-2483 การศึกษาเภสัชศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนอีกครั้งเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล คือ มีการเพิ่มวิชาเภสัชอุตสาหกรรมเนื่องจากรัฐบาล

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ได้ฟื้นฟูโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อผลิตยาในปี พ.ศ. 2479 อีกทั้งในปีเดียวกันยังมีการประกาศยกร่างพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะและพระราชบัญญัติควบคุมขายยาจึงได้มีการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 84-85) จากนั้นยังพบว่าการศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2483-2500 ไม่ได้มีการพัฒนาด้านการเรียนการสอนที่ต่างจากยุคสมัยก่อนหน้าแต่อย่างใด หากแต่เริ่มมีการให้ความสำคัญในหมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 97-98) โดยในช่วงสมัยสุดท้ายของงานประโชติ เปล่งวิทยาก็ได้ศึกษาสิ้นสุดจนถึงเพียงแค่ช่วง พ.ศ. 2500-2526 และมิได้อธิบายต่อว่าการศึกษาในแต่ละช่วงเวลาให้น้ำหนักกับการเรียนเรื่องเกี่ยวกับอะไรในเชิงความรู้แต่เป็นการอธิบายภาพรวมว่ามีการเรียนอะไรบ้าง อีกทั้งไม่ได้อธิบายให้เห็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนด้านเครื่องสำอางทั้งๆ ที่งานของประโชติอธิบายการเรียนของเภสัชศาสตร์มาถึงปี พ.ศ. 2526

ในลักษณะทำนองเดียวกันกับงานของ จอมจิน จันทรสกุล เรื่อง “อดีต ปัจจุบัน อนาคต วิทยาการเคมีและเภสัชไทย” อันเป็นบทที่ 10 ของหนังสือ เรื่อง *วิวัฒนาการของวิทยาการด้านเภสัชศาสตร์จากอดีตสู่ยุคปัจจุบัน* (2549) ได้อธิบายให้เห็นพัฒนาการของการศึกษาเกี่ยวกับเภสัชศาสตร์ของไทยในประเด็นของหลักสูตรการเรียนด้านเภสัชศาสตร์โดยจะทำให้เห็นว่าเป็นองค์ความรู้ส่วนหนึ่งที่จะช่วยขยายและเข้าใจที่มาขององค์ความรู้เรื่องวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทย รวมถึงการขยายตัวของสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอันมีการก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ทั้งสิ้น 11 มหาวิทยาลัย (จอมจิน จันทรสกุล, 2549) และเช่นเดียวกันกับหนังสือเรื่อง *จดหมายเหตุ 100 ปี วิชาชีพเภสัชกรรม* ของ พรเพ็ญ เปรมโยธิน (2552) ซึ่งอธิบายเกี่ยวกับวิวัฒนาการวิชาชีพของเภสัชกรรมตั้งแต่ก่อน พ.ศ.2457 จนถึง พ.ศ. 2556 รวมถึงหนังสือเรื่อง *95 ปี คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* (คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552),หนังสือเรื่อง *90 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์และคณะเภสัชศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* (คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549) และหนังสือเรื่อง *80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2457-2537* (2537) ซึ่งเป็นหนังสือจัดพิมพ์ครบรอบปีคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ยังให้มิได้มีการอธิบายถึงความไม่ต่อเนื่องขององค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มีเพียงแต่นำเสนอบันทึกความทรงจำของเภสัชกรในอดีตเท่านั้น มิหนำซ้ำยังไม่เห็นจุดเปลี่ยนขององค์ความรู้ที่แน่ชัด (80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2457-2537, 2537) นอกจากนี้ หนังสือที่กล่าวมาทั้งหมดยังมีเนื้อหาที่พิมพ์ซ้ำเหมือนกันจนทำให้เนื้อหาในหนังสือไม่ได้มีความแตกต่างกันมากเท่าใดนัก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พัฒนาการองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในกลุ่มเวชสำอางช่วงหลัง พ.ศ.2543

ในกลุ่มงานที่ศึกษาพัฒนาการองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในกลุ่มเวชสำอางช่วงหลัง พ.ศ. 2543 พบว่ายังพอมีงานที่ช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทยและสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางและเวชสำอางมากขึ้น เช่น หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางเล่มที่ 1* (อรัญญา มโนสร้อย, 2529) และ หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางเล่มที่ 2* (อรัญญา มโนสร้อย, 2533), หนังสือเรื่อง *วิทยาการเครื่องสำอางของฝ่ายการศึกษาต่อเนื่องและภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* (ฝ่ายการศึกษาต่อเนื่องและภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534) ที่อธิบายเกี่ยวกับการเรียนและการผลิตเครื่องสำอาง รวมถึงพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง จนกระทั่งช่วงปี พ.ศ.2544 จะเห็นการเรียนเกี่ยวกับเวชสำอางมากขึ้น เช่น หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน* ของพรทิพย์ นิมมานนิตย์ ในภาควิชาเภสัชกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2544) รวมถึง หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์สำหรับผิวหนัง* (2547) ที่ใช้ประกอบการสอนในรายวิชากระบวนวิชาเครื่องสำอางและกระบวนวิชาผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติของพิมพร ลีลาพรพิสิฐ (พิมพร ลีลาพรพิสิฐ, 2547) ก็ยังเป็นการอธิบายเกี่ยวกับเวชสำอางและการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ บนผิวหนังในเชิงวิทยาศาสตร์ ประกอบกับ หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน* ของภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550) ก็ยังเป็นการอธิบายเกี่ยวกับเวชสำอาง และผลิตภัณฑ์รักษาผิวต่างๆ ในเชิงวิทยาศาสตร์ รวมถึงหนังสือเรื่อง *เวชสำอาง* ของ อรัญญา มโนสร้อย และจีรเดช มโนสร้อย (2556) อันเป็นหนังสือที่อธิบายการตั้งตำรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในเชิงวิทยาศาสตร์และเคมี อย่างไรก็ตาม หนังสือที่กล่าวมานั้นก็ยังมิได้อธิบายให้เห็นเป็นฉากประวัติศาสตร์เกี่ยวกับองค์ความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคม และไม่ได้มีการวิเคราะห์พรรณนาออกมาเป็นงานสายประวัติศาสตร์แต่อย่างใด รวมถึงงานของ พนิดา แสนประกอบ และเกศศิรินทร์ แสงมณี ที่ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้สารสกัดกระเจี๊ยบแดงในบลัชครีม” (2562) ก็ยังเป็นงานที่อธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนกระบวนการผลิตและสกัดสารจากธรรมชาติมาทำเครื่องสำอาง ซึ่งเป็นงานในสายวิทยาศาสตร์ (พนิดา แสนประกอบ และเกศศิรินทร์ แสงมณี, 2562)

นอกจากนี้วิทยานิพนธ์ที่พยายามอธิบายเกี่ยวกับองค์ความรู้ของวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทยที่เป็นสายงานประวัติศาสตร์นั้นยังไม่พบว่ามีงานชิ้นใดที่จะอธิบายให้เห็นภาพกว้างอย่างครอบคลุมเนื่องจากงานส่วนใหญ่เป็นเพียงงานสายบริหารและนิเทศศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมของผู้คนจากการใช้เครื่องสำอาง เช่น บทความของ จันทร์วรี เหล่าประภากร เรื่อง “การศึกษาความเป็นไปได้ทางการเงินของธุรกิจผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติเพื่อการแต่งหน้าอย่างปลอดภัยสำหรับเด็ก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

7-12 ปี ภายใต้ตราสินค้า "Cosmildy"" (จันทร์วรี เหล่าประภากร, 2560) หรือแม้แต่ในบทความทางวิชาการก็ยังพบแต่งานที่ให้ความสำคัญกับพฤติกรรมของผู้คนและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น บทความของ บุญสิตา อรัณยกานนท์และคณะ เรื่อง “พฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าของผู้หญิงวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ” (2564) และบทความของ ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์ เรื่อง “การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และสื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพรกรณีศึกษา: วิสาหกิจชุมชนปาริชาต เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร” (2559)

ด้วยเหตุนี้ งานศึกษาในประเด็นประวัติศาสตร์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทย ทั้งในประเด็นประวัติศาสตร์ความงามและในประเด็นองค์ความรู้เครื่องสำอาง จึงยังเป็นประเด็นที่ขาดแคลนจนสามารถกล่าวได้ว่าวงวิชาการไทยในสายที่ศึกษาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางนั้นเต็มไปด้วยงานวิจัยเชิงประยุกต์ที่ให้ความสำคัญในด้านการศึกษาการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง แต่ยังมีช่องโหว่ในแง่ของการรับรู้สถานะองค์ความรู้ของตนเองว่ามีที่มา พัฒนาการ และความเปลี่ยนแปลงอย่างไร ฉะนั้นแล้ว การไม่ทราบสถานะและทิศทางขององค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่พัฒนาขึ้นในสังคมไทยนั้นจึงย่อมจะทำให้มองไม่เห็นถึงภาพรวมขององค์ความรู้และปัจจัยที่ทำให้องค์ความรู้เกิดการแตกหักหรือเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงงานที่กล่าวถึงในหัวข้อประวัติศาสตร์องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางนั้นยังเป็นการศึกษาในลักษณะของความต่อเนื่อง กล่าวคือ เป็นการเปรียบเทียบองค์ความรู้ในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์อย่างเช่นงานของ ประโชติ เปล่งวิทยาที่เห็นได้อย่างชัดเจนและยังเป็นงานที่ใช้คำอธิบายโดยใช้องค์ความรู้แบบเดียว แต่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา โดยไม่ได้เห็นองค์ความรู้อื่นๆ ที่ประกอบกลายเป็นองค์ความรู้ในช่วงเวลาหนึ่ง หากแต่ก็ยังมีงานที่ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่มีลักษณะเฉพาะ โดยยังไม่ทำให้เห็นว่าองค์ความรู้ในช่วงเวลาหนึ่งนั้นเป็นองค์ประกอบของประวัติศาสตร์เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอย่างไร

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงต้องการนำเสนอให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางอย่างเป็นประวัติศาสตร์ โดยมีสาเหตุและผลกระทบในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ ด้วยการใช้หลักฐานที่เป็นองค์ความรู้ในทางกฎหมาย ตลอดจนหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องสำอางในเชิงสถาบันการศึกษาที่ประกอบไปด้วยชุดความรู้อื่นๆ รวมถึงอธิบายจุดเด่นที่สำคัญในการเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางแต่ละช่วงเวลา ประกอบกับข้อเสนอของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้จะมุ่งไปที่จุดเปลี่ยนของพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่องตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2506 ซึ่งมีการเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอาง จนถึงการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางในปี พ.ศ. 2548 อันมีการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางภายใต้การดูแลของคณะเภสัชศาสตร์ในสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง เช่น สิวและฝ้า เป็นต้น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

บทที่ 3
ระเบียบวิธีวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง: โบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทย” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่จะอธิบายให้เห็นถึงพัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในประเทศไทยและความเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในประเทศไทย โดยการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร (Document Research) ทั้งที่เป็นเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง (Primary and Secondary Document) ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจากหนังสือ วารสาร และเอกสารประกอบการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ใช้ข้อมูล 2 กลุ่ม คือ เอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง โดยงานวิจัยชิ้นนี้เน้นไปที่การค้นคว้าจากห้องสมุดกลางของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และห้องสมุดคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ในประเทศไทย และมีเอกสารรวบรวมประวัติศาสตร์การเรียนของคณะเภสัชศาสตร์ตั้งแต่เริ่มการก่อตั้ง รวมถึงห้องสมุดของสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา องค์การเภสัชกรรมที่เก็บข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับเครื่องสำอางที่เผยแพร่ในปัจจุบัน โดยเอกสารที่กล่าวมาทั้งหมดแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

1) เอกสารชั้นต้น ใช้เอกสารประเภทวรรณกรรม เอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ รายงานสภาผู้แทนทในร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง ตลอดจนเอกสารจากราชกิจจานุเบกษา เช่น “พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง (2517)” “พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง (2535)” “พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง (2558)” และเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง เช่น หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางเล่มที่ 1* โดยอรัญญา มโนสร้อยตีพิมพ์ปี พ.ศ.2529 หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางเล่มที่ 2* โดยอรัญญา มโนสร้อยตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2533 หนังสือเรื่อง *วิทยาการเครื่องสำอางของฝ่ายการศึกษาต่อเนื่องและภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* ที่ตีพิมพ์โดยคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2534 ที่อธิบายเกี่ยวกับการเรียนและการผลิตเครื่องสำอาง รวมถึงเอกสารที่อธิบายเกี่ยวกับเวชสำอาง เช่น หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน* โดยพรทิพย์ นิมมานนิตย์ในภาควิชาเภสัชกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2544 และหนังสือ เรื่อง *เครื่องสำอางธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์สำหรับผิวหนัง* ตีพิมพ์ พ.ศ. 2547 ที่

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ใช้ประกอบการสอนในรายวิชากระบวนวิชาเครื่องสำอางและกระบวนวิชาผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ของ พิมพร ลีลาพรพิสิฐ ที่อธิบายเกี่ยวกับเวชสำอางและการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ บนผิวหนังในเชิงวิทยาศาสตร์ ประกอบกับ หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน* ของภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2500 และหนังสือเรื่อง *เวชสำอาง* ของ อรัญญา มโนสร้อยที่ตีพิมพ์ในปีพ.ศ. 2556 (อรัญญา มโนสร้อย, 2556) รวมถึงเอกสารประเภทหลักสูตรการศึกษาของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อันเป็นเอกสารที่ใช้อธิบายการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางภายใต้การดูแลของคณะเภสัชศาสตร์ โดยมหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางภายใต้คณะเภสัชศาสตร์ รวมถึงวิทยานิพนธ์ในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เนื่องจากเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการก่อตั้งสำนักวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ตลอดจนเอกสารประเภทนิตยสารสยามสมัย หนังสือพิมพ์หลักเมือง หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ หนังสือพิมพ์ศรีกรุง หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ตลอดจนนิตยสารแพรวรายปักษ์ นิตยสารคู่สร้างคู่สม นิตยสารกุลสตรี นิตยสารขวัญเรือน นิตยสารดิฉัน นิตยสารพลอยแกมเพชร วารสารวิทยาศาสตร์ ตลอดจนนิตยสารสตรีสาร รวมถึงสื่อออนไลน์บิวตี้บล็อกเกอร์ผ่านช่องทาง YOUTUBE ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เอกสารชั้นต้นที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ล้วนเป็นข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทย

2) เอกสารชั้นรอง ใช้เอกสารที่ใช้อธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสังคมไทยตั้งแต่ พ.ศ.2457-2540 เช่น *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์* ปี พ.ศ.2503, *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์* ปี พ.ศ. 2504, *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์* ปี พ.ศ. 2509, *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์* ปี พ.ศ. 2512, *ไทยเภสัชสาร* ปี พ.ศ. 2518, *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทย* ปี พ.ศ. 2519, หนังสือเรื่อง *จดหมายเหตุ 100 ปี วิชาชีพเภสัชกรรม* ของ พรเพ็ญ เปรมโยธินที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2522 , หนังสือเรื่อง *95 ปี คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย* ของคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2522, หนังสือเรื่อง *เภสัชกรรมแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรอบ 200 ปี* ของประโชติ เปล่งวิทยาที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ.2526, *72 ปีของการพัฒนาการศึกษาเภสัชศาสตร์ในประเทศไทย* ปี พ.ศ.2529, หนังสือเรื่อง *80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2457-2537* ของคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2537 หนังสือเรื่อง *อดีต ปัจจุบัน อนาคต วิทยาการเคมีและเภสัชไทย* ของจอมจิน จันทรสกุลที่ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2549 และหนังสือเรื่อง *90 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์และ*

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

คณะเภสัชศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ของคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตีพิมพ์ปี พ.ศ. 2549

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิทยานิพนธ์เรื่อง “จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง: โบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทย” ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (analytical approach) เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นงานวิจัยที่ศึกษา โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องความไม่ต่อเนื่องของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิทยานิพนธ์เรื่อง “จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง: โบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทย” จะเป็นงานวิจัยที่นำเสนอผ่านวิธีการแบบวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดความไม่ต่อเนื่อง (discontinuity) ของ มิเชล ฟูโกต์ในการอธิบายกรอบงานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้

ความไม่ต่อเนื่อง (Discontinuity)

ความไม่ต่อเนื่อง (Discontinuity) ของกรอบความรู้ที่อธิบายให้เห็นในหนังสือ *The Order of Things* ปี ค.ศ. 2005 ของมิเชล ฟูโกต์นั้นเป็นการอธิบายความไม่ต่อเนื่องของกรอบความรู้ด้วยวิธีการแบบ Archeology หรือ โบราณคดี กล่าวคือ เป็นการสืบสาวศาสตร์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ โดยเปรียบเทียบกับลักษณะการทำงานแบบโบราณคดีที่พยายามขุดเจาะ ขุดค้น ขุดคุ้ยพื้นดินลงไปในแต่ละชั้นเพื่อค้นหาเศษซากที่กระจัดกระจายอยู่ในชั้นดิน ทั้งนี้ วิธีการของฟูโกต์เป็นการขุดค้นเพื่อค้นหาโครงสร้างทางความคิดในแต่ละยุคสมัย ซึ่งเรียกว่า กรอบความรู้ (Episteme) ที่เป็นกรอบในการกำกับ ควบคุมความรู้ต่างๆ รวมถึงความเชื่อ วิธีการ วิธีคิด วิธีเข้าใจสิ่งต่างๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง และถูกหล่อหลอมจนกลายเป็นสิ่งที่เรียกว่า วาทกรรม ของผู้คนในยุคนั้นๆ อันมีการนิยามความหมายและคุณค่าของสิ่งต่างๆ (นพพร ประชากุล, 2552, น.170-171) อย่างไรก็ตาม ฟูโกต์พยายามหลุดออกจากกรอบโครงสร้างนิยมแบบโซซูร์และเลวี-สโตรสส์ โดยเน้นความคิดเกี่ยวกับสัญญะในรูปแบบของวาทกรรมในฐานะภาพตัวแทนมากกว่าความหมาย ทั้งนี้ฟูโกต์มองวาทกรรมว่าเป็นพื้นที่ของความรู้ที่สร้างขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง จึงทำให้ฟูโกต์หันมาตั้งคำถามเกี่ยวกับความคิดที่ว่าผู้คนมองว่าภาษาเป็นภาพตัวแทนของบางสิ่งบางอย่างได้อย่างไร เนื่องจากวาทกรรมนั้นสามารถควบคุมการจินตนาการทางสังคมได้ด้วยเช่นกัน เมื่อฟูโกต์เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับความรู้และการจัดการระบบคิดต่างๆ จึงส่งผลให้เขามองว่าฐานความคิดหลักๆ นั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่อธิบายความคิดทั้งหมดและดำรงอยู่อย่างตายตัวเหมือนกับความคิดของ อิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant) ที่มองว่าการจัดระเบียบความรู้สามารถจัดการให้อยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกันได้ เช่น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความต่อเนื่อง (ชญาน์ทัต ศุภชลาศัย, 2557, น.4) หากแต่ฟูโกต์มองว่าฐานความคิดหลักนั้นเป็นเพียงความคิดเฉพาะของความรู้ในช่วงเวลาหนึ่ง ฉะนั้นแล้ว ความคิดดังกล่าวนี้ทำให้ฟูโกต์ไม่สนใจความคิดที่ว่าประวัติศาสตร์มีความต่อเนื่องหรือก้าวหน้า และไม่สนใจในการมองหาพัฒนาการของความรู้หรือความคิดต่างๆ อีกทั้งเพื่อให้การอธิบายดังกล่าวมีข้อถกเถียงชัดเจนฟูโกต์จึงได้นำความคิดประวัติศาสตร์ไม่ต่อเนื่องของ จอร์จ ก็องกีแย็ม (Georges Canguilhem) มาสนับสนุนข้อถกเถียงของเขาและกลายมาเป็นกรอบความรู้ (episteme) เพื่ออธิบายลักษณะทางประวัติศาสตร์ความคิดที่มีลักษณะเฉพาะโดยมีกรอบความรู้ต่างกันในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2555, น.43-45) ทั้งนี้แล้ว ความไม่ต่อเนื่องที่ปรากฏในงานของฟูโกต์จึงเป็นความไม่ต่อเนื่องของกรอบความรู้ด้วยวิธีการแบบโบราณคดี คือ ขุดค้นลงไปในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ว่ามีองค์ความรู้อะไรบ้างเพื่อเข้าใจโครงสร้างความคิดที่เป็นความรู้ในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ว่าถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างไร

การใช้คำว่า Archeologie หรือ Archeology นั้น ฟูโกต์ กล่าวว่ามีเหตุผลสองประการ โดย*ประการแรก* คำว่า Archeology มาจากภาษากรีก หมายถึงการเริ่มต้น หลักการ รวมถึงการเกิดขึ้นของสิ่งที่เป็นความรู้ ทั้งนี้ในภาษาฝรั่งเศสคำว่า Archive เป็นการอธิบายถึงวิธีการต่างๆ ที่เหตุการณ์ต่างๆ อันเป็นวาทกรรมถูกบันทึกและสกัดออกมา ดังนั้น คำว่า Archeologie จึงเป็นรูปแบบหนึ่งในการค้นหาสิ่งที่ติดมากับเหตุการณ์เหมือนกับว่ามันถูกบันทึกในเอกสารเหล่านั้น เช่น งานเรื่อง *Histoire de la folie* ซึ่งเป็นเล่มเดียวกับเรื่องความบ้า จนถึง *Archeologie du savoir* ที่มีการสื่อถึงวาทกรรมหรือเหตุการณ์ต่างๆ อันถูกแถลงออกมา ณ ช่วงเวลาหนึ่ง กระนั้น การใช้วิธีการแบบโบราณคดีกับเอกสารต่างๆ เป็นไปเพื่อทำความเข้าใจระเบียบบางอย่างในเอกสารและการทำงานปฏิบัติการของระเบียบนั้น ซึ่งการแบ่งยุคสมัยจะทำให้เข้าใจระเบียบบางอย่างได้ชัดเจนขึ้น *ประการที่สอง* ฟูโกต์ใช้คำว่าโบราณคดีเพื่อที่จะค้นหาการสร้างพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ในความเป็นสิ่งสมบูรณ์ทั้งหมด กล่าวคือดูว่าความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์นั้นก่อรูปร่างมาได้อย่างไร (ฟูโกต์, 2565, น.20-22)

งานของฟูโกต์ที่อธิบายให้เห็นกรอบความรู้ที่ไม่ต่อเนื่องอย่างเช่น เรื่องความบ้า ภายใต้ชื่อเรื่องว่า *Madness and Civilization* (ค.ศ. 1977) เป็นหนังสือเล่มเดียวกับที่กล่าวไปก่อนหน้าโดยมีชื่อภาษาฝรั่งเศส *Histoire de la folie* ซึ่งเป็นหนังสือที่อธิบายให้เห็นการจำแนกความแตกต่างระหว่างความมีเหตุผลและความไม่มีเหตุผล รวมถึงความบ้าและความมีเหตุผลในห้วงเวลาเปลี่ยนผ่านของคริสต์ศตวรรษที่ 17 อีกทั้ง ฟูโกต์ยังได้วิเคราะห์การเสื่อมสลายของการปกครองก่อนการปฏิวัติ 1789 อันนำมาสู่การเกิดโรงพยาบาลจิตเวชในช่วงศตวรรษที่ 18 กล่าวได้ว่าในช่วงก่อนกลางคริสต์ศตวรรษที่ 17 และก่อนการเกิดขึ้นของยุคคลาสสิค ความบ้าไม่ได้ถูกมองว่าเป็นเรื่องผิดปกติหรือจิตเวชตาม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ความคิดของยุคสมัยใหม่ตามคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในทางตรงกันข้าม ในช่วงยุคกลางตอนปลาย และในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ ความบ้านั้นกลับกลายเป็นเรื่องของผู้ที่มีความรู้อันศักดิ์สิทธิ์และสามารถพยากรณ์ ทำนายชะตาผู้คนต่างๆได้ ต่อมา ความบ้าในยุคคลาสสิค ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ก็ถูกจัดให้เป็นเรื่องที่ต้องจัดการโดยเกิดโรงพยาบาลจิตเวชและสถานกักกัน อีกทั้งมีการกักกันขอทานและคนจนไว้ด้วยกัน (สมาร์ท, 2555, น.27-30) กล่าวได้ว่าในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ความบ้านั้นเริ่มได้รับการจัดการด้วยวิธีการที่นำเอาความรู้แบบแพทย์เข้ามาใช้ โดยฟูโกต์วิเคราะห์ว่าความบ้าที่ถูกจัดการด้วยการแพทย์ไม่ใช่เรื่องของการมองว่าเป็นความก้าวหน้าที่นำมาสู่ความเข้าใจต่อเรื่องของโรค หากแต่เป็นการถดถอยมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของพัฒนาการความรู้ เนื่องจากว่าความบ้าในยุคคลาสสิคนั้นกลายเป็นเหตุการณ์ที่ได้นำภาพลักษณ์ช่วงยุคต้นๆ ตั้งแต่ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 17 จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 มาใช้ใหม่และฉายให้เห็นการนำความรู้เดิมมาปรับใช้ (สมาร์ท, 2555, น. 34)

นอกจากนี้ยังมีงานอีกชิ้นของฟูโกต์ที่อธิบายให้เห็นร่องรอยของแนวคิดเกี่ยวกับความไม่ต่อเนื่องของกรอบความรู้และทำให้เข้าใจประเด็นเกี่ยวกับศาสตร์ว่าด้วยมนุษย์ กล่าวคือ มนุษย์กลายเป็นวัตถุแห่งการศึกษาและเป็นผู้ที่สร้างความรู้ ภายใต้หนังสือเรื่อง *Discipline and Punish* เมื่อ ค.ศ. 1977 (วินัย และการลงทัณฑ์) โดยฟูโกต์อธิบายเกี่ยวกับการแพทย์ในยุคสมัยใหม่ที่ย้อนไปสืบสาวการแพทย์ในยุคคลาสสิค กล่าวคือ การแพทย์ในยุคคลาสสิคนั้นมีวิธีการรักษาคนไข้ด้วยการแบ่งแยกเชื้อโรคและชนิดของเชื้อโรค จนกระทั่งมุมมองการแพทย์เริ่มแตกหักและกลายเป็นการรักษาที่หันมาสนใจร่างกายคนไข้ หรือที่เรียกว่าการแพทย์ที่ศึกษาร่างกายในเชิงกายวิภาค โดยจุดแตกหักของวิธีการหรือความรู้ในการรักษาคนไข้ส่วนนี้ ฟูโกต์มองว่า เป็นเพราะความเชื่อในเรื่องของการรักษาคนไข้ที่ว่ามีการจัดลำดับเชื้อโรคนั้นเข้าไม่ได้กับกฎเกณฑ์บางอย่างของมุมมองการแพทย์และการรักษาแบบกายวิภาค (สมาร์ท, 2555, น.44-47) โดยงานที่ยกตัวอย่างมาทั้งสองเรื่องทำให้เห็นร่องรอยและวิธีการแบบโบราณคดีอันนำไปสู่การอธิบายกรอบแนวคิดความไม่ต่อเนื่อง กล่าวโดยสรุปงานทั้งสองเรื่องของฟูโกต์ คือเรื่องความบ้า กับวินัยและการลงทัณฑ์นั้นสะท้อนให้เห็นกรอบความรู้ที่ไม่ต่อเนื่องในงานของฟูโกต์ว่าในแต่ละยุคสมัยทั้งเรื่องความบ้าและการแพทย์นั้นล้วนมีกรอบความคิดที่มีลักษณะเฉพาะ โดยในความรู้แต่ละยุคสมัยได้ถูกกรอบความรู้แบบใหม่แทนที่ ทั้งยังมีการหมุนเวียนกรอบความรู้ เช่น เรื่องการแพทย์ก็จะพบว่ามีการนำองค์ความรู้ของยุคก่อนหน้ามาปรับใช้ในยุคสมัยใหม่

อย่างไรก็ตาม งานของมิเชล ฟูโกต์ที่อธิบายให้เห็นอย่างเด่นชัดเกี่ยวกับแนวความคิดความไม่ต่อเนื่องของกรอบความรู้มากที่สุด คืองานเรื่อง *The Order of Things* (ค.ศ. 1973) ซึ่งเป็นงานที่จะทำให้เห็นการใช้วิธีการแบบโบราณคดีเพื่ออธิบายการเกิดขึ้นของศาสตร์ว่าด้วยมนุษย์ผ่านการอธิบาย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ว่ามนุษย์ไม่ได้เป็นวัตถุแห่งการศึกษาตั้งแต่ในอดีต หากแต่การศึกษามนุษย์นั้นเพิ่งเกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่ และมีกฎเกณฑ์ การก่อรูปร่างที่ทำให้เกิดวิธีคิด การแยกแยะ รวมถึงโครงสร้างความคิดที่ต่างกันในแต่ละยุคสมัย (สมาร์ท, 2555, น.52)

มิเชล ฟูโกต์ อธิบายความไม่ต่อเนื่องของกรอบความรู้ผ่าน 3 ยุคสมัย คือ ยุคก่อนคลาสสิค ยุคคลาสสิค และยุคสมัยใหม่ โดยแนวคิดความไม่ต่อเนื่องดังกล่าวที่ฟูโกต์จะนำเสนอให้เห็นผ่านกรอบความรู้สามยุคสมัยในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-19 นั้นเป็นสิ่งที่ฟูโกต์นำมาต่อต้านแนวความคิดเกี่ยวกับความต่อเนื่องในทางประวัติศาสตร์ที่ว่าการอธิบายประวัติศาสตร์ความคิดนั้นมีลักษณะต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการสะสมเรื่องราวเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในลักษณะเส้นตรงที่เป็นแนวระนาบอันอยู่ในทิศทางเดียวกัน หรือเรียกได้ว่าเป็นการอธิบายแบบพัฒนาการที่ทุกสิ่งมีวิวัฒนาการไปสู่ความก้าวหน้าสะสมไปเรื่อยๆ หรือถูกแทนที่ด้วยพัฒนาการแบบใหม่ รวมถึงการอธิบายประวัติศาสตร์ในลักษณะที่เชื่อว่ามีความเป็นเหตุและผล ที่มีบทสรุปหรือจุดมุ่งหมายอันถูกกำหนดไว้แล้ว โดยมีทั้งสาเหตุและผลกระทบ ฉะนั้นประวัติศาสตร์ควรจะเป็นความไม่ต่อเนื่อง และกรอบความรู้ก็มีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง เพราะประวัติศาสตร์ที่อธิบายแบบมีสาเหตุการเกิดขึ้นนั้นก็มีการอธิบายสาเหตุความคิดในยุคถัดไป โดยไม่ได้มีพัฒนาการแบบค่อยเป็นค่อยไปอย่างต่อเนื่อง หากแต่มีวิธีการจัดระเบียบที่ต่างกันและมีการเปลี่ยนรูปร่าง (Choque, 2018, pp. 34-35) อีกทั้ง ความไม่ต่อเนื่องของกรอบความรู้ที่ใช้การสืบค้นแบบโบราณคดีของฟูโกต์นั้นจะเห็นความไม่ต่อเนื่องได้หลักๆ ในสองช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นสิ่งที่ฟูโกต์สนใจอย่างมาก คือ ช่วงตอนกลางศตวรรษที่ 17 เป็นช่วงต้นยุคคลาสสิคและช่วงต้นยุคสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 19 หากแต่ในวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้จะอธิบายช่วงยุคสมัยก่อนยุคคลาสสิคด้วยเพื่อให้เข้าใจที่มาและที่ไปของแนวคิดความไม่ต่อเนื่อง

มิเชล ฟูโกต์เริ่มต้นสืบสาวความเป็นมาของศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ 1) ยุคก่อนประวัติศาสตร์โดยเป็นยุคที่มีกรอบความรู้ที่อิงกับความเชื่อเรื่องพระเจ้า กล่าวคือ ทุกสิ่งอย่างที่พระเจ้าสร้างมีความคล้ายคลึงกัน กรอบความรู้ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้จึงเป็นการเปรียบเทียบกับความคล้ายคลึงระหว่างสิ่งต่างๆ เช่น การมองว่าพืชมีรากไปเลี้ยงส่งลำต้นมีลักษณะคล้ายกับเส้นเลือดของสัตว์ที่หล่อเลี้ยงหัวใจ 2) ยุคคลาสสิค เป็นยุคสมัยที่กรอบความรู้ในเรื่องของความคล้ายคลึงกันไม่สามารถใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำกับสรรพสิ่งได้ จึงนำไปสู่กรอบความรู้ที่อิงอยู่กับภาพตัวแทน (representation) โดยถ้อยคำสามารถนิยามสิ่งที่แตกต่างได้หลากหลายมากขึ้นไม่ใช่เรื่องของความเหมือนกันอีกต่อไป ทั้งนี้ความรู้ในยุคคลาสสิคจึงเป็นเรื่องของภาพแทนที่เชื่อมโยงกับการจัดระเบียบสรรพสิ่งด้วยการใช้ตารางจากวิธีการทางคณิตศาสตร์เพื่อให้เห็นความแตกต่าง (สมาร์ท, 2555, น.53-55)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

นอกจากนี้ ฟูโกต์ ได้วิเคราะห์ภาพตัวแทนที่ทำให้เข้าถึงความจริงจากระเบียบผ่านศาสตร์ 3 ประเภท คือ ลักษณะทั่วไปของไวยากรณ์ ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ และความมั่งคั่งอันทำหน้าที่แทนความคล้ายคลึงกัน โดยภาษาจะเป็นตัวแทนของถ้อยคำต่างๆ (การที่เราพูดหรือเปล่งเสียงออกมานั้นถูกทำให้เห็นผ่านไวยากรณ์ อักษรต่างๆที่เขียนออกมา) เช่น ธรรมชาติเป็นตัวแทนของสภาวะความเป็นอยู่ กล่าวคือภาษาเป็นตัวแทนของสิ่งมีชีวิตที่ถูกจัดเป็นหมวดหมู่ทั้งในรูปแบบตารางต่างๆ โดยสังเกตจากลักษณะที่เหมือนและต่างกัน รวมถึงโภคทรัพย์หรือความมั่งคั่งเป็นตัวแทนการแลกเปลี่ยนซื้อขายผ่านเงินตราอันเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ และเมื่อยุคสมัยคลาสสิกเสื่อมสลายลงนั้น ภาษา สิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่เป็นภาพตัวแทนนั้นได้รับอิสระ รวมถึงไม่สามารถใช้การสร้างภาพตัวแทนเป็นรากฐานของความรู้ได้ ทั้งนี้ เมื่อย้อนกลับมามองบุคคลที่กำหนดการจำแนกสัตว์ด้วยตาราง ภาษา ประวัติศาสตร์ธรรมชาติ กล่าวคือ บุคคลที่ภาพตัวแทนสื่อถึงนั้นกลับไม่ได้มีความเกี่ยวพันกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ ถึงแม้ว่าจะมีภาษาหรือไวยากรณ์ ความมั่งคั่ง และประวัติศาสตร์ธรรมชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ไม่มีพื้นที่ให้กับการดำรงอยู่ของมนุษย์ในยุคคลาสสิกด้วยฐานะที่มองว่ามนุษย์นั้นเป็นวัตถุแห่งความรู้ หรือที่เรียกว่าศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์ (Human Sciences) ดังนั้น ในยุคคลาสสิกจึงไม่ได้มีมนุษย์ในฐานะเป็นประเด็นของความรู้ และมนุษย์ที่เป็นวัตถุในการศึกษา หรือมนุษย์ที่เป็นผู้สร้างความรู้ จนกระทั่งยุคคลาสสิกเสื่อมสลายมนุษย์จึงเริ่มมีสถานะที่พร่ามัวอยู่ระหว่างผู้ที่สร้างความรู้กับวัตถุแห่งความรู้ในการสถาปนาศาสตร์เกี่ยวกับมนุษย์ (สมาร์ท, 2555, น.55-57)

ต่อมา 3) ยุคสมัยใหม่ โดยฟูโกต์ได้ใช้วิธีการเปรียบเทียบเชิงพื้นที่เพื่ออธิบายว่ากรอบความรู้ยุคสมัยใหม่เป็นพื้นที่อันถูกประกอบไปด้วยวิธีคิดจากศาสตร์ 3 ศาสตร์ คือ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์กายภาพและศาสตร์ทางปรัชญาที่ใช้การคิดแบบเหตุผลรวมถึงศาสตร์เกี่ยวกับภาษา ชีวิต การผลิต อย่างไรก็ตาม การที่ศาสตร์ว่าด้วยมนุษย์นั้นอยู่ในสภาวะที่ซับซ้อนจากการล่มสลายของยุคคลาสสิคนั้นเป็นผลมาจากการหยิบยืมวิธีคิด วิธีการต่างๆ ของศาสตร์อื่นๆ มาใช้ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาศาสตร์ ชีววิทยา เศรษฐศาสตร์ จนก่อตัวเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และมีความซับซ้อนจนเกิดปัญหาความไม่แน่นอนในการก่อตัวของศาสตร์อันเกี่ยวข้องกับมนุษย์เป็นเพราะโครงร่างทางญาณวิทยาที่ศาสตร์ว่าด้วยมนุษย์นั้นผสมผสานจากศาสตร์อื่นๆ มา โดยที่ภายในโครงร่างทางญาณวิทยานั้นเกี่ยวพันกับแรงงาน ภาษา สิ่งมีชีวิต (เป็นส่วนประกอบของศาสตร์ชีววิทยา เศรษฐศาสตร์ วรรณคดีศึกษา) อันเป็นศาสตร์เชิงประจักษ์ จนทำให้ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์นั้นให้ความสำคัญกับความหมายของกิจกรรมที่มองลึกลงไปในชั้นที่ซ้อนกันของพฤติกรรม ทัศนคติ ท่าทาง หรือแม้แต่ประโยคที่พูดและเขียนจนกลายเป็นระบบมากำกับบุคคลที่กำลังแสดงพฤติกรรม การกระทำต่างๆ ทั้งพูด การเขียน ดังนั้น ในยุคสมัยใหม่นี้ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์จึงเป็นศาสตร์ที่มีความคิดและ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วิธีการด้วยการรับมาจากศาสตร์อื่นๆ ด้วย เช่น ชีววิทยาที่เน้นการวิเคราะห์เชิงหน้าที่ และเศรษฐศาสตร์เน้นการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ สัมพันธ์เชิงความขัดแย้ง และท้ายที่สุดภาษาศาสตร์เน้นการตีความทำให้มองเห็นความหมายที่ซ่อนอยู่ จากที่กล่าวมาจะพบว่าศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงจากการวิเคราะห์ในเชิงหน้าที่จนนำมาสู่การวิเคราะห์ในเชิงการตีความหมาย ในขณะเดียวกันก็เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพร้อมกัน คือ การเปลี่ยนแปลงจากหน้าที่ ความขัดแย้งและความหมายมาสู่การวิเคราะห์เชิงโครงสร้าง ที่เรียกว่า กฎเกณฑ์ บรรทัดฐาน ซึ่งเป็นการควบคุมโดยที่เราไม่รู้ตัวและปฏิบัติตาม (สมาร์ท, 2555, น.58-61)

ฉะนั้น การสถาปนาศาสตร์ความรู้ที่เกี่ยวกับมนุษย์ คือ ชีววิทยา เศรษฐศาสตร์ และนิรุกติศาสตร์ โดยกล่าวว่าศาสตร์วิชาเหล่านี้ไม่ได้มีประวัติความเป็นมาอย่างต่อเนื่องอย่างยาวนานตามที่เข้าใจ โดยก่อนที่จะมีการเรียนเกี่ยวกับศาสตร์ดังกล่าวในก่อนช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ทั้งชีววิทยาและเศรษฐศาสตร์รวมถึงนิรุกติศาสตร์นั้นมีเพียงแต่วิชาวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ความมั่งคั่ง และไวยากรณ์ ที่ไม่ได้มีการใช้มนุษย์ในการศึกษาจนกลายเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง และศาสตร์หรือวิชานั้นก็ไม่ได้มีพัฒนาการแต่อย่างใด อีกทั้งไม่ได้มีความสำคัญจนพัฒนาให้มีเป้าหมายการศึกษาด้วยเช่นกัน หากแต่ศาสตร์นั้นกลับเปลี่ยนชื่อ หรือทฤษฎีต่างๆ รวมถึงขจัดสิ่งที่แปลกปลอมในแต่ละยุคออกไปจนกลายมาเป็นศาสตร์อย่างที่เราเข้าใจในปัจจุบัน จนทำให้กรอบความรู้นั้นมีความไม่ต่อเนื่อง ผันแปรไปตามวาทกรรมที่ครอบงำในช่วงเวลานั้น (ธงชัย วินิจจะกูล, 2562, น.169) ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ หรือการกลายพันธุ์ทั้งหมดทั้งมวล (mutation) ย่อมมีผลกระทบต่อองค์ความรู้ของสรรพสิ่งและการจัดระเบียบบางอย่าง รวมถึงอัตลักษณ์ของความรู้ ความแตกต่างและถ้อยคำต่างๆในแต่ละยุคสมัย (Foucault, 2005, p.422) และมนุษย์นั้นก็เป็นผลผลิตของวาทกรรม เนื่องจากภาษาเป็นองค์ประธานของสิ่งต่างๆ ดังนั้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-19 การคิด การใช้ภาษานั้นก่อให้เกิดศาสตร์หรือแบบแผนวิชาทั้งสามแบบ เช่น ชีววิทยา เศรษฐศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และถ้าระบบตรรกะในความคิดเปลี่ยนแปลงไปก็จะทำให้ศาสตร์หรือแบบแผนนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามระบบตรรกะในความคิด (ธงชัย วินิจจะกูล, 2562, น.162)

นอกจากงานต้นฉบับแล้ว ยังมีงานที่พูดถึงประเด็นความไม่ต่อเนื่องของมิเชล ฟูโกต์ อย่างเช่น บทความของ Osaman Daniel Choque Aliaga เรื่อง *“The discontinuity in the continuity”. Michel Foucault and the archaeological period*. (ค.ศ. 2018) โดยงานของ Choque เป็นการนำงานของฟูโกต์ระหว่างความไม่ต่อเนื่องในหนังสือ *The Order of Things* กับ วงศาวิทยาที่พูดถึงความไม่ต่อเนื่องในหนังสือ *The Archaeology of Knowledge* มาวิเคราะห์ว่า แนวคิดความไม่ต่อเนื่องด้วยวิธีการโบราณคดีเป็นแนวคิดที่อยู่เฉพาะในนักคิดสายฝรั่งเศสหรือไม่ อีกทั้งบทความชิ้นนี้ยังสนับสนุนความคิดของฟูโกต์ว่าความไม่ต่อเนื่องนั้นเป็นผลมาจากการวิเคราะห์การทำงานทาง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ประวัติศาสตร์ที่มีแต่ความต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาในการทำงานทางประวัติศาสตร์ที่ว่าต้องกำจัดความไม่ต่อเนื่องของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ออกไปนี้ได้กลายมาเป็นข้อถกเถียงประเด็นหลักของฟูโกต์ โดยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นั้นไม่จำเป็นต้องกำจัดความไม่ต่อเนื่องออกไป หากแต่เรื่องราวทางประวัติศาสตร์มีทั้งต่อเนื่องและไม่ต่อเนื่อง กล่าวได้ว่าบทความของ Choque ทำให้เข้าใจที่มาที่ไปของความต่อเนื่องและลักษณะการทำงานของความไม่ต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม งานของ Choque ก็ยังไม่ได้อธิบายให้เห็นข้อถกเถียงหลักกับนักคิดหรือนักปรัชญาคนอื่นๆ ที่อธิบายความหมายของความไม่ต่อเนื่องในทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นอย่างไร รวมไปถึงไม่มีการยกประเด็นตัวอย่างที่ชัดเจนเกี่ยวกับความไม่ต่อเนื่องที่มีการปรับใช้ในงานทางประวัติศาสตร์ (Choque, 2018)

งานศึกษาในประเทศไทยที่มีการปรับใช้แนวคิดความไม่ต่อเนื่องของฟูโกต์ พบงานของ เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย (2562) เรื่อง “ความเสมอภาคทางเพศในทัศนะของมิเชล ฟูโกต์: เพศวิถี” เป็นการศึกษาความเสมอภาคทางเพศด้วยการใช้แนวคิดความเสมอภาคทางเพศของฟูโกต์ทั้งเพศชายและหญิงเพื่ออธิบายสาเหตุอันทำให้เกิดความไม่เสมอภาคทางเพศในสังคมไทย ซึ่งมีทั้งความรู้และวาทกรรมจนส่งผลให้เกิดปัญหาในเรื่องของเพศ โดยอำนาจดังกล่าวมีอิทธิพลต่อเพศหญิงอย่างมากในการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งการเกิดปัญหาดังกล่าวของเพศหญิงเป็นผลมาจากการขาดเสรีภาพทางเพศซึ่งถูกอำนาจกดทับในทางสังคม และการเลือกปฏิบัติในทางสังคม กล่าวได้ว่างานชิ้นนี้ ถึงแม้จะอธิบายด้วยกรอบแนวคิดของฟูโกต์ในประเด็นเรื่องเพศ แต่ก็ยังไม่ได้มีการอธิบายให้เห็นการแบ่งช่วงเวลาในทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเพศว่าในแต่ละช่วงเวลานั้นผู้หญิงถูกอำนาจในทางสังคมกดทับด้วยกรอบความรู้อย่างไร ในลักษณะทำนองเดียวกันกับบทความ ของ จิรเวทย์ รักชาติ (2560) เรื่อง “การใช้ระเบียบวิธีแบบโบราณคดีวิทยาแห่งการเรียนรู้ในการศึกษาทางด้านการสื่อสาร” ที่ใช้แนวคิดของฟูโกต์อธิบายในประเด็นเรื่องเพศ หากแต่บทความชิ้นนี้มีการขยายที่ลึกลงไปถึงปฏิบัติการทางวาทกรรมของฟูโกต์ด้วยประเด็นโบราณคดีของความรู้ เพื่ออธิบายให้เห็นว่าวาทกรรม ซึ่งเป็นพื้นที่การสื่อสารนั้นมีในการไหลเวียนของความรู้และอำนาจในทางประวัติศาสตร์ โดยในบทความชิ้นนี้ได้พยายามยกตัวอย่างงานวิจัยของจริเวทย์ที่เคยเขียนงานเรื่อง *กรอบความรู้เรื่องเพศตามทัศนะของฟูโกต์ในเพลงไทย พ.ศ.2557* เพื่อให้เห็นวาทกรรมในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการแบบโบราณคดีของความรู้และทำให้เห็นอำนาจ ความสัมพันธ์เกี่ยวกับเพศทั้งเพศชายและเพศหญิงในสังคมไทย โดยบทความชิ้นนี้ทำให้เห็นรอยต่อความไม่ต่อเนื่องของการนิยามความหมายเรื่องเพศในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ที่อธิบายมากกว่างานของ เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย อย่างมาก แต่บทความของจิรเวทย์ ก็ไม่ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับกรอบความรู้ว่ามีความไม่ต่อเนื่องอย่างไรในแง่มุมขององค์ความรู้ในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังไม่เห็นการนิยามแนวคิดเรื่องเพศที่นำกลับมานิยามใหม่ในช่วงเวลาถัดไป

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

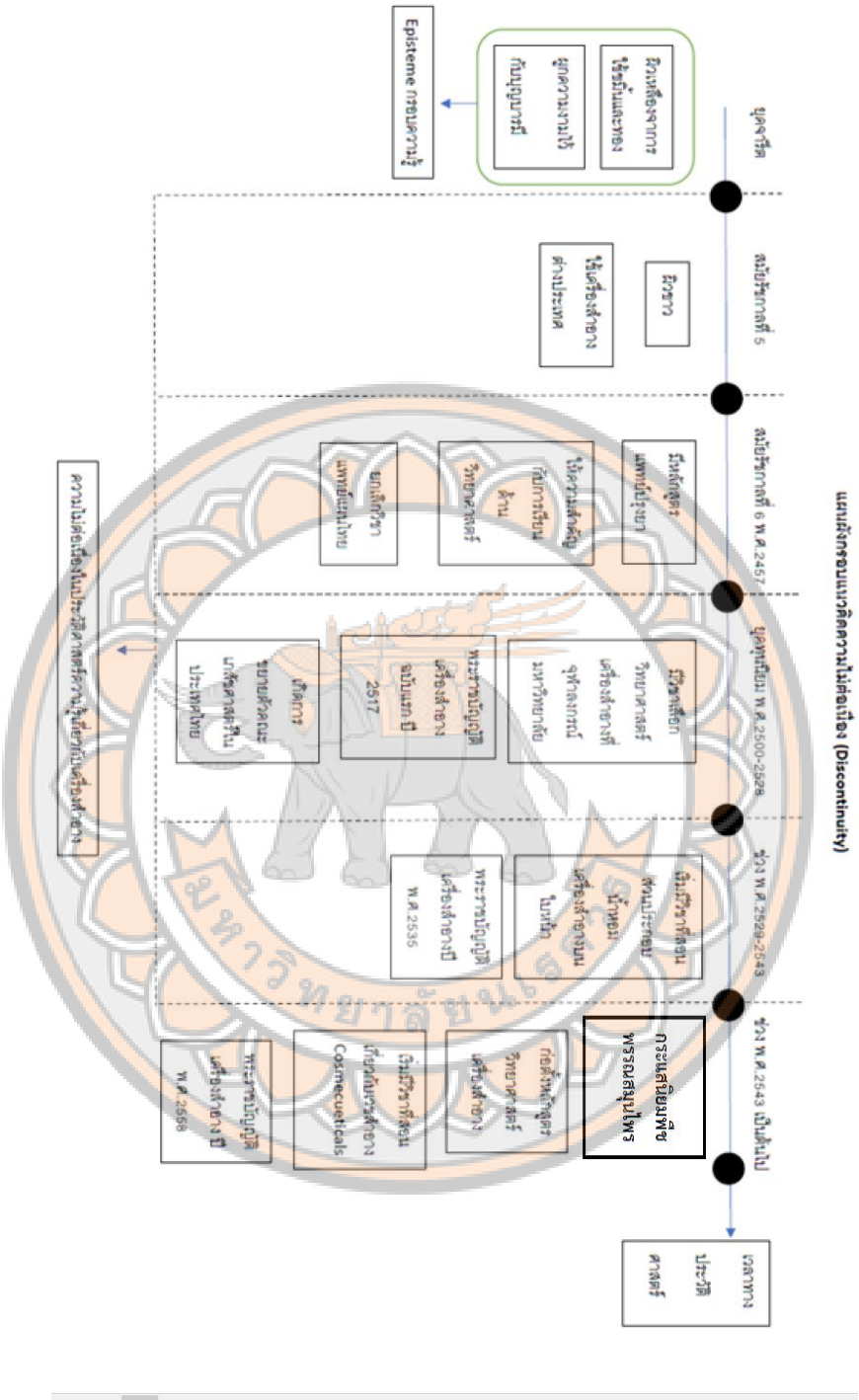
จากงานที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นล้วนใช้แนวคิดของมิเชล ฟูโกต์ในประเด็นของกรอบความรู้และวาทกรรมทั้งในเรื่องของเพศ และเพลงไทยต่างๆ เพื่ออธิบายเกี่ยวกับการไหลเวียนของอำนาจในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ หากแต่กลุ่มงานดังกล่าวยังขาดในประเด็นเรื่องกรอบความรู้ที่นอกเหนือวาทกรรม เช่น สถาบันการศึกษา หรือคำนิยามต่างๆ ในช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์และปัจจัยหลักๆที่ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาในช่วงเวลานั้นเพื่ออธิบายให้เห็นกรอบความรู้ช่วงเวลาหนึ่ง อีกทั้งยังขาดการชี้ให้เห็นจุดเปลี่ยนแปลงของกรอบความรู้ที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่องหรือการเกิดการแตกหักของความรู้ กล่าวได้ว่าวิทยานิพนธ์เรื่อง “จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง: โบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทย” จะใช้แนวคิดความไม่ต่อเนื่องของ มิเชล ฟูโกต์ เพื่ออธิบายว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยมีพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงอย่างไร โดยจะเริ่มอธิบายให้เห็นพัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยตั้งแต่สมัยจารีตที่มีความเชื่อเกี่ยวกับความงามว่าจะต้องเป็นผู้หญิงผิวเหลืองด้วยการใช้ขมิ้น จนกระทั่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วยการปะทะเข้ากับองค์ความรู้จากตะวันตกด้วยการที่ผู้หญิงไทยหันไปนิยมการมีผิวขาวจากการใช้เครื่องสำอางจากตะวันตก ขณะเดียวกันสังคมไทยในขณะนั้นก็ยังไม่มีองค์ความรู้ในด้านการผลิตเครื่องสำอางเชิงสารเคมี หากทว่าพืชพรรณสมุนไพรต่างๆที่เคยใช้ประทินผิวเริ่มถูกนำไปใช้ทำยาและทำการสอนอันเป็นผลจากการเกิดสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับเภสัชศาสตร์ ต่อมาก็ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรเภสัชศาสตร์ในปี พ.ศ. 2457 ทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางยังคงผูกอยู่กับการผลิตยาด้วยการเรียนการผลิตยาด้วยความรู้จากต่างประเทศ

จนกระทั่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากด้วยการมีวิชาเลือกเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ปี พ.ศ. 2506 อันเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้เห็นลักษณะความไม่ต่อเนื่องของความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ชัดเจนมากที่สุด ทั้งนี้การเกิดวิชาเลือกนั้นได้กลายเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดพระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2517 โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติได้เผยให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางจากคณะเภสัชศาสตร์เพื่อผลิตผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับความงาม ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 จึงเห็นว่ามีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ ซึ่งเป็นการสอนวิธีการผลิตเครื่องสำอางต่างๆ ต่อมาการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 มีหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่มิใช่แค่วิชาเลือกในคณะเภสัชศาสตร์ ส่งผลให้การเรียนในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นต้นไปมีการเรียนเกี่ยวกับเวชสำอางที่ใช้สมุนไพรในการผลิต ซึ่งเป็นการเรียนที่ขยายลึกลงไปมากกว่าการผลิตเครื่องสำอางเสริมแต่งภายนอกและทำให้ความหมายความงามเปลี่ยนไป

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กล่าวโดยสรุป งานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้มุ่งอธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่สะท้อนให้เห็นพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงในลักษณะไม่ต่อเนื่องขององค์ความรู้ โดยเฉพาะในยุคที่มีการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง พ.ศ. 2506 จนถึงช่วง พ.ศ. 2548 ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ ด้วยการใช้กรอบแนวคิดความไม่ต่อเนื่องของ มิเชล ฟูโกต์ เพื่อเสนอว่ากรอบความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางตั้งแต่ยุคจารีตจนถึงปัจจุบันนั้นมีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่องและมีพัฒนาการมาตั้งแต่อดีต กล่าวคือ ไม่ได้เป็นพัฒนาการที่ถูกแทนที่โดยองค์ความรู้แบบใหม่ไปเสียทั้งหมด หากแต่มีการปรับเปลี่ยน และอธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในแต่ละช่วงเวลาด้วยการใช้องค์ความรู้อื่นๆ ที่มีอิสระต่อกันมาประกอบสร้างเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับในทางสังคม และเป็นการทำให้เห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับความงามที่มีตั้งแต่อดีตนั้นจนถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับความงามที่เป็นเวชสำอางประกอบไปด้วยองค์ความรู้อะไรบ้าง รวมถึงมีการหมุนเวียน หรือการนำกลับมาใช้ใหม่ขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์อย่างไรบ้าง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 1 แผนผังกรอบแนวคิด

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
27092873391

บทที่ 4
จากผิวเหลืองด้วยสมุนไพรในยุคจารีตสู่การเกิดการศึกษาแพทย์ปรุงยา

ในบทที่ 4 ผู้เขียนจะอธิบายให้เห็นพัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง ซึ่งสะท้อนผ่านบทกลอน กาพย์ โคลงนิราศในวรรณคดีและวรรณกรรมต่างๆ อันล้วนเป็นความเชื่อของผู้คนในการเสริมสร้างความงามและกลายเป็นค่านิยมความงามทางสังคมตั้งแต่ยุคจารีต จนถึงการก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยาอันมีวัตถุดิบในการเรียนปรุงยา คือ พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่นำมาสร้างคุณค่าในการเรียนแพทย์ปรุงยามากขึ้น ทั้งนี้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางตั้งแต่ในยุคจารีตมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คือ ในสมัยสุโขทัยนั้นเชื่อกันว่าลักษณะเด่นความงาม คือการมี ผิวเหลืองซึ่งจะเสริมสร้างความงามด้วยการใช้ขมิ้น และการนิยมย้อมเล็บมือเท้าด้วยครั่ง เป็นต้น จนต่อมาในสมัยอยุธยานั้น องค์ความรู้บางอย่างก็ยังดำรงอยู่ต่อมา ทั้งองค์ความรู้และค่านิยมความงามยังถูกสะท้อนให้เห็นผ่านบทกลอน วรรณกรรมและวรรณคดีต่างๆ อย่างเช่น ผิวเหลืองด้วยการใช้ขมิ้น ผมดำเงาด้วยการใช้มะกรูด รักษาสิวด้วยการใช้ขี้ผึ้ง พิมเสน รวมไปถึงการทำเครื่องหอมให้มีกลิ่นหอมด้วยการใช้ชะมดหรือกระแจะจันทน์ เป็นต้น ในลักษณะทำนองเดียวกันในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-4) ความเชื่อหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางแบบจารีตข้างต้นก็ยังดำรงอยู่ (เช่นการใช้ขมิ้นทาผิวให้เหลือง เป็นต้น) หากแต่เริ่มมีเครื่องสำอางเป็นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศมาใช้เสริมสร้างความงาม อาทิ ลิ้นจี่จากประเทศจีน (เป็นเครื่องสำอางที่ใช้สำหรับทาริมฝีปากมีลักษณะเป็นกระดาษสีแดงสี่เหลี่ยม) จุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับความงามเปลี่ยนแปลงไป คือ ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 โดยจะเห็นได้จากการเปลี่ยนค่านิยมในเรื่องด้วยการใช้ขมิ้นและทองก็พบว่าได้มีการหันไปนิยมการมีผิวขาวด้วยการใช้ฝุ่นทาผิว รวมไปถึงการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการเสริมสร้างความงาม รวมถึงการนิยมมีฟันสีขาวด้วยการใช้ถ่านถูฟัน ทั้งนี้สามารถกล่าวได้ว่าลักษณะความงามที่เปลี่ยนไปนี้เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัยเทียบเท่าตะวันตกด้วยการรับแนวคิดจากชาติตะวันตกเข้ามาและส่งผลให้ค่านิยมความงามในสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไป

ทั้งนี้ ในบทนี้ผู้เขียนจะอภิปรายและแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางผ่านเนื้อหาว่าด้วยองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุคจารีต องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น และองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุคสยามสมัยใหม่

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุคจารีต

“บ่มิขาวบ่มิดำ สีสมบูรณ์งามดังทองอันสุกเหลืองเป็นที่พึงใจฝูงชายทุกคนแล”: ความเชื่อเรื่อง ความงามของผู้หญิงในสมัยสุโขทัย

สังคมไทยมีค่านิยมความงามมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านวรรณกรรมอันเป็นมุมมองของชนชั้นนำสยามที่มีค่านิยมความงามว่าผู้หญิงลักษณะแบบใดถึงเรียกว่างาม ทั้งการเปรียบเทียบผู้หญิงว่างามเหมือนกับเทพธิดา เทพนิมิต รวมถึงเปรียบเทียบว่าผู้หญิงงามเหมือนกับพระจันทร์หรือดวงจันทร์ที่มีความงามแบบผุดผ่อง นอกจากนี้ ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต (2527, น.24-25) ยังวิเคราะห์ว่าการชมความงามของผู้หญิงโดยเปรียบเทียบกับดอกบัวในสมัยสุโขทัยนั้นเป็นผลมาจากการที่สังคมไทยได้รับอิทธิพลความเชื่อเรื่องความงามจากอินเดีย เนื่องจากดอกบัวถือว่าเป็นดอกไม้ที่งดงามอีกทั้งยังเป็นดอกไม้อันเป็นสัญลักษณ์สำคัญในพุทธศาสนา นอกจากนี้ ความงามของผู้หญิงในสมัยสุโขทัยยังสะท้อนให้เห็นผ่านคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วงที่กล่าวว่า การมีผิวสีเหลืองในสมัยสุโขทัยถือว่าเป็นความงามในช่วงเวลาขณะนั้น ดังความว่า “บ่มิขาวบ่มิดำ สีสมบูรณ์งามดังทองอันสุกเหลืองเป็นที่พึงใจฝูงชายทุกคนแล” (พระญาลิไทย, 2515, น.86) รวมถึงการมีผิวหน้าที่ใส นวลเหมือนดั่งพระจันทร์อันเป็นการเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงว่ามีผิวงามที่ใสนวลเหมือนพระจันทร์ ดังความว่า “แลสองแก้มเขานั้นใสงามเป็นนวลดังแกล้งเอาแป้งผัด หน้าเขานั้นหมดเกลี้ยง ปราศจากมลทินหาฝ้าใฝบ่มิได้ แลเห็นดวงหน้าเขาใสดุจดวงพระจันทร์อันเพ็งบริบูรณ์นั้น” (เกรียงไกร กองเส็ง, 2559, น. 238)

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต วิเคราะห์ว่าการชมความงามของผู้หญิงในวรรณคดีนั้นสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของผู้คนในช่วงเวลาขณะนั้น โดยจะเห็นได้จากการที่ผู้หญิงนิยมใช้ขมิ้นในการทาผิว จึงทำให้ในวรรณคดีมักจะชมว่าผู้หญิงที่งามคือมีผิวเหลืองเหมือนพระจันทร์ และเมื่อวัฒนธรรมเปลี่ยนไปก็จะทำให้ความงามของผู้หญิงเปลี่ยนไป (ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต, 2527, น.27) การชมว่าผู้หญิงยุคสุโขทัยมีผิวเหลืองดั่งทองเจือจึงอาจสะท้อนถึงวัฒนธรรมของชนชั้นสูงในยุคสุโขทัย

ขณะเดียวกัน *เอกสารสารานุกรมความงามด้วยภูมิปัญญาไทย* ได้เสนอว่า ค่านิยมความงามในพระไตรภูมิพระร่วงนั้นเป็นค่านิยมความงามของหญิงสาวภาคกลางที่ได้รับอิทธิพลมาจากอินเดีย เนื่องจากว่าพื้นที่ในแถบภาคกลางนั้นเป็นพื้นที่แห่งการค้าขายและรับสินค้าจากต่างประเทศมาค้าขาย จึงทำให้ได้รับอิทธิพลความงามต่างชาติจากเหล่าพ่อค้าวาณิช กล่าวคือ หญิงที่งามจะต้องมีลักษณะรูปร่างสมส่วน ไม่เตี้ยหรือสูงเกินไป รวมถึงจะต้องไม่อ้วนและผอมเกินไปด้วยเช่นกัน อีกทั้ง ผิวยังต้องผ่องเหมือนทองสุกเรือง นิ้วกลม เล็บมือและเท้าต้องมีสีแดงเหมือนสีที่ย้อมด้วยครั่ง ส่วนความงามบนใบหน้านั้นจะต้องมีแก้มที่นวลด้วยการผัดแป้ง ไม่มีใฝฝ้า ใบหน้าจะต้องงามเหมือนพระจันทร์ ตาต้องดำใสเหมือนตาลูกกวางที่เพิ่งเกิดได้ 3 วัน บริเวณตาขาวต้องขาวสะอาดเหมือนหอยสังข์ที่พึ่งผ่านการฝนให้ขาวมาแล้ว ริมฝีปากต้องมีสีแดงเหมือนลูกฟักข้าวสุก ประกอบกับแขนขานั้นจะต้องเหมือนลำ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กล้วยทอง มีท้องที่แบนราบไม่ท้องป่องหรือยื่น ลำตัวกลม ส่วนสีผมและเส้นขนนั้นจะต้องมีความละเอียดอ่อน มีสีดำหมือนสีปีกแมลงภู่ อันล้วนเป็นค่านิยมความงามตามแบบไตรภูมิพระร่วงที่จะพัฒนากลายเป็นความงามในอุดมคติแบบเบญจกัลยาณีในเวลาต่อมา ดังความว่า

> “มีฝูงหญิงอันใหญ่อยู่ในแผ่นดินนั้นงามทุกคน รูปทรงนั้นบ่มิต่ำบ่มิสูง บ่มิพีบ่มิผอม บ่มิขาวบ่มิดำ สีสมบูรณ์งามดั่งทองอันสุกเหลืองเรือง เป็นที่พึงใจฝูงชายทุกคนแลฯนิ้วตีนนิ้วมือเขานั้นกลมงามนะแน่ง เล็บตีนเล็บมือเขานั้นแดงงามดั่งน้ำครั่งอันท่านแต่งแล้วแลแต้มไว้ แลสองแก้มเขานั้นใสงามเป็นนวลดั่งแกล้งแป้งผัด หน้าเขานั้นหมดเกลี้ยงปราศจากมลทินหาฝ้าหาไฝบ่มิได้ แลเห็นดวงหน้าเขาใสดุจดั่งพระจันทร์อันเพ็งบูรณ์นั้น เขานั้นมีตาเป็นอันดำดั่งตาแห่งลูกทรายพึ่งออกได้ ๓ วัน ที่พรรณขาวก็ขาวงามดั่งสังข์อันท่านพึ่งฝนใหม่ แลมีฝีปากนั้นแดงดั่งลูกฟักเข้าอันสุกนั้น แลมีลำแค่งลำขานั้นงามดังลำกล้วยทองฝาแฝดนั้นแล แลมีฝีปากนั้นแดงดั่งลูกฟักเข้าอันสุกนั้น แลมีท้องเขานั้นงามราบเพียงลำตัวเขานั้นอ้อนแอ้นเกลี้ยงกลมงาม แลเส้นขนนั้นก็ละเอียดนัก แลเส้นผมเขานั้นละเอียดอ่อนนัก ๘ เส้นผมเขาจึงเท่าผมเรานี้เส้นหนึ่ง แลผมเขานั้นดำงามดั่งปีกแมลงภู่ เมื่อประลงมาเถิงริมบ่าเบื้องต่ำ แลมีปลายผมเขานั้นงอนเบื้องบนทุกเส้น แลเมื่อเขานั่งอยู่ก็ดี ยืนอยู่ก็ดี เดินไปก็ดี ดั่งจักแย้มหัวทุกเที่อ แลขนคิ้วเขานั้นดำแลงามดั่งแกล้งก่อ เมื่อเขาเจรจาแลน้ำเสียงเขานั้นแจ่มใส ปราศจากเสมหเขฬะทั้งปวงแล ในตัวเขานั้นเทียรย่อมประดับนิ้ด้วยเครื่องถนิมอาภรณ์บวรยุคันธี แลมีรูปโฉมพรรณอันงามดังสาวอันได้ ๑๖ เข้า แลรูปเขานั้นบห่อนรู้เฒ่ารู้แก่แลหนุ่มอยู่ดังนั้นชั่วตนทุกๆ แลฯ” (พระญาลิไทย, 2515, น.86-87)

นอกจากค่านิยมความงามที่พรรณนาให้เห็นผ่านไตรภูมิพระร่วงดังกล่าวแล้วยังพบว่า มีการใช้เสริมความงามด้วยการทากระแจะและจวงจันทน์ที่เป็นน้ำมัน ดังความว่า “รูปโฉมโนมพรรณเขานั้นงามดังบ่าวหนุ่มน้อยได้ ๒๐ ปี มิรู้แก่บมิรู้เฒ่าหนุ่มอยู่ดังนั้นชั่วตนทุกๆ คน แลเขานั้นไส้เทียรย่อมกินข้าว แลน้ำสรรพหารอันมีโอชารสนั้น แลแต่งแต่เขาทา**กระแจะ แลจวงจันทน์น้ำมัน**อันดี แลมีดอกไม้หอมต่างๆ กัน เอามาทัดมาทรงเล่นแล้วก็เที่ยวไปแล่นตามสบาย” (พระญาลิไทย, 2515, น.87, เน้นโดยผู้อ้าง)

อย่างไรก็ตาม เนื้อความในวรรณคดีดังกล่าวนั้นอาจเหมาะสำหรับเป็นการพรรณนาถึงหญิงสาวชนชั้นสูงในวังมากกว่าจะเป็นหญิงสาวชาวบ้าน เนื่องจากมีการพรรณนาว่ามีรูปร่างอ้อนแอ้น อันจะเห็นได้จากการกำหนดลักษณะความงามของผู้หญิงในสมัยสุโขทัยยังได้กล่าวถึงอวัยวะอื่นๆ บนใบหน้า เช่น จมูกโค้งทรงขอ ตาสีดำ ผิวนวลเหลือง ฟันงามเหมือนหอยสังข์ และบางตำราก็ระบุว่าควรมีฟันสีดำ (ขวัญอรุณ โอภานนท์, 2556, น.32-35) ทั้งนี้ การมีสีผิวอื่นที่นอกเหนือจากผิวสีเหลือง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

คือ ผิวสีคล้ำ ซึ่งเป็นสีผิวที่ กชกรณ์ เสรีฉันทฤกษ์ (2551, น.29) วิเคราะห์ว่าเป็นสีผิวของชนชั้นไพร่ เนื่องจากว่าต้องทำงานตากแดดจนทำให้มีสีผิวคล้ำกร้านจึงไม่มีเวลาแต่งตัวให้งามเหมือนกับกลุ่มชนชั้นสูงที่มีเวลาประทิ่นผิวให้งาม รวมถึงมีลักษณะรูปร่างไม่อ้อนแอ้นเหมือนกับกลุ่มชนชั้นสูง

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อที่สะท้อนให้เห็นผ่านวรรณคดีไตรภูมิพระร่วงเกี่ยวกับค่านิยมความงามของผู้หญิงสมัยสุโขทัยทำให้เห็นว่าค่านิยมความงามของผู้คนในยุคดังกล่าวล้วนสัมพันธ์กับธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากลักษณะของการเปรียบเทียบความงามกับธรรมชาติและสัตว์ต่างๆ เช่น ผิวเหลืองเหมือนพระจันทร์ ตาดำใสเหมือนลูกกวาง ฟันงามเหมือนหอยสังข์ ริมฝีปากแดงเหมือนลูกฟักข้าวสุก สีขนมีสีดำเหมือนปีกแมลงภู่ เป็นต้น โดยอาจกล่าวในแง่หนึ่งได้ว่าการเปรียบเทียบความงามของผู้คนให้สัมพันธ์กับธรรมชาติและสัตว์นั้นเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมความงามในสังคมไทยเป็นความงามแบบธรรมชาติ และยังไม่ได้มีการใช้เครื่องสำอางในการประทินโฉมแต่อย่างใด หากแต่เป็นการเปรียบเทียบความงามกับสีจากความเป็นธรรมชาติและสัตว์ เช่น สีแดงจากลูกฟักข้าวสุก สีดำหรือนิลจากหอยสังข์และสีเหลืองนวลจากพระจันทร์ เป็นต้น

“ลางนางอาบน้ำอาบท่า ทาขมิ้นเหลืองพึงชม”: ความเชื่อเรื่องความงามของผู้หญิงในสมัยอยุธยา

กล่าวได้ว่า ความงามแบบผิวเหลืองของผู้หญิงในยุคสุโขทัยยังคงดำรงอยู่ให้เห็นในยุคสมัยต่อมา คือ สมัยอยุธยา เนื่องจากความงามแบบผิวเหลืองในสมัยสุโขทัยก็มิได้ถูกแทนที่หรือถูกทับจนทำให้ความงามแบบสุโขทัยหายไปทันทีด้วยความงามแบบสมัยอยุธยา หากแต่มีการนำความงามแบบสุโขทัยมาปรับใช้และประยุกต์ให้สอดคล้องกับค่านิยมทางสังคมของสมัยอยุธยา ดังจะเห็นได้จากวรรณกรรมในสมัยอยุธยาที่พบว่ายังมีความเชื่อเกี่ยวกับผิวที่งามแบบเดียวกัน คือ ผิวสีนวลเหลือง ดังความในเรื่อง *ลิลิตพระลอ* ที่ว่า *“อีกแก้มปรางทอง เทียบนา”* หรือแม้แต่ใน *กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง* ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ก็ยังพบว่าการทำให้ผิวมีสีเหลืองนั้นต้องใช้ขมิ้นในการทาผิวเพื่อให้มีลักษณะของผิวที่งาม ดังเช่น *“ลางนางอาบน้ำอาบท่า ทาขมิ้นเหลืองพึงชม”* (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2551, น.104-105) ทั้งนี้ เป็นไปได้ว่าผิวเหลืองที่ถูกมองว่าเป็นลักษณะความงามของผู้หญิงในสมัยอยุธยานั้นอาจจะเป็นลักษณะสีผิวของกลุ่มชนชั้นสูง โดยอาจเปรียบเทียบได้จากการวิเคราะห์ของ กำพล จำปาพันธ์ (2559, น.113) ที่กล่าวว่า สีผิวของคนอยุธยาที่ได้รับความนิยมในช่วงแรกนั้นเป็นสีคล้ำค่อนข้างไปทางดำเหมือนอย่างสีผิวของคนเขมร เนื่องจากอยุธยารับอิทธิพลเขมรเข้ามาในช่วงสมัยอยุธยา โดยสะท้อนให้เห็นจากการนิยมสร้างพระพุทธรูปสีดำเข้ม เช่น หลวงพ่อแก่วัดธรรมิกราช ส่วนค่านิยมเรื่องสีผิวเหลืองทองที่ยังคงปรากฏให้เห็นนั้นอาจเป็นสีผิวของชนชั้นนำสยามหลังจากที่ได้รับอิทธิพลจากชาวยุโรปเพื่อเข้ามาติดต่อค้าขาย ดังจะเห็นได้จากลักษณะค่านิยมความงามสีผิวของ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ผู้คนในสังคมอยุธยาในช่วงหลังซึ่งจะพบว่า ผู้หญิงจะนิยมมีผิวสีเหลืองด้วยการใช้ขมิ้น อันเป็นค่านิยมความงามของชนชั้นนำสยาม ส่วนผิวสีคล้ำจะพบได้ในชนชั้นไพร่

อย่างไรก็ตาม ค่านิยมเรื่องความงามของสีผิวนั้น พวงผกา คุโรวาท (2540, น.59-60) ได้ให้ข้อเสนอที่ต่างออกไปในหนังสือเรื่อง *ประวัติเครื่องแต่งกาย* คือ หญิงสาวชาววังและหญิงสาวชาวบ้านจะมีค่านิยมเรื่องสีผิวคล้ายกันด้วยการนำขมิ้นมาบดให้ละเอียดแล้วนำมาทาลงบนผิวให้เหลืองเหมือนทอง ส่วนผิวหน้าจะใช้แป้งผัดที่นำเข้าจากประเทศจีน ดังสะท้อนให้เห็นในวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน ซึ่งถูกผลิตขึ้นในช่วงปลายอยุธยาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์และกล่าวถึงหญิงสาวสามัญชนอย่างเช่นกรณีของนางพิมพิลาไลในยามแต่งตัวไปงานเทศน์มหาชาติ ดังความว่า

“จึงเอาขมิ้นมารินทา ลูบทั่วกายาขมีขมัน
ทาแป้งแต่งไรใส่น้ำมัน ผัดหน้าเฉิดฉันดังนวลแตง
เอาซี่สีฟันเป็นมันขลับ กระจกส่องเงาวับดูจับแสง”
(เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ, 2555, น.153)

นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่ามีการใช้ดินสอพองและขมิ้นถูตัว ซึ่งอาจพบได้ในค่านิยมความงามของผู้ชายดังจะสะท้อนให้เห็นผ่านตัวละครขุนช้างในขณะที่กำลังอาบน้ำ ดังความว่า “เอาขมิ้นถูตัวให้ทั่วดี ขี้ไคลไหลรี่สีออกมา ผิวหนังยังเขียวเหมือนผักตบ นี่จวบจนมหาพนแล้วสิหว่า เข้าห้องดินสอพองละลายทา ประทั่วกายาจนพุงลาย” (เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ, 2555, น.152)

ข้อมูลข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมเรื่องความงามในแง่สีผิวของผู้หญิงในสังคมอยุธยาอย่างน้อยจนถึงตอนปลายนั้นเริ่มปรากฏว่ามีการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการประทินผิว เช่น ขมิ้น และการย้อมมือและเล็บให้มีสีดำหรือแดงด้วยดอกเทียน อีกทั้งยังมีการใช้แป้งกระแจะจันทร์ อันเป็นการใช้พืชพรรณต่างๆ ที่ก่อให้เกิดสีบนใบหน้า (วิภาภรณ์ กอจรัญจิตต์, 2545, น.40-41) โดยกล่าวได้ว่าการสร้างความงามด้วยผลผลิตจากธรรมชาติที่ก่อให้เกิดความงามในสังคมอยุธยา อันเป็นความเชื่อในเรื่องของความงามเกี่ยวกับการประทินโฉมนั้น เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความหมายของความงามที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทั้งนี้ การที่องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเริ่มหันมาใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการประทินโฉมได้ส่งผลให้ความหมายของความงามเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือจากเดิมในยุคสุโขทัยยังไม่พบหลักฐานการใช้เครื่องสำอาง ได้เริ่มนำมาสู่การใช้เครื่องสำอางในการประทินโฉม หากแต่เป็นเครื่องสำอางจากการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่นำมาขัด ถู และย้อมให้เกิดสีตามร่างกาย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

อย่างไรก็ตาม นอกจากการมีผิวเหลืองและผิวคล้ำแล้วยังมีสีผิวอื่นปรากฏให้เห็น คือ “ผิวขาว” ทั้งนี้ อิงอร สุพันธุ์วณิช (2551, น.105) วิเคราะห์ว่าผิวขาวในสมัยอยุธยามิได้เป็นผิวขาวแบบยุคสมัยปัจจุบันและคงไม่ใช่ผิวขาวของคนไทย แต่เป็นลักษณะสีผิวขาวของคนจีนอันปรากฏให้เห็นในพระราชนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ ในช่วงปลายสมัยอยุธยาดังความว่า “ขาวสุดพุดจีบจีน เจ้ามีสินพี่มีศักดิ์” และ “ขาวสุดพุดซ้อนแซม เนื้อแอร่มอร่ามเหลือง” นอกจากนี้ ค่านิยมการ “ทาหน้าขาว” ยังปรากฏให้เห็นในพิธีกรรมของชนชั้นนำสยาม กล่าวคือ ในพิธีถวายตัวของนางสนมหรือนางในนั้น ผู้ถวายตัวจะต้องทาหน้า ทาตัวให้มีลักษณะสีขาว รวมถึงมีผิวขาวนวล คิ้วโก่งดั่งคันศร ปากแดงดั่งสีชาด ดังนั้นเหล่าสตรีและนางในที่ถวายตัวจะต้องมีการแต่งหน้าให้งามตามลักษณะที่กล่าวมา เนื่องจากเปรียบเสมือนนางเทพธิดา หรือนางสวรรค์ที่เหมาะสมกับพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นดั่งองค์สมมติเทพตามคติความเชื่ออันสืบทอดมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้การทาหน้าและตัวสีขาวคงมีเหตุผลเพื่อให้ผู้คนมองเห็นผู้หญิงที่จะถวายตัวได้ในยามค่ำคืน เนื่องจากสมัยก่อนมีเพียงเทียนไขในการเพิ่มแสงสว่าง (เกรียงไกร กองเส็ง, 2559, น. 238)

นอกจากนี้ ค่านิยมความงามในสังคมอยุธยายังมิได้มีเพียงแต่เรื่องของสีผิว หากแต่มีการบรรยายให้เห็นถึงค่านิยมความงามของอวัยวะอื่นๆ อีกด้วย เช่น ความงามบนใบหน้าอันสะท้อนให้เห็นผ่าน *กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก* ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ ซึ่งคาดว่าน่าจะเป็นการบรรยายลักษณะหญิงงามที่อยู่ในวังหรือกลุ่มชนชั้นสูง โดยอธิบายแยกชิ้นส่วนความงามของอวัยวะดังความว่า

หน้าผาก: หน้าผากผ่องและมีลักษณะราบ

“พิศงามตามนะลาด สายสุดสวาทผาดผายขึง
ราบผ่องดวงพอพึง ฤๅดีกลุ้มคลุ้มดวงแด
พิศพรรณนะลาตเจ้า ใครถึง
สุดสวาทผาดผายขึง อ่าหน้า
ราบผ่องดวงพอพึง ใจโลก
ยวลฤดีในหล้า คลั่งคลุ้มใฝ่ฝันฯ”
(กรมศิลปากร, 2556, กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก)

คิ้ว: คิ้วต้องสีดำโก่งเหมือนคันศร

“ชมขนงก่งเกาทัณฑ์ ดำเป็นมันกันเฉิดปลาย
เป็นระเบียบเรียบรอยราย ชายชำเลืองเยื้องยวลงาม
ภมูธนูหน่วงน้าว เหมือนหมาย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ดำมีมันกั้นปลาย เฉิดช้อย
ระเบียบเรียบงามชาย ชมชื่น
เหลือบแลแต่สักน้อย เพริศพริ้งเพราคมฯ”
(กรมศิลปากร, 2556, กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก)

ตา: ตาคม ขนตาแลดูสวย

“ชมน้องสองไนยนา แลมาชายละลายอารมณ์
เพราพริ้มยิ้มตาคม เปนมันเคลือบเหลือบแลงาม
พิศน้องสองเนตรพริ้ม เพราคม
ขนเนตรงามสวยสม สั่งด้วย
เมียงม่ายชายเชยชม แสนลาภ
เปนโทษหรือเกรงม้วย เษกฆร้องมองดูฯ”
(กรมศิลปากร, 2556, กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก)

จมูก: จมูกต้องโด่งเหมือนตะขอ

“นาสาอ่าแลเลิศ งามประเสริฐเกิดด้วยบุญ
เหมือนของามลมุน ลม่อมเจ้าเพราเพริศจริง
นาสิกแลเลิศล้ำ ใครปุน
งามแง่แท้เที่ยวบุญ เลื่องหล้า
คือของอสวยสุน ทเรศ
เพราเพริศพริ้งจริงเจ้า อ่าพ้นฝูงหญิงฯ”
(กรมศิลปากร, 2556, กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก)

ปาก: ปากจะต้องสีแดงสมส่วนรับกับแก้มและคางบนใบหน้า

“โอฐงามยามยิ้มแย้ม คางแสล้มแก้มเปรียบปราง
ทองแท่งแกล้งขัดกลาง ทาผิวเนื้อเยื่อใยนวล
โอฐงามยามยั่วยิ้ม แดงสอง
แฉล้มคางปรางเปรียบเทียบ ก่องแก้ม
ผิวพรรณสุวรรณปอง เทียบทาบ
นิ่มเนื้อเมื่อสรวลแย้ม ยิ่งเย้าใจชายฯ”
(กรมศิลปากร, 2556, กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ตัวอย่างของบทกลอนในนิราศธารโศกได้สะท้อนให้เห็นว่าความงามของผู้หญิงในสังคมอยุธยานั้นมีทั้งการนิยามความงามว่าหน้าผากจะต้องผ่องและมีลักษณะราบ คิ้วต้องสีดำโก่งเหมือนคันศร ตาคม ขนตาแลดูสวย รวมไปถึงจมูกต้องโด่งเหมือนตะขอ ซึ่งค่านิยมส่วนนี้ได้รับอิทธิพลมาจากแขก (อินเดีย) (สำนักงานเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และ ศูนย์คติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559, น.113-116) อย่างไรก็ตาม การนิยามความงามของผู้คนในสังคมอยุธยามิใช่มีเพียงแต่ความงามเรื่องสีผิว และใบหน้า หากแต่ยังมีการบรรยายความงามถึงร่างกายส่วนต่างๆ เช่น ใบหูจะต้องงามเหมือนกลีบบัว หน้าผ่องเหมือนดวงจันทร์เต็มดวงที่แย้มออกจากเมฆ คอจะต้องมีลักษณะเป็นปล้อง คอยาวเหมือนกับหงส์ ร่างกายส่วนบน อย่างเช่น บ่าจะต้องงาม หน้าอกต้องแบนราบเหมือนกระดานทองพร้อมด้วยหน้าอกที่งามเหมือนดอกบัวบงกช นอกจากนี้ยังมีการบรรยายความงามของแขนว่าจะต้องมีแขนกลมเหมือนงวงช้างเอราวัณของพระอินทร์ นิ้วมีความเรียวเหมือนฟั่นเทียน ประกอบกับการบรรยายความงามของผู้คนในส่วนช่วงล่างตั้งแต่เอวลงไป โดยจะต้องมีรูปร่างบาง อ้อนแอ้น ท้องแบนราบ ขาจะต้องเรียวเหมือนต้นกล้วย และเท้าจะต้องเล็กมีความกลม ทั้งนี้ลักษณะความงามที่กล่าวมาจากบทกลอนยังล้วนเป็นการเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงที่ผูกขาดไว้กับความเป็นธรรมชาติ เช่น ดอกบัวบงกช ต้นกล้วย กลีบบัว และพระจันทร์ รวมถึงสิ่งของและสัตว์อื่นๆ อย่างเช่น ฟั่นเทียน คันศร ตะขอ และหงส์ อันเป็นการบ่งบอกความงามโดยเปรียบเทียบกับสีที่ได้จากธรรมชาติ รวมถึงลักษณะรูปร่างตามสิ่งของและสัตว์

นอกจากนี้ ในวรรณกรรมและวรรณคดีสมัยอยุธยานั้นยังพบหลักฐานว่ามีการใช้ “เครื่องประทินโฉม” ด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการประทินโฉมของผู้หญิงสมัยอยุธยา ทั้งการมีผิวงามเป็นสีเหลืองนวล เช่น ใช้ขมิ้นทาผิวกาย (ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต, 2527, น.27) การทำให้ฟันมีสีดำด้วยมะนาวและกะลามะพร้าว หากผู้ใดมีฟันสีขาวจะถูกมองว่าเป็นปีศาจหรือสัตว์เดียรัจฉาน ดังปรากฏพิธีการย้อมสีฟันด้วยวัตถุดิบจากธรรมชาติในบันทึกของชาวต่างชาติ นิโกลาส์ แชร์แวส ดังความว่า

> “สิ่งที่ผู้หญิงสยามไม่อาจทนดูพวกเราได้ก็คือตรงที่พวกเรามีฟันขาว เพราะพวกนางเชื่อกันว่าพวกภูตผีปีศาจเท่านั้นที่มีฟันสีขาว และเป็นที่น่าอับอายที่มนุษย์เราจะมีฟันสีขาวเหมือนอย่างสัตว์เดียรัจฉาน ฉะนั้นพอหญิงชายมีอายุได้สัก 14-15 ปีก็จะเริ่มทำให้ฟันดำและเป็นเงา โดยวิธีการดังนี้ เมื่อเลือกบุคคลที่จะประกอบพิธีนี้ได้แล้วเขาก็จะนอนหงายเอาหลังลงพื้น และให้นอนอยู่เช่นนั้นสามวัน ตลอดเวลาที่พิธีการดำเนินอยู่ ขั้นแรกชำระล้างฟันด้วยน้ำมะนาวแล้วใช้น้ำยาชนิดหนึ่งถูขัดจนกระทั่งมีสีแดง ครั้นแล้วใช้ผงกะลามะพร้าวเผาไหม้ขัดทับจนเป็นสีดำ” (ปรีดาภรณ์ เอี่ยมแจ๋, 2560, น.19-20)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

นอกจากในบันทึกของชาวต่างชาติแล้ว ค่านิยมเรื่องความงามของการมีฟันสีดำยังสะท้อนให้เห็นผ่าน *กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก* ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ด้วยเช่นกัน ดังความว่า *"*พิศฟันรันเรียงเรียบ เป็นระเบียบเปรียบแสงนิล*"* โดยคำว่านิลคือ สีดำ สีขาบ หรือสีเขียวแก่ แต่สีที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนออกดำคล้ายกัน (เกรียงไกร กองเส็ง, 2559, น. 237) รวมถึงมีการกินหมากเพื่อให้ฟันสีดำและมีริมฝีปากสีแดง (วิภาภรณ์ กอจรัญจิตต์, 2545, น.41)

ทั้งนี้ข้อมูลที่ปรากฏเครื่องประทินโฉมด้วยสมุนไพรนั้น มิได้ใช้แค่เสริมความงามของปากและฟันเท่านั้น แต่ ยังพบหลักฐานการใช้พืชพรรณสมุนไพรที่เสริมความงามแก่เส้นผม ดังวรรณคดีกำสรวลโคลงดั้นที่บรรยายการใช้กรูจหรือมะกรูดในการดูแลเส้นผม ดังความว่า

"เยียมาเยียไกลกลาย บางกรูจ
ถนัดกรูจเจ้าสระเกล้า กลิ่นขจร"
(ธนิต อยู่โพธิ์, 2513, น.43)

สุกัญญา สุจฉายา (2559, น.123) ได้วิเคราะห์ในหนังสือ *สารานุกรมความงามด้วยภูมิปัญญาไทย* ว่าโคลงบทที่ยกมานี้คาดว่าเป็นการนึกถึงกลิ่นหอมของมะกรูดเมื่อหญิงสาวสระผม ทั้งนี้การใช้มะกรูดในการบำรุงรักษาเส้นผมยังพบได้ในหลักฐาน *กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก* ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ ดังความ

"มะกรูดสองแถวหาง คิดมะกรูดนางสระผม
แก้เกล้าเจ้าผึ่งลม กลิ่นขจรขจายเรียมสบายใจ
ต้นมะกรูดสองเถื่อนถ้อง แถวพนม
มะกรูดเหมือนนางสะผม พ่างเพี้ยง
แก้เกล้าเจ้าผึ่งลม รวยรื่น"
(กรมศิลปากร, 2556, กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก)

นอกจากนี้การรักษาเส้นผมหรือการสระผมนั้นยังพบว่ามีการใช้พืชพรรณสมุนไพรอื่นๆ อย่างเช่น ตระไคร้ ชะอม อัญชัน ทองพันชั่ง ฟ้าทะลายโจร ผักบุ้งไทย ส้มป่อย กะเบา เปลือกต้นขี้หนอน และใบขี้เหล็ก (สำนักงานเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และ ศูนย์คติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559, น.124) ส่วนขั้นตอนในการบำรุงเส้นผมให้เงางามพบว่ามีการใช้น้ำมันหลากหลายประเภท เช่น น้ำมันงา น้ำมันมะพร้าว อันปรากฏหลักฐานในวรรณคดีเรื่อง *ขุนช้าง*

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ขุนแผน ตอนบรรยายการบำรุงผมของนางพิมที่เป็นหญิงสาวชาวบ้านกำลังไปงานเทศน์มหาชาติ ดังความว่า “ทาแป้งแต่งไรใส่น้ำมัน” อีกทั้งยังพบว่าหญิงสาวชาววังที่มีฐานะจะนิยมใส่น้ำมันจันทน์ในการบำรุงผมดังสะท้อนให้เห็นในวรรณคดีอิเหนาที่มีการกล่าวถึงนางวิยะดาผู้เป็นนางกษัตริย์ ดังความว่า “ทรงปลัดผัดภักตร์ผ่องใส น้ำมันจันทน์กันไรใส่ผม” (สำนักงานเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และศูนย์คติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559, น.124) ซึ่งสอดคล้องกับบันทึกของลาลูแบร์ เรื่องจดหมายเหตุลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม ซึ่งบันทึกเกี่ยวกับการประทินโฉมของหญิงสาว ดังความว่า “เขาสระผมด้วยน้ำเปล่าแล้วใส่น้ำมันจันทน์ทำนองเดียวกันกับพวกสเปญ” ทั้งนี้สิ่งที่น่าสนใจก็คือ การใช้น้ำมันจันทน์ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เข้าใจว่ายังไม่สามารถสกัดและผลิตออกมาเป็นน้ำมันจันทน์ได้ภายในอาณาจักร จึงน่าจะต้องมีการนำเข้าน้ำมันจันทน์โดยพ่อค้าอินเดีย (สำนักงานเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และ ศูนย์คติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559, น.152) ในลักษณะทำนองเดียวกันก็พบว่ามีน้ำมันชนิดอื่นๆ ในการบำรุงผม เช่น มุหน่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านวรรณคดีเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* ในตอนที่ขุนช้างแต่งผมดังความว่า “เอาไม้น้อยสอยเส้นให้รายเรียง มุหน่ายป้ายเคียงลงเต็มที่” (เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน, 2555, น. 337) อีกทั้งยังมีการนิยมใช้น้ำมันตานีอีกชนิดหนึ่งในการบำรุงผม ซึ่งพบหลักฐานในการบรรยายถึงโต๊ะเครื่องแป้งของนางศรีมาลาดังความว่า

“เครื่องแป้งจัดตั้งไว้หลังม้า ขันล้างหน้าพานรองของผู้ดี
เครื่องนากเครื่องทองสองสำรับ เรียงลำดับวางไว้เป็นที่ที่
โถขี้ผึ้งแป้งร่ำน้ำมันตานี โต๊ะหวีตั้งเรียงไว้เคียงกัน”
(เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน, 2555, น.768)

ตลอดจนการใช้ขมิ้นก็ยังพบว่ามิได้สูญหายไป ดังสะท้อนให้เห็นตอนพลายงามไปตลาด ดังความว่า “พวกลูกสาวชาวร้านพานสันทัด ทำเหยาะหยัดกิริยาท่าชาวกรุง ทาขมิ้นเหลืองจ้อยสอยไรจุก มีแทบทุกหน้าถังบ้างเย็บถุง” (เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน, 2555, น.757)

นอกเหนือจากการประทินโฉมบนใบหน้าด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ การดูแลเส้นผม และการขัดฟันด้วยกะลามะพร้าวแล้ว ยังพบหลักฐานการประทินโฉมในเรื่องของการรักษาฝ้าด้วยการใช้น้ำยากัดในสมัยอยุธยาอันสะท้อนผ่านวรรณคดีเรื่อง *อิเหนา* ตอนโสกันต์สียะตรา ดังความว่า

“บ้างทำยาฟอกขัดให้กัดฝ้า แล้วเรียกข้าเอาขมิ้นมาขัดสี
ไม่ถึงทันใจเอาไม้ตี อีเหล่านี้เคยตัวไม่กลัวกัน...
บ้างอาบน้ำทาแป้งแต่งตัว ส่องกระจกหวีหัวปีกปั้น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ติดขี้ผึ้งสิ้นตลับแล้วจับควัน สำลีพันไม้เข็ดที่รอยไร
ได้แป้งนวลชวนเพื่อนกันผัดหน้า เขียนคิ้วสุดตาแล้วแต้มไฝ”
(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2465, อิเหนาเล่มที่ 25)

ในขณะเดียวกันพบว่ามีการใช้ขี้ผึ้งและแป้งนวลในการประทินโฉม รวมไปถึงการเขียนคิ้ว และการแต่งแต้มให้มีไฝปลอมอันเป็นค่านิยมความงามบนใบหน้าในช่วงสมัยอยุธยา ในลักษณะทำนองเดียวกันก็พบว่ามีการใช้สมุนไพรอย่างลูกบานเย็นหรือพิมเสนในการรักษาสิวอันสะท้อนให้เห็นในวรรณคดีเรื่อง *อิเหนา* ตอนนางเกนหลงพานางกำนัลไปเที่ยว ดังความว่า “ลางนางบ้างเก็บลูกบานเย็นมาผัดหน้าทาเล่นไม่เป็นสิว” หรือตอนท้าวปันจะรากันแต่งตัวก็มีการ “ใช้พิมเสนแก้สิวส่งกลิ่น” (พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2465, อิเหนาเล่มที่ 26)

อนึ่งการใช้พิมเสนในการแก้สิวนั้นเป็นเกล็ดพิมเสนจากต้นพิมเสน ส่วนบานเย็นเป็นผงสีขาวที่อยู่ในเมล็ดบานเย็น ส่วนการเขียนคิ้วพบว่ามีการใช้อัญชันในการเขียนคิ้วให้แลดูงามและทำให้คิ้วสวย โดยปรากฏหลักฐานใน *กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก* ดังความว่า “อัญชันคิดอัญชัน ทาคิ้วมันกันเฉิดปลาย” (กรมศิลปากร, 2556, กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก)

ทั้งนี้ การประทินโฉมผิวกายที่กล่าวไปในช่วงแรกว่ามีการใช้ขมิ้นในการขัดผิวนั้นยังพบหลักฐานการใช้พืชพรรณสมุนไพรอื่นๆ ในการประทินโฉมเพื่อให้ผิวมีกลิ่นหอม อย่างเช่น ดินสอพอง แป้งหิน โดยสะท้อนให้เห็นในวรรณคดีเรื่อง *ขุนช้างขุนแผน* ดังความว่า

“อ้ายโม่งอีมาช้าอยู่ใย มึงเอาขันใบใหญ่มาใส่น้ำ
ขมิ้นดินสอพองเอาไว้ไหน เมื่อวานกูใส่ไว้ในถ้ำ
แกอาบน้ำลูกยาทาขมิ้นตำ ชำระน้ำร่ำรดหมดเหงื่อไคล”
(เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน, 2555, น.140)

ส่วนเครื่องหอมที่นิยมใช้ในช่วงสมัยอยุธยาพบว่าเป็นชะมดและกระแจะจันทร์ อันสะท้อนให้เห็นผ่าน *กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก* ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร์ที่พรรณาถึงหญิงสาวที่รัก ดังความว่า

“ชมดเชียงตรึกกลิ่นเจ้า ทากระแจะเช้าเย็นวังเวง
กลิ่นน้องของเรียมเอง พี่บรู้อยู่แดนใด
ชมดเชียงกลกลิ่นเจ้า ตนเพรง
ทากระแจะวังเวง กลิ่นเกล้า
กลิ่นน้องของเรียมเอง หายห่าง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เรียมบ่รู้ว่าเจ้า อยู่ด้าวแดนใด”

(กรมศิลปากร, 2556, กาพย์ห่อโคลงนิราศธารโศก)

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าในสมัยอยุธยานั้นจะมีการแบ่งวิธีการสร้างความงามผ่านเครื่องบำรุงความงาม 3 แบบ คือ เครื่องประทินโฉม เครื่องหอม และเครื่องบำรุงส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล (2531, น.29) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง *การประกวดนางสาวไทย พ.ศ. 2477-2530* ได้เสนอว่า เครื่องประทินผิว ได้แก่ แป้งนวลประเภทต่างๆ เช่น แป้งร่ำ ดินสอพอง รวมไปถึงขมิ้น ส่วนเครื่องหอม คือ น้ำอบ กระแจะ และน้ำมันจันทน์ ส่วนเครื่องบำรุงส่วนต่างๆ ของร่างกาย เช่น มุหน่าย หรือน้ำมันตานีใช้ในการบำรุงผมและย้อมผมให้ดำ ขี้ผึ้ง และใบเทียนกิ่งทำให้เล็บแดง

กล่าวโดยสรุป ค่านิยมความงามในยุคสมัยอยุธยาที่สะท้อนผ่านวรรณคดี ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เรียกว่า เครื่องหอม และเครื่องประทินโฉมสำหรับใช้เสริมแต่งหน้าตาและร่างกายด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อันเป็นผลผลิตจากธรรมชาติมาเสริมสร้างความงาม ทั้งนี้สมัยอยุธยามีค่านิยมเรื่องความงาม คือ การมีผิวสีเหลืองด้วยการใช้ขมิ้น การมีฟันดำด้วยการใช้กะลามะพร้าว มะนาว และการกินหมากให้มีฟันสีดำ การผัดหน้านิยมใช้แป้งกระแจะจันทร์ แป้งนวล และดินสอพอง การย้อมเล็บด้วยดอกเทียน การบำรุงผมมีทั้งการใช้มะกรูดในการสระผม ตะไคร้ รวมถึงใช้น้ำมันตานี น้ำมันมุหน่าย น้ำมันจันทน์และอื่นๆ เพื่อบำรุงผมและย้อมผม ขณะเดียวกันยังพบว่าสมัยอยุธยาผู้คนรู้จักการรักษาสิวแล้วดังจะเห็นได้จากหลักฐานที่พบว่ามีการใช้ลูกบานเย็นเพื่อรักษาสิว โดยกล่าวได้ว่าการประทินโฉมด้วยพืชสมุนไพรเหล่านี้เป็นไปเพื่อตอบสนองต่อค่านิยมความงามในสมัยอยุธยาอันสะท้อนให้เห็นผ่านวรรณคดีต่างๆ

นอกจากนี้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสมัยอยุธยาที่สะท้อนให้เห็นผ่านความเชื่อ บทประพันธ์ บทกลอน วรรณคดีและบันทึกชาวต่างชาตินั้นยังได้สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับความหมายของความงามหรือค่านิยมความงามที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยการหันมานิยมใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการประทินโฉม กล่าวคือ ความหมายของความงามเริ่มเปลี่ยนแปลงจากเดิมในสมัยสุโขทัยที่ยังไม่พบหลักฐานการใช้เครื่องสำอาง หากแต่ในสมัยอยุธยาได้เริ่มปรากฏหลักฐานการใช้เครื่องสำอางอันหลากหลายจากการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เพื่อให้ผิวมีกลิ่นหอม บำรุงผมให้เงางาม ตลอดจนการขัดผิวให้เหลืองนวลและการรักษาสิวให้ใบหน้าเรียบเนียน อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางสมัยอยุธยาที่มีการใช้พืชพรรณสมุนไพรนั้นอาจล้วนมีการคัดสรร จัดแจง และคัดเลือกสิ่งที่เป็นสมุนไพรเพื่อการเสริมสร้างความงาม และเป็นสมุนไพรที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผิวหนังหรือร่างกายของผู้คน นอกจากนี้ สิ่งที่น่าสังเกตคือ การที่บทประพันธ์ต่างๆ สะท้อนให้เห็นความหมาย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ของความงามนั้น พบว่าลักษณะวิธีการสร้างความงามจะจัดวางด้วยการเปรียบเทียบกับสีของธรรมชาติ เช่น สัตว์ และพระจันทร์ เป็นต้น อันสะท้อนให้เห็นว่าวิธีการเปรียบเทียบเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของการแสวงหาความรู้ในสังคมไทย

องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น

“ปรางแม่ขาวยิ่งขาว ไข่ต้ม”: ความเชื่อเรื่องความงามของผู้หญิงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

เมื่อบ้านเมืองเกิดการผลัดแผ่นดินเข้าสู่ช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในช่วงแรกนั้นผู้หญิงยังคงนิยมผิวเหลืองเหมือนดั่งในสมัยสุโขทัยและอยุธยา ดังสะท้อนอยู่ในความเชื่อเกี่ยวกับการนิยามผิวงามจากบทกลอนเรื่อง *รามเกียรติ์* ที่ประพันธ์ขึ้นช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ดังความว่า “ชื่อว่ามณโฑเทวีงามล้ำนารีสรวงสวรรค์ ผิวพักตร์ผ่องเพียงดวงจันทร์ สารพันเป็นที่จำเริญรัก” “งามพรรณผิวเนื้อดังทองทา” และ “นวลละอองดั่งทองนพมาส” โดยบทกลอนที่กล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมความงามในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นช่วงแรกนั้นนิยมผิวเหลือง ซึ่งเปรียบเทียบกับสีของทอง หรือแม้แต่เปรียบเทียบกับดวงจันทร์ อันเป็นความงามที่ผูกโยงอยู่กับความเป็นธรรมชาติ ขณะเดียวกับพบหลักฐานว่ามีการประทินผิวด้วยขมิ้นเพื่อให้ผิวมีสีเหลือง ดังปรากฏใน *นิราศกรมพระราชวังบวรมหาสีรสิงหนาท* ดังความว่า “ลางรูปสวยรวยรื่น ขัดขมิ้นเป็นพื้นซัดสองสี” (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2547, น. 155) อีกทั้งยังพบว่ามีการอาบน้ำด้วยการใช้น้ำกุหลาบ ดังสะท้อนให้เห็นผ่านวรรณคดีเรื่อง *อิเหนา* ตอน วิหยาสะกำเที่ยวป่า ดังความว่า “น้ำกุหลาบอาบอบกลิ่นฟุ้ง ระคนปรุงจวงจันทน์เกสร” (พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, 2509, น.110)

ทว่าแม้ยุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไป แต่ค่านิยมความงามเรื่องการมีผิวสีเหลืองก็ยังได้รับความนิยมอย่างน้อยจนถึงช่วงสมัยรัชกาลที่ 2 ในเรื่อง *รามเกียรติ์* ดังความว่า “ผิวเนื้อนวลละอองเป็นสองสี” และในวรรณคดีเรื่อง *อิเหนา* ดังความว่า “ผิวพรรณผุดผ่องดังทองทา” และ “นวลละอองสองสี” อันเป็นการกล่าวถึงนางจินดาส่าหรี รวมถึงบทที่กล่าวถึงนางจินตะหราดังความว่า “ผิวเนื้อนวลสองสี” และ “ผ่องพักตร์ผิวพรรณดั่งจันทรี” (พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เล่ม 1, 2558, น.23) โดยกล่าวได้ว่าค่านิยมความงามของผิวสีเหลืองอันได้รับความนิยมดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงการเปรียบเทียบสีผิวเหลืองนวลเหมือนทอง ขมิ้นและพระจันทร์ หากแต่มีการกล่าวถึงสีผิวที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ผิวสองสี ขณะเดียวกันสีผิวที่เหลืองยังปรากฏในค่านิยมความงามของผู้ชายซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามในบทกลอนพระอภัยมณีอันมีการชมศรีสุวรรณ ดังความว่า “กุมารศรีสุวรรณ เนื้อดังทองนพคุณ ดูผิวเหลืองเรืองรองทองอุไร” (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2551, น.107) กระนั้นแม้ในช่วงต้นรัตนโกสินทร์จะนิยมการมีผิวสีเหลืองเหมือนทอง แต่ผิวสีเหลืองแบบขมิ้นก็มิได้หายไปดังที่ อิงอร สุพันธุ์วณิช (2551, น.107-108) ได้คาดคะเนว่า การมีผิวเหลืองอาจจะเกิดจากการที่ชาวบ้านใช้ขมิ้นขัดตัวให้ผิวมีสีเหลืองทองและใช้ดินสอพองในการประทินโฉม ส่วนกลุ่ม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

คนชนชั้นสูงหรือในราชสำนักนั้นจะนิยมใช้ทองทาตัวหรือนำทองผสมกับน้ำเพื่ออาบแล้วให้ผิวมีสีทองสวยงาม

อีกทั้งยังเป็นที่น่าสังเกตอีกว่าในช่วงต้นรัตนโกสินทร์นั้นจะเริ่มพบคำว่า “สองสี” หรือ “เนื้อสองสี” โดยในที่นี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นสีผิวที่มีลักษณะ “ดำแดง” และ “ขาวเหลือง” กล่าวคือ ผิวดำแดงเป็นสีผิวของอิเหนาและนางจินตะหรา ส่วนนางบุษบาและนางจินดาส่าหรีมีสีผิวแบบขาวเหลืองเหมือนทอง (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2551, น.108) โดยลักษณะของสีผิวที่มีความหลากหลายมากขึ้นเช่นนี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามในสังคมไทยว่ามิได้มีค่านิยมความงามแบบเดียว ส่วนค่านิยมความงามในกลุ่มสตรีชนชั้นสูงโดยเฉพาะการแต่งหน้านั้นเป็นการแต่งหน้าด้วยแป้งนวลที่ต้องนำไปอบร่ำจนหอม โดยการแต่งหน้าไม่ได้แต่งแบบนางละครหรือการผัดหน้าแบบเจ้าโสกันต์ ดังที่พบในวรรณคดี เรื่อง *สังข์ทอง* ดังความว่า “ทาแป้งสารภีรื่นรวย” (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.122) ซึ่งส่วนผสมของแป้งดังกล่าวคาดว่าเป็นการใช้เกสรดอกสารภีผสมกับแป้งและนำมาผัดหน้า

ทั้งนี้ แป้งในการใช้ผัดหน้ามิได้มีเพียงแต่แป้งดินสอพองและแป้งสารภีอย่างเดียว หากแต่ยังพบหลักฐานในการประทินโฉมด้วยแป้งชนิดอื่นๆ คือ แป้งพวง ซึ่งเป็นแป้งกระแจะนำมาหยดบนเส้นด้าย โดยแป้งดังกล่าวมักจะพกติดตัวเวลาไปไหนมาไหนเพื่อผัดหน้าได้สะดวก รวมถึงยังมีแป้งญวนอีกชนิดที่ใช้ในการผัดหน้า ซึ่งเป็นแป้งข้าวเจ้า นำมาบดละเอียดและผสมกับเครื่องหอม อันสะท้อนให้เห็นผ่านคำกลอนเรื่อง *สังข์ทอง* ดังความว่า

“แต่งตัวตั้งใจจะให้งาม ขมิ้นใส่ส้มมะขามขัดสี
แล้วอาบน้ำชำระอินทรีย์ ทาแป้งสารภีรื่นรวย
กระจกตั้งคันฉ่องส่องเงา ผิวพรรณผมเผ้างามฉลวย
น้ำมันกันกวดกระหมวดมวย ผัดหน้าด้วยแป้งญวนเป็นนวลแดง”
(พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.122-123)

นอกจากข้อความดังกล่าวที่พบว่ามีการใช้แป้งหลากหลายชนิดในการผัดหน้า เช่น แป้งสารภีและแป้งญวน ยังพบอีกว่ามีการประทินโฉมด้วยสมุนไพร อย่างเช่น ส้มมะขาม ในการขัดผิวให้สะอาด ส่วนริมฝีปากนั้น พบว่านิยมใช้ “ลิ้นจี่” ทาปากเพื่อให้มีสีสวย แต่ไม่นิยมทากันทุกวันเนื่องจากผู้คนยังคงนิยมกินหมากจึงทำให้ปากมีสีแดง ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของกาญจนาคพันธุ์ที่กล่าวว่า หญิงสาวในช่วงต้นรัตนโกสินทร์นิยมใช้ลิ้นจี่ เป็นแผ่นกระดาษบางแข็งๆ กว้างยาวเป็นสี่เหลี่ยมราวสักครึ่งฝ่ามือ มีสีแดง เวลาใช้ให้ทำการฉีกออกมาและนำมาทาที่ริมฝีปาก เนื่องจากปกติแล้วชาวสยามนิยมกินหมากทำให้ปากแดง แต่มาช่วงหลังบรรดาหญิงสาวกินหมากน้อยลงทำให้ปากมีสีแดงน้อย จึงหันมานิยมใช้ลิ้นจี่เพื่อให้ปากมีสีแดง ทั้งนี้ลิ้นจี่ยังนิยมใช้ทาแก้มด้วยเช่นกัน โดยลิ้นจี่ดังกล่าวนี้ทำมาจาก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เมืองจีน ซึ่งกาญจนาคพันธุ์กล่าวว่า “ให้ดูนางเอกงิ้วปากแดงแก้มแดงทุกคน” (กาญจนาคพันธุ์, 2540, น.46) ขณะเดียวกัน ผู้คนในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็ยังคงบำรุงริมฝีปากให้ชุ่มชื่น เนื่องจากว่าจะต้องกินหมากเพื่อให้ฟันมีลักษณะสีดำ แต่เมื่อกินหมากไปนานเข้าปากจะแห้ง จึงทำให้ต้องใช้ขี้ผึ้งในการทาปาก โดยขี้ผึ้งในการทาสีปากนั้นมีส่วนผสมจากรวงผึ้ง มะพร้าว ดอกไม้หอม หัวน้ำมันหอม และเทียนอบ (สำนักงานเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และ ศูนย์คติชนวิทยาคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559, น.140)

นอกจากนี้ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังพบว่านิยมใช้เครื่องหอม ซึ่งปรากฏหลักฐานในวรรณคดีของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) เกี่ยวกับเรื่องการอาบน้ำของกลุ่มคนชนชั้นสูงด้วยการใช้น้ำต่อจากท่อเป็นฝักบัว ไม่อาบน้ำตามลำคลองเหมือนชาวบ้าน โดยทุกๆครั้งที่อาบน้ำจะปรุงด้วยเครื่องหอมและนำเครื่องหอมมาผสมกับน้ำและทาตัวให้มีกลิ่นหอมติดผิว เช่น กลิ่นอำพัน กลิ่นบุหงา กลิ่นน้ำดอกไม้เทศ กลิ่นกุหลาบ กลิ่นชะมด และกลิ่นกฤษณา ทั้งนี้เครื่องหอมดังกล่าวพบได้ทั่วไปในราชอาณาจักรสยาม ยกเว้นแต่เพียงน้ำดอกไม้เทศ น้ำกุหลาบ ชะมดเชียง และอำพันเท่านั้นที่จะเป็นสินค้านำเข้า (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.125) ทั้งนี้ลักษณะการอาบน้ำของกลุ่มชนชั้นนำสยามที่กล่าวมานั้นสะท้อนให้เห็นผ่านวรรณคดีเรื่อง *อิเหนา* ดังความว่า

“พนักงานไขสุหร่ายดังสายฝน พี่เลี้ยงนฤมนช่วยขัดสี
ทรงสุคนธ์เกสรสารภี จับผิวอินทรีย์นวลละออง
ขึ้นบนเตียงทองในห้องสรง สำอางองค์ขัดสีวารีสนาน
ทรงเครื่องน้ำดอกไม้ใส่พาน สุคนธารหอมประทิ่นกลิ่นกราย
ทรงปรัด ผัดพักตร์ปลั่งเปล่ง ดั่งดวงจันทร์วันเพ็งบูรณ์ฉาย”
(พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เล่ม 1, 2558, น.234)

นอกจากนี้ ค่านิยมความงามอีกรูปแบบหนึ่งที่พบในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ คือ การไว้เล็บยาวและย้อมเล็บให้มีสีแดง ดังปรากฏหลักฐานที่บาทหลวงปาลเลกัวซ์ซึ่งเข้ามาอยู่ในสยามตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 3 จนถึงรัชกาลที่ 4 ได้บันทึกไว้ดังความว่า “พวกมั่งมีนิยมไว้เล็บยาว หญิงสาวและชายหนุ่มย้อมเล็บให้แดงด้วยยางไม้ชนิดหนึ่ง” อีกทั้งค่านิยมความงามดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับการบันทึกของเซอร์จอห์น เบาว์ริ่ง ได้บรรยายสภาพสังคมไว้ว่า

“*บรรดา*สุภาพบุรุษสูบบุหรี่ พวกเขาเหน็บบุหรี่ไว้ที่หลังใบหู บางทีพวกเขาก็ถือไปด้วยเหมือนกัน มีบุหรี่ที่มีกลิ่นหอมฟุ้งเพราะทำจากวัสดุที่หอม และคล้องพวงมาลัยดอกไม้ไว้ที่ข้อมือ พวกเขาไว้เล็บมือยาว [ตอนเย็นของ] วันที่มีอากาศเย็น พวกเขาจะเอาน้ำมันหมูมาทา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เล็บทุกวัน อีกวิธีหนึ่ง คือ เอากระเทียมมาถูเล็บและเล็บงอกยาวอย่างเร็วมาก พวกเขาไม่สนใจจะทำงานอะไรอย่างอื่น พวกเขาเฝ้าแต่ทำของเล่น ผู้ชายที่ไว้เล็บยาวคือพวกใจเสเพล จิตใจถูกครอบงำด้วยความสำรวย” (เบาว์ริง, 2550, น.141; เขียนตามต้นฉบับ)

จากข้อความสะท้อนให้เห็นว่ามีการนิยมไว้เล็บยาวทั้งในหมู่ผู้ชายและผู้หญิง รวมไปถึงมีการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการบำรุงรักษาเล็บ อย่างเช่น กระเทียมและยางไม้ ได้สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมความงามในการไว้เล็บยาวของผู้ชายถูกมองในแง่ลบ กล่าวคือ เป็นพวกใจเสเพลไม่ทำการทำงาน

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางช่วงต้นรัตนโกสินทร์ยังคงสะท้อนให้เห็นได้ผ่านวรรณกรรมและบันทึกชาวต่างชาติ อันปรากฏให้เห็นเกี่ยวกับค่านิยมความงามหรือความหมายของความงามที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ด้วยการหันมาใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการประทินโฉมมากยิ่งขึ้น เช่น ขมิ้น หมาก ส้มมะขาม ยางไม้ กระเทียม รวมถึงเครื่องหอมที่มีกลิ่นจากดอกกุหลาบ อำพันและบุหงา นอกจากนี้ยังพบว่านิยมใช้แป้งสารภี แป้งพวน และแป้งญวน โดยแป้งทั้งสามชนิดล้วนมีส่วนผสมของพืชพรรณสมุนไพร อีกทั้งการประทินโฉมผิวให้เหลืองยับพบว่ามีการเพิ่มวัสดุในการประทินผิว เช่น ใช้ทองผสมน้ำเพื่ออาบในกลุ่มชนชั้นสูง ขณะเดียวกันก็เริ่มมีการใช้เครื่องสำอางนำเข้าจากประเทศจีน เช่น ลิ้นจี่ กล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางช่วงต้นรัตนโกสินทร์นั้นยังคงเป็นองค์ความรู้ที่ผูกขาดอยู่กับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการประทินโฉม หากแต่ในแง่ความงามของสีผิวพบว่าเริ่มปรากฏสีผิวสองสี ผิวสองเนื้อ ต่างจากยุคสมัยก่อนหน้าที่จะนิยมความงามแบบผิวเหลืองเป็นความงามเพียงประเภทเดียว อีกทั้งการที่องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางยังคงเป็นการใช้พืชพรรณสมุนไพรในการประทินโฉมนั้นอาจเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการที่ผู้คนรู้จักสรรพคุณของสมุนไพรต่างๆอันอยู่รอบตัวของผู้คนจากหลักฐานที่พบในบทประพันธ์ และบันทึกชาวต่างของชาติต่างๆ เป็นต้น

องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุคสยามสมัยใหม่

เมื่อชนชั้นนำสยามได้เกิดแนวคิดพัฒนาประเทศเพื่อให้บ้านเมืองเกิดความทันสมัยและมีความศิวิไลซ์ด้วยการรับแนวคิดความทันสมัยจากชาติตะวันตกนั้นก็ได้ส่งผลให้ค่านิยมความงามเรื่องสีผิวของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมที่เคยนิยม “ผิวเหลือง” ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมความงามด้วยการหันไปนิยมการมี “ผิวขาว” (ชวกันต์ ปัญญาวงค์, 2557, น.31) ตลอดจนการกระทำของชาวสยามที่ทำให้ตนเองมีวาทกรรมความขาว เช่น ผิวขาวและฟันขาว เป็นต้น วิลลา วิลัยทองเคยตั้งข้อสังเกตว่าการมีฟันขาวในสยามนั้นเป็นเรื่องการรับรู้ความสะอาดและความโสโครก โดยเฉพาะในสยามนั้นความรู้ในเรื่องของความสะอาดที่มองว่าเป็นส่วนหนึ่งของความทันสมัยนั้นไม่ได้เกิดจาก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ปัจจัยภายในของสยาม หากแต่ว่าความรู้เรื่องความสะอาดเกิดจากอิทธิพลภายนอกในช่วงเวลาที่เกิดโลกาภิวัตน์หรือเมื่อพื้นที่รอบๆ สยามจำนวนมากตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของชาติตะวันตก ถึงแม้ว่าสยามเองจะไม่ได้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจก็ตาม หากแต่สิ่งที่เกิดขึ้นในวาทกรรมการแพทย์และสุขอนามัยได้สะท้อนให้เห็นว่าสยามเองก็ได้รับอิทธิพลจากกระแสอาณานิคมอย่างชัดเจน คือ การเปลี่ยนแปลงแนวคิดและปฏิบัติการความขาวและความสะอาดนั้นเกิดขึ้นในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยเป็นผลมาจากการแพทย์และการติดต่อการค้าระหว่างการค้าระดับนานาชาติและการค้าระดับชาติ อันรวมถึงภายในประเทศด้วยเช่นกัน โดยในความคิดของชนชั้นสูงในสยามนั้นมองว่ามาตรฐานเรื่องความสะอาดและสุขอนามัยเป็นสิ่งที่จะช่วยให้สยามปราศจากเชื้อโรค และในขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่จะทำให้สยามอยู่ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน (ฝรั่ง) ได้ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าความสะอาดเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในสายตาของรัฐสยามที่มองว่าสามารถจำกัดพื้นที่กับความสัมพันธ์ต่างๆ ของผู้คน ตลอดจนการค้าและธุรกิจกับบริษัทต่างๆ ที่นำเข้ามาในสยาม เช่น โฆษณาสบู่ ยาสีฟัน เป็นต้น (Villa Vilaithong, 2006, น.29) ในขณะเดียวกันพวงร้อย กล่อมเอี้ยง (2551, น.126) กล่าวว่า สาเหตุที่ก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศ คือ ระบบเศรษฐกิจของสยามนั้นผูกพันกับระบบเศรษฐกิจทั่วโลกมากขึ้นอันกลายเป็นเหตุผลหนึ่งอันก่อให้เกิดการปฏิรูปและการพัฒนาประเทศ อีกทั้งสยามยังต้องปรับเปลี่ยนสภาวะความเป็นอยู่ของชาวสยามทั้งในเรื่องของระบบการศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและสังคมตามทันโลกตะวันตกเพื่อมิให้ถูกมองว่ามีความล้าหลัง ป่าเถื่อน ทั้งนี้อิงอร สุพันธุ์วณิช (2551, น.111) ได้วิเคราะห์ว่า การรับแนวคิดความทันสมัยจากชาติตะวันตกทำให้ค่านิยมความงามของผู้หญิงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ ความขาวแบบตะวันตกได้เริ่มกลายเป็นความงามแบบอุดมคติและกลายเป็นบรรทัดฐานแทนความเชื่อแบบเดิมในเรื่องของผิวเหลือง กล่าวคือ การรับแนวคิดความทันสมัยจากชาติตะวันตกนั้นส่งผลให้เกิดการใช้เครื่องสำอางที่สามารถสร้างความงามแบบอุดมคติในช่วงเวลาดังกล่าว อาทิ การใช้ฝุ่นให้ผิวหน้าขาว อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องสำอางจากตะวันตกนั้นคาดว่าจะนิยมกันในหมู่ผู้หญิงอันมีฐานะทางเศรษฐกิจมากกว่าหญิงสาวชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้ ค่านิยมความงามบนใบหน้าของผู้หญิงจากการใช้เครื่องสำอางในการเสริมแต่งจึงเริ่มจากผู้หญิงอันมีฐานะหรือลูกผู้ดีซึ่งเคยเดินทางไปต่างประเทศและนิยมเข้างานสังคม เช่น งานราตรีสโมสรในสังคมต่างประเทศ กล่าวคือ ผู้คนกลุ่มนี้จะได้รับการอบรมกิริยามารยาทในการเข้าสังคมและจะแต่งหน้าแค่แก้ม ปาก โดยอาจรวมถึงการถอนขนคิ้ว ส่วนการใช้ชีวิตประจำวันจะไม่มีการแต่งหน้าเลยเนื่องจากเครื่องสำอางยังคงมีราคาแพงมากและไม่สามารถหาซื้อได้ตามท้องตลาดของไทย (ไปรยา พลศารทูล, 2549, น.75) ขณะเดียวกัน กลุ่มคนดังกล่าวยังมีบทบาทอย่างยิ่งในด้านการแต่งกายรวมไปถึงการใช้เครื่องสำอาง อย่างเช่น เทียนวรรณ ซึ่งเป็นสามัญชนที่ได้ทำงานกับชาวต่างประเทศและส่งผลให้ได้รับอิทธิพลในเรื่องของการแต่งกายมาอยู่บ้าง และอีกหนึ่งคน คือ พระยาภิรมย์ภักดี (บุญรอด ภิรมย์ภักดี) ซึ่งแต่เดิมเขาเคยเป็นราษฎร

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ธรรมดาทำการค้าขายเกี่ยวกับน้ำอัดลมและโรงเบียร์จนกลายเป็นพ่อค้าร่ำรวย กระทั่งภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้เดินทางไปค้าขายต่างประเทศมากขึ้น และส่งผลให้เขาได้รับอิทธิพลจากตะวันตกในด้านการแต่งกายด้วยเช่นกัน (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.126)

การได้รับอิทธิพลจากตะวันตกในช่วงดังกล่าวได้ส่งผลให้ค่านิยมเรื่องการแต่งกายและการเสริมความงามของผู้หญิงในช่วงเวลาดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก โดยเฉพาะค่านิยมเรื่องสีผิว ตลอดจนค่านิยมเรื่องฟันดำก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน ด้วยการหันมานิยมการมีฟันขาวมากกว่าการมีฟันสีดำ อันเป็นเหตุผลมาจากการได้รับอิทธิพลจากตะวันตกที่ทำให้การแต่งกายแบบตะวันตกต้องสอดรับไปกับการดูแลร่างกายและการใช้เครื่องสำอาง ซึ่งผู้ที่แต่งตัวแบบตะวันตกย่อมจะไม่กินหมากเพราะทำให้ฟันมีสีดำแลดูขัดกับการแต่งกาย (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.126) อย่างไรก็ตาม การทำให้ฟันมีสีขาวนั้นเริ่มต้นจากกลุ่มชนชั้นนำของสยาม โดยตัวอย่างที่นิยมนำมากล่าวถึงอยู่เสมอ คือ การขัดพระทนต์ของรัชกาลที่ 5 เมื่อจะเสด็จประพาสยุโรปครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2440 โดยจะขัดฟันด้วยการใช้ถ่านถูและใช้มีดขูดหินปูนออก ซึ่งมีแพทย์ชาวตะวันตกคือหมอไรเตอร์เป็นผู้ขัดฟันให้ (ปรีดาภรณ์ เอี่ยมแจ๋, 2560, น.32) ดังปรากฏหลักฐานในราชหัตเลขาของรัชกาลที่ 5 ส่งถึงสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ดังความว่า

> “ได้ลงมือเอาถ่านถูฟัน มันเค็มๆ คลื่นไส้ ต้องเอาทั้งดุ้นถูพอบางๆ ออกไปได้ แลเห็นขาวซีกเดียว อยู่ข้างจะเบื่อเต็มที พรุ่งนี้หมอจะรับจัดการ ลืมตัวจะเรียกกินหมากร่ำไป... พระการใหญ่ในเรื่องขัดฟัน ประดักประเดิดเต็มที วันนี้เกือบจะถูยังคำได้ ต้องสำเร็จกันด้วยมีด พอหินปูนหมดข้างนอก แต่ยังเครอะคระน่าเกลียด ฉันเห็นอัศจรรย์ที่หินปูนเข้าใจว่าน้อย พอขูดแล้ว ฟันเล็กลงเป็นกอง” (วิภาภรณ์ กอจรัญจิตต์, 2545, น.48)

อิงอร สุพันธุ์วณิช (2551, น.110-111) ชี้ว่าการมีฟันขาวตามค่านิยมแบบชาวตะวันตก รวมถึงการหันมานิยมใช้เครื่องสำอางให้มีผิวขาวแบบชาวตะวันตกเป็นลักษณะของค่านิยมที่บ่งบอกว่า “ความขาว” เป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัย ความศิวิไลซ์ และความงามของผู้หญิง ทั้งนี้ในอดีตผู้หญิงจะถูกนิยามความสวยว่าการมีผิวสีเหลืองคือผู้หญิงที่งาม หากแต่ตอนนี้ค่านิยมเรื่องผิวขาวได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการเสริมสร้างความงามของผู้หญิงมากยิ่งขึ้น ดังจะสะท้อนให้เห็นได้จากวรรณคดีเรื่อง *ลิลิตพายัพ* ซึ่งประพันธ์โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในช่วงที่ดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอสาธิราชสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีความระบุว่า “ปรางแม่ขาวยิ่งขาว ไข่ต้ม” (อิงอร สุพันธุ์วณิช, 2551, 110-111) ทั้งนี้ ผิวเหลือง ผิวดำแดง ผิวสองสีและผิวชมพู ก็ถูกเริ่มปรับเปลี่ยนไปสู่ผิวขาวด้วยเช่นกัน ดังจะสะท้อนให้เห็นจากคำกล่าวของ เสฐียรโกเศศ ที่ว่า “เมื่อก่อนนี้ เราชอบ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทาขมิ้นเพราะเราผิวเหลือง ชอบให้มีฉวีเรืองรองดังทองทา แต่ฝรั่งผิวขาว จึงพอกฝุ่น เราอยากมีผิวขาวไม่อยากมีผิวเป็นทองอีก จึงหันมาใช้ฝุ่นเลิกใช้ขมิ้นกันหมด" (วิภาภรณ์ กอจรัญจิตต์, 2545, น. 46) ทั้งนี้ค่านิยมความขาวในช่วงเวลาดังกล่าวสอดคล้องกับหลักฐานในการ "ประทิ่นผิว" ของหญิงสาวชาวบ้านที่นิยมใช้แป้งขยี้ใส่มือแล้วผัดหน้าให้นวลขาว โดยกล่าวได้ว่าเครื่องประทินโฉมของผู้หญิงในช่วงเวลาดังกล่าวนี้จะนิยมใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น แป้งร่ำ (อันเป็นแป้งหินที่มีส่วนผสมจากกำยาน) ชะมดเช็ดและพิมเสน เป็นต้น (ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2553, น.46) กระนั้นแม้ว่าค่านิยมความงามเริ่มเปลี่ยนแปลงด้วยการหันไปนิยมการมีผิวขาวจากการใช้เครื่องสำอางต่างประเทศตามค่านิยมความงามแบบชาวตะวันตก แต่ก็ยังพบว่ามีหญิงสาวชาวบ้านที่ใช้แป้งผัดหน้า ซึ่งมีส่วนผสมของพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่หาได้ในท้องถิ่นเพื่อตอบสนองเรื่องค่านิยมการมีผิวขาวแบบชาวตะวันตก

อย่างไรก็ตาม พวงร้อย กล่อมเอี้ยง (2551, น.127) วิเคราะห์ว่า การที่สังคมไทยรับแนวคิดจากตะวันตกโดยเฉพาะในเรื่องของการแต่งกายแบบตะวันตกทำให้การผูกขาดในเรื่องของเครื่องสำอางที่จำกัดเฉพาะชนชั้นสูงหมดไปด้วย และราษฎรก็สามารถซื้อเครื่องสำอางได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากตลาดเครื่องสำอางมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่กลุ่มชนชั้นสูงของสยาม หากแต่ขยายวงกว้างลงมาสู่ประชาชนทั่วไปที่มีกำลังทางเศรษฐกิจในการซื้อเครื่องสำอางนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น อินเดีย และเปอร์เซียที่ผลิตหัวน้ำหอม

เครื่องสำอาง อย่างเช่นน้ำหอมหรือน้ำอบของฝรั่งนั้นจึงเป็นเครื่องสำอางวิทยาศาสตร์ชนิดแรกๆ ที่นำเข้าจากต่างประเทศ และส่งผลให้มีการตั้งร้านค้าเพื่อค้าขายเกี่ยวกับเครื่องสำอางวิทยาศาสตร์โดยกลุ่มคนต่างชาติ เช่น ห้างแบตแมน และห้างบีกริมแอนโก (สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล, 2531, น.30) อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการใช้เครื่องสำอางจากตะวันตก แต่ พวงร้อย กล่อมเอี้ยง (2551, น.128-129) ก็ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่าสยามในช่วงยุคสยามสมัยใหม่ช่วงแรก (รัชกาลที่ 5) นั้นยังมีทั้งเครื่องสำอางจากต่างประเทศและมีการผลิตเครื่องสำอางจากวัตถุดิบภายในของสยามเองด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะเครื่องหอมอันเป็นที่นิยมในหมู่ชนชั้นสูง อันสะท้อนให้เห็นอยู่ในวรรณกรรมเรื่อง *สี่แผ่นดิน* ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (เขียนขึ้นในช่วงทศวรรษ 2490) ที่ในตัวละครอย่างแม่พลอยได้รับของกำนัลจากคนรักเป็นทั้งน้ำอบไทยและของฝรั่ง ซึ่งสอดคล้องกับบันทึกของ กาญจนาคพันธุ์ที่กล่าวว่า ผู้คนในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ จะมีทั้งน้ำอบไทยกับน้ำอบฝรั่ง โดยอย่างหนึ่งเป็นขวดสี่เหลี่ยมใหญ่ มีตราปิดเป็นลายดอกไม้ หอมเหมือนดอกกุหลาบ เรียกว่า "น้ำดอกไม้เทศ" โดยน้ำดอกไม้เทศนี้ใช้เป็นกระสายยาได้ ส่วนน้ำอบฝรั่งนั้นเป็นลักษณะขวดแบนเล็กๆ หอมมาก มีตารูปแหม่มดีดพิณเรียกว่า "น้ำดีดพิณ" โดยน้ำอบฝรั่งตราดีดพิณนี้นิยมกันอย่างมากจนถึงขั้นมีเพลงฉ่อยแก้กันดังความว่า "ให้มาดมที่ตีน จะหอมน้ำดีดพิณชื่นใจ" (กาญจนาคพันธุ์, 2540, น.45) ข้อมูลเหล่านี้จึงสะท้อน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ให้เห็นว่าสังคมสยาม อย่างน้อยจนถึงช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ก็ยังนิยมใช้น้ำอบทั้งของฝรั่งและของไทยพร้อมๆ กัน เพื่อเป็นน้ำหอมอย่างหนึ่งในการประทินโฉมร่างกาย

นอกจากนี้ยังยังปรากฏข้อมูลในเรื่องการใช้น้ำอบไทยอยู่ในวรรณกรรมเรื่อง *สี่แผ่นดิน* ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ด้วยเช่นกัน ที่ตัวละครเอกอย่างแม่พลอยใช้น้ำอบลูบตัวและอาบน้ำ ซึ่งคงจะเป็นวิธีการปรุงแต่งร่างกายของหญิงสาวชาววัง ทั้งนี้ น้ำอบที่กล่าวถึงในเรื่องนั้น ผู้เขียนนิยายหรือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่ได้กล่าวว่าเป็นน้ำอบของไทยหรือน้ำหอมของฝรั่ง หากแต่พวงร้อย กล่อมเอี้ยงชี้ว่าคงจะเป็นน้ำอบไทยมากกว่าเพราะมีการใช้หลังอาบน้ำทำให้เย็นสบายตัวมากกว่าน้ำหอมฝรั่ง นอกจากนี้น้ำหอมอีกชนิดหนึ่งที่ได้รับความนิยม คือ สบู่ ซึ่งคาดว่าได้รับความนิยมในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 และเป็นสบู่ที่ระบุว่าได้ทำขึ้นในประเทศสยาม ดังปรากฏอยู่ในรายชื่อสินค้าที่นำมาแสดงในงานแสดงกสิกรรมและพาณิชยกรรมเดือนเมษายน พ.ศ.2454 อันสอดคล้องกับหลักฐานที่พบว่ามีการใช้สบู่อยู่ในวรรณกรรมของล้านนา คือ ค่าวซอเรื่อง *สุวรรณะหอยสังข์* ที่พวงร้อย กล่อมเอี้ยงสันนิษฐานว่าแต่งในปลายรัชกาลที่ 5 ดังความว่า “ลุงจกไสยา เอิ้นหาเรียกร้อง ทาสีบ่าวข้าคน ในฝั่งไปอาบน้ำ ขัดไคสีใส สบู่เมืองไทยก้อนยี่สิบห้า เอาฟอกเนื้อตัว ผิวพรรณหน้าตา เกษาโลมาฟอกซัก” (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.129) จากประโยคข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้สบู่ในการอาบน้ำ หากแต่ในช่วงสยามสมัยใหม่ในรัชกาลที่ 5 ไม่ทราบแน่ชัดว่ามีสบู่กี่ชนิดในการอาบน้ำหรือใช้ชำระร่างกาย

กล่าวได้ว่า การเสริมสร้างความงามในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มีทั้งการใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศ โดยเครื่องสำอางที่ได้รับความนิยมอย่างมาก คือ น้ำหอมของฝรั่ง และมีการประทินโฉมร่างกายด้วยการใช้แป้งร่ำ แป้งฝุ่นผัดหน้าให้ขาว ขมิ้นขัดตัวเพื่อให้สะอาด รวมไปถึงการขัดฟันเพื่อให้ฟันมีสีขาวจากการใช้ถ่านถูฟันอันเป็นไปเพื่อตอบสนองค่านิยมความงามในเรื่องของความขาว อย่างไรก็ตามข้อมูลในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ก็สะท้อนให้เห็นว่าสยามยังไม่สามารถผลิตเครื่องสำอางในเชิงสารเคมีเพื่อเสริมสร้างความงามภายในประเทศได้ เนื่องจากถึงแม้ว่าจะมีคำอธิบายในเรื่องของการผลิตสบู่ที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ แต่ก็ยังไม่พบหลักฐานแน่ชัดว่าสบู่นั้นประกอบไปด้วยส่วนผสมชนิดใดบ้างที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศสยาม

อย่างไรก็ตาม การใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการประทินผิวและร่างกายนั้นยังอาจล้วนเป็นผลผลิตที่ได้จากธรรมชาติเนื่องจากว่าสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยของคนไทยจะนิยมปลูกดอกไม้และพืชพรรณต่างๆ ไว้บริเวณรอบๆ บ้าน รวมไปถึงไร่นา จึงทำให้สามารถใช้พืชพรรณสมุนไพรและดอกไม้มาเสริมสร้างความงามได้ตลอดเวลา ซึ่งสอดคล้องกับการบันทึกของ เซอร์ จอห์น เบาว์ริง ในหนังสือ *ราชอาณาจักรและประชากรสยามเล่ม 1* ดังความว่า

> “ในเมืองสยามมีความต้องการใช้ดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมเป็นจำนวนมากและก็แน่นอนแหละมีการปลูกดอกไม้ตัดดอกกันอย่างกว้างขวางด้วย ดอกไม้จะถูกใช้ในการทางศาสนา บูชาพระในวัดวา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

อารามให้เป็นของกำนัลแก่บุคคล สตรี และเด็กใช้เป็นของประดับ ใช้ต้อนรับแขกผู้มาเยือน ดอกไม้นั้นส่วนใหญ่จะใช้ตกแต่งประดับประดาในการแห่แหนและในงานพิธี ฉะนั้นการทำสวนดอกไม้จึงเป็นอาชีพแรกๆ ที่คนชนบทสนใจทำกัน" (เบาว์ริง, เซอร์จอห์น, 2550, น.203)

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้เกี่ยวกับความงามในช่วงสยามสมัยใหม่หรือชาวสยามในรัชกาลที่ 5 อันสะท้อนผ่านบทกลอน วรรณกรรมและวรรณคดีต่างๆ ที่กล่าวได้ว่าเป็นองค์ความรู้อย่างหนึ่งในการสะท้อนให้เห็นการเสริมสร้างความงามของผู้คนในยุคสมัยดังกล่าวว่ามีการเปลี่ยนแปลงความหมายของความงามหรือค่านิยมความงามจากการมีผิวเหลืองไปสู่การมีผิวขาว สืบเนื่องมาจากการที่รัฐสยามต้องการพัฒนาประเทศให้มีความศิวิไลซ์ด้วยการรับแนวคิดจากชาติตะวันตกเข้ามา อันเป็นปัจจัยภายนอกส่งผลให้ค่านิยมผิวเหลืองเปลี่ยนไปเป็นค่านิยมผิวขาวด้วยการนิยมใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศโดยเฉพาะในกลุ่มชนชั้นสูงและผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ เช่น แป้งฝุ่นและน้ำหอม เป็นต้น

ถึงแม้ว่าความหมายของความงามหรือค่านิยมความงามจะเปลี่ยนไปโดยหันไปนิยมผิวขาวและเริ่มใช้เครื่องสำอางนำเข้าจากต่างประเทศมากขึ้น แต่ก็พบว่ายังมีการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการประทินโฉมสำหรับหญิงสาวชาวบ้านด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เช่น แป้งร่ำ น้ำอบไทย มะกรูด ขมิ้น ถ่าน รวมถึงตะไคร้ ลูกประคำดีควาย ผักบุ้ง หอม เปลือกส้มโอ ว่านน้ำ และใบส้มป่อย ในการอาบน้ำขัดผิวและบำรุงผิว อันเป็นการประทินโฉมเพื่อตอบสนองค่านิยมความงามเรื่องการมีผิวขาว อีกทั้งยังมีสรรพคุณทางยาในการรักษาโรคผิวหนังต่างๆ เช่น ลูกประคำดีควายรักษาผื่นคัน ส่วนดินสอพองเป็นตัวยาที่สามารถนำมารักษาโรคเริม (พระสุข วัดมะขามป้อม, 2532, น.18) อันล้วนแต่เป็นตัวยาสำคัญในคลังยามาตั้งแต่ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 124) นอกจากนี้ยังมีขมิ้น ใบมะขาม ใบส้มป่อย หัวหอมและดินสอพองที่พบว่านำไปใช้ในการอาบน้ำเด็กตามบันทึกของพระยาแพทย์พงศาวิสุทธาธิบดี (สุ่น สุนทรเวช) ผู้ที่เขียนตำราคลอดบุตรอย่างฝรั่ง ในหนังสือเรื่อง *ตำราแพทย์ตำบล* ดังความว่า

"การอาบน้ำเด็ก ควรใช้แบบไทยดีกว่า คือ อาบน้ำร้อนต้มด้วยใบมะขาม ใบส้มป่อย หัวหอม แล้วใช้ลูกประคบ ไพร กับการบูรเป็นการแก้เมื่อย และช่วยผิวหนังให้ทำการขับเหงื่อที่นมประคบด้วยก็ทำให้ช่วยบำรุงน้ำนมบริบูรณ์ดีขึ้น การรักษาผิวหนังเมื่ออาบน้ำเช็ดตัวดีแล้ว ควรใช้แป้งโรยบนตัวผ้าอ้อมที่ปูไว้กับเบาะแล้ว จงโรยตัวตามตัวเด็กไป เอามือลูบไล้ให้จับผิวกายจนทั่ว เป็นการรักษาผิวหนังเด็กเบียดสีกับผ้ามิให้ระคายเคืองและป้องกันผิวหนังมิให้บังเกิดโรค แป้งนั้นจะใช้แป้งฝรั่งหรือผสมเอาเองก็ได้ คือ แป้งหินหรือดินสอพองก็ได้ ๓๕ ส่วน น้ำประสารทองสะตุ ๕ ส่วน บดเป็นผงละเอียดหรือจะใช้ขมิ้นเจือบ้างก็ได้เพราะขมิ้นเป็นของฝาด สมานผิวหนังได้ดีนัก" (พระยาแพทย์พงศา วิสุทธาธิบดี, 2475, น.49,52)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ข้อความดังกล่าวได้แสดงให้เห็นว่าเครื่องประทินโฉมในที่ใช้สมุนไพรหรือแป้งในการเสริมความงาม นอกจากเพื่อการบำรุงผิวหน้าและดูแลผิวแล้ว ยังสามารถใช้ทำยาเพื่อการรักษา อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรต่างๆ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลังจากการกำเนิดสถาบันการศึกษาอันเกี่ยวกับแพทยศาสตร์และเภสัชศาสตร์ในรัชกาลที่ 6 คือการก่อตั้งราชแพทยาลัย ณ ศิริราชพยาบาล เมื่อ พ.ศ.2443 (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.21; คณะอนุกรรมการด้านเภสัชศาสตร์ศึกษา ศูนย์ประสานงานการศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2557, น.5) อันส่งผลให้เกิดการแยกวิชาชีพแพทย์ผสมยาออกจากวิชาชีพแพทย์ในภายหลัง โดยจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

“ผู้ที่จะออกไปมีอาชีพเป็นแพทย์นั้นจะปรุงยาขายด้วยไม่ได้”: ก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยา

จุดเริ่มต้นในการก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยานั้นเริ่มมาจากการที่หลักสูตรแพทย์ปรุงยาได้รับการบรรจุลงในการเรียนการสอนของในโรงเรียนแพทย์ โดยก่อนการกำเนิดศาสตร์แพทย์ปรุงยานั้น แพทย์ต้องทำหน้าที่ทั้งการปรุงยา รักษาคนไข้และอื่นๆ อีกมากมายอยู่ภายในอาชีพแพทย์เพียงอาชีพเดียว อันทำให้อาชีพแพทย์รับภาระงานที่หนักจึงทำให้ต้องมีการแยกวิชาชีพออกจากกัน ทั้งนี้การก่อกำเนิดได้แพทย์ที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยมีปัจจัยมาจากแนวคิดเรื่องแพทย์ด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จไปดูงานโรงพยาบาลในสิงคโปร์และปัตตาเวียช่วงปี พ.ศ. 2413 และได้ทรงทอดพระเนตรเห็นวิธีการบำบัดรักษา (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.49, 100-101) อันสะท้อนให้เห็นผ่านหลักฐานเกี่ยวกับการไปดูงานด้านการแพทย์ที่สิงคโปร์และปัตตาเวียดังความว่า

> “วัน ๖ ฯ ๔ ค่ำ เวลาเช้า ๕ โมง ทรงเครื่องเต็มยศเสด็จไปทอดพระเนตรเรือรบอังกฤษ...แล้วเสด็จไปบ้านปริกเดีย เสวยกลางวันกับขุนนางที่อยู่บ้านปริดเดียแลขุนนางที่ตามเสด็จ... แล้วเสด็จไปทอดพระเนตรที่รักษาคนเสียจริต แลรักษาคนป่วยไข้ (โรงพยาบาล)... วัน ๓ ฯ ๕ ค่ำ เวลาเช้าโมงเศษ ทรงรถแตรมไปทางประมาณครึ่งโมง แล้วทรงม้าไปทอดพระเนตร...หัดท่าทหารโรงเรียนทหาร แล้วไปที่พักรักษาคนไข้...แล้วไปโรงหมอที่ไว้กระดูกคนตายและโรคในตัวศพ และเชิญเสด็จไปทอดพระเนตรที่ตึกสำหรับรักษาทหารเจ็บป่วย ” (จดหมายเหตุเสด็จประพาสต่างประเทศในรัชกาลที่ 5 เสด็จเมืองสิงคโปร์และเมืองเบตาเวียครั้งแรกและเสด็จประพาสอินเดีย, 2509; อ้างใน ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.115)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กระนั้นประสบการณ์การไปต่างประเทศของรัชกาลที่ 5 อาจยังไม่ได้ให้มีการริเริ่มดำเนินนโยบายจัดการเรื่องการแพทย์อย่างทางการ หากมีเพียงแต่เริ่มมีการแก้ไขประเพณีให้เป็นแบบฝรั่งและส่งเชื้อพระวงศ์ไปศึกษาที่สิงคโปร์ (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.116) ซึ่งก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นการยอมรับองค์ความรู้จากต่างประเทศมากขึ้นในราชสำนัก แต่ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เห็นการยอมรับองค์ความรู้และแนวคิดการแพทย์อย่างตะวันตก ทั้งนี้ ความสนใจในความรู้เรื่องการแพทย์ตะวันตกยังสะท้อนให้เห็นผ่านการจ้างหมอฝรั่งอย่าง หมอปีเตอร์ เกาแวน ในฐานะแพทย์ส่วนพระองค์เป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อให้เข้ามารักษาพยาบาลแบบตะวันตก และส่งผลให้เกิดการรักษาหายเร็วกว่าวิธีการรักษาแบบดั้งเดิม อย่างเช่น การป้องกันการรักษาอหิวาตกโรค ที่จากเดิมเคยใช้วิธีการรักษาทางศาสนา ได้เปลี่ยนมาเป็นการรักษาแบบฝรั่ง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งโรงพยาบาลเพื่อรักษาโรคระบาด หากแต่เมื่อโรคระบาดหายไปก็ได้ยกเลิกโรงพยาบาลเหล่านั้นไป แต่แนวคิดการจัดตั้งโรงพยาบาลชั่วคราวเพื่อรักษาโรคระบาดดังกล่าวก็เป็นแนวคิดที่นำไปสู่การตั้งโรงพยาบาลถาวร (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.119-121) โดยโรคระบาดดังกล่าวคือ การระบาดของอหิวาตกโรคครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 อันส่งผลให้ผู้คนล้มตายจำนวนมาก รวมไปถึงเหล่าบรรดาทหารที่เสียชีวิตจำนวนมากจากการระบาดของอหิวาตกโรคในคราวปราบฮ่อทั้ง 3 ครั้ง นอกจากอหิวาตกโรคดังกล่าวแล้ว ยังพบว่ามีการระบาดของไข้ป่าที่ทำให้ทหารและผู้คนเสียชีวิตด้วยเช่นกัน แม้จะมีนายแพทย์เทียนฮี้ สารสินเป็นหมอคอยดูแลเรื่องการรักษาในหน่วยงานทหารก็ตาม เนื่องจากยังไม่มียาควินินในการรักษามากเพียงพอ (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.121) ทั้งนี้การเกิดไข้ป่ามาลาเรียและการขาดแคลนยาควินินได้ส่งผลให้เกิดการจัดตั้งโรงพยาบาล 2 แห่งในปี พ.ศ. 2429 คือ โรงพยาบาลใหญ่ที่ตำบลวังหลัง ซึ่งต่อมาเป็นชื่อว่าโรงพยาบาลศิริราชพยาบาล และอีกแห่งคือ โรงพยาบาลริมป้อมมหาชัย อีกทั้งในช่วงเวลานั้นยังเผชิญกับการแพทย์ในกรมหมอเริ่มมีน้อยลง เนื่องจากมีแพทย์รับราชการน้อยและคนในราชการยังหันไปนิยมใช้ยาฝรั่งกันมากขึ้นเพื่อรักษาตัวเอง สภาวะเช่นนี้จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกิดแนวคิดจัดตั้งโรงพยาบาลต่างๆ โดยมีคณะคอมมิตตีร่วมจัดตั้งด้วย และการจัดตั้งโรงพยาบาลนั้นก็ได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นในการกำเนิดโรงเรียนแพทย์ในเวลาต่อมา (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 151-152)

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งก่อให้เกิดการขยายสร้างโรงพยาบาลเพิ่มมากขึ้น คือ ในปี พ.ศ. 2430 พระราชโอรสองค์ที่ 53 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินินาถ คือ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าศิริราชกกุธภัณฑ์สิ้นพระชนม์หลังจากป่วยอยู่เพียง 18 วัน แม้ว่าจะได้รับการรักษาทั้งยาไทยและยาฝรั่ง ดังสะท้อนหลักฐานการรักษาดังความว่า

> “เวลาย่ำค่ำ เสวยพระโอสถควินิน ย่ำค่ำ 22 นาที หม่อมเจ้าเจียกตรวจพระชีพจรได้ ๘๗ ย่ำค่ำ ๕๕ นาที เสวยพระโอสถกล่อมพระเสมหะ สองทุ่มบรรทมหลับ ๕ ทุ่ม หม่อมเจ้าเจียกตรวจ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พระชีพจร ๘๕ ๕ ทุ่ม ๔๕ นาทีบรรทมตื่น แล้วเสวยพระโอสถมหาโสพศ แก้พิศม์พระเสมหะ ๒ ยาม ๕๐ นาที บรรทมหลับตลอดรุ่ง" (หจช ร:5 ว 15/2 ประชวร; อ้างใน ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.132)

ข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการใช้ยาฝรั่งอันเป็นองค์ความรู้จากชาติตะวันตกเริ่มได้รับการยอมรับในการรักษา ร่วมกับการใช้ยาไทยผสมในราชสำนักสยาม และการสิ้นพระชนม์ของเชื้อพระวงศ์จึงส่งผลให้เกิดความปราถนาที่จะให้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลมากขึ้น ดังปรากฏหลักฐานในพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวดังความว่า

"ภายหลังเกิดวับัติเคราะห์ร้าย ลูกซึ่งเป็นที่รักตาย เป็นที่สลดใจด้วยการไข้เจ็บเห็นว่า แต่ลูกเราพิทักษ์รักษาเพียงนี้ยังได้ความทุกข์เวทนาแสนสาหัส ลูกราษฎรที่อนาถาทั้งปวงจะได้ความทุกข์เวทนายิ่งกว่านั้นประการใด ยิ่งทำให้มีความปราถนาที่จะให้มีโรงพยาบาลยิ่งขึ้น" (หจช ร:5 ว 15/2 ประชวร; อ้างใน ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.132)

หลังการทำพิธีพระเมรุคราวนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงดำริให้นำไม้ทั้งหมดที่ใช้ในการสร้างพระเมรุไปสร้างเป็นโรงพยาบาลต่อไป โดยจัดตั้งโรงพยาบาลที่เรียกว่าโรงพยาบาลศิริราช ซึ่งมีพระยาประเสริฐศาสตร์ธำรง ดำรงตำแหน่งแพทย์ใหญ่ประจำโรงพยาบาล ส่วนหมอรองหรือที่เรียกว่าผู้ช่วยแพทย์นั้น คือ พระยาประเสริฐฯ และมีหมอหนุ่มอีก 2 คนที่ช่วยทำงานในโรงพยาบาลศิริราช คือ หมอคงและหมอนิ่ม (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.142-143) ภายหลังจากการเกิดโรงพยาบาลศิริราชพยาบาลขึ้นแล้วก็ได้มีการขยายโรงพยาบาลต่างๆ อีกจำนวนมาก เช่น โรงพยาบาลริมป้อมมหาชัย ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลบูรพา ซึ่งผู้ที่ปรึกษาหารือในการจัดตั้งโรงพยาบาลนี้คือ คณะคอมมิตตี ที่ประกอบไปด้วยพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์, หลวงนายสิทธิ์ รวมไปถึง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นศิริรัชสังกาศ, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวัฒนานุวงษ์, พระวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์, พระยาโชฎึกราชเสรษฐี และนายแพทย์ปีเตอ กาแวน (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.49, 100-101;ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 152)

ต่อมา ภายหลังจากการสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระศรีเสาวภางค์ เพียง 1 ปี จึงได้มีการจัดตั้งกรมพยาบาลขึ้นในปี พ.ศ. 2431 เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลงานด้านนี้โดยตรง โดยสาเหตุที่ได้มีการจัดตั้งโรงพยาบาลต่างๆ ที่คณะคอมมิตตีร่วมกันจัดตั้งและได้ยกเป็นกรมพยาบาลนั้นก็เป็นผลมาจากการที่คณะคอมมิตตีได้ถวายความเห็นแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าควรให้ยก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โรงพยาบาลต่างๆ เป็นกรมพยาบาล ทั้งนี้ภายหลังจากที่มีการจัดตั้งกรมพยาบาลแล้ว การดำเนินงานของกรมพยาบาลจึงมีหน้าที่จัดหายามาใช้ในโรงพยาบาล รักษาผู้ป่วยและจัดตั้งโรงพยาบาล ดูแลโรงพยาบาล รวมไปถึงการเป็นโรงเรียนฝึกหัดนักเรียนแพทย์ขึ้นในพ.ศ.2431 โดยมีชื่อว่าโรงเรียนแพทยากร โดยจัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนตามแพทย์ยุโรปทั้งหมดและได้จ้างอาจารย์แพทย์และเภสัชกรเป็นชาวตะวันตก (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 153, 155) อีกทั้งยังให้เรียกชื่อโรงพยาบาลที่วังหลังว่าศิริราชพยาบาล (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.145) ผลอย่างหนึ่งจากการจัดตั้งโรงพยาบาล คือ การก่อกำเนิดบุคลากรฝ่ายเภสัชกรรมโรงพยาบาล เช่น พนักงานบดยา พนักงานเก็บยาและ พนักงานต้มยาซึ่งอยู่ในกรมพยาบาล ด้วยลักษณะการรักษาขณะนั้นยังเป็นการรักษาแบบดั้งเดิม คือ รักษาด้วยแพทย์แผนไทยและแพทย์แบบฝรั่ง แต่ยังคงขาดแคลนผู้ที่มีความรู้ในการประสมยาแบบตะวันตกในโรงศิริราชพยาบาล (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น. 49, 100-101) อย่างไรก็ดี การรักษาผู้ป่วยในโรงพยาบาลต่างๆ ที่ก่อกำเนิดขึ้นมาภายใต้สังกัดกรมพยาบาลนั้นยังคงให้อิสระแก่ผู้ป่วยว่าจะเลือกใช้ยาไทยหรือยาฝรั่งในการรักษาโรคทั่วไปและการคลอดบุตร หากใช้การรักษาด้วยยาไทย จะเป็นยาผงและยาต้ม 9 หม้อ ส่วนยาฝรั่งนั้นซื้อที่ร้านขายยาของรัฐบาล (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.153-154) โดยตัวอย่างยาไทยที่ใช้ในการรักษาโรงศิริราชพยาบาลนั้นเป็นยา 9 หม้อและสะท้อนให้เห็นว่าตัวยาที่รักษาล้วนเป็นพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ดังเช่นที่จะยกตัวอย่างยาเก้าหม้อมาบางส่วน คือ

“ยาหม้อที่ 1 แก้ไข้ต่างๆ

ท่านให้เอาลูกสมอทั้ง 3 สิ่ง สิ่งละ 4 บาท, รากคนทา 4 บาท, รากเถาหญ้านาง 4 บาท, รากเท้ายายม่อม 4 บาท, รากชิงชี่ 4 บาท, รากมะเดื่อชุมพร 4 บาท, ลูกมะขามป้อม 4 บาท, จันทร์ขาว 4 บาท, จันทร์แดง 4 บาท, แก่นขี้เหล็ก 4 บาท, เถาวัลย์เปรียง 4 บาท, บอระเพ็ด 2 บาท, ลูกกระดอม 2 บาท, ขมิ้นอ้อย 2 บาท, ดอกพิกุล 2 บาท, เกสรบัวหลวง 2 บาท, หญ้าแพรก 1 กำมือ, หญ้าปากควาย 1 กำมือ

ถ้าจะต้มหม้อใหญ่ขึ้นอีก ให้เติมตัวยาขึ้นอีกตามส่วน สำหรับแก้ไข้พลกและไข้นอนซึม มีเวลาส่าง ต้มกินเช้าและเย็นอย่างละ 1 ถ้วย น้ำร้อนอย่างกลาง

ยาหม้อที่ 2 เรียกว่ายาหม้อหอม ให้เอาโกศทั้งห้า สิ่งละ 1 บาท, เทียนทั้งห้า สิ่งละ 1 บาท, ดอกสารภี 1 บาท, ดอกพิกุล 1 บาท, ดอกบุนนาค 1 บาท, ดอกมะลิ 1 บาท, ฝาง 1 บาท, เลือดแรต 1 บาท, แฝกหอม 1 บาท, ขลูด 1 บาท, ตรีผลาสิ่งละ 1 บาท, แห้วหมู 1 บาท, ผลกระดอม 1 บาท, รากเจตมูลเพลิง 1 บาท, ไม้สัก 1 บาท, สักขี 1 บาท, จันทร์แดง 1 บาท, กลำพัก 1 บาท, ขอนดอก 1 บาท, เนื้อไม้ 1 บาท, แก่นปรุ 1 บาท, แก่นมหาด 1 บาท, สมุลแว้ง 1 บาท, หัวเปราะหอม 1 บาท, รากขี้กาแดง 1 บาท, แก่นสนเทศ 1 บาท,

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สรรพยาทั้งนี้เอาสิ่งละเสมอภาคสิ่งละ 1 บาท ถ้าจะต้มหม้อใหญ่ให้ทวีด้วยตัวยาขึ้นตามส่วน ยาหม้อที่สองนี้ สำหรับแก้ลมกระทบดวงใจและลมต่างๆ เจริญอาหาร บำรุงโลหิต ตอนปลายไข้ รับประทานได้ทั้งหญิงและชาย

ยาหม้อที่ 3 แก้กระษัยเดิม ให้เราเบญจกูลสิ่งละ 1 บาท, หัวแห้วหมู 2 บาท, โกศจุฬาลำพา 2 บาท, ผลกระดอม 2 บาท, บอระเพ็ด 2 บาท, เถาวัลย์เปรียง 3 บาท , พริกไทยดำ 3 บาท, แก่นขี้เหล็ก 4 บาท, แก่นแสมสาร 4 บาท, แก่นแสมทะเล 4 บาท, โคกกระสุน 5 บาท สรรพยานี้ใส่หม้อต้มรับประทานเช้าเย็นพอสมควร สำหรับแก้กระษัย, แก่กร่อนลงฝัก ยานี้ในตอนปลายไข้เมื่อสิ้นพิษแล้วให้รับประทานได้ ” (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.49, 104-105)

ทั้งนี้ข้อมูลข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่าเมื่อมีการก่อตั้งโรงศิริราชพยาบาลขึ้นแล้วก็ได้มีการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เป็นส่วนประกอบในการทำยาเพื่อรักษาคนไข้ด้วยเช่นกัน

ภายหลังการประกาศจัดตั้งโรงศิริราชพยาบาลขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2431 แล้วในปีต่อมาจึงได้มีการออกประกาศให้จัดตั้งโรงเรียนแพทย์ขึ้นโดยอยู่ในการดูแลของกรมพยาบาลเป็นผู้จัดตั้ง โดยทำการสอนวิชาแพทย์เป็นครั้งแรกเมื่อ 11 กันยายน พ.ศ. 2432 และในเวลาต่อมาเมื่อสร้างโรงเรียนและที่พักของนักเรียนแพทย์เรียบร้อยจึงทำการประกาศชื่อโรงเรียนแพทย์ว่า “ราชแพทยาลัย” ทั้งยังมีการเปิดตึกราชแพทยาลัยเมื่อ 3 มกราคม พ.ศ. 2443 โดยกล่าวได้ว่าเป็นการเปิดโรงเรียนแพทย์อย่างเป็นทางการและทำการผลิตแพทย์เพื่อทำหน้าที่ตรวจโรค รักษาพยาบาล รวมไปถึงการปรุงยา และการจ่ายยาให้กับคนไข้ ทั้งนี้ทุกหน้าที่นั้นอยู่ภายใต้การดูแลของแพทย์ และโรงเรียนแพทย์ยังได้ทำการเรียนการสอนอยู่ในโรงศิริราชพยาบาล (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.106) โดยบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการดำเนินการก่อตั้งราชแพทยาลัย คือ ยอร์ช บี. แมคฟาร์แลนด์ (George B. Macfarlan) (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.36) ในช่วงเวลาดังกล่าวที่เปิดการเรียนการสอนโรงเรียนราชแพทยาลัยนั้น นักเรียนแพทย์ยังต้องเรียนทั้งวิชาแพทย์ฝรั่งและวิชาแพทย์ไทยควบคู่กันไปตลอดการศึกษา เนื่องจากมีการจ้างอาจารย์แพทย์สอนนักเรียนแพทย์ อย่างเช่น นายแพทย์ ที เฮย์วาร์ด เฮยส์ (T Heyward Hays) ชาวอเมริกันซึ่งขณะนั้นเป็นทั้งแพทย์และเภสัชกร โดยสำเร็จวิชาเภสัชจาก Maryland College of Pharmacy (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.106, 108) โดยหมอเฮยส์เป็นผู้ทำการสอนวิชากายวิภาคศาสตร์ วิชาปราณีรรมคุณศาสตร์ วิชาสรีรวิทยา วิชาเซอเยอรี่ วิชาแมททีเรียเมดิก้าและวิชาครรภานุเคราะห์ โดยทำการสอนตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ วันละ 2 ชั่วโมงตั้งแต่ 10-12 นาฬิกา แต่หมอเฮยส์สอนได้เพียง 2 ปีก็ได้ขอลาออกไป (Siriraj Museum-พิพิธภัณฑ์ศิริราช, 2561) อนึ่งนอกจากการจ้างอาจารย์แพทย์ชาวต่างชาติแล้วพบว่ายังมีการบรรจุอาจารย์แพทย์คนไทยให้เข้ามาทำการสอนนักเรียนแพทย์ด้วย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เช่นกัน คือ หม่อมเจ้าเจียก ซึ่งทำการสอนวิชาการทำยา จ่ายยา รวมไปถึงยาฝรั่ง ยาไทย และวิชาเมดิคอลเคมีสตรี (เภสัชเคมี) รวมถึงสอนวิชาโบตานีรวมในหลักสูตรแพทย์จนถึงปี พ.ศ. 2456 (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.36) หม่อมเจ้าเจียกจึงเป็นบุคคลสำคัญที่ได้รับการยกย่องในเรื่องการสอนวิชาแพทย์แผนโบราณและเป็นอาจารย์ใหญ่ด้านแพทย์แผนโบราณในยุคแรกที่เริ่มมีโรงเรียนแพทย์ขึ้นในสยาม

อย่างไรก็ตาม ในหนังสือเรื่อง *ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของคณะแพทยศาสตร์จุฬาฯ* กล่าวว่าวิชาแพทย์แผนโบราณได้หายไปจากหลักสูตรในปี พ.ศ. 2447 (นิสิต ลีละวงศ์, 2524, น.8) ส่วนในหนังสือเรื่อง *นิติเวชศาสตร์* กล่าวว่า รายวิชายาแผนไทยนั้นได้ถูกยกเลิกไปในช่วงปี พ.ศ. 2450 เนื่องจากว่าขาดผู้สอนในรายวิชาดังกล่าว อีกทั้งการเรียนในช่วงระยะเวลานี้จึงได้มีการปรับหลักสูตรการเรียนเพิ่มเป็น 4 ปี จากเดิมเคยเรียนเพียง 3 ปี ประกอบกับผู้คนหันมานิยมใช้ยาแผนปัจจุบันมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้การเรียนวิชาแพทย์แผนปัจจุบันต้องเพิ่มรายวิชามากยิ่งขึ้นและทำให้วิชาแพทย์แผนโบราณหรือยาแผนไทยยกเลิกไป (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2548, น.30) นอกจากนี้อีกหนึ่งเหตุผลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงการยกเลิกวิชาแพทย์แผนโบราณ คือ ในช่วงต้นที่มีการเรียนวิชาดังกล่าวนี้มีจุดประสงค์เผื่อที่จะผลิตยาไทยแทนยาฝรั่งเมื่อแพทย์ต้องออกไปสู่นอกหัวเมือง เพราะในพื้นที่ท้องถิ่นต่างๆ ที่ไม่มียาฝรั่งก็จะสามารถประยุกต์ใช้สมุนไพรพื้นเมืองมาผลิตยาเพื่อการรักษาได้ หากแต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถกระทำได้เนื่องจากความรู้เรื่องพืชสมุนไพรต่างๆ เป็นองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดต่อกันมาในตระกูล ดังข้อความของสมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทรที่ได้แสดงความคิดว่า

> “การที่แต่เดิมให้เรียนวิชาแพทย์โบราณด้วยนั้นก็มุ่งหวังกันว่าต่อไปเมื่อแพทย์เหล่านี้ออกไปอยู่ตามจังหวัด, ไม่มียาฝรั่ง, จะได้ดัดแปลงเอาสมุนไพรพื้นเมืองมาใช้รักษาโรคได้ แต่ความจริงคงทำไม่ได้ดังนั้น, เพราะการที่จะดูให้ออกว่าพืชสมุนไพรสิ่งใดเป็นอะไรนั้นเป็นการยากยิ่ง, และความรู้เรื่องยาพื้นเมืองก็มิได้มีหลักฐานการพิสูจน์อย่างใด, เป็นแต่เพียงบอกต่อๆ กันมาเท่านั้น” (พระกรณียกิจของ พลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา ชัยนาทนเรนทรที่เกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุข. 2495, น.118-119)

ทั้งนี้ สาเหตุที่ยกเลิกวิชาแพทย์แผนไทยหรือแพทย์แผนโบราณคือ นักเรียนส่วนใหญ่จะต้องเรียนวิชาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นเมื่อมีการเรียนรายวิชาดังกล่าวจึงส่งผลให้เกิดข้อคัดค้านและไม่เห็นด้วยกับการแลกเปลี่ยนและสอบถามแก่ผู้เรียน จนการคัดค้านเช่นนี้ส่งผลให้อาจารย์ผู้สอนวิชาแพทย์แผนโบราณเกิดความโมโห และทำให้การเรียนไม่มีประโยชน์ จึงทำการยกเลิกรายวิชาดังกล่าวไปในที่สุด (พระกรณียกิจของ พลเอก สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทรที่เกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุข, 2495, น.119) โดยการยกเลิกวิชาเช่นนี้ได้

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ก่อให้เกิดการโน้มเอียงของนักเรียนแพทย์ให้ไปสนใจกับการเรียนวิชาแพทย์แบบยุโรปที่ในสมัยนั้นเรียกว่า “วิชาหมอบาดแผลผ่าตัด และตรวจไข้ใช้ยาตามวิชาฝ่ายตะวันตก” (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 51)

นอกจากนี้ ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ยังได้ให้กรมหมื่นภูบดีราชหฤทัยทำการจัดพิมพ์ตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงอันเป็นตำราที่ให้ความรู้เรื่องโรค การรักษารวมไปถึงยาที่ใช้ โดยกล่าวได้ว่าตำรายาเล่มนี้เป็นตำราการแพทย์แผนไทยฉบับมาตรฐานฉบับแรกและใช้ในการเรียนแพทย์ด้วย (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.49, 100-101) อีกทั้ง ในช่วงแรกเริ่มนั้นการเรียนของนักเรียนแพทย์นั้นมีทั้งวิชาที่เรียนเกี่ยวกับการปรุงยาและการรักษาคนไข้ โดยวิชาการปรุงยานั้นต้องเรียนวิชาเมดิคอลเคมีสตรี วิชาฟาร์มาซีและวิชายาไทย อันเป็นศาสตร์ที่ใช้ในการปรุงยา จึงทำให้หลายคนมีความเชื่อว่า “แพทย์” และ “แพทย์ปรุงยา” เป็นวิชาชีพเดียวกัน (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.46)

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอาจารย์ที่สอนนักเรียนแพทย์ในช่วงแรกนั้นมีทั้งอาจารย์แพทย์ชาวไทยและชาวต่างชาติดังจดหมายขอให้หมอเฮส์ชาวอเมริกันเข้ามาสอนวิชาการแพทย์ ดังความว่า

> “การศึกษาวิชาแพทย์ซึ่งจะจัดขึ้นสำหรับตึกศิริราชวิทยากรนั้น ข้าพระพุทธเจ้าได้ปฤกษาไว้กับหมอเกาแวน พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์ แต่ยังมีพระชนม์อยู่ว่าจะขอรับพระราชทานจ้างหมอเฮส์อเมริกันให้เป็นอาจารย์ในชั้นต้น ด้วยหมอเฮส์เป็นคนเรียบร้อยแลรู้ภาษาไทยชัดเจนแล้ว เพราะการที่จะฝึกหัดวิชาแพทย์ชั้นต้นนี้จะต้องหัดเพียงวิชาเซอเยอรี คือการบาดแผลสด ซึ่งเป็นสิ่งมีประโยชน์ต้องการให้ไทยทำได้นั้น” (ร.5 ศ.24/2, น.15)

กระนั้นก็ตาม การจ้างแพทย์ตะวันตกเข้ามาเป็นอาจารย์แพทย์นั้นก็เป็นสิ่งที่ชนชั้นนำเริ่มวิตกกังวลอยู่เช่นกันอันสะท้อนจากหลักฐานในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เขียนตอบกลับเรื่องการขอเงินเดือนให้กับนักเรียนฝึกหัดแพทย์ของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรักษาการอธิบดีกรมพยาบาลแทนพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีเสาวภางค์ที่สิ้นพระชนม์ดังความว่า

> “อนุญาต แต่ขอเตือนว่า หมอฝรั่งนั้นดีจริง แต่ควรใช้ยาไทย สูญหฤๅหาไม่ หมอไทยจะควรไม่ให้มีต่อไปภายน่าหฤๅควรจะมีไว้บ้าง ถ้าว่าส่วนตัวฉันเองยังสมัคกินยาไทย แลยังวางใจหฤๅอุ่นใจหมอไทยมาก ถ้าหมอไทยจะรักษาแบบฝรั่งหมด ดูเยือกเย็นเหมือนเหนอื่น ไม่เหนพระเหนสงฆ์เลยเหมือนกัน แต่ตัวฉันก็อายุมากแล้ว เหนจะไม่ได้อยู่ไปจนหมอไทยหมดดอก คน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภายน่าจะพอใจอย่างฝรั่งกันทั่วไป จะไม่เดือดร้อนเช่นฉันดอกกระมัง เป็นแต่ลองดูตามหัวเก่าๆ ที่หนึ่งเท่านั้น” (ร.5 ศ.24/2, น.37)

ข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้เห็นว่าในการเรียนแพทย์นั้นมีทั้งยาไทยและยาฝรั่ง และยังคงพยายามหาทางให้ยาไทยคงอยู่ไว้เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังคงไม่ไว้วางใจยาของฝรั่ง และทำให้การเรียนของนักเรียนแพทย์มีลักษณะผสมผสานระหว่างยาไทยและยาฝรั่งควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานว่ามีการเพิ่มวิชาแพทย์แผนไทยลงในหลักสูตรการเรียนของนักเรียนแพทย์ในช่วงแรกที่เรียนแบบแพทย์ยุโรปอยู่ในจดหมายของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ดังความว่า

“18 พฤศจิกายน พระราชทานกระแสทรงพระราชดำริห์ถึงการสอนวิชาแพท-อย่างไทยและอย่างฝรั่ง ในโรงเรียนแพทยากรนั้นพระเดชพระคุณเป็นล้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้ การสอนวิชาในโรงเรียนแพทยากรนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้ตั้งใจแลคิดด้วยเกล้าว่าจะให้ฝึกสอนทั้งวิธีฝรั่งแลยาไทย เลือกแต่ที่ดีทั้ง 2 ฝ่ายมาประสมกัน คือ การสอนให้นักเรียนรู้ลักษณร่างกาย การฝึกสอนวิชาผ่าตัดแลบาดแผล วิธีผดุงครรภ์ แลการแยกธาตุ ตรวจสรรพยา โดยวิชาเคมิศศตรี เป็นต้น วิชาฝรั่งเหล่านี้คิดด้วยเกล้าฯ ว่า จะฝึกสอน ส่วนวิธีไทย คือ สรรพยา แลวิธีพยาบาลเป็นต้น ก็จะฝึกสอนแลคิดบำรุงให้เจริญขึ้น การที่ฝึกสอนอยู่เดี๋ยวนี้ก็อยู่ในทางนี้มิได้ยอมให้ทั้งวิธีไทย” (ร.5 ศ.24/2, น.40)

ทั้งนี้ นอกจากจะมีการเรียนวิชาแพทย์แผนไทยอันเกี่ยวกับยาไทยแล้ว ยังมีการเรียนวิชาทางด้านเภสัชศาสตร์แล้วในการเรียนของนักเรียนแพทย์ เช่น วิชาเภสัชวัตถุ และวิชาเภสัชวิเคราะห์ โดยบรรจุไว้ในหลักสูตรนักเรียนแพทย์ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2432 แล้ว อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการสอนในหลักสูตรแล้วอย่างแท้จริงกลับพบว่ามีเพียงวิชาเภสัชวัตถุที่เปิดสอนได้จริง (ช่วงเวลาดังกล่าวนี้เรียกวิชาเภสัชวัตถุว่า สรรพคุณยา หรือ แมทีเรีย เมดิก้า) นอกจากนี้ในส่วนของการสอนวิชาการตรวจสรรพยาในวิชาเคมิศตรีและวิชาเภสัชวิเคราะห์นั้นก็พบว่ามีเพียงแต่วิชาเคมิศตรีที่เปิดการสอน ส่วนวิชาเภสัชวิเคราะห์พบว่าไม่เปิดการสอนแต่อย่างใด ทั้งนี้ ในวิชาเคมิศตรีจะเรียนเกี่ยวกับธาตุที่เป็นโลหะและเป็นอโลหะนั้น จนภายหลังตั้งโรงเรียนราชแพทยาลัยอย่างทางการแล้วต่างหากจึงมีวิชาเภสัชวัตถุ แมเตเรีย เมดิก้า ซึ่งเป็นวิชาในการผสมยาและใช้ยา อีกทั้งมีวิชาเมดิคอลเคมมิศตรี วิชาเภสัชสายนสาสตร คือ วิชาเกี่ยวกับธาตุในทางการแพทย์ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.52-53) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการเรียนแพทย์ในโรงเรียนราชแพทยาลัยในช่วงแรกนั้นมีวิชาแพทย์แบบยุโรปและแพทย์แบบไทยทั้งสองอย่าง แต่ในภายหลังได้หันมาเรียนแพทย์แบบตะวันตกทั้งหมด โดยการเรียน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

แพทย์ไทยในช่วงแรกนั้นเป็นการเรียนที่ให้หมอหลวงจากในวังเข้ามาสอนนักเรียนแพทย์ หากแต่รายวิชาดังกล่าวนี้เป็นเพียงหลักสูตรเพิ่มเติมเท่านั้น มิได้บังคับให้เรียน (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2561, น.148)

หลังจากที่มีการจัดตั้งกรมพยาบาลอย่างทางการและมีหลักสูตรการเรียนแพทย์ที่กล่าวไปข้างต้นแล้วต่อมาจึงได้มีการเปิดโอสถศาลาแห่งแรกในช่วงปี พ.ศ. 2433 ที่เดิมทีเป็นร้านขายยาของนายแพทย์เฮย์วาร์ด เฮย์ส โดยมีชื่อร้านขายยาว่า American Presbyterian Dispensary จนภายหลังร้านขายยาร้านนี้ได้ถูกกรมพยาบาลซื้อไว้และจัดตั้งเป็นคลังยาฝรั่งอันเรียกว่า “โอสถศาลา” (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.109) โดยร้านขายยาดังกล่าวนี้นายแพทย์เฮย์สได้เสนอแนะให้กรมพยาบาลเป็นผู้ซื้อไว้ เนื่องจากว่านายแพทย์ เฮย์สได้เข้ารับราชการเป็นอาจารย์สอนในโรงเรียนราชแพทยาลัยภายใต้การดูแลของกรมพยาบาล จึงทำให้ขาดผู้ดูแลร้านขายยา จึงตัดสินใจขายร้านขายยาหรือโรงขายยา ซึ่งมีผู้สนใจเข้ามาติดต่อจำนวนมาก แต่นายแพทย์เฮย์สได้เสนอให้กรมพยาบาลซื้อไว้เพราะกรมพยาบาลจะได้กำไร อีกทั้งหากมีผู้อื่นซื้อร้านขายยานี้ไปก็จะทำให้ร้านขายยากลายเป็นห้างขายยาที่หาผลประโยชน์ได้แก่เฉพาะบุคคล อีกประการหนึ่ง คือ นายแพทย์เฮย์สได้เข้ารับราชการในสังกัดของกรมพยาบาล ถ้ากรมพยาบาลรับซื้อไว้ก็จะได้ช่วยดูแลจัดการร้านขายยาให้เหมือนเดิม ดังปรากฏหลักฐานสำเนาจดหมายของกรมพยาบาลดังความว่า

> “บัดนี้หมอเฮย์จะเข้ารับราชการ พวกมิศชันนารีไม่มีใครจะดูการโรงขายยาต่อไป จึงตกลงว่าจะเลิกโรงขายยานั้น ยอมขายให้แก่ผู้ซึ่งจะรับเป็นเจ้าของโรงขายยาต่อไป บัดนี้ ผู้ที่อยากจะรับซื้อก็ทราบเกล้า ฯ ว่ามีหลายคน เพราะการโรงขายยานั้นและเห็นชัดว่าคงได้กำไร เป็นแน่แท้อยู่แล้ว หมอกาแวนกับหมอเฮย์มาแจ้งความต่อข้าพระพุทธเจ้าว่า เห็นสมควรที่กรมพยาบาลจะรับซื้อโรงขายยานี้ไว้ดีกว่าจะปล่อยให้ผู้อื่นซื้อไป เพราะการนี้ก็เป็นการทานทำนองเดียวกับการโรงพยาบาล วิเลศขึ้นที่ได้กำไรด้วย ถ้ายอมให้ผู้อื่นซื้อไป ทำเป็นการค้าขายหาประโยชน์ ก็คงจะกลายเป็นห้างขายยา เหมือนเช่นห้างหลวงปฏิบัติราชประสงค์เท่านั้น อีกประการหนึ่ง หมอเฮย์ก็เข้ารับราชการสนองพระเดชพระคุณอยู่ในกรมพยาบาล ถ้ากรมพยาบาลรับซื้อโรงขายยาไว้ หมอเฮย์จะช่วยดูการจัดการไปได้เหมือนอย่างแต่ก่อน ประเพณีแลผลประโยชน์ที่ได้ในโรงขายยานั้นก็จะไม่ต้องเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใด คงจะได้รับความนิยมของคนทั้งหลายอยู่เหมือนอย่างแต่ก่อน” (ร.5 ศ.24/3, น.2)

การจ้างหมอเฮย์สที่เป็นแพทย์และเภสัชกรจากตะวันตกมาสอนในโรงเรียนราชแพทยาลัยและการซื้อโรงขายยาที่เป็นยาฝรั่งมาเป็นของกรมพยาบาลของรัฐบาลสยามนั้น ล้วนเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าสังคมสยามยอมรับองค์ความรู้แบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะความไว้วางใจกับการใช้ยา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ฝรั่งอันเป็นผลผลิตองค์ความรู้แบบตะวันตกจากแพทย์ตะวันตก การตั้งคลังยาแบบฝรั่ง ซึ่งเรียกว่าโอสถศาลา โดยกรมพยาบาลทำหน้าที่ดูแลและยังมีหน้าที่ในการหาซื้อยาจากต่างประเทศ รวมไปถึงการจำหน่ายยาให้แก่หน่วยงานราชการไทย จึงมีส่วนสำคัญในการผลิตยาไทยนั้นเริ่มได้รับความนิยมน้อยลง แม้ว่ายาไทยดั้งเดิมที่ใช้สมุนไพรในการทำยานั้นยังคงถูกจัดเก็บโดยพนักงานเก็บยา ซึ่งเป็นระบบการจัดหายาในช่วงระยะแรกของการก่อตั้งกรมพยาบาล (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 49,159) กระนั้นการใช้ยาไทยแบบดั้งเดิมด้วยการปรุงยาจากสมุนไพรก็ได้ลดลงอย่างมากดังจะเห็นได้จากข้อมูลว่าในปี พ.ศ. 2435 เจ้านครหลวงพระบาง ได้มีศุภอักษรมายังกรุงเทพฯ เพื่อขอตั้งโรงพยาบาลรวมไปถึงการขอพระราชทานยาของฝรั่งจำนวนมาก เช่น ยาแก้ไข้และยาโรคตาแดง ทั้งนี้การขอพระราชทานยาฝรั่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่ายาฝรั่งได้รับความนิยมอย่างมากและแสดงถึงการยอมรับองค์ความรู้ทางการแพทย์แบบตะวันตก ดังความว่า

> “สำเนาที่ 8568 จำนวนยาฝรั่งที่จะส่งไปเมืองนครหลวงพระบาง
> ยาแก้โรคตาแดง ขวดขนาดอย่างใหญ่ 1 โหล ยาแก้โรคตาต้อ ขวดขนาดอย่างใหญ่ครึ่งโหล ยาแก้อหิวาตกโรค แก้บิด แก้ไข ขวดขนาดอย่างใหญ่ 1 โหล ยาแก้ลงท้อง ขนาดขวดใหญ่ 4 ขวด ยาแก้ไข้จับ อย่างขวดเล็ก 6 โหล ยาแก้ไข้พิศม์ 20 ออนซ์ ยาควินิน ขวดขนาดใหญ่ 2 โหล ยาแก้ไข้ ชื่อ “อันติดมอนี” หนึ่งปอนด์ ยาแก้ตกเสมหะโลหิต 4 ปอนด์ ยาแก้เข้าข้อ 6 ปอนด์ ยาแก้ใส่แผลสด ขนาดขวดใหญ่ 2 ขวด ผ้าสำลี 2 ปอนด์ สำลี 2 ปอนด์ ขี้ผึ้งปิดแผลต่าง 10 ปอนด์ ยาแก้แผลเปื่อยเน่า หนึ่งปอนด์” (ร.5 ศ24/7, น.19)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้ยาไทยจะเริ่มได้รับความนิยมลดลง หากแต่กรมพยาบาลก็ยังได้ทำการเปิดโอสถศาลาแห่งที่ 2 ขึ้นในปี พ.ศ. 2437 เพื่อทำการจำหน่ายเฉพาะยาไทย อันสอดคล้องกับการเรียนของนักเรียนแพทย์ในระยะแรกที่ยังมีการเรียนวิชาเกี่ยวกับยาไทยอยู่บ้าง (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.109) โดยโอสถศาลาแห่งที่ 2 เป็นคลังยาไทยที่ทำการจำหน่ายยาอยู่เชิงสะพานมอญ ถนนเจริญกรุง (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 49, 162) อย่างไรก็ตามในอีก 7 ปีต่อมา รัฐบาลสยามขณะนั้นประสบปัญหาในเรื่องของการซื้อยา เนื่องจากการซื้อยาเพื่อใช้ในราชการตามโรงพยาบาลและกระทรวงทบวงการต่างๆ นั้นหาซื้อได้แต่เพียงจากห้างร้านฝรั่งในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นยาที่มีราคาแพงมาก กระทรวงพระคลังและกระทรวงธรรมการจึงได้ปรึกษาหารือจนเกิดการจัดตั้ง “กองโอสถศาลา” ขึ้นในปี พ.ศ. 2444 อันเป็นกองโอสถศาลาที่สามารถซื้อยาได้โดยตรงจากต่างประเทศ เพื่อนำไปใช้ตามโรงพยาบาลและกระทรวงทบวงการต่างๆ

ภายหลังจากการจัดตั้งโอสถศาลาภายใต้หน่วยงานของรัฐบาลขึ้นแล้ว การบริการรักษาพยาบาลและโอสถศาลาตามหัวเมืองต่างๆ เพื่อจำหน่ายยาของกรมพยาบาลก็มีการขยายตัวมาก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ยิ่งขึ้น โดยพบว่า ยาที่ใช้จำหน่ายนั้นจะเป็นยาของฝรั่งเนื่องจากแพทย์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนฝึกหัดวิชาแพทย์ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการขาดทุนในการขายยาขึ้นในเวลาต่อมา รัฐบาลจึงยกเลิกโอสถศาลาตามหัวเมือง (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น. 112) กระนั้นก็ตาม การขาดทุนในการขายยาของโอสถศาลาดังกล่าวก็เป็นอีกเหตุผลที่จะนำไปสู่การเกิดแนวคิดเรื่องการก่อตั้งโรงยาของรัฐบาล ดังที่กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย เสนาบดีกระทรวงพระคลัง ได้กราบบังคมทูลฯ เสนอให้มีการจัดตั้งโรงยาของรัฐบาลเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายดังความว่า “การที่ควรจะจัดในเรื่องนี้ ควรแบ่งเป็น 2 อย่าง คือ หมอเกี่ยวกับการพยาบาลอย่าง 1 ช่างยาเกี่ยวแก่การขายอย่าง 1” อันชี้ให้เห็นว่ารัฐเริ่มให้ความสำคัญกับการมีเภสัชกรในการปรุงยา (ช่วงเวลาดังกล่าวนี้เรียกเภสัชกรว่า ช่างยา และต่อมาเปลี่ยนเป็นแพทย์ประสมยา) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 49) หลังจากนั้นจึงเริ่มผลักดันให้มีหน่วยงานขึ้นสองหน่วยงานเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการหาซื้อยา

หน่วยงานแรก คือ “โอสถสภา” จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2445 ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานที่จัดทำยาโอสถสภาและส่งไปจำหน่ายตามหัวเมืองต่างๆ โดยมีพระบำบัดสรรพโรคเป็นผู้ดำเนินการจัดทำยา ในช่วงนี้มียาของโอสถสภาแผนปัจจุบัน 8 ขนานที่ทำขึ้นออกจำหน่าย จึงกล่าวได้ว่ามีการสอนเทคโนโลยีทางเภสัชกรรมขึ้นแล้วในสำนักงานพระบำบัดสรรพโรค เนื่องจากว่ามีการฝึกหัดคนทำยา ส่วนอีกหน่วยงานหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการจัดหายาคือ “โอสถศาลารัฐบาล” ซึ่งกำเนิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันกับโอสถสภา หากแต่หน่วยงานดังกล่าวนี้อยู่ในสังกัดกรมพยาบาล กระทรวงธรรมการ และมีเภสัชกรฮูโก วิลเลมส์ (Hugo Willems) เป็นเภสัชกรคนแรกที่รับราชการในหน่วยงานรัฐบาลไทย โดยมีหน้าที่จัดซื้อยาและเวชภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้กับหน่วยงานราชการภายในประเทศ อีกทั้งยังมีการฝึกหัดผลิตยาด้วยเช่นกัน (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.112-113) ทั้งนี้ตัวยาที่ทำในโอสถศาลารัฐบาลนี้เป็นยาฝรั่งและยาที่ผลิตครั้งแรกเป็นยาเม็ด เช่น ยา Quinine Sulfate, ยา Soda Mint, ยา Cathartic Compound, ยา Bismuth Pill, ยา Mercury lodide, ยา Santonin and Calomel และยา Opium Compound (สามารถ อังศุสิงห์, 2537, น.58, 60) นอกจากนี้ หน้าที่ของโอสถศาลารัฐบาลยังครอบคลุมไปถึงการแยกธาตุต่างๆ ในห้องทดลองและการตรวจน้ำดื่มที่เป็นพิษ โดยลักษณะงานสองอย่างที่กล่าวมานี้ในภายหลังนี้เรียกว่า “เภสัชวิภาคย์ สราญจักษ์สถาน” (Chemical and Hygienic Institute) ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในประเทศยุโรป (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.168) กล่าวได้ว่าลักษณะการทำงานของโอสถศาลารัฐบาลในช่วงแรกดำเนินอย่างค่อยเป็นค่อยไป ถึงแม้จะมีปัญหาในเรื่องของการจ่ายยาให้กับแพทย์ เนื่องจากว่าแพทย์ที่เข้ารับราชการในขณะนั้นมีทั้งแพทย์ไทยและแพทย์ต่างประเทศ อย่างเช่น อเมริกัน อังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส และเบลเยียม ซึ่งแพทย์ต่างประเทศดังกล่าวย่อมมีวิธีการปรุงยาหรือผสมยาที่แตกต่างกันไป ทั้งด้วยองค์ความรู้ที่ต่างกันและสภาพภูมิประเทศรวมไปถึงปัจจัยอื่นๆ นอกจากนี้ ยาที่รับโอนมาจากโอสถศาลาที่ 1 มีน้อย ทำให้โอสถศาลารัฐบาลจำเป็นต้องซื้อยาจากร้านขายยาในกรุงเทพฯ ซึ่งมีราคาแพง ส่วน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การสั่งซื้ออุปกรณ์การแพทย์และยานั้นจะสั่งซื้อจากญี่ปุ่น เยอรมันและอังกฤษ เพราะมีราคาถูก หากไม่สามารถซื้อยาจากประเทศดังกล่าวได้ รัฐบาลสยามก็จะซื้อยาจากร้านขายยาในกรุงเทพฯ ด้วยความจำเป็น (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.168-169) อย่างไรก็ตาม การที่มีแพทย์และเภสัชกรชาวต่างประเทศก็ส่งผลให้เกิดการขัดแย้งกับรัฐบาลสยามด้วยเช่นกันในเรื่องของการซื้อยาจากต่างประเทศ อย่างเช่นกรณีระหว่างนายฮูโก วิลเลม กับนายอัทย์ แพทย์ผู้ช่วยทำบัญชีเสนอซื้อยา แต่รัฐบาลสยามก็ยังจำเป็นต้องจ้างเภสัชกรและแพทย์จากต่างประเทศเนื่องจากยังไม่สามารถผลิตแพทย์ปรุงยาได้ อีกทั้งโรงเรียนราชแพทยาลัยก็มุ่งเน้นผลิตนักเรียนแพทย์เพื่อรักษาโรคเท่านั้น (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.168-171)

ทั้งนี้ การก่อกำเนิดโรงเรียนราชแพทยาลัยที่มุ่งผลิตนักเรียนแพทย์ ซึ่งจะต้องมีองค์ความรู้ทั้งทางด้านการแพทย์และเภสัชในช่วงแรกนั้น ยังไม่ได้มีการแยกความรู้ทั้งสองสาขาออกจากกัน จึงทำให้นักเรียนแพทย์ในช่วงเวลาดังกล่าวจำเป็นต้องเรียนศาสตร์ด้านการปรุงยา การจ่ายยา การรักษาคนไข้ด้วยองค์ความรู้แบบตะวันตก และองค์ความรู้แบบไทยในการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เนื่องจากในขณะนั้นมีผู้สอนที่เป็นทั้งชาวต่างชาติและคนไทย จนกล่าวได้ว่าในช่วงเวลานั้น นักเรียนแพทย์ใช้องค์ความรู้แบบผสมผสาน คือ ทั้งยาฝรั่งและยาไทย โดยนักเรียนแพทย์เป็นผู้ทำหน้าที่หลากหลายเกินหน้าที่แพทย์รักษาคนไข้ หากเปรียบเทียบกับอาชีพเภสัชกรที่ทำหน้าที่ปรุงยาของชาติตะวันตกที่เข้ามาขายยาในไทยนั้นจะพบว่ามีการแยกหน้าที่ออกจากแพทย์ผู้ทำการตรวจรักษาโรคอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้ว่ามีร้านขายยาที่เป็นของฝรั่งจำนวนมากมีเภสัชกรประจำร้านขายยา (สามารถ อังศุสิงห์, 2537, น.58, 60) เช่น ห้างขายยาเวสเตินดิสเพนซารี่ และห้างขายยาบ้านหม้อมีนายบุญช่วย ฐิติเวส (หลวงเภสัชกิจโกศล) เป็นเจ้าของ นอกจากนี้ยังมีห้างขายยาอังกฤษ (อิงลิชฟาร์มาซี) ชาวอังกฤษเป็นเจ้าของ ห้างขายยาตราบัว ห้างขายยาหมอพลาย ห้างขายยาสยามดรักสโตร์ของนายอัท ซึ่งเป็นนายแพทย์ประกาศนียบัตรคนแรกของเมืองไทย ห้างขายยาบุญมี มีนายบุญมีเป็นเจ้าของ รวมไปถึงยังมีห้างขายยาหมอสุขของนายสุย และห้างขายยายูเนี่ยนของนายบุญช่วยที่มีหุ้นส่วนกับนาย ซ. หยู่เส็ง (สามารถ อังศุสิงห์, 2537, น.55-56) ทั้งนี้การที่ร้านขายยาฝรั่งขยายจำนวนมากในไทยโดยมีเภสัชกรชาวตะวันตกประจำร้านยานั้นอาจทำให้การแยกศาสตร์ระหว่างแพทย์และเภสัชกรของไทยนั้นยังไม่ได้ถูกพิจารณาถึงความจำเป็น เนื่องจากมีเภสัชกรชาวต่างประเทศขายยาจำนวนมากอยู่แล้ว แต่การที่นักเรียนแพทย์ต้องทำหน้าที่ทั้งการรักษาคนไข้และปรุงยาด้วยนั้นก็อาจเป็นเพราะยังไม่มีการจัดการองค์ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์ของไทยอย่างเป็นระบบเนื่องจากร้านขายยาของฝรั่งนั้นสามารถหาซื้อได้เฉพาะผู้ที่มีฐานะทางการเงิน ส่วนคนส่วนใหม่ก็ยังใช้ยาหม้อยาผงกันอยู่โดยทั่วไป การไม่แบ่งแยกเช่นนี้จึงเป็นการตอกย้ำถึงการไม่ได้ให้ความสำคัญกับการมีองค์ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์และการมีเภสัชกรผู้ทำหน้าที่ในการขายยา ดังสะท้อนให้เห็นจากข้อความของพระยาอนุมานราชธน (เสฐียรโกเศศ) ในหนังสือ *ฟื้นความหลัง* ดังความว่า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

> “ร้านขายยาฝรั่งขึ้นมากโดย ลำดับหมอเฮส์ดำริตั้งร้านขายยาฝรั่งขึ้นอีกร้านหนึ่ง แต่มีผู้ท้วงว่าร้านขายยาฝรั่งมีตั้งกันอยู่แล้วมากร้านก็ดูเหมือนว่าขายกันไม่ได้ดี ด้วยราษฎรส่วนใหญ่ยังใช้ยาหม้อยาผงกันอยู่ ถ้าขืนตั้งเพิ่มขึ้นอีกจะไปขายให้ใคร หมอเฮส์หัวเราะ ตอบว่าที่มีร้านขายยาฝรั่งเกิดขึ้นมา ก็แสดงให้เห็นว่ามีคนรู้จักและนิยมใช้ยาฝรั่งกันเพิ่มขึ้นโดยลำดับ ถ้าราษฎรยังไม่นิยมแม้มีร้านขายยาฝรั่งเพียงร้านเดียวหรือสองสามร้านก็ขายไม่ได้เท่าไร ในที่สุดก็ต้องเลิกกันไปเอง เมื่อตั้งกันมากร้าน ก็ต้องมีแข่งขันในเชิงการค้า ใครทำได้ดีก็มีความเจริญเป็นเงาตัวอาจขยายวงความเจริญด้านอื่นเป็นผลพลอยไปด้วย” (สามารถ อังศุสิงห์, 2537, น.55-53)

ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสังเกตว่า สาเหตุที่ผู้คนยังไม่เห็นความสำคัญของการจัดตั้งให้มีสถาบันการศึกษาเภสัชศาสตร์นั้นเกิดขึ้นด้วยเงื่อนไขสามประการ *ประการแรก*คือ การที่ยาฝรั่งได้รับความนิยมและผู้คนบางส่วนยังนิยมกินยาหม้อ *ประการที่สอง* คือ ผู้คนยังเข้าใจว่าแพทย์เป็นผู้ทำหน้าที่ทุกอย่าง คือ ทั้งการปรุงยาและรักษาคน ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากการที่โรงเรียนราชแพทยาลัยมีการสอนศาสตร์เกี่ยวกับการปรุงยาผนวกรวมในการเรียนแพทย์ จึงทำให้ผู้คนไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีแพทย์ปรุงยาแยกออกไป และ *ประการสุดท้าย* คือ ช่วงเวลาดังกล่าวมีความเร่งด่วนและความจำเป็นที่จะต้องทำการผลิตแพทย์เพื่อให้ทำหน้าที่รับราชการในกรุงเทพฯ รวมไปถึงในต่างจังหวัดตามหัวเมืองต่างๆ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 54)

กระนั้น แม้ว่าความสำคัญของแพทย์ปรุงยาจะยังไม่ได้รับการยอมรับ แต่ในช่วงยุคสมัยปลายรัชกาลที่ 5 ก็เริ่มมีวิชาเกี่ยวกับการปรุงยาผสมอยู่ในศาสตร์การแพทย์ของนักเรียนแพทย์ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการผลักดันและริเริ่มให้ความสำคัญกับการปรุงยา เช่น การเปิดโอสถสภากับโอสถศาลารัฐบาล ภายใต้การดูแลของกรมพยาบาลที่ทำการผลิตทั้งยาไทยและยาฝรั่งอันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการผลิตยาด้วยความรู้แบบเทคโนโลยีเภสัชกรรมและเภสัชวัตถุตามการผลิตยาแบบชาติตะวันตก (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.114) ทั้งนี้ การที่รัฐบาลสยามได้มีการก่อตั้งหน่วยงานต่างๆ ในการผลิตยาไทยและยาฝรั่งนั้น ส่งผลให้รัฐบาลสยามตระหนักถึงการควบคุมการผลิตยาในสังคมสยาม โดยในปี พ.ศ. 2452 พบว่ามีองค์ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมอาหารและยาที่บังคับใช้ในเชิงกฎหมายแล้ว คือ มีการควบคุมอาหารและยาเป็นครั้งแรกตามกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งเน้นเรื่องการปลอมปนอาหารและยาที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค แต่กล่าวได้ว่าในช่วงแรกนั้นได้เริ่มมีกฎหมายรองรับอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งในปี พ.ศ. 2456 ก็ยังพบว่ามีองค์ความรู้บังคับใช้เชิงกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด คือ พระราชบัญญัติมอร์ฟีนและโคกะอีน เพื่อป้องกันการผลิตยาเกี่ยวกับยาเสพติด (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.115) อันเป็นการบ่งบอกถึงการตระหนักรู้เรื่องยาและสารเคมีที่เป็นโทษและไม่ควรถูกผลิตขึ้นในสังคมสยาม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทั้งนี้ การก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยาอย่างเป็นระบบและมีรากฐานนั้นมีจุดเริ่มต้นอย่างชัดเจนจากกลุ่มชนชั้นสูงอันเป็นเจ้านายในราชวงศ์จักรี 2 พระองค์ คือ จอมพลสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสนาธิการทหารบก และ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทร ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนแพทยาลัย โดยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถได้ตรัสกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทร ความว่า “ตามกรมกองทหารบกมีแพทย์ประจำหน่วยพยาบาลอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีผู้ที่ได้เรียนและได้รับการอบรมไปประจำตามที่ยาจ่ายเลย ควรจะตั้งโรงเรียนแพทย์ปรุงยาขึ้นอีกแขนงหนึ่ง” (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 56) ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทรก็ได้มีพระบันทึกประทานไว้ว่า

> “เมื่อข้าพเจ้าได้เข้าไปจัดการศึกษาวิชาแพทย์และวิชาผดุงครรภ์และพยาบาลได้สักหน่อย สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ก็ทรงพระดำริมาว่า ตามกรมกองทหารบกมีแพทย์ประจำหน่วยพยาบาลอยู่แล้ว และยังจะได้เพิ่มเติมไปอีกเรื่อยๆ แต่ทางเภสัชกรรมนั้นยังไม่มีผู้ใดที่ได้เรียน และได้รับการอบรมไปประจำตามที่ยาจำหน่ายเลย ควรตั้งโรงเรียนแพทย์ปรุงยาอีกแขนงหนึ่ง ข้าพเจ้าเห็นด้วยจึงได้จัดตั้งโรงเรียนปรุงยาขึ้น สอนวิชารากฐานร่วมกันไปกับนักเรียนแพทย์ แล้วไปแยกกัน ทางฝ่ายแพทย์ปรุงยาก็ไปเรียนเภสัชศาสตร์ และฝึกหัดทางเภสัชกรรม ในชั้นต้นมีนักเรียนไม่กี่คน แต่เท่าที่มีอยู่ได้ออกไปทำงานในหน้าที่เภสัชกร ซึ่งสมัยนั้นเรียกว่าแพทย์ปรุงยา ในที่ต่างๆ ได้แสดงว่ามีความสามารถพอสมควร ได้เลือกเอาไว้เป็นอาจารย์ต่อมาก็มี แพทย์ปรุงยาชุดแรกๆ ยังทำราชการในหน้าที่เภสัชกรอยู่จนเดี๋ยวนี้ดูเหมือนแทบทุกคน โรงเรียนเภสัชกรได้เกิดขึ้นในสมัยนั้น และได้เจริญยิ่งขึ้นเรื่อยๆมาจนบัดนี้” (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 56)

จากข้อความสะท้อนให้เห็นว่าได้เริ่มมีการจัดตั้งโรงเรียนเกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาเพื่อทำหน้าที่แยกกับแพทย์ที่ทำหน้าที่การรักษาคนไข้ขึ้นแล้ว ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทรก็ได้ทรงรับเรื่องและเริ่มจัดตั้งรวมถึงเป็นผู้สอนในวิชาแพทย์ปรุงยา โดยการศึกษาแพทย์ปรุงยาได้แยกเอกเทศจากการเรียนภายในราชแพทยาลัยอย่างทางการเมื่อปี พ.ศ. 2457 อันปรากฏหลักฐานในประกาศของเสนาบดีกระทรวงธรรมการเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2456 ดังความว่า

> “ด้วยการฝึกหัดวิชาแพทย์ในโรงเรียนราชแพทยาลัย ได้ฝึกหัดแต่แผนกแพทย์รักษาเพียงอย่างเดียว บัดนี้มีความจำเป็นที่ต้องการแพทย์ผสมยาเกิดขึ้นและถึงเวลาที่ควรจะจัดการฝึกหัดขึ้น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ด้วยแล้ว เหตุฉะนั้นจึงได้เปิดการฝึกหัดแพทย์ผสมยาขึ้นในโรงเรียนราชแพทยาลัยอีกแผนกหนึ่ง ตั้งแต่เทอมต้อน ศก 2457 เป็นต้นไป" (ร.6 น.20.13/5, น.2)

อย่างไรก็ตาม การเปิดโรงเรียนแพทย์ปรุงยาในระยะแรกนั้นเป็นไปเพื่อให้มีแพทย์ปรุงยาในหน่วยงานราชการของทหาร เนื่องจากยังอยู่ในช่วงเปิดหลักสูตรแพทย์ปรุงยาเป็นครั้งแรก แต่ภายหลังที่มีการจัดตั้งโรงเรียนแพทย์ปรุงยาในปี พ.ศ. 2457 องค์ความรู้เกี่ยวกับเภสัชศาสตร์ในด้านการปรุงยาด้วยการใช้พืชสมุนไพรต่างๆ นั้นจึงเริ่มได้รับการยอมรับทางสังคมและมีระบบรากฐานการศึกษาอย่างจริงจังมากขึ้น อีกทั้งยังแยกหน้าที่การทำงานระหว่างนักเรียนแพทย์ปรุงยาและนักเรียนแพทย์ออกอย่างชัดเจน ดังสะท้อนให้เห็นในพระราชดำรัสประทานของกรมหมื่นชัยนาทนเรนทรที่กล่าวกับนักเรียนประกาศนียบัตรแพทย์ปรุงยา ดังความว่า

"ผู้ที่จะออกไปมีอาชีพเป็นแพทย์นั้นจะปรุงยาขายด้วยไม่ได้ แพทย์มีหน้าที่เฉพาะการตรวจรักษาพยาบาลคนไข้เท่านั้น ส่วนผู้ที่สำเร็จการวิชาแพทย์ปรุงยาก็ออกไปประกอบอาชีพปรุงยาและขายยา จะไปตรวจรักษาคนไข้ไม่ได้ อาชีพทั้งสองนี้เป็นอาชีพที่ใกล้ชิดกัน แบ่งกันรับผิดชอบตามแบบอย่างในประเทศตะวันตกเขา" (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.122)

กล่าวได้ว่า การก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยา คือ จุดเริ่มต้นที่ทำให้อาชีพแพทย์ผู้มีหน้าที่รักษาคนไข้ได้ถูกแยกออกจากหน้าที่ของแพทย์ปรุงยา คือ การปรุงยา และการจ่ายยา ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดระเบียบระบบการศึกษาของเภสัชศาสตร์ตั้งแต่ ปีพ.ศ.2457 เป็นต้นไป รวมถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับเภสัชศาสตร์ รายวิชาที่สำคัญในการเรียนด้านเภสัชศาสตร์นั้นจะกล่าวอย่างละเอียดต่อไปในบทข้างหน้า

สรุปท้ายบท

องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางตั้งแต่ยุคจารีตสามารถสะท้อนผ่าน วรรณคดี และวรรณกรรมเรื่องต่างๆ อันเป็นความเชื่อของผู้คนในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งมีค่านิยมความงามด้วยการเปรียบเทียบลักษณะความงามกับความเป็นธรรมชาติและเทพธิดา เช่น พระจันทร์ เทพธิดา ดอกไม้หรือดอกบัว รวมถึงผูกขาดความงามไว้กับเรื่องบุญบารมี ทั้งนี้การประทินโฉมเครื่องสำอางในยุคจารีตที่สะท้อนให้เห็นผ่านความเชื่อนั้นล้วนเป็นการประทินโฉมและสร้างความงามให้กับร่างกาย หรือใบหน้าด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ โดยมีทั้งเครื่องหอมที่มีส่วนผสมจากสมุนไพรต่างๆ อันเป็นวัสดุทางธรรมชาติที่

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สามารถตอบสนองความงามได้ด้วยผลผลิตจากธรรมชาติ เช่น ขมิ้น กะลามะพร้าว มะนาว หมาก มะกรูด ตะไคร้ น้ำมันตานี ดินสอพอง ส้มมะขาม ดอกเทียน น้ำมันมุหน่าย น้ำมันจันทน์ ลูกบานเย็น และแป้งญวน เพื่อให้มีลักษณะความงามตามค่านิยมทางสังคมในยุคจารีตด้วยการนิยมมีผิวสีเหลือง นวล ฟันดำ เล็บมือและนิ้วสีแดง ผมดำเงางาม และหน้าใสไร้สิว กล่าวคือ องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุคจารีตยังคงความงามแบบธรรมชาติจากการสร้างสีสันบนใบหน้าและร่างกายด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ซึ่งไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผิวหนัง โดยองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจากการใช้พืชพรรณสมุนไพรนั้นเป็นการบ่งบอกถึงความรู้ที่เป็นความเชื่อในสังคมสยามในช่วงก่อนการรับอิทธิพลจากชาติตะวันตก อีกทั้งยังไม่ได้ถูกองค์ความรู้จากชาติตะวันตกครอบงำและไม่ถูกควบคุมจากรัฐสยาม

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่1-4) องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางนั้นสะท้อนให้เห็นผ่านวรรณกรรมและบทกลอนพระราชนิพนธ์ต่างๆ อันทำให้เห็นความเชื่อเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นว่ายังคงนิยมผิวเหลืองที่มีลักษณะคล้ายสมัยอยุธยา มีการขัดผิวให้แลดูสะอาด นิยมฟันดำ เล็บยาวและเล็บต้องสีแดง หน้าผ่องใส ปากชุ่มชื่น โดยลักษณะความงามที่กล่าวข้างต้นตอบสนองได้ด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรและดอกไม้ที่หาได้ในภูมิภาคท้องถิ่นของไทย อันเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางและเป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อๆ กันมา เช่น ใช้ขมิ้นทาผิว (หากมีแต่ทองที่สาวชาววังนิยมนำมาผสมน้ำอาบเพื่อทาตัวให้ผิวเหลือง) ส้มมะขาม ดินสอพอง กระเทียม หมาก และแผ่นลิ้นจี่ที่นำเข้าจากจีน นอกจากนี้ยังมีแป้งสารภี แป้งพวน แป้งญวน และขี้ผึ้ง รวมไปถึงเครื่องหอมที่เป็นกลิ่นกุหลาบ อำพัน บุหงา ดังนั้นองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงยังเป็นการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการเสริมสร้างความงาม หากแต่เริ่มมีปรากฏการณ์เสริมสร้างความงามด้วยเครื่องสำอางจากต่างประเทศ อาทิ ลิ้นจี่ อีกทั้งเริ่มปรากฏคำว่าผิวสองสี เนื้อสองสี อันสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามหรือความหมายของความงามเริ่มมีความหลากหลายมากขึ้น มิใช่เพียงแค่ผิวเหลืองแต่อย่างใด ฉะนั้น องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่อง อันเป็นการเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงมากขึ้นและใช้วัสดุจากธรรมชาติอย่างพิถีพิถันมากขึ้นด้วยเช่นกัน จึงส่งผลให้ความหมายความงามเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในเรื่องของการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆเพื่อประทินผิว รวมถึงใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศ

จนกระทั่งยุคสมัยถัดมาจึงเริ่มเห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยอย่างชัดเจนว่ามีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง คือ ในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) อันเป็นช่วงยุคสยามสมัยใหม่นั้นพบว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเริ่มเปลี่ยนแปลงจนส่งผลให้ความหมายความงามหรือค่านิยมความงามเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมค่านิยมความงามที่สะท้อนให้เห็นผ่านบทกลอน วรรณกรรมและวรรณคดีต่างๆ รวมถึง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

หลักฐานบักทึกของต่างชาติที่มาทำงานในสยาม ค่านิยมความงามคือ ผิวเหลือง ได้เปลี่ยนแปลงกลายเป็นค่านิยมความงามแบบผิวขาว อันเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศให้มีความศิวิไลซ์ตามแบบชาติตะวันตก และส่งผลให้เกิดการใช้เครื่องสำอางนำเข้าจากชาติตะวันตกในหมู่ชนชั้นสูง เช่นแป้งฝุ่นและน้ำหอมฝรั่ง อย่างไรก็ตาม ค่านิยมความงามแบบผิวขาวในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มิได้มีเพียงแต่การตอบสนองด้วยการใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศ หากแต่ยังมีการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการประทินโฉมผิว เช่น แป้งร่ำ น้ำอบไทย มะกรูด ขมิ้น และถ่านในการขัดฟันเพื่อให้ฟันมีสีขาว รวมถึงตะไคร้ ลูกประคำดีควาย ผักบุ้ง หอม เปลือกส้มโอ ว่านน้ำ ใบส้มป่อยในการอาบน้ำขัดผิวและบำรุงผิว ซึ่งถือว่ามีสรรพคุณทางยาในการรักษาโรคผิวหนังต่างๆ โดยกล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากได้รับอิทธิพลแนวคิดและความเชื่อจากชาติตะวันตกว่า ความขาวทำให้ประเทศเกิดความศิวิไลซ์และส่งผลให้ค่านิยมความงามเกิดการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับความขาวที่เป็นส่วนหนึ่งในเรื่องของความสะอาดและสุขอนามัยในสยามนั้นยังคงเป็นเครื่องมือที่สร้างความสัมพันธ์และจำกัดพื้นที่การค้า ตลอดจนการควบคุมการค้ากับชาติตะวันตกด้วย อีกทั้งทำยังเป็นการรับรู้ที่ทำให้สยามปราศจากเชื้อโรคในสายตาของชนชั้นสูงนอกจากพืชพรรณสมุนไพรและดอกไม้ต่างๆ ที่สามารถใช้ในการเสริมสร้างความงามได้แล้วนั้น ในแง่หนึ่งยังมีสรรพคุณทางยาในการรักษาโรคผิวหนังและโรคอื่นๆ เช่นกัน กล่าวคือ พืชพรรณสมุนไพรและดอกไม้ต่างๆ ที่เคยใช้เพื่อการประทินโฉมสามารถเป็นวัตถุดิบที่ใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการรักษา โดยจะเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อมีการก่อตั้งโรงเรียนราชแพทยาลัยขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2443 อันเป็นสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับแพทย์อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังเป็นจุดเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยอีกด้วยว่าไม่ได้มีลักษณะที่ต่อเนื่อง โดยความเชื่อในเรื่องการประทินโฉมด้วยพืชพรรณสมุนไพรและดอกไม้ต่างๆ นั้นได้หายไปแต่กลับถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการเรียนการสอนของนักเรียนแพทย์ที่ต้องทำหน้าที่รักษาคนไข้และปรุงยาไปพร้อมๆ กันผ่านสถาบันการศึกษาอันส่งผลให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ หายไป และกลายเป็นองค์ความรู้ในเชิงการรักษาด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ แทน ขณะเดียวกันการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ล้วนถูกใช้ในการรักษาตามการเกิดและสร้างโรงพยาบาลต่างๆ ในระยะเวลาต่อมา อันเป็นผลมาจากเหตุผล 4 ประการ คือ ประสบการณ์การเดินทางไปต่างประเทศของรัชกาลที่ 5 การยอมรับความคิดและองค์ความรู้แบบตะวันตก การระบาดของโรคต่างๆ แพทย์ในกรมหมอมีจำนวนน้อยลงและนิยมหันไปใช้ยาฝรั่งมากขึ้น โดยปัจจัยที่กล่าวมาดังข้างต้นล้วนนำไปสู่การกำเนิดโรงพยาบาลและแนวคิดในการสร้างโรงเรียนราชแพทยาลัย ทั้งนี้ภายหลังที่มีการก่อสร้างโรงพยาบาลต่างๆ รวมถึงโรงศิริราชในขณะนั้นจึงได้มีการขยายระบบสาธารณสุขด้วยการยกโรงพยาบาลต่างๆ เป็นกรมพยาบาลอันเป็นผลมาจากการปรึกษาหารือของคณะคอมมิตตีที่ต้องการผลิตยาและฝึกหัดนักเรียนแพทย์ในโรงเรียนราชแพทยาลัยที่จะถูกก่อตั้งในปี พ.ศ. 2443 ใน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ระยะเวลาต่อมา การก่อตั้งกรมพยาบาลได้ส่งผลให้เกิดการยอมรับองค์ความรู้แบบตะวันตกด้วยการใช้ยาฝรั่ง แต่ก็มีการใช้ยาไทยด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรและดอกไม้ต่างๆ ในการเรียนการสอนในช่วงระยะแรก ทว่าการสอนแพทย์แผนโบราณได้ถูกยกเลิกไปในช่วง พ.ศ. 2450 เนื่องจากมีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้นและไม่ได้เห็นความสำคัญของการเรียนวิชาดังกล่าว

นอกจากนี้ ภายหลังที่มีการยกโรงพยาบาลต่างๆ เป็นกรมพยาบาลและมีการก่อตั้งโรงเรียนราชแพทยาลัยดังกล่าวแล้ว ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นใน ปี พ.ศ.2433 กรมพยาบาลยังได้มีการซื้อร้านขายยาของหมอเฮย์ส และจัดตั้งเป็นคลังยาฝรั่งที่เรียกว่าโอสถศาลา และต่อมาในปี พ.ศ. 2437 ได้มีการก่อตั้งโอสถศาลายาแห่งที่ 2 ซึ่งเป็นคลังยาของไทย จากนั้นในปี พ.ศ. 2444 ยังได้มีการเปิดกองโอสถศาลาของรัฐบาลที่สามารถซื้อยาจากต่างประเทศได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านเภสัชกรชาวต่างชาติเหมือนกับโอสถศาลาแห่งแรกที่จำหน่ายคลังยาฝรั่ง จึงกล่าวได้ว่าการก่อกำเนิดคลังยาไทยและคลังยาฝรั่งของรัฐบาลไทยนั้นสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดในการพยายามผลิตยาขึ้นเป็นการเฉพาะ หากแต่ในขณะนั้นรัฐบาลสยามยังไม่มีการแยกศาสตร์เกี่ยวกับเภสัชกรและแพทย์ออกอย่างชัดเจน จึงทำให้การผลิตยาและการซื้อยาฝรั่งบางส่วนยังคงพึ่งพิงเภสัชกรต่างประเทศ นอกจากนี้ การที่รัฐบาลสยามเปิดโอกาสให้เภสัชกรต่างประเทศเข้ามาทำงานในโอสถศาลานั้นยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการวางรากฐานเกี่ยวกับองค์ความรู้ในการผลิตยาและการยอมรับองค์ความรู้แบบตะวันตก

กระนั้น การกำเนิดโรงเรียนราชแพทยาลัยก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นของแพทย์ปรุงยาจนได้ก่อตั้งเป็นโรงเรียนแพทย์ปรุงยาอย่างทางการในปี พ.ศ. 2457 ซึ่งทำหน้าที่แยกระหว่างแพทย์ทำการรักษาและแพทย์ผู้ทำหน้าที่ปรุงยา และสะท้อนให้เห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่เริ่มต้นด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรในการประทินโฉม จนนำมาสู่การใช้พืชพรรณสมุนไพรในการรักษาด้วยการใช้องค์ความรู้จากตะวันตกนั้นมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงจากความเชื่อนำไปสู่ศาสตร์ความรู้วิชาที่มีสถาบันการศึกษารองรับอย่างทางการ

ตารางสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทย

สมัยสุโขทัย		สมัยอยุธยา		สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ร.1-ร. 4)	
องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจากวรรณกรรม	การเสริมสร้างความงามด้วยสมุนไพร	องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจากวรรณกรรม	การเสริมสร้างความงามด้วยสมุนไพร	องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจากวรรณกรรม	การเสริมสร้างความงามด้วยสมุนไพร

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

และบทกลอน		**และบทกลอน**		**และบทกลอน**	
ผิวเหลืองเหมือนพระจันทร์ เทพธิดา ดอกบัว และทองสุก	ขมิ้น	ผิวเหลืองเหมือนขมิ้น	ขมิ้น	ผิวเหลืองเหมือนดวงจันทร์และทองทา	ขมิ้น และทอง
ฟันดำ ฟันงาม เหมือนหอยสังข์	-	ฟันเหมือนสีนิล	กะลามะพร้าว มะนาว	ฟันดำเหมือนสีนิลเจียระไน	-
นิ้วกลม เล็บมือสีแดงเหมือนน้ำครั่ง	ครั่ง	จมูกโด่งเหมือนขอ	-	-	-
ปากแดงเหมือนลูกฟักข้าวสุก	-	นิ้วเรียวเหมือนฟั่นเทียน เล็บมือสีแดง	ดอกเทียนและใบเทียนกิ่ง	-	-
แขนขาเหมือนลำกล้วยทอง	-	ริมฝีปากแดงเหมือนสีชาด	กินหมาก	เล็บมือสีแดง	ยางไม้
		หน้านวลและผ่องเหมือนดวงจันทร์	แป้งกระแจะจันทร์	ปากชุ่มชื่นและสีแดงระเรื่อ	ลิ้นจี่ หมาก ขี้ผึ้ง
		หูงามเหมือนกลีบบัว	-	หน้าผ่อง	แป้งสารภี แป้งญวน แป้งพวง แป้งกระแจะจันทน์
		หน้าผากผ่อง	-	-	
		ตาคม	-	-	
		ขนตาสวย	-	-	
		ท้องแบนราบ	-	-	
		ขาเรียวเหมือนต้นกล้วย	-	-	

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

		ผมดำ	มะกรูด ชะอม อัญชัน ทองพันชั่ง ฟ้าทะลายโจร กระเบา เปลือกต้นขี้หนอน ใบขี้เหล็ก	-	
		ผมเงามีน้ำหนัก	น้ำมันงา น้ำมันมะพร้าว น้ำมันจันทน์ มุหน่าย	-	-
		หน้าใสไร้สิว	ลูกบานเย็น ขี้ผึ้ง พิมเสน	-	-
		ท้องแบนราบ	-	-	-
		ผิวมีกลิ่นหอม	แป้งหิน ดินสอพอง ชะมด กระแจะจันทน์	-	
		คิ้วโก่งเหมือนธนู	-	-	-
				เครื่องหอม	กลิ่นอำพัน กลิ่นบุหงา
				ผิวสวย สะอาด	ส้มมะขาม

ตารางที่ 1 สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทย

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

ตารางสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทย

สมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 5)		**สมัยรัชกาลที่ 6 จุดเริ่มต้นก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยา**	
องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจากวรรณกรรมและบทกลอน	**การเสริมสร้างความงามด้วยสมุนไพร**	**องค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชพรรณสมุนไพรในการรักษา**	**องค์ความรู้จากตะวันตกในการเรียนแพทย์**
ผิวขาวและหน้านวลขาว	ฝุ่น (เครื่องสำอางจาก	โรงพยาบาลศิริราช (ใช้ยา	โรงเรียนราชแพทยาลัย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เหมือนไข่ต้ม	ตะวันตก) และแป้งร่ำ	9 หม้ออันเป็นพืชพรรณสมุนไพร)	(สอนทั้งยาไทยและฝรั่ง)
ฟันขาว	ถ่าน	โรงเรียนราชแพทยาลัย (สอนทั้งยาไทยและฝรั่ง)	วิชากายวิภาคศาสตร์ วิชาปราณีรรมคุณศาสตร์ วิชาสรีรวิทยา วิชาเซอเยอรี่ วิชาแมททีเรียเมดิก้า วิชาครรภานุเคราะห์ วิชาเภสัชวัตถุ วิชาเคมิศตรี วิชาเมดิคอลเคมมิศตรี วิชาเภสัชสายน์สาสตร
ผิวมีกลิ่นหอม สะอาด	น้ำหอม น้ำดอกไม้เทศและสบู่	วิชาแพทย์แผนไทย วิชาจ่ายยา วิชายาไทย ก่อตั้งโอสถศาลาแห่งที่ 2	ก่อตั้งกองโอสถสภา
ผิวสะอาด รักษาผิวหนัง	ลูกประคำ ขมิ้น มะกรูด แก่นจันทน์ ผักบุ้ง หอม เปลือกส้มโอ ว่านน้ำ ตะไคร้ ใบส้มป่อย		ก่อตั้งกองโอสถศาลารัฐบาล
			ก่อตั้งกองโอสถศาลา
		องค์ความรู้ที่บังคับใช้ในเชิงกฎหมาย	
		พระราชบัญญัติควบคุมอาหารและยาตามกฎหมายลักษณะ ร.ศ.127	พระราชบัญญัติบัญญัติมอร์ฟีนและโคกะอีน

ตารางที่ **2** ***สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทย***

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

บทที่ 5
พัฒนาการและองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในการสถาบันการศึกษาของไทย

ในส่วนของบทที่ 5 ผู้วิจัยจะเสนอให้เห็นถึงพัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทย อันมีจุดแรกเริ่มจากการเรียนการสอนแพทย์ปรุงยานับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2457 จนถึง พ.ศ. 2500 ที่พบว่าเป็นการเรียนเกี่ยวกับการปรุงยาหรือเภสัชกรรมศาสตร์อันเริ่มให้ความสำคัญในการผลิตยาเพื่ออุตสาหกรรมยา จึงทำให้นักเรียนเภสัชศาสตร์เริ่มมีการเรียนวิชาทางด้านเภสัชกรรมศาสตร์ เช่น พฤกษศาสตร์ วิทยาศาสตร์การแพทย์ แพทย์ ภาษาต่างประเทศ รวมไปถึงองค์ความรู้ทางด้านสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในการเรียนแพทย์ปรุงยาหรือเภสัชศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้ในการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นผลทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาหรือเภสัชศาสตร์มีความเปลี่ยนแปลงในแง่ของการเปิดรายวิชาเพิ่มเติมขึ้น คือ พระราชบัญญัติการแพทย์ พระราชบัญญัติการขายยา พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางภายใต้ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์นั้นยังไม่ปรากฏชัดเจน แต่เนื่องจากการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ที่มีวิธีการปรุงยา การผสมยาและเทคนิคการผลิตยานั้นมีลักษณะคล้ายกับการผลิตเครื่องสำอาง จึงทำให้การเรียนการสอนเกี่ยวกับเครื่องสำอางได้ถูกบรรจุในคณะเภสัชศาสตร์ในช่วงระยะเวลาถัดไป ทั้งนี้การเรียนเภสัชศาสตร์เกิดความเปลี่ยนแปลงอีกครั้งในช่วงหลังปี พ.ศ.2500 เนื่องจากองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางได้เริ่มปรากฏขึ้นในรายวิชาเลือกของคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2506 อันจะมีผลสืบเนื่องต่อไปยังพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 หากแต่องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นนี้ยังเป็นเพียงแค่วิชาเลือกและมิได้เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางอย่างชัดเจน กระนั้น การเกิดวิชาเลือกเกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงเวลาดังกล่าวยังพบได้ว่าเริ่มมีการเรียนการสอนในการผลิตเครื่องสำอางอยู่บ้าง เช่น การใส่สีในยาสีฟัน การใส่น้ำหอมและสีจากธรรมชาติในเครื่องสำอางต่างๆ รวมไปถึงผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าต่างๆ อันมีการใส่สารเพื่อความชุ่มชื่น สารชะลอความแก่ก่อนวัย และสารทำให้ผิวหน้ากระจ่างใส ทั้งนี้ในเวลาต่อมาการผลิตเครื่องสำอางเหล่านี้จะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2535 ที่มีการประกาศใช้ในช่วงที่การเรียนเภสัชศาสตร์ได้มีการเรียนวิชาเลือกเกี่ยวกับเครื่องสำอางแล้ว

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญโดยแท้จริงต่อการเรียนการสอนด้านเภสัชศาสตร์เกี่ยวกับเครื่องสำอางในประเทศที่ก่อให้เกิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและการขยายตัวของความรู้เกี่ยวกับเวชสำอาง นั้นจะเกิดขึ้นใน พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา อันเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน คือ การผลักดันแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2552, น.3) ประกอบกับการมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่ส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพร รวมถึงกระแสการนิยมพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ในปี พ.ศ2548 และการเปลี่ยนแปลงความรู้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของภาครัฐบาลในทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงความรู้เพื่อให้หลักสูตรการเรียนการสอนมีความทันสมัยและสอดคล้องกับภาคอุตสาหกรรม และปัจจัยสุดท้าย คือ การมีพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 จากปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมด ล้วนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการขยายตัวความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางทั้งประเภทเครื่องสำอางตกแต่งและเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง จนนำไปสู่การมีความหมายความงามที่เปลี่ยนแปลง

ทั้งนี้ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้ พ.ศ. 2548 คณะเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ได้มีการเปิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอย่างทางการ รวมถึงการตั้งสำนักวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย พ.ศ.2548 โดยการเปิดหลักสูตรเช่นนี้ยังเป็นไปเพื่อให้สอดคล้องกับปัจจัยภายในประเทศ คือ การผลักดันแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 9 เพื่อส่งเสริมการขยายตัวของวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ประกอบกับในช่วงเวลานั้น ประเทศไทยกำลังปรับใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนให้มีการใช้สมุนไพรต่างๆ ในการวิจัยเพื่อผลิตเครื่องสำอางด้วยเช่นกัน การสนับสนุนให้ใช้พืชสมุนไพรเช่นนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยมีการเรียนเรื่องการผลิตเครื่องสำอางอันเป็นเวชสำอางที่จะให้ความสำคัญด้านความปลอดภัยโดยการใช้สารสกัดจากธรรมชาติและสมุนไพรต่างๆ เช่น ผลิตภัณฑ์รักษาสิว รักษาความชุ่มชื้น และหน้าผ่องใส เช่น ชะลอความแก่ หน้าอ่อนเยาว์ รวมถึงครอบคลุมการบำรุงผิวหนัง เล็บและร่างกาย เป็นต้น ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงด้วยการเกิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นได้สะท้อนให้เห็นความหมายของความงามที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทยอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ เป็นความงามที่มีการบำรุงในเชิงการรักษาและความงามร่วมกัน

พัฒนาการด้านการเรียนและการขยายตัวของคณะเภสัชศาสตร์

สมเด็จกรมพระยาชัยนาทนเรนทรจัดระเบียบนักเรียนแพทย์ปรุงยา พ.ศ. 2457-2462

การก่อตั้งโรงเรียนราชแพทยาลัยในปี พ.ศ.2443 ได้ส่งผลให้สังคมสยามเริ่มมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับแพทย์ผสมยาอย่างเป็นระบบครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ.2457 อีกทั้ง การเรียนการสอนเช่นนี้ยังส่งผลให้เกิดการแยกวิชาชีพอย่างชัดเจนระหว่างนักเรียนแพทย์และนักเรียนผสมยา โดยในช่วงแรกที่เปิดการสอนเกี่ยวกับแพทย์ผสมยานั้น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ได้พยายามพัฒนาหลักสูตรในด้านการศึกษาและการแพทย์ให้เทียบเท่ากับหลักสูตรในต่างประเทศผ่านการกำหนดหลักสูตรการเรียนของแพทย์ปรุงยาอย่างเป็นมาตรฐานและมีรากฐานที่ชัดเจน (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.46-47) โดยการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวได้ปรากฏให้เห็นในการประกาศการจัดระเบียบนักเรียนแพทย์ผสมยาในปีพ.ศ. 2457 อันเป็นไปตามการ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ประกาศของกระทรวงธรรมการที่ออกมาในปีก่อนหน้า ณ วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2456 กระนั้น แม้จะมีการประกาศจัดระเบียบออกมาอย่างชัดเจนจนดูเสมือนว่าจะมีการแบ่งแยกแพทย์และแพทย์ปรุงยาออกจากกัน แต่กระนั้นการเรียนภายใต้หลักสูตรทั้งสองก็ยังอยู่ภายใต้โรงเรียนราชแพทยาลัย หากเพียงแยกสาขาวิชาออกมาจัดเป็นแผนกแพทย์ปรุงยาแห่งโรงเรียนราชแพทยาลัย อันเป็นหลักสูตร 3 ปี และเมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับ “ประกาศนียบัตรแพทย์ปรุงยา” ทั้งนี้ การเรียนการสอนในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาเริ่มเปิดการสอนเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2457 ซึ่งมีการกำหนดคุณสมบัติในการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ารับการศึกษาดังความว่า

> “๑. นักเรียนที่จะรับเข้าเป็นนักแพทย์ผสมยา จะรับแต่ผู้ที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป
> ๒. ต้องเปนผู้ที่สอบไล่ได้มัธยมปีที่ ๖ หรือวิชาขั้นต้นได้แล้ว
> ๓. นักเรียนที่สอบไล่ประโยคมัธยมได้แล้ว ไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน นอกจากนั้นเสียเดือนละ ๕ บาท
> ๔. นักเรียนแพทย์ผสมยานี้เปนนักเรียนกลางวัน คือเข้ามาเรียนเย็นกลับบ้าน ไม่ต้องค้างโรงเรียนอย่างนักเรียนแพทย์รักษาโรค แต่ถ้าสมัคจะกินอยู่หลับนอนในโรงเรียน และยอมเสียค่าเล่าเรียนให้เดือนละ ๑๕ บาทก็ได้
> ๕. เวลาเรียนกำหนด ๓ ปี คือ ปีที่ ๑ ปีที่ ๒ เรียนตามหลักสูตรปีที่ ๓ ออกฝึกหัดจนกว่าจะได้ความชำนาญ สมควรได้รับประกาศนียบัตร์ จึงจะออกประกาศนียบัตร์ให้
> ๖. ต้องมีผู้ที่มีหลักถานและเปนผู้รับรองตามแบบใบสมัค และใบรับรองของกระทรวงธรรมการด้วย ตั้งไว้แต่ณวันที่ ๘ ธันวาคม ศก ๒๔๕๖ และลงนามด้วยเจ้าพระยาสมเด็จเสนาบดี” (ร.6 น.20.13/5, น.2)

จากข้อความที่ปรากฏสะท้อนให้เห็นว่าระบบการศึกษาแพทย์ปรุงยานั้นมีการจัดระเบียบการศึกษาในรูปแบบของสถาบันการศึกษาที่สามารถเลือกได้ว่าจะเป็นนักเรียนที่เรียนเช้าแล้วเย็นจึงกลับ หรือจะอยู่ประจำที่โรงเรียนก็ทำได้ (คล้ายกับลักษณะการอยู่หอในมหาวิทยาลัยในปัจจุบัน) ในลักษณะทำนองเดียวกัน การกำหนดคุณสมบัติด้านความรู้ของผู้ที่จะสมัครเรียนแพทย์ปรุงยาพบว่ามีความประนีประนอมอย่างมากเนื่องจากไม่ได้มีการกำหนดคุณสมบัติอย่างชัดเจน หากเพียงกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะเข้าศึกษาว่าต้องเป็นผู้มีความรู้ระดับมัธยมปีที่ 6 ส่วนผู้ที่มีเกณฑ์ต่ำกว่ามาตรฐานนั้นก็สามารถเรียนได้ หากแต่จะต้องเสียเงินค่าเล่าเรียนเอง อย่างไรก็ตาม การกำหนดคุณสมบัติด้านความรู้ที่มีความประนีประนอมอาจเป็นผลจากการก่อตั้งแพทย์ปรุงยาเป็นครั้งแรกในสยามและต้องการผู้ที่จะเข้ามาเรียนแพทย์ปรุงยาจำนวนมากๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชนชั้นนำสยามในการผลิตแพทย์ปรุงยาเพื่อรับใช้ในหน่วยงานราชการทหาร จึงทำให้มีความประนีประนอมอย่างมาก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ในการรับนักเรียนแพทย์ปรุงยาเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษา อีกทั้งความประนีประนอมในการกำหนดคุณสมบัติความรู้ดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงความลักลั่นเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาจนต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรอีกหลายครั้งในช่วงก่อนกำเนิดแพทย์ปรุงยา

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ที่สะท้อนให้เห็นในการกำหนดคุณสมบัติด้านความรู้ในการสมัครเรียนแพทย์ปรุงยาอย่างประนีประนอมนั้นยังสอดคล้องถึงหลักฐานด้านหลักสูตรการศึกษาในสยามช่วงก่อนกำเนิดแพทย์ปรุงยา พ.ศ. 2457 กล่าวคือ สยามได้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาครั้งใหญ่ 2 ครั้ง โดยหลักสูตรขั้นต้นที่ปรับครั้งแรกในช่วง พ.ศ.2438-2441 ได้มีการจัดชั้นเรียนเป็น 9 ขั้น และส่วนของเนื้อหาการเรียนแบ่งออกเป็นหมวดด้วยการเรียน ภาษาไทย คณิตศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ส่วนวิชาวิทยาศาสตร์ ที่กล่าวได้ว่าเป็นวิชาหัวใจหลักๆ เพื่อใช้ปูพื้นฐานการเรียนแพทย์ปรุงยานั้นกลับพบว่าไม่มีการเรียนรายวิชาต่างๆ ที่มากเพียงพอต่อการทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจต่อความรู้วิทยาศาสตร์ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 59-60) ต่อมา จึงได้มีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่มีการปรับรูปแบบการศึกษาครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2441-2456 โดยในปี พ.ศ. 2411 มีการจัดแบ่งลำดับการศึกษาด้วยการจัดให้มีการศึกษาประเภทการเล่าเรียนวิชาสามัญในวิชาเฉพาะด้าน เช่น ครูอาจารย์ ศิลปะ กฎหมาย แพทย์และการช่าง เป็นต้น จนกระทั่งได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาในปี พ.ศ. 2456 โดยถูกเรียกว่า “รูปโครงการศึกษา พ.ศ. 2456” ด้วยการแบ่งชั้นเรียนใหม่คือ ประถมศึกษา แบ่งออกเป็นประถมศึกษาสามัญ 3 ปี และประถมศึกษาวิชาชีพ 2 ปี ส่วนมัธยมศึกษา มีมัธยมต้น 3 ปี มัธยมกลาง 3 ปี และมัธยมปลาย 2 ปี (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 61-67) ฉะนั้นแล้ว จึงสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาในระดับนักเรียนแพทย์ปรุงยานั้นมีความลักลั่นต่างกันในช่วงก่อนกำเนิดแพทย์ปรุงยาอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ นักเรียนที่จะสมัครเข้ามาเรียนในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาจะมีทั้งผู้ที่จบการศึกษาวิชาเฉพาะด้าน และผู้ที่จบการศึกษาด้วยหลักสูตรมัธยมศึกษา 8 ปี จึงส่งผลให้การกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาแพทย์ปรุงยาในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่ได้มีมาตรฐานเดียวกันและยังคงมีความประนีประนอมอยู่มาก

ทั้งนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า การเรียนการสอนในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาในช่วง พ.ศ. 2457-2462 จะให้ความสำคัญในทางวิชาชีพอันจะต้องมีองค์ความรู้ด้านเภสัชวัตถุ (Materia medica) และศิลปะแห่งการปรุง (Art of Compounding) กับการให้บริการทางยาเป็นหลัก (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.127) การให้ความสำคัญเช่นนี้จึงเป็นผลให้มีการเรียนที่ให้ความสำคัญด้านการปรุงยาทั้งยาไทยและยาฝรั่ง หากแต่การเรียนทั้งด้านยาไทยและยาฝรั่งก็ยังต้องเรียนแยกกันและยังไม่ได้มีการผสมผสานกันแต่อย่างใด (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.39) อย่างไรก็ตาม การเรียนแพทย์ปรุงยาในช่วงระยะแรกพบว่ามีนักเรียนสมัครเรียนเพียง 4 คน ซึ่งเป็นนักเรียนที่ทางการขอโอนย้ายมาจากหลักสูตรนักเรียนแพทย์ของโรงเรียนราชแพทยาลัย จึงทำให้นักเรียน 4 คนดังกล่าวพอจะมีความรู้พื้นฐานในการเรียนแพทย์ปรุงยาอยู่บ้าง (ประโชติ เปล่งวิทยา,

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

2526, น. 68) ทั้งนี้ จากลักษณะการเรียนแพทย์ปรุงยาที่มีนักเรียนแพทย์มาสมัครเรียนจะพบว่าเป็นสิ่งตอกย้ำความลื่นไหลและยังไม่มั่นคงในการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ามาสมัครเรียนแพทย์ปรุงยา เนื่องจากหลักสูตรแพทย์ปรุงยาในขณะนั้นยังมีการเปิดช่องทางให้นักเรียนแพทย์ซึ่งถือเป็นนักเรียนจากอีกหลักสูตรหนึ่งที่แยกตัวออกจากกันแล้ว สามารถโอนเทียบมาเรียนเป็นแพทย์ปรุงยาได้ในช่วงระยะแรกของหลักสูตร อีกทั้งในหลักสูตรรายวิชาแพทย์ปรุงยานั้นยังพบว่ามีรายวิชาที่เรียนเหมือนกันกับวิชาในหลักสูตรนักเรียนแพทย์ จึงทำให้นักเรียนแพทย์สามารถเรียนและทำความเข้าใจในรายวิชาดังกล่าวได้เช่นกัน โดยหลักสูตรการเรียนแพทย์ปรุงยาแบ่งออกได้เป็นลักษณะดังนี้ คือ ในส่วนของวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานจะประกอบไปด้วยวิชาเคมี ฟิสิกส์ และพฤกษศาสตร์ มีผู้สอนรายวิชาดังกล่าวเป็นครูชาวต่างชาติรวมไปถึงครูชาวไทย ซึ่งจะใช้เวลาเรียนทั้งสิ้น 2 ปี รายวิชาเคมีนั้นมีพระยาประสาทธาตุการ (กิมบี้) และหลวงสันทัดอักษรสาร (กิมยู้) เป็นผู้สอน วิชาฟิสิกส์ผู้ทำการสอนคือ พระยาอารีดรุณพรรค (ม.ล.เจริญ) แต่ในรายวิชาฟิสิกส์กลับพบว่าได้ทำการสอนเพียง 1 ปี หลังจากนั้นกลับถูกยกเลิกการสอนไป ส่วนรายวิชาพฤกษศาสตร์มี ม.จ.พูนศรีเกษม เกษมศรี (หมอบุคเก้อ) เป็นผู้สอนรายวิชาดังกล่าว (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 68) ต่อมาหมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพนั้นพบว่า ได้เพิ่มการสอนภาษาละตินเพื่อให้สามารถอ่านใบสั่งยาได้ โดยผู้ที่ทำการสอนในรายวิชานี้สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทร เนื่องจากปรากฏหลักฐานว่าทรงเป็นผู้สอนภาษาละตินให้กับนักเรียนแพทย์ปรุงยาระยะแรกอยู่ในบันทึกการเรียนของนายใช้ กิมสุวรรณ (ขุนโอสถสิทธิการ เกษมสุวรรณ) ที่เป็นนักเรียนแพทย์มาก่อนและได้เทียบโอนมาเรียนแพทย์ปรุงยา ดังความว่า

> “กรมขุนชัยนาทฯ ทรงสอนวิชาภาษาละติน ข้าพเจ้าจำได้ว่าพระองค์ท่านได้เคยทรงปรารภกับพวกเราเสมอมาว่า นักปรุงยาจำเป็นจะต้องรู้ภาษาละตินให้ดี เพราะภาษาละตินเป็นภาษาสากล ประเทศที่เจริญแล้วเขาใช้ภาษาละตินสำหรับเขียนตำรายาหรือใบสั่งยากันทั้งนั้น” (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.33)

จากข้อความที่ยกมาข้างต้น นอกจากจะแสดงให้เห็นหลักฐานการสอนภาษาละตินโดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทรแล้ว ทั้งยังแสดงให้เห็นอีกว่าการสอนนักเรียนแพทย์ปรุงยาให้มีความรู้ด้านภาษาละตินคือสิ่งที่สำคัญยิ่ง โดยการเน้นย้ำความสำคัญของภาษาละตินเช่นนี้ยังช่วยสะท้อนให้เห็นว่าสยามได้ยอมรับการนำองค์ความรู้จากต่างประเทศอย่างเต็มรูปมาใช้ในการสอนนักเรียนแพทย์ปรุงยาทั้งในด้านการเขียนตำรายา และใบสั่งยา อีกทั้งได้ให้ความสำคัญทางด้านภาษาต่างประเทศเนื่องจากเป็นภาษาที่นักปรุงยาจะต้องเรียน ขณะเดียวกันการใช้ภาษาละตินในการเรียนยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าในการเรียนแพทย์ปรุงยาของสยามในช่วงเวลานี้ล้วนใช้ตำราเรียน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

จากต่างประเทศเป็นหลักในการสอนและมีความพยายามลอกเลียนแบบความเป็นสากลในด้านการเรียนแพทย์ปรุงยาเพื่อสร้างความทันสมัยและศิวิไลซ์ในด้านการศึกษาตามฉบับของสยาม

นอกจากจะมีการเรียนภาษาละตินดังกล่าวแล้ว นักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรกยังได้เรียนวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ที่มีวิชากายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาบรรจุอยู่ในการเรียน การสอน เนื่องจากว่านักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นนี้เป็นนักเรียนที่ทางการขอเทียบโอนจากนักเรียนแพทย์ให้มาเรียนแพทย์ปรุงยา ส่วนนักเรียนแพทย์ปรุงยา 2 รุ่นถัดจากนี้พบว่าไม่มีการเรียนในรายวิชาดังกล่าวอีกต่อไป โดยในช่วงเวลาต่อมา วิชาที่นักเรียนแพทย์ปรุงยาจะต้องเรียนคือ เภสัชกรรม (Pharmacy) โดยผู้ทำการสอนในรายวิชานี้มี 2 ท่าน คือ Dr. G. Bossoni เป็นเภสัชกรชาวอิตาลี (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 68) และรองอำมาตย์เอก หลวงเภสัชกิจโกศล ผู้ที่เป็นอาจารย์ชาวไทยคนแรกที่ทำการสอนในแผนกแพทย์ผสมยา และเป็นเภสัชกรแผนปัจจุบันท่านแรกของประเทศไทย (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.39) ทั้งนี้ วิชาเภสัชกรรมที่เรียนในการเรียนแพทย์ปรุงยานั้น พบว่าในปี พ.ศ. 2457 ได้มีการแบ่งเนื้อหาการเรียนออกเป็น 2 รายวิชา คือ แมทีเรีย เมดิก้า (Materia Medica) กับเภสัชกรรม (Dispensing Pharmacy) แต่ภายหลังได้รวมเป็นวิชาเดียวกันภายใต้ชื่อวิชาเภสัชกรรม

อย่างไรก็ตาม นอกจากวิชาทางด้านการปรุงยาแล้วยังพบว่าภายในหลักสูตรยังมีการเรียนวิชาอื่นๆ ด้วย อย่างเช่น วิชาแพทย์แผนโบราณมีผู้สอนคือ ขุนศรีคงยศ (ฟื้น จูฑะกานนท์) หากแต่รายวิชาดังกล่าวนี้ถูกยกเลิกการสอนไปในช่วงปี พ.ศ. 2459 (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 89-70) โดยวิชาแพทย์แผนไทยหรือแพทย์แผนโบราณนั้นต้องเรียนทั้งภาษาบาลีสันสกฤตโดยจะต้องจำทั้งชื่อยาไทยและสรรพคุณยาต่างๆ อันปรากฏหลักฐานจากบันทึกของเภสัชกรโอสถ เกษมสุวรรณ ผู้จบการศึกษาเป็นเภสัชกรรุ่นแรกดังความว่า

> “วิชายาไทย วิชานี้ยืดยาวและต้องเรียนต่อลำบากมาก ครูผู้สอนมีด้วยกันสามคน คือ หมอยวง หลวงอุดลฯ และขุนศรียงยศ ทั้งสามคนเป็นหมอไทยที่ชำนาญวิชายาไทยมากที่สุดในขณะนั้น มีคนยกย่องนับถือมาก เป็นหมอไทยผู้ซึ่งต่อมาได้รับเลื่อนวิทยฐานะให้เป็นนายแพทย์แผนปัจจุบันชั้น 1 กันทั้ง 3 คน หลักวิชาเป็นภาษาบาลีสันสกฤตส่วนมากเรียนท่องจำตามธรรมเนียมของแพทย์โบราณทุกอย่าง วิชายาไทยที่เรียนในยุคนั้นถือเป็นวิชาใหญ่วิชาหนึ่งแบ่งแยกออกเป็น 3 ภาคด้วยกัน เท่าที่ข้าพเจ้าจำได้มีภาคสมุฏฐานของโรค ภาคแยกประเภทชื่อยาและภาคสรรพคุณยาไทย จน พ.ศ.2459 การสอนแพทย์แผนโบราณได้ถูกงดไป” (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.60)

จากหลักฐานที่ยกมาประกอบข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนแพทย์ปรุงยาเคยมีการเรียนวิชาแพทย์แผนโบราณ ซึ่งเป็นลักษณะการเรียนด้วยการใช้องค์ความรู้ที่ดำรงมาอย่างยาวนานตาม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

จารีตแพทย์โบราณของไทยด้วยการท่องจำภาษาบาลีสันสกฤตและจำชื่อยาไทยทั้งหมด กระนั้น วิชาแพทย์แผนโบราณหรือวิชายาไทยกลับถูกยกเลิกการสอนในปี พ.ศ. 2459 โดยอาจเป็นผลมาจากขั้นตอนการสอนที่มีความยุ่งยากในการเรียนเนื่องจากต้องให้ผู้เรียนท่องจำภาษาบาลีสันสกฤตทั้งหมดที่เกี่ยวกับการเรียน ทั้งนี้ การยกเลิกการสอนเช่นนี้ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการถอดถอนวิชาที่เป็นองค์ความรู้ของสยามออกไปและเริ่มหันไปยอมรับการใช้องค์ความรู้จากชาติตะวันตกเพื่อทำให้การเรียนแพทย์ปรุงยามีความก้าวหน้าและทันสมัยทัดเทียมชาติตะวันตก อีกทั้ง การยกเลิกการสอนเช่นนี้ก็ยังเกิดขึ้นในห้วงขณะที่บรรดาผู้สอนวิชาแพทย์แผนโบราณจะได้รับเลื่อนวิทยฐานะให้เป็นนายแพทย์แผนปัจจุบันชั้น 1 ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปรับเปลี่ยนความถนัดของผู้สอนในรายวิชาให้สอดคล้องกับการเรียนแพทย์ปรุงยาที่จะมุ่งเน้นการสอนแบบตะวันตกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม จากการสันนิษฐานในหนังสือเรื่อง *จดหมายเหตุ 100 ปี วิชาชีพเภสัชกรรม* ได้ให้เหตุผลในการยุติการเรียนการสอนวิชาแพทย์แผนไทยหรือแพทย์แผนโบราณไว้ 2 ประการ คือ ประการแรก วิชาแพทย์แผนโบราณและตะวันตกไม่สอดคล้องกัน ทำให้เกิดความสับสนในการเรียน รวมถึงยาไทยที่นำมาใช้ก็เป็นยาส่วนตัวของแพทย์ ซึ่งยังมีการปกปิดความรู้หวงวิชายา ประกอบกับร้านขายยาไทยมีจำนวนน้อยในช่วงเวลาขณะนั้น ประการที่สอง ในช่วงต้นรัชกาลที่ 6 ได้มีการยุบกรมแพทย์หลวงทำให้หมอหลวงที่รับราชการนั้นต้องออกมาประกอบอาชีพแพทย์ส่วนตัว ซึ่งนับได้ว่าเป็นการสิ้นสุดบทบาทแพทย์แผนโบราณในราชสำนักอันส่งผลให้เกิดการยุติการสอนรายวิชาดังกล่าวและได้มีการจัดพิมพ์ “ตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์” ขึ้นมาใหม่เพื่อปรับเนื้อหาการเรียนให้มีตำรายาของแพทย์แบบตะวันตกเกือบทั้งหมด (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.132-133) ฉะนั้นแล้ว การยกเลิกวิชาแพทย์แผนโบราณหรือยาไทยนับว่าเป็นจุดเปลี่ยนของการเรียนแพทย์ปรุงยาระยะแรกส่งผลให้การเรียนแพทย์ปรุงยาล้วนหันไปใช้ตำราเรียนและการสอนแบบชาติตะวันตกทั้งสิ้น

ปรากฏการณ์ที่วิชาแพทย์แผนโบราณได้ถูกยกเลิกไปในการเรียนแพทย์ปรุงยานั้นไม่ได้ปรากฏเพียงในการเรียนของนักเรียนแพทย์ปรุงยาแต่เพียงเท่านั้น หากยังพบว่าวิชาแพทย์แผนโบราณนั้นเคยเปิดการเรียนการสอนในช่วงก่อตั้งโรงเรียนราชแพทยาลัยที่ทำการสอนนักเรียนแพทย์ และได้มีการยกเลิกการสอนวิชาแพทย์แผนโบราณออกไปเมื่อปี พ.ศ. 2450 ด้วยเช่นกัน (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2548, น.30) ทว่า วิชาแพทย์แผนโบราณกลับถูกนำกลับเข้ามาใช้เรียนในการเรียนการสอนของนักเรียนแพทย์ปรุงยาอีกครั้ง หากแต่สอนได้เพียง 2 ปีก็ถูกยกเลิก โดยกล่าวได้ว่าการยกเลิกวิชาแพทย์แผนโบราณ หรือแพทย์แผนไทยทั้งในหลักสูตรของแพทย์และแพทย์ปรุงยาเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มชนชั้นนำของสยามพยายามที่จะผลักดันและหันไปยอมรับการใช้องค์ความรู้แบบตะวันตกในการบำบัดรักษารวมไปถึงการปรุงยา จนทำให้ยาไทยที่มีการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เริ่มหมดความนิยมลง ในลักษณะทำนองเดียวกัน การจ้างครูต่างชาติเข้ามาสอนเหล่านักเรียน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

แพทย์ปรุงยาให้มีความรู้ที่ทันสมัย จึงยิ่งเป็นการตอกย้ำการลดลงด้านการสอนด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่เริ่มหมดความนิยมลง โดยหันไปให้ความสำคัญกับองค์ความรู้แบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การหันไปยอมรับการใช้องค์ความรู้แบบตะวันตกยังสะท้อนให้เห็นมากยิ่งขึ้นในด้านของการบำบัดรักษาและการปรุงยาอันสะท้อนให้เห็นจากการมีคนสยามไปเรียนแพทย์ตะวันตกจากสหรัฐอเมริกา ที่ University of Pensylvania คือ นายเทียนฮี้ สารสิน ซึ่งหลังจบการศึกษาก็ได้เข้ารับราชการในกรมทหารบกราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์ โดยรับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยแพทย์ หลังจากนั้นก็เข้ารับตำแหน่งอีกหลายตำแหน่ง รวมถึงเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงพยาบาลทหารหน้าด้วยเช่นกัน โดยการที่มีคนไทยจบแพทย์จากสหรัฐอเมริกาและได้เข้าทำงานในราชการทหารอาจทำให้การใช้ยาฝรั่งแพร่หลายในหน่วยงานราชการต่างๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้นซึ่งถือได้ว่าเป็นความแปลกใหม่ในช่วงเวลาที่ประชาชนบางส่วนในประเทศยังคงนิยมแพทย์แผนโบราณและมีเพียงนายเทียนฮี้ สารสิน (ภายหลังได้พระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาสารสินสวามิภักดิ์) เป็นแพทย์แผนปัจจุบันเพียงคนเดียว ต่อมา เมื่อยาฝรั่งก็เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นซึ่งเป็นผลจากการจัดสร้างโรงพยาบาลจากแพทย์ชาวตะวันตกมากขึ้น เช่น โรงพยาบาลของคณะมิชชันนารี เพรสไปทีเรียน การปรากฏตัวขึ้นของโรงพยาบาลในลักษณะนี้จึงทำให้การรักษาแบบไทยลดลงรวมไปถึงการใช้องค์ความรู้แบบไทยอย่างการเรียนวิชาแพทย์แผนโบราณก็เริ่มถูกยกเลิก ทั้งยังส่งผลให้วิธีการรักษาและการใช้ยาไทยเริ่มจางหายไป (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 145-146) นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างบุคคลอีกผู้หนึ่งที่ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงการใช้องค์ความรู้แบบตะวันด้านการแพทย์ในหน่วยงานทหารของไทย คือ ม.ร.ว.สุวพันธุ์ สนิทวงศ์ ซึ่งจบการศึกษาแพทย์จากยุโรป โดยได้ใบปริญญา M.B.C.M. (ปริญญาเบชเลอออฟเมดิซีน มหาวิทยาลัยเอเดินเบอเรอ (สุวพันธุ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2470, น.5)) จาก Edinburgh University (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 148) โดยอาจกล่าวได้ว่า การที่บุคคลอันมีความรู้ทางด้านการแพทย์และแพทย์ปรุงยาที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ และความต้องการของชนชั้นนำสยามที่ต้องการให้มีแพทย์และแพทย์ปรุงยาเข้ามามีส่วนร่วมในหน่วยงานราชการทหารเป็นอันดับแรก ดังนั้นแพทย์ปรุงยาที่ถูกจัดเข้าร่วมในหน่วนราชการทหารจึงมีส่วนร่วมในการทำให้การใช้ยารักษาแบบตะวันตกแพร่กระจายไปในหน่วยงานราชการทหารต่างๆ ด้วยเช่นกัน

ขณะเดียวกัน นักเรียนแพทย์ปรุงยาที่เรียนปรุงยาด้วยความรู้แบบตะวันตกในโรงเรียนราชแพทยาลัยก็ต้องออกฝึกปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษา โดยมีสถานที่การฝึกงาน คือ ห้องปรุงยาศิริราชพยาบาลและห้างขายยาท่าเตียน ซึ่งห้างขายยานี้มีเภสัชกรโรสันแบร์ (R.B.) เป็นเภสัชกรประจำห้องปรุงยา กล่าวได้ว่าการมีสถานที่ฝึกงานตามโรงพยาบาลและห้างขายยาของฝรั่งนั้นล้วนเป็นการบ่งบอกสถานภาพของนักเรียนแพทย์ปรุงยาที่ยังมิได้มีสถานที่ฝึกงานของตนเองอย่างเป็นหลักแหล่งชัดเจน หากยังต้องพึ่งพิงอยู่กับสถาบันทางการแพทย์และห้างขายยาของฝรั่งอันเป็นการฝึกปฏิบัติงานที่แนบชิดอยู่กับการใช้องค์ความรู้ตามอย่างชาติตะวันตกในขณะนั้น ต่อมา ในส่วน

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ของด้านการบริหารงานของแผนกแพทย์ปรุงยาในสังกัดโรงเรียนราชแพทยาลัยยังได้มีการแบ่งรายวิชาการสอนออกไปตามความถนัดหรือความเหมาะสมของอาจารย์ที่สามารถมาสอนได้ คือ อาจารย์ที่สอนรายวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานจะเป็นอาจารย์พิเศษที่ไม่สังกัดโรงเรียนราชแพทยาลัย อย่างเช่น อาจารย์ที่สอนวิชาพื้นฐานอาชีพ คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทร ซึ่งกำกับกรมพยาบาล ในขณะที่อาจารย์ผู้สอนวิชาชีพคืออาจารย์ผู้ที่สังกัดกับโรงเรียนราชแพทยาลัยโดยตรง คือ หลวงเภสัชกิจโกศล รวมถึงชาวต่างชาติที่เป็นอาจารย์พิเศษ คือ Dr. G. Bossoni ทั้งนี้ การที่มีอาจารย์ผู้สอนทั้งที่สังกัดโรงเรียนราชแพทยาลัยและเป็นผู้ที่มาจากภายนอกคอยสอนรายวิชาต่างๆ ให้กับนักเรียนแพทย์ปรุงยายิ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพของการเรียนแพทย์ปรุงยาในระยะแรกที่ยังคงพึ่งพิงผู้ที่มีความรู้จากหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาร่วมสอนด้วย อาทิ กรมพยาบาล รวมถึงมีการจ้างอาจารย์พิเศษชาวต่างชาติเข้ามาร่วมสอนนักเรียนแพทย์ปรุงยาด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ หากพิจารณาลักษณะสถานภาพการบริหารงานภายในด้านการสอนของนักเรียนแพทย์ปรุงยาแล้วนั้น จะพบว่าสังคมสยามในช่วงเวลานั้นยังไม่มีผู้จบการศึกษาด้านแพทย์ปรุงยาโดยตรงมาทำหน้าที่สอนนักเรียนแพทย์ปรุงยาแต่อย่างใด นอกจากนี้ ด้านการเรียนของนักเรียนแพทย์ปรุงยายังได้แบ่งลักษณะการเรียนเป็นภาคทฤษฎีอันมีการเรียนบรรยาย 1-2 ชั่วโมง และภาคปฏิบัติการ ซึ่งเรียนวิชาละ 1-2 ชั่วโมงเช่นเดียวกัน โดยภาคปฏิบัติการถูกเรียกกันในช่วงเวลานั้นว่า “ภาคทดลอง” โดยจะเรียนกันตั้งแต่ 8.00-16.00 น. และมีวันหยุดเพียง 1 วัน คือ วันอาทิตย์เท่านั้น (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 69-71)

องค์ความรู้ในการเรียนแพทย์ปรุงยา

องค์ความรู้ที่ใช้ในการเรียนแพทย์ปรุงยาในระยะแรกที่เปิดทำการสอนนักเรียนแพทย์ปรุงยาหลักสูตรการศึกษาปี พ.ศ. 2457 เป็นหลักสูตรเรียน 3 ปี โดยปีที่ 1 ให้เริ่มเรียนวิทยาศาสตร์รากฐานร่วมกับนักเรียนแพทย์ ส่วนปีที่ 2 ให้เรียนวิชาเภสัชศาสตร์และวิทยาศาสตร์รากฐานเพิ่มเติม ส่วนในปีสุดท้ายให้มีการเรียนวิชาทางเภสัชศาสตร์เพิ่มเติม ประกอบกับต้องออกฝึกปฏิบัติงาน 6 เดือนตามร้านขายยาของหมอฝรั่ง (จำลอง สุวคนธ์, 2496, น.34) อีกทั้งหลักสูตรการศึกษาแพทย์ปรุงยาช่วงระยะแรกนั้นมีจำนวนนักเรียนมาสมัครเพียง 4 คน คือ นายสำเภา นายอำไพ นายสวัสดิ์ และนายใช้ ซึ่งเป็นนักเรียนแพทย์มาก่อนทั้งสิ้น หากแต่ในจำนวนผู้เรียนทั้งหมด 4 คนนี้ กลับมีผู้ที่จบการศึกษาเพียง 2 คน โดยเรียนจบกันในช่วงปลายปี พ.ศ. 2458 โดยผู้ที่เรียนจบภายในช่วงปลายปีนี้เป็นผลสืบเนื่องจากการที่พวกเขาเคยเป็นนักเรียนแพทย์ที่เรียนหลักสูตรแพทย์มาแล้ว 1 ปี และขอเทียบโอนมาเรียนในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาในภายหลัง จึงทำให้พวกเขาสามารถเรียนจบได้ภายในเวลาเพียงแค่ 2 ปี อย่างไรก็ตาม การเทียบโอนจากนักเรียนแพทย์มาเข้าเรียนแพทย์ปรุงยานั้นสะท้อนให้เห็นว่าโรงเรียนแพทยาลัยได้มีการแยกหน้าที่การทำงานของสองวิชาชีพนี้ออกจากกันอย่างชัดเจนและ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ต้องการมิให้เกิดความสับสนระหว่างแพทย์กับแพทย์ปรุงยา ซึ่งเมื่อเข้าประกอบอาชีพแล้วแพทย์ทั้งสองประเภทจะมีหน้าที่รับผิดชอบแตกต่างกัน ดังปรากฏหลักฐานจากบันทึกของนายใช้ ผู้ที่เป็นนักเรียนแพทย์แล้วมีใจอยากเรียนแพทย์ปรุงยาดังความว่า

> “สำหรับส่วนตัวของข้าพเจ้าที่ได้โอนไปเรียนวิชาแพทย์ปรุงยาในสมัยนั้น มีเหตุผลอยู่ว่าข้าพเจ้าเคยได้ยินกรมขุนชัยนาทฯ ทรงปรารภว่าผู้ที่จะออกไปประกอบโรคศิลปะเป็นแพทย์นั้นจะทำการปรุงยาขายด้วยไม่ได้ ผิดกฎหมาย แพทย์มีหน้าที่รักษาพยาบาลคนไข้เท่านั้น ผู้ที่สำเร็จวิชาปรุงยาออกไปเป็นแพทย์ผสมยาเท่านั้น จึงจะปรุงยาขายได้แต่จะทำการรักษาพยาบาลอย่างแพทย์ไม่ได้ เพราะผิดเช่นเดียวกันในเวลานั้นญาติผู้ใหญ่ของข้าพเจ้าคนหนึ่งมีร้านขายยาอยู่แล้วแห่งหนึ่ง คือ ห้างขายยาบุญมี แรกทีเดียวข้าพเจ้าได้ตั้งปณิธานไว้แล้วว่าเมื่อศึกษาแพทย์สำเร็จแล้วก็จะไปทำงานขายยาที่ร้าน แต่ต่อมาเมื่อภายหลัง เมื่อเห็นว่าจะเป็นการผิดกฎหมาย จึงได้ตกลงโอนไปเรียนวิชาแพทย์ผสมยาตามที่ได้กล่าวมาและก็ได้เรียนเรื่อยมาจนสำเร็จออกเป็นเภสัชกรรุ่นแรกที่สุดของประเทศและข้าพเจ้าก็ได้ประกอบอาชีพนี้เรื่อยมาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนนักศึกษาอีก 3 คนที่ได้โอนไปเรียนพร้อมกับข้าพเจ้าในสมัยนั้น คิดว่าคงจะมีเหตุผลทำนองเดียวกับของข้าพเจ้าเหมือนกัน” (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.33)

จากข้อความหลักฐานที่ยกมาข้างต้นได้ช่วยสะท้อนให้เห็นว่า อาชีพแพทย์และแพทย์ปรุงยานั้นได้ถูกแยกออกจากกันอย่างชัดเจน ด้วยหากผู้ใดต้องการเป็นแพทย์ปรุงยาจะต้องทำหน้าที่ปรุงยาเพียงอย่างเดียว และจะไม่สามารถทำหน้าที่รักษาคนไข้ได้ ในลักษณะทำนองเดียวกัน ผู้ที่ประกอบอาชีพแพทย์ก็ต้องทำหน้าที่รักษาคนไข้เพียงเท่านั้นและมิสามารถทำการปรุงยาได้เนื่องจากผิดกฎหมายของสยามขณะนั้น นอกจากนี้แม้ว่าในการเรียนแพทย์ปรุงยาในช่วงแรกเริ่มของหลักสูตรจะมีการเรียนการสอนทั้งศาสตร์ของแพทย์และแพทย์ปรุงยาผสมผสานร่วมกัน แต่ผู้ที่เรียนจบแพทย์ปรุงยาก็ไม่สามารถเข้ามาทำหน้าที่ทั้งแพทย์และแพทย์ปรุงยาภายในวิชาชีพเดียวกันได้ ดังเช่นในกรณีของนักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรกที่ถึงแม้ว่าจะเคยเป็นนักเรียนแพทย์มาก่อนแล้วก็ตาม หากก็ไม่สามารถทำหน้าที่ทั้งสองอย่างได้พร้อมกัน ทั้งนี้ ลักษณะการเรียนของนักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรกถูกสะท้อนให้เห็นผ่านบรรยากาศการเรียนจากบันทึกของนายใช้ที่กล่าวว่าการเรียนแพทย์ปรุงยาของนักเรียนรุ่นแรกทั้ง 4 คนจะเริ่มได้เรียนวิชาที่ต่างออกไปในรายวิชาของปีที่ 2 ของหลักสูตรแพทย์ปรุงยา เนื่องจากในปีแรกนั้น รายวิชาของหลักสูตรแพทย์และแพทย์ปรุงยาจะเรียนในรายวิชาที่คล้ายคลึงกัน โดยวิชาเฉพาะที่ได้เรียนมากที่สุดรองจากวิชาเภสัชกรรม คือ ยาไทย โดยใช้ทักษะการท่องจำชื่อยา สรรพคุณยาต่างๆ ส่วนในปีที่ 3 ก็มีการเรียนพร้อมกับภาคฝึกปฏิบัติงานเป็นเวลา 6 เดือน ซึ่งจะได้ไปฝึกงานที่ร้านขายยาท่าเตียน พร้อมด้วยการฝึกปฏิบัติงานต่อเนื่องที่โอสถศาลาของรัฐบาล ทั้งนี้

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ร้านขายยาที่ท่าเตียนถือได้ว่าเป็นร้านขายยาที่ควบคุมโดยเภสัชกรต่างชาติจากยุโรปเกือบทั้งสิ้น ดังปรากฏหลักฐานจากบันทึกของนายใช้ดังความว่า

> “เนื่องจากวิชาแพทย์ปีที่ 1 เรียนวิชากายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยา ฟิสิกส์ เคมี และพฤกษศาสตร์ ซึ่งเหมือนกับหลักสูตรปี 1 ของหลักสูตรแพทย์ปรุงยา นักเรียนทั้ง 4 คน จึงเริ่มเรียนปีที่ 2
> เมื่อพวกเราเข้าเรียนในปีแรกนั้นมีวิชาที่สอนกัน คือ วิชาพฤกษศาสตร์ เภสัชกรรม แมตทีเรียเมดิก้า เคมี ภาษาละติน และวิชายาไทย ครูที่สอนมากวิชาที่สุดในสมัยนั้นคือ Mr.G. Bossoni ซึ่งเป็นเภสัชกรได้รับประกาศนียบัตรการปรุงยามาจากประเทศอิตาลี เป็นอิตาเลียนเข้ามาอยู่เมืองไทยนานจนพูดภาษาไทยได้ดี และมีความรู้ทางเภสัชกรรมมาก สอนหลายวิชาด้วยกัน คือ วิชาพฤกษศาสตร์ แมตทีเรียเมดิก้า และเภสัชกรรม วิชาที่ท่านถนัดมากที่สุดคือ วิชาเภสัชกรรม พวกเราได้รับหลักวิชาการปรุงยาจากท่านมากที่สุด วิชาเคมีนั้น ม.จ.พูนศรีเกษม เป็นผู้ทรงสอนในกรมขุนชัยนาทฯ ทรงสอนวิชาภาษาละติน
>
> วิชาที่เราต้องเรียนมากที่สุดถัดจากวิชาเภสัชกรรมตามหลักสากล คือ วิชายาไทย สอนโดยหมอยวง หลวงดุลฯ และขุนศรียงยศ ทั้งสามคนเป็นผู้ที่มีความชำนาญวิชายาไทยมากที่สุดเป็นหมอไทยที่ต่อมาได้รับเลื่อนวิทยฐานะให้เป็นนายแพทย์แผนปัจจุบันชั้น 1 ทั้ง 3 คน วิชายาไทยนี้มีการสอน 3 ภาค คือ สมุฏฐานของโรค แยกประเภท ชื่อยา และสรรพคุณยาไทย ซึ่งต้องท่องจำกันมากมาย”
>
> ปีที่ 3 เรียนวิชาพฤกษศาสตร์ เคมี ภาษาละติน เภสัชกรรม แมตทีเรียเมดิก้า เพิ่มเติมร่วมกับภาคทดลองนาน 6 เดือน ภาคทดลองประกอบไปด้วยการฝึกงานด้านการปรุงยาที่ห้างขายยาท่าเตียน ซึ่งเจ้าของเป็นเภสัชกรชาวเยอรมัน ชื่อแอสแช็ค ทำหน้าที่ขายยา และมีแพทย์ชาวเยอรมันประจำเพื่อรักษาคนไข้ มิสเตอร์โรสัน แบร์เป็นผู้ควบคุมการปรุงยาประจำร้าน ทั้งสามคนประกอบโรคศิลป์ตามอาชีพของตน หลังจากนั้นได้ย้ายไปฝึกที่กองโอสถศาลาของรัฐบาล ซึ่งขณะนั้นมีชาวต่างชาติรับราชการอยู่หลายคนทั้งแพทย์และเภสัชกรทำในวิชาชีพของแต่ละแขนงที่ตนถนัดงานไม่ก้าวก่ายกันที่กองโอสถศาลานี้มีมิสเตอร์โกนัดเป็นเภสัชกรที่ทำหน้าที่ควบคุมการจำหน่ายและการปรุงยา” (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.33)

จากข้อความที่ยกมาทั้งหมดนั้น สะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศการเรียนแพทย์ปรุงยาที่พบว่ามีการเรียนวิชาพฤกษศาสตร์ เภสัชกรรม แมตทีเรียเมดิก้า อันเป็นวิชาที่ใช้องค์ความรู้จากต่างประเทศ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้แม้ในรายชื่อของวิชาที่มีการตั้งชื่อเป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “แมตทีเรียเมดิก้า” นอกจากนี้ ในการเรียนด้านการปรุงยายังพบว่า นักเรียนแพทย์ปรุงยายังมีความจำเป็นต้องศึกษาวิชาพฤกษศาสตร์อันเกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อีกทั้งผู้สอนรายวิชาดังกล่าวยังเป็นเภสัชกรจากประเทศอิตาลีผู้ทำหน้าที่สอนในรายวิชาสำคัญๆ เช่น วิชาแมตทีเรียเมดิก้า เภสัชกรรม และพฤกษศาสตร์ ด้วยเหตุเช่นนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า การเรียนในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาในช่วงเวลานี้ก็ยังคงเป็นการหยิบยืมและนำเข้าองค์ความรู้จากต่างประเทศแทบทั้งหมด กระนั้น ในด้านของอาจารย์ผู้สอนก็ยังมีผู้สอนชาวไทยอยู่บ้าง แม้จะนับได้ว่ามีจำนวนน้อยกว่าชาวต่างชาติผู้เข้ามาทำการสอนอยู่ในหลักสูตรแพทย์ปรุงยา และถือได้ว่าชาวต่างชาติเหล่านั้นล้วนเปรียบเสมือนเป็นหัวใจซึ่งขับเคลื่อนและสูบฉีดให้หลักสูตรแพทย์ปรุงยาดำเนินไปได้ ทั้งนี้ นอกจากการเรียนที่มีการจ้างครูชาวต่างประเทศแล้วนั้น จากข้อความที่ยกมาประกอบข้างต้นยังช่วยสะท้อนให้เห็นอีกว่า การเรียนวิชายาไทยยังคงไม่ได้รับการยอมรับให้มีความเป็นสากล แม้ว่าวิชายาไทยจะเป็นวิชาที่ถูกจัดสรรให้มีช่วงเวลาเรียนมากที่สุดรองจากวิชาเภสัชกรรมก็ตาม ลักษณะของการไม่ยอมรับวิชายาไทยให้เป็นสากลเช่นนี้จึงยิ่งเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของความรู้จากตะวันตก ดังปรากฏให้เห็นเพิ่มเติมถึงกรณีเช่นนี้ในการออกฝึกปฏิบัติงานที่เรียกว่า “ภาคทดลอง” ซึ่งจะพบว่าการฝึกปฏิบัติงานของนักเรียนแพทย์ปรุงยาล้วนจะต้องเข้ารับการฝึกงานกับเภสัชกรชาวต่างชาติทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกปฏิบัติงานที่ต้องปฏิบัติงานตามห้างขายยาที่ล้วนมีเจ้าของหรือเภสัชกรเป็นชาวต่างชาติแทบทั้งสิ้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าการฝึกงานของนักเรียนแพทย์ปรุงยากับชาวต่างชาติที่มาทำงานในสยามนั้น นอกจากจะสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับองค์ความรู้จากชาติตะวันตกที่มีความเป็นสากลและดูเสมือนจะมีความสำคัญยิ่งกว่าความรู้แบบดั้งเดิมในสังคมสยามแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่า นักเรียนแพทย์ปรุงยาจะต้องมีความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศที่คล่องแคล่ว เพื่อให้สอดคล้องไปกับหลักสูตรแพทย์ปรุงยาในช่วงเวลานั้นที่มีการบังคับให้เรียนวิชาภาษาละตินเพื่อให้นักเรียนแพทย์ปรุงยาเขียนใบสั่งยาเป็นภาษาละติน รวมถึงอ่านตำราเรียนเรื่องการปรุงยาในภาคภาษาต่างประเทศได้อย่างคล่องแคล่ว

ต่อมา นักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นที่ 2 (พ.ศ. 2458-2463) มีการเรียนที่เหมือนกับนักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรก (พ.ศ. 2457-2458) คือ ในช่วงปีที่ 1 จะมีการเรียนวิชาภาษาละติน (Latin) วิชาเคมี (Chemistry) วิชาพฤกษศาสตร์ (Botany) วิชาเภสัชกรรม (Pharmacy) วิชาแพทย์ไทย (Traditional Medicine) ต่อมาในชั้นปีที่ 2 จะมีการเรียนวิชาเคมี (Chemistry) พฤกษศาสตร์ (Botany) เภสัชกรรม (Pharmacy) และในส่วนของปีที่ 3 เรียนวิชาเคมี (Chemistry) เภสัชกรรม (Pharmacy) และมีการฝึกงาน (Professional Practice) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 314) จากหลักสูตรการเรียนแพทย์ปรุงยาสะท้อนให้เห็นความแตกต่างจากนักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรก คือ ในช่วงชั้นปีที่ 1 พบว่ามีการปูพื้นฐานให้เรียนวิชาภาษาละตินตั้งแต่ชั้นปีแรก ซึ่งแตกต่างจากนักเรียนรุ่นแรกจะเรียนภาษาละตินในชั้นปีที่ 2 ประกอบกับให้มีการเรียนวิชาแพทย์แผนโบราณในช่วงปีที่ 1

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เพียงปีเดียว อย่างไรก็ตาม ในด้านของรายวิชาที่แตกต่างจากหลักสูตรแพทย์ปรุงยารุ่นแรก คือ รายวิชาที่จะทำการสอนในชั้นปีที่ 1 โดยมีการเพิ่มรายวิชาความรู้เบื้องต้นในการปรุงยา วิชามาตราชั่งและวัด วิชายาแผนโบราณ (เลิกสอนในปี พ.ศ. 2461) โดยวิชาความรู้เบื้องต้นในการปรุงยานั้น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร และนายอาเธอร์ พีตซ์ เป็นผู้สอน ส่วนวิชามาตราชั่งวัดและวัด มีดร.โบสโซนีเป็นผู้ทำหน้าที่สอน ส่วนในรายวิชายาแผนโบราณมีอาจารย์สลับกันสอน คือ หมอยวง หลวงดุลยการพินิจ ขุนศรีคงยศ อีกทั้งยังมีการเพิ่มการสอนวิชาภาษาอังกฤษเข้ามาในการเรียนแพทย์ปรุงยา อันถือเป็นรายวิชาทางด้านภาษาที่ถูกเพิ่มเติมเข้ามานอกเหนือไปจากการสอนรายวิชาภาษาละตินที่กระทำกันอยู่แล้ว โดยมี ม.จ.พูนศรีเกษม เกษมศรี และ ดร.โบสโซนี คอยทำหน้าที่สอนวิชาภาษาอังกฤษ และหลวงคุ้มกระบวนสอน เป็นผู้สอนภาษาละติน ส่วนในรายวิชาชั้นปีที่ 2 มีการเพิ่มรายวิชาที่แตกต่างจากนักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรก คือ วิชาการปรุงยาเตรียมกาเลนิกัล วิชาแมทีเรียเมดิกะ ทั้งสองวิชามี ดร. โบสโซนี เป็นผู้สอน ต่อมาในชั้นปีที่ 3 มีการเรียนวิชาพฤกษศาสตร์ในทางสมุนไพร วิชาการปรุงยาตำรับ วิชาภาษาละตินในทางยา วิชาเคมี และวิชาแมทีเรียเมดิกะ รวมถึงมีการฝึกหัดในโรงพยาบาลต่างๆ โดยในช่วงแรกรายวิชาพฤกษศาสตร์ในทางสมุนไพร วิชาแมทีเรียเมดิกะ วิชาการปรุงยาตำรับ และวิชาภาษาละตินในทางยามี ดร.โบสโซนี เป็นผู้สอนทั้งหมด ต่อมาในภายหลังได้มีพระมนตรีพจนกิจ เข้ามาทำหน้าที่เป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาพฤกษศาสตร์ในทางสมุนไพร ส่วนวิชาปรุงยาตำรับ ได้ให้หลวงเภสัชกิจโกศลเป็นผู้สอน (คณะเภสัชศาสตร์, 2510, น.431-432)

จากหลักฐานการเรียนรายวิชาแพทย์ปรุงยาอันมีการเพิ่มรายวิชาเข้ามานั้นสะท้อนให้เห็นว่าองค์ความรู้ในการเรียนแพทย์ปรุงยามีการเรียนวิชาภาษาต่างประเทศควบคู่กันไปด้วยการเพิ่มรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มทักษะการอ่านตำรายาจากต่างประเทศและการปรุงยา รวมถึงการเพิ่มวิชาพฤกษศาสตร์ในทางสมุนไพรก็เป็นการบ่งบอกถึงความพยายามในการปรุงยาที่ใช้วัตถุดิบทางด้านสมุนไพรเข้ามาประยุกต์ในการผลิตยา และวิชาการปรุงยาเตรียมกาเลนิกัล (วิชาการปรุงยาเตรียมกาเลนิกัล เป็นวิชาการเตรียมยาหรือสารสกัดที่ได้จากเนื้อเยื่อพืชและสัตว์มากกว่า 1 ชนิดขึ้นไป ทั้งนี้คำว่า “กาเลนิกัล” สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นการถอดเสียงจากคำภาษาอังกฤษ “Galenical Pharmacy” ซึ่งจะถูกเรียกในภายหลังด้วยชื่อ วิชาเภสัชกรรมแบบกาเลน และคำดังกล่าวนี้เป็นคำที่ตั้งมาจากชื่อของ Galenus Claudius ผู้ที่เป็นแพทย์และนักธรรมชาติวิทยาชาวโรมันเชื้อสายกรีกอันมีอิทธิพลต่อวงการแพทย์ของตะวันตก) ก็เป็นรายวิชาที่ถูกเพิ่มเข้ามาในระยะเวลาดังกล่าวนี้ และเป็นรายวิชาที่ใช้สอนเพื่อให้นักเรียนแพทย์ปรุงยาสามารถทำการสกัดสารสกัดที่ได้จากพืชบางประเภทที่สามารถหาได้จากพืชเป็นการเฉพาะ และสารสกัดเหล่านี้ยังมีมากกว่าหนึ่งชนิดและมักจะมีความสำคัญมากต่อการนำมาผลิตยา อีกทั้ง รายวิชาการปรุงยาเตรียมกาเลนิกัลยังมีสอดคล้องไปถึงการเรียนในรายวิชาแมทีเรียเมดิกะ อันเป็นวิชาที่ปรุงยาจากพืช ส่วนถึงรายวิชากายวิภาคได้หายไป

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ในช่วงระยะเวลานี้อันแตกต่างจากนักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรกที่มีการเรียนวิชากายวิภาค ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วง พ.ศ. 2458-2463 การเรียนแพทย์ปรุงยานั้นเริ่มให้ความสำคัญกับการปรุงยาด้วยพืชพรรณสมุนไพรแบบต่างๆ และเริ่มมีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากชาติตะวันตกในเรื่องของพืชสมุนไพรต่างๆ อันถือเป็นการปรับเปลี่ยนรูปแบบการศึกษาให้มีความเหมาะสมกับบริบทต่างๆ ในสังคมสยามมากขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ต่อเนื่องขององค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลานี้กับช่วงระยะเวลาก่อนหน้านี้ กล่าวคือ ในช่วงที่นักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรกได้เรียนจะมีการสอนในรายวิชาพฤกษศาสตร์และแมทีเรียเมดิกะเท่านั้นที่เรียนเกี่ยวกับการปรุงยาจากพืชต่างๆ ต่างจากช่วงเวลาต่อมาที่มีการเรียนเกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เพิ่มมากขึ้น รวมถึงเทคนิคการปรุงยาที่นักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นที่ 2 จะเรียนแบบลงลึกมากขึ้น อีกทั้ง ในด้านการเรียนภาษาต่างประเทศก็เริ่มมีการสอนวิชาภาษาอังกฤษให้แก่นักเรียนแพทย์ปรุงยา อันต่างออกไปจากช่วงเวลาก่อนหน้าที่มีเพียงแค่วิชาภาษาละติน

เป็นที่น่าสังเกตอีกว่า การเรียนแพทย์ปรุงยาในช่วง พ.ศ. 2458-2463 ที่กล่าวมานั้นล้วนสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนแพทย์ปรุงยาอันให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ต่างประเทศและการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการปรุงยา โดยมีปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ โดยประการแรก คือ การเพิ่มรายวิชาภาษาอังกฤษเข้ามาในหลักสูตรแพทย์ปรุงยา ส่งผลให้การเรียนแพทย์ปรุงยามีการเรียนภาษาที่สามนอกเหนือจากภาษาละตินที่เคยเรียนมาตั้งแต่ช่วงก่อตั้งแผนกแพทย์ปรุงยา จึงทำให้นักเรียนแพทย์ปรุงยามีความรู้ด้านภาษาอังกฤษควบคู่ไปกับภาษาละติน อีกทั้งเป็นการยอมรับการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อสร้างความเข้าใจในการเรียนตำรายาและการปรุงยา ประการที่สอง การยกเลิกวิชาแพทย์แผนโบราณหรือยาไทยในปี พ.ศ. 2459 ส่งผลให้องค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เคยให้ความสำคัญกับยาไทยกลายเป็นการเรียนแพทย์ปรุงยาที่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้แบบชาติตะวันตกเพื่อความทันสมัยและสากล ประกอบกับทำให้วิชายาไทยหายไปจากสถาบันการศึกษาของสยาม ประการที่สาม การเพิ่มรายวิชาพฤกษศาสตร์ในทางสมุนไพร วิชาการปรุงยาเตรียมกาเลนิกัล รวมถึงวิชาความรู้เบื้องต้นในการปรุงยาและวิชามาตราชั่งและวัด ล้วนเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการปรุงยาและการเรียนเกี่ยวกับการปรุงยาด้วยการทำความเข้าใจพฤกษศาสตร์ พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ พร้อมกับมีการคำนวณวัดตวงวัตถุดิบในการผลิตยาเพื่อความแม่นยำและทำให้ได้ยามีคุณภาพตามหลักการเรียนแบบชาติตะวันตก อีกทั้งยังเรียนวิธีการปรุงยาด้วยวิธีการแบบกาเลนิกัล คือ การเตรียมสารสกัดที่ได้จากพืชต่างๆ มาใช้ในการปรุงยา ซึ่งสอดคล้องกับการเรียนในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ที่มีการเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์ในทางสมุนไพร ความเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จึงทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาได้หันมามุ่งให้ความสำคัญทางด้านการปรุงยาจากพืชเป็นส่วนสำคัญหลัก ประการที่สี่ เหล่าบรรดาอาจารย์ที่สอนนักเรียนแพทย์ปรุงยาล้วนเป็นเภสัชกรต่างชาติและเป็นเจ้านายกลุ่มชนชั้นสูงที่จบ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การศึกษาจากต่างประเทศ จึงทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ปรุงยามีพัฒนาการที่ก้าวหน้าอย่างมาก ด้วยการใช้องค์ความรู้จากตะวันตกเป็นหลักในการเรียนแพทย์ปรุงยา

บนพื้นฐานของหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรกเมื่อปี พ.ศ. 2457-2458 นั้นยังสามารถผลิตแพทย์ปรุงยาผู้สำเร็จการศึกษาได้เพียง 2 คน อีกทั้ง นักเรียนแพทย์ปรุงยารุ่นแรกเหล่านี้ยังเป็นนักเรียนเพียงรุ่นเดียวที่ได้ร่ำเรียนวิชาแพทย์ไทยหรือแพทย์แผนโบราณ เพราะในรายวิชานอกเหนือจากนั้นในหลักสูตรจะเป็นการเรียนที่นำองค์ความรู้ชาติตะวันตกเข้ามาประกอบการสอนเกือบทั้งหมด รวมถึงยังมีการเรียนวิชาภาษาละติน ซึ่งเป็นรายวิชาด้านภาษาเพียงรายวิชาเดียวที่ถูกสอนในหลักสูตร ในช่วงเวลาต่อมา การเรียนในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาปี พ.ศ. 2458 จึงได้มีนักเรียนแพทย์มาสมัครเรียนเพิ่มเติมมากขึ้นจำนวน 24 คน ทว่าในช่วงปีถัดมา หรือในปี พ.ศ. 2459 กลับมีนักเรียนมาสมัครเรียนในหลักสูตรเพียง 6 คน ส่วนในปี พ.ศ. 2462 มีผู้สำเร็จการศึกษา 7 คน และ พ.ศ. 2463 มีผู้สำเร็จการศึกษา 16 คน รวมทั้งสิ้นแล้วมีผู้สำเร็จประกาศนียบัตรแพทย์ปรุงยา ในปี พ.ศ.2457-2463 จากการศึกษาในคณะแพทย์ในสมัยแรกที่จัดตั้งโดยสมเด็จพระเจ้ากรมน้องยาเธอกรมขุนชัยนาทนเรนทรนั้นมีผู้สำเร็จการศึกษาทั้งหมด 25 คน (จำลอง สุวคนธ์, 2496, น.34-35)

นอกจากนี้ การศึกษาแพทย์ปรุงยาในช่วงปี พ.ศ. 2457-2463 นั้นยังมีผู้สำเร็จการศึกษาทั้งสิ้น 25 คน และภายหลังจากจบการศึกษาพบว่านักเรียนแพทย์ปรุงยาได้รับราชการในหน่วยงานทหารเป็นส่วนใหญ่ อันเป็นไปตามเป้าหมายของสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถที่ต้องการผลิตแพทย์ปรุงยาเพื่อสามารถทำการรักษาทหารในหน่วยกองทหารของตนเอง ดังปรากฏหลักฐานว่ามีนักเรียนแพทย์ปรุงยาเข้ารับราชการในหน่วยราชการทหาร โดยส่วนมากเป็นหัวหน้าของวิชาชีพแพทย์ปรุงยาในราชการต่างๆ ดังต่อไปนี้

> “๑.นายใช้ เกษมสุวรรณ ป.ภ.๒๔๕๘ (ขุนโอสถสิทธิการ) ประจำกองโอสถศาลา ปัจจุบันเป็นผู้จัดการโรงงานเภสัชกรรม กระทรวงการสาธารณสุข
>
> ๒.นายบุญเกิด เอฬะกานนท์ ป.ภ.๒๔๖๒ (ขุนเภสัชการโกวิท) เป็นหัวหน้าแผนกเภสัชกรรม ศิริราชพยาบาล ปัจจุบัน นายเภสัชเอฬะกานนท์ ยังดำรงตำแหน่งอยู่ ณ สถานที่เดิม
>
> ๓.นายเงี่ยม ปานะสุทธะ ป.ภ.๒๔๖๒ (ขุนสิทธิโอสถ) เป็นอาจารย์สอนวิชาสรรพคุณยาของคณะแพทย์ ซึ่งทำการสอนแก่นักเรียนปรุงยาและพยาบาล ปัจจุบัน ขุนสิทธิโอสถ หัวหน้าแผนกเภสัชกรรม โรงพยาบาลกลาง
>
> ๔.นายชื่น อมรปัญญา ป.ภ.๒๔๖๓ (ขุนสังวรเวชภัณฑ์) ประจำกองโอสถศาลา ปัจจุบันนายชื่น สังวรเวชภัณฑ์ ประจำอยู่ ณ ที่เดิม
>
> ๕.นายทองหล่อ รัศมิทัต ป.ภ.๒๔๖๓ ประจำกรมแพทย์ทหารบก ปัจจุบันพันโท พิชัย รัศมิทัต รองหัวหน้าแผนกที่ ๓ กรมแพทย์ทหารบก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

๖.นายสง่า คัมภิรานนท์ ป.ภ. ๒๔๖๓ ปัจจุบัน พ.ต.สง่า คัมภิรานนท์ กรมแพทย์ทหารบก

๗.นายประเสริฐ ปริญญาติ ป.ภ. ๒๔๖๓ ประจำโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ปัจจุบันประจำกองอาหารและยา กรมสาธารณสุข

๘.นายเพิ่ม กมุทรัตน์ ป.ภ. ๒๔๖๓ ประจำกรมแพทย์ทหารบก ปัจจุบัน พันตรีเพิ่ม กมุทรัตน์ ประจำ ณ ที่เดิม

๙.นายภูมิ บูรณดิลก ป.ภ.๒๔๖๓ ประจำโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภากาชาดไทย ปัจจุบัน พันโท ภูมิ บูรณดิลก หัวหน้าเภสัชกร โรงพยาบาลทหารบก พญาไท

๑๐.นายเสงี่ยม รัตนผล ป.ภ.๒๔๖๓ ประจำกรมแพทย์ทหารเรือ ปัจจุบัน นาวาเอกขุนกำจัดโยธาพาธ ร.น.หัวหน้าแผนกเภสัชกรรม กรมแพทย์ทหารเรือ

๑๑.นายอลันท์ ประจันตะแพทย์ ป.ภ.๒๔๖๓ ประจำกรมแพทย์ทหารบก ปัจจุบัน พันเอก อลันท์ อลังการกิตติเวชช์ หัวหน้าแผนกที่ ๓ กรมแพทย์ทหารบก" (จำลอง สุวคนธ์, 2496, น. 34-35)

จากหลักฐานที่ปรากฏเกี่ยวกับผู้สำเร็จการศึกษาแพทย์ปรุงยาได้เข้ารับราชการภายในหน่วยงานราชการทหารจำนวน 6 คน อันเป็นไปตามเป้าหมายของกลุ่มชนชั้นนำสยามขณะนั้น สะท้อนให้เห็นว่า การรับรู้เกี่ยวกับการเรียนแพทย์ปรุงยายังมิได้แพร่หลายในกลุ่มของประชาชนทั่วไป เนื่องจากชนชั้นนำสยามต้องการผลิตแพทย์ปรุงยาเพื่อตอบสนองความต้องการให้มีแพทย์ปรุงยาประจำหน่วยราชการทหารต่างๆ เป็นหลัก จึงส่งผลให้การใช้ยาและการผลิตยาด้วยองค์ความรู้แบบตะวันตกแพร่หลายในกลุ่มชนชั้นนำสยามมากกว่าประชาชนทั่วไป ขณะเดียวกัน การที่ผู้คนทั่วไปไม่ได้รับรู้ถึงการมีอยู่ของการเรียนในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาและยังขาดความเข้าใจต่อวิชาชีพแพทย์ปรุงยา รวมถึงไม่คุ้นเคยกับยาแผนปัจจุบันนั้นอาจเป็นผลให้มีจำนวนของผู้มาสมัครเรียนแพทย์ปรุงยามีไม่มาก ดังปรากฏจากหลักฐานเกี่ยวกับการมีผู้สมัครเรียนจำนวนน้อยมาก ถึงแม้ว่าทางการจะมีการทำเรื่องยื่นขอให้ส่งคนจากต่างจังหวัดเพื่อให้เข้ามาเรียนแพทย์ปรุงยาแล้วก็ตาม หากแต่ทางต่างจังหวัดก็มีการส่งผู้สมัครเรียนมาได้เพียง 2 คน คือ นายแค่นและนายอ่วม มิหนำซ้ำในภายหลังทางจังหวัดที่ส่งตัวนายแค่นและนายอ่วมมาก็ได้มีการส่งใบแจ้งขอให้ส่งสองคนนั้นย้ายไปเรียนแพทย์เนื่องจากมีความต้องการแพทย์มากกว่า (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.33-34) ในอีกแง่มุมหนึ่ง ปัญหาในด้านความก้าวหน้าของวิชาชีพแพทย์ปรุงยาในสังคมก็ยังเผชิญกับสภาวะของความเหลื่อมล้ำอยู่ กล่าวคือ ความก้าวหน้าทางอาชีพของแพทย์ปรุงยาในหน่วยงานราชการทหารนั้นมีความก้าวหน้ามากกว่าตำแหน่งแพทย์ปรุงยาในสังกัดโรงพยาบาลต่างๆ อีกทั้ง ในการจะเข้าไปทำงานในหน่วยงานราชการทหารจะต้องเป็นบุคคลที่ถูกฝากตัวหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี โดยขณะนั้นตำแหน่งแพทย์ปรุงยาในสังกัดโรงพยาบาลมีเพียง 2 แห่ง คือ โอสถศาลารัฐบาล ส่วนอีกแห่งหนึ่งก็เป็นเพียงหน่วยงานเล็กๆ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ที่ไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความก้าวหน้า (จำลอง สุวคนธ์, 2496, น.35-36) ฉะนั้นแล้ว ปัญหาในด้านของการที่ตำแหน่งแพทย์ปรุงยาไม่ได้มีตำแหน่งงานที่จะรองรับผู้เรียนจบได้มากพอจึงอาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ส่งผลให้มีผู้สมัครเรียนแพทย์ปรุงยาน้อยลง

จนกระทั่งวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2460 จึงได้มีประกาศจากกระทรวงธรรมการให้รวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้าสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยขณะนั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีการศึกษาเพียง 4 คณะ คือ รัฐประศาสนศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ อักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.34) โดยในภายหลังจากที่มีการรวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว จึงได้มีการรวมแผนกแพทย์ปรุงยามาขึ้นอยู่กับคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล ส่วนด้านการเรียนรายวิชาต่างๆ ทั้งหมด โดยเฉพาะวิชาเตรียมแพทย์ปี 1 จะสังกัดกับคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นคณะที่สอนวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐาน รวมไปถึงรายวิชาด้านมนุษยศาสตร์และวิทยาศาสตร์ให้กับนิสิตเตรียมแพทยศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.34) อย่างไรก็ตาม การรวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วง พ.ศ. 2460 ยังคงเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาของแพทย์ปรุงยา เนื่องจากว่าในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 อันเป็นช่วงที่สงครามโลกครั้งที่ 1 กำลังดำเนินไปและด้วยประเทศไทยในขณะนั้นได้ร่วมมือกับประเทศฝ่ายสหพันธมิตรและประกาศสงครามกับประเทศเยอรมนี และประเทศออสเตรีย-ฮังการี ส่งผลให้การดำเนินงานในด้านของการรวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นติดขัด เนื่องจากว่าต้องมีภาระงานด้านการดำเนินงานด้านต่างประเทศเข้ามาแทรก โดยในด้านของการจ้างครูต่างชาติมาทำการสอนวิชาต่างๆ ในโรงเรียนแพทย์และแพทย์ปรุงยา รวมถึงเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ทำการสอนก็พลอยหยุดชะงักลงไปด้วย รวมถึงในด้านของเครื่องยาที่ไม่สามารถนำเข้าจากภายนอกประเทศได้ อีกทั้งบรรดาอาจารย์ที่ทำการสอนอยู่ก่อนหน้าก็ต้องออกไปจากประเทศ เช่น นายอาเธอร์ พีตซ์ นายบูเกอร์ และ ดร. ลูซิอุส ผู้ที่ทำการสอนวิชาเคมีและวิชาปรุงยา (คณะเภสัชศาสตร์, 2510, น.431) จวบจนกระทั่ง พ.ศ. 2462 สมเด็จพระเจ้าน้องเธอกรมขุนชัยนาทนเรนทรยังได้ย้ายจากตำแหน่งผู้บัญชาการของโรงเรียนราชแพทยาลัยไปดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสาธารณสุข ประกอบกับหลวงเภสัชกิจโกศลได้ทำการลาออกราชการในช่วงเวลาเดียวกัน ส่งผลให้การศึกษาของการเรียนแพทย์ปรุงยาได้หยุดชะงักลงไปตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2462 (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.48) อีกทั้งยังขาดผู้เข้าศึกษาแพทย์ปรุงยาเนื่องจากขาดผู้บริหารและผู้ฝึกสอนแพทย์ปรุงยาในช่วง พ.ศ. 2462-2465 (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.39)

นอกจากนี้ แม้ว่าการเรียนแพทย์ปรุงยาจะถูกยกระดับให้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งภายใต้การบริหารงานของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หากแต่ในแง่ของการเรียนกลับหยุดชะงักลงไปอันเนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 ประกอบกับช่วงระยะเวลาต่อมา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

อาจารย์ผู้สอนประจำหลักสูตรแพทย์ปรุงยายังได้มีการลาออกถึง 2 คน ซึ่งทั้งสองคนต่างก็เป็นบุคคลที่สำคัญต่อการศึกษาแพทย์ปรุงยาอย่างมาก ดังนั้น ปรากฏการณ์การยกระดับฐานะของหลักสูตรแพทย์ปรุงยานั้นจึงยังไม่ได้ทำให้การเรียนแพทย์ปรุงยามีความก้าวหน้าขึ้นอย่างจริงจังแต่อย่างใด อีกทั้งการเกิดปรากฏการณ์การลาออกของอาจารย์ผู้สอนยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงสถานะของการเรียนแพทย์ปรุงยาที่มีอันต้องหยุดชะงักไป ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้จึงเป็นผลให้การเรียนแพทย์ปรุงยาไม่ได้ถูกปรับปรุงและพัฒนาให้มีความก้าวหน้า อีกทั้งการหยุดชะงักลงของการเรียนการสอนเช่นนี้ยังสร้างช่องโหว่ให้กับอาชีพแพทย์ปรุงยาในสยามในขณะนั้นให้ถูกลดทอนคุณค่าของความรู้เกี่ยวกับยาและการประกอบวิชาชีพเป็นแพทย์ปรุงยาให้ลดน้อยลง ทั้งยังส่งผลทำให้ผู้คนไม่ได้ตระหนักถึงความปลอดภัยที่ต้องคำนึงถึงเมื่อมีการใช้ยาในการรักษา

ขณะเดียวกันกับสถานการณ์การลาออกของอาจารย์สอนแพทย์ปรุงยา ในช่วงเวลานั้นยังสะท้อนให้เห็นอีกว่ารัฐสยามยังไม่มีกฎหมายหรือองค์ความรู้บังคับใช้ในเชิงกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติโรคศิลปะและพระราชบัญญัติยาควบคุมอย่างชัดเจนด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานในช่วงระยะเวลาที่สงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลง (พ.ศ. 2462) อันเป็นช่วงระยะเวลาเดียวกันกับการลาออกของเหล่าบรรดาอาจารย์ที่ทำการสอนนักเรียนแพทย์ปรุงยาขณะนั้น โดยพบว่ามีร้านขายยาเพิ่มขึ้นจำนวนมากขึ้นถึง 30 แห่ง มีทั้งร้านขายยาที่มีเจ้าของเป็นคนจีนและฝรั่ง เนื่องจากไม่มีกฎหมายควบคุมเกี่ยวกับการขายยาในสยาม อีกทั้งยังมีการโฆษณาชวนเชื่อที่เกินความเป็นจริง ดังปรากฏหลักฐานในช่วงทศวรรษ 2460 อันเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการประกอบกิจการส่วนตัวในเรื่องการค้าขาย “ยานกเขาคู่” ในช่วง พ.ศ.2465 ของนายนรินทร์กลึงหรือ นรินทร์ ภาษิต ซึ่งในสายตาของรัฐสยามมองว่าการเปิดกิจการของเขานั้นเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายจึงทำให้นรินทร์ถูกทางการจับ ทั้งนี้ในสายตาของรัฐและคนสามัญชนล้วนมีมุมมองเดียวกันในเรื่องของกิจการยาดองของนายนรินทร์ว่ามีการโฆษณาชวนเชื่อเกินความเป็นจริง โดยกิจการยานกเขาคู่ของนรินทร์นั้นเป็นการค้าขายที่ได้นำยาดองหรือสูตรยากระษัยของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาปวเศรฯ มาปรุงขายในชื่อยานกเขาทั้งคู่หรือยานกเขาคู่ โดยกิจการของนรินทร์นั้นได้ดำเนินการและเปิดขายจนตั้งชื่อร้านว่า สยามรัตน์ ที่ขายทั้งหนังสือและยาดองของเขาคู่กันไป ซึ่งยาดองของเขาขายดีเป็นอย่างมากจนขยายตัวจากกิจการห้องแถวไปสู่โรงงานขนาดใหญ่โต มีคนงานร้อยกว่าคน มีรถบรรทุกและเรือขนสินค้าจำนวนมาก ประกอบกับมีร้านค้าต่างจังหวัดเข้ามาสั่งซื้อยาดองเหล้านกเขาคู่หลายพันขวด จนทำให้นรินทร์แปรสภาพจากพ่อค้าหาบเร่สู่นายทุนระดับชาติ อย่างไรก็ตาม ธรุกิจยาดองของนรินทร์นั้นทำให้เขาต้องออกเดินทางเพื่อสำรวจตลาดในต่างจังหวัดด้วยเช่นกัน ส่วนในกรุงเทพฯ ได้มีการจ้างหม่อมเจ้าบุตรารัตนานพมาเป็นผู้จัดการกิจการ อันกล่าวได้ว่าเป็นยันต์กันผีตามยุทธศาสตร์การค้า เนื่องจากชื่อเสียงของนรินทร์ไม่เป็นที่โปรดปรานของเจ้านายบางองค์ ทั้งนี้กิจการยาดองของนรินทร์ได้ตีตลาดยาดองของจีน รวมถึงเหล้าโรงที่รัฐสนับสนุนตลอดจนสุราฝรั่ง จนเป็นกิจการที่ก้าวกระโดดและทำกำไรอย่าง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

มากให้กับนรินทร์ หากแต่การกระทำของนรินทร์นั้นถูกสอดส่องตลอดเวลา จนกระทั่งกิจการยาดองของเขาถูกสายตาของรัฐสยามมองว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายทำให้ในวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2467 (หลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ.2466) นรินทร์ได้ถูกจับและทางราชการได้ประกาศในราชกิจจาสั่งห้ามขายยาเข้าแอลกอฮอล์อย่างที่นรินทร์ทำตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2467 หลังจากการประกาศดังกล่าว ยานกเขาคู่ของนรินทร์จึงกลายเป็นสินค้าผิดกฎหมาย ห้ามซื้อขายอย่างเด็ดขาด อย่างไรก็ตาม นรินทร์เองกลับเชื่อว่า “ฝรั่งเป็นผู้ร่างกฎหมายเพื่อไม่เปิดช่องให้สินค้าเมืองไทยเงยหน้าขึ้นได้” (ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา, 2536, น.50-54) ขณะเดียวกันในแง่ของการโฆษณาของยาดองนกเขาคู่นั้นสายตาของคนทั่วไปยังมองว่าเป็นโฆษณาที่ก่อให้เกิดอันตราย ขายยากันอย่างโลดโผน มีการโฆษณาสรรพคุณยาอย่างเกินจริง เช่น มีการใช้คำโฆษณาว่า “แก้ได้เกือบทุกโรคหายเด็ดขาด ไม่หายคืนเงิน” รวมไปถึงการโฆษณาในรูปแบบจดหมายของคนที่รักษาหายมายืนยัน (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.56) อีกทั้งการโฆษณายาดองนกเข้าคู่ของนรินทร์นั้นที่ถูกทางการจับและประกาศว่าผิดกฎหมาย ห้ามซื้อห้ามขายอย่างเด็ดขาด ยังส่งผลต่อความคิดของผู้คนทั่วไปที่มีตัวนรินทร์และยาดองนกเขาคู่ของเขาเองด้วยเช่นกัน กล่าวคือ นักปรุงยาหรือเภสัชกรถูกมองว่าเป็นอาชีพที่ไม่ดี ล่อลวงผู้คนเนื่องจากเจ้าของยาร่ำรวย ดังปรากฏหลักฐานบันทึกความทรงจำของขรรค์ชัย จันทร์เรือง ในห้วงเวลาเดียวกันกับการเปิดกิจการยาดองของนรินทร์ดังความว่า

> “ผู้เขียนเคยถูกพี่สะใภ้ใช้ให้ไปซื้อยานกเขาคู่ไม่เว้นแต่ละวัน ว่าเป็นยาที่มีสรรพคุณบำรุงกำลังตามคำประกาศว่า พระและเณรก็ฉันได้ พอล่วงมาได้ไม่กี่มาน้อยก็ปรากฏตามข่าวหนังสือพิมพ์ว่า พระและเณรพอตกเย็นก็ล้อมวงฉันยานกเขาคู่เป็นการใหญ่ แล้วก็เกิดตีกันเป็นการใหญ่ตามมาด้วย จากนั้นจึงทราบว่ายาขนานนี้คือยาดองเหล้าผสมให้หอมหวานนั่นเอง กว่าทางการจะยื่นมือเข้าเกี่ยวข้อง ทั้งพระทั้งเณรก็สนุกกันพักใหญ่ เจ้าของยาก็ร่ำรวย และเลยเปลี่ยนอาชีพซึ่งจะได้ใช้ล่อลวงประชาชนต่อไปอีก” (ขรรค์ชัย จันทร์เรือง, 2506, น.ข)

ฉะนั้นแล้ว กล่าวได้ว่า ปรากฏการณ์การขายยานกเขาคู่ของนายนรินทร์ที่ถูกทางการจับนอกจากจะสะท้อนให้เห็นความคิดความอ่านของรัฐสยามและราษฎรแล้วนั้น ยังสะท้อนให้เห็นว่าการโฆษณายาด้วยส่วนผสมที่เกินความเป็นจริงในสายตาของรัฐสยามเองนั้นยังเป็นเรื่องที่ผิดกฎหมาย และในช่วงเวลานั้นสยามยังไม่ได้มีการจัดการระเบียบในเรื่องของการปรุงหรือผสมยาเพื่อขาย การคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค ตลอดจนการแยกประเภทของสินค้าที่มีการใช้คำว่า “ยา” เพื่อขายอย่างชัดเจน หากมีแต่การประกาศในราชกิจจาสั่งห้ามขายยาเข้าแอลกอฮอล์เพียงอย่างเดียว จึงทำให้สถานการณ์ของยานกเขาคู่ในขณะนั้นเป็นไปในเรื่องของสินค้าที่ทำให้มึนเมา และมีลักษณะ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กำกวมระหว่างยาและแอลกอฮอล์ เนื่องจากมีการใช้คำโฆษณาว่าสามารถรักษาได้เกือบทุกโรค ทำให้สามัญชนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นยา หากแต่ในสายตารัฐสยามมองว่าเป็นเหล้า

ในแง่หนึ่งแล้ว ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสังคมสยามในขณะนั้นยังไม่ได้มีการจัดระเบียบในการกำหนดหน้าที่ของแพทย์ปรุงยา รวมไปถึงยังไม่ได้มีการคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้ยา และยังไม่มีพระราชบัญญัติอันจะออกมาเป็นกฎหมายเชิงควบคุมเข้ากำกับบทบาทและหน้าที่ของแพทย์ปรุงยารวมถึงผู้บริโภคด้วยเช่นกัน กล่าวได้ว่า ความขาดแคลนด้านการจัดระเบียบและข้อกฎหมายเกี่ยวกับแพทย์ปรุงยานั้นยังคงดำรงอยู่และไม่ได้ถูกแก้ไข แม้จะมีการก่อตั้งหลักสูตรแพทย์ปรุงยาอย่างเป็นทางการอันอยู่ภายใต้การควบคุมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้วก็ตาม จนกระทั่งภายหลังได้เกิดพระราชบัญญัติการแพทย์ ปี พ.ศ. 2466 อันกล่าวถึงการประกอบโรคศิลปะและกำหนดให้การปรุงยาเป็นสาขาหนึ่งของการประกอบโรคศิลปะ (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.135) ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อถัดไป

โดยสรุปแล้ว พัฒนาการของการก่อกำเนิดการศึกษาแพทย์ปรุงยาภายหลังจากการจัดตั้งโรงเรียนราชแพทยาลัยนั้นมีพัฒนาการด้านการศึกษาที่เริ่มสะท้อนให้เห็นการยอมรับการใช้องค์ความรู้แบบตะวันตกมากขึ้น รวมถึงมีการจัดการระเบียบการศึกษาอย่างเป็นระบบตามระเบียบของกระทรวงธรรมการในปี พ.ศ. 2457 อย่างไรก็ตาม การศึกษาแพทย์ปรุงยาในช่วงระยะแรกยังเป็นช่วงที่เพิ่งเริ่มสร้างรากฐานการศึกษา จึงส่งผลให้การเรียนในช่วงแรกนั้นยังมีนักเรียนแพทย์เข้ามาศึกษาและมีรายวิชาเรียนเกี่ยวกับแพทย์ในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาด้วย อาทิ วิชากายวิภาคศาสตร์ โดยองค์ความรู้ในการเรียนแพทย์ปรุงยานั้นจะให้ความสำคัญกับเภสัชวัตถุ ศิลปะแห่งการปรุงยาและการให้บริการทางยา ซึ่งมีการเรียนทั้งยาไทยและยาฝรั่ง หากแต่มิได้ผสมผสานกัน

กระนั้น การเรียนแพทย์ปรุงยาช่วง พ.ศ. 2458-2463 ก็ได้สะท้อนให้เห็นพัฒนาการเปลี่ยนแปลงด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ปรุงยา ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการปรุงยาแบบกาเลนิกัลที่มีการสกัดจากพืช รวมถึงเพิ่มการเรียนรายวิชาทางด้านพฤกษศาสตร์ รวมถึงพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ มากขึ้น อันเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากชาติตะวันตก อีกทั้งยังมีการเพิ่มรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อเรียบควบคู่ไปกับวิชาภาษาละติน ซึ่งต่างจากหลักสูตรแพทย์ปรุงยารุ่นแรกที่ไม่มีการเรียนภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ วิชายาไทยได้ถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2459 ส่งผลให้การเรียนแพทย์ปรุงยาได้เริ่มการเรียนการสอนด้วยองค์ความรู้จากชาติตะวันตกเกือบทั้งหมด และยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับองค์ความรู้แบบตะวันตกอย่างแทบราบคาบ ประกอบกับมีความไว้วางใจยาแบบฝรั่งมากขึ้น ขณะเดียวกันการสอนนักเรียนแพทย์ปรุงยายังพบว่ามีการจ้างครูต่างชาติที่เป็นเภสัชกรเข้ามาสอน และยังมีการจ้างอาจารย์ชาวไทยที่จบการศึกษาจากต่างประเทศอันล้วนเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับองค์ความรู้จากชาติตะวันตกเพื่อทำให้สยามมีความทันสมัยและสากลในทางด้านการศึกษาแพทย์ปรุงยา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

จนกระทั่งวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2460 กระทรวงธรรมการจึงได้มีประกาศการรวมโรงเรียนราชแพทยาลัยเข้ากับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งส่งผลให้การเรียนของแพทย์ปรุงยาในขณะนั้นได้ถูกบรรจุเข้าไปอยู่ในคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล แต่การยกระดับฐานะของแพทย์ปรุงยาไว้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นกลับมิได้ทำให้การเรียนแพทย์ปรุงยามีความก้าวหน้าขึ้น โดยส่วนหนึ่งเนื่องมาจากเกิดสภาวะสงครามโลกครั้งที่ 1 และเกิดการลาออกของผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนนักเรียนแพทย์ปรุงยา จึงทำให้การเรียนแพทย์ปรุงยาหยุดชะงักลงไป รวมถึงทำให้เกิดปรากฏการณ์หมอเถื่อนและการโฆษณายาเกินความเป็นจริง เนื่องจากวิชาชีพแพทย์ปรุงยายังคงมิได้เป็นที่รู้จักหรือยอมรับ อีกทั้งยังมิได้ถูกพัฒนาให้มีความก้าวหน้ามากเพียงพอ

ความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อคกิเฟลเลอร์: สู่การเรียนเภสัชกรรมแบบกาเลน พ.ศ. 2465-2479

หลังจากการเรียนแพทย์ปรุงยาได้หยุดชะงักลงไปตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2462-2465 ตั้งแต่ที่มีการลาออกของหลวงเภสัชกิจโกศลและสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร (พระอิสริยยศขณะนั้น) ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสาธารณสุขในปี พ.ศ. 2462 อันส่งผลให้ขาดผู้บริหารด้านการเรียนการสอนแพทย์ปรุงยาและไม่มีนิสิตแพทย์ปรุงยาเข้ามาเรียนในช่วงเวลาดังกล่าว การศึกษาแพทย์ปรุงยาก็ได้ถูกรื้อฟื้นและมีการปรับปรุงการเรียนการสอนอีกครั้งในปี พ.ศ. 2465 อันเป็นผลมาจากความช่วยเหลือและการร่วมมือจากมูลนิธิร็อคกิเฟลเลอร์ซึ่งได้เข้ามาปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.39) ทั้งนี้ การที่มูลนิธิร็อคกิเฟลเลอร์ได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงการศึกษานั้นเป็นผลมาจาก สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ (พระอิสริยยศขณะนั้น) ผู้ซึ่งเป็นผู้แทนรัฐบาลไทยได้ติดต่อขอความร่วมมือ ส่งผลให้ได้รับทุนสนับสนุนในการก่อสร้างตึก อุปกรณ์ทางการแพทย์ ตลอดจนทุนอุดหนุนต่างๆ และให้ทุนในการส่งบุคลากรไปศึกษาต่อต่างประเทศ พร้อมกับการจัดหาศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาประจำแผนก (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.48)

ทั้งนี้การรื้อฟื้นหลักสูตรการศึกษาแพทย์ปรุงยาอันอยู่ภายใต้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ส่งผลให้หลักสูตรแพทย์ปรุงยาถูกยกระดับเป็นหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาที่มีการขยายพื้นที่ทางการศึกษาและมีสิ่งสนับสนุนทางด้านการศึกษามากขึ้น เช่น การสร้างตึก รวมไปถึงการขอทุนต่างๆ ให้แก่นิสิตแพทย์ปรุงยา นอกจากนี้ ความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์ในการปรับปรุงด้านการศึกษาของการเรียนคณะแพทยศาสตร์แผนกปรุงยายังส่งผลให้มีการรับสมัครนิสิตเตรียมแพทยศาสตร์เป็นปีแรกของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามหลักสูตรระดับปริญญาอันเป็นหลักสูตรแรกของประเทศไทย (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 73) โดยในช่วงปี พ.ศ. 2465 มีนิสิตมาสมัครเรียน 36 คน โดยนิสิตชั้นปีที่ 1 และปีที่ 2 จะต้องเรียนวิชาวิทยาศาสตร์รากฐานและวิชาด้านเภสัชกรรมที่คณะอักษรศาสตร์และ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วิทยาศาสตร์ ส่วนชั้นปีที่ 3 นั้นจะต้องไปเรียนที่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลรวมไปถึงจะต้องฝึกงานตามโรงพยาบาลต่างๆ (จำลอง สุวคนธ์, 2496, น.38; ประโชติ เปล่งวิทยา, 2521, น.73)

ทั้งนี้ ผลจากการได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์ส่งผลให้หลักสูตรในการเรียนแพทย์ปรุงยาช่วง พ.ศ. 2465-2479 ได้รับการปรับปรุงทั้งด้านการศึกษาและการจัดสรรหาอาจารย์ต่างประเทศเข้ามาสอนในหลักสูตร โดยนิสิตผู้เรียนการปรุงยาจะต้องเข้าเรียนเป็นเวลาทั้งสิ้น 3 ปี และมีอาจารย์สอนในหลักสูตรคือ อาจารย์เภสัชกรชาวอังกฤษชื่อ เอ.เอช.เฮล (A.H.Hale) เป็นอาจารย์ต่างประเทศที่จ้างมาสอนนิสิตเภสัชกรรมในด้านวิชาชีพ หากแต่ไม่ได้ต่อสัญญาจ้างในช่วงปี พ.ศ. 2479 เนื่องจากต้องกลับประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ยังมีอาจารย์ท่านอื่นๆ สอนแต่ละวิชาให้กับนิสิตเภสัชกรรม คือ เภสัชกร ขุนสิทธิโอสถ (เสงี่ยม ปานะสุทธะ) เภสัชกร ขุนเภสัชการโกวิทย์ (บุญเกิด เอพะกานนท์) เภสัชกร บุญช่วย พันธุศิริ เภสัชกร เชื้อ ศุกระรัตน เภสัชกร จำลอง สุวคนธ์ เภสัชกร ชะลอ โสผัสจินดา และเภสัชกร สมโพธิ กิจสุวรรณ กล่าวได้ว่า การได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์นั้นสะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศในการเรียนการสอนของนิสิตแพทย์ปรุงยา ซึ่งมีอาจารย์ผู้สอนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ นอกจากนี้ การได้รับความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาจากมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์นั้นยังเป็นการเริ่มต้นของการกำหนดคุณสมบัติแบบใหม่ของนิสิตที่จะเข้าศึกษาแพทย์ปรุงยาด้วยเช่นกัน โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทที่ 1 จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาตามกำหนดเหมือนกับผู้ที่เข้าเรียนหลักสูตรการปรุงยาในช่วงปี พ.ศ. 2457-2462 กล่าวคือเป็นผู้สอบไล่ได้มัธยมปีที่ 6 ขั้นต่ำ และการรับผู้เข้าศึกษาการปรุงยาประเภทที่ 2 คือ จะต้องเป็นผู้ที่จบมัธยมปีที่ 8 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการคัดผู้เข้าศึกษาที่ใช้เกณฑ์สูงมาก หากแต่การเลื่อนระดับการศึกษาของผู้เข้าสมัครเรียนให้สูงขึ้นนั้นกำหนดใช้ในช่วงปี พ.ศ. 2468 (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 73-75)

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของนิสิตปรุงยาในช่วงปี พ.ศ. 2465-2479 ได้มีการปรับปรุงหลายครั้ง โดยแบ่งย่อยเป็น 6 ช่วงดังต่อไปนี้ คือ ช่วงแรก อันเป็นหลักสูตรปี พ.ศ. 2465-2468 ซึ่งหลักสูตรในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เป็นหลักสูตรปรุงยาและวุฒิหลังจบการศึกษาจะเป็นประกาศนียบัตรปรุงยาเรียนที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ แผนกปรุงยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเรียนทั้งสิ้น 3 ปี ทั้งนี้การปรับปรุงหลักสูตรแพทย์ปรุงยาสะท้อนให้เห็นว่ามีการเพิ่มรายวิชาที่ต่างจากหลักสูตรก่อนหน้า คือ ชั้นปีที่ 1 มีการเพิ่มวิชาภาษาอังกฤษ (English) วิชาชีววิทยา (Biology) วิชาฟิสิกซ์ (Physics) ส่วนในชั้นปีที่ 2 ยังคงเรียนอยู่ที่เดิม แต่มีการเพิ่มรายวิชาเทฆนิคเภสัชกรรม (Pharmaceutical Technology) วิชาการเตรียมยาสำหรับคนไข้ (Dispensing Pharmacy) วิชาแมทีเรียเมดิกะ (Materia Medica) และในชั้นปีที่ 3 จะย้ายไปเรียนที่แผนกปรุงยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีการเพิ่มรายวิชาเรียนวิชาเภสัชกรรมแบบกาเลน (Galenical Pharmacy) วิชาการเตรียมสำหรับคนไข้ (Dispensing Pharmacy)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วิชาแมทีเรียเมดิกะ (Materia Medica) และสุดท้ายคือการฝึกงาน (Processional Practice) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.315-316) กล่าวได้ว่าการเรียนแพทย์ปรุงยาในช่วง พ.ศ. 2465-2468 สะท้อนให้เห็นองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปผ่านรายวิชาที่เพิ่มเข้ามาในหลักสูตรดังกล่าว ซึ่งพบว่ามีการให้ความสำคัญทางด้านการปรุงยามากขึ้นด้วยการใช้วิธีการเตรียมยาจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ และวิชาพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ อย่างเช่น ชีววิทยาและเคมี เป็นต้น รวมถึงวิชาเทฆนิคเภสัชกรรมที่บรรจุเพิ่มเข้ามาส่งผลให้การเรียนช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักทางด้านความปลอดภัยต่อคนไข้ ขณะเดียวกันการเรียนการสอนในหลักสูตรก็ยังคงให้ความสำคัญกับองค์ความรู้จากตะวันตกเนื่องจากมีการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ยังมีการตัดทิ้งรายวิชาบางรายวิชาที่เคยถูกบรรจุอยู่ในการเรียนช่วงก่อนหน้าให้พ้นออกไปจากหลักสูตร พ.ศ. 2465-2468 คือ วิชาความรู้ในการปรุงยา วิชามาตราช่างและวัด วิชายาแผนโบราณ วิชาแพทย์แผนโบราณ ในชั้นปีที่ 1 ส่วนชั้นปีที่ 2 ได้มีการยกเลิกวิชาปรุงยาเตรียมกาเลนิกัล วิชาแมทีเรียเมดิกะ และชั้นปีที่ 3 ยกเลิกวิชาพฤกษศาสตร์ในทางสมุนไพร วิชาปรุงยาตำรับ วิชาละตินในทางยา ทั้งนี้ สิ่งที่น่าสังเกตในหลักสูตรดังกล่าว คือ มีการเปลี่ยนรายชื่อวิชา จาก “กาเลนิกัล” กลายเป็น “กาเลน” ในรายวิชาเภสัชแบบกาเลน โดยใช้เป็นคำว่าเภสัชกรรม แทนคำว่าปรุงยาด้วยเช่นกัน กล่าวคือ จากเดิมในช่วง พ.ศ. 2458-2463 จะต้องเรียนวิชา “ปรุงยาเตรียมกาเลนิกัล” แต่ใน พ.ศ. 2465-2468 จะต้องเรียนวิชา “เภสัชกรรมแบบกาเลน” แทน (เภสัชกรรมแบบกาเลน คือ วิชาการเตรียมยาหรือสารสกัดที่ได้จากเนื้อเยื่อพืชและสัตว์มากกว่า 1 ชนิดขึ้นไป ทั้งนี้คำว่า “เภสัชกรรมแบบกาเลน” สันนิษฐานว่าอาจจะเป็นการถอดเสียงจากคำภาษาอังกฤษ “Galenical Pharmacy”) โดยการเปลี่ยนชื่อรายวิชาเช่นนี้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้คำว่าเภสัชกรรมในรายวิชาที่ถูกบรรจุลงในการเรียนการสอน หากแต่ทางด้านวิชาชีพของนิสิตแพทย์ปรุงยาและประกาศนียบัตรยังคงใช้คำว่า ปรุงยา โดยมีเพียงแต่รายวิชาที่เปลี่ยนแปลงเท่านั้น

ทั้งนี้ การเรียนแพทย์ปรุงยาช่วง พ.ศ. 2465-2468 ที่ให้ความสำคัญกับการปรุงยา เทคนิคการปรุงยาต่างๆ จากพืชพรรณสมุนไพรนั้นช่วยสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาด้วยรายวิชาที่เพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นความคาดหวังในการผลิตเครื่องสำอางด้วยวิธีการผลิตหรือเทคนิคการผลิตอันเป็นผลมาจากการเรียนแพทย์ปรุงยา ซึ่งพบหลักฐานบันทึกของนิสิตแพทย์ปรุงยาจากบันทึกของเภสัชกร ชุม คำทอน เมื่อปี พ.ศ. 2468 ดังความว่า

> “ข้าพเจ้าอยากฝันต่อไปอีกว่าไม่เพียงแต่จะเห็นเภสัชกรมีหน้าที่เฉพาะแต่ในด้านการผลิตยาอย่างเดียวเท่านั้น แต่อยากให้เภสัชกรก้าวหน้าไปในองค์การงานผลิตเวชอุปกรณ์ทุกชนิด ทุกประเภท ตลอดจนการผลิตแอลกอฮอล์บริสุทธิ์และ**เครื่องสำอาง**ให้มีมาตรฐานอย่างเดียวกัน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

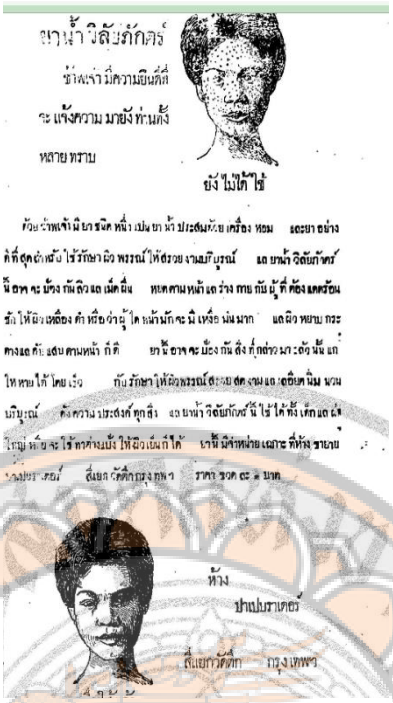
ทั่วราชอาณาจักรจะเป็นการปลอดภัยแก่ประชาชนผู้เสพย์และผู้ใช้โดยทั่วถึงกันทุกซอกทุกมุมเมืองภายใต้อำนาจการคุ้มครองแห่งกฎหมาย” (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.33-34, เน้นโดยผู้อ้าง)

จากข้อความดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนแพทย์ปรุงยาช่วงระยะเวลาดังกล่าวมีความก้าวหน้าอย่างมากในการผลิตยาและการปรุงยา จึงทำให้ผู้ที่เรียนแพทย์ปรุงยาขณะนั้นมีความคิดริเริ่มในการอยากทำเครื่องสำอาง และคำนึงถึงความปลอดภัยต่อผู้บริโภคภายใต้การผลิตองค์ความรู้แพทย์ปรุงยาที่มีกฎหมายรองรับในการผลิตเครื่องสำอาง แต่ทว่าการผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้แพทย์ปรุงยาก็ยังคงเป็นเพียงแค่ความฝันของนิสิตแพทย์ปรุงยาในขณะนั้น และยังยากที่จะทำได้จริง

การเข้ามาของเครื่องสำอางในสังคมไทย

จากที่เกริ่นในหัวข้อก่อนหน้าเกี่ยวกับความฝันของนิสิตแพทย์ปรุงยาที่เริ่มอยากผลิตเครื่องสำอางขายและให้มีกฎหมายควบคุมเพื่อความปลอดภัยนั้น เป็นสิ่งที่ดูจะสอดคล้องกันไปกับบริบทของสังคมสยามในขณะนั้นคือ สังคมสยามในช่วง พ.ศ.2453-2468 อันตรงกับสมัยพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ยังเป็นช่วงเวลาที่สยามยังไม่สามารถผลิตเครื่องสำอางเองได้ ขณะเดียวกันสยามยังนิยมนำเข้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศอันเป็นการพึ่งพิงความงามจากต่างประเทศ ดังปรากฏโฆษณาหนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ขาย “ยาน้ำวิลัยภักตร์” ณ ห้างปาเปบราเดอร์ ที่สี่แยกวัดตึก เมื่อปี พ.ศ. 2456 ยาดังกล่าวเป็นยาที่ขายในห้างโดยชาวต่างชาติและเป็นยาที่มีส่วนผสมจากเครื่องหอมโดยรักษาผิวพรรณ ดังความว่า “ช่วยให้ผิวพรรณสรวยสดงดงามแลเอลียดนิมนวนบริบูรณ์” และ “ป้องกันสิวแลเม็ดผื่น” (โฆษณายาน้ำวิลัยภักตร์, 2456, น.4) นอกจากนี้ยังมีโฆษณาขายยาน้ำปิงันซุยแก้สิวของห้างเคโอยามาของญี่ปุ่น ดังความว่า “สำหรับรักษาโรคผิวหน้า คือแก้สิวช้าง ,สิวเม็ดเล็ก, สิวเสี้ยน, เกลื้อน ให้หายขาดและหน้าดำหรือผิวหน้าหยาบให้ขาวนวนดีจริงๆ” (โฆษณายาน้ำปิงันซุย, 2456, น.8) ดังภาพที่ 2-3

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 2 ภาพโฆษณายาน้ำวิลัยพักตร์ช่วยลดสิว ผื่น ช่วยให้ผิวนุ่มนวล พ.ศ.2456

ที่มา: โฆษณายาน้ำวิลัยพักตร์, หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456, 2456, น.4.

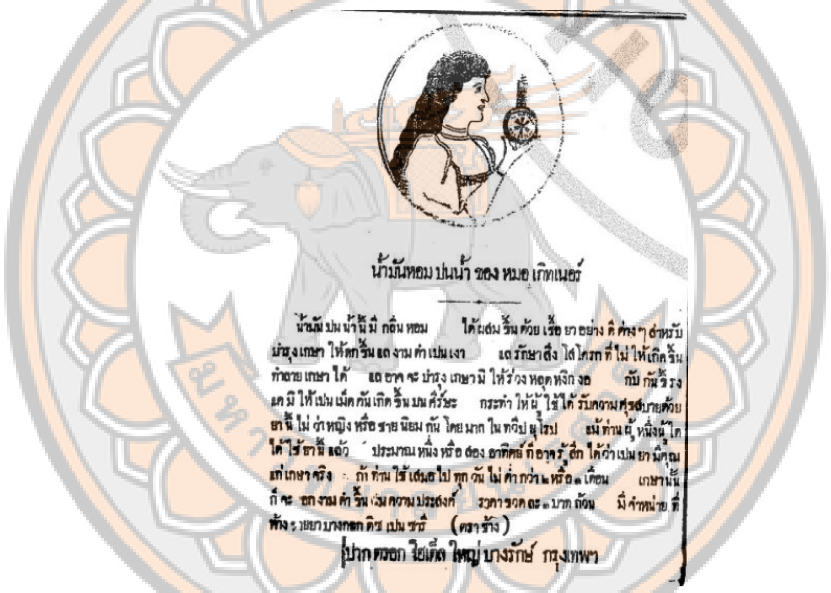

ภาพที่ 3 ภาพโฆษณายาน้ำปิงันซุยของห้างเคโอยามาช่วยรักษาสิวช้าง สิวเม็ดเล็ก สิวเกลื้อน เสี้ยน1และทำให้หน้าขาวนวล พ.ศ.2456

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456, 2456. น.8.

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

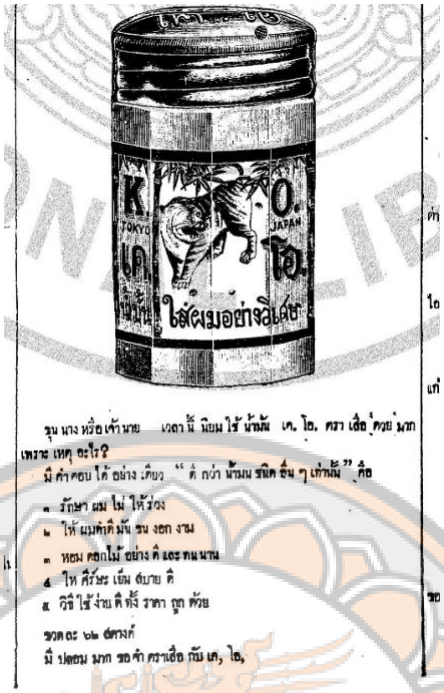
การใช้เครื่องสำอางของชาวสยามในช่วงเวลานี้ยังพบว่ามีการใช้น้ำมันบำรุงผมแล้ว เช่น น้ำมันใส่ผมเคโอตราเสือช่วยลดผมร่วง ทำให้ผมงอกงาม มีกลิ่นหอม พ.ศ.2456 ที่วางจำหน่ายในราคาขวดละ 62 สตางค์ (หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456 น.8) และโฆษณาน้ำมันที่ผสมน้ำที่มีกลิ่นหอมบำรุงรักษาผมของหมอเกิทเนอร์ พ.ศ.2456 ที่วางจำหน่ายขวดละ 3 บาทถ้วน (โฆษณาผลิตภัณฑ์รักษาผมของหมอเกิทเนอร์, 2456, น.3) อันเป็นสินค้านำเข้าจากยุโรป นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทำความสะอาดร่างกายเพื่อรักษาผิวหนังอันสะท้อนให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวล้วนเป็นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ อย่างเช่น “สบู่ยาเซนลูก” พ.ศ.2456 ของห้างบริติช ดิสเปนซารี (ตราง) เป็นสบู่ที่ขายโดยห้างอังกฤษใช้ชำระผิวหนังและโรคต่างๆเพื่อใช้ชำระล้างตัวเด็กพึ่งคลอดใหม่ (เอนก นาวิกมูล, 2531, น.124) ดังภาพที่ 4-6

ภาพที่ 4 ภาพโฆษณาน้ำมันที่ผสมน้ำที่มีกลิ่นหอมบำรุงรักษาผมของหมอเกิทเนอร์ พ.ศ.2456

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456, 2456, น.3.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 5 ภาพโฆษณาน้ำมันใส่ผมเคโอตราเสือช่วยลดผมร่วง ทำให้ผมงอกงาม มีกลิ่นหอม พ.ศ.2456
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456, 2456, น.8.

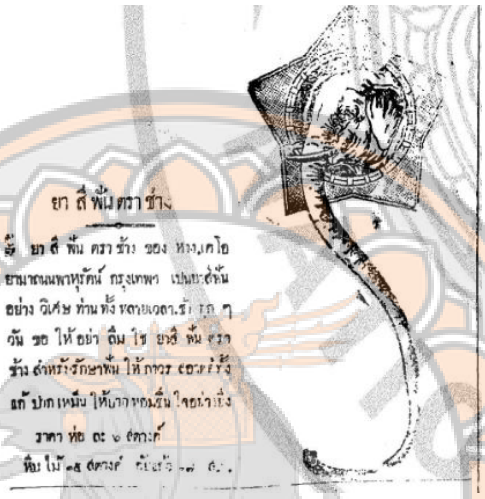

ภาพที่ 6 ภาพโฆษณาสบู่ยาเซนลูก พ.ศ.2456
ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2531, น.31.

ทั้งนี้ ข้อความในการโฆษณาสบู่ยาเซนลูก พ.ศ.2456 นั้นสะท้อนได้ว่าโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้นอาจยังไม่ได้เป็นเครื่องสำอางเสียทีเดียวเพราะมีการใช้คำว่า “สำหรับรักษาโรคผิวหน้าและโรคต่างๆ” และ “ยาน้ำ” โดยอาจสังเกตได้ว่าการใช้คำในโฆษณาผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนั้นมีความทับซ้อนระหว่างเครื่องสำอางและยา อันอาจจะเป็นผลมาจากการที่สยามยังมิได้มีกฎหมายเกี่ยวกับยา

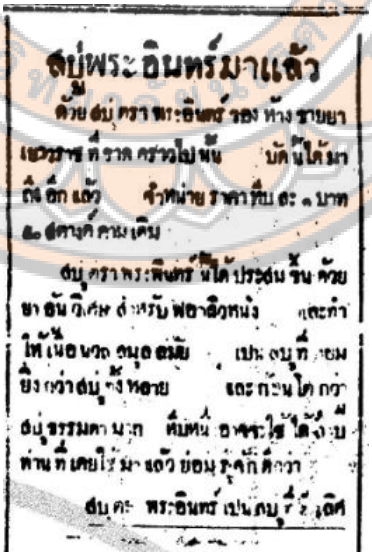
2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

และเครื่องสำอางรวมถึงการโฆษณาที่ชัดเจน และผลิตภัณฑ์ที่กล่าวมาทั้งหมดล้วนเป็นผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศจึงทำให้ผู้คนในสังคมสยามในช่วงเวลานั้นอาจมีความเข้าใจเรื่องของผลิตภัณฑ์ตัวยาต่างๆ ว่าเป็นเครื่องสำอางที่ใช้เพื่อรักษา รวมถึงเป็นการใช้ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขอนามัยเสียมากกว่า อีกทั้งห้างเคโอยามายังมีการขายยาสีฟันตราช้าง พ.ศ.2456 (หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน พ.ศ.2456, น.8) รวมถึงยังพบว่ามีโฆษณาสบู่พระอินทร์ของห้างยาเยาวราชช่วยให้ผิวนวลนุ่ม พ.ศ.2460 (โฆษณาสบู่พระอินทร์, 2460, น.6) ดังภาพที่ 7-8

ภาพที่ 7 ภาพโฆษณายาสีฟันตราช้างของห้างโอยามา พ.ศ.2456

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456, 2456, น.8.

ภาพที่ 8 ภาพโฆษณาสบู่พระอินทร์ของห้างยาเยาวราชช่วยให้ผิวนวลนุ่ม พ.ศ.2460

ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 222 วันจันทร์ที่ 7 มกราคม 2460, 2460, น.6.

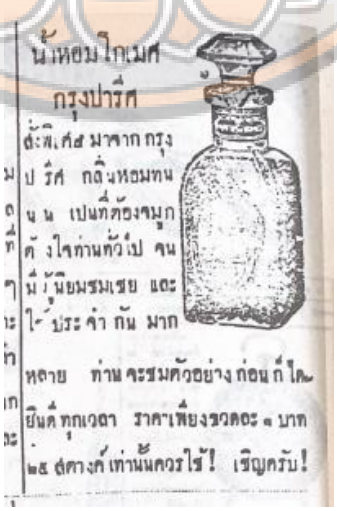
2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ขณะเดียวกัน ในช่วงเวลาที่สังคมสยามยังเต็มไปด้วยการนำเข้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศ นั้นผลิตภัณฑ์ที่เป็นสินค้าได้รับความนิยมในสังคมไทยอย่างมาก คือ น้ำหอมที่นำเข้าจากปารีสและฝรั่งเศสที่เข้ามาขายในสยามโดยพบว่ามีโฆษณาเกี่ยวกับน้ำหอมที่นำเข้าจำนวนมาก และวางจำหน่ายในสยาม ซึ่งมีทั้งการใช้ชื่อเรียกเป็นภาษาไทย เช่น น้ำหอมตราพระเจดีย์ น้ำดุสิต น้ำมะลิ น้ำหอมใช้ตามฤดู น้ำหอมอามีวา น้ำหอมมหาราศี น้ำหอมบุเกต พ.ศ.2456 (โฆษณาน้ำหอมตราพระเจดีย์ น้ำดุสิต น้ำมะลิ น้ำหอมใช้ตามฤดู น้ำหอมอามีวา น้ำหอมมหาราศี น้ำหอมบุเกต, 2456, น.4) อีกทั้งยังมีการโฆษณา “น้ำหอมโกเมศ กรุงปรารีศ” พ.ศ.2466 ของห้างโกเมศสี่ก๊กพระยาศรี โดยมีการโฆษณาว่า “สั่งพิเศษมาจากกรุงปารีศ กลิ่นหอมทน” (เอนก นาวิกมูล, 2531, น.158) ดังภาพที่ 9-10

ภาพที่ 9 ภาพโฆษณาน้ำหอมนำเข้าจากฝรั่งเศสและปารีสภายในห้างรีโกลด์แอนโก เช่น น้ำหอมตราพระเจดีย์ น้ำดุสิต น้ำมะลิ น้ำหอมใช้ตามฤดู น้ำหอมอามีวา น้ำหอมมหาราศี น้ำหอมบุเกต พ.ศ.2456

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 1105 วันศุกร์ที่ 26 กันยายน 2456, 2456, น.4.

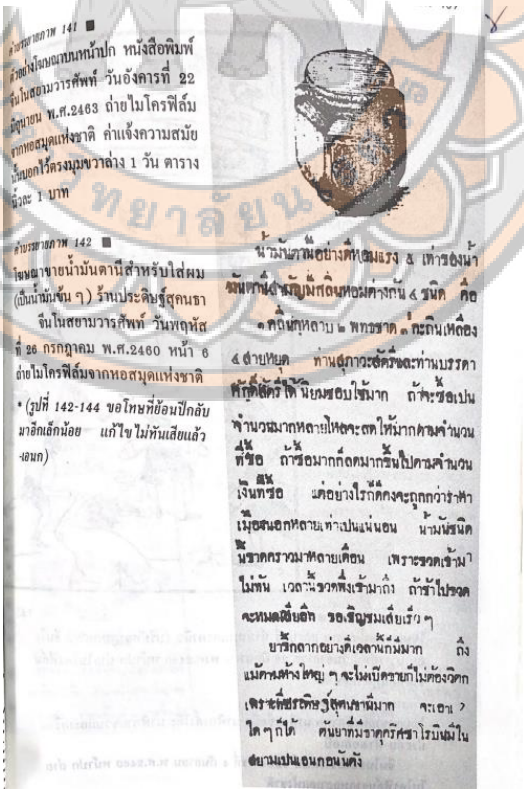
ภาพที่ 10 โฆษณาน้ำหอมโกเมศ พ.ศ.2466

ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2531, น.158.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ในด้านหนึ่งข้อความในโฆษณาเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในการใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศเพื่อใช้สร้างมูลค่าให้กับสินค้าและดึงดูดผู้บริโภค ซึ่งน้ำหอมโกเมศนั้นได้วางจำหน่ายที่ห้างโกเมศอันเป็นห้างของชาวสยาม กระนั้น ถึงแม้ว่าในช่วงเวลานี้ผู้คนในสังคมสยามจะนิยมใช้สอยเครื่องสำอางจากต่างประเทศเป็นหลัก แต่ในขณะเดียวกันก็ยังพบว่าในท้องตลาดยังพอจะมีเครื่องสำอางที่ผลิตโดยชาวสยามอยู่บ้าง หากแต่ไม่ได้แพร่หลายมากนัก โดยเครื่องสำอางดังกล่าวคือเครื่องสำอางที่ใช้สำหรับตกแต่งผมและบำรุงผม พ.ศ.2456 ดังปรากฏในโฆษณาของจีนโนสยามวารศัพท์ที่ร้านประดิษฐ์สุคนธา ซึ่งเป็นคนไทยได้ทำน้ำมันตานี ดังความว่า

> “น้ำมันตานีอย่างดีหอมแรง ๕ เท่าของน้ำมันตานี มีกลิ่นหอมต่างกัน ๔ ชนิด คือ ๑ กลิ่นกุหลาบ ๒ พุทธชาด ๓ กะถินเหลือง ๔ สายหยุด ท่านสุภาวะสัตรีและท่านบรรดาศักดิ์สัตรีได้นิยมชอบใช้มาก ถ้าจะซื้อเปนจำนวนมากหลายโหลจะลดให้มากขึ้นไปตามจำนวนเงินที่ซื้อ ถ้าซื้อมากก็ลดมากขึ้นไปตามจำนวนเงินที่ซื้อ แต่อย่างไรก็ดีคงจะถูกกว่าราคาเมืองนอกหลายเท่าเปนแน่นอน” (เอนก นาวิกมูล, 2531, น.139)

ภาพที่ 11 โฆษณาน้ำมันตานี พ.ศ.2456

ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2531, น.139.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

จากหลักฐานสะท้อนให้เห็นว่าการผลิตเครื่องสำอางประเภทน้ำมันตานีอันเป็นเครื่องสำอางสำหรับใส่ผม ซึ่งมีกลิ่นหอมจากการใช้ส่วนผสมหลักจากพืชพรรณและดอกไม้ต่างๆ อีกทั้งยังมีการใช้ประโยคเพื่อการโฆษณาว่า “ถูกกว่าราคาเมืองนอกหลายเท่าเปนแน่นอน” ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการผลิตเครื่องสำอางของชาวสยามให้สามารถแข่งขันกับเครื่องสำอางต่างประเทศด้วยการเสนอราคาที่ถูกกว่าของต่างประเทศ และยังเป็นการบ่งบอกว่าเครื่องสำอางจากต่างประเทศที่มีการนำเข้าในขณะนั้นอาจจะมีราคาแพงอย่างมากในสยาม อีกทั้งยังมีน้ำอบไทยตราไก่ของห้างเอฮูเซนแอนซันซ์ที่วางจำหน่ายในช่วงเวลาเดียวกัน พ.ศ.2456 (เอนก นาวิกมูล, 2531, น.152) ดังภาพที่ 12

ภาพที่ 12 โฆษณาน้ำอบไทยตราไก่ พ.ศ.2456

ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2531, น.152

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีเครื่องสำอางอีกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงผม คือ “ยาย้อมผมดำโกเมศ” ขายที่ห้างโกเมศ สี่กั๊กพระยาศรี ดังความว่า “เปนยาย้อมผมให้ดำได้จริงๆ และเปนเงาดำอยู่เปนอันมาก วิธีใช้แจ้งอยู่ในฉลากห่อขวด” (เอนก นาวิกมูล, 2531, น.159) รวมถึงเครื่องสำอางที่เป็นน้ำมันใส่ผม ชื่อว่า “น้ำมันโกเมศ” ขายที่ห้างโกเมศ พ.ศ.2466 (เอนก นาวิกมูล, 2531, น.163) ดังภาพที่ 13

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 13 โฆษณาน้ำมันโกเมศ พ.ศ.2456

ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2531, น.16.

ทั้งนี้ โฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางเกี่ยวกับการบำรุงผมที่กล่าวมานั้นได้สะท้อนให้เห็นว่าเครื่องสำอางเหล่านี้ยังคงเป็นผลิตภัณฑ์ตกแต่งผมที่ถูกผูกขาดการขายอยู่เพียงไม่กี่ร้านและยังไม่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายเท่ากับเครื่องสำอางจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม เครื่องสำอางที่กล่าวมาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเครื่องสำอางของชาวสยามหรือที่นำเข้าจากต่างประเทศต่างก็มีส่วนร่วมในการช่วยสะท้อนให้เห็นค่านิยมความงามในสยามในช่วงเวลานั้นอันเป็นค่านิยมความงามที่ให้ความสำคัญกับ “การบำรุงและรักษา” ซึ่งปรากฏจากหลักฐานเกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ส่วนใหญ่นิยมใช้เครื่องสำอางอันมีความทับซ้อนกันระหว่างความเป็นยาและเครื่องสำอางเพื่อใช้ในการรักษาโรคผิวหนัง รักษาความสะอาดต่างๆ ตลอดจนการบำรุงเส้นผม และการรักษาเส้นผมให้เงางาม อีกทั้งการที่เครื่องสำอางต่างประเทศได้รับความนิยมอย่างมากยังเป็นการบ่งบอกถึงสถานะภาพขององค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และแพทย์ปรุงยาของสยามขณะนั้นที่ยังไม่มีความพร้อมมากเพียงพอที่จะถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการผลิตเครื่องสำอางเชิงสารเคมีได้เองภายในประเทศ

ในอีกด้านหนึ่ง ในส่วนของเครื่องสำอางที่ใช้สำหรับตกแต่งใบหน้า ก็พบว่าเป็นเครื่องสำอางนำเข้าจากต่างประเทศและได้รับความนิยมเช่นเดียวกัน โดยความนิยมเช่นนี้อาจจะเริ่มต้นมาจากการใช้เครื่องสำอางสำหรับการตกแต่งใบหน้าของกลุ่มชนชั้นสูงเพื่อใช้ในการแสดงละครเวทีของราชสำนัก ทั้งนี้ แต่เดิมกลุ่มชนชั้นสูงในราชสำนักจะนิยมการแต่งหน้าตัวละครด้วยการใช้แป้งฝุ่นจีนทาให้หน้าขาว หากแต่ในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468) กลุ่มชนชั้นสูงเริ่มหันมานิยมใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศด้วยการใช้เครื่องสำอางฝรั่งในการผัดหน้า ซึ่งปรากฏหลักฐานในการแต่งหน้าในละครเวทีจากสมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (พระอิสริยยศขณะนั้น) ทรงเขียนสูตรการแต่งหน้าสำหรับการแสดงละครต่าง ๆ ดังความว่า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

“นางศุภลักษณ์ ภัทรนาวิก ปากล่างหนา คางสั้น หางตาตก ข้างปากเป็นร่อง วิธีแก้ ลบปากล่าง เพราะปากล่างหนาลูกคางสั้นต่อพรายปาก ลบจงอยปาก ผัดกดหลังตา ต่อปลายหางตาขึ้น ลบใต้ปาก ผัดคาง ผัดแก้ม ผัดร่องน้ำหมาก ลบโหนก ลบร่องปาก

ชื่อ นายเจริญ พาทยโกศล มีปากที่กว้างมาก รูปทรงจมูกที่แบน ตาและชิดติดกัน ขาตะไกรใหญ่วิธีแก้ คือ ปากกันปลายบน กันริมล่าง 2 ข้างกลางไว้ ลบขาวให้แคบหน่อย ตาบวกท้ายล่าย คิ้วกันขึ้นเหนือคิ้วเดิม ลบใต้ปาก ผัดเติมคาง ผัดสันจมูกและหน้าแง ลบขาตะไกรพ่วง ผัดขาตะไกรบน เติมหน้าช้อง

คุณหญิงเทศ นัฏกานุรักษ์ มีลักษณะปากหนาแคบ ตาเล็กมาก โหนกแก้มสูง วิธีแก้ ลบปากจงอยบนและตุ้มล่าง ต่อไพรให้กว้างและงอน คิ้วกดหัวต่ำจากคิ้วเดิม หางคิ้วปัดงอนขึ้น ตาต่อหางและเติมหลัง หัวตาล่วงลงนิด ลบโหนกแก้ม ลบขาตะไกรบน เติมขาตะไกรล่าง ลบใต้ตา

หม่อมนวน กุญชร ปากแคบและหนา แก้มห้อย คางบุบ วิธีแก้ ปากแคบและหนา ต้องต้อนบนล่าง ต่อและยกไพร เช็ดใต้ตา เช็ดกระเป๋า (แก้มที่ห้อย) ผัดลูกคาง เช็ดใต้ปากจีด มีปากแคบตาซ้ายมีติ่งแผลเป็น วิธีแก้ ปากแคบต่อไพรยาวและงอน ต่อท้ายตาซ้ายกลบติ่ง เสริมตาขวา ให้แหกเท่าตาติ่ง” (ทัศนา ทัศนมิตร, 2554, น.56-58)

ข้อความที่ยกมาช่วยสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะการแต่งหน้าเพื่อการแสดงละครในราชสำนักของชนชั้นนำสยามด้วยการใช้เครื่องสำอางต่างประเทศ ซึ่งเป็นค่านิยมความงามในแง่มุมของละครเวทีอย่างหนึ่ง โดยจะมีความแตกต่างจากลักษณะการแต่งหน้าในกิจวัตรประจำวัน นอกจากนี้ การใช้เครื่องสำอางตกแต่งใบหน้าล้วนแพร่หลายมาจากกลุ่มชนชั้นนำของสยามที่นิยมการใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศ หากแต่ในขณะเดียวกันหญิงสาวสามัญชนธรรมดาในช่วงรัชกาลที่ 6 จะไม่นิยมการแต่งหน้าเป็นประจำเนื่องจากสังคมสยามในขณะนั้นได้รับผลกระทบจากสงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2455-2460) ที่สร้างผลกระทบทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ลง และยังส่งผลกระทบต่อมายังราคาของสินค้าจากต่างประเทศที่มีราคาสูงมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น การจัดงานสังสรรค์รื่นเริงจึงพลอยซบเซาลงพร้อมกับทำให้โอกาสในการแต่งหน้าของหญิงสาวในสยามพลอยลดน้อยลงไปด้วย (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.130) ทั้งนี้ เครื่องสำอางที่มีราคาสูงในช่วงเวลานี้ส่วนใหญ่พบว่าเป็นเครื่องสำอางประเภทน้ำหอม เช่น น้ำหอมยี่ห้อ “ขอบใจท่าน” ขวดใหญ่ถูกขายในราคา 2 บาท น้ำหอมตรานางตุ๊กตาขวดละ 1 บาท 95 สตางค์ กระนั้น น้ำหอมประเภทต่างๆ จะได้มีการลดราคาลงเป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. 2470 เช่นจากเดิมที่เคยขายน้ำหอมขอบใจท่านในราคา 2 บาท ได้ลดเหลือเพียง 1 บาท 50 สตางค์ (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.128, 130) อย่างไรก็ตาม นอกจาก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เหตุผลในแง่ของสินค้ามีราคาสูงที่ทำให้ผู้หญิงในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่นิยมแต่งหน้าเป็นประจำแล้ว อีกเหตุผลหนึ่งซึ่งมีผลต่อการแต่งหน้าของหญิงสาวชาวสยามสามัญชนในขณะนั้นก็คือ ค่านิยมความงามในสังคมขณะนั้นถูกมองในแง่ลบ เนื่องจากการแต่งหน้ามีการผูกขาดไว้กับลักษณะกิจกรรมบางอย่าง เช่น ละครเวทีและโสเภณีเป็นต้น และถึงแม้ว่าจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในเรื่องของความก้าวหน้าทางด้านเครื่องสำอางจากต่างประเทศก็ตาม หากแต่ผู้หญิงสยามในช่วงเวลานั้นก็ยังคงไม่นิยมการแต่งหน้าเป็นประจำอยู่เช่นเดิม (ญาณี กลิ่นเมือง, 2566) อีกทั้ง การไม่นิยมการแต่งหน้าเป็นประจำของหญิงสาวสยามยังอาจสร้างผลกระทบต่อเนื่องไปยังตลาดของกลุ่มผู้ใช้เครื่องสำอางภายในประเทศที่เป็นเพียงตลาดขนาดเล็กและยังไม่เติบโตมากนัก และด้วยเหตุผลทางด้านตลาดของสินค้าเช่นนี้จึงน่าจะทำให้การเติบโตของผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับความงามที่ผลิตในประเทศเป็นไปอย่างเชื่องช้า ดังนั้นตลาดของผู้บริโภคสินค้าประเภทเครื่องสำอางตกแต่งใบหน้าในสยามช่วงเวลานั้นจึงยังจำกัดอยู่เพียงแค่กลุ่มของชนชั้นสูงที่นิยมสินค้าเครื่องสำอางราคาแพงที่ถูกนำเข้าจากต่างประเทศมากกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านกลุ่มชนชั้นสูงที่นิยมออกงานทางสังคม และผู้คนที่แต่งหน้าส่วนใหญ่แล้วจะเป็นสุภาพสตรีชาวตะวันตกหรือถ้าเป็นผู้หญิงไทยจะเรียกว่า “น้ำเค็ม” คือพวกที่ได้ไปเมือกนอกฝ่าหมอกลุยหิมะ ไม่ว่าจะเป็นในฐานะนักเรียนหรือครอบครัวข้าราชการและสถานทูต โดยสตรีน้ำเค็มที่กล่าวมานี้ ปกติแล้วจะไม่ใคร่แต่งหน้าและส่วนใหญ่จะแต่งก็ต่อเมื่อออกงานราตรีสโมสรในวงสังคมชาวต่างประเทศเท่านั้น ดังนั้นการแต่งหน้าของสตรีน้ำเค็มช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 หรือก่อนสมัยประชาธิปไตยนั้นจึงจะมีเพียงถอนคิ้วนิด ทาปากหน่อย ทาแก้มน้อยๆ และจะแต่งเพียงในเวลากลางคืนเท่านั้น นอกจากนี้ ลาวัณย์ โชตามระ ยังกล่าวอีกว่า “เครื่องสำอางในช่วงเวลานี้ยังหาซื้อได้ยาก เนื่องจากมีราคาแพง จะมีขายก็เพียงแต่ตามห้างฝรั่ง อย่างเช่น สีทาปากขนาดกลางแท่งหนึ่งราคาราวๆ สิบสลึง สามบาท เทียบเท่าข้าวสารห้าถังหรือเนื้อหมูแดงสิบกิโลกรัม ฉะนั้นจึงทำให้เครื่องสำอางหรือเครื่องแต่งหน้าต่างๆ กลายเป็นของติดมือสำหรับคนที่กลับจากเมืองนอก หรือ ของฝากให้กับพวกพ้องคนไทยและกลายเป็นของแปลก” ดังสะท้อนให้เห็นในคราวที่เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล. เฟื้อ พึ่งบุญ) ไปศึกษาวิชาที่ประเทศอังกฤษในตอนต้นรัชกาลที่ 7 ก็ได้ฝาก “เครื่องผัดหน้า 3 อันมากับนายพืชน์ เดชะคุปต์ มาให้เจ้าคุณอนิรุทธเทวา ผู้เป็นน้องชายของตน ให้ถวายเครื่องผัดหน้าแก่เสด็จพระนางลักษมีลาวัณ 1 อัน ถวายพระนางสุวัทนา 1 อัน และให้คุณหญิงเฉลาอนิรุทธเทวา 1 อัน” (ลาวัณย์ โชตามระ, 2509, น.162-164) ดังนั้นแล้วจึงกล่าวได้ว่า เครื่องสำอางในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 จึงถูกมองว่ากลายเป็นของฝากและยังเป็นของแปลกที่ใช้สำหรับสตรีสยาม ประกอบกับยังต้องเป็นผู้ที่มีฐานะทางการเงินเท่านั้นจึงจะสามารถเข้าถึงเครื่องสำอางต่างประเทศได้ อีกทั้ง การแต่งหน้าด้วยเครื่องสำอางน้อยชิ้นนั้นยังเป็นพระราชนิยมของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เห่เรือในหนังสือเรื่อง *สมุทรสาร* ปี พ.ศ.2457 ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงว่า ควรแต่งหน้านวลแต่น้อยๆ ไม่ใช่แปะป้ายราวกับแสดงงิ้ว ดังความว่า “หน้านวล

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

นวลแต่น้อย แซ่มช้อยสมกับผมมวย” นอกจากนี้พระองค์ยังมีการทรงตำหนิผู้หญิงที่แต่งเครื่องเพชรเต็มตัวว่าเหมือน “ต้นคริสต์มาส” (ลาวัณย์ โชตามระ, 2524, น.30-31)

อนึ่ง นอกจากด้านการแต่งหน้าด้วยการใช้เครื่องสำอางเพื่อความงามแล้ว ยังพบว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการแต่งกายด้วยเช่นกัน เพื่อให้สอดคล้องกับการแต่งหน้าจาการใช้เครื่องสำอาง ดังปรากฏข้อมูลในบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับชีวิตและเรื่องราวในสมัยรัชกาลที่ของขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ที่ได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการแต่งกายของหนุ่มสาวชาวสยาม ว่าผู้ชายที่ทำงานข้าราชการจะนิยมใส่จงกระเบนและเสื้อกระดุม 5 เม็ด หากแต่ถ้าเป็นชุดลำลองทั่วไปจะเปลี่ยนเพียงแค่นุ่งโจงกระเบนเป็นผ้าแพรลางทางสีเขียว สีน้ำตาล และสวมเสื้อกุยเฮง ส่วนทรงผมนั้นนิยมตัดรองทรงชั้นเดียวและ 2 ชั้น ส่วนหนุ่มๆ ทั่วไปจะนิยมทรงผมแม็กซลินเดอร์ ส่วนทางด้านผู้หญิงเมื่อออกงานสังคมนั้นจะนิยมไว้ผมโป่ง ใส่เสื้อแขนพองที่หัวไหล่และสะพายแพรทิ้งชายไปข้างหลัง (คนที่สะพายแพรจะเป็นบุคคลที่มีสามีแล้ว) ส่วนชุดลำลองนั้นนิยมใส่ผ้าจูงกระเบนและเสื้อใส่อะไรก็ได้ หรือห่มสะไบเป็นต้น จนกระทั่งถึงช่วงกลางสมัยรัชกาลที่ 6 จึงหันมานิยมใส่ผ้าซิ่นแทนการนุ่งโจงกระเบนแทน ใส่เสื้อรัดรูปแขนยาว รองเท้าส้นสูงเป็นต้น ดังบันทึกของขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ที่ว่า

> “การแต่งกายผู้ชายข้าราชการนุ่งโจงกระเบนเสื้อกระดุม ๕ เม็ด ถุงเท้ารองเท้าสวมหมวกเหมือนอย่างเดิม ถ้าแต่งลำลองก็นุ่งกางเกงแพรเสื้อกระดุม ๕ เม็ด รองเท้าคัตชูสวมหมวกหรือนุ่งกางเกงแพรเสื้อแบบเสื้อกุยเฮง รองเท้าแตะ ผู้ใหญ่อยู่กับบ้านนุ่งกางเกงไทยหรือกางเกงแพรใส่เสื้อชั้นใน แบบเก่าที่นุ่งผ้าลอยชายผ้าขาวม้าแตะบ่าอย่างที่ข้าพเจ้าได้เห็นเมื่อเด็กๆ ทั่วไป แทบไม่มีเลย ผมตัดรองทรงชั้นเดียวหรือรองทรง ๒ ชั้น เว้นแต่หนุ่มๆ นิยมตัดผมทรงแม็กซลินเดอร์มีหนาตา แฟชั่นของผู้ชายที่ออกมาจากราชสำนักมีอย่างหนึ่งที่หน่มๆ นิยมตาม คือ เสื้อกระดุม ๕ เม็ดเป็นแพรมีลายเป็นทางๆ สีเขียวอ่อน น้ำตาลอ่อน ฟ้าอ่อน ฯลฯ ตัดใส่กันมากอยู่พักหนึ่ง ทางด้านผู้หญิง หญิงสาวทั่วไปเริ่มมีไว้ผมยาว ไม่ไว้ผมทัดเหมือนที่ข้าพเจ้าเห็นเมื่อเป็นเด็ก เว้นแต่สาวใหญ่ หรือผู้ใหญ่ยังใช้ผมทัดกันอยู่มาก การแต่งตัวเวลาออกจากบ้านไปในงาน หรือจะเรียกว่าออกสังคม หญิงสาวนุ่งผ้าโจงกระเบน ใส่เสื้อแขนพอง (คือ เสื้อแขนยาวพองที่หัวไหล่สองข้าง) ไว้ผมเรียกว่า “ผมโป่ง” (คล้ายญี่ปุ่น) รวบผมข้างหลังที่ต้นคอแล้วปล่อยยาวลงไป สวมถุงเท้า รองเท้า ผู้ใหญ่ชั้นสูงแต่งอย่างเดียวกัน และสะพายแพรทิ้งชายไปข้างหลัง (สาวที่ยังไม่มีสามีไม่สะพายแพร ต่อมีสามีแล้วจึงสะพายแพร) ส่วนมากเป็นผมทัด เวลาแต่งลำลองทั้งหมด นุ่งผ้าโจงกระเบน สาวใส่เสื้ออะไรก็ได้ ผู้ใหญ่ห่มผ้าสไบเฉียง หรือห่มสไบมีผ้าห่มทับ หรือใส่เสื้ออะไรก็ได้ รองเท้าแตะ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ล่วงมาถึงเลยกลางสมัยรัชกาลที่ ๖ ไม่ช้าเกิดแฟชั่นใหม่สำหรับสตรีขึ้น คือ มีการนุ่งผ้าซิ่นออกมาจากราชสำนัก การนุ่งผ้าซิ่นแพร่มาถึงราษฎร เลยเป็นที่นิยมนุ่งกันแพร่หลายทั่วไป การนุ่งโจงกระเบนสำหรับสาวๆ ค่อยๆ หายไป นอกจากผู้ใหญ่ยังคงนุ่งโจงกระเบนอยู่บ้าง การนุ่งซิ่นสำหรับคนชั้นสูง นุ่งซิ่นเชิงเป็นไหม ใส่เสื้อรัดรูปแบบต่างๆ แขนยาวเกล้าผม สวมรองเท้าส้นสูง ชาวบ้านแต่งแบบเดียวกัน เป็นซิ่นธรรมดาบ้าง ซิ่นเชิงบ้าง ใส่เสื้อต่างๆ รัดรูป มักใช้รองเท้าแตะที่ใช้ส้นสูงก็มี” (วิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์), 2523, น.364-365)

อีกทั้งในช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงต้นรัชกาลที่ 7 นั้น ยังพบว่าผู้คนยังนิยมใช้ของใช้จากต่างประเทศและใช้ของฟุ่มเฟือยตามสถานภาพของตนเอง เนื่องจากมีคำพังเพยที่ลาวัณย์ โชตามระได้กล่าวไว้ในบันทึกความทรงจำว่า

“เห็นผู้ดีเขาทำควร อ...ขี้ตรวนทำบ้าง โดยของที่ถือว่าเป็นเครื่องโชว์ฟอร์มความโก้อย่างหนึ่งในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 คือ ของนอก เนื่องจากสยามยังไม่สามารถผลิตได้ และของนอกดังกล่าวล้วนถูกจำหน่ายในห้างที่มีตราครุฑ อยู่ถนนเจริญกรุง โดยเจ้าของห้างส่วนใหญ่เป็นคนจีน อันมีการโฆษณาเกี่ยวกับสินค้าเครื่องสำอางที่ถือว่าเป็นเครื่องโชว์ความโก้อย่างหนึ่งด้วย เช่น น้ำหอม สบู่หอมที่สั่งมาจากฝรั่งเศส เป็นต้น และสิ่งที่โชว์ความโก้มากที่สุด คือ น้ำอบฝรั่ง มีหลากหลายชนิดตั้งแต่ โลชั่น เปอฟูม และหัวน้ำมันหอม คนที่อายุ 60 ปีขึ้นไป จะเรียกว่า “เก๊าะน้ำหอม” ที่มีกลิ่นดอกไม้ หากแต่ในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 นี้พบว่า น้ำหอมที่ได้รับความนิยมอย่างมาก คือ น้ำหอมตุ๊กตาทอง (Gloire de France) น้ำหอมตุ๊กตาขาว (Reve Fleuri) และน้ำหอมตุ๊กตาเงินของบริษัท Roger & Gallet ส่วนน้ำหอมประเภทโคโลญ หรือที่เรียกว่าโคลอญนั้นจะเรียกน้ำล้างมือ ลาเวนเดอร์เรียกน้ำตะไคร้ และหัวน้ำมันหอมจะนิยมใส่ขวดแก้วมีจุกแก้วก้านยาวลงไปถึงก้นขวด โดยน้ำหอมต่างๆ เหล่านี้จะมีขายที่ห้าง แอม.กูลาม ฮูเซ็น ” (ลาวัณย์ โชตามระ, 2527, น.91-93)

จากบันทึกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าน้ำหอมนั้นถือว่าเครื่องโชว์ความโก้หรือความทันสมัยอย่างหนึ่ง อีกทั้งยังบ่งบอกว่าเครื่องสำอางน้ำหอมในช่วงเวลานี้ได้รับความนิยมอย่างมาก โดยเฉพาะน้ำหอมตุ๊กตาทอง (Gloire de France) น้ำหอมตุ๊กตาขาว (Reve Fleuri) และน้ำหอมตุ๊กตาเงิน

นอกจากนี้ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 ยังพบว่าผู้คนมีการใช้สบู่กันบ้างแล้ว เช่น สบู่ซันไลท์ สบู่กรดสบู่คาร์บอลิก ดังปรากฏข้อมูลในบันทึกความทรงจำของลาวัณย์ โชตามระที่ได้กล่าวถึงการใช้สบู่

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

“โดยสบู่ซันไลท์นั้นมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยาวราว 3 นิ้วฟุตครึ่ง กว้างราว 2 นิ้วฟุตครึ่ง ห่อด้วยกระดาษแก้วและใส่ซองกระดาษมีตัวหนังสือฝรั่ง คือ Sunlight พร้อมข้อความภาษาไทย สบู่ซันไลท์ซักผ้าสะอาดง่ายดี ผู้คนสมัยนั้นไม่นิยมใช้ฟอกตัวด้วยสบู่ เห็นมีเพียงแต่นิยมใช้ขมิ้นขัดตัว และถ้าฟอกผมจะนิยมใช้มะกรูดผ่าซีกออก ไม่เห็นใช้สบู่ฟอก อย่างไรก็ตาม สบู่ซันไลท์นี้ กาญจนาคพันธุ์กล่าวว่าเขาเองก็เคยใช้ฟอกตัวด้วยเช่นกัน ส่วนสบู่กรดนั้นจะมีกลิ่นคาวนิดๆ นิยมใช้ซักล้างสิ่งของสกปรกมากๆ ไม่ใช้ถูตัว ต่อมาสบู่คาร์บอลิก ลักษณะคล้ายครีมเละๆ เหมือนโคลน มีสีดำ ใส่ในกระปุกกระเบื้องสีน้ำตาล สบู่นี้ กาญจนาคพันธุ์กล่าวว่าเหมือนของนอก ใช้สำหรับฟอกหมาฝรั่ง เพราะเหมือนสบู่ยาฆ่าเชื้ออย่างหนึ่ง ทำให้ขนร่วง สบู่คาร์บอลิกนี้ยังมีเพื่อนสนิทชื่อผลกับผ่อง รูปร่างคล้ายฝรั่ง แต่ใช้สบู่คาร์บอลิกฟอกตัวเพราะเขาได้กลิ่นจากเพื่อนสองคนนี้ทุกวัน” (กาญจนาคพันธุ์, 2542, น.148-152)

ฉะนั้นแล้วจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ค่านิยมความงามในสังคมสยามได้รับผลกระทบจากการเข้ามาของเครื่องสำอางในช่วง พ.ศ. 2453-2468 โดยการเข้ามาของเครื่องสำอางเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามในสังคมไทยที่ยังถูกมองในแง่ลบ และมีการผูกขาดไว้กับลักษณะกิจกรรมบางอย่างของกลุ่มชนชั้นนำสยาม เช่น การแสดงละครเวที รวมถึงผู้คนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มชนชั้นสูงสยามในขณะนั้นยังนิยมการใช้เครื่องสำอางนำเข้าจากต่างประเทศอันเป็นเครื่องสำอางประเภทบำรุงรักษา ผิวหน้าและร่างกาย รวมไปถึงเรื่องของความสะอาด สุขอนามัยและการเสริมแต่งกลิ่นให้หอม อีกทั้ง ถึงแม้ว่าจะเริ่มมีการผลิตเครื่องสำอางภายในสยามแล้วก็ตาม แต่เครื่องสำอางที่ถูกผลิตขึ้นในสังคมสยามก็ยังเป็นเครื่องสำอางในเชิงบำรุงรักษาและเพื่อขจัดกลิ่นไม่พึงประสงค์ อันอาจจะยังมีคุณภาพหรือผลลัพธ์ที่ยังไม่อาจจะเทียบเคียงได้กับเครื่องสำอางจากต่างประเทศ นอกจากนี้ ทั้งเครื่องสำอางที่ถูกผลิตขึ้นภายในประเทศและที่ถูกนำเข้ามาจากต่างประเทศเหล่านี้ยังอาจจะถือได้ว่าเป็นเครื่องสำอางแบบใหม่สำหรับสังคมสยาม และยังเป็นสิ่งที่ไม่ได้ถูกกำกับควบคุมด้วยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และองค์ความรู้ด้านแพทย์ปรุงยาของสยามภายใต้สถาบันการศึกษาและภาครัฐแต่อย่างใด เนื่องจากสังคมสยามในขณะนั้นยังมิได้มีกฎหมายรองรับเกี่ยวกับการโฆษณาเครื่องสำอางและยังคงขาดกฎหมายที่จะสามารถเข้ามาควบคุมการผลิตเครื่องสำอางได้อย่างเบ็ดเสร็จ การขาดแคลนกฎหมายที่ครอบคลุมเช่นนี้จึงทำให้ทั้งเครื่องสำอางภายในประเทศและเครื่องสำอางที่มีการนำเข้าจากต่างประเทศถูกโฆษณาออกไปผ่านการบรรยายสรรพคุณของตัวเครื่องสำอางที่ยังมีความทับซ้อนกันระหว่างความเป็นยากับเครื่องสำอาง อีกทั้งการแต่งกายก็พลอยเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วยในสังคมสยาม และยังพบว่าในสมัยรัชกาลที่ 6 พบว่ามีการใช้สบู่ ตลอดจนน้ำหอม ที่กล่าวได้ว่าเป็นเครื่องโชว์ความโก้อย่างหนึ่งในสังคมสยาม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

องค์ความรู้การเรียนแพทย์ปรุงยา พ.ศ. 2467-2474

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมความงามที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาก่อนหน้าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายใต้ปรากฏการณ์ของการเริ่มนำเข้าสินค้าประเภทเครื่องสำอางจากต่างประเทศรวมถึงมีความก้าวหน้าในด้านการเรียนการสอนของแพทย์ปรุงยาในสถาบันการศึกษาที่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรจากต่างประเทศ หากแต่สิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาก่อนหน้าที่ก็หาได้สิ้นสุดลงไม่ เพราะองค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ปรุงยายังคงมีการปรับปรุงเรื่อยมา ดังที่ความเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอีกครั้ง คือ การเปลี่ยนแปลงช่วงที่สอง ในปี พ.ศ. 2467-2469 โดยจะเริ่มจากการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอน คือ หลักสูตรแพทย์ปรุงยาจะเริ่มถูกปรับปรุงให้มีความแตกต่างออกไปจากหลักสูตรก่อนหน้า โดยสามารถจำแนกรายละเอียดได้ในแต่ละชั้นปี โดยชั้นปีที่ 1 ได้มีการถอนรายวิชาชีววิทยาออกไป ส่งผลให้ในชั้นปีที่ 1 ของหลักสูตรนี้ไม่มีการเรียนวิชาทางวิทยาศาสตร์อีกต่อไป หากแต่รายวิชาอื่นๆ ยังคงดำรงอยู่เหมือนกับรายวิชาในหลักสูตร พ.ศ. 2465-2468 ส่วนชั้นปีที่ 2 มีการเพิ่มเติมรายทางด้านวิชาเคมีมาทั้งหมด 2 วิชา คือ วิชาเคมี (General Organic Chemistry) และ วิชาเคมีประยุกต์ (Applied Chemistry) รวมถึงมีการเพิ่มรายวิชาคำนวณเภสัช (Pharmaceutical Arithmatics) และวิชาการอ่านตำรับยา (Prescription Reading) ต่อมาชั้นปีที่ 3 มีการเพิ่มเติมเพียงวิชาเดียวคือ วิชาโปโสโลยี (Posology) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.317-318) ทั้งนี้หลักสูตรการเรียนแพทย์ปรุงยาที่ถูกปรับปรุงในช่วงปี พ.ศ. 2467-2469 ได้ช่วยสะท้อนให้เห็นว่ามีการเพิ่มและลดรายวิชาบางส่วนออกไป โดยเฉพาะรายวิชาชีววิทยาที่ได้ถูกยกเลิกการสอน และเป็นสิ่งที่บ่งชี้ได้ว่าวิชาชีววิทยาอันเป็นพื้นฐานการเรียนเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์นั้นไม่ได้ถูกให้ความสำคัญอีกต่อไป หากแต่รายวิชาที่เพิ่มเข้ามาใหม่ 2 วิชา คือ วิชาเคมี (General Organic Chemistry) อันเป็นวิชาเรียนเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานทั่วไปของเคมีทั้งนิยาม ทฤษฎีต่างๆ และวิชาเคมี (Applied Chemistry) ที่เป็นวิชาเคมีประยุกต์โดยรวมความรู้จากหลายๆ ศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการเรียนวิชาเคมี ได้กลายเป็นวิชาที่จะถูกให้ความสำคัญเพิ่มขึ้น โดยการเปลี่ยนแปลงวิชาในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาเช่นนี้ได้แสดงให้เห็นว่าเริ่มมีความสนใจในด้านของการประยุตก์ใช้องค์ความรู้จากศาสตร์อื่นเพื่อให้นิสิตแพทย์ปรุงยามีความรู้ที่หลากหลายมากขึ้นในการผลิตยา ขณะเดียวกัน การเพิ่มวิชาการคำนวณเภสัชและวิชาการอ่านตำรับยาก็ยังช่วยสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนที่หันมาให้ความสำคัญกับปริมาณส่วนผสมของสารสกัดต่างๆ ในการผลิตยาและการคำนึงถึงความปลอดภัยในการผลิตยามากขึ้น

เมื่อหลักสูตรการเรียนการสอนของแพทย์ปรุงยาเดินเข้าสู่ช่วงที่สาม ช่วงปี พ.ศ. 2469-2471 นั้นได้มีการปรับปรุงการศึกษาขึ้นอีกครั้ง โดยในครั้งนี้การเรียนในชั้นปีที่ 1 จะมีการเพิ่มรายวิชาดังต่อไปนี้ คือ วิชาชีววิทยา (Biology) และวิชาภาษาฝรั่งเศส (French) ต่อมาเมื่อขึ้นชั้นปีที่ 2 ยังคงให้นิสิตเรียนอยู่ที่แผนกปรุงยาเหมือนเดิม แต่มีการปรับและเพิ่มรายวิชาดังต่อไปนี้ คือ วิชาชีววิทยา (Biology) วิชาเคมี (Organic Chemistry) วิชาฟิสิคส์ (General Physics) วิชาภาษาอังกฤษ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(English) วิชาภาษาฝรั่งเศส (French) และในชั้นปีสุดท้ายคือชั้นปีที่ 3 จะมีการเพิ่มวิชาภาษาละติน (Latin) วิชาเภสัชกรรมเทฆนิคและกาเลน (Pharmaceutical Technology and Galenical Pharmacy) วิชานิติเภสัชกรรม (Pharmaceutical Law) และวิชาคำนวณเภสัชกรรม (Pharmaceutical Arithmetic) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.319-320, คำว่า ฟิสิคส์ เขียนตามต้นฉบับหลักฐานที่เขียนเกี่ยวกับรายวิชาเรียนแพทย์ปรุงยา) กล่าวได้ว่า การปรับปรุงหลักสูตร พ.ศ. 2469-2471 สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในการเรียนแพทย์ปรุงยา โดยมีการเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับภาษาต่างประเทศเข้ามาอันแตกต่างจากไปจากหลักสูตรก่อนหน้าอย่างชัดเจน คือ การเพิ่มวิชาภาษาฝรั่งเศส ที่สันนิษฐานว่าภายในหลักสูตรอาจจะมีการเรียนโดยใช้ตำรายาจากฝรั่งเศสหรือใช้องค์ความรู้เรื่องยาจากฝรั่งเศสเข้ามาเสริม จึงทำให้หลักสูตรแพทย์ปรุงยาในช่วงเวลานี้ได้เพิ่มรายวิชาภาษาฝรั่งเศสให้กับนิสิตทั้งในชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 ให้เรียนต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาสองปี ขณะเดียวกันพบว่ามีการบรรจุวิชาชีววิทยากลับเข้ามาหลังจากถูกยกเลิกไปในการปรับปรุงหลักสูตรในช่วงที่สองและมีการลดวิชาเคมีเหลือเพียงรายวิชาเดียว ทั้งนี้ ลักษณะการนำรายวิชาชีววิทยากลับมาทั้งยังลดวิชาเคมีเหลือเพียงหนึ่งรายวิชานั้นอาจเป็นการแสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงในด้านขององค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์อันจะมีความสำคัญในการเรียนแพทย์ปรุงยาในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังพบว่ามีการรวมรายวิชาเภสัชกรรมเทฆนิคและเภสัชกรรมแบบกาเลนให้เป็นวิชาเดียวกัน อีกทั้ง การบรรจุรายวิชานิติเภสัชกรรมเข้ามาเป็นครั้งแรกในการปรับปรุงในครั้งนี้ยังเป็นการช่วยสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนแพทย์ปรุงยาในขณะนั้นเริ่มมีการตระหนักถึงความปลอดภัยในการใช้ยา ภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยา รวมถึงการกำกับควบคุมการเรียนแพทย์ปรุงยาด้วยองค์ความรู้ทางกฎหมายที่มากขึ้น

ทั้งนี้ การเรียนแพทย์ปรุงยาที่มีการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยเพิ่มและลดรายวิชาต่างๆ นั้นมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงที่ต่างกันในแง่ของการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ผ่านรายวิชาต่างๆ อีกทั้งยังเป็นความพยายามในการผลักดันให้หลักสูตรแพทย์ปรุงยามีความก้าวหน้ามากขึ้น โดยเฉพาะในด้านของขั้นตอนกระบวนการผลิตยาด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อันเป็นความก้าวหน้าทางด้านการปรุงยาที่เป็นไปตามแนวทางของสยามซึ่งในขณะนั้นมีความต้องการให้ความรู้ทางด้านการแพทย์มีความทันสมัยและสากลมากขึ้น หากแต่ในแง่มุมของการผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้แพทย์ปรุงยาในช่วงขณะนั้นก็ยังคงเป็นไปได้ยากหรือหากจะมีความคิดเช่นนั้นก็อาจเป็นเพียงความฝันของนิสิตแพทย์ปรุงยา ซึ่งอาจสั่งสมความฝันเช่นนี้ขึ้นมาจากการเรียนการปรุงยาที่มีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นอย่างมาก ดังปรากฏหลักฐานในบันทึกของ ภก.ร.อ.จำนง ประสมทอง ป.ภ.(2470) ดังความว่า

> “ห้องปฏิบัติการปรุงยามีตู้ใส่ตัวอย่างสมุนไพรและเคมีอยู่เต็มและเมื่อเรามองเห็นตัวอย่างสมุนไพรและเคมีเหล่านี้ก็รู้สึกหนักใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อคำนึงว่าเราจะจำกันหวาดไหวหรือเพราะ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เมื่อมองดูชื่อแล้วเป็นภาษาละตินอย่างยืดยาวทั้งสิ้น การศึกษาปีที่ 2 นี้มีวิชาที่รู้สึกว่าชักจะปรุงยาได้บ้างแล้วทำให้ภูมิใจขึ้นเป็นอย่างมาก ในปีนี้เรามีท่านศาสตราจารย์เฮาวาร์ดสอนวิชาภาษาอังกฤษ ท่านสอนโฟเนติคเป็นส่วนมาก แต่เวลาสอบท่านสอบเชาวน์และอ่านอังกฤษเอาเรื่อง สำหรับวิชาพฤกษศาสตร์ คุณพระมนตรีพจนกิจได้สอนต่อจากปีที่แล้ว สำหรับวิชาทางเภสัชกรรมมีวิชาแมตทีเรียเมดิก้า (สรรพคุณทางยา) สอนโดยท่านขุนสิทธิโอสถ วิชาเทคนิคเภสัช การเตรียมยาสำหรับคนไข้ และคำนวณเภสัชขั้นต้น สอนโดยศาสตราจารย์ A.H.Hale เพิ่มความรู้ความสนุกในการเรียนขึ้นอีกมาก เพราะ**วิชาดิสเปนซิ่งทำให้เราสนุกและชวนเรียนได้หัดทำครีมใส่ผม สบู่ และยาง่ายๆ กันบ้างแล้ว ทำให้ฝันถึงการทำเครื่องสำอางขายอยู่เสมอ** ชั้นปีที่ 3 ปีสุดท้ายของพวกเรา เราได้ย้ายสังกัดจากคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์มาสังกัดคณะแพทยศาสตร์ไม่ต้องเรียนที่หอวังอีกแล้ว ห้องปฏิบัติการเภสัชของเราย้ายมาที่แผนกเภสัชกรรม และเคมีวิเคราะห์สอนโดยคุณพระมนตรีพจนกิจ ” (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.49-50, เน้นโดยผู้อ้าง)

จากหลักฐานสะท้อนให้เห็นว่าการเรียนแพทย์ปรุงยาที่มีการเรียนการผลิตยาอย่างก้าวหน้าและทันสมัย เช่น วิชาการเตรียมยาคนไข้หรือที่ถูกเรียกว่าวิชาดิสเปนซิ่งนั้น เป็นผลทำให้นิสิตแพทย์ปรุงยาเริ่มมีความคิดอ่านอยากทำเครื่องสำอางขาย หากแต่การเรียนรายวิชาดังกล่าวอันมีการเรียนหัดทำครีมใส่ผม สบู่ กลับสะท้อนให้เห็นว่าเป็นการเรียนที่ผลิตเพื่อรักษาความสะอาดและเพื่อสุขอนามัยมากกว่าที่จะให้ความสำคัญในการผลิตครีมใส่ผมหรือสบู่เพื่อตอบสนองในเรื่องของความสวยงามหรือเป็นเครื่องสำอาง นอกจากนี้ ในด้านของการเรียนแพทย์ปรุงยาอันมีการเรียนเกี่ยวกับสมุนไพรนั้น ยังเป็นสาเหตุที่ทำให้นิสิตแพทย์ปรุงยาจะต้องเรียนภาษาละตินเพื่อจะสามารถอ่านและทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวยาสมุนไพรรวมถึงสารเคมีต่างๆ อีกทั้ง บรรยากาศการเรียนการสอนที่ถูกบรรยายออกมาจากบันทึกที่ยกมาข้างต้นนั้น ยังเผยให้เห็นว่าในหลักสูตรแพทย์ปรุงยามีความหลากหลายในด้านของอาจารย์ผู้สอนซึ่งเต็มไปด้วยอาจารย์ชาวต่างชาติและชาวสยาม อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับองค์ความรู้จากต่างประเทศด้วยเช่นกัน

หลังจากนั้นหลักสูตรการศึกษาแพทย์ปรุงยาก็ยังคงมีการปรับปรุงเรื่อยมาจนถึงการปรับปรุงช่วงที่สี่ ในปี พ.ศ. 2470-2472 โดยในการปรับปรุงครั้งนี้ได้มีการบรรจุรายวิชาเพิ่มดังต่อไปนี้ ชั้นปีที่ 1 มีการเพิ่มรายวิชาอนินทรียเคมี (Inorganic Chemistry) ต่อมาชั้นปีที่ 2 มีการเพิ่มรายวิชากายวิภาคเปรียบเทียบ (Comparative Anatomy) วิชาอินทรีย์เคมี (Organic Chemistry) เมื่อเลื่อนชั้นเข้าสู่ปีที่ 3 นิสิตจะต้องย้ายไปเรียนที่แผนกปรุงยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีการเพิ่มเติมรายวิชาเภสัชวิทยา (Pharmacology) วิชาเภสัชกรรม (Pharmaceutics) และวิชาดิสเปนซิ่ง (Dispensing Pharmacy) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

321-322) จากการปรับปรุงหลักสูตรแพทย์ปรุงยาในช่วง พ.ศ. 2470-2472 ได้สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านรายวิชาโดยมีการบรรจุรายวิชาและการเปลี่ยนชื่อรายวิชาบางส่วน กล่าวคือ มีการบรรจุรายวิชากายวิภาคเปรียบเทียบ วิชาเภสัชกรรม และวิชาเภสัชวิทยา อันแตกต่างออกไปจากหลักสูตรก่อนหน้า โดยสิ่งที่น่าสนใจคือ วิชากายวิภาคเปรียบเทียบนั้นได้หายไปจากหลักสูตรแพทย์ปรุงยามาเป็นเวลานับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2458 หลังจากนั้นจึงไม่ปรากฏรายวิชาดังกล่าวอีกเลยในหลักสูตร จนกระทั่งรายวิชากายวิภาคเปรียบเทียบถูกกลับนำมาบรรจุอีกครั้งใน พ.ศ. 2470-2472 ซึ่งเป็นรายวิชาที่บรรจุอยู่ในรายวิชาหมวดวิทยาศาสตร์พื้นฐาน การนำรายวิชากายภาพเปรียบเทียบกลับมาบรรจุเช่นนี้จึงดูจะเป็นความต้องการของหลักสูตรในการขยายพื้นฐานความรู้ในวิชาหมวดวิทยาศาสตร์ของนิสิตให้กว้างมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีบางรายวิชาที่ได้ถูกเปลี่ยนชื่อด้วยเช่นกันหากเปรียบเทียบชื่อวิชาภาษาอังกฤษกับชื่อในภาษาสยาม เช่น ชื่อวิชาอนินทรีย์เคมี ได้ถูกใช้ในหลักสูตรแพทย์ปรุงยา พ.ศ. 2470-2472 แต่ในหลักสูตรก่อนหน้าคือในช่วง พ.ศ. 2469-2471 นั้น วิชาอนินทรีย์เคมีเคยถูกตั้งชื่อไว้ว่า วิชาเคมี เพียงเท่านั้น อีกด้านหนึ่ง ในลักษณะทำนองเดียวกัน รายวิชาอินทรีย์เคมีก็ได้ถูกเปลี่ยนชื่อไปเช่นกัน โดยจากเดิมได้ถูกตั้งไว้ว่า วิชาเคมี อันจะมีความซ้อนกันกับชื่อเดิมของวิชาอนินทรีย์เคมี แต่บัดนี้วิชาเคมีทั้งสองได้ถูกตั้งชื่อในภาษาสยามให้มีความชัดเจนมากขึ้น กระนั้นในด้านของชื่อรายวิชาในภาษาอังกฤษของวิชาเคมีทั้งสองก็ถูกเรียกต่างกันมาตั้งแต่ต้น คือ Inorganic Chemistry และ Organic Chemistry นอกจากนี้ รายวิชาดิสเปนซิ่งก็ได้ถูกเปลี่ยนชื่อด้วยเช่นกัน โดยจากเดิมถูกตั้งชื่อไว้ว่า วิชาการเตรียมยาคนไข้ แต่ในการปรับปรุงหลักสูตรในครั้งนี้ได้เปลี่ยนแปลงชื่อรายวิชาให้กลายเป็น วิชาดิสเปนซิ่ง ซึ่งเป็นชื่อที่อ่านออกเสียงตามตัวอักษรภาษาอังกฤษที่ใช้ชื่อเดียวกันคือ Dispensing Pharmacy ดังนั้น การปรับปรุงหลักสูตรในช่วงเวลานี้จึงต่างก็เป็นการเปลี่ยนแปลงวิชาที่ใช้ในการเรียนการสอนด้วยการเปลี่ยนชื่อรายวิชา การนำรายวิชาที่เคยถูกบรรจุกลับมาสอนใหม่ และการเพิ่มบรรจุรายวิชาใหม่ๆ เข้ามา

ต่อมาในการปรับปรุงการศึกษาแพทย์ปรุงยาในช่วงที่ห้า ในปี พ.ศ. 2472-2474 การเรียนยังคงเป็นหลักสูตรการปรุงยาโดยได้วุฒิการศึกษาเป็นประกาศนียบัตรปรุงยา โดยในการปรับปรุงครั้งนี้ ในชั้นปีที่ 1 พบว่ามีการเพิ่มบรรจุรายวิชาภาษาละติน (Latin) ในระดับชั้นปีที่ 2 มีการเพิ่มรายวิชาการอ่านตำรับยา (Prescription Reading) วิชาเภสัชเคมี (Pharmaceutical Chemistry) วิชาเทฆนิคเภสัชกรรม (สะกดตามหลักฐานต้นฉบับ) (Pharmaceutical Technology) วิชาการเตรียมยาสำหรับคนไข้ (Dispensing Pharmacy) วิชาแมทีเรียเมดิกะ (Materia Medica) และวิชาคำนวณเภสัชกรรม (Pharmaceutical Arithmatics) ส่วนชั้นปีที่ 3 จะยังคงให้นิสิตไปเรียนที่แผนกปรุงยา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีการเพิ่มการบรรจุวิชาเภสัชกรรมแบบกาเลน (Galenical Pharmacy) และวิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ (Pharmaceutical Analysis) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.323-324) จากการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาแพทย์ปรุงยาในครั้งนี้ช่วย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง คือ มีการปรับเปลี่ยนรายวิชาบางส่วนเข้ามาโดยชั้นปีที่ 1 เป็นการเพิ่มในหมวดของภาษาต่างประเทศ คือ ภาษาละติน ส่วนชั้นปีที่ 2 ได้มีการบรรจุวิชาการอ่านตำรับยาและวิชาเภสัชเคมี ซึ่งวิชาเภสัชเคมีคือรายวิชาใหม่ล่าสุดที่ถูกบรรจุลงเป็นครั้งแรกในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาช่วง พ.ศ. 2472-2474 รวมถึงรายวิชาเทฆนิคเภสัชกรรมด้วยเช่นกันที่ปรากฏว่าเป็นรายวิชาใหม่เช่นกันและถูกบรรจุลงเป็นครั้งแรกในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาช่วงระยะเวลาดังกล่าว ขณะเดียวกันรายวิชาอื่นๆ ก็ถูกเพิ่มเข้ามาในชั้นปีที่ 2 เช่น วิชาการเตรียมยาสำหรับคนไข้ วิชาแมทีเรียเมดิกะและวิชาคำนวณเภสัชกรรม ส่วนในชั้นปีที่ 3 นั้นพบว่าเป็นการเพิ่มรายวิชาเภสัชกรรมกาเลนและวิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ หากแต่รายวิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์นั้นพบว่าเป็นวิชาที่ปรากฏตัวเป็นครั้งแรกในการปรับปรุงหลักสูตรแพทย์ปรุงยาครั้งนี้ นอกจากนั้น ยังพบว่ามีการเปลี่ยนชื่อรายวิชาดิสเปนซิ่งให้กลับมาใช้ชื่อวิชาเตรียมยาสำหรับคนไข้อีกครั้ง อย่างไรก็ตาม การเรียนหลักสูตรแพทย์ปรุงยายังคงถูกปรับเปลี่ยนและปรับปรุงรายวิชาในทุกๆ 3 ปีการศึกษา จึงทำให้การศึกษาแพทย์ปรุงยาถูกปรับปรุงอีกครั้งใน พ.ศ. 2473-2475 กระนั้น การปรับปรุงในครั้งนี้มิได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเรียนการสอนมากนัก จึงมิได้นับว่าการปรับปรุงในครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งที่หก หากแต่มีรายละเอียดของการเปลี่ยนแปลงที่ควรจะกล่าวไว้ คือ ในระดับการศึกษาชั้นปีที่ 2 มีการบรรจุรายวิชาบัคเตรีวิทยาเพิ่มเข้ามาเท่านั้น (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.325-326) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรการศึกษาแพทย์ปรุงยาในช่วง พ.ศ. 2473-2475 มีการเปลี่ยนแปลงการเพิ่มรายวิชาใหม่มาเพียงวิชาเดียว คือ รายวิชาบัคเตรีวิทยา นอกเหนือจากนั้น รายวิชาอื่นๆ จะพบว่ามีการเรียนการสอนเหมือนกับหลักสูตรก่อนหน้าทั้งหมด

ส่วนการศึกษาแพทย์ปรุงยาในช่วงที่หก ในปี พ.ศ. 2476-2479 นั้นพบว่าไม่มีผู้เข้าสมัครการศึกษาแต่อย่างใด ดังนั้นเป็นที่น่าสังเกตว่าการเรียนในหลักสูตรปรุงยามีนิสิตลดลงมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2468 เป็นต้นมา เนื่องจากได้มีการเพิ่มคุณสมบัติของผู้สมัครจากมัธยมปีที่ 6 กลายเป็นมัธยมปีที่ 7 และมัธยมปีที่ 8 จำนวนนิสิตที่ลดน้อยลงอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ยังสอดคล้องกับหลักฐานของจำนวนผู้ที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรที่ลดน้อยลงทุกปี คือ ในปี พ.ศ. 2470 มีผู้สำเร็จการศึกษาเพียง 7 คน พ.ศ. 2471 มีผู้สำเร็จการศึกษา 3 คน และพ.ศ. 2472 จำนวน 2 คน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2473 ก็ไม่มีผู้สำเร็จการศึกษาเลยแม้แต่คนเดียว แต่ต่อมาจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาก็เริ่มเพิ่มขึ้นอีกครั้งใน ปี พ.ศ. 2474 อันมีผู้สำเร็จการศึกษาจำนวน 3 คน และในปี พ.ศ. 2475 ก็มีผู้สำเร็จการศึกษาจำนวน 5 คน กระนั้น จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาก็หดหายไปในในปี พ.ศ. 2476 -2478 ที่เป็นช่วงซึ่งไม่มีผู้สำเร็จการศึกษาเลย และในปี พ.ศ. 2479 ก็ปรากฏว่ามีผู้สำเร็จการศึกษาเพียง 1 คนเท่านั้น ขณะเดียวกัน ทางด้านของอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาก็พบว่าใน พ.ศ. 2479 อาจารย์ เอ.เอช.เฮล (A.H. Hale) ไม่ได้รับการต่อสัญญาในการจ้างสอนจากรัฐบาลสยาม ส่งผลให้อาจารย์เฮลจำต้องเดินทางกลับประเทศอังกฤษ (จำลอง สุวคนธ์, 2496, น.39) ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าปัจจัย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ที่ส่งผลให้มีผู้สำเร็จการศึกษาลดลง และไม่มีผู้สมัครการศึกษาแพทย์ปรุงยานั้นมีปัจจัยหลักๆ 2 ประการ โดย ประการแรก คือ การกำหนดคุณสมบัติผู้ที่จะเข้าศึกษาแพทย์ปรุงยาซึ่งมีมาตรฐานที่สูงขึ้น ประการที่สอง คือ การไม่ได้รับการต่อสัญญาจ้างของอาจารย์ เฮล ผู้ที่เป็นอาจารย์ต่างชาติคนสำคัญ โดยอาจารย์เฮลเป็นผู้รับผิดชอบสอนรายวิชาหลักๆ ในการเรียนแพทย์ปรุงยา เช่น วิชาเทคนิคเภสัช วิชาการเตรียมยาสำหรับคนไข้ และวิชาคำนวณเภสัชขั้นต้น เป็นต้น อีกทั้ง หากมองย้อนดูหลักสูตรการศึกษาแพทย์ปรุงยาตลอดระยะเวลานับตั้งแต่ พ.ศ. 2467-2475 ยังพบอีกว่า รายวิชาที่อาจารย์เฮลเป็นผู้สอนดังกล่าวมีการเรียนการสอนมาตลอดเกือบทุกช่วงของหลักสูตรการศึกษาแพทย์ปรุงยา ฉะนั้นแล้ว การที่ไม่มีผู้เชี่ยวชาญซึ่งถนัดในการใช้องค์ความรู้จากต่างประเทศมาคอยทำหน้าที่เป็นผู้สอนนิสิตแพทย์ปรุงยา จึงอาจกลายเป็นเหตุผลหนึ่งอันทำให้ผู้สมัครเรียนแพทย์ปรุงยาลดลงหรืออาจจะรวมไปถึงในขั้นของการไม่มีผู้สมัครเข้ามาเรียนเลยในบางช่วง เนื่องจากไม่มีอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ด้านการปรุงยาอย่างรอบด้านมากพอที่จะเข้ามาสอนทดแทนอาจารย์ต่างชาติที่หลักสูตรได้เสียไป

จึงอาจกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ปรุงยานับตั้งแต่ พ.ศ. 2465-2479 นั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างจากหลักสูตรก่อนหน้าอย่างชัดเจน โดยมีการขยายรายวิชาเพิ่ม เช่น วิชาการอ่านตำรับยา วิชาภาษาฝรั่งเศส วิชานิติเภสัช วิชาโปโสโลยี วิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์และวิชาบัคเตรีวิทยา นอกจากนี้ ในหลักสูตรการศึกษาแพทย์ปรุงยาทั้งหกช่วง จะพบว่ามีการบรรจุรายวิชาเภสัชกรรมแบบกาเลนเอาไว้โดยตลอดนับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2465-2479 อันเป็นสิ่งที่ช่วยแสดงให้เห็นถึงการขยายรากฐานขององค์ความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และการให้ความสำคัญกับการผลิตยาจากวัตถุดิบทางธรรมชาติ พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ซึ่งเป็นแนวทางพื้นฐานในการทำยาที่จะสามารถต่อยอดไปได้ถึงในขั้นอุตสาหกรรม อีกทั้ง สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องตระหนักถึงในกระบวนการของการบรรจุรายวิชาต่างๆ เพิ่มเข้ามาดังกล่าวข้างต้นนั้นก็จำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยของการได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์ที่มีการจัดสรรในเรื่องของการจ้างอาจารย์จากต่างประเทศ อันส่งผลให้การศึกษาแพทย์ปรุงยามีการขยายองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ออกไปอย่างมาก และจะกลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อพัฒนาการในการผลิตยาของสังคมสยามต่อไป (พรเพ็ญ เปรมโยธิน, 2556, น.134) นอกจากนี้ การเรียนการสอนในหลักสูตรยังมีการสร้างกระบวนการตลอดจนวิธีการผลิตยาด้วยเทคนิคต่างๆ ที่ส่งผลให้การเรียนการสอนในด้านการปรุงยามีความก้าวหน้าทันสมัยตามโลกตะวันตก อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าและความคาดหวังในอนาคตของการผลิตเครื่องสำอางในสังคมสยาม โดยในแง่หนึ่งแล้ว การผลิตเครื่องสำอางในสังคมสยามที่จะกระทำกันต่อไปนั้นก็เป็นสิ่งที่เติบโตขึ้นมาจากรากฐานในด้านของการผลิตยาของเหล่าแพทย์ปรุงยาในช่วงเวลานี้ที่เริ่มตระหนักถึงความปลอดภัยเป็นหลัก กระนั้น ในด้านของการขยายรายวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ของการเรียนการสอนแพทย์ปรุงยาที่เพิ่มมากขึ้น เช่น วิชานิติเภสัช วิชา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โปโสโลยี วิชาการอ่านใบสั่งยา วิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ก็ยังมีปัจจัยที่สนับสนุนการขยายตัวของรายวิชาเหล่านี้อยู่ด้วย กล่าวคือ การขยายตัวเช่นนี้เป็นผลมาจากการประกาศใช้องค์ความรู้บังคับใช้ในเชิงกฎหมายสองฉบับ คือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 และพระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อประเด็นถัดไป

องค์ความรู้บังคับใช้เชิงกฎหมายในพระราชบัญญัติ

การเปลี่ยนแปลงรายวิชาเกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาช่วง พ.ศ. 2465-2479 ที่มีการขยายเพิ่มรายวิชามากขึ้นนั้นเป็นผลมาจากรัฐบาลสยามในขณะนั้นได้มีการประกาศใช้กฎหมายจำนวน 2 ฉบับ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนการสอนของนิสิตแพทย์ปรุงยาในช่วงระยะเวลาดังกล่าวและทำให้เกิดการขยายตัวขององค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เพื่อการผลิตยาอย่างมีความก้าวหน้าและทันสมัย ทั้งนี้พระราชบัญญัติฉบับแรก คือ การประการใช้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ ปี พ.ศ. 2465 อันส่งผลให้มีการเปิดการสอนวิชานิติเภสัชในหลักสูตรแพทย์ปรุงยา โดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 นั้นมีเป้าหมายในการประกาศใช้เพื่อควบคุมการนำเข้ายาจากต่างประเทศ โดยจะมีการตรวจสอบยาที่นำเข้าให้เป็นไปตามรายชื่อตัวยาที่จดแจ้งไว้ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 อีกทั้งหากมีผู้ใดต้องการขอให้ยาที่จะนำเข้าได้รับการยกเว้นตามมาตรา 5 ของกฎหมายพระราชบัญญัติ จะต้องทำการส่งหนังสือถึงอธิบดี รวมถึงแจ้งชื่อยาหรือยาเสพติดให้โทษที่ต้องการนำเข้ามาพร้อมกับสาเหตุที่ต้องการให้ตัวยาดังกล่าวได้รับการยกเว้นจากพระราชบัญญัติ ตลอดจนต้องมีการแจ้งตำรับยาเพิ่มเติมหากยาที่จะนำเข้าดังกล่าวมิใช่ตัวยาที่อยู่ในยาตำรับหลวงและในตำราฟาร์มาโกเบีย อีกทั้ง ในกรณีที่ได้รับอนุญาตให้สามารถนำเข้ายาที่อยู่นอกเหนือจากรายชื่อที่กำหนดไว้ ผู้นำเข้าจะสามารถใช้เส้นทางนำเข้าได้เฉพาะทางกรุงเทพฯ ภูเก็ตและปาดังเบซาร์ นอกจากนี้พระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้มีการประกาศเกี่ยวกับใบอนุญาต ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 8 ประเภท แต่โดยสาระสำคัญแล้วนั้น ใบอนุญาตเหล่านี้จะเป็นใบอนุญาตสำหรับผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน เช่น สาขาเภสัชกรรม ทันตกรรม สัตวแพทย์ เป็นต้น โดยการจ่ายยาของผู้ถือใบอนุญาตล้วนเป็นไปเพื่อการบำบัดโรคเท่านั้น (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2465, 2465, น.2347-2357) จากลักษณะการประกาศใช้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 ได้สะท้อนให้เห็นถึงการควบคุมการนำเข้ายาและการจดแจ้งตำรับยาต่างๆ ให้อยู่ภายใต้ขอบเขตที่จะถูกควบคุมโดยภาครัฐตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านของการนำเข้ายาในผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมจะต้องมีใบอนุญาตตามมาตราในพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงส่งผลให้ในการเรียนการสอนของนิสิตแพทย์ปรุงยานั้นจะต้องมีการเรียนวิชานิติเภสัช เพื่อเรียนเกี่ยวกับกฎหมายในการควบคุม การนำเข้ายาต่างๆ อย่างถูกต้องตามกฎหมายของภาครัฐ นอกจากนี้ยังพบว่ามีรายวิชาอื่นๆ อีกเช่นกันที่เปิดสอนบนพื้นฐานของกฎหมายที่ภาครัฐได้ประกาศใช้ เช่น วิชาคำนวณเภสัช วิชาการอ่านตำรับยา วิชา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ยาโปโสโลยี วิชาการอ่านใบสั่งยา และวิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ ซึ่งรายวิชาดังกล่าวเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 อันกล่าวถึงการประกอบโรคศิลปะและการกำหนดให้การปรุงยาเป็นสาขาหนึ่งของการประกอบโรคศิลปะ (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.134) โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ดังกล่าวเป็นไปเพื่อคำนึงถึงอันตรายจากการใช้ยาของผู้บริโภค รวมไปถึงเป็นการจัดระเบียบในด้านการใช้ยารวมถึงการจ่ายยาและเป็นการบังคับควบคุมเชิงกฎหมายต่อองค์ความรู้ด้านการแพทย์ อีกทั้งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “หมอเถื่อน” ซึ่งครอบคลุมไปถึงอาชีพช่างฟัน สัตวแพทย์ การปรุงยา การพยาบาล การนวด ผดุงครรภ์ โดยมีการประกาศออกมาผ่านพระราชบัญญัติการแพทย์ปี พ.ศ. 2466 ดังความว่า

> “โดยที่การประกอบโรคศิลปะย่อมมีอิทธิพลอันสำคัญแก่สวัสดิภาพของประชาชน โดยที่ ณ กาลบัดนี้ ในกรุงสยามยังไม่มีระเบียบบังคับควบคุมการประกอบกิจเช่นนี้ ปล่อยให้มหาชนปราศจากความคุ้มครองจากอันตราย อันเกิดแต่การประกอบแห่งผู้ที่ไร้ความรู้และมิได้ฝึกหัด และโดยที่ทรงพระราชดำริห์เห็นสมควรควบคุม วางระเบียบบังคับ และเลื่อนฐานะแห่งการประกอบโรคศิลปะให้สูงยิ่งขึ้นไป โรคศิลปะ หมายความว่า การบำบัดโรคทางยา และทางผ่าตัด รวมทั้งการผดุงครรภ์ การช่างฟัน การสัตวแพทย์ การปรุงยา การพยาบาล การนวดหรือการรักษาคนบาดเจ็บป่วยไข้ โดยประการใดๆ” (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.137)

อย่างไรก็ตาม การประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ปี พ.ศ. 2466 ยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ประกอบโรคศิลปะที่จะต้องมีใบอนุญาตเพื่อประกอบอาชีพอย่างถูกต้อง และใบอนุญาตดังกล่าวก็ต้องถูกพิจารณารับรองโดยสภาการแพทย์เพื่อป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากการผู้ป่วย รวมถึงจะต้องเป็นบุคคลที่ตรงคุณสมบัติของสภาการแพทย์ เช่น ไม่เป็นผู้ทุจริต อนาจาร เป็นต้น (พระราชบัญญัติการแพทย์ พุทธศักราช 2466, 2466, น.145) นอกจากนี้ อำนาจของสภาการแพทย์ยังควบคุมผู้ประกอบโรคศิลปะโดยห้ามมิให้ผู้ใดใช้ชื่อตนเองควบคู่กับตัวอักษรย่อบางตัวเพื่อหลอกลวงผู้อื่นว่าได้ปริญญาหรือได้รับใบอนุญาตให้ประกอบโรคศิลปะมา (พระราชบัญญัติการแพทย์ พุทธศักราช 2466, 2466, น.147-148) กล่าวได้ว่าการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 ส่งผลให้สภาการแพทย์มีอำนาจในการควบคุมผู้ประกอบโรคศิลปะมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบอาชีพเภสัชกรที่ต้องทำงานอยู่ภายใต้การควบคุมทางด้านกฎหมายตามพระราชบัญญัติดังกล่าวอย่างรัดกุม โดยการมีกฎหมายกำกับควบคุมเภสัชกรนั้นส่งผลให้เกิดรายวิชาต่างๆ ที่ขยายองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ในหลักสูตรออกไปเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการแพทย์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ดังกล่าวอันตระหนักถึงความรู้ในการออกไปประกอบอาชีพและได้การได้รับปริญญาบัตร ขณะเดียวกัน การจัดตั้งสภาการแพทย์เพื่อควบคุมผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์โดยใช้กฎหมายอันเรียกว่าการประกอบโรคศิลปะ ซึ่งประกาศไว้ในพระราชบัญญัติการแพทย์ปี พ.ศ. 2466 ยังปรากฏข้อมูลที่น่าสนใจ คือ การที่มิได้มีแพทย์ปรุงยาแม้แต่คนเดียวที่จะได้เข้าไปเป็นคณะกรรมการในการกำกับหรือควบคุมการประกอบโรคศิลปะ หากแต่ในคณะกรรมการนั้นล้วนแล้วแต่ประกอบไปด้วยบุคคลที่มาจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น กรมสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กรมแพทย์ศุขาภิบาลทหารบก กระทรวงศึกษาธิการ คณะแพทยศาสตร์และสภากาชาด เป็นต้น ดังปรากฏหลักฐานในพระราชบัญญัติการแพทย์ หมวดที่ 2 ระเบียบการของสภาการแพทย์ ดังความว่า

> “มาตรา 4 สภาการแพทย์อันจะได้จัดตั้งขึ้นตามบทบัญญัตินี้ต่อไปนั้น ให้ตั้งขึ้นไว้เป็นกรมหนึ่งในกระทรวง ซึ่งมีน่าที่บังคับบัญชากรมสาธาราณสุข
> อันว่าสภาการแพทย์นั้นให้มีองค์กรรมการคือ
> ก.อธิบดีกรมสาธารณสุข เปนสภานายก
> ข.กรรมการเจ้าหน้าที่ ๘ นาย ดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ
> 1.กรรมการผู้แทนกระทรวงมหาดไทยนายหนึ่ง
> 2.กรรมการผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการนายหนึ่ง
> 3.กรรมการผู้แทนกรมสาธารณสุขนายหนึ่ง
> 4.กรรมการผู้แทนกรมแพทย์ศุขาภิบาลทหารบกนายหนึ่ง
> 5.กรรมการผู้แทนกรมแพทย์พยาบาลทหารเรือนายหนึ่ง
> 6.กรรมการผู้แทนคณะแพทยศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนายหนึ่ง
> 7.กรรมการผู้แทนสภากาชาดสยามนายหนึ่ง
> 8.กรรมการผู้แทนแพทย์สมาคมแห่งกรุงสยามนายหนึ่ง ” (พระราชบัญญัติการแพทย์ พุทธศักราช 2466, 2466, น.138-139)

ทั้งนี้รายชื่อของคณะกรรมการดังกล่าวได้ช่วยแสดงให้เห็นว่า ในรายชื่อผู้แทนที่ถูกแต่งตั้งเข้าไปในสภาการแพทย์นั้นไม่ปรากฏว่ามีแพทย์ปรุงยาหรือเภสัชกรรมเข้าไปกำกับควบคุมหรือคอยโต้แย้งให้ความเห็นเลยแม้แต่คนเดียว จึงอาจกล่าวได้ว่า การไม่ปรากฏบุคคลที่เป็นแพทย์ปรุงยาหรือเภสัชกรรมในคณะกรรมการสภาการแพทย์นั้นสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่รัฐบาลเข้ามากำกับและควบคุมองค์ความรู้ทางด้านการแพทย์ที่ผูกขาดในทางกฎหมายมากขึ้น แต่กระนั้น ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้สังคมสยามกลับยังไม่มีการยอมรับถึงสถานะการมีอยู่ของแพทย์ปรุงยาในสังคมไทย และยังไม่มีการเสนอให้แพทย์ปรุงยาเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมความรู้ทางการแพทย์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โดยตรง แม้ว่าการควบคุมความรู้ทางการแพทย์ดังกล่าวจะครอบคลุมไปถึงการทำงานด้านเภสัชกรรมโดยตรงด้วยก็ตาม

นอกจากนี้ อีกกรณีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มรายวิชาในหลักสูตรแพทย์ปรุงยา คือ วิชาบัคเตรีวิทยา อันเป็นวิชาแนวทางในการเตรียมยาให้ปราศจากเชื้อ (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.135-136) โดยการมีรายวิชาบัคเตรีวิทยาเพิ่มขึ้นมาในหลักสูตรนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงการเริ่มให้ความสำคัญกับการใช้ความรู้เภสัชกรรมแบบคลินิกเข้ามาและความสำคัญของความรู้ประเภทนี้จะเห็นได้ชัดในช่วงสมัยถัดไป (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.235, 79) อีกทั้ง การบรรจุรายวิชาบัคเตรีวิทยาเข้ามานั้น ก็อาจเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 ด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การบังคับใช้กฎหมายผ่านพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับ คือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 และพระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 ล้วนเป็นผลให้เกิดการขยายองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ผ่านรายวิชาต่างๆ ที่เพิ่มมากขึ้นในหลักสูตรการเรียนแพทย์ปรุงยา อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการผลิตยาจะมีความก้าวหน้า หากแต่ในแง่มุมของการผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้แพทย์ปรุงยากลับยังไม่ปรากฏ แต่ก็กล่าวได้เช่นกันว่า การมีเทคนิคการผลิตยาที่ก้าวหน้าได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการผลิตเครื่องสำอางในสังคมไทยที่จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในระยะเวลาต่อมา ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าการผลิตเครื่องสำอางในเชิงสารเคมีที่จะต้องตระหนักถึงความปลอดภัยภายใต้องค์ความรู้ของแพทย์ปรุงยาจะยังไม่ปรากฏในสังคมไทย หากแต่การใช้เครื่องสำอางของผู้คนในสังคมไทยยังคงมีปรากฏให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเครื่องสำอางส่วนใหญ่จะถูกนำเข้าจากต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

การเข้ามาของเครื่องสำอางทศวรรษ 2460 เป็นต้นมา

การเปลี่ยนแปลงของการเรียนแพทย์ปรุงยาที่ให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนด้วยการขยายองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จากการเพิ่มบรรจุรายวิชาอันหลากหลายจากที่กล่าวในหัวข้อก่อนหน้านั้น กล่าวได้ว่าเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นสำคัญสองประเด็นหลักเกี่ยวกับเครื่องสำอาง ประการแรก เครื่องสำอางของสยามยังไม่ได้ถูกผลิตออกมาภายใต้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และชุดความรู้แพทย์ปรุงยาอันมีการตระหนักถึงความปลอดภัยและความอันตรายจากการใช้ส่วนผสมต่างๆ ในการผลิต ประการที่สอง สังคมสยามในขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายที่จะสามารถเข้ามาควบคุมการโฆษณาสินค้าประเภทเครื่องสำอางที่ยังมีสรรพคุณทับซ้อนกันอยู่ระหว่างความเป็นยาและเครื่องสำอาง อีกทั้งสังคมสยามก็ยังคงไม่มีกฎหมายควบคุมเกี่ยวกับเครื่องสำอางนำเข้าจากต่างประเทศที่หนักแน่นมากพอ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทั้งนี้ นอกจากการเปลี่ยนแปลงของการเรียนแพทย์ปรุงยาจะสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญสองประการดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ยังมีอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ คือ การนำเข้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศอันถูกสะท้อนให้เห็นผ่านโฆษณาการใช้เครื่องสำอางของผู้หญิงสยามนับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2460 เป็นต้นมา

กล่าวคือพบว่ามีการโฆษณาเครื่องสำอางต่างๆ เช่น น้ำหอมขายที่ห้างขายยาเยาวราช พ.ศ. 2460 (โฆษณาน้ำหอมขายที่ห้างขายยาเยาวราช, 2460, น.6) ยาระงับกลิ่นตัวยี่ห้อย่องฮั่วหลงและจี่หลี พ.ศ.2462 (โฆษณายาระงับกลิ่นตัว, 2462, น.3) น้ำอบจากฮ่องกง สบู่หอม แป้งผัดหน้า ยาถูฟัน น้ำอบฝรั่ง น้ำมันใส่ผม สบู่คาบอลิค พ.ศ.2462 วางจำหน่ายของห้างหยงฮั้วเชี้ยง (โฆษณาสินค้าห้างหยงฮั้วเชี้ยง, 2462, น.6) ตลอดจนการโฆษณาน้ำหอมตราสิงโต น้ำมันใส่ผมตัดโชช่วยให้ผมงอกงามเร็ว พ.ศ.2463 จำหน่ายสินค้าของห้างเคียมฮั่วเสงแอนโก (โฆษณาสินค้าของห้างเคียมฮั่วเสงแอนโก, 2463, น.8) รวมถึงน้ำหอมต่างๆ จากต่างประเทศ เช่น น้ำหอมบลีบ่าจากลอนดอน น้ำหอมไม่ลืมห้าง และสบู่ขลุดมีส่วนผสมของดอกไม้ช่วยให้ผิวมีกลิ่นหอม สบู่หอม พ.ศ.2463 จำหน่ายสินค้าของห้างซินชิ้นฮะ (โฆษณาสินค้าของห้างซินชิ้นฮะ ,2463, น.8) อีกทั้งยังมีผลิตภัณฑ์ย้อมผมของห้างตีอีโต ช่วยบำรุงเส้นผมให้มีสีดำ เงางาม พ.ศ.2464 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ย้อมผมห้างตีอีโต, 2464, น.5) ตลอดจนการโฆษณาหัวน้ำมันดอกไม้ทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของห้างประดิษฐ์สุคนธา พ.ศ.2464 (โฆษณาหัวน้ำมันดอกไม้ทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของห้างประดิษฐ์สุคนธา, 2464, น.6) และน้ำหอมชนิดต่างๆ เช่น น้ำหอมพันทิวา พ.ศ.2464 (หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์, 2464, น.6) อีกทั้งยังมีโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่ช่วยให้ผมดำ คิ้วดก หนวดเข้ม ในพ.ศ.2465 (โฆษณายาที่ช่วยให้ผมดำ คิ้วดกและหนวดเข้ม, 2465, น.5) รวมถึงผลิตภัณฑ์บำรุงภายในอย่างโฆษณายาน้ำของสตรีเพ็ญภาค (โฆษณายาน้ำของสตรีเพ็ญภาค, 2465, น.3) และครีมสตาโคมทำให้ทรงผมเรียบ พ.ศ.2471 (โฆษณาครีมสตาโคม, 2471, น.9)

โฆษณาที่ยกตัวอย่างมานั้นจะเห็นว่ามีทั้งโฆษณาสินค้าเครื่องสำอางของต่างประเทศและของสยาม หากแต่ส่วนใหญ่ล้วนเป็นเครื่องสำอางที่นำเข้าจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ซึ่งสอดคล้องกับบันทึกความทรงจำเกี่ยวกับเครื่องสำอางของขุนวิจิตรมาตราในช่วงนับตั้งแต่ พ.ศ.2464 เป็นต้นไปที่กล่าวว่านิยมใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศนั้น ไม่ค่อยนิยมใช้เครื่องสำอางอย่างน้ำมันตานีและลิ้นจี่แบบสมัยก่อนแล้ว ตลอดจนการนิยมใช้ยาสีฟันเพื่อฟันขาว เป็นต้น ดังความว่า

> “เครื่องสำอางหลายอย่างเกิดขึ้นแล้ว ลิ้นจี่หายไปกลายเป็นรูชเป็นลิปสติก น้ำมันตานีหายไปกลายเป็นครีม น้ำอบพวกน้ำดีดพิณน้ำดอกไม้เทศหายไป กลายเป็นน้ำตุ๊กตาทอง น้ำมะลิป่า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(น้ำตุ๊กตาทองเป็นขวดสี่เหลี่ยมปิดฉลากด้วยกระดาษทองมีรูปตุ๊กตา น้ำมะลิป่าเป็นขวดแบนปิดฉลากมีรูปเป็นช่อดอกมะลิ) **เป็นของนอกหอมดีนิยมใช้กันมาก** ฟันดำหายไป หนุ่มสาวนิยมฟันขาวหมด แต่คนอายุกลางคนหรือคนแก่ยังฟันดำ เพราะยังกินหมากอยู่" (วิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์), 2523, น.299, เน้นโดยผู้อ้าง)

อย่างไรก็ตาม การเสริมแต่งความงามของผู้คนยังพบว่าดำรงอยู่เรื่อยมา จนถึงขั้นมีหนังสือบำรุงความงามให้กับผู้คนในช่วง พ.ศ.2474 ด้วยเช่น ดังพบหลักฐานมีการออกตำรา มหาเสน่ห์ ตำราบำรุงความงามภาค ๑ ที่ถูกเรียบเรียงและเขียนขึ้นโดย ว.ช.ประสังสิต ซึ่งหน้าปกหนังสือมีข้อความว่า "วิธีชุบตัวด้วยวิทยาศาสตร์ ทำให้เป็นหนุ่มสาวอยู่เสมอ แต่งผิวให้งดงามผ่องใส แก้ร่างกายทรามให้สระสรวยและเป็นอายุวัฒนะ" และนอกจากนี้ยังมีการเขียนกำกับไว้ว่าเป็นตำรับข้างหมอนของคนไทยมีค่าประเสริฐ มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ทั้งนี้ ภายในตำราดังกล่าวนี้พบว่าเป็นการสอนการดูแลตนเอง ซึ่งมีรายละเอียดอย่างมาก ตั้งแต่การดูแลรูปร่างวิธีแก้อ้วน แก้พุงพลุ้ย หัดแขม่วท้อง หลังโก่งตลอดจนเรื่องการดูแลผิวพรรณ ทั้งในเรื่องการอาบน้ำรักษาผิวด้วยน้ำอุ่น การอาบแสงแดด และยารักษาผิวหนัง ตลอดจนการแก้ไขผิวหนังหยาบและหย่อน รวมถึงการดูแลผิวหน้า ป้องกันสิว และประเภทสิวต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวด การลบรอยฝีดาษ การกำจัดฝ้าและเกลื้อน ไฝ รวมถึง การดูแลเส้นผม รักษาเส้นผมไม่ให้กระด้างและผมมัน ยาย้อมผม และการใช้ยาแต่งตาให้สวยงาม การบำรุงสายตา การแก้ขอบตาดำ การรักษาคิ้ว รวมถึงการทำให้ริมฝีปากแดงอย่างธรรมชาติ แก้ปากเหม็น รวมถึงการดูแลความสะอาดของฟัน และการดูแลจมูก คอ แขน มือให้งาม การกำจัดรอยย่นที่คอ การป้องกันแขนจากแสงแดด รวมถึงการดูแลเล็บให้งาม (ประสังสิต, 2474, น.ค-จ) ส่วนในเรื่องของเครื่องสำอางตำราเล่มนี้ยังมีการกล่าวถึงเครื่องสำอาง ดังต่อไปนี้

"เมเบลลีน ใช้ปลูกคิ้ว ขนตา และแต่งให้งาม เมเบลลีน ไอซาโดว์ ใช้แต่งหนังตาให้งาม ไอโบรเมนซิล ดินสอทาคิ้วให้ดำเรียบร้อย สกินฟูด แก้หน้าย่น ริ้วรอย แก้มตอบ เปอสปิเรชั่นดิ่ออดอไรเซอร์ ระงับกลิ่นตัว รีดิวชิงครีม ทาถันซึ่งหย่อนยานคล้อยให้คงรูป แมนนิเคียวเซ็ก ทาเล็บให้เปนเงางามล้างไม่ออก" (ประสังสิต, 2474, น.160)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ข้อความดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าช่วงเวลาดังกล่าวนี้ได้มีความพยายามแบ่งความงามเป็นสัดส่วนในการดูแลอย่างชัดเจน และมีเครื่องสำอางที่หลากหลายแม้แต่การทาเล็บก็เช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่าครอบคลุมทุกส่วนของร่างกาย

จนกระทั่ง พ.ศ.2475 เมื่อยุคประชาธิปไตยเพิ่งเริ่มต้นขึ้นได้ปรากฏว่าการแต่งหน้าของหญิงสาวในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายมากขึ้นและเริ่มแต่งหน้ากันอย่างเปิดเผย เช่น ใช้เครื่องสำอางประเภทแป้งผัดหน้า ดินสอเขียนคิ้ว รวมไปถึงการปัดขนตา ตลอดจนยาทาเปลือกตา ดังปรากฏในบันทึกของ ลาวัณย์ โชตามระ ดังความว่า

> “การแต่งหน้าของผู้หญิงสมัยนี้เพิ่งจะทำกันอย่างเปิดเผย มีการโฆษณาเครื่องสำอางนานาชนิด ตั้งแต่ครีมรองพื้นสำหรับผัดหน้าให้แป้งติดทนทาน ดินสอเขียนคิ้ว สีทาขนตาชนิดมีแปรงเล็กไว้จุ้มแปรงขนตาให้ดูดำดำ ยาทาเปลือกตาให้ดูตาโต ยาหยอดตาให้ตาหวานเยิ้ม สีทาปาก สีทาแก้ม เหล่านี้เป็นเครื่องสำอางขั้นมาตรฐานสำหรับแต่งหน้าในเมืองไทยยุคประชาธิปไตยเริ่มอุแว้ ต่อจากนั้นมีเครื่องอุปกรณ์ในการบำรุงหรือเสริมสร้างความงามแก่ใบหน้า และนับว่าเป็นเครื่องการแต่งหน้าด้วย เช่น เครื่องดัดขนตา แหนบสปริงสำหรับถอนขนคิ้ว ตลอดจนไฝปลอมขนาดต่างๆ สีต่างๆสำหรับแต้มเติมเพิ่มความคมขำ” (ลาวัณย์ โชตามระ, 2509, น.162)

นอกจากการแต่งหน้าที่เริ่มได้รับการยอมรับและกระทำเสริมแต่งความงามอย่างเปิดเผยอันสะท้อนให้เห็นจากบันทึกของลาวัณย์ โชตามระแล้ว การแต่งหน้ายังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการผลิตเครื่องสำอางต่างๆ ที่รวมไปถึงอุปกรณ์ในการบำรุงและเสริมสร้างความงามที่ขยายมากขึ้นตามไปด้วย ตลอดจนอาจบ่งบอกได้ว่าการแต่งหน้าเป็นการเข้าสังคมอย่างหนึ่งที่ถูกมองว่าเป็นผู้เจริญ ดังสะท้อนให้เห็นจากบันทึกของ ลาวัณย์ โชตามระ ดังความว่า

> “การแต่งหน้าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งสำหรับผู้หญิงไทย โดยเฉพาะผู้หญิงไทยประเภทที่พัฒนาแล้วในทางวัตถุ นอกไปจากการผัดหน้าทาปาก เขียนคิ้ว อันเป็นการแต่งหน้าขั้นมาตรฐานแล้ว การแต่งหน้ายังมีรายละเอียดปลีกย่อยอีกมากมาย เข้าแบบที่โบราณเรียกว่า กระจุกระจิกเฟื้องสลึงนั้นทีเดียว และงานไหนงานนั้น ไม่ว่างานกลางวันหรืองานกลางคืน ถ้าผู้หญิงคนไหนไปงาน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

นั้นโดยไม่แต่งหน้า คนก็จะขยับมองเห็นเป็นว่าผู้หญิงนั้นแต่งตัวไม่เข้าท่า หรือด้อยพัฒนาอย่างไม่เป็นรสเอาทีเดียว” (ลาวัณย์ โชตามระ, 2509, น.161-162)

ขณะเดียวกันกระแสการแต่งหน้าในช่วงยุคประชาธิปไตยนี้ ลาวัณย์ โชตามระ กล่าวว่า เป็นการแต่งหน้าที่เรียกว่า “ตามใจฉัน” กล่าวคือ เป็นการแต่งหน้าในลักษณะตามกำลังทรัพย์ของแต่ละบุคคล แล้วแต่ใครอยากจะแต่งก็แต่งหน้า จึงทำให้ในบางครั้งการแต่งหน้าของหญิงสาวสมัยนี้มองดูน่ากลัวมากกว่าน่าชม ดังความว่า

“สำหรับบางคนจึงดูเป็นภาพที่น่ากลัว น่าชัง มากกว่าเป็นภาพที่น่ารัก น่าชม บางคนผิวดำปื๋อ ผัดหน้าขาวโพลง เขียนคิ้วดำปี๋ ทาตาทั้งขอบตาและเปลือกตาจนดูตาลึกกลวงเข้าไปในกะโหลกศรีษะ ทาแก้มเสียแดงราวกับลูกตำลึงสุก แถมยังทาปากสีแดงแช้ด คนเห็นเข้าถึงกับมองจนเหลียวหลัง บางคนปากเปราะหน่อยถึงกับเปรยออกมาดังๆ ว่าเหมือนตัว ตุ้งแช็ง” (ลาวัณย์ โชตามระ, 2509, น.164)

โดย “ตุ้งแช็ง” ในที่นี้ คือ ลักษณะการแต่งหน้าที่มีสีฉูดฉาด คล้ายกับเสียงตุ้งแช้ประกอบในการแสดงงิ้ว จึงทำให้เรียกคนที่แต่งหน้าสีฉูดฉาดเหมือนตัวละครงิ้วที่แต่งหน้าสีฉูดฉาด นอกจากนี้การแต่งหน้าที่ลาวัณย์ โชตามระกล่าวมานั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการแต่งหน้าที่มีความซับซ้อนมากขึ้น กล่าวคือ พื้นที่บนใบหน้าถูกแบ่งส่วนมากยิ่งขึ้นและทำให้การใช้เครื่องสำอางเฉพาะส่วนเพิ่มมากขึ้น อันสะท้อนให้เห็นถึงเครื่องสำอางในช่วงเวลานี้ที่มีการขยายตัวมากขึ้น

ทั้งนี้ การใช้เครื่องสำอางที่หลากหลายมากขึ้นดังที่ ลาวัณย์ โชตามระกล่าวนั้นยังปรากฏให้เห็นมาจนถึงช่วงหลัง พ.ศ.2475 ด้วยอย่างเช่น มีโฆษณาน้ำหอมวิวา พ.ศ.2475 (โฆษณาน้ำหอมวิวา, 2475, น.2) และยาสีฟันสโนไวท์ พ.ศ.2475 (โฆษณายาสีฟันสโนไวท์, 2475, น.9) รวมถึงโฆษณาครีมเซียมมัวส์ พ.ศ.2475 (โฆษณาครีมเซียมมัวส์, 2475, น.18) น้ำหอมแยสมิน พ.ศ.2475 (โฆษณาน้ำหอมแยสมิน, 2475, น.20) และน้ำมันบำรุงผมน้ำแดง 444 พ.ศ.2475 ที่ช่วยให้ผมดำ นุ่ม (โฆษณาน้ำมันบำรุงผมน้ำแดง 444, 2475, น.15) และ ครีมบำรุงผมโบแดงช่วยให้ผมดำเงางามและป้องกันผมร่วง พ.ศ.2476 (โฆษณาครีมบำรุงผมโบแดง, 2476, น.10) และ โฆษณาวีนัสแฮรร์รินแก้ผมร่วงและ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

รังแค พ.ศ.2478 (โฆษณาวีนัสแฮรร์ริน, 2478, น.35) รวมถึง โฆษณายาย้อมผมตรากา พ.ศ.2479 (โฆษณายาย้อมผมตรากา, 2479, น.12) อีกทั้งยังมีโฆษณาโฆษณาน้ำปรุงบำรุงผิว พ.ศ.2475 ช่วยลดอาการผื่น คัน ต่างๆ ซึ่งได้มีการโฆษณาว่า “หอมติดตัว หรูกว่าน้ำอบไทย” (โฆษณาน้ำปรุงบำรุงผิว พ.ศ.2475, 2475, น.4) นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์บำรุงผมญาโวลเร็ว พ.ศ.2475 (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผมญาโวลเร็ว พ.ศ.2475, 2475, น.17) และน้ำมันบำรุงผม Brylcream พ.ศ.2475 ที่ช่วยให้ผมนุ่ม ไม่ร่วง ไม่มีรังแค (โฆษณาน้ำมันบำรุงผม Brylcream พ.ศ.2475, 2475, น.33) ตลอดจนโฆษณาน้ำหอมโอเดอโคโลนนัมเบอร์ 4711 พ.ศ.2475 (โฆษณาน้ำหอมโอเดอโคโลนนัมเบอร์ 4711 พ.ศ. 2475, 2475, น.5) น้ำหอมชาเต็ลล่า พ.ศ.2475 (โฆษณาน้ำหอมชาเต็ลล่า พ.ศ.2475, 2475, น.7) น้ำหอมนารีรัก พ.ศ.2477 (โฆษณาน้ำหอมนารีรัก พ.ศ.2477, 2477, น.6) น้ำหอมผมดำรักษาให้ผมไม่หงอก พ.ศ.2476 (โฆษณาน้ำหอมผมดำรักษาให้ผมไม่หงอก พ.ศ.2476, 2476, น.21) รวมถึงโฆษณาสินค้าที่วางจำหน่ายในห้างซินซิ้นฮะ พบว่ามีน้ำหอมอาหรับราตรีวางจำหนาย พ.ศ.2476 (โฆษณาสินค้าที่วางจำหน่ายในห้างซินซิ้นฮะ, 2476, น.21) และยาสีฟันโอดอล พ.ศ.2475 (โฆษณายาสีฟันโอดอล พ.ศ.2475, 2475, น.3) ยาสีฟันบีบีโก พ.ศ.2475 (โฆษณายาสีฟันบีบีโก พ.ศ.2475, 2475, น.18) และยาสีฟันคอลเกตช่วยล้างกรดบุหรี่ที่ฟันและทำให้ฟันขาว ลมหายใจหอม พ.ศ.2478 (โฆษณายาสีฟันคอลเกต พ.ศ.2478, 2478, น.35) (โปรดดูภาพโฆษณาหลัง พ.ศ.2475 เพิ่มเติมในภาคผนวก ก)

อีกทั้งในช่วง พ.ศ. 2475 ซึ่งพบว่าผู้หญิงสยามในช่วงเวลานั้นนิยมการใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศ ดังปรากฏร้านเสริมสวยแห่งหนึ่งของผู้หญิงในกรุงเทพฯ ชื่อว่า ร้านพึงพระเกียรติ อันเป็นร้านขายเครื่องสำอางสมัยใหม่จากต่างประเทศ เช่น เครื่องสำอางยี่ห้อแมกซ์แฟกเตอร์ และพอนด์ เป็นต้น (นันทิรา ขำภิบาล, 2530, น.233) อีกทั้งภายหลังปี พ.ศ.2475 ก็ยังพบว่าเครื่องสำอางที่ปรากฏตามโฆษณาขายสินค้าเป็นเครื่องสำอางนำเข้าจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก อย่างเช่น “ครีมทาหน้าซู๊ท สตรอเบอรี่ครีม” พ.ศ.2479 อันมีการอวดสรรพคุณดังความว่า “ดูช้างให้ดูหน้า หนาว ดูสาวให้ดูหน้าร้อน เพราะผิวหน้าหนาวผิวแห้งผากและตกสะเก็ดทำให้หมดงาม แต่ถ้าใช้ ซู๊ท สตรอเบอรี่ครีม ทาเสมอแล้ว ใบหน้าของท่านจะเปล่งปลั่งเปนนวลใยงดงามอยู่เสมอ ทั้งป้องกันหน้าย่นได้อีกด้วย” (เอนก นาวิกมูล, 2543, น.75) ทั้งนี้หากพิจารณาดูสรรพคุณครีมทาหน้าดังกล่าวยังช่วยสะท้อนให้เห็นว่า การแก้ไขจุดบกพร่องบนใบหน้า เช่น หน้าย่น นั้นเป็นลักษณะอาการทางผิวหนังอย่างหนึ่งที่ต้องรักษาเพื่อให้เกิดความงาม ซึ่งสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยการใช้ครีมลักษณะดังกล่าวเพื่อให้มีผิวหน้าเปล่งปลั่ง นอกจากนี้ ยังมีการโฆษณาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางซึ่งผลิตในสยาม คือ เครื่องสำอางประเภท “น้ำแต่งผิว 1.77 ” ในช่วงปี พ.ศ. 2479 ที่มีการโฆษณาใน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ วารศัพท์ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม อ้างใน เอนก นาวิกมูล (2543) ดังภาพที่ 14 อันปรากฏภาพและข้อความในโฆษณาดังความว่า

> “ไสยศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ ในสมัยดึกดำบรรพ์พระฤๅฏี ย่อมมีอานุภาพชุบให้คนมีชีวิตหรือให้สวยงดงามได้ด้วยพระเวทย์อันเพ่งกะสิณจากอัคคี แต่ในสมัยปัจจุบันนี้วิทยาศาสตร์ได้เจริญขึ้นถึงขีดสุดแล้ว นักวิทยาศาสตร์ได้ประดิษฐ์น้ำแต่งผิว 1.77 ขึ้นเพื่อชุบหรือเปลี่ยนผิวคนให้สวยสด งดงาม มีเสน่ห์ เปล่งปลั่งได้ ถ้าท่านปรารถนาผิวงาม ดังอาบด้วยพระเวทย์ฤๅษี ต้องใช้น้ำแต่งผิว 1.77 มีตัวยารักษาขุมขนให้ชุ่มชื่นและทำให้ผิวพรรณขาวผ่องคงทนดีกว่าการใช้แป้งหรือครีมแต่งหน้าทั้งหมด” (หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ วารศัพท์, 2479; อ้างใน อเนก นาวิกมูล, 2543, น.65)

น้ำแต่งผิว 1.77 ลายเส้นศิลปกรรมอาจ
อ็อดซ์ไฟ แน่นอน ภาพจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ
วารศัพท์ ฉบับวันเสาร์ที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2479
หน้า 2 ห้องสมุดเอนก นาวิกมูล

ภาพที่ 14 โฆษณาน้ำแต่งผิว 1.77 พ.ศ.2479
ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2543, น.65

แม้ข้อความโฆษณาน้ำแต่งผิว 1.77 จะเป็นการสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการโฆษณาที่เกินความเป็นจริงด้วยการใช้คำว่า “ดังอาบด้วยพระเวทย์ฤๅษี” และ “ชุบหรือเปลี่ยนผิว” อย่างไรก็ตาม โฆษณาน้ำแต่งผิวดังกล่าวนี้มีการใช้คำว่า “วิทยาศาสตร์เจริญขั้นถึงขีดสุด” และ “นักวิทยาศาสตร์ได้ประดิษฐ์น้ำแต่งผิว 1.77” เป็นการบ่งบอกว่ามีการใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ในการผลิตเครื่องสำอางปรากฏขึ้นแล้ว หากแต่ไม่สามารถทราบได้ว่าเป็นการใช้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในด้านการแพทย์ประเภทไหน นอกจากนี้ การใช้คำว่า “มีตัวยารักษาขุมขนให้ชุ่มชื่น” แสดงว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นผลิตภัณฑ์กึ่งเครื่องสำอางที่ก่อให้เกิดความสวยงามด้วยลักษณะของน้ำแต่งผิวอันทำให้ผิวขาวผ่องและผลิตภัณฑ์กึ่งเชิงรักษาเนื่องจากมีตัวยาในการรักษารูขุมขน อีกทั้งในปี พ.ศ. 2477 พบว่ามีการโฆษณายารักษาสิวที่แสดงข้อความเกี่ยวกับการใช้วิทยาศาสตร์ในการนำมาผลิต

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เครื่องสำอางรักษาสิวและฝ้าแล้ว ดังความว่า “นิส คือ วิทยาศาสตร์ที่ช่วยส่งเสริมดวงหน้าของสตรีไทยให้สวยงาม เพรานีสประกอบขึ้นจากหลักเฆมีวิทยา มีธาตุโบราซิกด์เอซิด และ ไซดริกเอซิด คือ กรดโบริกและกรดน้ำมะนาวประกอบกับธาตุอื่นๆอันมีค่า สามารถกัดสิว ฝ้าให้หายได้” ดังภาพที่ 15

ภาพที่ 15 ภาพโฆษณายานิสช่วยรักษาสิว ฝ้า พ.ศ.2477

ที่มา: หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 3 ฉบับที่ 660 วันที่ 13 ธันวาคม 2477, 2477, น.17

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการโฆษณายาสีฟัน PEPCEO พ.ศ.2475 (โฆษณายาสีฟัน PEPCEO, 2475, น.6) และยาสีฟันวิเศษนิยมช่วยให้ฟันขาว แก้รำมะนาด เหงือกบวมและรักษาฟัน พ.ศ.2477 (โฆษณายาสีฟันวิเศษนิยม, 2477, น.8) และยาสีฟันโอดอนเทีย พ.ศ.2477 (ยาสีฟันโอดอนเทีย พ.ศ. 2477, 2477, น.14) ยาสีฟันคอลเกต พ.ศ.2475 (โฆษณายาสีฟันคอลเกต พ.ศ.2475, 2475, น.7) รวมถึงโฆษณาผลิตภัณฑ์ยาฟอกเลือดรักษาสิวเฮมาโตซาน (โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาฟอกเลือดรักษาสิวเฮมาโตซาน, 2475, น.10) และโฆษณาสบู่ฮิมมาลายา พ.ศ.2475 (โฆษณาสบู่ฮิมมาลายา พ.ศ.2475, 2475, น.2) สบู่หอมกตวน โมโนแกรม พ.ศ.2478 (โฆษณาสบู่หอมกตวน โมโนแกรม พ.ศ.2478, 2478, น.25) และสบู่หอมพิกุลสดตราม้าบิน พ.ศ.2477 (สบู่หอมพิกุลสดตราม้าบิน พ.ศ.2477, 2477, น.2) สบู่ลัคซ์ พ.ศ.2477 (โฆษณาสบู่ลัคซ์ พ.ศ.2477, 2477, น.2) ตลอดจนสบู่ปาล์มโอลีฟช่วยให้ผิวเปล่งปลั่ง พ.ศ.2475 (หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2076 วันเสาร์ที่ 28 มกราคม 2475 น.13) และสบู่คาบอลิก 10% พ.ศ.2475 (โฆษณาสบู่คาบอลิก 10% พ.ศ.2475, 2475, น.14) สบู่ลัคซ์ช่วยให้ผิวพรรณผุดผ่อง พ.ศ.2475 (โฆษณาสบู่ลัคซ์ พ.ศ.2475, 2475, น.13) สบู่อาฟริโหล พ.ศ.2476 (โฆษณาสบู่อาฟริโหล พ.ศ.2476, 2476, น.11) สบู่กู๊ดวินช่วยให้ผิวผ่องใส กำจัดเชื้อโรค พ.ศ.2476

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(โฆษณาสบู่กู๊ดวิน, 2476, น.18) และสบู่ปาล์มโอลีฟ ช่วยให้ใบหน้าเปล่งปลั่งและผิวนุ่ม พ.ศ.2478 (โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ, 2478, น.20) รวมถึงโฆษณาสบู่หอมออร์ซิส พ.ศ.2478 (โฆษณาสบู่หอมออร์ซิส, 2478, น.31) รวมถึงโฆษณาสบู่คาบอกลิคกู๊ดวิน พ.ศ.2476 (โฆษณาสบู่คาบอกลิคกู๊ดวิน พ.ศ. 2476, 2476, น.25) สบู่คาบอลิค พ.ศ.2476 (โฆษณาสบู่คาบอลิค, 2476, น.10) (โปรดดูภาพโฆษณาหลัง พ.ศ.2475 เพิ่มเติมในภาคผนวก ก)

นอกจากนี้ในสังคมสยามช่วงทศวรรษ 2460 ยังพบว่ามีร้านเครื่องสำอางที่ขายโดยคนไทย เช่น โฆษณาพ่อค้าไทยเปิดร้านขายเครื่องสำอางชื่อว่า ศรีสะอางค์ พ.ศ.2476 (โฆษณาร้านขายเครื่องสำอางศรีสะอางค์, 2476, น.2) รวมถึงมีร้านเครื่องสำอางที่นำสินค้าจากต่างประเทศมาจำหน่ายภายในประเทศ อย่างเช่น ร้านเครื่องสำอางพึ่งพระเกียรติ เอเย่นต์ที่วางจำหน่ายสินค้าต่างๆ เช่น เคอร์แล็ชดัดขนตางอน ครีมแอนน์อัลมันต์บำรุงผิวให้นิ่มนวล รูททาแก้มของปรินเซ็สส์แพ็ทมีสี Squaw, Vivit, Medium, English Tint และเมเบลลีนบำรุงขนตาและคิ้วให้ขนสีดำ รวมถึงลิพสติคสี Vivit, English Tint และNatural ตลอดจนผลิตภัณฑ์รักษาสิวเฮนเลย์พิมเพิลรีมูเวอร์ และผลิตภัณฑ์ระงับกลิ่นกายควีนแอนน์น็อน-เปอร์สไปร์ พ.ศ.2476 (โฆษณาร้านเครื่องสำอางพึ่งพระเกียรติ, 2476, น.10) และมีห้างร้านอื่นๆ เช่น ร้านขายเครื่องสำอางชื่อว่าบรูม พ.ศ.2476 (โฆษณาร้านขายเครื่องสำอางชื่อว่าบรูม, 2476, น.27) และร้านเครื่องสำอางวิมานแห่งเครื่องสำอางที่พบว่ามีโอมาเคยัมกินฟูดรักษาสิว ฝ้า กระ ใบหน้านิ่มนวลเปล่งปลั่ง ตลอดจนผลิตภัณฑ์รักษาเส้นผม บำรุงเส้นผมและชิพดับกลิ่นรักแร้ รวมถึงพอนด์โคลคลีมและแวชนิชซิ่งครีมสำหรับพอกหน้าและทาหน้า รวมถึงผลิตภัณฑ์ขัดเล็บ ทาเล็บ และผลิตภัณฑ์ทาปากอย่าง เจอร์คิฟลิฟสติค เมวิสลิฟสติค และผลิตภัณฑ์ตกแต่งดวงตา เช่น ไฮเซโดทาขอบตาให้มีสีดำ และไอแลชโทนิคครีมทาขนตาให้เงาดำ รวมถึงมาสคาร่าปลูกขนตา และไอเบราเฟนซิลวาดคิ้วให้สวย พ.ศ.2478 (โฆษณาร้านเครื่องสำอางวิมานแห่งเครื่องสำอาง พ.ศ.2478, 2478, น.24) (โปรดดูภาพโฆษณาหลัง พ.ศ.2475 เพิ่มเติมในภาคผนวก ก)

ตลอดจนการโฆษณาร้านทำผมที่พบว่าสามารถขายเครื่องสำอางบำรุงผม เช่น ร้านทำผมบิวตี้-ซาลูนที่พบว่ามียาปลูกผมทำให้ผมดกดำและเงางาม พ.ศ.2476 (โฆษณาร้านทำผมบิวตี้-ซาลูน, 2476, น.18) และร้านทำผมเกษกานดาใช้น้ำยาดัดผมจากฝรั่งเศส พ.ศ.2477 (โฆษณาร้านทำผมเกษกานดา, 2477, น.6) นอกจากการโฆษณาสินค้าเครื่องสำอางแล้วที่มีการนำเข้าจากต่างประเทศนั้น ยังพบว่าเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายของคนในสยามยังมีการนำเข้าจากต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ดังที่พบการโฆษณาตลาดเสื้อผ้าของห้างบูระพาพาณิชยจากประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ พ.ศ.2476 (โฆษณาตลาดเสื้อผ้าของห้างบูระพาพาณิชย, 2476, ไม่ปรากฏเลขหน้า) และร้านเครื่องสำอางวางจำหน่ายในร้านวิมานเครื่องสำอาง พ.ศ.2478 (โฆษณาร้านวิมานเครื่องสำอาง, 2478, น.12) อีกทั้งยังมีการโฆษณาเครื่องสำอางเกี่ยวกับผม เช่น ผลิตภัณฑ์ยารักษาผมของน้ำหอมผมสีดำ พ.ศ.2477 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ยารักษาผมของน้ำหอมผมสีดำ พ.ศ.2477, 2477,

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

น.8) อีกทั้งยังมีการโฆษณาที่มีการใช้พรีเซ็นเตอร์โดยชาวสยามอย่างเช่น การโฆษณาโดยนางสาวกันยา เทียนสว่างใช้สะโนว์แฮร์ทูนิคบำรุงเส้นผมช่วยให้ผมดำเงางาม พ.ศ.2477 (โฆษณานางสาวกันยา เทียนสว่างใช้สะโนว์แฮร์ทูนิคบำรุงเส้นผมช่วยให้ผมดำเงางาม พ.ศ.2477, 2477, น.2) และโฆษณารีวิวแป้งหอม 1.77 โดยคุณทองอิน อรุณสิทธิ์ อันเป็นแป้งช่วยลดสิว ฝ้า และทำให้หน้าขาวผ่อง พ.ศ.2478 (โฆษณารีวิวแป้งหอม 1.77, 2478, น.34) นอกจากนี้ยังการโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่ช่วยบำรุงภายในทำให้สวยสู่ภายนอก เช่น โฆษณายาสตรีเพ็ญภาคช่วยให้ผิวพรรณดีและสิวหาย (โฆษณายาสตรีเพ็ญภาค, 2477, น.12) ตลอดจนผลิตภัณฑ์รักษาสิวและฝ้าเพียงลีเฟซ ช่วยรักษาสิวฝ้า พ.ศ. 2478 (โฆษณาเพียงลีเฟซ พ.ศ.2478, 2478, น.22) และโฆษณาแป้งที่มีการรีวิวสินค้าโดยชาวสยาม เช่น แป้งหอม 1.77 ช่วยลดหน้าตึงและแตก พ.ศ.2478 (โฆษณาแป้งหอม 1.77, 2478, น.22) นอกจากการโฆษณาเครื่องสำอางอย่างลิปสติกแล้วยังพบว่ามีการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงริมฝีปากด้วยเช่นกัน เช่น โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงปากไมเซลช่วยให้ฝีปากเรียบเนียนและทำให้ปากมีสีชมพูอ่อน พ.ศ.2478 ตลอดจนการโฆษณาโลชั่นไซเรนช่วยให้ผมดำและไม่หงอก (โฆษณาโลชั่นไซเรนและโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงปากไมเซล พ.ศ.2478, 2478, น.28) ซึ่งโฆษณาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความหมายความงามที่ขยายกว้างมากขึ้นทั้งผิวหน้าและร่างกาย (โปรดดูภาพโฆษณาหลัง พ.ศ.2475 เพิ่มเติมในภาคผนวก ก)

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางเศรษฐกิจสังคมสยามที่กำลังซบเซากลับพบว่ายังมีตลาดเสื้อผ้าจากประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษวางจำหน่ายให้หนุ่มสาวเลือกซื้อหากันตามสะดวก อีกทั้งยังพบว่ามีโฆษณาร้านขายเครื่องสำอางต่างๆ ในการแต่งหน้าในช่วงพ.ศ.2477 คือ ร้านพึ่งพระเกียรติ และร้านวิมานเครื่องสำอาง ตลอดจนโฆษณาน้ำหอมนารีรัก พ.ศ.โฆษณาน้ำหอมนารีรัก, 2477, น.6) และโฆษณาร้านทำผมเกษกานดาใช้น้ำยาดัดผมจากฝรั่งเศส พ.ศ.2477 (โฆษณาร้านทำผมเกษกานดา, 2477, น.6) และโฆษณาสบู่ต่างๆ

ทั้งนี้ เครื่องสำอางที่ปรากฏขึ้นในช่วง พ.ศ. 2465-2479 ก็ยังคงเป็นเครื่องสำอางประเภทรักษาความสะอาด และให้ความสำคัญกับสุขอนามัยมากกว่าที่จะเป็นการเสริมความงามให้แก่ผู้ใช้ โดยเครื่องสำอางส่วนมากยังคงเป็นสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ อย่างเช่น โฆษณา “ยาสีฟันคอลเกต” ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์ และ โฆษณา “ยาผงขัดฟัน แปะ-แป๊ะ” ของห้างฮกอัน สี่แยกวัดตึก โดยมีการโฆษณาดังความว่า “อันเป็นผงยาขัดฟันทันสมัยที่ก่อให้เกิดความนิยมในกลุ่มชาวตะวันตกอย่างรวดเร็ว” ทั้งนี้จากลักษณะข้อความเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการอ้างอิงความเป็นตะวันตกเพื่อให้สินค้าประเภทดังกล่าวได้รับการยอมรับ ขณะเดียวกันมีผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่นำเข้าจากจีนโดยมีการโฆษณาดังความว่า “แปะ-แป๊ะ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสตรีจีนที่เคยเช็ดน้ำตาของสตรีผู้โศกเศร้าในเรื่องฟันไม่งามและปากเหม็น ทำให้ฟันขาวดุจหยก” และ “อันเป็นของสมัยใหม่สำหรับผู้ที่อยู่ในประเทศสยามนี้” (เอนก นาวิกมูล, 2543, น.58) นอกจากนี้ยังมี “สบู่ปาล์มโอลิฟ” ที่โฆษณา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สรรพคุณสบู่ดังความว่า “บัดนี้ฉันทราบว่า ปาล์มโอลิฟไม่เพียงแต่จะสงวนผิวหน้าให้งามคงไว้เท่านั้น กลับยังสามารถบำรุงผิวเนื้อให้งามนุ่มนวลเสมือนผิวหน้าได้โดยทั่วทุกส่วนสรรพางค์กาย” และ “ท่านจะรู้สึกว่าผิวเนื้อของท่านจะนุ่มนวลน่ารักดูสดใส ยังสาวอยู่เสมอ” (เอนก นาวิกมูล, 2543, น.72) ลักษณะข้อความในการโฆษณาของสบู่ปาล์มโอลิฟสะท้อนให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีคุณสมบัติทับซ้อนระหว่างการบำรุงรักษาและการเสริมความงาม โดยมีการใช้คำว่า “ท่านจะรู้สึกว่าผิวเนื้อของท่านจะนุ่มนวล” “สดใสสาวอยู่เสมอ” “ผิวหน้าให้งาม” และ “บำรุงผิวเนื้อ” ซึ่งการใช้คำว่าผิวเนื้อสันนิษฐานว่าอาจเป็นผิวชั้นในลึกลงไปในระดับเซลล์ผิวเนื่องจากมีการใช้คำว่าบำรุงผิวเนื้อ อีกทั้งการใช้สบู่ลักษณะดังกล่าวยังตอบสนองในเรื่องของความงามด้วยเช่นกัน ขณะเดียวกัน ยังพบว่ามีการโฆษณายาสีฟัน “แน๊ตตี้” พ.ศ.2479 ดังความว่า “ยาสีฟันแน็ตตี้อย่างเดียวจะช่วยให้ท่านได้สมประสงค์โปรดเรียกใช้จากห้างร้านขายเครื่องสำอางทั่วไป” (เอนก นาวิกมูล, 2543, น.72) ซึ่งกล่าวได้ว่าการโฆษณาดังกล่าวยังช่วยชี้ให้เห็นว่าการโฆษณายาสีฟันนั้น นอกจากจะเป็นไปเพื่อสุขอนามัยแล้วยังสะท้อนให้เห็นอีกว่า ยาสีฟันถูกจัดว่าเป็นสินค้าประเภทเครื่องสำอาง เนื่องจากมีการใช้คำว่าโปรดเรียกใช้จากห้างร้านขายเครื่องสำอางทั่วไป นอกจากนี้ยับพบว่ามีการโฆษณาสบู่เพื่อตอบสนองในเรื่องของสุขอนามัยและการรักษาโรคด้วยเช่นกัน ดังปรากฏการโฆษณาสบู่หอมตราวัว ดังความว่า “ช่วยรักษาโรคผิวหนัง บำรุงผิวหนังให้อ่อนนวนใย” (เอนก นาวิกมูล, 2543, น.62) ดังภาพที่ 16

ภาพที่ 16 ภาพโฆษณาซู๊ทสตรอเบอรี่ครีม พ.ศ.2479

ที่มา: เอนก นาวิกมูล, 2543, น.72

การใช้เครื่องสำอางเพื่อการดูแลสุขอนามัยและเพื่อเสริมความงามของหญิงสาวชาวสยามที่พบว่าใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านโฆษณาสินค้าต่างๆ นั้นสอดคล้องกับบันทึกความทรงจำของขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ที่ได้เขียนบันทึกเรื่องเล่า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ความทรงจำในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยว่าผู้หญิงไม่นิยมใช้แป้งร่ำแป้งนวลและลิ้นจี่ น้ำมันตานีอย่างสมัยก่อนแล้ว หากแต่มีการใช้เครื่องสำอางตามดาราฝรั่งกันมากขึ้น ตลอดจนการแต่งตัวใส่เสื้อผ้าก็เปิดเผยมากขึ้นไม่ต้องปกปิดอย่างสมัยก่อนและมีกระเป๋าใส่เครื่องสำอางสามารถแต่งหน้าได้ตลอดเวลาจนทำให้ขุนวิจิตรมาตราถึงกับยกสุภาษิตของสุนทรภู่มากล่าวถึงว่าคงใช้ไม่ได้กับยุคสมัยนี้แล้วเพราะผู้หญิงแต่งตัวและแต่งหน้าตามดาราฝรั่งมากขึ้น ดังความว่า

> “แล้วอิทธิพลหนังอเมริกันก็ทำให้เกิดแฟชั่นทรงต่างๆ...เครื่องสำอางเริ่มแต่ไม่กินหมาก ไม่นิยมฟันดำ นิยมฟันขาว เลิกใช้ซี่และยาสีฟันผงพวกเข้าการบูน ฯลฯ เปลี่ยนเป็นยาสีฟันหลอดของฝรั่ง เครื่องแต่งหน้าเลิกใช้แป้งร่ำแป้งนวล ลิ้นจี น้ำมันตานี ฯลฯ **เปลี่ยนมาเป็นแป้งพัพ ครีม รูช ลิปสติก ฯลฯ ดูเหมือนของแม็กแฟคเตอร์ที่ดาราฝรั่งนิยมกัน**...กระเช้าตะกร้าเปลี่ยนเป็นกระเป๋าหนังรูปแบบต่างๆ สีต่างๆ ทั้งหอยบ่าและมือถือใส่เครื่องสำอางต่างๆ นึกจะหาแป้งแต่งหน้าแต่งผมกลางถนนหนทางที่ไหนก็ได้หมด แปลว่าที่สุนทรภู่สอนว่า “อย่าเดินกรายย้ายอกยกผ้าห่ม อย่าเสยผมกลางทางหว่างวิถี” นั้นเป็นอันเก็บเข้าลิ้นชัก สอนไม่ให้ยกผ้าห่มก็เพราะกลัวจะเห็นของปิดบัง แต่วัฒนธรรมใหม่เขาแต่งตัวชะเวิกชะวากด้วยเต็มใจให้เห็นเสียแล้ว ห้ามแต่งตัวแต่งผมกลางทางแต่เขาก็มีม้าเครื่องแป้งติดตัวไปด้วยแล้ว วัฒนธรรมใหม่เข้ามาก็ทำให้สุภาษิตสุนทรภู่ค่อยๆ หายไปทีละบรรทัดสองบรรทัด” (วิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์), 2523, น.371, เน้นโดยผู้อ้าง)

นอกจากบันทึกความทรงจำของขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้เครื่องสำอางของหญิงสาวชาวสยามแล้วยังพบว่าขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) มีการอธิบายเกี่ยวกับร้านเสริมสวยที่ขายเครื่องสำอาง ซึ่งผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างโฆษณาร้านขายเครื่องสำอางให้เห็นพออยู่บ้าง หากแต่เพื่อให้หลักฐานมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นอันสอดคล้องกับบันทึกความทรงจำของขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์)ที่ได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับร้านเครื่องสำอาง ดังความว่า

> “อุปกรณ์ที่จะทำให้หญิงสาวไทยเป็นอย่างดาราอเมริกันก็ตามมา คือ เริ่มมีสถานที่ช่วยส่งเสริมให้สวยเกิดขึ้น ว่าตามที่นึกออกได้มี ๓ แห่ง เกิดขึ้นก่อนใครๆ แห่งหนึ่งเป็นตึกถนนเจริญกรุงอยู่ติดกับห้าง แอล.ยี.ริกันตี (ห้างเสนามาตยาภรณ์) สี่กั๊กพระยาศรี เจ้าของชื่อ ประพี เป็นสาวสวย เธอไป ณ ที่แห่งใดเป็นงานเฉิดฉายยิ่งกว่าเพื่อน เป็นที่รับออกแบบและตัดชุดสตรีทันสมัย และเป็นร้านที่เรียกกันว่า “ห้องเสริมสวย” ด้วย แห่งหนึ่งเป็นห้องดัดผมให้เป็นคลื่นเป็นทรงต่างๆ ร้านอยู่ใต้สะพานพุทธฝั่งธนบุรี เจ้าของดูเหมือนเป็นพระยา (อะไรจำไม่ได้) มีเครื่อง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สมัยใหม่เป็นครั้งแรก สาวสมัยใหม่เริ่มนิยมผมดัดคลื่นกัน อีกแห่งหนึ่งเป็นร้านขายเครื่องสำอางสมัยใหม่อยู่ที่ถนนมหรรณพ์ (คือถนนวัดมหรรณพ์ที่ตัดใหม่) **ชื่อร้าน ฟ.พึ่งพระเกียรติ เจ้าของร้านดูเหมือนจะเป็นทหาร ทั้ง ๓ แห่งนี้ เข้าใจว่าเป็นแห่งแรกที่ดำเนินกิจการเกี่ยวกับความสวยงามของสตรียุคใหม่ เครื่องสำอางนั้นเป็นของฝรั่ง เช่น แมกซ์แฟกเตอร์ และดูเหมือนของ “พอนด์” ด้วย และอื่นๆอีก ของญี่ปุ่นยังไม่มี**” (วิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์), 2523, น.371-372, เน้นโดยผู้อ้าง)

จากข้อความสะท้อนให้เห็นหญิงสาวนิยมใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากถึงขั้นมีร้านขายเครื่องสำอางนำเข้าจากต่างประเทศ และในส่วนของเครื่องสำอางจากประเทศญี่ปุ่นก็พบว่ายังไม่มี ซึ่งสอดคล้องกับการเกิดการโฆษณาเครื่องสำอางต่างๆ ดังที่ได้อธิบายและแสดงให้เห็นก่อนหน้า

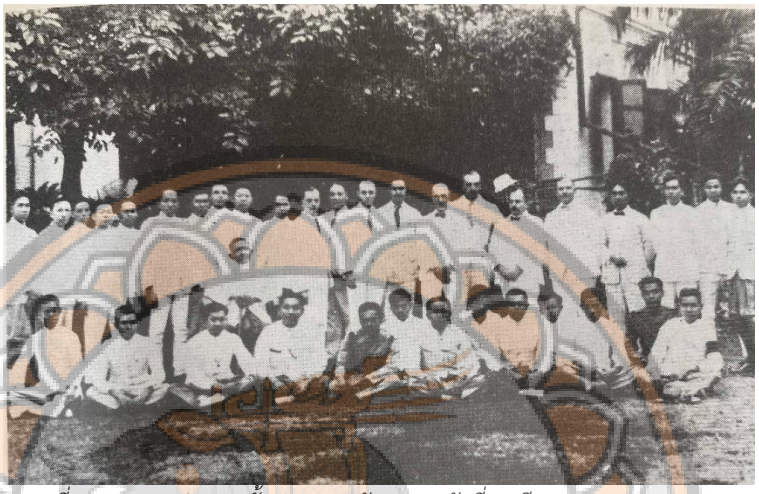
ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2460 เป็นต้นมานั้น สินค้าต่างๆ ที่นำเข้าจากต่างประเทศจะเป็นสินค้าประเภทสุขอนามัย ช่วยในการรักษาความสะอาดฟันและผิวหนัง รวมถึงผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเส้นผม ซึ่งเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลสยามในช่วง ทศวรรษ 2460 ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ความรู้ด้านสุขอนามัยและการแพทย์สมัยใหม่ ส่งผลให้ภาคธุรกิจสนับสนุนข้อมูล อีกทั้งปลูกฝังชุดความรู้เรื่องโรค และความสะอาดผ่านการโฆษณาสินค้าอย่าง สบู่ ยาสีฟัน เป็นต้น (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2561, น.174) ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า การเข้ามาของเครื่องสำอางจากต่างประเทศที่แพร่หลายในสังคมสยามนั้นยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามด้วยเช่นกัน อันสะท้อนให้เห็นความหมายความงามในช่วงเวลาดังกล่าว คือ ผิวเปล่งปลั่ง ผิวชุ่มชื่น ผิวอ่อนโยน ผิวขาวผ่อง นอกจากนี้ยังรวมไปถึงฟันที่มีความขาวดุจหยก ผมนุ่มมีสีดำ ริมฝีปากเรียบเนียนและมีสีชมพู ผิวหนังนิ่มนวล ผมไม่มีรังแค และผมไม่บาง ไร้สิว ไร้ฝ้า ผิวสะอาดมีกลิ่นหอม ไม่มีกลิ่นตัวหรือกลิ่นรักแร้ ส่วนในเรื่องของการแต่งหน้าผมว่าจะต้องมีการทาลิปสติก ทาขอบตา ทาตา ขัดเล็บและทาเล็บให้สวยงาม ตลอดจนขนตายาว และคิ้วดกดำ รวมถึงจะต้องมีกลิ่นตัวที่หอมจากการใช้น้ำหอม และจะต้องมีการบำรุงจากภายในด้วยการใช้ยาน้ำรักษาระบบเลือดภายในทำให้ใบหน้าปราศจากสิว

การเปลี่ยนแปลงจาก “แพทย์ปรุงยา” สู่ “เภสัชกรรม”

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกหนึ่งประการอันส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิชาชีพแพทย์ปรุงยา เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2475 เมื่อปทานุกรมของไทยได้มีการกำหนดให้ใช้คำว่า “เภสัชกรรม” แทนคำว่า “ปรุงยา” เป็นปีแรก และการกำหนดชื่อเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความสับสนในการกำหนดชื่อหลักสูตรและประกาศนียบัตรสำหรับนิสิตที่จบการศึกษาในช่วงเวลานี้ จึงทำให้ผู้ที่จบการศึกษาภายใน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ปี พ.ศ. 2475 จะได้รับ “ประกาศนียบัตรเภสัชวิทยา” เป็นรุ่นแรกและรุ่นเดียวเท่านั้น (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.54) กระนั้น การใช้คำว่า “เภสัชกรรม” แทนคำว่าปรุงยาก็มิได้เพิ่งปรากฏและใช้เป็นครั้งแรก หากแต่คำว่า เภสัชกรรมนั้นเคยถูกใช้เมื่อ พระมนตรีพจนกิจ (ม.ร.ว.ชาย ชุมแสง) ได้เป็นผู้นำคำว่าเภสัชกรรมมาใช้เป็นนามสมาคมของผู้ประกอบโรคศิลปะสาขาหนึ่ง ซึ่งระยะต่อมาได้ก่อตั้งขึ้นเป็น “เภสัชกรรมสมาคมแห่งกรุงสยาม” ในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2472 ดังภาพที่ 17

ภาพที่ 17 ภาพการประชุมครั้งแรกของเภสัชสมาคม วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ.2472

ที่มา: จรัล เกรันพงษ์, 2525, น.199

หลังจากนั้นจึงได้มีการเปลี่ยนคำว่า “ปรุงยา” ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักสูตรให้เป็น “เภสัชกรรม” ทั้งหมด รวมไปถึงชื่อรายวิชาและชื่อแผนกก็เปลี่ยนเป็นเภสัชกรรมทั้งหมด โดยคำว่าเภสัชกรรมนั้นตรงกับคำภาษาอังกฤษ คือ Pharmacy ส่วนคำว่าเภสัชวิทยาให้ใช้ภาษาอังกฤษว่า Pharmacology (คณะเภสัชศาสตร์, 2510, น.434-435) กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงคำบัญญัติวิชาชีพจากแพทย์ปรุงยาสู่เภสัชกรรมนั้นส่งผลให้รายชื่อวิชารวมถึงศัพท์ที่ใช้ในการเรียนการสอนของนิสิตนับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาถูกเปลี่ยนเป็นคำว่าเภสัชกรรมทั้งหมด รวมถึงการใช้คำในประกาศนียบัตรเมื่อจบการศึกษาก็ถูกเปลี่ยนไปเช่นกัน ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงของการกำหนดคำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแวดวงของผู้ทำงานภายใต้องค์ความรู้เภสัชกรรมได้ถูกยกระดับฐานะอย่างเป็นทางการ และถือได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้ยังเป็นการแยกเหล่าผู้ทำงานด้านเภสัชกรรมออกจากวิชาชีพแพทย์อย่างชัดเจน โดยการแบ่งแยกสาขาวิชาออกจากกันเช่นนี้ยังสอดคล้องไปกับหลักฐานเรื่องการตราพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้แยกการศึกษาเภสัชศาสตร์ออกจากคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2477 ด้วยการมีแผนกอิสระ เรียกว่า “แผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์” (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.40) การตั้งแผนกอิสระดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนคำว่าปรุงยาให้กลายเป็นเภสัชอย่างชัดเจนและภายใต้การแยกตัวออกเป็นแผนกอิสระเช่นนี้ก็ยังแสดงให้เห็นอีกว่า การเรียนการสอนทางด้านเภสัชกรรมได้ถูกสนับสนุนให้แยกห่างออกจาก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การเรียนทางด้านการแพทย์ อย่างไรก็ตาม การแยกเภสัชกรรมออกจากคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลและทำให้มีแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์เกิดขึ้นมานั้นล้วนเป็นผลมาจากการผลักดันของพระมนตรีพจนกิจ (ม.ร.ว.ชาย ชุมแสง) ผู้เป็นอาจารย์สอนนิสิตเภสัชในช่วง พ.ศ. 2458-2477 โดยพระมนตรีพจนกิจได้คำนึงถึงความสำคัญของการมีวิชาชีพเภสัชในสังคมสยามซึ่งในขณะนั้นแทบจะไม่ถูกให้ความสำคัญใดๆ หรือหากเปรียบเทียบก็คือเป็นวิชาที่ถูกทอดทิ้งราวกับว่าเป็นสิ่งของไร้ค่าไร้ราคา โดยพระมนตรีพจนกิจได้เรียกนิสิตเภสัชไปที่บ้านของท่านอยู่บ่อยครั้ง และยังได้มีการมอบเหรียญเงินรูปพระมนตรีพจนกิจให้นิสิตเหล่านั้นด้วย ทั้งนี้ เมื่อมีการรวมตัวของนิสิตเภสัชที่บ้านพระมนตรีพจนกิจบ่อยครั้งเข้าจึงเกิดแนวคิดในการจัดตั้งสมาคมวิชาชีพ คือ “เภสัชกรรมสมาคมแห่งกรุงสยาม” ขึ้นมาในปี พ.ศ. 2472 ซึ่งจุดประสงค์ในการก่อตั้งเภสัชสมาคมแห่งกรุงสยาม คือ

> “วัตถุประสงค์ประการหนึ่งของเภสัชกรรมสมาคมฯ คือ เพื่อรักษาระดับและการส่งเสริมวิชาชีพเภสัชศาสตร์ในประเทศไทยให้อยู่ในมาตรฐานสูง และเพื่อบำรุงการเภสัชกรรมในประเทศไทย เภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยจึงมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาการศึกษาเภสัชศาสตร์ และได้เร่งเร้าให้รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเภสัชศาสตร์ ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของเภสัชกรในการให้ความคุ้มครองประชาชนด้านการใช้ยา จนทำให้รัฐบาลได้พยายามส่งเสริมการศึกษาเภสัชศาสตร์ในมหาวิทยาลัย โดยยกการจัดการศึกษาเภสัชศาสตร์ขึ้น ให้มีหน่วยงานรับผิดชอบ เรียกว่า แผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2477” (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.235, 82)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนชื่อของหลักสูตรและวิชาจากแพทย์ปรุงยาให้กลายเป็นเภสัชกรรม ประกอบกับมีการแยกการศึกษาเภสัชศาสตร์ออกจากคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลจนนำมาสู่การก่อตั้งแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยกระดับฐานะเภสัชกรรมออกจากคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลทั้งในส่วนของการเรียกชื่อและระบบการศึกษาแล้วก็ตาม หากแต่นิสิตที่เรียนจบจากหลักสูตรในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ (พ.ศ.2465-2479) กลับยังเผชิญหน้ากับปัญหาทางด้านการประกอบวิชาชีพอยู่ กล่าวคือ นิสิตที่เรียนจบออกไปยังไม่สามารถหาช่องทางในการทำงานได้อย่างราบรื่น โดยอาจจะเป็นผลจากความที่อาชีพทางด้านแพทย์ปรุงยายังไม่ได้รับความนิยมเหมือนกับอาชีพแพทย์ในขณะนั้น ดังบันทึกของเภสัชกรสุรินทร์ มิลินทะเลข ที่จบการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2469 โดยได้ประกาศนียบัตรแพทย์ปรุงยาดังความว่า

> “ข้าพเจ้าถือประกาศนียบัตรไปเที่ยวของานทำตามสถานที่ราชการสองสามแห่งที่พอจะรับเข้าทำงานได้ คงได้รับแต่การเสียใจและการปฏิเสธแทบทุกแห่งแม้กระนั้นก็ยังไม่หมดความ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พยายาม ได้ลองไปสมัครตามห้างขายยาดูบ้างก็คงได้รับคำตอบว่ายังไม่มีความจำเป็นเท่าใดนัก จนเพื่อนคนหนึ่งแนะนำให้ไปสมัครที่ศาลาแยกธาตุ (กรมวิทยาศาสตร์) ข้าพเจ้าจึงขอจดหมายจากท่านอาจารย์ A.H. Hale แล้วลองไปของานทำที่ศาลาแยกธาตุดูจึงได้ทำงานและรับราชการที่นั่นมาจนทุกวันนี้" (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.49)

จากข้อความที่ยกมาได้สะท้อนให้ว่า การยกระดับฐานะแพทย์ปรุงยาเป็นเภสัชกรรมและแยกการเรียนการสอนออกจากคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาลนั้นมิได้ทำให้วิชาชีพแพทย์ปรุงยาเกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่การทำงานที่ก้าวหน้าและได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้นอย่างฉับพลันทันที โดยมีเหตุผลสองประการที่จะช่วยแสดงให้เห็นว่าเหตุใดเหล่าแพทย์ปรุงยาจึงยังคงประสบความยากลำบากอยู่ในสังคมสยามในขณะนั้น เหตุผลประการแรก คือ การกำหนดคุณสมบัติที่สูงขึ้นในการศึกษาเภสัชกรรม อันส่งผลให้มีผู้มาสมัครเรียนน้อยลงจนเป็นผลให้ผู้ที่จะจบการศึกษาออกไปประกอบวิชาชีพแพทย์ปรุงยานั้นมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง และด้วยเหตุผลเช่นนี้จึงอาจส่งผลให้วิชาชีพของแพทย์ปรุงยายังคงเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับการยอมรับ หรือในอีกด้านหนึ่งแล้ว เหล่าแพทย์ปรุงยาก็อาจจะเป็นเพียงตัวตนอันเลือนรางในสายตาของผู้คนในสังคมสยามขณะนั้น ส่วนเหตุผลประการที่สองที่สัมพันธ์ไปกับเหตุผลประการแรกก็คือ ตำแหน่งที่จะสามารถรองรับนิสิตในการทำงานภายหลังเรียนการจบเภสัชกรรมยังมีไม่เพียงพอ อีกทั้งนิสิตที่เรียนจบในช่วงเวลานั้นก็ยังไม่มีช่องทางในการประกอบอาชีพ เหตุผลทั้งสองข้อเช่นนี้จึงเป็นสิ่งที่ช่วยบ่งชี้ว่า วิชาชีพเภสัชกรรมในช่วงขณะนั้นยังคงมีความก้าวหน้าแค่ในนามเท่านั้น หากแต่ในแง่ของปฏิบัติการก็ยังต้องเผชิญปัญหาอีกหลายประการ

นอกจากนี้ เภสัชกรจำลอง สุวคนธ์ ยังได้วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการที่ผู้คนมาสมัครเรียนเภสัชกรรมน้อยลงผ่านการให้เหตุผลห้าประการ ประการแรก คือ ในสยามประเทศขณะนั้นยังไม่มีผู้ที่เข้าใจคำว่า แพทย์ปรุงยา เภสัชกร เภสัชกรรม ว่าหมายความเช่นไร รวมถึงยังขาดความเข้าใจด้วยว่าอาชีพที่กล่าวไปข้างต้นนี้มีความสำคัญอย่างไรต่อประเทศชาติ อีกทั้งผู้คนก็เข้าใจว่าเมื่อเจ็บป่วยก็ให้แพทย์เป็นตรวจสอบและรักษาอาการป่วยไข้ต่างๆ ด้วยการให้ยารักษามาก็เพียงพอแล้ว หากผู้คนในสังคมสยามขณะนั้นก็มิได้ใส่ใจลงไปในยาที่ใช้รักษา ทั้งยังขาดความเข้าใจแง่มุมของการผสมยาและการปรุงยาว่าจะต้องใช้องค์ความรู้ด้านศิลปะและองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์อย่างไรในการทำยาเพื่อจะทำให้ได้ยาที่มีประโยชน์และสามารถใช้รักษาได้รวดเร็วกว่ายาแผนโบราณที่ใช้รากไม้หรือใบไม้บดและนำมาต้มกินกันเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย ขณะเดียวกันชนชั้นนำก็มีผู้ที่มีความเข้าใจในเรื่องของยาอยู่บ้าง หากแต่จำนวนผู้ที่เข้าใจเช่นนั้นก็คงมีจำนวนไม่มาก โดยส่วนมากแล้วก็คงยังขาดความเข้าใจและยังไม่ทราบถึงการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์เพื่อค้นหาตัวยาใหม่ๆ มาใช้ในการรักษา กระบวนการในการผลิตตัวยาใหม่ๆ เช่นนี้จึงเป็นสิ่งที่ประเทศที่มีความเจริญนั้นให้ความสำคัญเป็นอย่างมากและสนับสนุนผู้ประกอบอาชีพนี้เป็นอย่างดี เนื่องจากว่าการผลิตยาคืออุตสาหกรรมและการค้าที่ยิ่งใหญ่

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ประการหนึ่งเลยทีเดียว ประการที่สอง คือ สถานที่รักษาพยาบาลของหน่วยงานราชการไม่ได้มีการปรับปรุงแผนกเภสัชกรรมให้มีความทันสมัย รวมไปถึงการที่ไม่มีงบประมาณมากเพียงพอในการจัดการแผนกเภสัชกรรมให้สามารถตั้งมั่นขึ้นมาได้ และไม่สามารถของบประมาณที่ขาดไปได้เนื่องจากชนชั้นนำยังไม่เข้าใจถึงความจำเป็นและความสำคัญของวิชาชีพนี้มากพอ ทั้งนี้ การวิเคราะห์ของเภสัชกรจำลอง สุวคนธ์ นั้นสอดคล้องกับบันทึกของ ภก.ร.อ.จำนง ประสมทอง ผู้ซึ่งจบการศึกษาเภสัชกรรมในปี พ.ศ.2470 ดังความว่า

> “นับแต่นั้นมาเราก็ได้ชื่อว่าเป็นนักศึกษาชั้นอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัย เมื่อแรกที่เรามองไปยังเรือนไม้แถวชั้นเดียวมีใต้ถุนลาดซีเมนต์สูงโปร่งลมโกรกเย็นแล้วได้รับคำบอกเล่าว่า นี่แหละเป็นห้องเรียน ก็แปลกใจว่านี่หรือห้องเรียนของมหาวิทยาลัยของประเทศ เคยเรียนผ่านมาแล้วก็หลายโรงเรียน ไม่เคยเรียนใต้ถุนเรือนอย่างนี้เลย รอบๆ ใต้ถุนมีลวดตาข่ายแบบ “กรงไก่” ล้อมไว้โดยรอบ ภายในก็คือกระดานดำและโต๊ะเก้าอี้ตั้งไว้เต็ม โดยเฉพาะใต้ถุนเรือน “ค” ทั้งหลัง ได้กั้นแบ่งไว้เป็น 4 ห้อง เป็นห้องปาฐกถาของแผนกปรุงยา 2 ห้อง และเตรียมแพทย์ 2 ห้อง ” (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.49)

เหตุผลข้อต่อมาในประการที่สาม คือ ห้างร้านขายยาของเอกชนที่ก่อตัวขึ้นในสยามขณะนั้นก็มิได้เปิดรับเภสัชกรเข้าไปทำงานตามห้างร้านขายยา ถึงแม้ว่าเจ้าของห้างร้านขายยาจะรู้ดีว่าควรมีเภสัชกรในห้างร้านขายยาเพื่อให้สามารถใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้อง หากแต่การนำเภสัชกรเข้ามาในห้างร้านขายยาจะทำให้พวกเขาต้องสูญเสียผลประโยชน์และรายได้ของตนเอง เนื่องจากพนักงานห้างขายยาที่ประจำอยู่ก่อนอาจจะเป็นผู้ที่มิได้เชี่ยวชาญทางด้านเภสัชกรรม พวกเขาจึงสามารถเลือกขายยาหรือผสมยาได้ตามความต้องการของนายจ้างเพื่อหวังทำกำไรจากการขายยามากกว่าการจะมาสนใจว่ายาที่ถูกขายไปจะเป็นสิ่งที่เหมาะสม ปลอดภัย หรือใช้รักษาได้สำหรับผู้ป่วยหรือไม่ ดังนั้น พนักงานขายที่ประจำอยู่จึงใช้ความรู้ด้านการขายยาในเชิงที่ไม่ถูกต้อง ถ้าหากเจ้าของห้างขายยาต้องจ้างเภสัชกรผู้มีความรู้เข้ามา ห้างขายยาร้านนั้นก็คงจะต้องเปลี่ยนหลักวิชาที่เขาเคยกระทำมา อันเป็นการเสียผลประโยชน์ทางด้านกำไรอย่างเห็นได้ชัด ประการที่สี่ คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการแพทย์ หรือพระราชบัญญัติที่เข้ามาควบคุมการประกอบโรคศิลปะ โดยปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือพระราชบัญญัติที่ประกาศใช้นั้นไม่ได้ถูกบังคับใช้อย่างเข้มงวด เพราะถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายบังคับว่าการปรุงยาหรือการผสมยานั้นจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่จบด้านเภสัชกรรมและเป็นเภสัชกรเท่านั้น แต่ก็ยังพบว่ามีผู้ที่ผสมยาและทำยาขายเอง อย่างเช่น ห้างร้านขายยาต่างๆ ที่ไม่ยอมจ้างเภสัชกรเข้าไปเพื่อทำยาให้ถูกต้องตามกฎหมายที่ออกไว้ ขณะเดียวกันเภสัชกรก็ไม่สามารถขัดแย้งอะไรได้มากนัก เนื่องจากว่าเภสัชกรบางคนก็ทำงานและได้รับเงินเดือนจากห้างร้านขายยาบางแห่ง อีกทั้งใน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

คณะกรรมการที่เป็นผู้เสนอร่างพระราชบัญญัติการแพทย์ก็ไม่มีเภสัชกรคนใดได้เข้าไปเป็นกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะเลยแม้แต่คนเดียว การที่พระราชบัญญัติไม่ได้ถูกบังคับใช้อย่างเข้มงวดและการโต้แย้งที่ทำได้ลำบากของเภสัชกรต่อสภาวะเช่นนี้ในสังคมสยามจึงทำให้ไม่มีการตระหนักถึงอาชีพนี้อย่างจริงจัง และมีการปล่อยปละละเลยให้การปรุงยากลายเป็นการกระทำแบบที่ใครๆ ก็สามารถใช้หาเงินได้ง่ายๆ อย่างเช่น การกระทำที่เกิดขึ้นในห้างร้านขายยา ประการที่ห้า คือ เภสัชกรที่จบการศึกษามาแล้วนั้นต่างก็หาตำแหน่งงานราชการทำได้ยาก โดยเฉพาะในงานราชการที่ชาวสยามหวังพึ่งอย่างมาก หากแต่ในช่วงขณะนั้นหน่วยงานราชการก็ต่างไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญของอาชีพเภสัชกร อีกทั้ง ในด้านของผู้ที่ได้เข้าทำงานแล้วก็ต้องเผชิญกับการเลื่อนขั้นเงินเดือนที่เป็นไปอย่างยากลำบาก โดยตำแหน่งที่ถูกอนุมัติให้เลื่อนขั้นไปถึงได้สูงที่สุดก็คือ ขั้นรองอำมาตย์โท หรือนายร้อยโท อันเป็นตำแหน่งที่ยังมีอำนาจน้อย และยากที่จะนำอำนาจที่มีเช่นนั้นเข้ามาปรับปรุงแผนกเภสัชกรรม นอกจากนี้ ในด้านของผู้ที่อยากจะเปิดห้างขายยาขึ้นมาเองก็ต้องเผชิญกับปัญหาด้านการขาดทุนหรือขาดความไว้เนื้อเชื่อใจจากลูกค้า และในที่สุดแล้วห้างขายยาที่เปิดขึ้นมาก็ไม่อาจจะไปแข่งขันกับพวกร้านขายยานอกกฎหมายได้ (จำลอง สุวคนธ์, 2496, น.41-52)

ด้วยเหตุฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า สาเหตุหลักๆ ที่ทำให้เภสัชกรรมไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมสยามในช่วงเวลานี้ที่ถึงแม้ว่าองค์ความรู้ด้านเภสัชกรรมจะได้รับการยกระดับฐานะด้วยการเปลี่ยนชื่อเพื่อความทันสมัย ทั้งยังถูกแบ่งแยกการเรียนเภสัชกรรมออกจากการเรียนแพทย์ให้มีความอิสระและเป็นวิชาชีพที่โดดเด่นมากขึ้นแล้ว หากแต่ในทางปฏิบัติก็จะพบว่า อาชีพเภสัชกรยังคงไม่มีความก้าวหน้า โดยสาเหตุที่ส่งผลให้องค์ความรู้ด้านเภสัชกรรมยังไม่ได้รับการยอมรับนั้น เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อเสนอของเภสัชกรจำลอง สุวคนธ์แล้ว จะมีสาเหตุรวมทั้งสิ้น 7 ประการ คือ ประการแรก การกำหนดคุณสมบัติที่สูงขึ้นในการศึกษาเภสัชกรรม ส่งผลให้มีผู้มาสมัครเรียนและผู้ที่จบออกไปจากหลักสูตรน้อยลง ประการที่สอง ตำแหน่งที่จะรองรับการทำงานภายหลังจากการเรียนจบเภสัชกรรมมีไม่เพียงพอ ประการที่สาม สังคมสยามยังขาดผู้ที่เข้าใจว่า แพทย์ปรุงยา เภสัชกร เภสัชกรรม คืออาชีพอะไร และอาชีพที่กล่าวไปข้างต้นนี้มีความสำคัญอย่างไรต่อประเทศชาติ ประการที่สี่ สถานที่รักษาพยาบาลของหน่วยงานราชการไม่ได้มีการปรับปรุงแผนกเภสัชกรรมให้มีความทันสมัย ประการที่ห้า ห้างร้านขายยาต่างๆ ที่ก่อตัวขึ้นในสยามขณะนั้นมิได้เปิดรับเภสัชกรเข้าไปทำงานเนื่องจากเภสัชกรอาจทำให้ห้างร้านเหล่านั้นเสียผลกำไรจากการขายยา ประการที่หก พระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 ที่ประกาศออกมานั้นไม่มีข้อบัญญัติที่ครอบคลุมการขายยาหากกฎหมายที่ประกาศออกมากลับครอบคลุมแค่การปรุงยาเพียงอย่างเดียว และประการที่เจ็ด เภสัชกรที่จบการศึกษามานั้นหางานราชการทำได้ยากลำบาก จึงส่งผลให้สังคมสยามในขณะนั้นยังมีผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นเภสัชกรเพียงน้อยนิด จากปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ทำให้การเรียนการสอนแพทย์ปรุงยายังไม่ได้รับการยอมรับในเชิงปฏิบัติ รวมถึงสังคมสยามในขณะนั้นก็ยังคงมองไม่เห็นความสำคัญ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ของวิชาชีพเภสัชกรรมอันเป็นสิ่งสำคัญที่จะมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาประเทศในแง่ของอุตสาหกรรมยา

อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นก็ยังพอจะมีอยู่บ้าง ดังที่เกิดขึ้นในภาพรวมของการศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วงภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 อันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการศึกษาเภสัชศาสตร์ทางด้านรายวิชา หากแต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ที่ส่งผลกระทบสำคัญต่อแวดวงเภสัชศาสตร์กลับได้ถูกยกเลิกในระยะเวลาต่อมา และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.2479 แทน โดยประกาศบังคับใช้ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2480 (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2548, น.55) ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

กล่าวโดยสรุปแล้ว การเรียนหลักสูตรแพทย์ปรุงยานับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2465-2479 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการได้รับความช่วยเหลือของมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์ในช่วง พ.ศ. 2465 ส่งผลให้การเรียนการสอนแพทย์ปรุงยาได้รับการรื้อฟื้นและปรับปรุงการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยสามารถแบ่งการปรับปรุงหลักสูตรแพทย์ปรุงยาออกเป็น 6 ช่วง อีกทั้ง ในแต่ละช่วงของการปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าว ยังได้มีการให้ความสำคัญกับการเรียนเภสัชกรรมแบบกาเลนที่มีการปรุงยาด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อันเกิดจากการสกัด นอกจากนี้ ในด้านการเรียนแพทย์ปรุงยาบนพื้นฐานของหลักสูตรที่ถูกปรับปรุงแต่ละช่วงนั้น ยังมีการให้ความสำคัญกับการขยายองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ผ่านการเพิ่มรายวิชาต่างๆ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วง ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเรียนการสอนแพทย์ปรุงยาในช่วง พ.ศ. 2465-2468 ก็ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความคิดความอ่านในการอยากจะผลิตเครื่องสำอางของนิสิตแพทย์ปรุงยา นอกจากนี้ ยังมีการเข้ามาของเครื่องสำอางในสังคมสยาม อันเป็นปัจจัยที่ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามจากเครื่องสำอางต่างประเทศ และค่านิยมความงามที่ถูกผูกขาดรวมถึงถูกมองในแง่ลบ ประกอบกับแง่มุมที่ว่าเครื่องสำอางในช่วงเวลานั้นยังไม่ถูกกำกับด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และแพทย์ปรุงยา ทั้งนี้ ยังมีปัจจัยที่ นอกเหนือไปจากการได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์แล้ว ยังพบว่า การประกาศใช้พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2468 และพระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 ก็ล้วนเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการขยายรายวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ในหลักสูตรแพทย์ปรุงยาที่เริ่มให้ความสำคัญกับการผลิตยาและการสอนเรื่องตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับยาให้นิสิตแพทย์ปรุงยามากขึ้น จนนำไปสู่การสะท้อนให้เห็นถึงการเข้ามาของเครื่องสำอางช่วง พ.ศ. 2475 ที่พบว่ายังไม่มีการผลิตเครื่องสำอางภายใต้ความรู้แพทย์ปรุงยาอันตระหนักถึงความปลอดภัยเป็นหลัก รวมถึงยังไม่มีกฎหมายเข้ามากำกับควบคุมในการผลิตเครื่องสำอางที่มีความทับซ้อนระหว่างความเป็นยาในเชิงบำรุงและความสวยความงาม นอกจากนี้ ยังมีประเด็นด้านการเปลี่ยนแปลงชื่อจาก แพทย์ปรุงยา ไปสู่คำว่าเภสัชกรรม อันทำให้เกิดการยกระดับฐานะเภสัชกรรมและมีการแยกตัวอย่างอิสระออกจากการเรียนแพทย์ด้วยการตั้งแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ หากแต่การเปลี่ยนแปลงชื่อดังกล่าวยังคงเป็น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การยกระดับฐานะในนาม แต่ในแง่ของการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ด้านเภสัชกรรมศาสตร์นั้น กลับพบว่ายังมีตำแหน่งรองรับเภสัชกรที่ไม่เพียงพอ ทั้งในด้านของการมีตัวตนของเภสัชกรและความรู้ด้านเภสัชกรรมนั้นก็ยังมีช่องโหว่ที่ไม่ได้ถูกให้ความสำคัญอยู่อีกมาก

ภก.ดร.ตั้ว ลพานุกรม ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2480-2483 สู่เภสัชอุตสาหกรรมและ “อนุปริญญาเภสัชกรรมศาสตร์”

การเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เภสัชกรรมศาสตร์

ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์อีกครั้งในสังคมไทย การปรากฏตัวขึ้นของตั้ว ลพานุกรม ผู้ซึ่งเป็นทั้งเภสัชกรและนักวิทยาศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในสมาชิกก่อตั้งคณะราษฎรในการปฏิวัติ พ.ศ.2475 เพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นประชาธิปไตย

ตั้ว ลพานุกรมนั้นเป็นบุคคลที่เคยไปศึกษาที่ประเทศเยอรมันตั้งแต่สมัยอายุ 12 ปี จนกระทั่งปี พ.ศ.2460 ถูกจับเป็นเชลยศึก หากแต่ในห้วงเวลานั้นเขาได้เรียนวิชาการด้านอื่นๆ ด้วยเช่นกัน เช่น ภาษาเยอรมัน ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอังกฤษ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ต่อมาจึงเข้าศึกษาต่อจนได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตชั้นเกียรตินิยม สาขาเคมี จากมหาวิทยาลัยกรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ในปี พ.ศ.2470 (วารสารเภสัชกรรมไทย, 2554, น.33) และในปีเดียวกันนั้น ตั้ว ลพานุกรมยังได้เข้าร่วมประชุมและก่อตั้งคณะราษฎรกับสหายอีก 6 คน ที่กรุงปารีสเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด โดยกล่าวได้ว่าการเข้าร่วมการประชุมครั้งนี้เพื่อต้องการให้ประเทศเจริญก้าวหน้าโดยให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศด้วย จากนั้นภายหลังจากการประชุมที่กรุงปารีส ตั้ว ลพานุกรม จึงได้ไปศึกษาต่อในวิชาเภสัชกรรมศาสตร์ในเยอรมันนีรวมถึงศึกษาวิชาทางด้านพฤกษศาสตร์ที่กรุงปารีส (แผนงานสร้างกลไกเฝ้าระวังและพัฒนาระบบยา และคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552, น.8-11)

ภายหลังจากเรียนจบ ตั้ว ลพานุกรมได้กลับเข้ามาในประเทศไทยและรับราชการครั้งแรกที่ศาลาแยกธาตุ สังกัดกระทรวงพาณิชยและคมนาคม และหลังจากทำงานได้เพียงครึ่งปีก็ได้ร่วมมือกับคณะราษฎรเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองและขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ภายหลังเสร็จสิ้นภารกิจการเปลี่ยนแปลงการปกครองเรียบร้อยแล้ว ตั้ว ลพานุกรมได้รับตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีชุดแรก อีกทั้งยังได้รับตำแหน่งอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ในช่วงเวลาต่อมาอีกด้วย (แผนงานสร้างกลไกเฝ้าระวังและพัฒนาระบบยา และคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552, น.8-11) ทั้งนี้ในช่วงที่เข้าไป

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

มีบทบาทในกรมวิทยาศาสตร์ ตั้วได้แบ่งงานในกรมออกเป็นกองเคมี กองอุตสาหกรรมเคมี กองเกษตรศาสตร์และกองเภสัชกรรมเพื่อส่งเสริมให้ใช้วิทยาศาสตร์เป็นความรู้ในการสร้างชาติ (ณัฐพล ใจจริง, 2566)

แต่การเปลี่ยนแปลงสำคัญด้านเภสัชกรรมศาสตร์เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2478 ขณะที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์เนื่องจาก ตั้ว ลพานุกรมได้ให้ความสำคัญกับการผลิตยาเนื่องจากเกิดสภาวะขาดแคลนยาในขณะนั้น จึงทำให้เขามุ่งพัฒนาสร้างกองเภสัชกรรมภายในกรมอย่างเต็มที่ รวมถึงสร้างโรงงานเภสัชกรรมในปี พ.ศ.2482 ตามแนวคิดของ ร.อ.หวาน หล่อพินิจ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมยา นอกจากการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมยาแล้ว ตั้ว ลพานุกรมยังมีบทบาทต่อวงการเภสัชกรรมศาสตร์ คือ ก่อนหน้าปี พ.ศ.2479 นั้นไม่ค่อยมีหรือกระทั่งไม่มีผู้มาสมัครเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ในบางปี จนกล่าวได้ว่าขาดแคลนผู้เรียนอย่างหนัก จนกระทั่งปี พ.ศ.2479 เมื่อได้มีการวางแผนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อผลิตยาและมีการตราพระราชบัญญัติการขายยาเพื่อควบคุมเภสัชกรอย่างรัดกุม แนวคิดในการวางแผนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อผลิตยาจึงเป็นปัจจัยกระตุ้นส่งผลให้มีผู้มาสมัครเรียนมากขึ้น อีกทั้งในอีกหลายปีต่อมา ตั้ว ลพานุกรมยังได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ และได้มีการพัฒนาหลักสูตรให้กลายเป็นอนุปริญญาเภสัชกรรมศาสตร์ 3 ปี กระทั่งพัฒนาหลักสูตรกลายเป็น 4 ปี เทียบเท่ากับระดับปริญญาด้วยเช่นกัน (วารสารเภสัชกรรมไทย, 2554, น.34; ณัฐพล ใจจริง, 2566)

อย่างไรก็ตาม ดังที่เกริ่นไปก่อนหน้าเกี่ยวกับการสร้างโรงงานเภสัชกรรมของ ตั้ว ลพานุกรมนั้นว่าเป็นผลมาจากการสานแนวคิดของร.อ.หวาน หล่อพินิจ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมยา หากแต่ยังไม่บรรลุผลสำเร็จในช่วงเวลาดังกล่าว ดังนั้นจึงควรกล่าวถึง ร.อ.หวาน หล่อพินิจ เพื่อให้เข้าใจว่าทำไมการสร้างโรงงานเภสัชกรรมถึงยังมิสำเร็จในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ ร.อ.หวาน หล่อพินิจ หลังจากได้รับตำแหน่งเป็นผู้แทนตำบลบ้านช่างหล่อ อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี จึงทำให้ได้เข้าไปคลุกคลีกับนักการเมืองหลายคน โดยเฉพาะหลวงพิบูลสงคราม จึงทำให้ร.อ.หวาน หล่อพินิจได้มีโอกาสชี้แจงเกี่ยวกับความห่วงใยในเรื่องเภสัชกรรมซึ่งถูกทอดทิ้งจากรัฐบาล จนในที่สุดก็ได้ชี้แจงเกี่ยวกับการตั้งโรงงานเภสัชกรรมพร้อมผลได้ผลเสียแก่หลวงพิบูลสงคราม ในที่สุดหลวงพิบูลสงครามก็ได้เข้าใจและมีความคิดเห็นตรงกับร.อ.หวาน หล่อพินิจและยินดีที่จะให้จัดตั้งโรงงานเภสัชกรรม หลังจากนั้น ร.อ.หวาน หล่อพินิจจึงได้ทำการเสนอโครงการต่อนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นคือ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา และปรากฏว่ารัฐบาลได้รับหลักการดังกล่าว รวมถึงมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงการควบคุมและวางรากฐานงานเภสัชกรรม ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ที่ประกอบวิชาชีพ แพทย์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เภสัชกร นักเคมี โดยหนึ่งในนั้นมี ตั้ว ลพานุกรม เป็นกรรมการด้วยเช่นกัน จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการเป็นพระบริภัณฑ์ยุทธกิจ ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานโครงการสร้างโรงงานเภสัชกรรม และได้มีการประชุมครั้งที่ 2 ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2477 ผลปรากฏคือที่ประชุมมีความคิดเห็นไม่ลงตัวกัน โดยมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องการขอให้เปลี่ยนโครงการจากเดิมเป็นการสร้างโรงงานผลิตยาในวงเงิน 500,000 บาท จะปรับเป็นการค้นคว้าหาสรรพคุณสมุนไพรในประเทศ หากแต่ ร.อ.หวาน หล่อพินิจ คัดค้านการปรับเป้าหมายของโครงการโดยมองว่าไม่ควรผลิตยาตามตำรา Pharmacopoeia ที่แพร่หลายและการผลิตยานั้นไม่จำเป็นต้องมีการค้นคว้า แต่นักเคมีซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในกรมวิทยาศาสตร์กลับไม่เชื่อว่าแนวทางดังกล่าวจะสามารถทำได้ จึงควรมีการค้นคว้าและควรทำเป็นอย่างๆ ไป กล่าวได้ว่า ความล้มเหลวของโครงการสร้างโรงงานเภสัชกรรมทำให้ ร.อ.หวาน หล่อพินิจผิดหวังและเสียใจอย่างมาก ดังมีบันทึกความทรงจำของเอื้อ รัศมิทัตที่กล่าวถึงเหตุการ์ณดังกล่าวของร.อ.หวาน หล่อพินิจ ดังความว่า

> “วันหนึ่งผู้เขียนจำได้ พบ ร.ท.หวาน หล่อพินิจฯ นั่งอยู่คนเดียวในห้องตามปกติ ไม่ใคร่จะไปหาใครในเวลาทำงาน และไม่มีใครกล้าไปหาด้วย ร.ท. หวานฯ นั่งสูบกล้องอัดแรงๆ มีกาแฟดำและมะนาวอยู่ข้างๆ ถ้วย ดวงตาของ ร.ท.หวานฯ ขณะนั้นแดงกล่ำกว่าทุกวัน ผู้เขียนไม่ใช่หมอดูจึงทำนายไม่ถูกว่าในตานั้นบ่งถึงอะไร แต่พอเดาได้ว่านัยน์ตานั้นแสดงความไม่ร่าเริง ความผิดหวังความระทมเศร้าเสียใจ ร.ท.หวานฯ ได้บอกแก่ผู้เขียนด้วยเสียงอันสั่นเครือว่า ที่ประชุมคณะกรรมการได้พิจารณาไม่เห็นด้วยที่จะสร้างโรงงานผลิตยาในวงเงิน 500,000 บาท ตามโครงการเดิมของ ร.ท.หวานฯ ให้เปลี่ยนโครงการณ์ใหม่เป็นค้นคว้าหาสรรพคุณของสมุนไพรในประเทศ” (สามารถ อังศุสิงห์, 2512, น.48-51)

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในการเรียนการสอนของหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2482 เกิดขึ้นเมื่อตั้ว ลพานุกรม ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐการ ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ ในวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2482 โดยได้รับการแต่งตั้งจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ ตั้ว ลพานุกรมได้เข้าดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ จึงได้ส่งผลให้มีการบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยมีการ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

แยกแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ออกจากคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล อันส่งผลให้แผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ได้มีอิสระอย่างแท้จริง ทั้งยังส่งผลให้มีงบประมาณในการใช้จ่ายเป็นของแผนกเองโดยตรง (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.39) นอกจากนี้ ตั้ว ลพานุกรมยังได้มีการของบประมาณการสอนและค่าใช้จ่ายในการสร้างสถานที่สำหรับการสอนเภสัชกรรมศาสตร์โดยเฉพาะ โดยมีการสร้างตึกเรียนเภสัชกรรมศาสตร์เสร็จสิ้นภายในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2483 (จำลอง สุวคนธ์, 2496, น.45-46) รวมถึงเกิดการขยายหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์เป็นแผนกเพิ่มขึ้น 10 แผนกจากเดิมมีเพียง 5 แผนกในช่วงต้น พ.ศ. 2480 โดยมีแผนกวิชาเภสัชกรรม แผนกวิชาเภสัชอุตสาหกรรม แผนกวิชาเคมี แผนกวิชาเภสัชวินิจฉัย แผนกวิชาพฤกษศาสตร์ แผนกวิชาบัคเตรีวิทยา แผนกวิชาสรีรวิทยา แผนกวิชาเภสัชวิทยา แผนกวิชาชีวเคมีและแผนกวิชาอาหารเคมี (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.54)

ทั้งนี้ การปรับปรุงและเพิ่มขยายแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวจะเป็นไปไม่ได้เลยหากขาดการตัดสินใจและการบริหารของหัวหน้าคนใหม่ โดยหากลองพิจารณาถึงสาเหตุของการย้ายเข้ามาในครั้งนี้ก็อาจจะมาจากการที่รัฐบาลสยามเล็งเห็นความสามารถของ ตั้ว ลพานุกรม ซึ่งเป็นบุคลากรที่น่าจะมีความสามารถมากเพียงพอและเหมาะสมจะให้เข้าการบริหารการศึกษาด้านเภสัชกรรมศาสตร์ของประเทศ โดยสาเหตุดังกล่าวก็อาจจะมาจากการที่ตั้ว พนานุกรมสำเร็จการศึกษาและได้รับปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิตระดับผลการเรียนระดับเกียรตินิยมสาขาวิชาเคมีจากมหาวิทยาลัยกรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ปี พ.ศ. 2470 อีกทั้งตั้ว ลพานุกรมยังเข้ารับการศึกษาเพิ่มเติมในรายวิชาเภสัชกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยมิวนิค ประเทศเยอรมนี รวมถึงตัวเขายังจบการศึกษาด้านวิชาพฤกษศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยกรุงปรารีสที่ประเทศฝรั่งเศสอีกด้วย โดยจากความสามารถและความเชี่ยวชาญของตั้ว ลพานุกรมเช่นนี้จึงช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์คนใหม่เป็นบุคคลที่มีองค์ความรู้การศึกษาด้านเภสัชกรรมศาสตร์จากประเทศเยอรมนีเป็นอย่างดี อีกทั้งการตัดสินใจของตัวเขาในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ยังน่าจะมีมุมมองที่กว้างไกลและมีความคาดหวังให้การศึกษาด้านเภสัชกรรมศาสตร์ในไทยจะมีประสิทธิภาพเทียบเท่ากับต่างประเทศ

ผลจากการปรับปรุงของตั้ว ลพานุกรมได้ส่งผลให้ในวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2482 แผนกเภสัชกรรมศาสตร์ได้ยื่นเสนอการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนต่อสภามหาวิทยาลัยด้วยการเสนอให้ขยายหลักสูตรการศึกษามากขึ้นเป็น 4 ปี ทั้งยังขอให้ยกระดับการศึกษาเป็นระดับปริญญา โดยในรายละเอียดด้านของเกณฑ์การสมัครรับเข้าสำหรับผู้ที่จะเข้ามาศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์นั้นก็มีการกำหนดให้ผู้ที่เข้าศึกษาจะต้องศึกษาในส่วนของการเตรียมเภสัชกรรมศาสตร์ที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ก่อนเป็นเวลา 2 ปี หลังจากนั้นจึงจะได้ไปศึกษาในส่วนของเภสัชกรรมศาสตร์ในตึกแผนกเภสัชกรรมศาสตร์อีก 2 ปี (คณะเภสัชศาสตร์, 2510, น.438) โดยนอกเหนือจากการปรับปรุง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์แล้ว ยังพบว่าการปรับปรุงหลักสูตรเภสัชกรรมศาสตร์ในครั้งนั้นยังให้มีการแบ่งการบริหารภายในแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์อย่างทางการออกเป็น 10 แผนก โดยมีแต่ละแผนกให้มีหัวหน้าแผนกวิชารับผิดชอบ และให้มีอาจารย์ประจำแผนกคอยทำการสอนในวิชาที่รับผิดชอบในหลักสูตร โดยแผนกที่แยกออกมานั้นก็เป็นไปดังที่กล่าวไปก่อนหน้า (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.54) อีกทั้ง สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ นิสิตที่จบการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวจะได้รับวุฒิการศึกษาเป็น “อนุปริญญาเภสัชกรรมศาสตร์” (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 90)

แม้ว่าการปรับปรุงหลักสูตรเภสัชกรรมศาสตร์ในครั้งนี้จะเป็นผลมาจากการย้ายเข้ามาดำรงตำแหน่งของ ตั้ว ลพานุกรม หากแต่ตั้ว ลพานุกรมก็มิได้เป็นบุคคลที่ห่างเหินออกไปจากแวดวงเภสัชกรรมศาสตร์ในไทยหรือเพิ่งจะเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์เป็นครั้งแรก เนื่องจากตั้ว ลพานุกรมก็เคยได้ถูกเชิญมาเป็นอาจารย์พิเศษสอนให้กับนิสิตเภสัชกรรมศาสตร์มาแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2480 (จำลอง สุวคนธ์, 2496, น.45) อีกทั้ง นอกจากการที่ ตั้ว ลพานุกรมเข้ามาบริหารงานด้านการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาอย่างกว้างขวางเทียบเท่าระดับปริญญาแล้วนั้น ตั้ว ลพานุกรมยังได้ริเริ่มจัดตั้งโรงงานผลิตยาอุตสาหกรรมหรือโรงงานเภสัชกรรมขึ้นมาในปีเดียวกัน คือ ใน ปี พ.ศ 2482 อันส่งผลให้เกิดกระบวนการและสถานที่อันจะสามารถรองรับการผลิตยาที่มีคุณภาพตามตำรับยาของสหรัฐอเมริกา (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 90) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดตั้งโรงงานผลิตยาอุตสาหกรรมจะสำเร็จลงและปรากฏขึ้นในปี พ.ศ.2482 กระนั้น แนวคิดดังกล่าวนี้ก็มิได้พึ่งปรากฏขึ้นมาเป็นครั้งแรกในช่วงต้นทศวรรษ 2480 หากแต่มีเค้าลางของความคิดริเริ่มปรากฏขึ้นมาจากในช่วงปี พ.ศ. 2477 ก่อนแล้ว โดยเป็นความคิดของเภสัชกร ร.อ.หวาน หล่อพินิจที่ได้เคยเสนอต่อรัฐบาลไทยในการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อควบคุมและวางรากฐานเภสัชกรรมโดยให้มีกระทรวงเศรษฐการเป็นผู้ดำเนินการ หากแต่โครงการดังกล่าวก็มีอันต้องล้มเลิกไปจึง และโครงการที่ถูกเสนอขึ้นมาแทนที่กลับกลายเป็นโครงการค้นคว้าวิจัยหาสรรพคุณทางยาของสมุนไพรในประเทศ

กระนั้นการก่อตั้งโรงงานเภสัชกรรมภายใต้การดำเนินงานของ ตั้ว ลพานุกรมนั้นก็ได้ส่งผลให้การผลิตยาของโรงงานเภสัชกรรมเป็นไปตามมาตรฐานเภสัชตำรับของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ซึ่งได้มีการนำยามาแสดงในงานฉลองรัฐธรรมนูญประจำปี อันเป็นยา 25 ขนานที่รัฐบาลสามารถผลิตได้ ดังมีรายชื่อยาดังต่อไปนี้

“Tincture Aurant, Tincture Alog, Tincture Camphor Compound, Tincture Capsicum, Tincture Benzoin Compound, Tincture Nux Vomica, Tincture Rhei Compound, Tincture Cardamon Compound, Tincture Senna Compound, Tincture Zingiber, Liquid Extract Nux Vomica, Liquid Extract Glycyrrhiza, Tablet

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

Aspirin, Tablet Calcium Gluconate, Tablet Calcium Lactate, Tablet Dover's Powder, Tablet Hexamine, Tablet Phenacetin, Tablet Pyramidon, Tablet Quinine Sulfate, Tablet Salol, Tablet Vitamin B-1, Ampoule Aqua Destillate, Ampoule Emetine Hydrochloride, Ampoule Quinine Acid Sulfate" (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.197-199)

โดยหากพิจารณาจากรายชื่อยาที่กล่าวมานี้ จะให้เห็นได้ว่า การสร้างโรงงานเภสัชกรรมของ ตั้ว ลพานุกรม ได้ส่งผลให้เกิดการยอมรับฐานะของเภสัชกรในสยาม รวมถึงการยอมรับหลักสูตรการเรียนการสอนของเภสัชกรรมศาสตร์ที่มุ่งผลิตเภสัชกรด้วยการใช้องค์ความรู้ด้านการผลิตยาจากต่างประเทศ และทำให้เกิดการพัฒนายาในระดับอุตสาหกรรมยาอย่างกว้างขวางขึ้นภายในสังคมไทย

ทั้งนี้ ควรกล่าวไว้ด้วยว่า การขยายหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ให้แยกออกเป็น 10 แผนกเป็นผลจากการเข้ามาดำรงตำแหน่งของ ตั้ว ลพานุกรม อันเป็นการสร้างให้การเรียนการสอนในหลักสูตรเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงเวลานี้มีความแตกต่างจากหลักสูตรก่อนหน้าอย่างชัดเจน โดยความแตกต่างเช่นนี้อาจแยกออกได้เป็นสามประการ คือ ประการแรก เกิดการขยายรายวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และเคมี ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานในการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ รวมถึงเกิดรายวิชาในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางเภสัชกรรมศาสตร์ เช่น มีแผนกวิชาอาหารเคมี อีกทั้งยังมีการเรียนเกี่ยวกับเภสัชอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐบาลในขณะนั้นที่ต้องการสร้างโรงงานในการผลิตยา ประการที่สอง ได้มีการยกระดับฐานะการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ขึ้นสู่ระดับปริญญา อันเป็นระดับการศึกษาที่เทียบเท่ากับการเรียนด้านเภสัชกรรมศาสตร์ในต่างประเทศ ซึ่งการปรับปรุงเช่นนี้ได้ส่งผลให้เกิดการยอมเภสัชกรรมศาสตร์และผู้ประกอบอาชีพเภสัชกรทั้งในฐานะองค์ความรู้และวิชาชีพ เนื่องจากมีตำแหน่งอาชีพยอมรับที่หลากหลายมากขึ้น ประการที่สาม องค์ความรู้ในการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ที่ถูกปรับปรุงขึ้นมาได้มีการตระหนักถึงความปลอดภัยในการผลิตยาต่อผู้บริโภค เนื่องจากมีตัวบทกฎหมายเข้ามากำกับควบคุมในการผลิตและการขายยาสำหรับเภสัชกรอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรก

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนในหลักสูตรแพทย์เภสัชกรรมศาสตร์ในช่วง พ.ศ. 2480-2483 นั้นยังพบว่ามีจุดมุ่งหมายให้นิสิตที่สำเร็จการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้สามารถเข้าไปปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรม สถานวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงร้านขายยาต่างๆ และในโรงพยาบาลได้ ขณะเดียวกัน การมีเป้าหมายทางด้านการศึกษาเช่นนี้ก็เป็นการชี้เส้นทางสร้างโอกาสทางอาชีพให้กับนิสิตเภสัชกรรมให้มีช่องทางการทำงานที่หลากหลายมากกว่าการศึกษาเภสัชกรรมในช่วงก่อนหน้า (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.152) โดยในการปรับปรุงหลักสูตรในช่วงนี้ได้มีการบรรจุรายวิชาเพิ่มเข้ามาในชั้นปีที่ 2 คือบรรจุวิชาสรีระวิทยา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(Physiology) วิชาพฤกษศาสตร์และเภสัชเวท (Pharmaceutical Botany and Pharmacognosy) และวิชาภาษาละติน (Latin) หากแต่นิสิตชั้นปีที่ 2 ในช่วงเวลานี้จะต้องย้ายไปเรียนที่แผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากนั้นต่อมา จึงมีการเพิ่มบรรจุรายวิชาต่างๆ ในชั้นปีที่ 3 คือ วิชาเภสัชวิทยา (Pharmacology) วิชาพยาธิวิทยาผู้ป่วย (Clinical Pathology) วิชาเภสัชอุตสาหกรรม (Manufacturing Pharmacy) วิชาเภสัชเวช (Pharmacognosy) วิชาเคมีอุตสาหกรรม (Industrial Chemistry) และวิชาเครื่องมือแพทย์ (Medical Appliances) หากแต่รายวิชาเคมีอุตสาหกรรม และวิชาเครื่องมือแพทย์นั้นได้ถูกยกเลิกการสอนในปี พ.ศ. 2482 (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 327-329) จากการเปลี่ยนแปลงด้วยการเพิ่มรายวิชาในการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ได้สะท้อนให้เห็นว่า การเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงเวลานี้ได้พยายามวางรากฐานให้นิสิตมีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์เป็นสำคัญ (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.152) อีกทั้ง การเรียนการสอนในหลักสูตรยังมีเป้าหมายให้นิสิตมีความรู้ในด้านการผลิตยาในขั้นอุตสาหกรรมอันเป็นไปตามเป้าหมายของรัฐบาลที่มีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา จนกล่าวได้ว่า การเรียนเภสัชกรรมศาสตร์นั้นได้มีการขยายองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะวิชาเคมีอุตสาหกรรม วิชาเภสัชอุตสาหกรรม และวิชาพยาธิวิทยาผู้ป่วย วิชาเครื่องมือแพทย์ ซึ่งปรากฏว่าบรรจุครั้งแรกในหลักสูตรดังกล่าว อีกทั้งเป็นการสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการเรียนร่วมกันระหว่างนิสิตแพทย์และนิสิตเภสัชกรรมเนื่องจากมีวิชาเครื่องมือแพทย์เข้ามาเกี่ยวข้องในการเรียนการสอนและรายวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์ต่างๆ หากแต่ในด้านของหลักสูตรการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์นั้นมุ่งให้ความสำคัญกับการเรียนทางด้านการผลิตยาเพื่ออุตสาหกรรม ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับพระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พ.ศ. 2479 และพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 อันเป็นองค์ความรู้ที่บังคับใช้ในทางกฎหมายที่จะต้องตระหนักถึงความปลอดภัยในขั้นตอนการผลิตต่อผู้บริโภค รวมถึงการจำหน่ายยาต่างๆ อย่างไรก็ตาม การเรียนรายวิชาร่วมกันระหว่างรายวิชาของนิสิตแพทย์และนิสิตเภสัชกรรมศาสตร์นั้นสอดคล้องกับหลักฐานก่อนหน้านี้ที่ปรากฏว่ามีนักเรียนสอบไล่ได้เตรียมแพทยศาสตร์ปีที่ 1 จำนวน 4 คนมาแจ้งประสงค์ต่อคณบดีแพทยศาสตร์ว่าอยากมาเรียนด้านเภสัชศาสตร์ ในช่วงปี พ.ศ. 2479 จึงส่งผลให้เกิดการปรึกษาหารือและแต่งตั้งคณะกรรมการในการปรับปรุงการศึกษาเภสัชศาสตร์และมีการเปิดสอนรายวิชาต่างๆ เพิ่มขึ้น (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 84-85) ทั้งยังสอดคล้องกับหลักฐานบันทึกของวีระบูล พงศ์พิพัฒน์ ป.ก.2481 อันสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการเรียนร่วมกันระหว่างนิสิตแพทย์และเภสัชกรรมศาสตร์ ดังความว่า

> “เนื่องจากมีผู้เรียนน้อยการเรียนในชั้นปีที่ 1 เรียนที่คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยเรียนร่วมกับนิสิตคณะอื่นๆ หลายคณะ ปีที่ 2 เรียนร่วมกับ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

นักเรียนแพทย์ คือวิชา Bacteriology, Physiology, Pharmacology, Clinical pathology และ Personal hygiene ท่านผู้มีพระคุณประสาทความรู้ในวิชาดังกล่าวข้างบนนี้มีหลวงลิปิธรรมศรีพยัตต์ หลวงไตรกิศยานุการ ขุนศารีวิทยาลิลาส ขุนเกตุทัตวิทยา-พยาธิ นายแพทย์สวัสดิ์ แดงสว่าง นายแพทย์จำรัส มิตรกูล นายแพทย์อภัย ชุมนี นายแพทย์ชด นิธิประภา นายแพทย์เวก เนตรวิเศษ และนายแพทย์สัมฤทธิ์ ชาตินันท์ ปีที่ 3 วิชาเภสัชที่เรียนมี Phatmacogonosy and Manufacturing Pharmacy (อาจารย์จำลอง สุวคนธ์) Pharmaceutical chemistry and commercial pharmacy (อาจารย์เกษม ปังศรีวงษ์) Pharmacy (อาจารย์ทองดี สุวรรณากาศ) Latin and dispensing (อาจารย์ชะลอ โสพสจินดา) Surgical instrument (นายแพทย์เฟื่อง สัตย์สงวน) Industrial chemistry (อาจารย์ปุ่ย โรจนบุรานนท์) Forensic (อาจารย์ขุนเภสัช การโกวิทย์) Pharmaceutical assayind (อาจารย์เกลียว บุนนาค)" (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.38)

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนการสอนของนิสิตเภสัชกรรมศาสตร์ตั้งแต่ พ.ศ. 2480 นั้น มีความแตกต่างจากหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ช่วงปี พ.ศ. 2465-2479 อย่างมาก คือ 1) มีการแบ่งแยกออกเป็นแผนกวิชาต่างๆ 2) มีการสอนภาคปฏิบัติการในรายวิชาต่างๆ เช่น วิชาเภสัชเวท วิชาเภสัชเคมี 3) นิสิตที่จบการศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวนี้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในโรงงานอุตสาหกรรม สถานวิทยาศาสตร์ ห้างร้านขายยา ซึ่งเป็นหน้าที่การงานที่ปฏิบัติได้นอกเหนือจากการทำงานในระบบราชการและโรงพยาบาล 4) มีการสร้างความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และเรียนร่วมกับนิสิตแพทยศาสตร์ในรายวิชาต่างๆ เช่น วิชาบัคเตรีวิทยา วิชาพยาธิวิทยาคลินิก วิชาสุขภาพอนามัยส่วนบุคคล วิชาสรีรวิทยาและเภสัชวิทยา ซึ่งคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลเป็นผู้สอนในแผนกวิชาต่างๆ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 84-85) 5) มีการสอนการประกอบวิชาชีพโดยแยกออกเป็นแผนกต่างๆ 5 แผนก คือ แผนกเภสัชอุตสาหกรรม (Pharmaceutics) แผนกปรุงและจ่ายยาสำเร็จ (Dispensing) แผนกนิติเภสัชกรรม (Forensic Pharmacy) แผนกเภสัชเคมี (Pharmaceutical Chemistry) แผนกฟาร์มาก๊อกนอสซ (Pharmacognosy) (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.53) โดยแต่ละแผนกจะรับผิดชอบการสอนรายวิชาต่างๆ เช่น แผนกเภสัชอุตสาหกรรม จะสอนวิชาเทคนิคเภสัชกรรม เภสัชกรรมแบบกาเลนและเภสัชกรรมอุตสาหกรรม ต่อมาแผนกปรุงและจ่ายยาสำเร็จ ทำการสอนวิชาการเตรียมยาคนไข้ I การเตรียมยาคนไข้ II และภาษาละติน อีกทั้งยังมีรายวิชาอื่นๆ ที่สอน เช่น วิชาคำนวณเภสัช การชั่งตวงวัด วิชาการกำหนดขนาดใช้ วิชาอสมรรถสัมพันธ์ วิชาการปรุงผสม วิชาภาษาละตินสำหรับเภสัชกร วิชาการปรุงและจ่ายยาแก่คนไข้ รวมไปถึงการฝึกหัดงาน ส่วน แผนกนิติเภสัชกรรม (Forensic Pharmacy) รับผิดชอบสอนวิชานิติเภสัชกรรม เนื่องจากว่ามีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 และพระราชบัญญัติการควบคุมขายยา พ.ศ. 2479 รวมถึงพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 ต่อมาแผนกเภสัชเคมี (Pharmaceutical Chemistry) สอนรายวิชาเภสัชเคมีและวิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ ส่วนแผนกฟาร์มาก๊อกนอสซ (Pharnacognosy) สอนวิชาเภสัชพฤกษศาสตร์และวิชาเภสัชเวท นอกจากนี้ ในส่วนของรายวิชาแมทีเรีย เมดิกะที่เคยเรียนในช่วงก่อนหน้านี้นั้นก็มิได้หายไป หากแต่มีการนำไปรวมกับเนื้อหาในรายวิชาเภสัชเวท วิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ วิชาเภสัชเคมีและวิชาเภสัทวิทยา อันเป็นการเรียนเพื่อปูพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับเภสัชวัตถุ ทั้งจากธรรมชาติและสังเคราะห์ขึ้นมา (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 86-89)

ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนโดยให้ความสำคัญกับการเรียนวิทยาศาสตร์การแพทย์และเภสัชอุตสาหกรรมรวมถึงการเพิ่มบรรจุรายวิชาต่างๆ อันเป็นผลมาจากปัจจัยสี่ประการ คือ ประการแรก การฟื้นฟูโครงการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ประการที่สอง การประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พ.ศ. 2479 ประการที่สาม การประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ ประการที่สี่ การมีนักเรียนแพทย์มาสมัครเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ โดยปัจจัยทั้งสี่ประการยังได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ของการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ช่วง พ.ศ. 2480-2483 ด้วยเช่นกัน โดยคุณสมบัติที่เปลี่ยนไปคือ ผู้สมัครจะต้องเป็นผู้ที่จบการศึกษามัธยมปีที่ 8 ของโรงเรียนรัฐบาลหรือเทียบเท่า และอีกคุณสมบัติคือจะต้องจบการศึกษาชั้นปีที่ 1 ของคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยอาจกล่าวได้ว่าผู้ที่จะมีคุณสมบัติเข้าศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาของเตรียมเภสัชกรรมศาสตร์และเภสัชกรรมศาสตร์มาก่อนที่จะเข้าเรียนในแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ อันเป็นการบังคับให้ผู้เข้าเรียนต้องถูกปูความรู้พื้นฐานเสียก่อน (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 86-89)

องค์ความรู้บังคับใช้เชิงกฎหมายในพระราชบัญญัติ

ภายหลังการก่อตั้งและยกระดับเป็นแผนกอิสระเภสัชกรรมแล้วนั้น แม้ว่าในด้านของการเรียนการสอนจะถูกปรับปรุงให้ดูมีตัวตนที่เด่นชัดมากขึ้น หากในด้านของการบริหารด้านการศึกษากลับพบว่า แผนกอิสระแห่งนี้ยังมิได้มีการปรับปรุงแต่อย่างใด เนื่องจากว่าไม่มีงบประมาณมาหล่อเลี้ยงเพียงพอ ขณะเดียวกันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยังมอบหมายให้การศึกษาเภสัชกรรมอยู่ในการดูแลของคณะแพทยศาสตร์ต่อไป จนอาจกล่าวได้ว่าการตั้งแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ขึ้นมาแทบจะไร้ความหมายและกลายเป็นแผนกอิสระที่ไร้อำนาจปฏิบัติใดๆ ดังนั้น แผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ที่ถูกก่อตั้งขึ้นจึงหาได้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาด้านเภสัชกรรมศาสตร์ไม่ และมิได้มีความอิสระตามกฎหมายและตามชื่อแต่อย่างใด (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 83) ฉะนั้นแล้ว การก่อตั้งแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ขึ้นมาจึงเป็นเพียงการก่อตั้งในนามและทำให้การศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ไม่ได้มีการปรับปรุงการศึกษาใดๆ ในระยะช่วง 3 ปีหลังจากก่อตั้งแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ขึ้นมา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2477 อีกทั้งยังไม่มีผู้สมัครเข้าเรียนศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวด้วยเช่นกัน

จนกระทั่ง พ.ศ. 2479 รัฐบาลสยามในขณะนั้นยังได้มีการฟื้นฟูโครงการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยาขึ้นมา (หากแต่กว่าที่การสร้างโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยาหรือโรงงานเภสัชกรรมจะเสร็จสิ้นเวลาก็ล่วงเลยไปจนถึงปี พ.ศ. 2482) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 84) ทั้งนี้ กล่าวได้ว่า การฟื้นฟูโครงการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยาได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการตื่นตัวในการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ในสังคมสยามขณะนั้นเพื่อที่จะผลิตบุคลากรให้เข้ามาส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมยาในแง่ของการผลิตให้มีความก้าวหน้า ต่อมา ในปีเดียวกันนั้น รัฐบาลสยามยังได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยาและพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะในปี พ.ศ. 2479 อันเป็นองค์ความรู้ที่บังคับใช้ในเชิงกฎหมายฉบับแรกที่รับรองสิทธิหน้าที่ของเภสัชกรในการให้บริการทางยาแก่ประชาชน อีกทั้งการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะในปี พ.ศ. 2479 ยังเป็นผลทำให้เกิดการยกเลิกการบังคับใช้พระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 ด้วยเช่นกัน (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.144, 150) การประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยาและพระราชบัญญัติติควบคุมการประกอบโรคศิลปะได้กลายเป็นรากฐานทางกฎหมายที่เข้ามารองรับสิทธิหน้าที่ของเภสัชกรในด้านการบริการขายยาให้แก่ประชาชนได้เป็นครั้งแรก (เดิมทีสามารถเปิดร้านขายยาได้โดยไม่ต้องมีเภสัชกรคอยทำหน้าที่ เพราะพระราชบัญญัติการแพทย์ปี พ.ศ. 2466 นั้นครอบคลุมสิทธิของเภสัชกรไว้แค่การปรุงยา) (คนไกล วงนอก, 2566) ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยอันทำให้เกิดการตื่นตัวในการเรียนและแนวทางในการพัฒนาเภสัชกรรมศาสตร์นั้นเป็นผลมาจากปัจจัยหลัก 3 ประการ ประการแรก คือ การฟื้นฟูโครงการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากเป็นโครงการที่ช่วยให้การผลิตและพัฒนายามีคุณภาพ ประกอบกับส่งเสริมให้มีตำแหน่งงานทางด้านเภสัชกรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานทางด้านเภสัชกรรมมากขึ้น ประการที่สอง คือ การประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2479 อันเป็นกฎหมายที่เข้ามารองรับหน้าที่ของเภสัชกรให้สามารถทำการขายยาได้อย่างถูกต้องกฎหมาย อีกทั้งพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังมอบสิทธิ์หน้าที่ให้แก่เภสัชกรอย่างครอบคลุมทั้งในด้านการปรุงยาและขายยา ประการที่สาม คือ การประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 จึงส่งผลให้เกิดการขยายสิทธิหน้าที่ของเภสัชกรอันทำให้เกิดการขยายหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมในระยะเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาองค์ความรู้ที่ถูกบังคับใช้ในเชิงกฎหมายทั้งสองฉบับจะยังพบอีกว่านอกจากจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการตื่นตัวในการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์และการปรับปรุงการศึกษาแล้วนั้น ในส่วนของพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2479 ยังสะท้อนให้เห็นถึงการควบคุมกฎหมายเกี่ยวกับการขายยาที่ชัดเจนมากขึ้น ผ่านการนิยามความหมายของคำว่ายา สิ่งที่น่าสังเกตคือ ใน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สังคมสยามในช่วงเวลานี้ได้เริ่มปรากฏให้เห็นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประเภท “ยาสีฟัน” ซึ่งได้ถูกจัดหมวดหมู่ให้กลายเป็นเครื่องสำอาง และมิใช่ยาตามชื่อที่ถูกเรียก ดังความว่า

> “ยา หมายความว่า วัตถุหรือของปรุงใดๆ ซึ่งใช้ภายในหรือนอกร่างกายสำหรับบำบัดบรรเทาหรือป้องกันโรคหรือความเจ็บป่วย แต่ไม่รวมถึงวัตถุหรือสิ่งของปรุง ซึ่งใช้เฉพาะเป็นเครื่องอุปกรณ์ หรือให้ความสะดวกในการบำบัดบรรเทา หรือป้องกันโรค หรือความเจ็บป่วย เช่น เครื่องมือแพทย์ สำลี ผ้าพันแผล **หรือที่ใช้เฉพาะเป็นเครื่องสำอาง เช่น ยาสีฟัน**” (พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พุทธศักราช 2479, 2479, น.178, เน้นโดยผู้อ้าง)

จากข้อความสะท้อนให้เห็นว่า ยาสีฟันนั้นได้ถูกจำแนกให้เป็นผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องสำอางในกฎหมายการขายยาฉบับแรกของไทย อีกทั้งการมีพระราชบัญญัติควบคุมการขายยายังสะท้อนให้เห็นการแบ่งแยกชัดเจนระหว่างการนิยามความหมายของคำว่า “ยา” และเครื่องสำอาง โดยเป็นที่น่าสังเกตว่า การนิยามความหมายแยกกันอย่างค่อนข้างชัดเจนระหว่างยากับเครื่องสำอางเช่นนี้ได้เกิดขึ้นแล้ว ถึงแม้ว่าจะยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางโดยตรงถูกบัญญัติออกมาก็ตาม หากแต่ในด้านของยานั้นได้มีบัญญัติออกมาแล้ว และมีการระบุความหมายของยาไว้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติควบคุมการขายยาที่ได้ประกาศออกมายังได้มีการระบุความหมายของยาสมุนไพรเอาไว้ อันสะท้อนให้เห็นว่ายาสมุนไพรนั้นเป็นพฤกษชาติและใช้เป็นยาโดยที่ยังไม่ต้องทำการปรุง ทั้งนี้ คาดว่าการใช้พฤกษชาตินั้นมีสรรพคุณทางยาในตัวอยู่แล้วจึงไม่ต้องทำการปรุงหรือผสมแต่อย่างใด อีกทั้งยังเป็นการบ่งบอกว่าคำว่ายานั้นนอกจากยาแผนปัจจุบันแล้วยังรวมตัวถึงตัวยาที่เป็นการใช้ต้นไม้และสมุนไพรต่างๆ ดังจะเห็นได้จากการนิยามความหมายของยาสมุนไพร ดังความว่า “ยาสมุนไพร หมายความว่า พฤกษชาติ ใช้เป็นยาโดยที่ยังมิได้เป็นของปรุง” (พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พุทธศักราช 2479, 2479, น.179)

อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้บังคับใช้ในเชิงกฎหมายที่ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์เพิ่มมากขึ้น คือ พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 ซึ่งให้มีผลบังคับใช้วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2480 (พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พุทธศักราช 2479, 2479, น.161) โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 ได้มีการนิยามโรคศิลปะ ดังความว่า

> “โรคศิลปะ หมายความว่า กิจการอันเกี่ยวแก่การบำบัดโรคของมนุษย์ในสาขาต่างๆ ดั่งต่อไปนี้
> (ก) เวชชกรรม คือการบำบัดโรคทางยาหรือทางผ่าตัด หรือทั้งสองอย่างหรือรวมทั้งทางสูติกรรมด้วย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(ข) ทันตะกรรม คือการบำบัดโรคฟัน การช่างฟัน หรือทั้งสองอย่าง

(ค) เภสัชกรรม คือการปรุงหรือผะสมยา หรือการประดิษฐวัตถุใดๆ ขึ้นเป็นยา

(ง) การผดุงครรภ์

(จ) การพยาบาล

(ฉ) การกระทำโดยวิธีอื่นใดเพื่อบำบัดโรค (พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พุทธศักราช 2479, 2479, น.162)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทั้งนี้ข้อความในพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 ได้สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการนิยามคำว่าโรคศิลปะ ซึ่งแตกต่างจากฉบับ พ.ศ.2466 โดยมีรายละเอียดคือการแยกการนวด และสัตวแพทย์ที่แต่เดิมเคยถูกรวมอยู่ในพระราชบัญญัติฉบับ พ.ศ. 2466 ให้แยกออกจากพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 อีกทั้ง ยังมีการระบุความหมายของคำว่าโรคศิลปะว่าเป็นกิจการอันเกี่ยวแก่การบำบัดโรคของมนุษย์ในสาขาต่างๆ นอกจากนี้ เนื้อความในพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 ยังมีความแตกต่างจากฉบับก่อนหน้าดังความว่า

“การประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบัน หมายความว่า การประกอบโรคศิลปะโดยอาศัยความรู้อันได้ศึกษาตามหลักวิทยาศาสตร์ โดยสากลนิยาม

การประกอบโรคศิลปะแผนโบราณ หมายความว่า การประกอบโรคศิลปะโดยอาศัยความรู้จากตำรา หรือการบอกเล่าสืบต่อกันมา ที่มิได้อาศัยหลักวิทยาศาสตร์ โดยสากลนิยม”

(พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พุทธศักราช 2479, 2479, น.162)

กล่าวได้ว่า การนิยามความหมายของการแพทย์แผนโบราณและแพทย์แผนปัจจุบันในพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะปี พ.ศ.2479 ได้แยกการแพทย์ทั้งสองประเภทออกจากกันอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้แพทย์แผนปัจจุบันเป็นวิชาชีพที่มีการใช้องค์ความรู้ตามหลักวิทยาศาสตร์ หากแต่องค์ความรู้ของแพทย์แผนโบราณนั้นเป็นลักษณะวิธีการจำความรู้จากตำราหรือการบอกเล่าต่อกันมา โดยไม่ได้เป็นองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ตามหลักสากล ทั้งนี้ การแบ่งประเภทความหมายแพทย์แผนโบราณและแพทย์แผนปัจจุบันสะท้อนให้เห็นว่าสังคมสยามในขณะนั้นกำลังสร้างวิธีการเลือกรับองค์ความรู้ในทางการแพทย์ด้วยการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มีความเป็นสากลตามค่านิยมทางสังคมขณะนั้นที่ต้องการให้ประเทศมีความทันสมัย การใช้องค์ความรู้วิทยาศาสตร์เพื่อให้เกิดการยอมรับด้วยการแบ่งแยกนั้นจึงเป็นการกีดกันองค์ความรู้ของแพทย์แผนโบราณออกไป รวมถึงเป็น

การลดทอนองค์ความรู้ดังกล่าวว่าเป็นองค์ความรู้ที่ไม่ถูกต้องตามหลักสากลและความเป็นวิทยาศาสตร์ที่มีการทดลองและการพิสูจน์วิชาความรู้ต่างๆ อีกทั้ง ยังเป็นที่น่าสังเกตอยู่ว่า ลักษณะการเรียนขององค์ความรู้แพทย์แผนโบราณที่มีลักษณะการท่องจำจากตำราต่างๆ หรือท่องสืบต่อกันมานั้นยังมีความคล้ายคลึงกันกับกระบวนการส่วนหนึ่งของความเป็นวิทยาศาสตร์ที่อาศัยการท่องจำสูตรและการทดลองต่างๆ ด้วยเช่นกัน หากแต่แพทย์แผนโบราณมิได้มีการทดลองให้เห็นเป็นประจักษ์ จึงทำให้ถูกลดทอนคุณค่าขององค์ความรู้ว่ามิได้มีความเป็นวิทยาศาสตร์และความเป็นสากล

นอกจากจะมีความเปลี่ยนแปลงของพระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 ฉบับดังกล่าวนี้แล้ว การปรากฏขึ้นของพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังช่วยสะท้อนให้เห็นว่าได้มีการแต่งตั้งเภสัชกรเข้าไปเป็นคณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะแล้ว โดยคณะกรรมการประกอบไปด้วย อธิบดีกรมสาธารณสุข เป็นประธาน เจ้าหน้าที่แห่งกรมสาธารณสุข เจ้าหน้าที่จากกรมหรือกองแพทย์ทหาร บุคลากรจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แห่งละ 2 คน กับผู้ประกอบโรคศิลปะในสาขาทันตะกรรม เภสัชกรรม การผดุงครรภ์ การพยาบาลสาขาละ 1 คน ผู้ประกอบโรคศิลปะแผนโบราณ 2 คน (พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พุทธศักราช 2479, 2479, น.164) ทั้งนี้ การประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 โดยมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2480 ได้ส่งผลให้การศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์มีการขยายหลักสูตรเพื่อให้สอดรับกับพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ ดังที่อธิบายไปในหัวข้อก่อนหน้า

การเริ่มต้นผลิต (อุตสาหกรรมครัวเรือน) ขายเครื่องสำอางไทย 2480

เมื่อก้าวเข้าสู่พุทธทศวรรษ 2480 ที่ถึงแม้ว่าการเรียนการสอนเกี่ยวกับเภสัชกรรมศาสตร์จะได้รับการพัฒนาและปรับปรุงอย่างก้าวหน้าในด้านอุตสาหกรรมยา หากแต่ในแง่มุมของการผลิตเครื่องสำอางนั้นกลับมีการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ผลิตและขายในสังคมไทยอยู่บ้าง ในช่วงระยะเวลาก่อนการเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ.2482-2488) ทั้งนี้สังคมไทยช่วงก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่สองได้มีนโยบายการผลิตอุตสาหกรรมภายในประเทศเพื่อทดแทนการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศและเป็นการดำเนินนโยบายภายในประเทศเพื่อให้ผู้คนหันมาใช้สินค้าในประเทศ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะของการดำเนินนโยบายแบบ “ไทยทำไทยใช้” โดยรัฐบาลในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมานั้นได้มีความพยายามในการส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศ กล่าวคือนับตั้งแต่ พ.ศ.2479 รัฐบาลได้มีการตั้งกองอุตสาหกรรมขึ้นในกรมพาณิชย์ กระทรวงเศรษฐกิจ อันมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนในการค้นคว้าเพื่อควบคุมอุตสาหกรรมต่างๆ ทั้งสิ่งของที่มีอยู่แล้วและกระทำขึ้นใหม่ จนถึงช่วง พ.ศ.2480 จึงได้ยกฐานะกองอุตสาหกรรมเป็นองค์กรอิสระที่ขึ้นตรงต่อสำนักงานปลัดกระทรวงเศรษฐการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนใช้ของภายในประเทศ

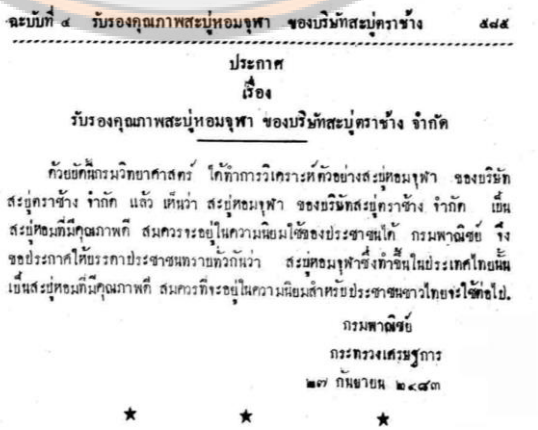
2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(เทียมจันทร์ อ่ำแหวว, 2521, น.191-192) ในขณะเดียวกัน ปี พ.ศ.2479 รัฐบาลยังได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติพิกัดอัตราศุลกากรเพื่อตั้งกำแพงภาษีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศอันเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญอย่างหนึ่ง ส่งผลให้การนำเข้าสินค้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศมีการเสียภาษีที่สูงมาก ประกอบกับการเริ่มมีสภาวะสงครามขึ้นในยุโรปอันทำให้การค้าพลอยหยุดชะงัก ทั้งนี้ การกำหนดการเสียภาษีนำเข้าสินค้าที่แพงขึ้นและการสนับสนุนการใช้ผลิตภัณฑ์ในประเทศนั้นจึงเป็นไปการทดแทนการนำเข้าสินค้าจากยุโรปเนื่องจากเกิดสงครามในยุโรป โดยรัฐบาลได้มีการกำหนดให้เสียภาษีลิตรละ 3 บาท 50 สตางค์ และหากมีการนำเข้าทั้งภาชนะด้วยก็จะต้องมีการเสียภาษีเท่ากับน้ำหนักของภาชนะนั้นๆ มากขึ้นไปด้วยเช่นกัน จนกล่าวได้ว่า การกำหนดอัตราภาษีการนำเข้าแบบใหม่ของรัฐบาลไทยต่อเครื่องสำอางต่างประเทศ ส่งผลให้เรื่องสำอางต่างประเทศมีราคาแพงขึ้น โดยเฉพาะน้ำหอม ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก ดังนั้น นับตั้งแต่ช่วงหลัง พ.ศ 2479 เป็นต้นมา สินค้าจากต่างประเทศ โดยเฉพาะน้ำหอมจึงมีราคาแพงและทำให้เครื่องหอมต่างๆ ที่ถูกจดทะเบียนไว้ไม่ได้ถูกสั่งมาจำหน่ายอีกต่อไป ทั้งนี้ การกำหนดอัตราภาษีสินค้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศที่สูงขึ้นนั้นได้ส่งผลกระทบให้เครื่องสำอางในประเทศได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะน้ำอบไทยและน้ำปรุงต่างๆ เช่น ยอดน้ำปรุงชื่อวันสมรสของร้านฉวีวงศ์ น้ำหอมสุคนธรสและน้ำอบไทยสุคนธรสของคุณหญิงนงเยาว์ ธรรมาธิกรณ์ น้ำอบปรุงบาหยัน น้ำหอมรัตนโกสินทร์ น้ำหอมรุ่งอรุณ น้ำหอมจันทน์เพ็ญ น้ำหอมกลิ่นดอกส้ม น้ำหอมกลิ่นมะลิป่าและน้ำหอมจำปาสัก ซึ่งน้ำหอมทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นผลผลิตฝีมือคนไทยในปี พ.ศ. 2483 (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.139)

กล่าวได้ว่า การสนับสนุนให้มีการใช้สินค้าและเครื่องสำอางที่ผลิตโดยคนในประเทศนั้นยังคงดำเนินเรื่อยมาจนถึงสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ท่ามกลางสภาวะตึงเครียดในช่วงระยะเวลาเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลยังได้มีการสนับสนุนนโยบายสร้างชาติด้วยการประกาศรัฐนิยม 12 ประการ โดยมีรัฐนิยมประการที่ 5 อันสนับสนุนให้ผู้คนในประเทศใช้เครื่องอุปโภคที่จำหน่ายภายในประเทศ อันกล่าวได้ว่าเป็นรัฐนิยมที่สนับสนุนสินค้าในประเทศแบบ “ไทยทำไทยใช้” ภายในประเทศ (เทียมจันทร์ อ่ำแหวว, 2521, น.193) หรือกล่าวตามบทกลอนในหนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์ที่ว่าเป็นการบำรุงอุตสาหกรรมไทยคือ “อุตสาหกรรมไทยทำออกจำหน่าย ไทยย่อมหมายไทยช่วยอำนวยสนอง อุตสาหกรรมไทยทำได้เชิญไทยลอง ไทยจะต้องชอบใช้ของไทยเอย” (เคล้า, 2480, น.44) ฉะนั้นการดำเนินนโยบายจากที่กล่าวมาภายใต้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามแล้วนั้น จึงส่งผลให้สินค้าภายในประเทศ โดยเฉพาะเครื่องสำอางสำหรับใบหน้ามีการโฆษณาที่ขยายวงกว้างมากขึ้น และสินค้าจากต่างประเทศเริ่มน้อยลงกว่าในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่เครื่องสำอางตะวันตกเฟื่องฟูในไทย โดยเครื่องสำอางที่มีการผลิตและใช้ในไทย เช่น แป้งน้ำบาหยันของโรงงานเพ็ญประภา โดยมีนางประภา จัยวัฒน์ เป็นผู้จัดจำหน่าย และสินค้าต่างๆ เช่น น้ำมันบาหยัน ยาสีฟันบาหยัน อันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยคนไทย (เอนก นาวิกมูล, 2559, น.13)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเพิ่มเติมจาก พวงร้อย กล่อมเอี้ยง ที่ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับบริษัทที่ผลิตเครื่องสำอางยี่ห้อบาหยันว่าเป็นบริษัทเครื่องสำอางที่มีการโฆษณาอย่างเอิกเกริกและข้อความส่วนใหญ่พบว่าเป็นข้อความที่พยายามโจมตีเครื่องสำอางจากต่างประเทศ อันสะท้อนให้เห็นถึงการต่อต้านอิทธิพลเรื่องความสวยความงามจากตะวันตก ทั้งนี้การโจมตีเช่นนี้เป็นการเริ่มเผยให้เห็นเค้าลางของการเปลี่ยนแปลงค่านิยมความงามของหญิงไทย ทั้งยังพบว่า มีเครื่องสำอางของไทยอีกอย่างหนึ่ง คือ แป้งผิว น.ส. อันเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการโฆษณาด้วยวิธีการรักษาแบบโบราณของไทย กล่าวคือ การใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในประเทศไทยเป็นส่วนผสมหลักในการทำเครื่องสำอาง โดยนิยมใช้ขมิ้นเป็นส่วนผสมหลัก อีกทั้งยังเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่กล่าวติเตียนถึงวิธีการสมัยใหม่ของชาวตะวันตกที่ใช้ตัวยาต่างๆ อันก่อให้เกิดอันตรายหรือมีการใช้ตัวยาที่อาจจะอันตรายแต่กลับมีคุณภาพคล้ายขมิ้นอันเป็นสมุนไพรโบราณที่ปลอดภัยมากกว่า (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.136) ในประเด็นเช่นนี้ มีเครื่องสำอางอีกยี่ห้อหนึ่งที่ผลิตในประเทศไทยอันเป็นผลิตภัณฑ์ประเภททำความสะอาดอีกชิ้นหนึ่ง คือ สบู่หอมจุฬาของบริษัทสบู่ตราช้าง พ.ศ.2484 โดยมีนายทรง คุณากรเป็นผู้จำหน่าย จนกล่าวได้ว่าผลิตภัณฑ์ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นล้วนเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองจากรัฐบาลไทยอันเป็นสินค้าไทยที่ใช้คำว่า “Made in Thailand” (เอนก นาวิกมูล, 2559, น.13) อย่างไรก็ตาม การผลิตสบู่หอมจุฬาในปี พ.ศ.2484 อันผลิตโดยคนไทยและได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานภายในประเทศอย่างกรมวิทยาศาสตร์ด้วยเช่นกันนั้น พบว่าสบู่หอมชนิดนี้ได้รับการสนับสนุนและประกาศให้เป็นสินค้าที่มีความน่าเชื่อถืออันผ่านการวิเคราะห์ของกรมวิทยาศาสตร์และได้รับการประกาศรับรองคุณภาพจากกรมพาณิชย์ในช่วงนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2483 อีกทั้งยังมีการประกาศรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ผลิตภายในประเทศด้วยเช่นกัน เช่น ผลิตภัณฑ์ยาสีฟันบาหยัน พ.ศ.2483 ผลิตภัณฑ์ครีมใส่ผม ๑.๗๗ โรงงาน ๑.๗๗ และผลิตภัณฑ์ยาสีฟันระเด่น ตลอดจนน้ำมันแต่งผม“ระเด่นเคอลเซ็ท” อันสะท้อนให้เห็นถึงการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ภายในประเทศ ดังภาพที่ 18-22

ฉะบับที่ ๔ รับรองคุณภาพสะบู่หอมจุฬา ของบริษัทสะบู่ตราช้าง ๕๘๕

ประกาศ
เรื่อง
รับรองคุณภาพสะบู่หอมจุฬา ของบริษัทสะบู่ตราช้าง จำกัด

ด้วยกรมวิทยาศาสตร์ ได้ทำการวิเคราะห์ตัวอย่างสะบู่หอมจุฬา ของบริษัทสะบู่ตราช้าง จำกัด แล้ว เห็นว่า สะบู่หอมจุฬา ของบริษัทสะบู่ตราช้าง จำกัด เป็นสะบู่หอมที่มีคุณภาพดี สมควรจะอยู่ในความนิยมใช้ของประชาชนได้ กรมพาณิชย์ จึงขอประกาศให้ประชาประชาชนทราบทั่วกันว่า สะบู่หอมจุฬาซึ่งทำขึ้นในประเทศไทยนี้ เป็นสะบู่หอมที่มีคุณภาพดี สมควรที่จะอยู่ในความนิยมสำหรับประชาชนชาวไทยจะใช้ต่อไป.

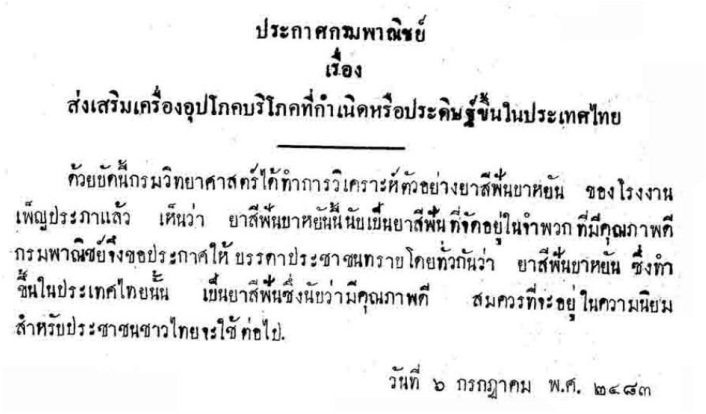
กรมพาณิชย์
กระทรวงเศรษฐการ
๒๗ กันยายน ๒๔๘๓

★ ★ ★

ภาพที่ 18 ภาพประกาศรับรองคุณภาพสบู่หอมจุฬา บริษัทสบู่ตราช้าง พ.ศ.2483

ที่มา: วารสารวิทยาศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 15 ธันวาคม 2483, 2483, น.585

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

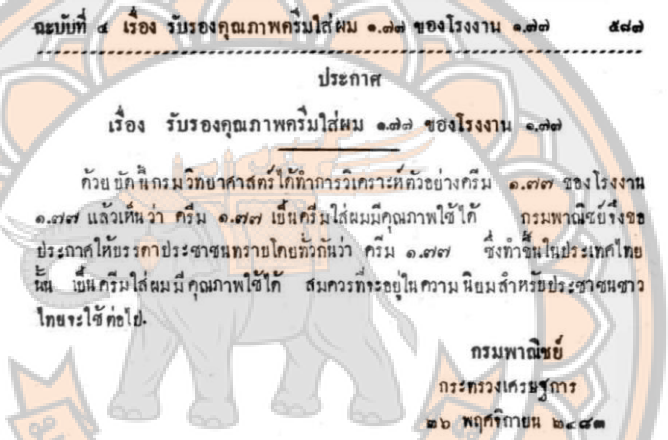
ประกาศกรมพาณิชย์
เรื่อง
ส่งเสริมเครื่องอุปโภคบริโภคที่กำเนิดหรือประดิษฐ์ขึ้นในประเทศไทย

ด้วยบัดนี้กรมวิทยาศาสตร์ได้ทำการวิเคราะห์ตัวอย่างยาสีฟันยาหยัน ของโรงงานเพ็ญประภาแล้ว เห็นว่า ยาสีฟันยาหยันนี้นับเข้ายาสีฟันที่จัดอยู่ในจำพวกที่มีคุณภาพดี กรมพาณิชย์จึงขอประกาศให้บรรดาประชาชนทราบโดยทั่วกันว่า ยาสีฟันยาหยัน ซึ่งทำขึ้นในประเทศไทยนั้น เข้ายาสีฟันซึ่งนับว่ามีคุณภาพดี สมควรที่จะอยู่ในความนิยมสำหรับประชาชนชาวไทยจะใช้ต่อไป.

วันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๓

ภาพที่ 19 ภาพประกาศรับรองยาสีฟันบาหยัน โรงงานเพ็ญประภา พ.ศ.2483

ที่มา: วารสารวิทยาศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 15 ธันวาคม 2483, 2483, น.585

ฉบับที่ ๔ เรื่อง รับรองคุณภาพครีมใส่ผม ๑.๗๗ ของโรงงาน ๑.๗๗ ๕๘๗

ประกาศ

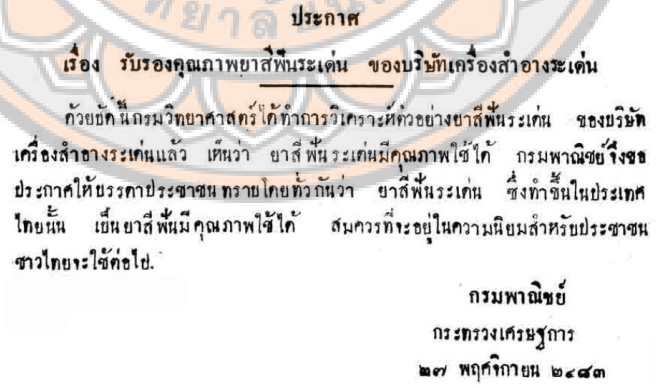
เรื่อง รับรองคุณภาพครีมใส่ผม ๑.๗๗ ของโรงงาน ๑.๗๗

ด้วยบัดนี้กรมวิทยาศาสตร์ได้ทำการวิเคราะห์ตัวอย่างครีม ๑.๗๗ ของโรงงาน ๑.๗๗ แล้วเห็นว่า ครีม ๑.๗๗ เข้าครีมใส่ผมมีคุณภาพใช้ได้ กรมพาณิชย์จึงขอประกาศให้บรรดาประชาชนทราบโดยทั่วกันว่า ครีม ๑.๗๗ ซึ่งทำขึ้นในประเทศไทยนั้น เข้าครีมใส่ผมมีคุณภาพใช้ได้ สมควรที่จะอยู่ในความนิยมสำหรับประชาชนชาวไทยจะใช้ต่อไป.

กรมพาณิชย์
กระทรวงเศรษฐการ
๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๓

ภาพที่ 20 ภาพประกาศรับรองคุณภาพครีมใส่ผม 1.77 ของโรงงาน 1.77 พ.ศ.2483

ที่มา: วารสารวิทยาศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 15 ธันวาคม, 2483, 2483, น.587

ประกาศ

เรื่อง รับรองคุณภาพยาสีฟันระเด่น ของบริษัทเครื่องสำอางระเด่น

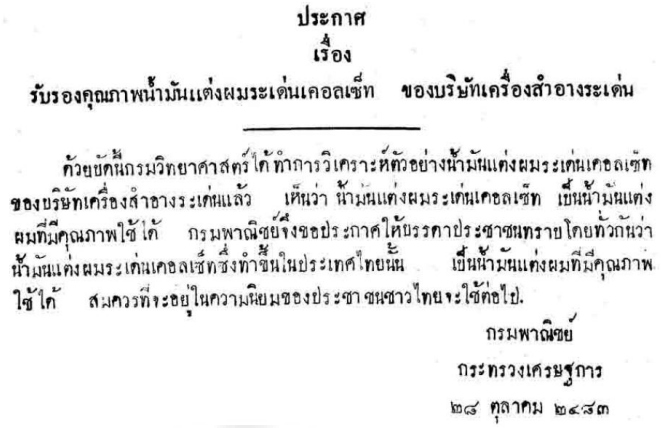
ด้วยบัดนี้กรมวิทยาศาสตร์ได้ทำการวิเคราะห์ตัวอย่างยาสีฟันระเด่น ของบริษัทเครื่องสำอางระเด่นแล้ว เห็นว่า ยาสีฟันระเด่นมีคุณภาพใช้ได้ กรมพาณิชย์จึงขอประกาศให้บรรดาประชาชนทราบโดยทั่วกันว่า ยาสีฟันระเด่น ซึ่งทำขึ้นในประเทศไทยนั้น เข้ายาสีฟันมีคุณภาพใช้ได้ สมควรที่จะอยู่ในความนิยมสำหรับประชาชนชาวไทยจะใช้ต่อไป.

กรมพาณิชย์
กระทรวงเศรษฐการ
๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๘๓

ภาพที่ 21 ภาพประกาศรับรองคุณภาพยาสีฟันระเด่น บริษัทเครื่องสำอางระเด่น พ.ศ.2483

ที่มา: วารสารวิทยาศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 15 ธันวาคม 2483, 2483, น.587

2709287391
NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ประกาศ
เรื่อง
รับรองคุณภาพน้ำมันแต่งผมระเด่นเคอลเซ็ท ของบริษัทเครื่องสำอางระเด่น

ด้วยขณะนี้กรมวิทยาศาสตร์ได้ทำการวิเคราะห์ตัวอย่างน้ำมันแต่งผมระเด่นเคอลเซ็ท ของบริษัทเครื่องสำอางระเด่นแล้ว เห็นว่า น้ำมันแต่งผมระเด่นเคอลเซ็ท เป็นน้ำมันแต่งผมที่มีคุณภาพใช้ได้ กรมพาณิชย์จึงขอประกาศให้บรรดาประชาชนทราบโดยทั่วกันว่า น้ำมันแต่งผมระเด่นเคอลเซ็ทซึ่งทำขึ้นในประเทศไทยนั้น เป็นน้ำมันแต่งผมที่มีคุณภาพใช้ได้ สมควรที่จะอยู่ในความนิยมของประชาชนชาวไทยจะใช้ต่อไป.

กรมพาณิชย์
กระทรวงเศรษฐการ
๒๘ ตุลาคม ๒๔๘๓

ภาพที่ 22 ภาพประกาศรับรองคุณภาพน้ำมันแต่งผมระเด่นเคอลเซ็ท บริษัทเครื่องสำอางระเด่น พ.ศ.2483
ที่มา: วารสารวิทยาศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 15 ธันวาคม 2483, 2483, น.588

จากที่กล่าวไปก่อนหน้านี้ว่าการสนับสนุนให้มีการประดิษฐ์และบริโภคของภายในประเทศเป็นผลมาจากปัจจัยหลัก คือ การที่ทางการได้มีการสนับสนุนและออกนโยบายรัฐนิยมประการที่ 5 เพื่อให้ชาวไทยใช้และจำหน่ายของภายในประเทศ ฉะนั้นเมื่อมีการออกนโยบายดังกล่าวมาแล้ว หน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมความมุ่งหมายของรัฐบาลในช่วงเวลานี้ คือ กระทรวงเศรษฐการ นอกจากจะสนับสนุนนโยบายดังกล่าวแล้วยังพบว่าได้มีการควบคุมการโฆษณาและให้คำแนะนำในการประดิษฐ์สินค้าต่างๆ รวมถึงเผยแพร่โฆษณาให้แพร่หลาย อีกทั้งยังมีการออกระเบียบในการส่งเสริมประดิษฐ์เครื่องอุปโภคที่เกิดในประเทศร่วมกับกรมพาณิชย์ ด้วยการให้คำแนะนำแก่ผู้ประดิษฐ์สินค้า รวมถึงให้กรมวิทยาศาสตร์เป็นผู้ตรวจสินค้า หากแต่จะตรวจเฉพาะสินค้าที่สามารถตรวจสอบได้ในทางวิทยาศาสตร์ โดยหากตรวจสอบแล้วสินค้าได้มาตรฐานจะนำไปเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลและเผยแพร่ผ่านวิทยุกระจายเสียงของกรมพาณิชย์ สินค้าที่ได้รับการประกาศนั้นจะได้รับใบรับรองคุณภาพที่กรมวิทยาศาสตร์เป็นผู้ออกให้ และใบรับรองคุณภาพดังกล่าวนี้มีอายุการใช้งานเพียง 1 ปี ทั้งนี้หากสินค้าดังกล่าวไม่มีคุณภาพตามที่เคยตรวจสอบไว้แล้วนั้นจะถูกกรมวิทยาศาสตร์และกรมพาณิชย์ยึดใบรับรองด้วยเช่นกันและประกาศว่าเป็นสินค้าไม่มีคุณภาพ (กระทรวงเศรษฐการ, 2483, น.44-48)

ดังนั้นแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นจึงเป็นสินค้าอันได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่ให้ใช้ผลิตภัณฑ์อันผลิตโดยคนไทย ซึ่งมี ปุ๋ย โรจนะบุรานนท์ เป็นผู้เข้าส่งเสริมและเชิญชวนให้ประชาชนใช้สิ่งของที่ประดิษฐ์ภายในประเทศ โดยมีกรมวิทยาศาสตร์และกรมพาณิชย์วางมาตรฐานควบคุมสินค้าอย่างรัดกุม (เอนก นาวิกมูล, 2559, น.13) ประกอบกับมีการโฆษณาสินค้าไทยเพื่อเฉลิมฉลองงานรัฐธรรมนูญในปี พ.ศ.2483 ด้วยเช่นกัน เช่นกรณี การโฆษณาผ่านหนังสือพิมพ์ของแผนกวิทยาศาสตร์ กองเศรษฐกรรม ที่พบว่ามีการโฆษณาแชมภูสระผมจุฬา ดังภาพที่ 22

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

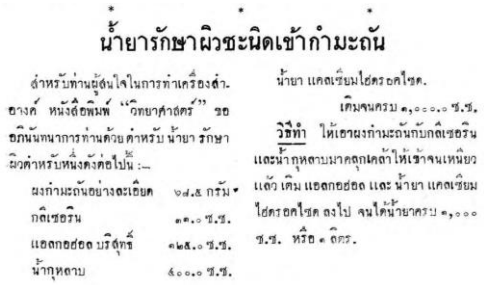
ภาพที่ 23 ภาพโฆษณาแชมภูสระผมจุฬาในงานฉลองรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2483
ที่มา: ปุ๋ย โรจนะบุรานนท์, 2483, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ขณะเดียวกันการใช้เครื่องสำอางในทศวรรษ 2480 ภายในประเทศเองนั้นยังพบว่าเป็นสินค้าที่กำลังได้รับความนิยมและเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านบทความเรื่องครีมประเทืองผิวที่ถูกเขียนโดย ศิริ ติวยานนท์ในหนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์ สำนักงานกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงเศรษฐการซึ่งมีบรรณาธิการ คือ ตั้ว ลพานุกรม ได้กล่าวเกี่ยวกับการเสนอเรื่องในการผลิตเครื่องสำอางเป็นจำนวนมาก จึงทำให้มีการสอนการผลิตเครื่องสำอางตามตำรับวิทยาศาสตร์จำนวน 3 ตำรับ อีกทั้งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการผลักดันการผลิตเครื่องสำอางใช้เองภายในประเทศ อันปรากฏดังความต่อไปนี้

> “เนื่องด้วยสำนักงานหนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์ได้รับหนังสือของผู้อ่านมากคน แสดงความพอใจในตำรับการทำสิ่งของต่างๆ ที่ได้จัดนำลงแล้ว และปรารถนาตำรับกับวิธีทำสิ่งอื่นๆ อีก เราจึงขอสนองความต้องการของท่านด้วยเรื่องนี้ หวังว่าจะเหมาะสมในยามที่เครื่องสำอางกำลังเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยที่ขายดิบขายดีเช่นเวลานี้” (ศิริ ติวยานนท์, 2480, น.55)

อีกทั้งการออกหนังสือพิมพ์ของกรมวิทยาศาสตร์นั้นยังมีความพยายามในการผลักดันการผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศด้วยการเผยขั้นตอนการผลิตเครื่องสำอาง โดยหากมองดูในสูตรการผลิตน้ำยารักษาผิวจะเห็นว่าเป็นเครื่องสำอางอย่างหนึ่งที่มีส่วนผสมจากผลผลิตทางธรรมชาติ อาทิ น้ำกุหลาบ ดังภาพที่ 24

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

น้ำยารักษาผิวชะนิดเข้ากำมะถัน

สำหรับท่านผู้สนใจในการทำเครื่องสำอางค์ หนังสือพิมพ์ "วิทยาศาสตร์" ขอถือนันทนาการท่านด้วยตำหรับ น้ำยา รักษาผิวตำหรับหนึ่งดังต่อไปนี้ :—

ผงกำมะถันอย่างละเอียด	๖๗.๕ กรัม
กลีเซอริน	๓๐.๐ ซ.ซ.
แอลกอฮอล บริสุทธิ์	๑๒๕.๐ ซ.ซ.
น้ำกุหลาบ	๕๐๐.๐ ซ.ซ.

น้ำยา แคลเซียมไฮดรอคไซด.

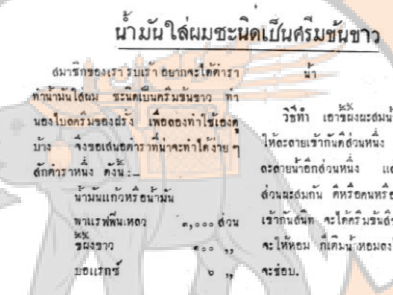
เติมจนครบ ๑,๐๐๐.๐ ซ.ซ.

วิธีทำ ให้เอาผงกำมะถันกับกลีเซอรินและน้ำกุหลาบมาคลุกเคล้าให้เข้ากันดีแล้ว เติม แอลกอฮอล และ น้ำยา แคลเซียมไฮดรอคไซด ลงไป จนได้น้ำยาครบ ๑,๐๐๐ ซ.ซ. หรือ ๑ ลิตร.

ภาพที่ 24 น้ำยารักษาผิวชนิดเข้ากำมะถันมีส่วนผสมของน้ำกุหลาบ

ที่มา: ปกิณณกะวิทยาศาสตร์, 2480, น.124

แม้แต่การผลิตน้ำมันใส่ผม หนังสือพิมพ์ของกรมวิทยาศาสตร์ในปี พ.ศ.2480 ยังได้นำเสนอน้ำมันใส่ผมที่มีสรรพคุณคล้ายกับผลิตภัณฑ์ของต่างประเทศอย่างไบลครีม ดังข้อความภาพที่ 24

น้ำมันใส่ผมชะนิดเป็นครีมข้นขาว

ถ้าท่านต้องการรับแจกตำราทำน้ำมันใส่ผมชนิดเป็นครีมข้นขาว ทำนองไบลครีมของฝรั่ง เพื่อลองทำใช้เองดูบ้าง จึงขอเชิญตำราที่น่าจะทำได้ง่าย ๆ ตำรานึ่ง ดังนี้ :—

น้ำมันแก๋วหรือน้ำมัน พาราฟฟิน.เหลว	๑,๐๐๐ ส่วน
ขี้ผึ้งขาว	๑๐๐ ,,
ยอแรกซ์	๖ ,,
น้ำ	๑๕๐ ส่วน

วิธีทำ เอาขี้ผึ้งและน้ำมันแก๋ว อุ่นให้ละลายเข้ากันดีส่วนหนึ่ง เอายอแรกซ์ละลายน้ำอีกส่วนหนึ่ง แล้วจึงเอาทั้งสองส่วนผสมกัน คือหยดหรือเขย่าจนกระทั่งเข้ากันดีพอ จะได้ครีมข้นดีราคาประหยัด จะให้หอม ก็เติมน้ำหอมลงไป ดูแต่พอแก่จะช่อบ.

ภาพที่ 25 วิธีทำน้ำมันใส่ผมชนิดเป็นครีมข้นขาว พ.ศ.2480

ที่มา: ปกิณณกะวิทยาศาสตร์, 2480, น.592

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า การผลิตเครื่องสำอางใช้ภายในประเทศและการเผยแพร่ความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางผ่านหนังสือพิมพ์ของกรมวิทยาศาสตร์นั้นเป็นการผลักดันให้ผลิตและใช้เครื่องสำอางในประเทศไปในตัวด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีเครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศอันเป็นเครื่องสำอางที่อยู่ในเครือ ๑.๗๗ ที่ขยายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและการเสริมความงามเพิ่มมากขึ้นจากที่แสดงรูปภาพไปข้างต้นก่อนหน้านี้ของประชิด เพ็ญภาคกุล (นามสกุลเดิมก่อนแต่งงาน คือ กาญจนประภา) โดยเจ้าของกิจการเครื่องสำอาง ๑.๗๗ ดังกล่าวเคยประกวดนางงามธนบุรีจนได้ตำแหน่งรางวัลรองนางสาวสยามเมื่อ พ.ศ. 2477 จึงทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ชื่อว่า เครื่องสำอาง ๑.๗๗ ซึ่งมาจาก อันดับที่ 1 จากตำแหน่งนางงามธนบุรี ปี พ.ศ. 2477 (เอนก นาวิกมูล, 2559, น.82-83, 84) โดยโรงงานของโฆษณาแป้ง ๑.๗๗ ที่ว่านี้เป็นโรงงานสองชั้น ชั้นล่างเปิดห้องเสื้อและห้องทำผมพร้อมทั้งสอนนักเรียนไปด้วยเช่นกัน จนกระทั่งในช่วง พ.ศ 2480 โรงงานได้เปลี่ยนชื่อจากเดิมคือ แป้ง ๑.๗๗ มาสู่ ไทยเดิม ๑.๗๗ ทั้งนี้ ผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่อยู่ในกิจการของโรงงานแป้ง ๑.๗๗ นั้นประกอบไปด้วยผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ปรากฏออกมาผ่านถ้อยคำโฆษณา เช่น แป้งหอม ๑.๗๗ ใช้บำรุงผิวหน้า แป้งเด็ก ๑.๗๗ แป้งน้ำ ๑.๗๗ ผงเฆมี ๑.๗๗ สำหรับฟอกผมให้มีฟอง เซ็ตครีม ๑.๗๗ ครีมหลอดเซตผมจับลอนและรักษาทรงผม สบู่ ๑.๗๗ ที่ทำจากน้ำมันถั่วเหลืองในสยาม รวมถึง สบู่สด ๑.๗๗ ปรุงจากน้ำมันผลไม้ เป็นต้น (เอนก นาวิกมูล, 2559, น.84-85) อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์ในกิจการของโรงงาน ๑.๗๗ นั้นสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ทำจากพืชพรรณผลไม้ต่างๆ เช่น ถั่วเหลืองและน้ำมันผลไม้ อีกทั้งกิจการของโรงงาน ๑.๗๗ ยังมีการโฆษณาร้านทำผมในกิจการของโรงงาน 1.77 พ.ศ.2483 ที่สะท้อนให้เห็นการนำเข้าสินค้าอุปกรณ์ต่างๆจากต่างประเทศ ดังความต่อไปนี้ “ท่านต้องการให้ทรงผมของท่านสมสมัยเชิญที่ห้องกาศเย็น 1.77 สะดวกสบายต้องด้วยอนามัยแห่งแรกในประเทศไทยที่เย็นด้วยเครื่อง KEVINNATOR ซึ่งเป็นเครื่องทำความเย็นดีที่สุดของอเมริกา” (อเนก นาวิกมูล, 2559, น.88-89)

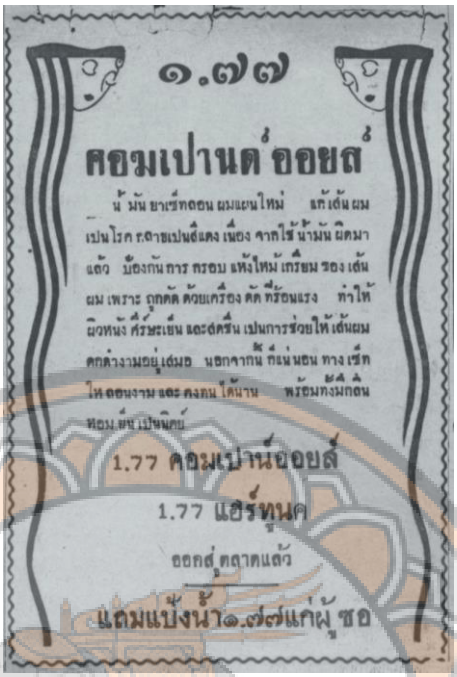
ทั้งนี้ ภาพการโฆษณาเครื่องสำอางที่ผลิตและใช้ภายในประเทศนั้นยังสามารถสะท้อนให้เห็นผ่านการโฆษณาจำนวนมากของผลิตภัณฑ์ ๑.๗๗ ในช่วงทศวรรษ 2480 ที่พบวามีผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสบู่คาร์บอลิก 1.77 ก็สะท้อนให้เห็นถึงความหมายความงาม คือ ฆ่าเชื้อโรคผิวหนัง ผิวเรียบเนียน และผิวหนังสะอาด (โฆษณาคุณภาพของสบู่คาร์บอลิก 1.77, 2480, น. 2) หรือกรณีภาพโฆษณาน้ำมันยาเซตลอนผมที่สะท้อนให้เห็นความหมายความงามเกี่ยวกับเส้นผม คือ ผมเงางาม ลอนนาน กลิ่นหอม และป้องกันผมเสีย (โฆษณาน้ำมันยาเซ็ทลอนผม 1.77 คอมเปาน์ออยส์, 2480, น. 2) นอกจากนี้ยังพบว่ามีโฆษณาผลิตภัณฑ์ดัดผม แต่งผม เซ็ทผม บำรุงผมด้วยครีมผมเย็น 1.77 ปี พ.ศ. 2480 สะท้อนให้เห็นความหมายความงาม คือ ป้องกันเส้นผมกรอบ ทำให้รากผมอยู่ และป้องกันการอับเฉาของเส้นผม (โฆษณาผลิตภัณฑ์ดัดผม แต่งผม เซ็ทผม บำรุงผมด้วยครีมผมเย็น 1.77, 2480, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ดังภาพที่ 26-28

ภาพที่ 26 ภาพโฆษณาคุณภาพของสบู่คาร์บอลิก 1.77 ปี พ.ศ.2480

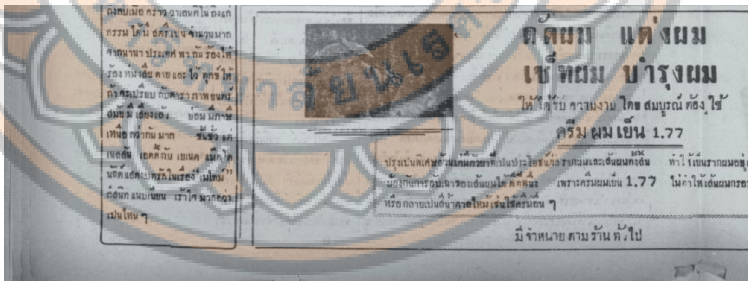
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัศบดีที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1373, 2480, น.2

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 27 ภาพโฆษณาน้ำมันยาเซ็ทลอนผม 1.77 คอมเปาน์ออยส์ ปี พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอังคารที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1439, 2480, น.2

ภาพที่ 28 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ดัดผม แต่งผม เซ็ทผม บำรุงผมด้วยครีมผมเย็น 1.77 ปี พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัศบดีที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1373, 2480, ไม่ปรากฏเลขหน้า

อีกทั้งยังปรากฏว่าโฆษณาสบู่ไลโซ, 1.77 สะท้อนให้เห็นถึงสินค้าไทยที่เป็นตัวแทนเครื่องสำอางในสยามและได้รับความนิยมในช่วงเวลานี้ (โฆษณาสบู่ไลโซล 1.77, 2480, น.2) กล่าวได้ว่าผลิตภัณฑ์ในเครือของ 1.77 นั้นได้รับความนิยมอย่างมากและเป็นสินค้าที่ใช้ความเป็นวิทยาศาสตร์ในการผลิต (โฆษณาแป้ง 1.77 พ.ศ.2480, 2480, น.27) โดยผลิตภัณฑ์ของ 1.77 ยังคงได้รับความนิยมเรื่อยมา

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

จนถึงปี พ.ศ.2484 และได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยตามยุคสมัย (โปรดดูภาพโฆษณาทศวรรษ 2480 เพิ่มเติมในภาคผนวก ข)

ท่ามกลางโฆษณาเกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศช่วงทศวรรษ 2480 นั้น ยังพบว่ามีเครื่องสำอางนำเข้าพออยู่บ้าง หากแต่น้อยกว่าในช่วงทศวรรษก่อนหน้า ซึ่งพบว่ามีเครื่องสำอางหลากหลายชนิดและแยกสัดส่วนตามร่างกายมากขึ้น เช่น เครื่องสำอางสำหรับเล็บ ผม ใบหน้า และช่องปาก เช่น เครื่องสำอางสำหรับช่องปาก ประเภทยาสีฟัน พบว่ามีโฆษณายาสีฟันคอลเกต พ.ศ.2480 (โฆษณายาสีฟันคอลเกต, 2480, น.19) ยาสีฟันสโนไวท์ พ.ศ.2484 (โฆษณายาสีฟันสโนไวท์, 2484, ไม่ปรากฏเลขหน้า) การโฆษณายาสีฟันในช่วงทศวรรษ 2480 สะท้อนให้เห็นความหมายความงาม คือ เหงือกและฟันแข็งแรง ฟันขาว ฟันเงาระยับ ขจัดกลิ่นปาก ปากหอม ซึ่งค่านิยมฟันขาวดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลรัฐนิยม คือ ต้องการให้ประชาชนหันมาดูแลสุขภาพช่องปาก ซึ่งการโฆษณายาสีฟันดังกล่าวนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความหมายความงามในเรื่องของการมีฟันขาวด้วยเช่นกัน อันเป็นความงามอย่างหนึ่ง ต่อมาพบว่ามีการโฆษณาเครื่องสำอางสำหรับเส้นผม เช่น การบำรุงเส้นผม การเซตผม และการทำความสะอาดเส้นผม เช่น โฆษณาแชมภูโอสภาคาร พ.ศ.2480 (โฆษณาแชมภูโอสภาคาร, 2480, น.21) โฆษณาน้ำยาบำรุงผมไอซี พ.ศ.2480 (โฆษณาน้ำยาบำรุงผมไอซี, 2480, น.30) โฆษณาน้ำมันเซ็ทผมฟลาเวีย พ.ศ.2480 (โฆษณาน้ำมันเซ็ทผมฟลาเวีย, 2480, น.19) โฆษณาครีมบำรุงเส้นผมมลิสด พ.ศ.2480 (โฆษณาครีมบำรุงเส้นผมมลิสด, 2480, น. 31) โฆษณาน้ำมันใส่ผมเชอฟิกซ์ พ.ศ.2480 (โฆษณาน้ำมันใส่ผมเชอฟิกซ์, 2480, น.29) โฆษณายาย้อมผมตรากา พ.ศ.2480 (โฆษณายาย้อมผมตรากา, 2480, น.33) โฆษณาครีมแต่งผมไบรลครีม พ.ศ.2484 (โฆษณาครีมแต่งผมไบรลครีม, 2484, น.2) โฆษณาครีมแต่งผมมอเล่ย์ พ.ศ.2490 (โฆษณาครีมแต่งผมมอเล่ย์, 2490, น.5) (โปรดดูภาพโฆษณาทศวรรษ 2480 เพิ่มเติมในภาคผนวก ข)การปรากฏเครื่องสำอางเหล่านี้ย่อมสะท้อนให้เห็นความหมายความงาม คือ ผมอ่อนสลวย ผมดำ รักษาทรง ผมมีกลิ่นหอมเย็น

นอกจากนี้ยังพบว่าปรากฏเครื่องสำอางหมวดเพิ่มความหอมแก่ร่างกายหรือที่เรียกว่าน้ำหอม เช่น โฆษณาน้ำหอมเดียเมล่า พ.ศ.2480 (โฆษณาน้ำหอมเดียเมล่า, 2480, น. 6) โฆษณาน้ำหอมรัฐนิยมของกรมสรรพสามิตต์ พ.ศ.2484 (โฆษณาน้ำหอมรัฐนิยมของกรมสรรพสามิตต์, 2485, น.3) ตลอดจนเครื่องสำอางสำหรับผิวหน้าและกายในหมวดบำรุงผิวและตกแต่งผิว เช่น โฆษณาแป้งรองพื้นไฮดีอี้ท พ.ศ.2483 (โฆษณาแป้งรองพื้นไฮดีอี้ท, 2483, น.30) โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ พ.ศ.2480 (โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ, 2480, น.12) โฆษณาแป้งร่ำบาหยัน พ.ศ.2484 (โฆษณาแป้งร่ำบาหยัน, 2484, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาแป้งนวลดวงเดือน พ.ศ.2483 (*โฆษณาแป้งนวลดวงเดือน*, 2483, น.15) โฆษณาสบู่ไลฟ์บอย พ.ศ.2484 (โฆษณาสบู่ไลฟ์บอย, 2484, น.6) กล่าวได้ว่าสะท้อนให้เห็นความหมายความงาม คือ ผิวหน้าเกลี้ยงและนวล ผิวหนังเปล่งปลั่ง ไร้สิวและฝ้า อีกทั้งยังพบว่ามี

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาเครื่องสำอางสำหรับเล็บ เช่น โฆษณายาทาเล็บ CUTEX พ.ศ.2484 (โฆษณายาทาเล็บ CUTEX, 2484, น.2) ตลอดจนสูตรการทำน้ำยาล้างเล็บและเคลือบทาเล็บโดยกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงเศรษฐการ พ.ศ.2480 (ปกิณณกะวิทยาศาสตร์, 2480, น.435) นอกจากนี้ยังพบว่ามีโฆษณายาน้ำที่ช่วยบำรุงภายใน เช่น โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาน้ำอาเมนโน และยาน้ำจิงกาไวท์ ที่ช่วยให้ผิวพรรณผ่องไร้สิวฝ้า พ.ศ.2484 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาน้ำอาเมนโนและยาน้ำจิงกาไวท์, 2484, ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ฉะนั้นแล้วการปรากฏโฆษณาให้เห็นเกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยช่วงทศวรรษ 2480 ได้สะท้อนให้เห็นว่าความหมายความงามในสังคมไทยนั้นให้ความสำคัญกับผมและฟันอย่างมาก เนื่องจากจะพบโฆษณาผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก รวมถึงผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ผลิตภายในประเทศด้วยเช่นกันที่พบว่าเป็นเรื่องของการนิยมมีกลิ่นตัวที่หอมจากน้ำปรุงและผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้า ทั้งนี้ความหมายความงามในช่วงทศวรรษ 2480 ที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในโฆษณาก่อนหน้า คือ ใบหน้าและผิวกายจะต้องผิวขาว เนียนใส เกลี้ยงเกลา เปล่งปลั่ง ไร้สิว ฝ้า และต้องปราศจากเชื้อโรค ผื่นคัน อีกทั้งต้องมีกลิ่นกายที่หอม รวมถึงผิวพรรณผุดผ่องมาจากการดูแลระบบภายในร่างกาย ตลอดจนความงามของผมนั้นจะต้องผมนุ่ม ไม่บาง ไม่ร่วง รากผมแข็งแรง ผมมีกลิ่นหอม และทำให้ทรงผมแลดูเรียบร้อย ส่วนฟันจะต้องมีฟันที่ขาวเงางาม ปราศจากกลิ่นปาก

กล่าวได้ว่าการมีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าในการเรียนการสอนเภสัชกรรมศาสตร์ด้วยการพัฒนาเป็นเภสัชอุตสาหกรรมอันได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจาก ตั้ว ลพานุกรม ซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ รวมถึงตำแหน่งอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ด้วยในขณะนั้นได้สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับความก้าวหน้าในการพัฒนาอุตสาหกรรมความงามในสังคมไทยที่เริ่มปรากฏว่ามีการสนับสนุนให้ใช้ผลิตภัณฑ์อันประดิษฐ์ภายในประเทศ รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลตลอดจนมาตรฐานสินค้าประเภทเครื่องสำอางจากกรมวิทยาศาสตร์ หากแต่ไม่สามารถระบุได้ว่าผู้ผลิตหรือเจ้าของกิจการดังกล่าวมีองค์ความรู้ทางด้านใดด้านหนึ่งหรือไม่ในการผลิตเครื่องสำอางจำหน่าย ทั้งนี้ เครื่องสำอางดังกล่าวยังมีการใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติในการผลิตเครื่องสำอางต่างๆ เช่น น้ำมันถั่วเหลือง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การใช้วัตถุดิบจากถั่วเหลืองในการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งในเรื่องของ เครื่องสำอางและอาหารการกินนั้น ดำเนินไปอย่างสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนในประเทศมีร่างกายแข็งแรงด้วยการบริโภคถั่วเหลือง ซึ่งเป็นผลจากการสนับสนุนของ ตั้ว ลพานุกรมอีกเช่นกันที่เข้ามาส่งเสริมการกินอาหารของชาวไทยรวมถึงส่งเสริมกิจการถั่วเหลืองของประเทศในปี พ.ศ. 2480 ด้วยการใช้วิทยาศาสตร์และมีการพัฒนากิจกรรมทางเกษตรกรรมรวมถึงด้านอาหาร (ณัฐพล ใจจริง, 2566) จากความต้องการของรัฐบาลในขณะนั้นที่ต้องการส่งเสริมถั่วเหลืองในประเทศ จึงปรากฏว่ามีการโฆษณาการปลูกถั่วเหลืองอย่างมากมายในหลายๆ จังหวัดทางภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ เชียงราย ลำปางและแพร่ เป็นต้น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทั้งนี้นอกจากจะมีการส่งเสริมในด้านการบริโภคและการปลูกถั่วเหลืองแล้ว การมุ่งเน้นกิจการถั่วเหลืองดังกล่าวนี้ยังกลายเป็นภารกิจสำคัญของชาติด้วยเช่นกัน จนนำไปสู่การแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมถั่วเหลืองอันเป็นพืชที่มีคุณค่าทางด้านอุตสาหกรรม กสิกรรม และอนามัย เช่น เมล็ดถั่วเหลืองนำไปใช้สกัดเป็นน้ำมันโดยใช้ในการผลิตสบู่ ดังสะท้อนให้เห็นจากหลักฐานดังความว่า “กากถั่วเหลืองก็ใช้เป็นอาหารปสุสัตว์ได้ดี คุณค่าในทางอุตสาหกรรม คือทุกๆ ส่วนของถั่วเหลืองสามารถจะใช้เป็นวัตถุดิบของโรงงานอุตสาหกรรมได้ อาทิเช่น จากเมล็ดถั่วเหลืองอาจทำเป็นน้ำมัน ใช้ในการบริโภค ในการหยอดเครื่องจักร ในการทำสะบู่ และอื่นๆ ” (พณฯ ดร. ตั้ว ลพานุกรม รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงการเศรษฐกิจ และอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์, 2484, น.9) โดยการผลักดันแนวคิดดังกล่าวของ ตั้ว ลพานุกรมให้นำไปปฏิบัตินั้นเป็นผลมาจากความต้องการให้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ในสังคมไทยเจริญก้าวหน้าและสามารถนำความรู้จากการเผยแพร่ความเป็นวิทยาศาสตร์ต่างๆ นั้นมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เพื่อให้ทัดเทียมนานาประเทศ ดังความว่า “ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสนใจในวิชาวิทยาศาสตร์และใช้ความรู้นั้นๆ ในกิจการต่างๆ ซึ่งได้ปฏิบัติกันมาแต่เดิม จนเป็นประเพณีให้ทันสมัยมากขึ้น” (เอกสารแจกในการประชุมสมัชชาวิทยาศาสตร์แห่งชาติ, 2527, น.18) ด้วยการส่งเสริมเช่นนี้จึงกล่าวได้ว่าแนวคิดในการผลิตเครื่องสำอางต่างๆ ภายในประเทศและการผลิตด้วยวัตถุดิบจากพืชพรรณต่างๆ ในประเทศนั้นเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมความเป็นวิทยาศาสตร์จากถั่วเหลืองของ ตั้ว ลพานุกรมอันทำให้ภายในสังคมไทยเริ่มปรากฏการผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศเอง หากแต่ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ผู้ผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศอาจจะยังไม่ได้ประยุกต์หรือยอมรับความรู้ด้านเภสัชกรรมศาสตร์ที่ดำรงอยู่ แต่ในแง่ของผู้บริหารและการส่งเสริมสนับสนุนแนวคิดการผลักดันความเป็นวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับเภสัชอุตสาหกรรมด้วยการผลิตยาจากพืชพรรณสมุนไพรในประเทศไทยนั้นได้เกิดขึ้นแล้ว โดยอยู่ภายใต้องค์ความรู้ของ ตั้ว ลพานุกรม ผู้ที่มีความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ วิทยาศาสตร์และพฤกษศาสตร์ ดังนั้นแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลให้มีการสนับสนุนการใช้วัตถุดิบและเครื่องสำอางภายในประเทศนั้นมีสองประการ คือ ประการแรก แนวคิดในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ต่อยอดในกิจการต่างๆ ของ ตั้ว ลพานุกรม ประการที่สอง การออกพระราชบัญญัติพิกัดอัตราศุลกากร ส่งผลให้มีการสนับสนุนการใช้เครื่องสำอางภายในประเทศ

ทั้งนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ทางด้านเภสัชกรรมศาสตร์ช่วง พ.ศ. 2480-2483 นั้นเกิดขึ้นจากปัจจัยสนับสนุนห้าประการหลัก คือ ประการแรก การฟื้นฟูจัดตั้งโครงการอุตสาหกรรมยา ประการที่สอง การประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พ.ศ. 2479 ประการที่สาม การประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 ประการที่สี่ การมีนิสิตแพทย์มาเรียนทางด้านเภสัชกรรมศาสตร์ และประการที่ห้า การย้ายเข้ามา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ของ ตั้ว ลพานุกรม โดยปัจจัยทั้งห้าประการที่กล่าวมานี้ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาทางด้านการเรียนการสอนของเภสัชกรรมศาสตร์อันส่งผลให้เกิดการตื่นตัวของผู้มาสมัครเรียนเพิ่มมากขึ้นและเกิดการขยายรายวิชาต่างๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงการกำหนดคุณสมบัติทางด้านการเข้าศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ อีกทั้งยังนำไปสู่การก่อตั้งของแผนกต่างๆ ที่แยกออกมาเป็นแผนกตามรายวิชาทั้งสิ้น 10 แผนก โดยการแยกแผนกเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยในขณะนั้นกำลังต้องการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ เภสัชอุตสาหกรรมและวิทยาศาสตร์การแพทย์ อีกทั้งปัจจัยดังกล่าวนั้นยังนำไปสู่การผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศอันเป็นผลมาจากแนวคิดในการพัฒนาและส่งเสริมการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ให้ต่อยอดไปในกิจการต่างๆ อันมาจากความคิดของตั้ว ลพานุกรม รวมถึงการออกประกาศใช้พระราชบัญญัติพิกัดอัตราศุลกากรของรัฐบาลไทย

เภสัชศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2483-2500

องค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ในช่วง พ.ศ. 2483-2500

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงเวลาก่อนหน้าจะก่อให้เกิดผลกระทบอย่างสำคัญต่อองค์ความรู้ด้านเภสัชกรรมศาสตร์ รวมถึงด้านการบริโภคเครื่องสำอางที่ผลิตในประเทศไทยมากขึ้น กระนั้น การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาก็ยังคงไม่ได้หยุดลง และยังมีการปรับปรุงเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2483 โดยพัฒนาด้านการศึกษาให้เทียบเท่าวิชาชีพอื่นๆ ในทางด้านวิชาการ รวมถึงมีอาจารย์ประจำแผนก และมีงบประมาณจัดสรรการศึกษา อุปกรณ์ในการเรียนต่างๆ โดยตรงจากรัฐบาล รวมถึงยังมีการแยกการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ออกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสถาปนาคณะเภสัชศาสตร์ขึ้นในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (ภายหลังคือมหาวิทยาลัยมหิดล) จึงส่งผลให้การเรียนมีการแบ่งแผนกออกเป็น 10 แผนก ขณะเดียวกันในด้านการศึกษาระดับต้นหรือการศึกษาในช่วงแรกของนิสิตใหม่จะเป็นการศึกษาอยู่ภายในหลักสูตรเตรียมเภสัชกรรมศาสตร์อันคล้ายกับหลักสูตรเตรียมแพทยศาสตร์ ส่วนด้านวิชาชีพนั้นจะเริ่มสอนให้ในชั้นปีที่ 3 และ 4 รวมทั้งสิ้นเป็นการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ด้วยระยะเวลาในการศึกษาทั้งสิ้น 4 ปี ทั้งนี้ประโชติ เปล่งวิทยาได้ทำการรวบรวมรายวิชาการเรียนเภสัชศาสตร์ในช่วงเวลาต่างๆ และทำการแบ่งหลักสูตรการศึกษาเภสัชศาสตร์ออกเป็น 8 ช่วง ดังจะอธิบายต่อไปนี้ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 92)

หลักสูตรช่วงที่หนึ่ง คือ หลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ช่วง พ.ศ. 2483-2486 โดยมีการเรียนในช่วงแรกภายใต้การเรียนเตรียมเภสัชกรรมศาสตร์ ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยหลักสูตรในช่วงนี้มีการเพิ่มรายวิชาอันแตกต่างไปจากหลักสูตรก่อนหน้า คือ ในชั้นปีที่ 1 จะเรียนวิชาภาษาเยอรมัน I (German I) วิชาภาษาละติน I (Latin I) ส่วนใน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ชั้นปีที่ 2 ยังคงเรียนภายใต้การเตรียมเภสัชกรรมศาสตร์อยู่ที่เดิม และเพิ่มรายวิชาเคมี (Organic Chemistry) วิชาฟิสิคส์ II (Physics II) วิชาภาษาเยอรมัน (German II) และวิชาคำนวณเภสัชกรรม (Pharmaceutical Arithmatics) ต่อมาในชั้นปีที่ 3 จะเริ่มเรียนวิชาในส่วนของวิชาชีพและจะย้ายไปเรียนในหลักสูตรแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจะเริ่มเรียนรายวิชาเภสัชกรรมเทฆนิคและแบบกาเลน (Pharmaceutical Technology and Galenical Pharmacy) วิชาฟิสิคส์ประยุกต์เภสัชกรรม (Applied Physic in Pharmacy) วิชาประวัติศาสตร์เภสัชกรรม (History of Pharmacy) วิชาสรีระวิทยา (Physiology) วิชาชีวะเคมี (Biochemistry) วิชาบัคเตรีวิทยา (Bacteriology) และวิชาต้นไม้ยาไทย (Thai Medicinal Plants) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 329-330) ส่วนในชั้นปีที่ 4 ก็ยังคงเรียนอยู่ที่แผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ หากแต่ในหลักสูตรช่วงที่หนึ่งนี้ นิสิตที่เข้าสู่การเรียนชั้นปี 4 ได้มีการสถาปนาให้แผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ขึ้นเป็นคณะเภสัชกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ในปี พ.ศ. 2485 โดยการสถาปนาคณะในครั้งนี้ได้ดำเนินไปพร้อมกับแผนกอื่นๆ เช่น การย้ายทันตะแพทยศาสตร์และแผนกสัตวแพทยศาสตร์ ให้มาอยู่ในสังกัดมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ด้วยเช่นกัน ดังนั้น ผู้ที่ศึกษาหลักสูตรเภสัชศาสตร์ในช่วงเวลานั้นจึงต้องเข้าสังกัด 2 มหาวิทยาลัย คือ ในช่วงเตรียมเภสัชศาสตร์ชั้นปีที่ 1 และ 2 จะต้องเรียนวิชาวิทยาศาสตร์พื้นฐานในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และภายหลังจากนั้นมาที่จะต้องย้ายเข้าเรียนวิชาชีพในช่วงชั้นปีที่ 3 และ 4 โดยจะต้องย้ายเข้ามาเรียนรายวิชาต่างๆ ภายใต้สังกัดคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.54) ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าในชั้นปีที่ 4 จะได้เรียนรายวิชาต่างๆ ภายใต้สังกัดคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ โดยรายวิชาที่กล่าวต่อไปจะเป็นรายวิชาที่เคยเรียนมาในหลักสูตรก่อนหน้าหากแต่แบ่งออกมาเรียนในชั้นปีที่ 4 และมีการเพิ่มวิชาใหม่เข้ามา เช่น วิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ II (Pharmaceutical Assaying II) วิชาชีวะวิเคราะห์ (Bio assaying) และวิชาอาหารวิทยา (Nutrition) นอกจากนี้ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรช่วงเวลาดังกล่าวจะได้วุฒิการศึกษาเป็นปริญญาเภสัชศาสตรบัณฑิต (ภ.บ.) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 330)

กล่าวได้ว่า การเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วง พ.ศ. 2483-2486 ได้สะท้อนให้เห็นการเรียนที่เพิ่มรายวิชาทางวิทยาศาสตร์และเคมีเข้ามา และการเรียนในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ก็ยังมีความแตกต่างออกไปจากหลักสูตรในช่วงก่อนหน้า คือ มีการเรียนภาษาเยอรมันเข้ามา มีการเพิ่มวิชาประวัติศาสตร์เภสัชกรรม วิชาต้นไม้ยาไทยและอาหารวิทยา อันเป็นการสะท้อนให้เห็นการเริ่ม ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้อื่นที่อยู่นอกเหนือไปจากการเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์และเคมี ทั้งนี้การเพิ่มรายวิชาที่ต้องให้นิสิตเรียนภาษาเยอรมันอาจจะเป็นผลจากการที่ต้องใช้ตำราเรียนต่างประเทศอันทำให้นิสิตต้องเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่นอกเหนือไปจากภาษาละตินที่เรียนมาอย่างยาวนาน อีกทั้งการเรียนประวัติศาสตร์เภสัชกรรมยังสะท้อนให้เห็นการพยายามทำความเข้าใจสาขาวิชาของตนเองผ่าน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ วิชาต้นไม้ยาไทยอันเป็นวิชาเกี่ยวกับการทำยาด้วยพืชพรรณสมุนไพรของไทยได้ถูกกลับมาบรรจุในการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์อีกครั้งภายหลังจากที่ถูกถอดออกจากระบบการศึกษาไปเมื่อ พ.ศ. 2459 แต่การถูกนำกลับมาบรรจุในครั้งนี้ได้มีเปลี่ยนชื่อรายวิชาให้เป็นวิชาต้นไม้ยาไทย ซึ่งเป็นการเรียนเกี่ยวกับพืชพรรณไม้สมุนไพรต่างๆ ในไทยที่สามารถนำมาผลิตยาได้ โดยนับได้ว่าวิชาต้นไม้ยาไทยเป็นวิชาเรียนที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ของไทยด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์เพื่อผลิตยาตามแนวคิดของ ตั้ว ลพานุกรม ที่กล่าวไว้เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ช่วง พ.ศ. 2479 ดังความว่า “วิทยาศาสตร์กับการประดิษฐ์และทำยานั้นเป็นสาขาหนึ่งเรียกว่าเภสัชกรรม เวลานี้งานในส่วนนี้ของเรายังล้าหลังอยู่มาก เราไม่มีการค้นคว้าหาสรรพคุณของสมุนไพรต่างๆ ที่มีอยู่ในประเทศเรามากพอ เรายังไม่สามารถทำยาใช้เองได้เพียงพอ” (เอกสารแจกในการประชุมสมัชชาวิทยาศาสตร์แห่งชาติ, 2527, น.26) ข้อความที่ยกมาได้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาการผลิตยาจากการเรียนทางด้านเภสัชกรรมศาสตร์ที่พบว่ายังไม่มีการใช้สมุนไพรต่างๆ เพื่อนำมาผลิตยาเองภายในประเทศ หากมีแต่ด้านการเรียนด้วยการใช้ยาและสารเคมีจากต่างชาติเป็นหลัก ซึ่งประเด็นเช่นนี้ยังสอดคล้องไปกับหลักฐานในหนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์ที่ตีพิมพ์บทความเรื่อง “สมุนไพรในบ้านเรา” ดังความว่า “คนไทยจึงนิยมยาฝรั่งมากกว่ายาไทย แต่ยาฝรั่งหลายชนิดทำมาจากสมุนไพรเช่นกัน...คนไทยได้ปล่อยปะละเลยที่จะบำรุงคุณภาพของสมุนไพรให้มีคุณภาพดีขึ้น ต่างจากชาวยุโรปที่เป็นชาวชาติที่ก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์ได้ยอมรับในความสำคัญของยาที่ทำจากสมุนไพร” (เอกสารแจกในการประชุมสมัชชาวิทยาศาสตร์แห่งชาติ, 2527, น.30) ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเพิ่มบรรจุรายวิชาเรียนเกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เช่น วิชาต้นไม้ยาไทย นั้นเป็นผลมาจากแนวคิดในการพัฒนาอุตสาหกรรมยาของ ตั้ว ลพานุกรมที่มีการส่งเสริมให้ผลิตยาไทยใช้ภายในประเทศ จนนำมาสู่การปรับปรุงแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ด้วยการมีแผนกการเรียน 10 แผนก และขยายระบบการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์เป็น 4 ปี

ต่อมาการศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วงที่สองได้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2484-2487 โดยนิสิตที่เข้ามาในหลักสูตรยังคงเรียนเตรียมเภสัชศาสตร์ที่ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 นั้นพบว่าไม่ได้มีการเพิ่มรายวิชาใดเข้ามา ส่วนในชั้นปีที่ 3 ได้มีการเพิ่มรายวิชาดังต่อไปนี้ คือ วิชาเทฆนิคเภสัชกรรม (Pharmaceutical Technology) วิชาการเตรียมยาคนไข้ (Dispensing Pharmacy) ต่อมาในชั้นปีที่ 4 ได้มีการเปลี่ยนแปลงคือการแบ่งรายวิชาที่เคยเรียนในชั้นปีอื่นๆ ก่อนหน้าให้ถูกนำมาบรรจุในชั้นปีที่ 4 แทน ทั้งยังมีการเพิ่มรายวิชาใหม่ๆ เข้ามาด้วย เช่น วิชาเภสัชกรรมอาชีพ (Professional Pharmacy) วิชาพยาธิวิทยาผู้ป่วย (Clinical Pathology) วิชาเครื่องมือแพทย์ (Medical Appliances) วิชานิติเภสัชกรรม (Pharmaceutical Jurisprudence) วิชาสุขวิทยาและปัจจุบันพยาบาล (Hygiene and First Aids) วิชาเคมีวิศวกรรม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(Chemical Engineering) วิชาเภสัชวิทยาและชีวะวิเคราะห์ (Pharmacology and Assaying) วิชาเภสัชวิทยาและชีวะวิเคราะห์ (Pharmacology and Bioassaying) และวิชาเภสัชเวทประยุกต์ (Applied Pharmacognosy) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 331-332) กล่าวได้ว่าหลักสูตรเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงที่สองนี้ในช่วงสองปีแรกไม่มีการเพิ่มรายวิชาอื่นๆ เข้ามา หากแต่ในชั้นปีที่ 3 และปีที่ 4 มีการบรรจุรายวิชาเพิ่มเข้ามา เช่น วิชาเครื่องมือแพทย์ ซึ่งเคยถูกยกเลิกการเรียนการสอนไปในช่วงปี พ.ศ. 2482 และได้กลับมาบรรจุอีกครั้งในหลักสูตรช่วง พ.ศ. 2484 ทั้งนี้ การเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงที่สองได้สะท้อนให้เห็นว่ามีการประยุกต์ใช้ความเป็นวิทยาศาสตร์กับองค์ความรู้อื่นๆ เช่น เคมีวิศวกรรม พยาธิวิทยาผู้ป่วย สุขวิทยาและปัจจุบันพยาบาล อันเป็นการเรียนร่วมกับวิชาทางการแพทย์ด้วย ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้ความเป็นวิทยาศาสตร์ออกไปหลากหลายแขนง

ในการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ช่วงที่สามในปี พ.ศ. 2485-2489 นั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านการเรียนการสอน คือ การบรรจุรายวิชาเพิ่มเติมในชั้นปีที่ 1 คือ วิชาอนินทรีย์เคมี (Inorganic Chemistry) วิชาภาษาอังกฤษ (English) และวิชาฝึกงานร้านขายยา (Professional Practice in Drug Store) ในชั้นปีที่ 2 ได้เพิ่มการเรียนวิชากายวิภาคเปรียบเทียบ (Comparative Anatomy) วิชาอินทรีย์เคมี (Organic Chemistry) วิชาเคมีวิเคราะห์ (Analytical Chemistry) และวิชาทฤษฎีเคมี (Theoretical Chemistry) ส่วนในชั้นปีที่ 3 ได้เพิ่มบรรจุวิชาเภสัชกรรม I (Pharmacy I) วิชาต้นไม้ยาไทย (Thai Medicinal Plant) วิชาประวัติศาสตร์เภสัชกรรม (History of Pharmacy) วิชาคำนวณเภสัชกรรม (Pharmaceutical Arithmetic) วิชาภาษาละติน (Latin) และวิชาบัคเตรีวิทยา (Bacteriology) ส่วนชั้นปีที่ 4 พบว่า มีการเรียนเพิ่มวิชาอนามัยและการสาธารณสุข (Hygiene & Public Health) วิชาจิตตวิทยา (Psychology) วิชาภาษาอังกฤษวิทยาศาสตร์ (Scientific English) วิชาเศรษฐศาสตร์ (Economics) และวิชาวิศวกรรมเคมี (Chemical Engineering) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 333-335) ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงที่สามนั้นสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ข้างเคียงอื่นๆ อันเป็นการเพิ่มทักษะการเรียนที่นอกเหนือจากการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์โดยการเพิ่มรายวิชาจิตตวิทยา วิชาภาษาอังกฤษวิทยาศาสตร์ วิชาวิศวกรรมเคมี และวิชาเศรษฐศาสตร์ โดยการเพิ่มรายวิชาดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้นิสิตที่เข้าเรียนมีความรู้ขั้นพื้นฐานในด้านต่างๆ ที่สามารถนำประยุกต์ใช้ได้ในการประกอบอาชีพ และยังส่งผลให้นิสิตที่สำเร็จการศึกษาออกไปสามารถประกอบอาชีพได้หลากหลายมากขึ้นตามอุตสาหกรรมยาต่างๆ ที่กลายเป็นอุตสาหกรรมสำคัญแขนงหนึ่งของประเทศ ทั้งนี้ หลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงที่สามนี้มีความแตกต่างจากหลักสูตรก่อนหน้าคือมีการเพิ่มวิชาจิตตวิทยาเข้ามา อันอาจจะสันนิษฐานได้ว่าเป็นการเรียนเพื่อทำความเข้าใจผู้ป่วยจากการใช้ยา โดยที่หลักสูตรในช่วงก่อนหน้านั้นไม่มีการเรียนการสอนในรายวิชาดังกล่าว

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ต่อมา องค์ความรู้ที่ใช้เรียนในการศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วงที่สี่ในปี พ.ศ. 2486-2490 พบว่าในการเรียนชั้นปีที่ 1 และ 2 ไม่ได้มีการเพิ่มรายวิชาใหม่เข้ามา หากแต่ในชั้นปีที่ 3 ได้มีการเพิ่มวิชาการเตรียมยาคนไข้ I (Dispensing Pharmacy I) วิชาเภสัชกรรมแบบกาเลน (Galenical Pharmacy) วิชาพฤกษศาสตร์ (Pharmaceutical Botany) วิชาคำนวณเภสัชกรรม (Pharmaceutical Atithmatics) และวิชาประวัติศาสตร์เภสัชกรรม (History of Pharmacy) ส่วนในชั้นปีที่ 4 มีการเรียนที่เพิ่มวิชาเคมีวิศวกรรม (Chemical Engineering) วิชาการสาธารณสุขและสุขวิทยา (Public Health and Hygiene) วิชาเภสัชกรรมอาชีพ (Professional Pharmacy) และวิชาเภสัชวิทยา (Pharmacology) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 336-337) นอกจากนี้ การศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงที่สี่ยังได้มีการแบ่งรายวิชาที่เรียนออกเป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก ซึ่งวิชาบังคับจะเรียนในชั้นปีที่ 4 โดยประกอบไปด้วยรายวิชาการเตรียมยาสำหรับคนไข้ 2 วิชาเภสัชอุตสาหกรรม วิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ วิชาพยาธิวิทยาคลินิก วิชาการสาธารณสุขและสุขวิทยา วิชาอาหารวิทยา วิชาเศรษฐศาสตร์ วิชาการบัญชี วิชาเภสัชกรรมอาชีพ วิชานิติเภสัชกรรม วิชาจรรยาและประวัติศาสตร์เภสัชกรรม และวิทยานิพนธ์กับการฝึกงาน ส่วนในหมวดวิชาเลือกมีวิชาภาษาอังกฤษ วิชาการโฆษณาและการแต่งร้าน วิชาการจัดการธุรกิจ วิชาต้นไม้ยาไทย วิชาพฤกษเคมี วิชาพิษวิทยา วิชาอาหารเคมี วิชาเคมีวิศวกรรม วิชาชีวะวิเคราะห์ วิชาการค้นเอกสาร และวิชาบัคเตรีวิทยาขั้นสูง โดยหลักสูตรการศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วงที่สี่นี้เป็นการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้ผู้ที่จะจบการศึกษาต้องทำงานวิจัยและรายงานผลการวิจัยต่างๆ ให้แก่หลักสูตร จึงทำให้มีต้องวิชาเลือกไว้ในหลักสูตรดังกล่าว (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2549, น.57) โดยกล่าวได้ว่า หลักสูตรเภสัชกรรมศาสตร์ในช่วงที่สี่นี้มีการเพิ่มวิชาเลือกที่หลากหลาย เพื่อให้นิสิตแพทย์ปรุงยาสามารถเลือกเรียนโดยสามารถนำความรู้ที่ลงเรียนไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ อีกทั้งยังเป็นหลักสูตรในช่วงที่สี่นี้ยังต่างจากหลักสูตรก่อนหน้าอย่างชัดเจน คือ เริ่มมีวิชาเลือกที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจเพิ่มเข้ามา เช่น วิชาการโฆษณาและการแต่งร้าน วิชาการจัดการธุรกิจ รวมถึงวิชาการค้นเอกสาร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการให้นิสิตเภสัชกรรมศาสตร์สามารถเข้าทำงานด้านการทำวิจัยรวมถึงค้นเอกสารเพื่อต่อยอดข้อมูลทางด้านเภสัชกรรมศาสตร์ได้ด้วยตนเอง อีกทั้งหลักสูตรในช่วงที่สี่ยังเป็นการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ที่มีทางเลือกให้นิสิตสามารถเลือกวิชาเรียนเพื่อต่อยอดในทางวิชาชีพด้วยการทำธุรกิจเกี่ยวกับยา นอกจากนี้ ในหลักสูตรช่วงที่สี่นี้ยังมีการมีวิชายาไทยเพิ่มเข้ามา โดยอาจเป็นผลจากการที่การเรียนการสอนในช่วงเวลานั้นมีการใช้เอกสารและตำราจากสหรัฐอเมริกา เนื่องจากในช่วงต้นปี พ.ศ. 2490 จำลอง สุวคนธ์ ได้เข้าดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเภสัชกรรมศาสตร์ พร้อมกับได้เข้าดูงานที่สหรัฐอเมริกาและได้นำหนังสือคู่มือต่างๆ กลับมา เช่น U.S.P.XII-XIII รวมถึง Addendum ของ B.P.1932 มาใช้ประกอบการสอนเภสัชศาสตร์ช่วงเวลาดังกล่าว จึงส่งผลให้มีการบรรยายวิชายาไทยปัจจุบันในขณะนั้น (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.44)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

จากนั้นใน การศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วงที่ห้าในปี พ.ศ. 2488-2494 นั้นพบว่าในการเรียนชั้นปีที่ 1 2 และ 3 มิได้มีการเปลี่ยนแปลง ยกเว้นวิชาพฤกษศาสตร์ (Pharmaceutical Botany) ที่ได้กลายเป็นวิชาเลือกในชั้นปีที่ 3 ส่วนรายวิชาของชั้นปีที่ 4 ได้มีการเพิ่มบรรจุวิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ (Pharmaceutical Assaying) พร้อมกันนั้น ในชั้นปีที่ 4 พบว่ามีวิชาเลือกจำนวนสองวิชาอยู่ก่อนแล้ว คือ วิชาอาหารเคมี (Food Chemistry) และวิชาพยาธิวิทยาผู้ป่วย (Clinical Pathology) ส่วนรายวิชาอื่นๆ อันถูกเพิ่มเข้ามาในช่วงที่ห้านี้ก็สามารถยกตัวอย่างได้ เช่น วิชาเภสัชวิทยาและชีวะวิเคราะห์ (Pharmacology and Bioassay) วิชาการบัญชี (Accounting) วิชาประวัติศาสตร์เภสัชกรรม (History of Pharmacy) และวิชาการวิจัย (Undergraduate Research) อย่างไรก็ตาม การเรียนในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มีบางรายวิชาที่เปลี่ยนชื่อวิชาไป เช่น วิชาพฤกษศาสตร์ เปลี่ยนเป็นพฤกษศาสตร์จำแนกพวก (Systematic Botany) รวมถึงวิชาพยาธิวิทยาผู้ป่วย ก็ถูกเปลี่ยนเป็นพยาธิวิทยาคลินิกในปี พ.ศ. 2489 และวิชาการวิจัยได้เปลี่ยนเป็นวิทยานิพนธ์ในปี พ.ศ. 2489 เช่นกัน นอกจากนี้รายวิชาอื่นๆ ที่ถูกงดสอนไปในช่วงเวลานี้ เช่น วิชาอาหารเคมี ได้ถูกงดสอนไปในช่วง พ.ศ. 2490 (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 338-340) ทั้งนี้กล่าวได้ว่า หลักสูตรในช่วงที่ห้าได้ให้ความสำคัญทางด้านการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์เพื่อการวิจัย รวมถึงวิชาอื่นๆ ที่ถูกให้ความสำคัญกับการเรียนทางด้านพฤกษศาสตร์อันเป็นวิชาเกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการผลิตยา นอกจากนี้ในส่วนของการเปลี่ยนชื่อรายวิชา เช่น พยาธิวิทยาคลินิก ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปโดยอาจจะเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการเรียนเพื่อต่อยอดเฉพาะทางเวชศาสตร์ในการวินิจฉัยโรคมากขึ้น และการเรียนวิชาอาหารเคมีนั้นเป็นการบ่งบอกเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับการเรียนและการศึกษาด้านอาหารอันเป็นสิ่งที่ประกอบไปด้วยสารเคมีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิต ซึ่งอาจหมายรวมเกี่ยวกับสัตว์ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่างๆ ในคณะเภสัชกรรมศาสตร์ในหลักสูตรช่วงที่ห้านี้ช่วยอธิบายให้เห็นสภาพทางสังคมของประเทศไทยในขณะนั้นที่เริ่มมีงานรองรับเกี่ยวกับผู้ที่เรียนจบหลักสูตรการศึกษาเภสัชกรรมศาสตร์มากขึ้น อีกทั้งหากพิจารณาโดยการเปลี่ยนแปลงรายวิชานั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมไทยในขณะนั้นที่ผู้เรียนจบออกไปจากหลักสูตรจะสามารถเข้าประกอบวิชาชีพอันนอกเหนือจากงานในโรงพยาบาลและร้านขายยาได้

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ควรตั้งข้อสังเกต คือ การเรียนเภสัชกรรมศาสตร์นั้นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านที่ต้องการให้นิสิตสามารถประกอบวิชาชีพอื่นๆ อันอยู่นอกเหนือเภสัชกรในร้านขายยาหรือโรงพยาบาล ทั้งยังต้องการให้นิสิตเภสัชกรรมศาสตร์ที่เรียนจบออกไปจะต้องมีการบูรณาการความรู้ที่หลากหลายและสามารถเข้าประกอบวิชาชีพภายในหน่วยงานอื่นๆ ได้ เนื่องจากการเข้าทำงานในหน่วยงานอื่นจะทำให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นนิมิตหมายอย่างหนึ่งในอนาคตอันเกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องสำอางด้วยเช่นกัน ดังสอดคล้องไปกับหลักฐานบันทึกของเภสัชกรหญิงสำอาง วานิชกร ภ.บ. (2491) ดังความว่า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

> “ในหลักสูตรปีที่ 1 บังคับให้นักศึกษาทำตัวอย่างต้นไม้ (Herbarium) ส่งคนละ 30 ตัวอย่าง มีการพานักศึกษาไปดูกิจการต่างๆ ของโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานทำเบียร์บริษัทบุญรอดบริวเวอรี่ โรงงานสุราบางยี่ขัน โรงงานเมรัย โรงงานทำสุราผลไม้ ดูการทำประปา โรงงานอุตสาหกรรมทำยา เช่น บริษัทเภสัชผลิตภัณฑ์ ดูตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.43)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

จากข้อความที่ยกมาได้สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังในการให้นิสิตเภสัชกรรมที่จบการศึกษาออกไปสามารถเข้าประกอบวิชาชีพต่างๆ อันหลากหลายได้ในสถานที่อันนอกเหนือไปจากร้านขายยาและโรงพยาบาล เช่น โรงงานเบียร์ โรงงานอุตสาหกรรม โรงงานทำสุรา โรงงานอุตสาหกรรมยา เป็นต้น

ต่อมาการเรียนเภสัชศาสตร์ในช่วงที่หกในปี พ.ศ. 2495-2497 พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงคือ ในชั้นปีที่ 1 มีการเพิ่มรายวิชาอันแตกต่างจากหลักสูตรก่อนหน้าคือ วิชาเคมี (Inorganic Chemistry) ส่วนในชั้นปีที่ 2 มีการเพิ่มวิชาเคมีวิเคราะห์ (Analytical Chemistry) วิชาทฤษฎีเคมี (Theoretical Chemistry) ต่อมาในชั้นปีที่ 3 ได้มีการเพิ่มรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติการเภสัชกรรม (Theory and Practice of Pharmacy) วิชาเภสัชกรรมหัตถการ (Operative Pharmacy) วิชาพฤกษศาสตร์จำแนกพวก (Systematic Botany) วิชาบัคเตรีวิทยา (Bacteriology) วิชาเภสัชเคมี (Pharmaceutical Chemistry) วิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ (Pharmaceutical Assaying) วิชาภาษาอังกฤษและละติน (English and Latin) ส่วนในชั้นปีที่ 4 มีการเพิ่มรายวิชาเข้ามาคือ วิชาทฤษฎีและปฏิบัติการเภสัชรรม II (Theory & Practice of Pharmacy) วิชาดิสเปนซิ่ง (Dispensing Pharmacy) วิชาเภสัชวินิจฉัย (Pharmacognosy) วิชาโภชนาการ (Nutrition) และวิชาเภสัชวิทยา (Pharmacology) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 341-343) ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรในช่วงที่หกนี้มีการเพิ่มรายวิชาทฤษฎีและปฏิบัติการเภสัชกรรม รวมถึงวิชาทฤษฎีเคมี อันเป็นการเรียนที่มีการบูรณาการทางด้านการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์และเคมีเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าการเพิ่มวิชาโภชนาการนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับโภชนาการด้านอาหารที่มีผลต่อร่างกาย อีกทั้งหลักสูตรในช่วงที่หกนี้ยังปรากฏว่ามีวิชาเกี่ยวกับทฤษฎีเพิ่มจำนวนมากขึ้นในการเรียนของนิสิตเภสัชกรรมศาสตร์ทุกช่วงชั้นปี ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรในช่วงที่หกกำลังมุ่งเน้นให้นิสิตมีความรู้ขั้นพื้นฐานมากขึ้นรวมถึงให้นิสิตมีความพร้อมที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ต่อไปในการเรียนเภสัชกรรมศาสตร์

ต่อมาการศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วงที่เจ็ดในปีพ.ศ. 2498 พบว่าการเรียนในสองชั้นปีแรกยังไม่ได้มีการเพิ่มรายวิชาใหม่เข้ามา และมีการเรียนที่เหมือนหลักสูตรก่อนหน้าทุกรายวิชา ส่วนชั้นปีที่ 3

พบว่าไม่มีการปรับปรุงหลักสูตรแต่อย่างใด ยังคงรายวิชาไว้เช่นเดิม ส่วนชั้นปีที่ 4 พบว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรผ่านการแบ่งประเภทผู้เรียนเป็นประเภท ก และประเภท ข ซึ่งประเภท ก. มีการเพิ่มรายวิชาเภสัชเคมี II (Pharmaceutical Chemistry II) วิชาเภสัชอุตสาหกรรม (Manufacturing Pharmacy) วิชาโภชนาการและสุขาภิบาล (Nutrition and Sanitation) วิชาภาษาอังกฤษ (English) ส่วนประเภท ข. ได้มีการเพิ่มรายวิชาชีวเคมี (Biochemistry) วิชากายวิภาคศาสตร์ (Human Anatomy) วิชาโภชนาการและสุขาภิบาล (Nutrition & Sanitation) วิชาภาษาอังกฤษ I (English I) วิชาการจัดห้องสมุด (Library Science) วิชาสถิติ (Statistics) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 344-346) ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าหลักสูตรช่วงที่หกมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรน้อยมาก ยกเว้นรายวิชาในชั้นปีที่ 4 ที่พบว่ามีการแบ่งแยกประเภทผู้เรียน โดยคาดว่าน่าจะเป็นการแบ่งเพื่อแยกสาขาในการเรียนเกี่ยวกับเภสัชศาสตร์อันทำให้ผู้เรียนมีความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกัน โดยผู้เรียนประเภท ก. นั้นพบว่าให้ความสำคัญกับการเรียนผลิตยาหรือผสมยา หากแต่ผู้เรียนประเภท ข. นอกจากเรียนการผสมยาแล้วพบว่ามีการเรียนทางด้านชีวเคมีและกายวิภาค รวมถึงการจัดห้องสมุดและวิชาสถิติเพิ่มเข้ามา การปรับปรุงวิชาในชั้นปีที่ 4 เช่นนี้ได้สร้างความแตกต่างออกไปจากหลักสูตรในช่วงก่อนหน้าที่ยังไม่มีรายวิชาที่แบ่งแยกออกเป็นสองประเภท อีกทั้ง การแบ่งแยกประเภทนิสิตออกเป็นสองประเภทก็ยังส่งผลให้นิสิตในชั้นปีที่ 4 มีองค์ความรู้ที่ถูกสอนต่างกันและถูกมุ่งเน้นให้ทำหน้าที่แตกต่างกันออกไปเมื่อจบการศึกษา โดยผู้ที่เรียนประเภท ข จะมีการเรียนวิชาเลือกด้านอื่นๆ เช่น การจัดห้องสมุด เป็นต้น

ลำดับการเรียนเภสัชศาสตร์ลำดับสุดท้ายในช่วงที่แปด ในช่วง พ.ศ. 2499-2503 พบว่า ในชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 ไม่มีการปรับเปลี่ยนรายวิชา ส่วนชั้นปีที่ 3 มีการเพิ่มวิชาเภสัชกรรมและเคมีของยา I (Pharmacy and Chemistry of Medicinals I) วิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ (Medicinal Analysis) วิชาภาษาละตินทางเภสัชกรรม (Pharmaceutical Latin) ส่วนชั้นปีที่ 4 มีการเพิ่มการเรียนวิชาเภสัชกรรมและเคมีของยา II (Pharmacy and Chemistry of Medicinals II) วิชาเภสัชกรรมประดิษฐการและเครื่องมือแพทย์ (Dispensing Pharmacy and Medical Appliances) วิชาเภสัชวิทยาและพิษวิทยา (Pharmacology and Toxicology) วิชาอาหารเคมี (Food Chemistry) วิชาเภสัชกรรมอาชีพ (Professional Pharmacy) วิชานิติเภสัชกรรม (Pharmaceutical Jurisprudence) วิชาจดหมายธุรกิจ (Business Correspondence) วิชาเศรษฐศาสตร์ (Economics) วิชาการบัญชี (Accounting) วิชาการบริหารธุรกิจ (Business Administration) วิชาการโฆษณา (Advertising) วิชาพยาธิวิทยาคลินิก (Clinical Pathology) และวิชาสาธารณสุขและสุขภาพ (Public Health and Hygiene) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 348-350) ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าหลักสูตรในช่วงที่แปดนี้พบว่าการเรียนการสอนในสองชั้นปีแรกไม่มีการปรับปรุงรายวิชาแต่อย่างใด มีเพียงชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ที่มีการเพิ่มรายวิชาต่างๆ เข้ามาโดยเฉพาะในชั้นปีที่ 4 มีการ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เพิ่มรายวิชาอันเป็นองค์ความรู้ที่อยู่นอกเหนือรายวิชาวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เช่น วิชาบริหารธุรกิจ วิชาการบัญชีและวิชาการโฆษณา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนที่มีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์เข้ากับองค์ความรู้อื่นๆ เพื่อให้นิสิตเภสัชกรรมศาสตร์ที่จบการศึกษาออกไปแล้วสามารถเข้าไปประกอบอาชีพอันนอกเหนือการทำงานภายในโรงพยาบาลได้

ฉะนั้นแล้ว การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรเภสัชศาสตร์ทั้งแปดช่วงนับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2483-2500 จึงได้สะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไปตาม แนวคิดในการพัฒนาอุตสาหกรรมยาของ ตั้ว ลพานุกรม ที่ต้องให้การเรียนการสอนของเภสัชศาสตร์มีความก้าวหน้าและให้มีการบูรณาการความรู้อื่นๆ ร่วมกับการเรียนทางด้านเภสัชศาสตร์จนนิสิตผู้เรียนสามารถนำความรู้เหล่านั้นไปประกอบวิชาชีพอื่นๆ อันนอกเหนือไปจากการทำงานในโรงพยาบาล และร้านขายยา รวมถึงการเรียนการสอนในหลักสูตรทั้งแปดช่วงยังมุ่งเน้นให้นิสิตที่เรียนในหลักสูตรสามารถนำวัตถุดิบภายในประเทศมาใช้เพื่อผลิตยาเองได้ เช่น การใช้ต้นไม้หรือพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ของไทยในการผลิตยาและการปรุงยา

ทั้งนี้ จากการอธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ในการเรียนเภสัชศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาเกี่ยวกับการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ให้สามารถประยุกต์ใช้กับความรู้แขนงอื่นๆ ได้นั้น ได้ส่งผลทำให้การเรียนเภสัชศาสตร์ในสังคมไทยได้รับการยอมรับมากขึ้น เนื่องจากภาพลักษณ์ที่ดีขึ้นของผู้เข้าเรียนอันจะสามารถมองเห็นวิชาชีพที่หลากหลายมากขึ้น อีกทั้ง สถานะการเรียนเภสัชศาสตร์ในสังคมไทยก็ขยายกว้างมากขึ้นอันสอดคล้องไปกับการขยายตัวของธุรกิจยาที่ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ พ.ศ. 2487 การขยายตัวมากขึ้นของธุรกิจยาเช่นนี้จึงส่งผลให้มีตำแหน่งงานที่มากมายรวมถึงอาชีพที่หลากหลายคอยรองรับผู้จบเภสัชศาสตร์ ดังสะท้อนจากบันทึกของ เภสัชกรบรรลุ แสงสิงแก้ว ภ.บ. (2487) ที่กล่าวถึงตลาดยาในเมืองไทยดังความว่า

> “การประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จแล้วในขณะนั้นเป็นปี พ.ศ. 2487 ซึ่งเป็นตอนที่ตลาดการค้ากำลังเฟื่องฟู มีผู้ตั้งร้านจำหน่ายยากันหนาตามากขึ้นนับว่าเป็นระยะการตื่นตัวของตลาดยาเมืองไทย พวกเราที่สำเร็จออกไปหางานทำกันไม่ค่อยยากนัก เราเลือกทำกันตามชอบใจมีทั้งทหาร ข้าราชการ และร้านค้า ความคิดเห็นในการส่งเสริมอาชีพนี้ ก็คือ ก.ควรพยายามส่งเภสัชกรไปศึกษาต่อยังต่างประเทศให้มากๆ ควรจะเป็นปีละอย่างน้อย 2 คน ถ้าทำได้ ข.ควรเพิ่มหลักสูตรเป็น 5 ปี เพื่อผู้สำเร็จออกไปจะได้รับความรู้ให้เต็มที่ ค.รัฐบาลควรจะออกกฎหมายควบคุมการซื้อขายยาในตลาดเมืองไทยให้รัดกุมยิ่งกว่านี้ ควรจะให้เภสัชกรเท่านั้นมีสิทธิในการตั้งร้านจำหน่ายยาได้ ง.รัฐบาลควรจะออกกฎหมายควบคุมและแยกอาชีพแพทย์และเภสัชกรออกจากกันให้เด็ดขาด ไม่ควรจะให้มีการก้าวก่ายกันเหมือนเดี๋ยวนี้” (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.41)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

จากข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า แม้กระทั่งในช่วงที่การเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ได้ขยายตัวออกไปอย่างมากในสังคมไทยแล้ว แต่กระนั้น ในด้านของกฎหมายที่เข้ามากำกับควบคุมเภสัชกรเพื่อขายยาก็ยังไม่ขยายตัวออกมาครอบคลุมมากพอ ทั้งนี้ ในประเด็นของการไม่ครอบคลุมของกฎหมายควบคุมการขายยา ยังมีหลักฐานที่ปรากฏจาก เภสัชกรบรรลุ แสงสิงแก้วผู้ที่ได้บันทึกไว้ว่า ยังมีผู้อื่นที่มิใช่เภสัชกรสามารถตั้งร้านจำหน่ายยาได้ และถึงแม้ว่าจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 ที่รองรับสิทธิหน้าที่ของเภสัชกร หากแต่พระราชบัญญัติดังกล่าวก็ยินยอมให้ผู้ที่มิได้เป็นเภสัชกรสามารถเปิดร้านขายยาได้หากได้รับการอนุญาต ซึ่งถือว่าเป็นการเปิดร้านขายยาได้ในฐานะที่แทบไม่ต่างกันกับเภสัชกร และมีข้อยกเว้นเพียงด้านการผสมยาหรือการผลิตยาอันจะเป็นหน้าที่เฉพาะของเภสัชกรเท่านั้น (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.278) จากหลักฐานที่ปรากฏเช่นนี้ได้แสดงให้เห็นว่าแม้พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พ.ศ. 2479 จะมอบอำนาจให้แก่เภสัชกรมากขึ้น หากแต่พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ยังคงมีช่องโหว่ในทางกฎหมาย ดังปรากฏให้เห็นปัญหาด้านการขายยาและการปรุงยาโดยเภสัชกรว่ายังมีความกำกวมอยู่ระหว่างแพทย์และเภสัชกรที่ทำหน้าที่ทับซ้อนกัน อีกทั้ง การเติบโตของธุรกิจร้านขายยาอันยังไม่มีกฎหมายเข้ามากำกับควบคุมอย่างรัดกุมนั้นยังส่งผลก่อให้เกิดการระบาดของยาปลอมด้วยเช่นกัน ปัญหาเช่นนี้จึงนำไปสู่การพยายามแก้ไขผ่านการออกพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 โดยจะอธิบายในหัวข้อถัดไป

องค์ความรู้บังคับใช้เชิงกฎหมายผ่านพระราชบัญญัติ

การเติบโตของธุรกิจร้านขายยาจากที่กล่าวในหัวข้อก่อนหน้านั้นได้กลายเป็นภาพสะท้อนสังคมไทยในช่วงเวลานั้นที่ตลาดการค้ายากำลังเติบโตขึ้นอย่างมาก และการเติบโตของตลาดเช่นนี้จึงทำให้มีผู้ที่ไม่ประสงค์ดีต้องการจะเข้ามามีส่วนแบ่งในตลาดค้ายาด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้องและอันตราย กล่าวคือ การเกิดตลาดมืดด้านการค้ายาอันส่งผลกระทบไปสู่การระบาดของยาปลอมจำนวนมากในตลาดยาไทย อันสอดคล้องกับหลักฐานจากเภสัชกรเกษม บังศรีวงษ์ ที่กล่าวถึงยาปลอมช่วง พ.ศ. 2458-2486 ดังความว่า

> “และเมื่อทางการได้ให้แจ้งปริมานและการกำหนดราคาสูงสุดขึ้นมีบุคคลบางจำพวกดำเนินการค้าแบบตลาดมืดและนอกจากพวกตลาดมืดนี้ ก็มีพวกที่ทำยาปนยาปลอมขึ้นจำหน่ายมากขึ้นเปนเงาตามตัว การค้าแบบตลาดมืดนี้ก็เป็นการส่งเสิม การปลอมและปนยามากขึ้น เพราะผู้ขายไมมีหลักกานและเหตุผลที่จะรองรับคุนภาพของยาที่จำหน่ายให้ ผู้ซื้อก็ต้องเสี่ยงภัยกันเอาเอง ถ้าหากสามารถจำหน่ายยานั้นได้กำไร ก็เป็นอันรอดตัวไป ถ้าจำหน่ายไม่ได้ หรือยาที่ปลอมนั้น ปรากตผู้ซื้อ สังเกต หรือจับได้แล้วก็เปนอันต้องขาดทุน การปนและปลอมยาย่อม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ยังมีหยู่ และอาดจะมีเพิ่มขึ้นมาก เพราะยารักสาโรคไนตลาด ย่อมจะขาดมือขึ้นทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งยาที่เปนวัตถุเคมีตัวยาที่มีปนปลอมมาก ในท้องตลาดเวลานี้คือ ยาเอ็มบี 693 (Sulfapyriddine 0.5g) ยาอาเตบริน (Atebrine) ยาควินิน (Quinine Sulfate) ยาแอสไพริน (Aspirin)" (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.266-267; สะกดตามต้นฉบับ)

ข้อความที่ยกมาข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นว่า การจำหน่ายและการบริโภคยาปลอมในสังคมไทยนั้นมิได้เกิดขึ้นเพียงเพราะปัจจัยด้านการเกิดการเติบโตของธุรกิจร้านขายยาเพียงเท่านั้น เพราะยังมีอีกสองปัจจัยที่ส่งผลกระทบร่วมกันไป คือ การที่รัฐบาลกำหนดขึ้นราคายาและวัตถุดิบสูงขึ้น จึงส่งผลให้เกิดการลักลอบขายยาอย่างผิดกฎหมาย และอีกปัจจัยคือ ช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ประเทศไทยเข้าสู่สภาวะสงครามมหาเอเชียบูรพา จึงทำให้เกิดการขาดแคลนยาและนำไปสู่การผลิตยาปลอมจำนวนมากด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ ปรากฏการณ์การระบาดของยาปลอมดังกล่าวนั้นจึงนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายอันเป็นพระราชบัญญัติควบคุมการขายยา โดยรัฐบาลได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 ซึ่งมีเนื้อหาสำคัญคือเป็นการประกาศใช้กฎหมายเพื่อกำหนดให้ร้านขายยาจะต้องมีเภสัชกรควบคุม (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2552, น.44) โดยนอกเหนือไปจากการระบาดของยาปลอมแล้วนั้น อีกสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยาปี พ.ศ. 2493 คือ การที่รัฐบาลต้องการปรับเปลี่ยนกฎหมายที่เป็นช่องโหว่จากพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2479 และพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2481 ให้มีความรัดกุมขึ้น กล่าวคือ ความหมายของคำว่ายายังถูกอธิบายไม่ครอบคลุมมากพอ รวมถึงในสังคมไทยก็ยังไม่มีมาตรการในการควบคุมการผลิตยาและการนำเข้ายาเพื่อขาย อีกทั้งยังไม่มีการขึ้นทะเบียนตำรับยาที่ผลิตและขาย นอกจากนี้ยังไม่สามารถจัดการปัญหาการโฆษณายาที่ยังสร้างความสับสนให้ผู้ใช้ด้วยวิธีการโฆษณาอันอาจจะเกินจริง (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.265)

ทั้งนี้อาจกล่าวอย่างรวบรัดได้ว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการระบาดของยาปลอมมีทั้งหมด 3 ประการ ประการแรก คือ การเติบโตของธุรกิจร้านขายยาอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ที่มีการบูรณาการวิชาชีพเภสัชศาสตร์ให้มีตำแหน่งงานอันหลากหลาย ประการที่สอง คือ รัฐบาลมีการขึ้นราคาของวัตถุดิบในการผลิตยาที่สูงขึ้นจึงส่งผลให้เกิดการลักลอบผลิตและขายยาอย่างผิดกฎหมาย ประการที่สาม คือ ประเทศไทยเข้าสู่ช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา จึงส่งผลให้เกิดการขาดแคลนยาและนำไปสู่การผลิตยาปลอมจำนวนมาก โดยจากเหตุผลทั้งสามประการอันได้ส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ระบาดของยาปลอมจำนวนมากนั้น รัฐบาลในขณะนั้นจึงต้องออกมาตรการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อันนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พ.ศ. 2479 และประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ในด้านของการประกาศประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 นั้น ในการประกาศใช้ครั้งนี้ได้มีการแก้ไขเนื้อความในพระราชบัญญัติ โดยได้นิยามความหมายของยาให้ครอบคลุมไปถึงการบรรเทาความเจ็บปวดของสัตว์และมนุษย์ และยาที่จะจำหน่ายได้ต้องถูกรับรองตัวยาผ่านการใช้ตำราฟาร์มาโกเปียเป็นมาตรฐาน (เป็นตำรายามาตรฐานตามตำรับของสหรัฐอเมริกาเพื่อควบคุมมาตรฐานในการผลิตยา รวมทั้งวัตถุดิบและสารเคมี) อย่างไรก็ตาม ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยาในครั้งนี้ ความหมายของคำว่ายาก็ยังไม่ได้ครอบคลุมไปถึงเครื่องสำอาง อาหาร และสิ่งประดิษฐ์ทางการแพทย์ ดังความว่า

“ยา หมายความว่า

(๑) วัตถุที่รับรองไว้บนตำราฟาร์มาโคเปียใดๆ หรือ ตำราใดๆ ซึ่งรัฐมนตรี โดยคำแนะนำของคณะกรรมการประกาศระบุไว้ในราชกิจจานุเบกษา

(๒) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ในการพิเคราะห์ บำบัด บรรเทา รักษา หรือป้องกันโรคหรือความเจ็บป่วยของมนุษย์หรือสัตว์

(๓) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับให้เกิดผลแก่โครงสร้าง หรือ การทำหน้าที่ใดๆ ของร่างกายมนุษย์หรือสัตว์

(๔) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับเป็นส่วนประกอบของวัตถุดังที่ระบุใน (๑) (๒) หรือ (๓)

ทั้งนี้ไม่รวมถึงอาหาร เครื่องมือแพทย์ เครื่องสำเร็จ เช่น กล้องจุลทรรศน์ สิ่งประดิษฐ์เช่นฟันเทียม เครื่องกีฬา เครื่องสำอาง และส่วนประกอบของสิ่งเช่นว่านั้น” (พระราชบัญญัติการขายยา พุทธศักราช 2493, 2493, น.1190)

จากข้อความดังกล่าวในการนิยามความหมายของคำว่ายา ในพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 นั้นสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความหมายของคำว่ายาในสังคมไทย คือ มีการระบุว่ายาที่จะจำหน่ายได้จะต้องเป็นวัตถุที่ถูกอ้างอิงตามตำราฟาร์มาโคเปีย อันเป็นตำรายาจากสหรัฐอเมริกาเท่านั้น รวมถึงต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติดังกล่าวด้วยเช่นกัน ซึ่งการกำหนดความหมายในครั้งนี้นับว่าเป็นการเข้าควบคุมให้ผู้ผลิตยาต้องระบุชนิดของสาร และส่วนผสมต่างๆ ในการผลิตยาอย่างชัดเจน อันแตกต่างจากพระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พ.ศ. 2479 ที่มิได้มีการระบุไว้ว่ายาที่จะจำหน่ายจะต้องเป็นยาที่มีวัตถุดิบจากตำราใด นอกจากนี้ ในเนื้อความของพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 ยังครอบคลุมความหมายของยาที่หมายถึง ยาสมุนไพรด้วยเช่นกัน หากแต่มีการเปลี่ยนแปลงนิยามความหมายของยาสมุนไพรไป ดังความว่า “ยาสมุนไพร หมายความว่า ยาได้จากพฤกษชาติ สัตว์หรือแร่ ซึ่งยังมิได้ผสม ปรุง หรือแปรสภาพ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงความหมายของยาสมุนไพรนั้นครอบคลุมวัตถุดิบที่ได้จากสัตว์รวมเข้าไปด้วย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

อันแตกต่างจากพระราชบัญญัติควบคุมการขายยาฉบับก่อนหน้าที่มิได้ครอบคลุมวัตถุดิบยาสมุนไพรที่มาจากสัตว์ อีกทั้ง ยังมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 คือ ปรากฏว่าการร่างพระราชบัญญัติในครั้งนี้ได้มีเภสัชกรเข้าไปมีบทบาทโดยเป็นคณะกรรมการควบคุมการขายยาของพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 ในมาตรา ๕ อันมีคณะกรรมการที่เข้าร่วมประกอบไปด้วย อธิบดีกรมสาธารณสุข อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ คณบดีคณะเภสัชศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงคำว่าขายในพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 ดังความว่า “ให้หมายความรวมตลอดถึงแลกเปลี่ยน ผลิตเพื่อขาย นำเข้าในราชอาณาจักรเพื่อขายและมีไว้เพื่อขาย” อันเป็นการนิยามความหมายของคำว่าขายที่ต่างจากพระราชบัญญัติควบตุมการขายยา พ.ศ. 2479 คือ มิได้มีการกำหนดในส่วนของการส่งไปหรือมีไว้เพื่อขายและนำออกขาย (พระราชบัญญัติการขายยา พุทธศักราช 2493, 2493, น.1190-1191) จึงกล่าวได้ว่า การนิยามความหมายของคำว่าขายขึ้นใหม่นี้ได้กลายเป็นมาตรการที่เข้าควบคุมการขายยาผ่านการเปิดช่องทางให้สามารถนำเข้ายาจากต่างประเทศมาขายได้ หากแต่ในแง่ของการนำยาภายในประเทศส่งออกไปเพื่อขายกลับไม่ปรากฏในการนิยามความหมายของคำว่าขายในพระราชบัญญัติฉบับนี้

อีกประเด็นหนึ่งที่เกิดขึ้นในการประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 คือ ได้มีการแบ่งประเภทแหล่งจำหน่ายยาเป็น 4 ประเภท ประกอบไปด้วย

> “ประเภท ก. ใบอนุญาตขายยาสำหรับสถานที่ขายยา ซึ่งมีเภสัชกรแผนปัจจุบันชั้นหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลควบคุมการขายยา ประเภท ข. ใบอนุญาตขายยาสำหรับสถานที่ขายยา ซึ่งมีเภสัชกรแผนปัจจุบันชั้นสองเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลควบคุมการขายยา ประเภท ค. ใบอนุญาตขายยาสำหรับสถานที่ขายยา ซึ่งไม่มีเภสัชกรแผนปัจจุบันเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแลควบคุมการขายยา ประเภท ง. ใบอนุญาตขายยาสำหรับผู้ขายยาเฉพาะเขตท้องที่นอกสถานที่ขายยา” (พระราชบัญญัติการขายยา พุทธศักราช 2493, 2493, น.1194)

จากข้อความดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในด้านของมาตรการออกใบอนุญาตสำหรับเภสัชกร โดยมีการเพิ่มมาตราประเภท ง. เข้ามา อันแตกต่างจากพระราชบัญญัติการควบคุมขายยา พ.ศ. 2479 ที่ไม่มีมาตราประเภท ง. ซึ่งมาตราดังกล่าวนี้เป็นการออกใบอนุญาตผู้ขายยาหรือเจ้าของกิจการสามารถขายยาได้ในกรณียกเว้นที่สถานที่นั้นๆ อยู่นอกเขตท้องที่การขายยา

ทั้งนี้ การเพิ่มมาตรการออกใบอนุญาตประเภท ง. นั้น สืบเนื่องมาจากในการเสนอร่างพระราชบัญญัติเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรนั้นได้มีการแปรญัตติโดยนายบุญมี ปาร์มวงศ์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดลพบุรี ที่เสนอให้เพิ่มเติมข้อความว่า “เจ้าของหรือผู้จัดการที่มีเครื่องหมายการค้าจะทำ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ใบรับรอง ลูกจ้างหรือผู้แทนไปขายส่งและปลีกทั่วไปได้ เฉพาะที่เป็นยาและเครื่องหมายของตน แต่เจ้าของหรือผู้จัดการนั้นต้องมีใบอนุญาตขายยาด้วย” (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2492, น.993-994) กล่าวคือ การเสนอในครั้งนี้เป็นการสร้างมาตรการรองรับการจำหน่ายยานอกสถานที่ที่ได้รับอนุญาต หรือในกรณีที่มีการเร่ขายยาในชนบทที่ไม่มีร้านขายยา ทั้งนี้ ข้อความดังกล่าวในประเภท ง. จึงขัดกับพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2479 ที่มีการควบคุมให้ขายยาในเฉพาะสถานที่อันได้รับอนุญาต ซึ่งยังคงเป็นปัญหาในภายหลังเกี่ยวกับอันตรายจากการขายยานอกสถานที่ที่มีใบอนุญาต (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.269-270) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนความหมายและการออกมาตรการที่ชัดเจนพร้อมกับสร้างความรัดกุมมากขึ้น กระนั้น พระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 ก็ยังมีช่องโหว่ทางด้านกฎหมายตามมา คือ ยังมีกรณีที่ผู้มีใบอนุญาตบางส่วนยังขาดคุณสมบัติในการรับใบอนุญาต รวมถึงยังมีผู้ฝ่าฝืนกฎหมายในการขายยา และเมื่อเจ้าพนักงานจะเข้าดำเนินคดีก็ไม่สามารถกระทำได้เนื่องจากว่าใบอนุญาตประกอบธุรกิจขายยานั้น พบว่ายังไม่หมดอายุ จึงไม่สามารถดำเนินคดีได้ จึงกล่าวได้ว่าปัญหาดังกล่าวได้กลายเป็นช่องโหว่ทางกฎหมายในการควบคุมผู้มีใบอนุญาตขายยา ฉะนั้น ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้รัฐบาลไทยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2499 (ฉบับที่ 3) อันเพิ่มมาตรการว่าด้วยการให้สิทธิอำนาจในการเพิกถอนใบอนุญาตได้หากทำผิดกฎหมายและหากเป็นผู้ไม่มีคุณสมบัติในการมีใบอนุญาตก็ถูกเพิกถอนสิทธิได้เช่นกัน อีกทั้ง ในการปรับปรุงกฎหมายเช่นนี้ยังได้มีการผ่อนผันให้ผู้ประกอบธุรกิจขายยาสามารถกระทำการได้จนถึงปี พ.ศ. 2500 ก่อนที่จะมีการบังคับใช้มาตรการฉบับใหม่อย่างจริงจัง (พระราชบัญญัติการขายยา (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2499, 2499, น.2-4) โดยส่วนเนื้อความในพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2499 มาตราอื่นๆ นั้นยังคงเนื้อหาเดิมไว้ทุกประการเหมือนพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493

การเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 ที่สำคัญอีกลักษณะหนึ่ง คือ การมีบทบัญญัติควบคุมการโฆษณาขายยาด้วยการมีมาตราควบคุมการแจ้งความขายยา 2 มาตรา โดยผู้ที่จะแจ้งความได้จะต้องเป็นผู้มีใบอนุญาตในการขายยา และในการโฆษณาขายยานั้นห้ามมีการโฆษณาที่เกินจริง เช่น การอวดสรรพคุณทางยาโดยมีคำว่า หายขาด วิเศษและ ศักดิ์สิทธิ์ รวมถึงห้ามให้มีการโฆษณาในรูปแบบของการใช้บุคคลต่างๆ มารับรองสรรพคุณทางยา นอกจากนี้ยังมีการห้ามใช้คำโฆษณาที่จะระบุว่ายาที่ขายเป็นยาขับระดูหรือทำให้แท้ง ยาบำรุงกาม และยาคุมกำเนิด เป็นต้น กล่าวได้ว่า มาตรฐานของการควบคุมยาตามพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 ได้ทวีความเข้มงวดขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการควบคุมยาปลอม ด้วยการมีมาตรการในการกำจัดยาปลอม คือ ได้มีการจำกัดคำนิยามของยาปลอมว่าเป็นยาที่ไม่ตรงตามการผลิตหรือตำรับยาของฟาร์มาโกเปียและลักษณะของยายังผิดรูปตามตำรับ รวมถึงการมีมาตรการรองรับไปถึงห้างที่ขายวัตถุอื่นๆ ที่ไม่ใช่ยาแต่หากมีการทำให้ผู้คนเข้าใจผิดว่าเป็นยาก็ล้วนเข้าข่ายเป็นการนิยามของคำว่ายาปลอม ส่วนยา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ไทยแผนโบราณนั้นมีการกำหนดให้ใช้ตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์ฉบับหลวงและเวชศึกษาของพระยาพิศณุประสาตรเวชเป็นเอกสารอ้างอิง (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.270-276) โดยกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในด้านการบังคับใช้ตำราอ้างอิงการผลิตยาอย่างเป็นมาตรฐานทั้งในส่วนของยาไทยและยาแผนปัจจุบันอันจะกลายเป็นสิ่งที่เข้ามาควบคุมตลาดการค้ายาในสังคมไทยให้มีความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สวยไปถึงไหน ได้รับความชมเชยที่นั่น: การเข้ามาของเครื่องสำอางต่างประเทศและการสวมทับภาพลักษณ์ความเป็นต่างประเทศในเครื่องสำอางไทย

ในช่วง พ.ศ. 2483-2500 นั้นถึงแม้ว่าจะมีการปรับปรุงการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนเภสัชศาสตร์ ซึ่งมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าในการผลิตยาด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ และมีการบูรณาการความรู้เภสัชศาสตร์ให้สามารถประยุกต์ใช้กับวิชาชีพอื่นๆ อันนอกเหนือไปจากการทำงานในโรงพยาบาลและข้าราชการ หากแต่ในแง่มุมของการผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์ กลับพบว่า เครื่องสำอางยังเป็นสินค้าที่ถูกนำเข้าจากต่างประเทศเป็นส่วนมาก เหตุผลเช่นนี้จึงทำให้การบริโภคสินค้าเครื่องสำอางภายในประเทศนั้นยังได้รับอิทธิพลจากเครื่องสำอางจากต่างประเทศ

ทั้งนี้ ในช่วงที่สภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 นับตั้งแต่ในช่วงปี พ.ศ. 2485 เป็นต้นมานั้น ผู้คนใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก ทั้งเรื่องการใช้ไฟฟ้า และการหาสบู่ใช้ โดย ลาวัณย์ โชตามระ ได้บันทึกไว้เกี่ยวกับการใช้สบู่ของคนไทยในช่วงเวลาที่ยากลำบาก หากแต่ก็ได้สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในการใช้สบู่ของช่วงเวลาดังกล่าว โดยสบู่หอมสำหรับอาบน้ำนั้น คือ สบู่ของบริษัทสยามอินดัสตรีส์ หากแต่เปลี่ยนชื่อเป็นไทยอินดสตรีส์ รวมถึงพบว่ามีการใช้สบู่ตราไก่สีเขียว โดยตราไก่ของสบู่ดังกล่าวได้ถูกเปลี่ยนเป็นตราแบบเดียวกับนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น นอกจากนี้ยังพบว่ามีการนิยมใช้สบู่ตราจุฬาด้วยเช่นกัน ส่วนสบู่ที่ใช้เป็นผลิตภัณฑ์อย่างอื่น คือ การซักผ้า ซึ่งพบว่ามีสบู่ซันไลท์ สบู่ตราธงและสบู่กรด (ลาวัณย์ โชตามระ, 2527, 196-197)

อย่างไรก็ตาม การบริโภคสินค้าเครื่องสำอางในไทยพบว่าได้รับอิทธิพลอย่างมากจากต่างประเทศนั้นได้สะท้อนให้เห็นตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2490 เป็นต้นมา เช่น ปรากฏว่ามีโฆษณาน้ำยาดัดผม Rapid oil ราคาปอนด์ละ 6.0 บาท (โฆษณาน้ำยาดัดผม Rapid Oiil พ.ศ.2490, 2490, น.15) และโฆษณาร้านดัดผมที่มีการใช้น้ำยาดัดผม น้ำมันครีมของอเมริกา อย่างเช่น ร้านประเสริฐสมัย (โฆษณาร้านดัดผมประเสริฐสมัย, 2491, น.30) และ แป้งหอมตราเรือบิน (โฆษณาแป้งหอมตราเรือบิน, 2490, น.16) น้ำยาดัดผมออล่า อันเป็นน้ำยาดัดผมชนิดครีมใช้ในการดัดผม โดยผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นน้ำยาดัดผมของบริษัทออดิด ลาบอลาดอรี ของสหรัฐอเมริกา (โฆษณาน้ำยาดัดผมออล่า, 2491, น.24) นอกจากนี้ยังพบโฆษณาป้ายประกาศเกี่ยวกับเครื่องสำอางที่นำมาขายโดยบริษัทห้าง

ขายยาอังกฤษ ดังความว่า “ข่าวดีที่สุภาพสตรีควรสนใจจากปารีสมาถึงแล้ว เครื่องสำอางชั้นสูง ของบริษัทฮูบีกชงเชอรัมบีฝรั่งเศสมาแล้วทุกชนิด โอมาแตง-แกลเลอเฟรอ—มองบูดัว-บัวดอลท์มอง ทั่วโลกนิยมใช้กันแพร่หลายที่สุด” (โฆษณาประชาสัมพันธ์เครื่องสำอางจากฝรั่งเศส, 2491, น.26) ที่ในข้อความสะท้อนให้เห็นว่าเครื่องสำอางจากต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เป็นเครื่องสำอางที่กำลังได้รับความนิยมในสังคมไทยด้วยเช่นกัน ซึ่งปรากฏว่าได้มีการนำเข้าเครื่องสำอางประเภทดังกล่าวมาขายภายในร้านขายยาอังกฤษ อีกทั้งยังมีการโฆษณาครีมแต่งผมต่างๆ เช่น ครีมยูรีเคอลเซ็ท ช่วยให้ผมเงางามและหอมเย็น และสบู่หอมวูดเบอรี่ใช้บำรุงผิวหน้าไม่ให้แห้งกร้านในหน้าหนาว (โฆษณาครีมแต่งผมยูรีเคอลเซ็ท, 2491, น.27) นอกจากนี้ยังพบว่ามีโฆษณาน้ำหอมยี่ห้อคองก้า ดังความว่า “น้ำหอมคองก้า หอมนานสนิทเปนเสน่ห์แนบเนื้อ มีให้เลือก ๓ ขนาด น้ำหอมคองก้าเปนที่นิยมของสังคมทั่วไป บริษัทศรีสำอาง ผู้ปรุง” (โฆษณาน้ำหอมคองก้า, 2491, น.25) จากถ้อยคำโฆษณาเช่นนี้จึงกล่าวได้ว่าการใช้ชื่อผลิตภัณฑ์ที่มีความเป็นภาษาต่างประเทศได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามยกระดับฐานะสินค้าเครื่องสำอางภายในประเทศให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้คนในสังคมไทยอันยังเป็นผู้ที่นิยมใช้เครื่องสำอางต่างประเทศอยู่เป็นส่วนมาก จากโฆษณาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เส้นผมนั้นสะท้อนให้เห็นความหมายความงามเกี่ยวกับผม คือ ผมเงางามและผมอยู่ทรงตลอดจนผมมีกลิ่นหอม (โปรดดูภาพโฆษณาทศวรรษ 2490 เพิ่มเติมในภาคผนวก ค)

นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางประเภทตกแต่งทรงผมเพิ่มเติมหลากหลายยี่ห้อ อันพบว่าสังคมไทยมีการนิยมดัดผมและย้อมผมด้วยเช่นกัน คือ น้ำยาดัดผมยี่ห้อ “ด๊วต” ดังความว่า “ถ้าท่านอยากให้ลูกค้านิยม ในฝีมือของท่าน ท่านต้องใช้ น้ำยาดัดผม ด๊วต น้ำยาดัดผมของบริษัท ด๊วต แห่งอเมริกา” (โฆษณาน้ำยาดัดผมด๊วตแห่งอเมริกา, 2492, น.24) อันจะเห็นได้ว่าจากข้อความยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการทำให้เครื่องสำอางที่ขายในไทยได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคผ่านการใช้การโฆษณาว่าเครื่องสำอางของตนที่วางจำหน่ายเป็นสินค้าจากสหรัฐอเมริกาที่มีคุณภาพและเป็นสินค้าอันมีความทันสมัย ในลักษณะทำนองเดียวกันกับ การโฆษณายาน้ำยาดัดผม ยี่ห้อ โบวาสตาร์ ด้วยการโฆษณาผลิตภัณฑ์ดังกล่าวว่าเป็นสินค้านำเข้าจากฝรั่งเศส รวมถึงน้ำยาดัดผมยี่ห้อ มิลกี้ สตาร์ อันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกโฆษณาว่าถูกนำเข้าจากอเมริกาเช่นเดียวกัน (โฆษณาน้ำยาดัดผมโบวา-สตาร์ของฝรั่งเศส, 2492, น.20) อีกทั้ง ยังมีการโฆษณายาย้อมผมตราห่านฟ้า ซึ่งจำหน่ายที่บริษัทสากลฟามาซีและทั่วไป โดยผลิตภัณฑ์ย้อมผมดังกล่าวล้วนเป็นผลิตภัณฑ์ที่นำเข้าจากต่างประเทศเนื่องจากปรากฏข้อความในการโฆษณาเป็นภาษาอังกฤษ ดังความว่า “Black swan hair dye” (โฆษณายาย้อมผมตราห่านฟ้า, 2492, น.34) ทั้งนี้ อาจสันนิษฐานได้ว่าสินค้ายาย้อมผมตราห่านฟ้านั้นเป็นผลิตภัณฑ์ต่างประเทศที่มีการนำเข้ามาในประเทศไทย หรือ อาจจะเป็นผลิตภัณฑ์ของคนไทยที่ต้องการเลียนแบบต่างชาติโดยใช้คำโฆษณาเป็นภาษาอังกฤษควบคู่กับภาษาไทย หากแต่ชื่อยาย้อมผมเป็นชื่อภาษาไทย คือ ห่านฟ้า ก็เป็นไปได้เช่นกัน อีกทั้งยังมียาย้อมผมตราผีเสื้อที่ทำให้ผมดำและไม่หงอกด่าง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ด้วยเช่นกัน (โฆษณายาย้อมผมตราผีเสื้อ, 2492, น.28) ตลอดจนน้ำยาดัดผมแรปิดออยส์ โซลูชั่น (ฆษณายาดัดผมแรปิดออยส์ โซลูชั่น, 2492, น.26) และน้ำยาดัดผมอาร์ติ้สติ๊กทำให้ผมอ่อนนุ่มและดำเป็นสินค้าจากอเมริกาเช่นกัน (โฆษณายาดัดผมอาร์ติ้สติก, 2492, น.28) และโฆษณาน้ำยาดัดผมโบวาจากฝรั่งเศส (โฆษณาน้ำยาดัดโบวาจากฝรั่งเศส, 2492, น.26) รวมถึงยาย้อมผมตราแมวของบริษัทนิโก (โฆษณายาย้อมผมตราแมว, 2492, น.26) ครีมแต่งผมของนาวีแฮร์สเตรท ซึ่งเป็นครีมที่มีชื่อสินค้าเป็นภาษาอังกฤษคือ NAVY HAIR STAIGHT และสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นสินค้าในไทยเพราะมีชื่อบริษัทที่ผลิตในสยามคือ THE VISON TRADING CO. BANGKKOK, SIAM (โฆษณาครีมแต่งผมนาวีแฮร์สเตรท, 2492 น.28) การตั้งชื่อสินค้าเช่นนี้อาจเป็นการยกระดับสินค้าเพื่อให้เทียบเท่าสินค้าต่างประเทศ อีกทั้งยังพบว่ามีการโฆษณาน้ำมันแต่งผมบุหงา (โฆษณาน้ำมันแต่งผมบุหงา, 2493, น. 39) และยาย้อมผมตรายี่อกกี้ อันมีการโฆษณาดังความว่า “ปรุงขึ้นตามหลักวิทยาศาสตร์” ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการใช้วิธีการความรู้จากวิทยาศาสตร์เข้ามาทำเครื่องสำอางในการย้อมผมแล้วด้วยเช่นกัน (โฆษณายาย้อมผมตรายี่อกกี้, 2494, น.37) นอกจากนี้ยังพบว่าการโฆษณาผลิตภัณฑ์ตกแต่งเส้นผมนั้นมีจำนวนมากในช่วงทศวรรษ 2490 ซึ่งพบว่ายังมีโฆษณาน้ำมันแต่งผม เช่น โฆษณาครีมแต่งผมดาเล่และน้ำมันบำรุงผมเอเมียเบิล ที่ช่วยให้ผมเงางามและขจัดรังแค (โฆษณาครีมแต่งผมดาเล่และน้ำมันบำรุงผมเอเมียเบิล, 2490, น.10) ครีมน้ำแต่งผมสุมาลี และน้ำมันแต่งผมฮาวาย รวมถึงโฆษณาน้ำมันใส่ผมโร๊ลช่วยขจัดรังแคและทำให้ผมเงา (โฆษณาครีมแต่งผมสุมาลี และน้ำมันแต่งผมฮาวาย, 2490, น.12-13) ตลอดจนผลิตภัณฑ์ครีมแต่งผม B.29 (โฆษณาครีมแต่งผม B.29, 2490, น.14) และครีมแต่งผมเมลาตี้ ชื่อภาษาอังกฤษ คือ Metady (โฆษณาครีมเมลาตี้, 2490, น. 13) ตลอดจน ครีมแต่งผมโกตี้ ชื่อภาษาอังกฤษ คือ Goty (โฆษณาครีมแต่งผม Goty, 2490, น.10) โฆษณาน้ำมันใส่ผมซีโล Silo (โฆษณาน้ำมันใส่ผมซีโล Silo, 2490, น.13) นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์ดัดผม เช่น น้ำยาดัดผมเพ็ญศรี ที่พบว่ามีการใช้รูปหญิงสาวต่างประเทศเป็นพรีเซนเตอร์ในการขายผลิตภัณฑ์ (โฆษณาน้ำยาดัดผมเพ็ญศรี, 2494, น.34) ในลักษณะทำนองเดียวกันนี้ยังพบได้ในโฆษณาเครื่องสำอางครีมแต่งผมมีน๊อส ผลิตภัณฑ์ (โฆษณาเครื่องสำอางครีมแต่งผมและแป้งน้ำมีน๊อส, 2495, น.51) รวมถึงโฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางต่างๆ ที่มีการใช้หญิงสาวต่างประเทศในการโฆษณาและใช้ชื่อภาษาอังกฤษในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับสินค้า ตลอดจนโฆษณาฮาโลแชมพู (โฆษณาฮาโลแชมพู., 2495, น.51) (โปรดดูภาพโฆษณาทศวรรษ 2490 เพิ่มเติมในภาคผนวก ค) จะเห็นได้ว่าโฆษณาส่วนใหญ่จะมีชื่อแบรนด์เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งมีทั้งแบรนด์จากต่างประเทศที่นำเข้ามาในประเทศรวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในประเทศหากแต่มีการตั้งชื่อเป็นภาษาอังกฤษเพื่อดึงดูดผู้บริโภคสินค้าและเป็นการยกระดับสินค้าของตนเองด้วยเช่นกัน อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นความหมายความงามที่เพิ่มเข้ามาเกี่ยวกับเส้นผม คือ ผมไม่หงอก แต่จะต้องมีสีดำ และเงางามเสมอ รวมถึงการทำผมด้วย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การใช้ผลิตภัณฑ์ในโฆษณาที่กล่าวไปทั้งหมดนั้นจะต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพอันทำให้ผมเป็นทรง ลอนอยู่นาน ซึ่งเหมาะสำหรับสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษที่นิยมทำผมทรงต่างๆ

ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการรักษาสุขอนามัย คือ สบู่ยายี่ห้อ ยานีโก (NEKO SOAP) อันเป็นสบู่ที่นำเข้าจากบริษัทปาร์ค เดวิส ของสหรัฐอเมริกา โดยสบู่ดังกล่าวนี้เป็นสบู่ที่ใช้รักษาโรคผิวหนังต่างๆ เช่น กราก เกลื้อน ผดผื่น รวมถึงสามารถใช้สบู่เพื่อกำจัดกลิ่นกายได้ อีกทั้งสบู่ยานีโกเป็นสบู่ที่มีขายในห้างร้านขายยาสมิทฟามาซี (โฆษณาสบู่ยานีโก, 2492, น.20) กล่าวได้ว่าสบู่ยี่ห้อยานีโกเป็นสบู่ที่มีสรรพคุณทั้งในเรื่องของการรักษาและสุขอนามัยต่างๆ อันสะท้อนให้เห็นถึงประเภทของสบู่ที่ถูกจัดจำหน่ายเพียงในร้านขายยาเท่านั้น จนอาจกล่าวได้ว่าสบู่ที่มีสรรพคุณเช่นนี้คือตัวอย่างหนึ่งของเครื่องสำอางเพื่อสุขอนามัยที่มีขายในร้านขายยา นอกจากนี้ยังพบว่ามีโฆษณาสบู่หอมมอร์เล่ย์รักษาผิวให้นุ่มนวลอันเป็นผลิภัณฑ์ที่ผลิตจากอเมริกา (โฆษณาสบู่หอมมอร์เล่ย์, 2492, น.35) รวมถึงสบู่หอมจุฬาที่มีการโฆษณาว่า “ดีเท่าของนอก” อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการแข่งขันการผลิตสบู่ของไทยแข่งกับต่างประเทศ (โฆษณาสบู่หอมจุฬา, 2497, น.39) และยังมีโฆษณาสบู่ฮ้อคทะกอนที่มีการใช้ภาพวาดเป็นชายหญิงต่างประเทศเป็นพรีเซนเตอร์ (โฆษณาสบู่หอมฮ้อคทะกอน, 2497, น.41) นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางประเภทดับกลิ่นอีกยี่ห้อหนึ่ง คือ ดับกลิ่นรักแร้ยี่ห้อมัม (MUM) จำหน่ายโดยบริษัทจี๊เซ้ง (โฆษณาครีมทารักแร้ยี่ห้อมัม, 2492, น.36) โดยผลิตภัณฑ์ดับกลิ่นยี่ห้อมัมนั้นสะท้อนให้เห็นว่าเป็นผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ เนื่องจากมีการตั้งชื่อแบรนด์เป็นภาษาอังกฤษ คือ MUM หากแต่ก็พบว่ามีการตั้งชื่อภาษาไทยโดยเป็นการถอดเสียงคือ มัม โดยอาจเป็นการตั้งชื่อเพื่อความสะดวกต่อการจดจำชื่อแบรนด์ในสังคมไทย ขณะเดียวกันนั้นพบว่ามีโฆษณาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์รักษาผิวหน้าด้วยสบู่ คือ โฆษณาสบู่ปาล์มโมลีฟ และมีการโปรยคำโฆษณาด้วยการระบุว่า แพทย์ได้พิสูจน์ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแล้ว (โฆษณาสบู่ปาล์มโมลีฟ, 2494, น.51) และสบู่ยาสติลแมนช่วยแก้ผื่นคันและผิวนุ่ม (โฆษณาสบู่ยาสติลแมน, 2494, น.32) สบู่แคชเมียร์โบเก้ที่ช่วยให้ผิวหอมด้วยกลิ่นช่อดอกไม้ และยังเป็นการโฆษณาว่าสบู่ดังกล่าวนี้ผู้หญิงควรใช้เพราะจะทำให้ชายหลง (โฆษณาสบู่แคชเมียร์โบเก้, 2494, น.41) ตลอดจนสบู่ลักซ์ที่มีการโฆษณาว่าใช้น้ำหอมจากอเมริกา อันสะท้อนให้เห็นถึงสินค้าเครื่องสำอางประเภททำความสะอาดที่มีการใช้ส่วนผสมจากต่างประเทศ (โฆษณาสบู่ลักซ์, 2496, น.43) และโฆษณาสบู่ไลฟ์บอยย์ที่มีการใช้ชื่อผลิตภัณฑ์เป็นภาษาอังกฤษในการสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าประเภทสบู่ (โฆษณาสบู่ไลฟ์บอย, 2496, น.42) ซึ่งการโฆษณาผลิตภัณฑ์ด้วยชื่อภาษาอังกฤษนั้นค่อนข้างพบว่ามีจำนวนมาก เช่นเดียวกันกับโฆษณาสบู่ยาซินทอล (โฆษณาสบู่ยาซินทอล, 2496, น.39) รวมถึงโฆษณาสบู่หอมบูเก้ 55 จากฝรั่งเศส (โฆษณาสบู่หอมบูเก้ 55, 2496, น.37) และโฆษณาสบู่หอมบารโบส (โฆษณาสบู่หอมบารโบส, 2495, น.39) โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ (โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ, 2496, น.34) (โปรดดูภาพโฆษณาทศวรรษ 2490 เพิ่มเติมในภาคผนวก ค)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กล่าวได้ว่าสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับความหมายความงามคือ ผิวนุ่มนวล มีกลิ่นหอม และไม่มีกลิ่นตัว ช่วยให้ผิวพรรณผุดผ่อง กระชุ่มกระชวย และแก้อาการผื่น คัน

อีกทั้ง ยังมีเครื่องสำอางประเภททำความสะอาดช่องปากอันเป็นยาสีฟันที่นำเข้าจากต่างประเทศและได้รับความนิยมในขณะนั้นด้วย เช่น ยาสีฟันไอปานา (IPANA) ซึ่งมีการโฆษณาดังความว่า “ฟันขาวและป้องกันฟันผุเท่านั้น ยังทำให้เหงือกมั่นคงสมบูรณ์อีกด้วย” (โฆษณายาสีฟันไอปานา, 2493, น.52) โดยโฆษณายาสีฟันไอปานาดังกล่าวนี้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมในสหรัฐอเมริกา อันปรากฏการแต่งเพลงโฆษณายาสีฟันไอปานาในไทยดังเนื้อร้องต่อไปนี้ “ไอปานาเด่นอยู่ในอเมริกาเป็นยอดของยาสีฟัน ใช้ไอปานาแปรงฟัน ใช้ไอปานาทุกๆ วัน ผลแน่นอนโรคฟันจะไม่มี ผลิตและผสมด้วยดับบลิวดีไนน์ เคมีชนิดใหม่กันโรคฟันได้ดี” (SuperHui, 2559, วินาทีที่ 0.17-1.00 น.) รวมถึงยังมีการบรรยายว่าทันตแพทย์ทั้งในสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียแนะนำให้ใช้ยาสีฟันไอปานา กล่าวได้ว่าโฆษณายาสีฟันไอปานานั้นเป็นผลิตที่นำเข้าจำหน่ายโดยตัวแทนในไทย ซึ่งบริษัทจี้เซ้ง เป็นผู้แทนจำหน่าย (โฆษณายาสีฟันไอปานา, 2494, น.37, 93) นอกจากนี้ยังมีโฆษณายาสีฟันคอลเกตที่มีการใช้ข้อความบรรยายในโฆษณาดังความว่า “บัดนี้! วงการวิทยาศาสตร์ทันตแพทย์ได้เปิดเผยว่าการแปรงฟันหลังจากรับประทานอาหารด้วยยาสีฟันคอลเกตระงับฟันผุดีที่สุด” (โฆษณายาสีฟันคอลเกต, 2494, น.45) อันสะท้อนให้เห็นถึงการกล่าวถึงวงการวิทยาศาสตร์ที่เข้ามาช่วยรักษาฟัน ตลอดจนการโฆษณายาสีฟันแอมโมนีเอเต็ด เป็นผลิตภัณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา (โฆษณายาสีฟันแอมโมนีเอเต็ด, 2494, น.43) (โปรดดูภาพโฆษณาทศวรรษ 2490 เพิ่มเติมในภาคผนวก ค) กล่าวได้ว่าโฆษณายาสีฟันนั้นเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในการโฆษณายาสีฟันเพื่อป้องกันสุขภาพของฟันด้วยการกล่าวถึงส่วนผสมอันเป็นสารเคมีชนิดใหม่ในยาสีฟันเพื่อดึงดูดผู้บริโภค และสะท้อนให้เห็นความหมายความงามเกี่ยวกับฟัน คือ ฟันขาว สะอาด เงางาม

ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอีกประเภทที่ได้รับความนิยม คือ เครื่องสำอางประเภทตกแต่งใบหน้า พบว่าในสังคมไทยช่วงเวลานั้นได้มีเครื่องสำอางประเภทนี้ออกมาหลากหลายยี่ห้อ เช่น ลอเริตตาเมกอัพ อันมีการโฆษณาดังความว่า “บำรุงผิวหน้าให้นุ่มนวลและเพิ่มความงามเปนเสน่ห์อย่างประหลาด” (โฆษณาเครื่องสำอางลอเริตตาเมกอัพ, 2493, น.37) โดยจากข้อความสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามของผู้คนจากการใช้เครื่องสำอาง คือ มีผิวหน้าที่นุ่ม และเปล่งปลั่ง อีกทั้งเครื่องสำอางสำหรับตกแต่งใบหน้านั้นยังคงนิยมสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ เช่น เครื่องสำอางยี่ห้อเรฟลอนอันเป็นรองพื้นน้ำแสงเทียนส่อง ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์สยามสมัยปี พ.ศ. 2494 และถูกบันทึกว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการประชุมตามความต้องการของผู้หญิงในสังคมนั้นเพื่อออกจัดจำหน่าย ดังความว่า “การประชุมเพื่อความงามของสตรี...ท่านสุภาพสตรี ท่านคือผู้เรียกร้องให้มีการประชุมคณะกรรมการอำนวยการเพื่อวางแผนการณ์ให้เรฟลอนนำหน้า ทั้งคุณภาพและคุณลักษณะและความยิ่งใหญ่” (โฆษณาเครื่องสำอางเรฟลอน, 2493, ส.ค.ส.2494) โดย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การโฆษณาของเครื่องสำอางยี่ห้อเรฟลอนได้สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับค่านิยมด้านความงามของสังคมไทย คือ นิยมเครื่องสำอางจากสหรัฐอเมริกา รวมถึงหญิงสาวภายในประเทศยังมีการตระหนักถึงประเภทของผิวหน้า เช่น ผิวมัน และช่วยบำรุงผิวหน้าให้งาม ดังข้อความ “เหมาะสำหรับผิวมัน กลับบำรุงผิวหน้าไม่ให้ย่น” (โฆษณาเครื่องสำอางเรฟลอน, 2493, ส.ค.ส.2494) นอกจากนี้ในสังคมไทยขณะนั้นก็ยังมีความเครื่องสำอางที่ช่วยตกแต่งใบหน้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ เช่น ลิปสติก แคชเมียรโบเก้ แป้งผัดหน้าแคลเมียโบเก้ ฝุ่นหอมแคชเมียโบเก้ (เครื่องสำอางแคชเมียโบเก้, 2494, น. 41-42) (โปรดดูภาพโฆษณาทศวรรษ 2490 เพิ่มเติมในภาคผนวก ค) กล่าวได้ว่าโฆษณาเครื่องสำอางนานาชนิดที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นได้ชี้ให้เห็นว่า เครื่องสำอางจากต่างประเทศนั้นได้รับความนิยมอย่างมากในสังคมไทย หากแต่เครื่องสำอางในสังคมไทยที่มีการผลิตโดยคนไทยเองก็ยังพบว่าต้องมีกระบวนการสวมความเป็นชาติตะวันตกหรือสร้างภาพลักษณ์ความเป็นผลิตภัณฑ์มาตรฐานระดับต่างประเทศให้กับเครื่องสำอางแบรนด์คนไทยด้วยเช่นกัน โดยอาจเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคอันยังมีความต้องการและนิยมการใช้เครื่องสำอางต่างประเทศ อย่างเช่น เครื่องสำอางยี่ห้อพวงเล็ก ซึ่งมีผลิตภัณฑ์หลากหลายทั้งแป้งน้ำ แป้งผัดหน้า เคลือซิงครีม โดยผลิตภัณฑ์ดังกล่าวล้วนมีการใส่ข้อความภาษาอังกฤษในการโฆษณา (โฆษณาเครื่องสำอางพวงเล็ก, 2493, น.36) ซึ่งเครื่องสำอางยี่ห้อพวงเล็กที่ผลิตโดยคนไทยนั้นมีเจ้าของร้านคือ ทองหยู่ ตรีรัตน อันเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษามาจากวิชาผดุงครรภและอนามัยจากสภากาชาดไทย และโรงเรียนสมเด็จพระสรีพัชรินทราบรมราชินี โดยกล่าวได้ว่า ทองอยู่ ผู้เป็นเจ้าของร้านพวงเล็กนั้นได้พยายามผลิตเครื่องสำอางของสยามเพื่อขายภายในประเทศ เนื่องจากประเทศอื่นยังนำสินค้ามาขายในสังคมไทยได้ สังคมไทยก็น่าจะผลิตได้เช่นกัน ดังสะท้อนให้เห็นผ่านความคิดของทองหยู่ ดังความว่า “ความรู้อาดเรียนทันกันหมด และจากความคิดนี้เอง ได้เลยไปถึงอุสาหกัม พานิชกัม คือ เมื่อชาติอื่นๆ เขาทำได้ขายกันได้ ไทยก็ควนจะทำได้และขายกันได้เหมือนเขาเช่นกัน” (สมุดรำลึกเนื่องในงานวันที่ระลึกสถาปนากะซวงพานิช, 2486, น.83) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้เช่นกันว่าความคิดในการทำเครื่องสำอางของไทยก็อาจเป็นผลมาจากการเรียนการสอนภายในโรงเรียนผดุงครรภ์และสุขอนามัยต่างๆ ทั้งนี้การผลิตเครื่องสำอางและทำการค้าขายของทองหยู่ นั้นได้เริ่มปรุงเครื่องสำอางชิ้นแรกในปี พ.ศ.2477 หลังจากนั้นจึงเริ่มขยายมาจนกลายเป็นเครื่องสำอางชุดพวงเล็กออกสู่ตลาดและจำหน่ายโดยวิธีการส่งทางไปรษณีย์ไทย อันเทียบเท่าเครื่องสำอางต่างประเทศเนื่องจากมีการใช้ตัวยาและอาศัยตำรับการทำเครื่องสำอางต่างๆ จากตำราต่างประเทศที่ช่วยในการค้นหาวัตถุดิบต่างๆ เพื่อผลิตเครื่องสำอาง โดยทองหยู่มีคติในการผลิตเครื่องสำอางเพื่อการค้าขายดังความว่า “คุนภาพคู่ควนกับการใช้และราคา” ” (สมุดรำลึกเนื่องในงานวันที่ระลึก สถาปนากะซวงพานิช, 2486, น.84) ดังปรากฏภาพผู้ผลิตเครื่องสำอางพวงเล็กในภาพที่ 29

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 29 ภาพทองหยู่ ตรีรัตน ผู้เป็นเจ้าของพวงเล็ก

ที่มา: สมุดรำลึกเนื่องในงานวันที่ระลึก สถาปนากะชวงพานิช, 2486, น.83

นอกจากนี้ ในห้วงเวลาดังกล่าวยังพบว่ามีโฆษณาชุดสำอางมอร์เล่ย์แฮร์ทูนิคที่มีการโฆษณาด้วยข้อความภาษาอังกฤษด้วยเช่นกัน ดังปรากฏข้อความภาษาอังกฤษในผลิตภัณฑ์ ดังความว่า “Morley Hair Tonic” (โฆษณาเครื่องสำอางมอร์เล่ย์แฮร์ทูนิค, 2493, น.51) อีกทั้งยังมีโฆษณาน้ำหอมต่างๆ เช่น น้ำหอมยูรีโลชั่น (โฆษณาน้ำหอมยูรีโลชั่น, 2494, น.35) และลิปสติกแคลเมียรโมเบ้ แป้งผัดหน้าแคชเมียรโบเก้ ตลอดจนฝุ่นหอมแคชเมียร์โบเก้ (เครื่องสำอางแคชเมียรโบเก้, 2494, น.41-42) รวมถึงหัวน้ำหอมโกย่า (โฆษณาหัวน้ำหอมโกย่า, 2495, น.52) และโฆษณาน้ำหอมตาบู (โฆษณาน้ำหอมตาบู, 2493, น.33) และโฆษณาน้ำหอมซันตาน่าตรามงกุฎ (โฆษณาน้ำหอมซันตาน่าตรามงกุฎ, 2496, น.40) นอกจากนี้ยังพบว่าโฆษณาสินค้าเครื่องสำอางต่างๆ นิยมใช้ชื่อสินค้าเป็นภาษาอังกฤษในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับสินค้าและใช้หญิงสาวต่างประเทศในการเป็นพรีเซนเตอร์ เช่นกรณีโฆษณาลิปสติกเฮลินา รูบินสไตน์ (โฆษณาลิปสติกเฮลินา รูบินสไตน์, 2495, น.29) โฆษณาน้ำหอมจากฝรั่งเศส ดอร์เซย์ (โฆษณาน้ำหอมจากฝรั่งเศส ดอร์เซย์, 2495, น.51) โฆษณาเครื่องสำอางโกย่า (โฆษณาเครื่องสำอางโกย่า, 2495, น.52) โฆษณาเครื่องสำอางแป้งผงเอคลา เซย์ (โฆษณาเครื่องสำอางแป้งผงเอคลา, 2495, น.34) รวมถึงโฆษณาเครื่องสำอางเมิลนอร์แมนของอเมริกา (โฆษณาเครื่องสำอางเมิลนอร์แมนของอเมริกา, 2494, น.34) และเครื่องสำอางพวงเล็ก (โฆษณาเครื่องสำอางพวงเล็ก, 2493, น.51) นอกจากนี้สิ่งที่น่าสังเกตคือในช่วงทศวรรษ 2490 พบว่ามีโฆษณาสินค้าเกี่ยวกับเล็บเกิดขึ้นแล้ว คือ โฆษณายาทาเล็บเชนยู (โฆษณายาทาเล็บเชนยู, 2496, น. 39) (โปรดดูภาพโฆษณาทศวรรษ 2490 เพิ่มเติมในภาคผนวก ค) กล่าวได้ว่าสะท้อนให้เห็นความหมายความงามเกี่ยวกับเครื่องสำอางมากขึ้น คือ ความงามนั้นเริ่มมีการแยกส่วนของร่างกายมากขึ้น เช่น เล็บ ลิปสติก น้ำหอมทำให้กลิ่นตัวหอม ตลอดจนเครื่องสำอางเกี่ยวกับตา เช่น มาสคาร่า เป็นต้น ซึ่งแสดงตัวอย่างดังภาพที่ 30-40

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 30 โฆษณาเครื่องสำอางมอร์เล่ย์แฮร์ทูนิค พ.ศ.2493

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 4 ฉบับที่ 186 ประจำวันจันทร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2493, 2493, น.51

ภาพที่ 31 โฆษณาน้ำหอมตาบู พ.ศ.2493

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 150 ประจำวันจันทร์ที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2493, 2493, น.33

ภาพที่ 32 โฆษณาน้ำหอมซันตาน่าตรามงกุฎ พ.ศ.2496

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 302 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2496, 2496, น.40

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 33 โฆษณาน้ำหอมจากฝรั่งเศส ดอร์เซย์ พ.ศ.2495

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 264 ประจำวันจันทร์ที่ 9 มิถุนายน 2495, 2495, น.51

ภาพที่ 34 โฆษณาเครื่องสำอางโกย่า พ.ศ.2495

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 258 ประจำวันจันทร์ที่ 20 เมษายน 2495, 2495, น.52

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 35 โฆษณาเครื่องสำอางแป้งผงเอคลาที่มีการใช้ผู้หญิงต่างประเทศเป็นพรีเซนเตอร์ พ.ศ.2495

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 245 ประจำวันจันทร์ที่ 20 มกราคม 2495, 2495, น.34

ภาพที่ 36 โฆษณาเครื่องสำอางเมิลนอร์แมนของอเมริกา พ.ศ.2494

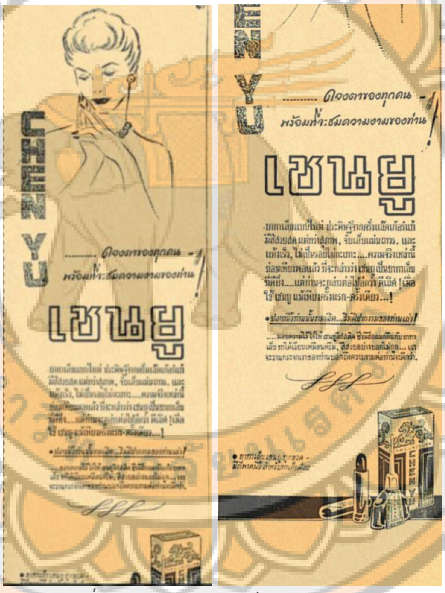
ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 242 ประจำวันจันทร์ที่ 31 ธันวาคม 2494, 2494, น.34

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 37 โฆษณาลิปสติกเฮลินา รูบินสไตน์ พ.ศ.2495

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 281 ประจำวันจันทร์ที่ 29 กันยายน 2495, 2495, น.29

ภาพที่ 38 โฆษณายาทาเล็บเชนยู พ.ศ.2496

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 304 ประจำวันจันทร์ที่ 9 มีนาคม 2496, 2496, น.39

ภาพที่ 39 โฆษณาน้ำหอมยูรี พ.ศ.2494

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 4 ฉบับที่ 198 ประจำวันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2494, 2494, น.35

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 40 โฆษณาหัวน้ำหอมโกย่า พ.ศ.2494

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 233 ประจำวันจันทร์ที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2494, 2494, น.52

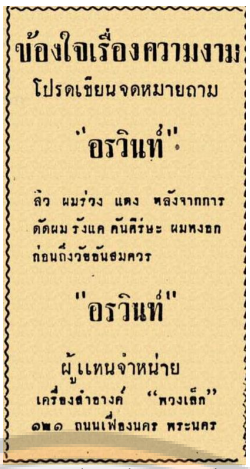
อนึ่ง นอกจากเครื่องสำอางประเภททำความสะอาดเพื่อสุขอนามัย ย้อมผม บำรุงผิวหน้าและตกแต่งใบหน้าดังที่ได้แสดงให้เห็นแล้วนั้น ยังพบอีกว่าค่านิยมความงามในสังคมไทยในขณะนั้นกำลังแสดงปรากฏการณ์ที่ผู้คนเริ่มหันมาตระหนักและใส่ใจกับเรื่อง “สิว” กันบ้างแล้ว โดยมีการโฆษณาผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ให้ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับผิวหน้าและผมสามารถส่งจดหมายมาหาผู้แทนจำหน่ายเพื่อติดต่อซื้อเครื่องสำอางรักษาสิว ดังความว่า “ข้องใจเรื่องความงามโปรดเขียนจดหมายถาม อรวินท์ สิว ผมร่วง แดง หลังจากการดัดผม รังแค คันศรีษะ...อรวินท์ผู้แทนจำหน่ายเครื่องสำอางพวงเล็ก” (โฆษณาผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอรวินท์, 2494, น.37) อีกทั้งยังพบการโฆษณาเครื่องสำอางแป้งน้ำยี่ห้อ กลิ่นบัวงาม อันมีการโฆษณาดังความว่า “แป้งน้ำที่มหัศจรรย์ แป้งน้ำชนิดนี้มีเพียงชนิดเดียวเท่านั้น ที่สามารถขจัดสิว ฝ้า ได้ผลอย่างมหัศจรรย์ ท่านสุภาพบุรุษ และสตรี ที่ปรารถนาให้ใบหน้าของท่านปราศจากสิวฝ้า และอ่อนนุ่มกว่าวัยจงใช้แป้งน้ำกลิ่นบัวงาม” (โฆษณาแป้งน้ำกลิ่นบัวงาม, 2494, น.33) ดังภาพที่ 41-42

ภาพที่ 41 ภาพโฆษณาแป้งน้ำกลิ่นบัวงาม พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494, 2494, 2494, น.33

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 42 โฆษณาผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ให้ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับผิวหน้าและผมสามารถส่งจดหมายมาหาผู้แทนจำหน่ายเพื่อติดต่อซื้อเครื่องสำอางรักษาสิว พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 219 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2494, 2494, น.37

โดยอาจกล่าวได้ว่าข้อความที่ยกมาข้างต้นได้ช่วยสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนในสังคมไทยเริ่มมีการตระหนักถึงปัญหาผิวหน้าที่ต้องการกำจัดหรือการจัดการที่เหมาะสม เช่น สิว ฝ้า อันเป็นปัญหากวนใจของวัยรุ่นหนุ่มสาว ให้มองหาการรักษาด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์ยี่ห้อต่างๆ ที่ถูกประกาศโฆษณาออกมาในช่วงเวลานั้น

ทั้งนี้โฆษณาเครื่องสำอางที่กล่าวมานั้นพบว่ามีอยู่เป็นจำนวนมากและมีขายกันหลากหลาย หากแต่สิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง คือ ในช่วงทศวรรษ 2490 พบว่ามีผู้หญิงท่านหนึ่ง คือ สุมาลี นครานุรักษ์ เป็นผู้หญิงไทยคนแรกที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน Tus titut Socail Fumilialu et M' onager จากฝรั่งเศส โดยสำเร็จวิชาแต่งหน้าจากโรงเรียน Miriam Caranago และวิชาช่างเสื้อจาก Guerre Lavigne ซึ่งบุคคลดังกล่าวได้ลงข่าวในหนังสือพิมพ์และถูกบันทึกลงในหน้าปก ด้วยลักษณะดังกล่าวนี้จึงปรากฏข้อมูลให้เห็นว่าสังคมไทยได้เริ่มให้ความสำคัญกับการแต่งหน้าถึงขั้นลงหน้าหนังสือพิมพ์ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังไม่มีสถาบันหรือสถานที่รองรับการเรียนวิชาเกี่ยวกับการแต่งหน้าที่ได้รับการยอมรับมากเพียงพอ ดังภาพที่ 43

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 43 ภาพโฆษณาในหน้าปกหนังสือพิมพ์โดยมี สุมาลี นครานุรักษ์ (คนที่กำลังแต่งหน้าให้นางแบบ) เป็นผู้หญิงไทยคนแรกที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน Tus titut social Fumilialu et M' onager จากฝรั่งเศส สำเร็จวิชาแต่งหน้าจากโรงเรียน Miriam Caranago และวิชาช่างเสื้อจาก Guerre Lavigne

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 256 ประจำวันจันทร์ที่ 7 เมษายน 2495, 2495, หน้าปก

นอกจากการโฆษณาเครื่องสำอางจำนวนมากดังที่แสดงให้เห็นไปข้างต้นนั้นจะสะท้อนให้เห็นว่านิยมเครื่องสำอางต่างประเทศจำนวนมาก ยังปรากฏข้อมูลว่าเครื่องสำอางที่ผลิตและจำหน่ายในไทยนั้นได้มีการทำสินค้าปลอมและไม่ได้มีคุณภาพจนทำให้ใบหน้าเสียโฉม เช่น ยาย้อมผม และแป้งรองพื้นแพนเค้ก ซึ่งแม้ว่าจะเป็นชื่อสินค้าจากต่างประเทศก็ตาม ดังปรากฏในบันทึกของลาวัณย์ โชตามระ ในช่วงทศวรรษ 2490 ความว่า

> "น้ำยาฉีดรักษาทรงผม ใส่กระป๋องสีสวยฉีดแล้วมีกลิ่นหอม ที่เรียกกันว่า สะเปร-เนทบ้าง สะเปรบ้าง ที่เจ้าของร้านทำผมคุยกันนักคุยกันหนาว่า ของนอก เพราะฉลากที่พันกระป๋องมีตัวหนังสือฝรั่งนั้น ถ้าอ่านหนังสือฝรั่งออก ก็น่าจะหยิบกระป๋องมาพิจารณาดูอักขระวิบัติต่างๆ บ้าง ของนอกแท้ๆ ละก็ไม่มีลักษณะตัวหักตัวเลอะเลือนหรอก แต่นี่ฝรั่งน้ำจืดเมดอินไทยแลนด์ต่างหาก เขาเอาน้ำผสมน้ำกลั่นอาซีเทตละลายในแอลกอฮอล์ ใส่สีให้ออกฟ้าจางๆ ใส่น้ำหอมเท่านั้นก็เรียบร้อย ส่วนกระป๋องนั้นก็ไปเหมามาจากที่เทขยะ แล้วก็จ้างเขาล้าง แล้วก็เข้าเครื่องปั๊มหัวจุกฉีด มีฝาพลาสติกครอบใช้หนักๆ เข้าก็บังเกิดผล ผมที่ดัดไว้เป็นลอนใหญ่ขอดสลวยนั้นจะกรอบแดงแห้งแตก ไม่ผิดกับกาบมะพร้าวที่เขาทุบไว้ใช้ยัดเก้าอี้เลย" (ลาวัณย์ โชตามระ, 2527, น.234-235)

> "ยาย้อมผม ยาโกรกผม ของฝรั่งของญี่ปุ่นเขามี ของไทยก็ต้องมีเหมือนกัน ย้อมวันนี้วันพรุ่งเกิดเป็นเม็ดๆ เต็มหนังหัว อีกสองสามวันแตกเป็นน้ำเหลืองเยิ้ม กลิ่นเหม็นคาวร้ายกาจ ทั้งเจ็บทั้งปวด บางคนทนพิษไม่ได้ถึงขนาดตายไปก็มี ลองไปสืบถามดูตามโรงพยาบาลเถิด เขากระซิบบอกให้ แหล่งผลิตยาย้อมผมประเภทเกศาพินาศนี้มีอยู่หลาย" (ลาวัณย์ โชตามระ, 2527, น.235)

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

> “แพนเค้กน้ำขวดละ 9 บาท 10 บาท ถูกพิลึก ขวดหนึ่งใช้ได้ตั้งนาน แป้งแข็งอย่างอับของฝรั่งนั่นก็ใช้ได้นานหรอก แต่มันแพงเหลือใจ อย่างขนาดพอใช้ได้อับหนึ่งก็ร้อยบาทแล้ว แล้วก็ไม่ติดหน้าทนทานเหมือนแพนเค้กน้ำด้วย ทีนี้ แพนเค้กน้ำนี่เขาทำยังไง ก็เอาซิงค์อ็อกไซด์ละลายน้ำผสมสีเนื้ออ่อนๆ ออกเหลืองให้มันเข้ากันกับผิวคนไทยๆ หยดน้ำปรุงไทยลงไปให้หอมระรื่นชื่นเย็น แล้วก็กรอกใส่ขวดที่ไปกว้านซื้อมากร้านขายขวดเก่าในซอยรัชฎพันธ์ที่ชาวบ้านเรียกว่าตรอกหมอเหล็ง ถนนราชปรารถ หรือไม่ก็สั่งโรงงานแก้วให้ทำให้เลย **แล้วก็ปิดฉลากสวยๆ ข้อสำคัญก็คือฉลากต้องเป็นภาษาอังกฤษ ยิ่งฝรั่งเศสยิ่งดีใหญ่** แพนเค้กน้ำนี่พวกน้องนางบ้านนาชอบนัก เพราะทาติดหน้าดี ทนทานด้วย” (ลาวัณย์ โชตามระ, 2527, น.236, เน้นโดยผู้อ้าง)

ข้อความดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่าหญิงสาวในช่วงเวลาดังกล่าวนี้นิยมของนอกหรือสินค้าต่างประเทศ เนื่องจากสะท้อนให้เห็นจากการผลิตสินค้าที่เป็นภาษาอังกฤษหรือฝรั่งเศส ดังข้อความที่ลาวัณย์ โชตามระกล่าว อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นอีกว่าการจำหน่ายสินค้าเสริมความงามอย่างไม่มีมาตรฐานและคำนึงเรื่องความปลอดภัยนั้น รัฐยังไม่มีมาตรการในการจัดการอย่างเป็นระเบียบอันสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวของ ลาวัณย์ โชตามระ ดังความว่า “จะจับจะปราบน่ะรึ ขี่ตั๊กแตนจับช้างยังไงยังงั้นละ ถึงใครเขารู้ ว่าทำกันที่ไหน ใครเขาจะอยากบอก หาเหตุเจ็บตัวถึงบรรพบุรุษเปล่าๆ” (ลาวัณย์ โชตามระ, 2527, น.236)

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การใช้เครื่องสำอางในสังคมไทยช่วง พ.ศ. 2483-2500 นั้นยังคงนิยมการใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศ และถึงแม้ว่าสังคมไทยจะเริ่มมีพัฒนาการหรือเทคนิคในการผลิตยาที่ก้าวหน้า ซึ่งเป็นกระบวนการเริ่มต้นในการผลิตเครื่องสำอางแล้ว หากแต่การผลิตเครื่องสำอางและการบริโภคเครื่องสำอางของหญิงไทยก็ยังคงนิยมเครื่องสำอางต่างประเทศอยู่เป็นส่วนมาก ขณะเดียวกันการนิยมเครื่องสำอางจากต่างประเทศนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับอิทธิพลจากต่างประเทศในด้านการผลิตเครื่องสำอางที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ อันเป็นการแสดงให้เห็นว่ามิใช่เพียงการผลิตยาอย่างเดียวเท่านั้นที่ต่างประเทศสามารถผลิตออกมาได้ดีมีคุณภาพ เพราะเครื่องสำอางเองก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ต่างประเทศสามารถผลิตได้ดีมีประสิทธิภาพที่ยอดเยี่ยมเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ผลจากการที่ผู้คนในสังคมไทยนิยมการใช้ผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศเป็นหลัก ได้ส่งผลให้การผลิตเครื่องสำอางในไทยเองก็ต้องมีการสวมทับความเป็นต่างประเทศเข้าไปในสินค้าของตนเองด้วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการขายสินค้าหรือเพื่อยืนยันว่าสินค้าของตนเป็นของดีมีคุณภาพเทียบเท่ากับ

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

สินค้าจากต่างประเทศ โดยกระบวนการของการสวมทับนี้มีตั้งแต่การพยายามใช้การถอดเสียง และการตั้งชื่อแบรนด์เป็นภาษาอังกฤษเพื่อให้ภาพลักษณ์ของเครื่องสำอางไทยดูทันสมัยและเป็นที่ยอมรับในสังคมไทย นอกจากนี้ยังพบว่าการที่เครื่องสำอางที่ครองความนิยมในตลาดเป็นสินค้าที่ถูกนำเข้าจากต่างประเทศเป็นหลักนั้นสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามที่ปรากฏขึ้นในสังคมไทยช่วง พ.ศ. 2483-2500 กล่าวคือ สินค้าเครื่องสำอางส่วนใหญ่เป็นสินค้าประเภทเกี่ยวกับเส้นผม เช่น น้ำยาย้อมผม น้ำยาบำรุงผม น้ำยาดัดผม ตลอดจนผลิตภัณฑ์ประเภทสุขอนามัยและการรักษาความสะอาด เช่น ยาสีฟัน ผลิตภัณฑ์ดับกลิ่นกายและสบู่ เป็นต้น รวมถึงผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับน้ำหอม ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่กล่าวมาล้วนเป็นผลิตที่ถูกจำหน่ายตามห้างขายยาทั้งสิ้น เครื่องสำอางที่ถูกวางขายและได้รับความนิยมเช่นนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ขายในร้านขายยามีส่วนผสมหรือสารเคมีอันตรายทางวิทยาศาสตร์และเป็นสินค้านำเข้า โดยได้รับการประกันคุณภาพจากห้างร้านขายยาต่างๆ นอกจากนี้ยังมีเครื่องสำอางตกแต่งใบหน้าประเภทต่างๆ เช่น แป้งผัดหน้า แป้งน้ำต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศที่ได้รับความนิยมและสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามของหญิงไทยที่หันมาใส่ใจการดูแลผิวหน้าด้วยการแก้ปัญหาอันแตกต่างกัน ทั้งด้านเลือกใช้เครื่องสำอางตกแต่งใบหน้าตามลักษณะผิวของตนเอง เช่น ผิวมัน เป็นต้น รวมถึงมีการแยกประเภทของครีมรองพื้นต่างๆ เช่น แป้งน้ำและครีมผัดหน้า โดยการใส่ใจในผิวหน้าและการเลือกใช้เครื่องสำอางให้เหมาะสมกับปัญหาขของตนเองได้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามของหญิงไทยที่มีการคำนึงถึงลักษณะทางกายภาพผิวของผู้คนอันแตกต่างกัน ขณะเดียวกันการใส่ใจดูแลผิวหน้าเกี่ยวกับการเกิดสิว ก็พบว่าเริ่มเป็นปัญหาสำหรับผิวหน้าด้วยเช่นกัน และปัญหาสิวเช่นนี้จะต้องกำจัดออกจากใบหน้าเพื่อให้ตรงตามค่านิยมความงามทางสังคม อันสะท้อนให้เห็นจากโฆษณาผู้แทนจำหน่ายเครื่องสำอาง และโฆษณาเครื่องสำอางแป้งน้ำ

กล่าวโดยภาพรวมได้ว่า การศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วง พ.ศ.2483-2500 ยังคงมีการเปลี่ยนแปลงเรื่อยมา โดยภายในหลักสูตรได้มีการปรับปรุงแบ่งแผนกการศึกษาออกเป็น 10 แผนก และมีการปรับระดับการศึกษาเป็น 4 ปี โดยในหลักสูตรการศึกษาของเภสัชศาสตร์ทั้ง 8 ช่วงพบว่ามีการให้ความสำคัญกับรายวิชาชีววิทยา มาอย่างต่อเนื่องดังจะพบว่ามีวิชาชีววิทยาถูกบรรจุอยู่ในการสอนทั้ง 8 ช่วง กระนั้น ก็กล่าวได้ว่าเนื้อหาในด้านการเรียนวิทยาศาสตร์พื้นฐานนั้นไม่ได้มีพัฒนาการแต่อย่างใด มีเพียงแต่รายวิชาทางด้านภาษาอันพบว่ามีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการเพิ่มภาษาอังกฤษเข้ามาสอนในหลักสูตร นอกเหนือจากภาษาละตินที่สอนในวิชาการอ่านใบสั่งยา จนกระทั่งช่วงหลักสูตรในช่วง พ.ศ. 2483-2484 ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้วยการสอนภาษาเยอรมันแทนการสอนภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ ยังพบว่าการเรียนเภสัชศาสตร์เริ่มให้ความสำคัญกับสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มากขึ้น กล่าวคือ มีการเพิ่มรายวิชาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เช่น วิชาเศรษฐศาสตร์ วิชาจิตวิทยา และวิชาการบัญชี เป็นต้น รวมไปถึงมีการเพิ่มรายวิชาที่เป็นหมวดวิชา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เลือกและการวิจัยในช่วงปี พ.ศ.2490 เช่น มีวิชาการโฆษณาและการแต่งร้าน เป็นต้น ทั้งนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรายวิชาต่างๆ ทั้งวิชาเลือกและวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้นล้วนสอดคล้องไปกับการประกอบวิชาชีพที่หลากหลายมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้ที่เรียนจบจากหลักสูตรหวังต้องมุ่งเน้นการทำงานในโรงพยาบาลและร้านขายยาอีกต่อไป และการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเภสัชศาสตร์ที่ได้ส่งเสริมการเพิ่มรายวิชาต่างๆ อันนอกเหนือทางด้านวิทยาศาสตร์นั้นยังได้ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของตลาดยาภายในประเทศไทยอย่างกว้างขวาง อันส่งผลให้มีตำแหน่งงานรองรับนิสิตที่เรียนจบจากหลักสูตรเภสัชกรรมศาสตร์มากขึ้น กระนั้น การขยายตัวของตลาดยากลับนำมาซึ่งปัญหาการระบาดของยาปลอม โดยปัญหายาปลอมเช่นนี้ยังเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลตั้งราคาวัตถุดิบที่สูงขึ้นและประเทศไทยเข้าสู่สภาวะสงครามมหาเอเชียบูรพาอันทำให้เกิดการขาดแคลนยาขึ้นในสังคมไทย ทั้งนี้ การระบาดของยาปลอมได้นำไปสู่การค้นหาหนทางการแก้ไขผ่านการปรับปรุงกฎหมายอันเป็นองค์ความรู้ที่จะบังคับใช้ในด้านการขายยา คือ การประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พ.ศ. 2479 และประกาศใช้พระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 เพื่อแก้ไขช่องโหว่ทางกฎหมายในการขายยา โดยในพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ.2493 ได้มีการระบุตำรับยาอย่างชัดเจนในการผลิตและขายยาในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้เกี่ยวกับเภสัชศาสตร์ในสังคมไทยจะมีพัฒนาการอย่างก้าวหน้าในแง่ของการผลิตยา หากแต่ในแง่มุมของการผลิตเครื่องสำอางกลับพบว่ายังไม่มีการนำองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์เข้ามากำกับควบคุมเครื่องสำอางในประเทศไทย ดังนั้น สังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวนี้จึงยังนิยมเครื่องสำอางจากประเทศ ทั้งยังเต็มไปด้วยการนำเข้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศหลากหลายประเภท ทั้งนี้ ความนิยมเครื่องสำอางจากต่างประเทศอย่างมากเช่นนี้ยังถูกสะท้อนให้เห็นจากการผลิตเครื่องสำอางในไทยซึ่งมีกระบวนการสวมทับความเป็นสินค้าต่างประเทศให้เข้ากับสินค้าของตนเพื่อยกระดับสินค้าเครื่องสำอางของไทยด้วยการใส่ข้อความภาษาอังกฤษ นอกจากนี้ การนำเข้าสินค้าต่างประเทศนั้นยังสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับค่านิยมความงามของสังคมไทยอันล้วนให้ความสำคัญกับสุขอนามัย ความสะอาดและการแต่งหน้าตามลักษณะผิวทางกายภาพที่ต่างกัน รวมถึงการจัดการปัญหาสิวบนใบหน้า

ยุควิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง: จากวิชาเลือกสู่หลักสูตรการศึกษาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง

องค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์

ยุคสมัยถัดมาในสังคมไทยเป็นยุคสมัยที่อยู่ภายใต้การบริหารของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจได้เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากรัฐบาลไทยมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาดำเนินธุรกิจได้อย่างเสรี อีกทั้ง รัฐบาลไทยยังได้จัดร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2507) อันมี

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การคมนาคม การขนส่ง การพลังงาน และชลประทาน ซึ่งเป็นการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของประเทศในการส่งเสริมอุตสาหกรรมในลักษณะทำนองเดียวกัน ได้มีการพัฒนาและเพิ่มโอกาสในการก่อให้เกิดการสร้างงานด้วยการจัดตั้งกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ และมีการส่งเสริมการลงทุนในภาคเอกชนของต่างประเทศและภายในประเทศ ด้วยการงดอากรขาเข้าสำหรับส่วนประกอบเครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรม รวมถึงงดเว้นการเสียภาษีสำหรับผู้ที่ประกอบกิจการในรูปแบบบริษัท ห้างหุ้นส่วนต่างๆ (สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล, 2536, น.112-114)

ทั้งนี้ นโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 นั้น ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากบริบททางด้านการเมืองโลกในขณะนั้นด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ประเทศไทยในขณะนั้นกำลังเผชิญอิทธิพลจากสภาวะสงครามเย็นอันเป็นการปะทะกันระหว่างฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตยที่นำโดยสหรัฐอเมริกากับฝ่ายโลกสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ที่นำโดยสหภาพโซเวียต โดยในกรณีของประเทศไทยนั้นได้เลือกที่จะเข้าร่วมกับฝ่ายโลกเสรีและได้ดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ตามนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาสนับสนุนรัฐบาลไทยในขณะนั้น รัฐบาลไทยจึงดำเนินการปรับเปลี่ยนแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนบทบาทของสภาเศรษฐกิจแห่งชาติตามคำแนะนำของธนาคารโลก จนนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1

ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ของรัฐบาลได้ทำให้การศึกษาได้รับการพัฒนาควบคู่ไปด้วย โดยมีการดำเนินการแบ่งระยะการศึกษาเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกจะพัฒนาการศึกษาระดับอาชีวะศึกษา ส่วนระยะที่สองจะเป็นการพัฒนาการศึกษาในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ ได้มีการขยายการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.4) จากภาคบังคับ 4 ปี เป็น 7 ปี เพื่อให้ผู้คนมีรากฐานการศึกษาที่ดีขึ้น รวมถึงยังส่งเสริมให้ผู้คนที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถเข้าศึกษาและสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษาได้มากขึ้น อีกทั้งการขยายตัวของระบบการศึกษาเช่นนี้ยังส่งผลให้มีการขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาทั่วประเทศด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ การขยายตัวทางด้านการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา อาชีวะ มัธยมศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 นั้นยังได้รับการสานต่อมาจนถึงช่วงสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งได้มีการวางแผนการศึกษาด้วยการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) เพื่อขยายการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะในแง่ขององค์ความรู้ที่จะให้ความสำคัญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และแก้ไขปัญหาจำนวนโรงเรียนไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน รวมถึงขยายการศึกษาในระดับอุมดมศึกษาเพื่อรองรับนักเรียนจากระดับสามัญศึกษาให้เพียงพอต่อตลาดแรงงานไทยขณะนั้น อีกทั้งรัฐบาลยังให้มีการทดลองระบบโรงเรียนมัธยมแบบประสมเพื่อแก้ไขปัญหาในการเรียนระดับ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

มัธยมศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของแรงงานในอนาคต และสามารถให้นักเรียนเลือกเรียนได้ตามความสนใจของตนเอง (จิตตมาศ จิระสถิตย์พร, 2560, น.54-55, 59) นอกจากนี้ การดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 ยังส่งผลให้การศึกษาเภสัชศาสตร์มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น อันเป็นผลมาจากการที่กระทรวงสาธารณสุขได้ออกนโยบายที่ต้องการจะเพิ่มบุคลากรทางด้านเภสัชกรที่สามารถปฏิบัติงานตามร้านขายยาเพื่อสร้างความปลอดภัยต่อผู้ที่ใช้ยาในการรักษาให้มากขึ้น แต่กระนั้น ในช่วงเวลานั้นคณะเภสัชศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกลับยังไม่สามารถขยายสถานที่และรับนักศึกษาเพิ่มได้ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ได้เสนอให้บรรจุโครงการจัดตั้งคณะเภสัชศาสตร์เข้าไปอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะที่ 2 โดยโครงการที่ถูกเสนอเข้าไปนี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและส่งผลให้มีการประกาศพระราชกฤษฎีกาตั้งคณะเภสัชศาสตร์ขึ้นที่พญาไทในสังกัดมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นคณะเภสัชศาสตร์แห่งที่สองของประเทศไทย (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.44) นอกจากนี้ ในช่วงเวลาทศวรรษ 2500 ยังพบว่ามีปัจจัยภายในที่ส่งเสริมให้การเรียนการสอนภายในคณะเภสัชศาสตร์ถูกยกระดับความรู้ กล่าวคือ ปี พ.ศ.2508-2509 มีเหล่าอาจารย์ภายในคณะเภสัชศาสตร์ได้รับทุนเดินทางไปศึกษาต่อณต่างประเทศและกลับมาสอนนิสิตคณะเภสัชศาสตร์ อันเป็นการยกระดับความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ให้เทียบเท่าต่างประเทศและทำให้การเรียนการสอนภายในคณะเภสัชศาสตร์มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มากขึ้น โดยมีอาจารย์ที่ได้รับทุนต่อไปนี้

> “นางสาวสดใส รมิตานนท์ อาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ได้รับทุนของศูนย์ตะวันออก-ตก ไปศึกษาปริญญาโททางสาขา Food Science ที่มหาวิทยาลัยฮาวาย เป็นเวลา 2 ปี 3 เดือน ได้เดินทางกลับเมื่อวันที่ 28 กันยายน พ.ศ.2508 ประจำอยู่แผนกเภสัชวิทยา คณะเภสัชศาสตร์
>
> นางสาวลิ้นจี่ หวังวีระ ได้ศึกษาปริญญาโททางเภสัชกรรม มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ได้รับทุนขององค์กร สปอ. ไปศึกษาปริญญาโททางเภสัชกรรม ในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศฟิลิปปินส์ เป็นเวลา 2 ปี 6 เดือน ได้เดินทางกลับมาเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2509 ประจำอยู่แผนกเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์
>
> นางเฉลา ลิมปินันท์ อาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ไปประชุม International Pharmacological ที่เมืองเซาเปาโล ประเทศบลาซิล ดูงานผลิตเวชภัณฑ์ของบริษัท เลอเปอตี้ (อิตาลี) และไบเออร์ (เยอรมัน) ดูงานการสอนและด้านวิจัยเกี่ยวกับสรีรวิทยาและเภสัชวิทยา ที่อเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ละสวิส เป็นเวลา 2 เดือน ออกเดินทางเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2509 เดินทางกลับประเทศไทยเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2509

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

นางสาวถนอมศรี เตรียมสกุล อาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ได้รับทุน สปอ. ไปศึกษาปริญญาโทในวิชา พฤกษเคมี ณ ประเทศฟิลิปปินส์ เดินทางไปเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2509 (ฉวี บุนนาคและ สุทิน สารเศรษฐ์ศิริ, 2509, น.78-81)

กระนั้น แม้ว่าจะมีการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติมาอย่างต่อเนื่องถึงสองฉบับ แต่การดำเนินการเช่นนี้ก็ยังมิได้แก้ไขปัญหาในเรื่องของการศึกษามากเพียงพอ เพราะสังคงไทยในขณะนั้นก็ยังต้องเผชิญกับทั้งสภาวะการว่างงานของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา รวมถึงปัญหาอัตราการเติบโตของผู้คนที่เพิ่มมากขึ้นและทำให้มีผู้คนต้องการเข้าระบบการศึกษาทวียิ่งขึ้น ปัญหาดังกล่าวนี้จึงต้องถูกแก้ไขด้วยการพัฒนาระบบการศึกษาผ่านการดำเนินการในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2513-2515) อันนำไปสู่การขยายการศึกษาให้เพียงพอต่อจำนวนประชากรที่เกิดขึ้นภายในประเทศ (จิตตมาศ จิระสถิตย์พร, 2560, น.55) ทั้งนี้ กล่าวได้ว่า นอกจากจะมีการขยายระบบการศึกษาระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษาแล้ว ในระดับอุดมศึกษาได้มีการขยายตัวมากยิ่งขึ้นเช่นกัน อันเป็นผลมาจากการขยายตัวทางด้านการศึกษาในระดับพื้นฐาน ทำให้มีนักเรียนเพียงพอต่อความต้องการของรัฐบาล ซึ่งเป็นมาตรการที่กระทำไปเพราะรัฐบาลในขณะนั้นต้องการแรงงานจำนวนมากเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้จำนวนนักเรียนที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นนั้น ส่วนใหญ่แล้วก็เป็นนักเรียนในระดับชนชั้นกลาง ซึ่งถือได้ว่ามีฐานะทางสังคมที่ดี และส่งผลให้เกิดการขยายตัวในระดับอุดมศึกษาตามไปด้วย (จิตตมาศ จิระสถิตย์พร, 2560, น.77) ส่วนในแง่ของการเรียนด้านเภสัชศาสตร์นั้นพบว่า หลังจากนั้นยังมีมหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรเภสัชศาสตร์เพิ่มขึ้นหลากหลายแห่ง เช่น คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2509 โดยคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถูกตั้งขึ้นในคณะแพทยศาสตร์และต่อมาในปี พ.ศ. 2515 จึงได้ถูกเลื่อนฐานะขึ้นเป็นคณะเภสัชศาสตร์ ทั้งนี้ กล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้กลายเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในภาคเหนือที่มีการก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ โดยสาเหตุที่ตั้งคณะเภสัชศาสตร์ที่แรกในจังหวัดเชียงใหม่เพราะต้องการพัฒนาการศึกษาและอาชีพทางภาคเหนือ โดยมีเป้าหมายว่าจะต้องเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ของภูมิภาคอันเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, 44) จากนั้นในเวลาต่อมาคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ก็ได้ถูกก่อตั้งขึ้นและเปิดรับนักศึกษาอย่างทางการในปี พ.ศ. 2512 (จอมจิน จันทรสกุล, 2549,น.193-194) ในช่วงทศวรรษถัดมาก็มีการเปิดหลักสูตรเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และหลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิตในคณะวิทยาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตนครปฐมใน พ.ศ.2521 (สจช. ร.9 ทม.0201.13/4. น.1, 14) ก่อนที่หลักสูตรเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นจะถูกก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2523 และในช่วงทศวรรษเดียวกันก็มีการก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรในปี พ.ศ. 2528 (จอมจิน จันทรสกุล, 2549, น.194) โดยคณะเภสัชศาสตร์ของ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

มหาวิทยาลัยขอนแก่นและมหาวิทยาลัยศิลปากรนั้นจะมุ่งเน้นหลักสูตรด้านเภสัชกรรมชุมชน นอกจากนี้ยังมีมหาวิทยาลัยเอกชนที่เปิดหลักสูตรเภสัชศาสตร์อีก 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยรังสิต จังหวัดปทุมธานี ที่เปิดหลักสูตรในปี พ.ศ. 2530 โดยเน้นด้านเภสัชกรรมชุมชนและการผลิตเภสัชกรในร้านขายยา รวมทั้งมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสมุทรปราการ ก็ได้จัดตั้งหลักสูตรเภสัชศาสตร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2536 โดยเน้นการผลิตนักศึกษาเพื่อเพิ่มจำนวนเภสัชกรสาขาต่างๆ (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, 45) อย่างไรก็ดี แม้จะมีการขยายตัวของหลักสูตรเภสัชศาสตร์ออกไปอย่างกว้างขวาง กระนั้น การขยายตัวด้านการศึกษาเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่างๆ ภายในประเทศก็มิได้ทำให้องค์ความรู้ด้านเครื่องสำอางมีสถานะชัดเจนอยู่ในหลักสูตรเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย อีกทั้ง ถึงแม้ว่าในช่วงกลางทศวรรษ 2510 จะมีความพยายามในการผลักดันให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางเป็นการเฉพาะและเป็นองค์ความรู้ที่บังคับใช้ในเชิงกฎหมายแล้วก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่ายังไม่มีหลักสูตรความรู้ด้านเครื่องสำอางที่ชัดเจนในคณะเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเกิดขึ้นมาแต่อย่างใด

การขยายตัวทางด้านสถาบันการศึกษาในด้านของคณะเภสัชศาสตร์ที่กระจายไปอยู่ในมหาวิทยาลัยในภูมิภาคต่างๆ ของไทยนั้นย่อมเป็นการชี้ให้เห็นว่าองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ได้ถูกให้ความสำคัญในสังคมไทย กระนั้น ในอีกแง่หนึ่ง องค์ความรู้ด้านเภสัชกรรมศาสตร์ที่กระจายตัวไปอยู่ตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศไทยก็ถูกมุ่งเน้นในด้านการเรียนการสอนที่แตกต่างกันไป ดังที่ปรากฏให้เห็นในการเรียนการสอนของคณะเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่นและมหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้งนี้ ในด้านของการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ก็ถูกมุ่งเน้นในทิศทางที่แตกต่างออกไปเช่นกัน โดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการศึกษาทางด้านเภสัชศาสตร์ในมหาวิทยาแพทยศาสตร์นับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา คือ การขยายการศึกษาเป็น 5 ปี อีกทั้งการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงการศึกษาด้านเภสัชศาสตร์ในช่วงเวลานี้ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 8 ช่วงดังต่อไปนี้ โดยการศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วงแรกในปี พ.ศ.2500-2506 จะมีการเรียนที่เพิ่มบรรจุรายวิชาดังต่อไปนี้ คือ ชั้นปีที่ 1 จะเรียนที่คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์อันมีการเพิ่มบรรจุวิชาคณิตศาสตร์ (Mathematic) วิชาฟิสิค์ (Physics) วิชาอนินทรีย์เคมีทั่วไป (General Inorganic Chemistry) วิชาเคมีวิเคราะห์ไทยคุณภาพ (Qualitative Analysis) วิชาสัตววิทยาและกายวิภาคเปรียบเทียบ (Zoology and Comparative Anatomy) วิชาเภสัชศาสตร์สัมพันธ์และประวัติเภสัชกรรม (Pharmacy Orientation and History) วิชาคำนวณเภสัชกรรม I (Pharmaceutical Calculation I) วิชาเทคนิคเภสัชกรรม (Pharmaceutical Technology) วิชาจิตวิทยา (Physical) และวิชาพลศึกษา I (Physical Education I) ต่อมาในชั้นปีที่ 2 เพิ่มบรรจุวิชาภาษาอังกฤษ II (English II) วิชาเภสัชกรรมหัตถการ (Operative Pharmacy I) วิชาสถิติ (Statistics) วิชาอนินทรีย์เภสัชเคมี (Inorhanic Pharmaceutical Chemistry) วิชาเคมีวิเคราะห์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) วิชาสังคมวิทยา (Sociology) วิชาพฤกษศาสตร์ทั่วไปและการจำแนกพวก (General and Systematic Botany) วิชากายวิภาคศาสตร์ของมนุษย์ (Human Anatomy) และวิชาพลศึกษา II (Physical Education II) ต่อมาชั้นปีที่ 3 เพิ่มบรรจุวิชาเภสัชกรรมและเคมีของยา I (Pharmacy and Chemistry of Medicinals I) วิชาเภสัชกรรมหัตถการและการจ่ายยาตามใบสั่ง (Operative Phamacy and Prescription Filling) วิชาจดหมายธุรกิจ (Business Correspondence) วิชาเศรษฐศาสตร์ (Economics) วิชาอินทรีย์เภสัชเคมี (Organio Pharmaceutical Chemistry) วิชาชีวเคมีแห่งพืช (Plant Biochemistry) วิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ (Medicinal Analysis) วิชามิชญวิทยาแห่งพืช (Plant Histology) วิชาพืชเศรษฐกิจ (Economic Botany) วิชาสรีระวิทยา (Human Physiology) วิชาปัจจุบันพยาบาล (First Aid) และวิชาบัคเตรีวิทยา (Bacteriology) ต่อมาชั้นปีที่ 4 มีการเรียนวิชาเภสัชกรรมกายภาพ (Physical Pharmacy) วิชาเภสัชกรรมประดิษฐ์ (Dispensing Pharmacy) วิชาเภสัชกรรมและเคมีของยา II (Pharmacy and Chemistry Medicinals II) วิชาเภสัชธุรกิจ (Phermacy Administration) วิชาชีวเคมี (Biochemistry) วิชาเภสัชวิทยาและพิษวิทยา (Pharmacology and Toxicology) วิชาบรรณารักษศาสตร์ (Library Sciences) และวิชาพยาธิวิทยาคลินิก (Clinical Pathology) ส่วนในชั้นปีสุดท้าย คือ ชั้นปีที่ 5 จะมีการเรียนวิชาเภสัชพิเศษภัณฑ์ (Pharmaceutical Specialties) วิชาเภสัชอุตสาหกรรม (Manufacturing Pharmacy) วิชาเภสัชกรรมอาชีพ (Professional Pharmacy) วิชาชีวะวัตถุ (Biological Products) วิชาเภสัชวิทยา II (Pharmacology II) วิชาสาธารณสุข (Public Health) และการฝึกงาน (Professional Practice) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.351-354) ทั้งนี้ กล่าวได้ว่าในช่วงแรกนี้ การศึกษาเภสัชศาสตร์มีการเพิ่มบรรจุรายวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์หลากหลายวิชา โดยเฉพาะวิชาสัตวิทยาและกายวิภาคเปรียบเทียบที่มีการบรรจุในหลักสูตรในช่วงแรกนี้อันสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนที่เริ่มให้ความสำคัญกับการผลิตยาในสัตว์ รวมถึงการเพิ่มบรรจุวิชาอื่นๆ ทางด้านวิทยาศาสตร์ ที่พบว่ามีการขยายรายวิชาจำนวนมากเพื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤกษศาสตร์ ชีววิทยาและเคมี โดยเฉพาะในหลักสูตรช่วงแรกนี้ที่มีการบรรจุวิชามิชญวิทยาแห่งพืชเป็นครั้งแรกอันเป็นการเรียนเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือในการตัดชิ้นเนื้อของพืชต่างๆ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ในช่วงเวลานี้ได้มีการใช้เครื่องมือเข้ามาในการเรียนเกี่ยวกับพืชอย่างทางการแล้ว นอกจากนี้การเรียนการสอนภายในหลักสูตรยังรวมถึงการบรรจุวิชาต่างๆ อันนอกเหนือวิทยาศาสตร์ เช่น จดหมายธุรกิจ บรรณารักษและพลศึกษา อันเป็นวิชาที่ทำให้การเรียนเภสัชศาสตร์มีความหลากหลายและส่งเสริมให้นิสิตผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ดังกล่าวนี้เข้ากับเภสัชศาสตร์

ต่อมาการศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วงปี พ.ศ. 2502-2508 ยังได้ดำเนินการเรียนการสอนดังนี้ การเรียนในชั้นปีที่ 1 ได้มีการเพิ่มบรรจุรายวิชาอนินทรีย์เคมีทั่วไปและเคมีวิเคราะห์โดยคุณภาพ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(General Chemidtry and Semimicroanalysis) และวิชาเภสัชศาสตร์สัมพันธ์ (Pharmacy Orientation) ชั้นปีที่ 2 เพิ่มบรรจุวิชาเทคนิคเภสัชกรรม (Pharmaceutical Technology) และวิชาสังคมวิทยา (Sociology) ชั้นปีที่ 3 มีการเพิ่มรายวิชาเคมีวิเคราะห์เชิงปริมาณและการจัดมาตรฐานเภสัชภัณฑ์ (Quantitative Analysis and Pharmaceutical standardization) และวิชาสรีระวิทยา (Physiology) ชั้นปีที่ 4 เรียน วิชาการบริหารเภสัชกิจ (Pharmacy Administration) วิชาเภสัชวินิจฉัย (Pharmacognosy) วิชาเภสัชวิทยา (Pharmacology) และวิชาการบัญชี (Accounting) ส่วนชั้นปีสุดท้ายคือชั้นปีที่ 5 เรียนวิชานิติเภสัชกรรม (Pharmaceutical Jurisprudence) วิชายาเตรียมปราศจากเชื้อ (Sterile Preparations) วิชาการประเมินคุณค่าของยา (Drug Evaluation) วิชาอินทรีย์เภสัชเคมี (Organic Pharmaceutical Chemistry) และวิชาเลือก (Electives) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.354-357) โดยจะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนหลักสูตรช่วงเวลานี้มีการเปลี่ยนแปลงรายวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์น้อยมาก หากแต่มีการเพิ่มบรรจุวิชาทางด้านสังคมศาสตร์เข้ามา เช่น วิชาสังคมศาสตร์ วิชาการบัญชี เป็นต้น อันสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับรายวิชาทางด้านสังคมศาสตร์มากขึ้น

หลังจากนั้นในการศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วงปี พ.ศ. 2504-2512 ในส่วนของชั้นปีที่ 1 ไม่ได้มีการเพิ่มบรรุจรายวิชาใดเข้ามา และยังเรียนเหมือนหลักสูตรก่อนหน้าทุกวิชา ชั้นปีที่ 2 มีการเพิ่มบรรจุวิชาพฤกษศาสตร์ (General Botany) และวิชาเคมีฟิสิกาล (Physical Chemistry) ชั้นปีที่ 3 เรียนวิชาเภสัชศาสตร์สัมพันธ์ (Pharmacy Orientation) วิชาอนินทรีย์เภสัชเคมีและเคมีวิเคราะห์เชิงประมาณ (Inorganic Pharmaceutical Chemistry and Quantitative Analysis) วิชาจุลชีววิทยา (Microbiology) วิชาจิตวิทยา (Psychology) วิชาเภสัชผลิตภัณฑ์ (Pharmaceutical Prepartions) และวิชาอาเทศวิชาชีพ (Professional Communication) หากแต่รายวิชานี้ถูกยกเลิกไปในปีพ.ศ. 2507 นอกจากนี้ยังมีการเรียนวิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ (Pharmaceutical Botany) วิชาคำนวณเภสัชกรรมและละติน (Pharmaceutical Calculation & Latin) และวิชาวรรณกรรมเภสัชศาสตร์และห้องสมุด (Pharmacy Literature & Library) โดยวิชาวรรณกรรมเภสัชศาสตร์และห้องสมุดนั้นได้มีการผนวกรวมเข้ากับวิชา Pharmacy Orientation ในช่วงปี พ.ศ. 2507 ชั้นปีที่ 4 เรียนวิชาเภสัชเวท (Pharmacognosy) วิชาชีวเคมี (Biochemistry) วิชาการสอบเนื้อยา (Drug Assay) โดยรายวิชาการสอบเนื้อยามีการเปลี่ยนชื่อวิชาจากชื่อการสอบเนื้อยากลายเป็น เคมีวิเคราะห์เชิงประมาณและการจัดเภสัชมาตรฐานตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2508 ส่วนชั้นปีที่ 5 เรียนวิชาเภสัชกรรมประดิษฐ์ (Dispensing Pharmacy) วิชาอินทรีย์เภสัชเคมี (Organic Pharmaceutical Chemistry) วิชาเภสัชกรรมสถานพยาบาล (Hospital Pharmacy) และวิชาเลือก (Electives) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.357-359) ทั้งนี้ ในหลักสูตรช่วงนี้ได้มีการเพิ่มวิชาการสอบเนื้อยาเป็นครั้งแรก อันสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาตัวยาโดยมีการตรวจสอบคุณภาพของเนื้อยา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

อย่างเข้มข้นมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า มีรายวิชาวรรณกรรมเภสัชศาสตร์และห้องสมุด และวิชาอาเทศวิชาชีพ อันปรากฏครั้งแรกในหลักสูตรช่วงนี้ด้วยเช่นกัน อีกทั้งการเพิ่มบรรจุรายวิชาเภสัชผลิตภัณฑ์อันสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนเกี่ยวกับการตั้งสูตรตำรับยาตามกระบวนการทางเภสัชศาสตร์ เช่น ยาเม็ด ยาน้ำ เป็นต้น รวมถึงในหลักสูตรช่วงที่สามนี้ยังสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ด้วยการเรียนเภสัชเวท ที่เป็นวิชาการวิจัย การสกัดหรือการจำแนกเกี่ยวกับพืชเพื่อนำมาผลิตยาและนำมาสร้างผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ จนกล่าวได้ว่ารายวิชาเภสัชเวทได้กลายเป็นหนึ่งในรายวิชาที่สำคัญในการเรียนเภสัชศาสตร์

การศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วงปี พ.ศ. 2508-2515 ได้มีการดำเนินการเรียนการสอนในชั้นปีที่ 1 โดยจะเรียนที่คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (เปลี่ยนชื่อจากมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์) โดยมีการเพิ่มบรรจุวิชา เรียนวิชาฟิสิกาลเคมี-อนินทรีย์เคมี (Physical and Inorganic Chemistry) วิชาเคมีวิเคราะห์ (Analytical Chemistry) วิชาอินทรีย์เคมี (Organic Chemistry) วิชาจิตวิทยา (Psychology) ต่อมาชั้นปีที่ 2 มีการเพิ่มบรรจุวิชาเคมีฟิสิกาล-อินทรีย์เคมี (Physical and Organic Chemistry) วิชาเคมีวิเคราะห์-ชีวเคมี (Analytical and Biological Chemistry) วิชาฟิสิคส์ (General Physics) วิชาคณิตศาสตร์ (Mathematics) วิชากายวิภาคเปรียบเทียบ (Comparative Anatomy) วิชาพฤกษศาสตร์ (General Botany) ต่อมาชั้นปีที่ 3 มีการเพิ่มบรรจุวิชาคำนวณเภสัชกรรมและละติน (Pharmaceutical Calculation & Latin) วิชาเทคนิคเภสัชกรรมและผลิตภัณฑ์ยาเตรียม (Pharmaceutical Technology & Preparations) วิชาสังคมวิทยา (Sociology) วิชาเภสัชอนินทรีย์เคมี (Inorganic Pharmaceutical Chemistry) วิชาชีวเคมี (Biochemistry) วิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ (Pharmaceutical Botany) วิชากายวิภาคและสรีระวิทยา (Human Anatomy and Physiology) ต่อมาชั้นปีที่ 4 มีการเพิ่มบรรจุวิชาเคมีวิเคราะห์โดยปริมาณและการจัดเภสัชมาตรฐาน (Quantitative Analysis and Pharmaceutical Standardzation) วิชาจุลชีววิทยา (MicroBiology) วิชาสาธารณสุข (Public Health) ต่อมาชั้นปีที่ 5 มีการเพิ่มบรรจุวิชาการบัญชี (Accounting) วิชาการบริหารเภสัชกิจ (Pharmacy Administration) วิชาอินทรีย์เภสัชเคมี (Organic Pharmaceutical Chemistry) วิชาเภสัชวิทยา II (Pharmacology II) วิชาพิษวิทยา (Toxicology) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.360-362) กล่าวได้ว่าในการเรียนเภสัชศาสตร์ช่วงที่สี่นี้การเรียนในปีสุดท้ายจะพบว่าไม่ได้มีการส่งนิสิตไปฝึกงานเหมือนกับในช่วงหลักสูตรก่อนหน้า อีกทั้งยังมีการรวมรายวิชาเข้าด้วยกัน เช่น วิชาเคมีวิเคราะห์-ชีวเคมี วิชาเคมีฟิสิกาล-อินทรีย์เคมี อันเป็นเนื้อหารายวิชาเดียวกัน ขณะเดียวกันพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงในเรื่องของชื่อภาษาอังกฤษของรายวิชาสรีระวิทยาในหลักสูตรก่อนหน้ามาให้กลายมาเป็นวิชากายวิภาคและสรีระวิทยาและมีชื่อภาษาอังกฤษ คือ Human Anatomy and Physiology (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.359) นอกจากนี้ยังมีการแยกรายวิชาที่เคยผนวกสอนไว้ในรายวิชาเดียวกัน เช่น วิชาพิษวิทยากับวิชาเภสัช

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วิทยา กล่าวได้ว่าหลักสูตรในช่วงที่สี่มีการเพิ่มรายวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์ อีกทั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของรายชื่อวิชาต่างๆ

ต่อมาการศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ.2508-2518 การเรียนการสอนในชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 จะเรียนที่คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และตั้งแต่ชั้นปีที่ 3 เป็นต้นไปจะโอนรายวิชาต่างๆมาสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้รายวิชาของชั้นปีที่ 1-4 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลง ต่อมาในชั้นปีที่ 5 มีการเพิ่มบรรจุวิชาอินทรีย์เภสัชเคมี Organic Pharmaceutical Chemistry) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.363-365) กล่าวได้ว่าหลักสูตรช่วงที่ห้านี้ในชั้นปีที่ 1-4 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรายวิชาแต่อย่างใด มีเพียงชั้นปีที่ 5 เพิ่มรายวิชาอินทรีย์เภสัชเคมีเข้าในหลักสูตรเภสัชศาสตร์

ต่อมาการศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2513-2521 ได้มีการปรับเปลี่ยนรายวิชาดังต่อไปนี้ โดยชั้นปีที่ 1 ให้เรียนที่เตรียมเภสัชศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งยังมีการเพิ่มบรรจุวิชาภาษาอังกฤษ (English I) วิชาแคลคูลัส I (calculus I) วิชาเคมีทั่วไป I (General Chemistry I) วิชาฟิสิกซ์ I (General Physics I) วิชาสัตววิทยา (General Zoology) วิชาภาษาอังกฤษ II (English II) วิชาแคลคูลัส II (calculus II) วิชาเคมีทั่วไป II (General Chemistry II) วิชาฟิสิกซ์ II (General Physics II) วิชาพฤกษศาสตร์ (General Botany) ต่อมาชั้นปีที่ 2 เพิ่มบรรจุเรียนวิชาภาษาอังกฤษ III (English III) วิชาสถิติ (Elementary Chemistics) วิชาสังคมวิทยา (Introduction to the Study of Society) วิชาอินทรีย์เคมี (Organic Chemistry) วิชาสัณฐานวิทยาและการจำแนกพืช (Plant Morphology and Idenfification) วิชาการบริหารธุรกิจ (Introduction to Business Administration) ต่อมาชั้นปีที่ 3 ให้เรียนที่คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีการเพิ่มบรรจุวิชาคำนวณเภสัชกรรมและผลิตภัณฑ์ยาเตรียม (Pharmaceutical Calculation and Preparations) วิชาเภสัชกรรม I (Pharmaceutics I) วิชาเภสัชชีวเคมี I (Biopharmaceutical Chemistry I) วิชากายวิภาคศาสตร์ของมนุษย์ (Human Anatomy) วิชาสรีรวิทยา I (Physicology I) วิชาเภสัชกรรม II (Pharmaceutics II) วิชาเภสัชชีวเคมี II (Biopharmaceutical Chemistry II) วิชาสาธารณสุข (Public Health) วิชาสรีรวิทยา II (Physiology II) ต่อมาชั้นปีที่ 4 เพิ่มบรรจุวิชาเภสัชกรรม III วิชาการบัญชี (Accounting) วิชาเภสัชวิเคราะห์ I (Pharmeceutical Analysis I) วิชาเภสัชเวท I (Pharmacognosy I) วิชาเภสัชกรรม IV (Pharmaceutics IV) วิชาเภสัชกรรมชีวภาพ (Eiopharmaceutics) วิชาเภสัชวิเคราะห์ II (Pharmeceutical Analysis II) วิชาเภสัชเวท II (Pharmacognosy II) วิชาจุลชีววิทยา II (Microbiology II) วิชาเภสัชวิทยา II (Pharmacology II) ต่อมาชั้นปีที่ 5 ได้มีการเพิ่มบรรจุวิชาเภสัชอินทรีย์เคมี I (Organic Pharmaceutical Chemistry) วิชาเภสัชอุตสาหกรรม I (Manufacturing Pharmacy I) วิชาเภสัชวิทยาคลินิก I (Clinical Pharmacology I) วิชาพิษวิทยา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(Toxicology I) วิชาเภสัชกรรมประดิษฐการ II (Dispensing Pharmacy II) วิชาเภสัชกรรมสถานพยาบาล (Hospital Pharmacy) วิชานิติเภสัชกรรม (Pharmaceutical Jurisprudence) วิชาเภสัชอุตสาหกรรม II (Manufacturing Pharmacy II) วิชาเภสัชอินทรีย์เคมี II (Organic Pharmaceutical Chemisstry II) วิชาเภสัชวิทยาคลินิก II (Clinical Pharmacology II) วิชาพิษวิทยา II (Toxicology II) (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.366-370) กล่าวได้ว่าหลักสูตรช่วงที่หกนี้มีการเปลี่ยนแปลงด้วยการแบ่งรายวิชาที่ใช้ในการเรียการสอนออกเป็นรายวิชาที่ 1-3 เช่น วิชาเคมี 1 เรียนในชั้นปีที่ 1 ส่วนวิชาเคมี 2 ก็ให้เรียนในชั้นปีที่ 2 โดยการแบ่งเนื้อหาในการเรียนออกเป็นส่วนๆ เช่นนี้เป็นการแบ่งเพื่อให้นิสิตผู้เรียนสามารถต่อยอดการเรียนในรายวิชาต่างๆ อย่างต่อเนื่องกัน อีกทั้งพบว่ามีการเรียนวิภาคศาสตร์ของมนุษย์อันเป็นรายวิชาเกี่ยวกับร่างกายของมนุษย์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักถึงการผลิตยาที่ให้ความสำคัญต่อร่างกายมนุษย์ นอกจากนี้ การเรียนวิชาเภสัชวิทยาคลินิกในหลักสูตรช่วงที่หกยังสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการตระหนักถึงผลข้างเคียงในการใช้ยาต่อร่างกายผู้คนด้วยเช่นกัน อีกทั้ง ในหลักสูตรช่วงที่หกนี้ยังมีการบรรจุวิชาแคลคูลัสลงในการเรียนการสอนเป็นครั้งแรกตั้งแต่เริ่มมีการเรียนเภสัชศาสตร์ จึงกล่าวได้ว่าการเพิ่มวิชาแคลคูลัสเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนเภสัชศาสตร์เริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการคำนวณตัวเลขต่างๆ มากขึ้น

ต่อมาการเรียนเภสัชศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2517-2523 นั้นการเรียนการสอนในชั้นปีที่ 1 มีการบรรจุวิชาเคมีทั่วไปปฏิบัติการ (General Chemistry Laboratory) วิชาชีววิทยา I (General Biology I) ชั้นปีที่ 2 มีการบรรจุรายวิชาสถิติ (Elementary Statistics) วิชาเคมีฟิสิกาล (Physical Chemistry) วิชาจิตวิทยา (Phyhology) วิชาการประชาสัมพันธ์ (Introduction to Public Relation) วิชาอินทรีย์เคมี II (Organic Chemistry II) วิชาอินทรีย์เคมีปฏิบัติการ (Organic Chemistry Laboratory) วิชาสัณฐานวิทยาและการจำแนกพืชปฏิบัติการ (Plant Morphology and Identification Laboratory) วิชาชีววิทยาของเซลล์ (Cell Biology) วิชาชีววิทยาของเซลล์ปฏิบัติการ (Cell Biology Laboratory) วิชาเศรษฐศาสตร์ (Principle of Economics) วิชาตรรกวิทยา (Introduction to Logic) ชั้นปีที่ 3 มีการบรรจุวิชาชีวเภสัชศาสตร์ปฏิบัติการ I (Bio pharmacy Laboratory I) วิชาเภสัชศาสตร์ปฏิบัติการ II (Biopharmacy Laboratory II) ส่วนในชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่ 5 พบว่าไม่มีการบรรจุรายวิชาใดเพิ่มเข้ามา (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 371-375) โดยกล่าวได้ว่าการศึกษาเภสัชศาสตร์ในหลักสูตรช่วงที่เจ็ดนี้มีการเพิ่มรายวิชาเพียงแค่ชั้นปีที่ 1 จนถึงชั้นปีที่ 3 หากแต่นับตั้งแต่ชั้นปีที่ 4 ถึงชั้นปีที่ 5 ไม่พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงรายวิชาแต่อย่างใด ทั้งนี้ หลักสูตรดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าให้ความสำคัญกับวิชาทางด้านชีววิทยาเป็นอย่างมาก อันมีการขยายรายวิชาเพิ่มเข้ามา เช่น วิชาชีววิทยาของเซลล์ วิชาชีววิทยาของเซลล์ปฏิบัติการ โดยการมุ่งเน้นเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรในช่วงที่เจ็ดเป็นการเรียนเภสัชศาสตร์ที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับเซลล์ของพืชเพื่อนำมาผลิตยาในทางเภสัชศาสตร์ อันเป็นพืชพรรณจากธรรมชาติ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

หลังจากนั้นการศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2520-2525 ได้มีการเรียนการสอนดังต่อไปนี้ โดยชั้นปีที่ 1 ได้มีการเพิ่มบรรจุวิชาฟิสิกซ์ปฏิบัติการ I (General Physics Laboratory I) วิชาชีววิทยาปฏิบัติการ II (General Biology II) วิชาภาษาอังกฤษ II (English II) วิชาฟิสิกซ์ปฏิบัติการ II (General Physics Laboratory II) วิชาชีววิทยา (General Biology I) วิชาชีววิทยาปฏิบัติการ I (General Biology I) ชั้นปีที่ 2 ได้มีการเพิ่มบรรจุวิชาอารยธรรม (Civilization) วิชามนุษย์และสังคม (Man and Society) วิชาอินทรีย์เคมี (Organic Chemistry) วิชาอินทรีย์เคมีปฏิบัติการ (Organic Chemistry Laboratory) วิชาเศรษฐศาสตร์ (Principle of Economics) ส่วนชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่ 5 พบว่าไม่ได้มีการเพิ่มบรรจุวิชาใดเข้ามา (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.376-380) กล่าวได้ว่าช่วงหลักสูตรช่วงที่แปดนี้มีการเพิ่มรายวิชาอารยธรรมเข้ามา รวมถึงวิชาในหมวดสังคมศาสตร์ เช่น วิชามนุษย์และสังคม อันเป็นรายวิชาที่อยู่นอกเหนือการเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนเภสัชศาสตร์ในช่วงที่แปดอันมุ่งเน้นให้นิสิตผู้เรียนสามารถการบูรณาการความรู้ต่างๆ มาใช้ในการประกอบวิชาชีพต่อไป

จึงอาจกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า องค์ความรู้ในการเรียนเภสัชศาสตร์ช่วง พ.ศ. 2500-2528 นั้น พบว่าให้ความสำคัญกับการเรียนทางด้านชีววิทยา รวมถึงการผสมผสานในการเรียนด้านเภสัชศาสตร์และการเรียนทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ เนื่องจากมีการเรียนเกี่ยวกับเซลล์พืชต่างๆ วิธีการสกัดสารจากพืช การใช้ยาให้สัมพันธ์กับผู้ป่วยด้วยการเรียนวิชากายวิภาคศาสตร์ และการวิเคราะห์สารพิษต่างๆ ในรายวิชาพิษวิทยา นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ มีการเพิ่มหมวดรายวิชาทางด้านคณิตศาสตร์ รวมถึงหมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ซึ่งแตกต่างไปจากหลักสูตรก่อนหน้าที่ไม่มีการบรรจุรายวิชาเหล่านี้เข้ามาในการเรียนการสอน โดยรายวิชาที่เพิ่มเข้ามานั้น ยกตัวอย่างได้ เช่น รายวิชาคณิตศาสตร์ พลศึกษา อารยธรรม ตรรกวิทยา มนุษย์และสังคม เป็นต้น ทั้งนี้ ยังกล่าวได้อีกว่า องค์ความรู้ในการผลิตยาของเภสัชศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวได้สอดคล้องกับการวิเคราะห์ของประนอม โพธิยานนท์ คือ การเรียนที่ให้ความสำคัญด้านบริการผู้ป่วยที่จะส่งเสริมให้เภสัชกรเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานสาธารณสุขมากยิ่งขึ้นผ่านการบริการของภาครัฐ จึงนำไปสู่การเพิ่มบรรจุรายวิชาต่างๆ เช่น เภสัชกรรมโรงพยาบาลและเภสัชกรรมคลินิก (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น. 43-44)

ถ้าไม่ใช้เครื่องสำอางเลย เราไม่ตาย แต่ถ้าเราใช้เครื่องสำอางผิด เราอาจจะตายได้: องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้การปรับปรุงหลักสูตรทางด้านการเรียนเภสัชศาสตร์ในช่วงพ.ศ.2500-2528 จะสร้างความเปลี่ยนแปลงทางด้านรายวิชาอย่างมากและเริ่มมีการให้ความสำคัญกับการผลิตยาและการให้บริการทางด้านผู้ป่วยมากขึ้น กระนั้น ภายใต้การเรียนเภสัชศาสตร์ของคณะ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

แพทยศาสตร์ในช่วงเวลาเช่นนี้เองก็ได้มีปรากฏการที่สำคัญเกิดขึ้นด้วย นั่นคือ การเข้ามาขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ โดยการปรากฏตัวขึ้นขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเช่นนี้เริ่มต้นด้วยการมีวิชาเลือกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องสำอางเปิดสอนภายในคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2506 ทั้งนี้ในช่วงเวลานั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการเปิดสอนวิชาเลือกเพิ่มขึ้น 2 วิชา ในภาควิชาเภสัชกรรม คือ วิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง 1 และวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง 2 ทั้งนี้ รายวิชาเลือกสองวิชาดังกล่าวก็จะกลายเป็นรากฐานอันสืบเนื่องต่อไปยังการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรกของไทยในปี พ.ศ. 2517 (คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, น.57-59) อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของวิชาเลือกสองวิชาดังกล่าวก็เป็นเพียงเค้าลางของกระแสการผลักดันองค์ความรู้ด้านเครื่องสำอางอันจะเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษถัดไป แต่หากจะลองมองหาคำตอบว่า เหตุใดองค์ความรู้ด้านเครื่องสำอางยังต้องรอเวลาอีกกว่าหนึ่งทศวรรษจึงจะอุบัติขึ้นได้ และเหตุใดที่ทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางยังไม่อุบัติขึ้นในช่วงทศวรรษ 2500 รวมถึงเหตุใดที่การผลิตเครื่องสำอางของไทยยังไม่ก้าวหน้าเสียที คำตอบของคำถามทั้งหมดนี้อาจเป็นการยากที่จะระบุได้อย่างถูกต้องและชัดเจน หากแต่ในอีกด้านหนึ่งแล้วคำตอบของคำถามเช่นนี้ก็อาจจะสอดคล้องไปกับคำอธิบายของ บุญชิต ว่องวานิช ที่กล่าวถึงเหตุผลสี่ประการว่าเหตุใดองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจึงยังไม่ได้เกิดขึ้นในสังคมไทยในช่วงกลางทศวรรษ 2500 กล่าวคือ ประการแรก คือ ยังมิได้มีสถาบันใดที่สามารถให้การอบรมการศึกษาอย่างจริงจังแก่ผู้ที่สนใจวิชาเกี่ยวกับเครื่องสำอาง เนื่องจากว่าผู้คนยังไม่เห็นความสำคัญของเครื่องสำอางที่จำเป็นต่อชีวิต ฉะนั้นแล้ววิชาเกี่ยวกับเครื่องสำอางจึงไม่ใช่วิชามูลฐานที่จะต้องศึกษาและผลิตกันอย่างจริงจังจนสามารถนำมาขายภายในตลาดอุตสาหกรรมเครื่องสำอางได้ ประการที่สอง คือ ส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง อาทิ สารเคมีต่างๆ ค่อนข้างมีราคาสูงกว่าที่ใช้ในทางยา ประกอบกับพ่อค้าไม่นิยมสั่งเข้ามาขายเนื่องจากมีผู้ใช้น้อย อีกทั้งการจะหาซื้อสารเคมีต่างๆ ต้องนำเข้าจากต่างประเทศและใช้เงินทุนจำนวนมาก ประการที่สาม คือ การผลิตเครื่องสำอางจะต้องใช้วัตถุดิบและอุปกรณ์ในราคาที่สูงมาก เช่น ภาชนะบรรจุ ประกอบกับในเวลานั้นยังขาดผู้ที่มีความรู้ในการทำอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง (บุญชิต ว่องวานิช, 2509, น.18-20) และประการที่สี่ คือ ในช่วงเวลานั้นยังไม่มีโรงเรียนสอนทำเครื่องสำอางอย่างจริงจัง เนื่องจากการผลิตเครื่องสำอางนั้นเป็นสินค้าที่สร้างกำไรอย่างมากให้แก่ผู้ผลิตและผู้ค้นคว้า ส่งผลทำให้ต้องมีการปกปิดสูตรหรือส่วนผสมในการทำเครื่องสำอางเอาไว้ อย่างเช่น การปกปิดสูตรที่ใช้ในโรงงานผลิตโอดิโคโลญของประเทศยุโรป เป็นต้น (บุญชิต ว่องวานิช, 2509, น.16)

ทั้งนี้ ก็มิใช่ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจะไม่ได้ถูกผลักดันขึ้นมาเลยจนกระทั่งการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติเครื่องสำอางในปี พ.ศ.2517 ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงกลางทศวรรษ 2510 ได้มีความพยายามผลักดันให้มีพระราชบัญญัติเครื่องสำอางออกมาเป็นการเฉพาะและยังมีความพยายาม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ผลักดันให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางกลายเป็นสิ่งที่ต้องถูกบังคับใช้ในเชิงกฎหมาย หากความพยายามเช่นนี้ก็ไม่เป็นผล และก็ส่งผลให้ยังไม่มีหลักสูตรความรู้ด้านเครื่องสำอางที่ชัดเจนเกิดขึ้นในคณะเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการผลักดันองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางภายในสังคมไทยก็ยังไม่ได้หยุดนิ่งลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลานั้นที่บริบททางสังคมกำลังหนุนเสริมให้การออกพระราชบัญญัติเครื่องสำอางกลายเป็นสิ่งที่น่าพิจารณามากขึ้น เนื่องจากในช่วงเวลานั้นกระแสความนิยมต่อเครื่องสำอางจากต่างประเทศกำลังเป็นสิ่งที่น่าจับตามอง เพราะการนำเข้าสินค้าประเภทนี้จำนวนมากในแต่ละปีได้ทำให้ประเทศไทยสูญเสียเงินตราออกไปนอกประเทศเป็นจำนวนไม่น้อย อีกทั้ง เหตุผลด้านการสูญเสียเงินตราเช่นนี้ยังผสมรวมเข้ากับความต้องการควบคุมคุณภาพและความปลอดภัยของเครื่องสำอางภายในประเทศให้มีความเข้มข้นขึ้น เนื่องจากในช่วงเวลานั้นการนำเข้าเครื่องสำอางยังถูกกีดกันอยู่ด้วยนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาล ซึ่งชี้ชัดลงมาว่าเครื่องสำอางเป็นสินค้าประเภทฟุ่มเฟือยและหากต้องการจะนำเข้ามาขายภายในประเทศจะต้องจ่ายภาษีนำเข้าสูงถึงร้อยละ 55 การกีดกันการนำเข้าด้วยกำแพงภาษีที่สูงเช่นนี้ได้ส่งผลทำให้เหล่าพ่อค้าผู้หวังกำไรหรือผู้มีหวังดีได้มีการนำเข้าเครื่องสำอางหนีภาษีมาลักลอบจำหน่ายในประเทศไทยเป็นจำนวนมากจนล้นตลาด และส่งผลต่อเนื่องให้เกิดปัญหาเรื่องการควบคุมการจดทะเบียนเครื่องสำอาง การลักลอบนำเข้าเครื่องสำอางเช่นนี้จึงกลายเป็นปัญหาที่กระทบกับเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศรวมถึงกระทบไปยังการสนับสนุนอุตสาหกรรมโดยรวมของประเทศอีกด้วย (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง, 2517, น.162-164) ทั้งนี้ปัญหาด้านการนำเข้าเครื่องสำอางและการลักลอบขายเครื่องสำอางหนีภาษีที่กล่าวมานี้ได้ผลักดันให้รัฐบาลไทยต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด และส่งผลให้ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรกออกมาเป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ. 2517 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้มีเป้าหมายเพื่อคุ้มครองอนามัยส่วนบุคคล รวมถึงการเข้าควบคุมและการกำหนดชื่อ ประเภทของเครื่องสำอางเพื่อขายหรือผู้นำเข้าเพื่อขาย ควบคุมในด้านส่วนผสมของวัตถุ และภาชนะในการผลิต วิธีการเก็บรักษา วิธีการผลิต ตลอดจนมีคณะกรรมการเพื่อตรวจสอบเครื่องสำอาง อีกทั้งยังกำหนดให้ผู้ผลิตและผู้ขายจะต้องมีใบอนุญาตในการผลิตเพื่อขายหรือนำเข้าเพื่อขาย (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2517, 2517, น.58-59, 62)

ในแง่หนึ่งแล้ว การมีวิชาเลือกเกี่ยวกับเครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ในช่วงกลางทศวรรษ 2500 นั้นถือเป็นรากฐานและเค้าลางอันดีของสังคมไทยที่กำลังหันมาให้ความสนใจองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง อันนำไปสู่การร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 อันเป็นกฎหมายบังคับใช้ฉบับแรกของไทยที่เกี่ยวข้องกับเครื่องสำอาง เพื่อควบคุมการผลิตและขายเครื่องสำอางภายในประเทศ และความปลอดภัยในการใช้เครื่องสำอาง ดังความว่า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

“โดยที่ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยเครื่องสำอาง เป็นเหตุให้บุคคลผู้ใช้เครื่องสำอางได้รับอันตรายจากการใช้เครื่องสำอางบางประเภทหรือบางชนิด สมควรมีกฎหมายควบคุมการผลิตเพื่อขาย การนำเข้าเพื่อขาย และการห้ามขายเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้และเครื่องสำอางปลอม เพื่อให้ความปลอดภัยกับคุ้มครองอนามัยและสุขภาพของประชาชนผู้ใช้เครื่องสำอาง จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้น” (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง, 2517, น.142)

ข้อความดังกล่าวนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าเครื่องสำอางเริ่มเป็นสินค้าที่สำคัญอันต้องตระหนักถึงความปลอดภัยในการผลิต อีกทั้งจากการตราพระราชบัญญัติเครื่องสำอางดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นว่าช่วงเวลาดังกล่าวนี้อาจมีการระบาดของเครื่องสำอางที่ไม่ได้มีคุณภาพ ไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยตลอดจนการขายเครื่องสำอางที่มีการโฆษณาเกินความเป็นจริงอันก่อให้เกิดอันตราย รวมถึงการโฆษณาปลอมจำนวนมากจึงทำให้เกิดการประกาศพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรก จากลักษณะที่กล่าวมานั้นสอดคล้องกับหลักฐานในการร่างประชุมพระราชบัญญัติเครื่องสำอางในรัฐสภา ดังความว่า

“นายอุดม โปษะกฤษณะ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข): กระผมขอประทานเสนอเพิ่มเติมดังต่อไปนี้ ในปัจจุบันได้มีการใช้เครื่องสำอางอย่างกว้างขวางแพร่หลายโดยเฉพาะในหมู่สตรีเพศ เป็นเหตุทำให้มีการผลิตเครื่องสำอางเพื่อจำหน่ายในท้องตลาดหลายประเภทหลายชนิด มีจุดประสงค์ในการใช้แตกต่างกัน ในประเทศไทยได้ปล่อยให้มีการแข่งขันในการจำหน่าย การโฆษณาชวนเชื่ออย่างเสรีไม่มีขอบเขต มีการผลิตเครื่องสำอางที่ไม่ปลอดภัยในการใช้หรืออาจเกิดอันตรายแก่ผู้ใช้ขึ้นมาจำหน่าย มีการโฆษณาจูงใจด้วยวิธีการแปลก ชวนให้มาทดลองใช้ ผลที่ปรากฏตามที่ได้ทราบกันอยู่แล้วคือมีข่าวอยู่เสมอๆ ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันเกี่ยวกับอันตรายเนื่องจากการใช้เครื่องสำอาง กระทรวงสาธารณสุขพิจารณาเห็นว่า ในปัจจุบันนี้ถึงเวลาที่จะควบคุมเครื่องสำอาง ทำนองเดียวกับอาหารและยาที่กระทรวงสาธารณสุขมีกฎหมายควบคุมอยู่แล้ว เพื่อให้ประชาชนผู้ใช้ไม่ต้องได้รับอันตรายจากการใช้เครื่องสำอางบางชนิด บางยี่ห้อที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ ประกอบกับผู้ผลิตผู้นำเข้า และผู้ขายไม่คำนึงถึงความปลอดภัย ” (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง, 2517, น.156)

“นายพิชัย รัตตกุล: การไม่มีกฎหมายควบคุมการใช้เครื่องสำอางนั้นมีอันตรายมากเหลือเกินเกี่ยวกับผู้ใช้เคมีภัณฑ์ที่ใช้ทำเครื่องสำอาง เช่น เม็ททิล แอลกอฮอล์ ซึ่งสุภาพสตรีใช้น้ำหอมนี้

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

มาก ซึ่งต้องใช้เม็ททิล แอลกอฮอล์นี่มา ถ้าหากว่าเราใช้ผิดใช้ถูกไป เราก็มีท่านสุภาพสตรีหลายท่านในนี้ที่อาจจะทำให้ตาบอดตาเสียไปก็ได้" (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง, 2517, น.157)

ข้อความร่างกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางในรัฐสภาดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าการออกกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางนั้นได้มีการตระหนักถึงความปลอดภัยในการใช้เครื่องสำอางโดยเฉพาะเพศหญิงที่ใช้เครื่องสำอางเป็นประจำ ในขณะที่ผู้พูดทั้งนายพิชัยและนายอุดมนั้นเป็นผู้ชาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดการร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอางว่าปัญหาที่เกิดขึ้นมิได้จำกัดอยู่เพียงเพศหญิงที่เป็นผู้ใช้เครื่องสำอางเป็นหลัก แต่ปัญหาเช่นนี้เป็นปัญหาระดับประเทศซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีอำนาจในการแสดงความคิดเห็นและออกกฎหมายต่างก็เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอันต้องได้รับการแก้ไขอย่างทั่วถึง อีกทั้ง การร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรกภายในรัฐสภานั้นนอกจากจะสะท้อนให้เห็นว่าตระหนักถึงเรื่องความปลอดภัยต่อเพศหญิงเป็นหลักแล้วนั้น พบว่าการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางอันมีการกำหนดปริมาณสารตามที่กฎหมายกำหนดนั้น ยังคงเป็นช่องโหว่ที่จะถูกใช้ประโยชน์ได้สำหรับผู้ผลิตเครื่องสำอาง อีกทั้งการออกพระราชบัญญัติเช่นนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่ามีการตระหนักถึงการใช้องค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องในการกำกับและควบคุมการผลิตเครื่องสำอางด้วยเช่นกัน อันสอดคล้องไปกับในขณะนั้นที่เริ่มมีการเรียนการสอนในวิชาเลือกเกี่ยวกับเครื่องสำอางเกิดขึ้นบ้างแล้ว ทั้งนี้ การเล็งเห็นว่าการใช้องค์ความรู้ด้านเภสัชกรรมเข้ามาช่วยจะเป็นการส่งเสริมถึงความปลอดภัยในการผลิตและการขายเครื่องสำอางก็ได้มีการแสดงความคิดเห็นในการร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังสะท้อนให้เห็นจากการเสนอในที่ประชุมรัฐสภาของนายพิชัย รัตตกุล ดังความว่า

"ท่านประธานให้รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดอัตราส่วนของวัตถุที่ใช้เป็นส่วนผสม ตลอดจนหลักเกณฑ์วิธีการผลิต เป็นเรื่องที่เราเรียกว่าเขียนง่ายพูดง่าย เขียนง่ายพูดง่ายแต่แล้วก็เป็นง่อย ทั้งนี้เพราะเหตุว่าในการปฏิบัติแล้วทำลำบากเหลือเกิน...เคล็ดลับของอัตราส่วนของวัตถุที่ใช้เป็นส่วนผสมนี้ ผู้ผลิตเครื่องสำอางเขาถือเป็นความลับสุดยอด เพราะเขาต้องลงทุนค้นคว้าหาวิธีการผลิต" (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง, 2517, น.158)

"เครื่องสำอางนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมากเหมือนกับยา ถ้าหากว่าไม่มีใครควบคุมแล้วมันอันตรายมากเหลือเกิน เพราะฉะนั้นร่างกฎหมายฉบับนี้กระผมรู้สึกว่ายังขาดอยู่...ควรจะให้เภสัชกร เพราะเภสักรเวลานี้นอกจากเรียนทางด้านหยูกด้านยาแล้ว ก็ยังเรียนทางด้านเครื่องสำอางคอส

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เมติคด้วย” (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง, 2517, น. 160)

นอกจากการยกหลักฐานมาประกอบข้างต้นจะแสดงให้เห็นเกี่ยวกับแนวคิดในการร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอางในรัฐสภาที่พบว่าส่วนใหญ่มีผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นผู้ชายและมีการตระหนักถึงความปลอดภัยในการผลิต การขาย รวมถึงการกำกับความคุมโดยผู้มีความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางแล้วนั้น ยังพบอีกว่าได้มีการคำนึงเกี่ยวกับขั้นตอนการขอใบอนุญาตในการผลิตเครื่องสำอางที่มีขั้นตอนหลากหลายและซับซ้อนว่าอาจส่งผลให้เกิดปัญหาตามมา คือ การระบาดของเครื่องสำอางปลอมที่ไม่ได้ถูกควบคุมในกฎหมายตามที่กำหนดไว้ เนื่องจากการขอใบอนุญาตมีขั้นตอนที่ซับซ้อน อีกทั้ง ด้านการมีบทลงโทษผู้กระทำผิดเกี่ยวกับเครื่องสำอาง เช่น ไม่มีใบอนุญาต หรือไม่ได้จดแจ้งสินค้าเครื่องสำอางนั้นยังมีความหละหลวม เนื่องจากในทางปฏิบัติยังไม่มีผู้เกี่ยวข้องลงไปตรวจสอบ และมีเพียงแต่บทกดสอบที่ตราไว้ตามกฎหมายเท่านั้น ดังสะท้อนให้เห็นจากคำพูดของนางกุหลาบ มัลลิกะมาส ผ่านรัฐสภา ดังความว่า

“กฎหมายที่จะบังคับต่างๆ กว่าเครื่องสำอางจะออกมาสู่ประชาชนหรือผู้ใช้ได้นั้น มีข้อบังคับจุกจิกหลายขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มขอใบอนุญาตเป็นต้นมา ทำให้ดิฉันเป็นห่วงว่า สิ่งใดก็ตาม ซึ่งมีระเบียบจุกจิกนี้นั้น แทนที่จะเป็นเครื่องช่วยปฏิบัติการให้เป็นตามกฎหมายนั้น กลับเป็นเครื่องส่งเสริมการผิดกฎหมายได้มากขึ้น หรือฉวยโอกาสทำโดยพลการโดยไม่ผ่านกฎหมายและข้อบังคับเหล่านั้นไปก็ได้ ดิฉันจึงอยากจะใคร่เรียนถามว่า ท่านมีกฎหมายไว้ลงโทษบทบังคับไว้แน่นอนเช่นนี้แล้ว แต่ท่านมีเครื่องมือสำหรับที่จะควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมายพอแล้วหรือยัง” (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง, 2517, น.161-162)

ขณะเดียวกัน การร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอางนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงการคำนึงถึงการที่ประชาชนทั่วไปจะได้รับความเดือดร้อนและการถูกหลอกในเรื่องของการเก็บค่าธรรมเนียมต่างๆ ทั้งในด้านของการอนุญาตผลิตเพื่อขายเครื่องสำอางและการนำเข้าเพื่อขายเครื่องสำอาง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่มิได้มาเปิดตัวบทกฎหมายอย่างละเอียดในทุกๆ ขั้นตอนและอาจถูกเข้าใจผิดในเรื่องของราคาค่าธรรมเนียมต่างๆ ดังสะท้อนให้เห็นจากคำพูดของ นายสมัคร สุนทรเวช ดังความว่า

“จะรักษาคุณภาพของเครื่องสำอางจะอย่างนั้นอย่างนี้อะไรต่างๆ แต่มันก็จะกลายเป็นเศษกระดาษเก็บไว้อยู่ในแฟ้มของกระทรวงสาธารณสุขอีก...จะต้องมีค่าธรรมเนียม นี่ซิครับที่ผมเป็นห่วงแทนคุณผู้หญิง ค่าธรรมเนียมบ้าๆ อะไรมันนิดหน่อยนี่แหละครับ...เพราะอ้างว่าจะต้อง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เสียค่าธรรมเนียม แล้วชาวบ้านที่เขาใช้เครื่องสำอางอยู่นั้น จะไม่เคยมีใครมาเปิดกฎหมายเลยว่าค่าธรรมเนียมมันเสียเท่าไร...แต่ถ้าว่าเขาจะต้องไปขึ้นราคาแน่แล้วขึ้นราคาไปแล้วก็ชาวบ้านเดือดร้อน...จะมีมาตรการอย่างไรที่จะควบคุม" (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง, 2517, น.164-165)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงต้นของการอภิปรายจะมีการเสนอให้เภสัชกรเข้ามากำกับควบคุมในการผลิตเครื่องสำอาง กระนั้น นายแพทย์โกมล เพ็งศรีทอง กลับได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านข้อเสนอเช่นนี้ด้วยการเสนอว่า การให้เภสัชกรเข้ามาควบคุมการผลิตเครื่องสำอางยังมิได้มีความจำเป็นมากนัก เนื่องจากเภสัชกรมีความสำคัญและจำเป็นต่อการควบคุมการผลิตยามากกว่า รวมไปถึงในสังคมไทยเองก็ยังไม่มีเภสัชกรที่มีความรู้ทางด้านเครื่องสำอางในจำนวนมากพอที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในการควบคุมเครื่องสำอางดังกล่าว อันสะท้อนให้เห็นจากหลักฐานดังความว่า

"ส่วนที่มีผู้เสนอว่าควรจะให้มีเจ้าหน้าที่หรือเภสัชกรไปควบคุมนั้น ทางกระทรวงสาธารณสุขยังเห็นว่ายังไม่จำเป็นถึงขั้นนั้น และถ้าจะทำอย่างนั้นก็คงจะทำไม่ได้ เพราะว่าเภสัชกรของเรายังมีน้อยไม่สามารถแบ่งปันให้มาควบคุมเครื่องสำอาง แทนที่จะไปควบคุมเรื่องการควบคุมยา" (บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง, 2517, น.170)

กระนั้นแม้ว่าจะมีความขัดแย้งกันในแง่ของการอภิปรายเกี่ยวกับการร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอางในเรื่องของการให้เภสัชกรเข้ามากำกับควบคุมกฎหมายด้วยนั้น หากแต่ในแง่ของประชาชนทั่วไปกลับรู้สึกว่าการผลิตเครื่องสำอางหรือสิ่งที่ใช้กับผิวหนังต้องถูกผลิตด้วยเภสัชกรหรือหมออันเป็นผู้เชี่ยวชาญผิวหนัง ดังปรากฏหลักฐานจากบทสนทนาของสุรพล ฉาบสุวรรณ หรือ กระดิ่ง กิ่งทอง ผู้ที่เป็นบรรณาธิการ *นิตยสารชีวิตจริง* และ *หนังสือพิมพ์ข่าวสด* ได้กล่าวถึงผลิตภัณฑ์รักษาผิวหน้าของ "ด็อกเตอร์มนตรี" ในช่วงปี พ.ศ.2526 ดังความว่า

"ระหว่างผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยคณะแพทย์และเภสัชกร ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการรักษากับของที่ผลิตโดยพ่อค้า ท่านผู้อ่านก็กรุณาคิดเอาเองก็แล้วกัน ว่าอันไหนน่าเชื่อถือกว่ากัน?" (มนตรี ประเสริฐวิทยาการ, 2526, คำนำ)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทั้งนี้ ด้วยหลักฐานที่ยกมาประกอบข้างต้นนี้ จึงสามารถกล่าวได้ว่าปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 อันเป็นองค์ความรู้ที่บังคับใช้ในเชิงกฎหมายนั้น มีปัจจัยหลักๆ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ ประการแรก เกิดการระบาดของสินค้าเครื่องสำอางปลอมและประชาชนไม่ได้รับความคุ้มครองและไม่มีความปลอดภัยในการใช้เครื่องสำอาง ประการที่สอง เครื่องสำอางได้กลายเป็นสิ่งของที่จำเป็นในชีวิตประจำวันเหมือนกับยาที่จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและมีกฎหมายควบคุม ประการที่สาม มีการขายเครื่องสำอางที่มีการโฆษณาเกินความเป็นจริงอันก่อให้เกิดอันตราย ประการที่สี่ รัฐบาลไทยในขณะนั้นได้เล็งเห็นว่าเครื่องสำอางเป็นสินค้าที่สร้างผลกำไรได้จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางและเข้าควบคุมเครื่องสำอาง โดยมีการเก็บค่าธรรมเนียมในการขอใบอนุญาตต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างรายได้ให้ภาครัฐ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการตั้งวิชาเลือกวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์จะกลายเป็นหมุดหมายสำคัญอันสานต่อไปยังพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรกของไทย พ.ศ. 2517 หากแต่ในทางปฏิบัติแล้วกลับพบว่ามิได้มีเภสัชกรผู้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางแม้แต่คนเดียวที่จะได้เข้าไปกำกับการผลิตเครื่องสำอางในประเทศไทย ดังปรากฏให้เห็นผ่านร่างประชุมรัฐสภาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติเครื่องสำอางที่แม้จะมีการตระหนักให้ผู้เชี่ยวชาญอย่างเภสัชกรเข้าไปกำกับควบคุมการผลิตเครื่องสำอาง แต่เมื่อมีการประกาศใช้กฎหมายดังกล่าวแล้วก็กลับปรากฏว่า ข้อเสนอที่ต้องการให้เภสัชกรเข้าไปมีส่วนในการควบคุมเครื่องสำอางนั้นไม่ได้ถูกนำมาปรับใช้แต่อย่างใด ดังปรากฏหลักฐานในการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 อย่างทางการดังความว่า

> “มาตรา 6 ให้มีคณะกรรมการเครื่องสำอางคณะหนึ่งประกอบด้วยปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธานกรรมการอธิบดีกรมส่งเสริมสาธารณสุข อธิบดีกรมการแพทย์และอนามัย อธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ผู้แทนกรมวิทยาศาสตร์ ผู้แทนกรมศุลกากร กับผู้ทรงคุณวุฒิอีกไม่เกินสี่คนซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็นกรรมการและผู้อำนวยการกอง กองควบคุมอาหารและยาเป็นกรรมการและเลขานุการ” (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2517, 2517, น.59-60)

หลักฐานดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไทยมิได้ให้ความสำคัญกับการใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางภายใต้คณะเภสัชศาสตร์ที่เกิดขึ้นให้เข้ามากำกับควบคุมเครื่องสำอางแต่อย่างใด อีกทั้ง แม้ว่ารัฐบาลไทยจะเล็งเห็นความสำคัญของเครื่องสำอางในแง่ของการสร้างผลกำไรรวมไปถึงการตระหนักถึงความปลอดภัยของประชาชนก็ตาม แต่รัฐบาลไทยในขณะนั้นก็มิได้เล็งเห็นความสำคัญอันใดที่จะมอบหน้าที่ควบคุมเครื่องสำอางให้แก่เภสัชกร เนื่องจากยังมีความเห็นแย้งอยู่บ้างว่าเภสัชกรในสังคมไทยควรไปควบคุมด้านการผลิตยาเป็นสำคัญ ดังนั้น การที่ผู้คนในรัฐบาลยังคงเล็งเห็นแต่เพียงว่าเภสัชกรควรทำหน้าที่แค่ควบคุมความรู้ด้านยาและไม่ควรเข้ามายุ่งเกี่ยวกับด้าน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เครื่องสำอาง จึงทำให้การเรียนวิชาเกี่ยวกับเครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์กลายเป็นสิ่งที่ถูกด้อยค่าและไม่ได้ขยายตัวออกไปเท่าที่ควรในสถาบันการศึกษาด้านเภสัชศาสตร์ของไทย

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการที่องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจะยังมิได้ถูกให้ความสำคัญในสถาบันการศึกษาโดยยังคงเป็นเพียงแค่วิชาเลือก กระนั้น องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางก็ยังมีความสำคัญอยู่อย่างไม่อาจปฏิเสธได้และยังถือได้ว่าเป็นวิชาที่สมควรจะถูกบรรจุอยู่ภายใต้การเรียนการสอนของคณะเภสัชศาสตร์ต่อไป ทั้งนี้ การที่องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางนั้นได้ถูกบรรจุภายในคณะเภสัชศาสตร์ ก็อาจจะเป็นผลมาจากการที่ยังมีความคิดเห็นของผู้คนในสังคมบางส่วนซึ่งมองว่า การผลิตยาและเครื่องสำอางนั้นมิได้มีความแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากความคิดเห็นของบุญชิต ว่องวาณิช ดังความว่า

> “เครื่องสำอางถึงแม้ว่าจะไม่เป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิต ดังเช่นยารักษาโรคก็ตามแต่ก็มีความสัมพันธ์กับชีวิตของคนเราไม่น้อย ผู้ที่เจริญแล้วย่อมหลีกเลี่ยงการใช้เครื่องสำอางไม่พ้น มีแต่ว่าจะใช้กันทำมากหรือน้อยเท่านั้น อย่างน้อยก็คงจะต้องใช้ครีมหรือผงสีฟันสำหรับทำความสะอาดฟันและดับกลิ่นปาก หรือมิฉะนั้นก็ต้องใช้สบู่สำหรับชำระกายและกลิ่นตัว หรือน้ำมันใส่ผมสำหรับรักษาทรงผมให้คงรูป หรืออย่างเลวก็แป้งดินสอพองสำหรับผัดหน้า หรือขี้ผึ้งสำหรับทาริมฝีปาก เครื่องสำอางจะมีความสำคัญกับคนเราเพียงไหน ย่อมจะเห็นได้จากการซื้อขายกันในท้องตลาดทั่วๆ ไป” (บุญชิต ว่องวาณิช, 2509, น.15)

> “ความจริงการเตรียมเครื่องสำอางก็มิได้ผิดไปจากการเตรียมยา นอกจากว่าเคมีสารที่ใช้เตรียมนั้นแตกต่างออกไปบ้าง และต้องการความประณีตในกรรมวิธีมากกว่า ผลิตผลที่สำเร็จออกมาจะต้องมีสภาพคงตัวดี สีก็ต้องสวยและไม่ซีดจางเมื่อเก็บไว้นานวัน และต้องมีกลิ่นหอมถูกใจผู้ใช้ ครีมต่างๆในเครื่องสำอางก็คือ Emulsions ในเภสัชกรรม และแป้งรองพื้นก็คือ Suspensions ลิปสติกก็คือ Suppositories ที่มีสีและกลิ่นหอมนั่นเอง สิ่งที่ผลิตเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ art of compounding และต้องใช้เวลาทดลองปรับปรุงตำรับเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ดี **และมีวิชาในสาขาใดเล่าที่สอนถึงศิลปะของการผสมถ้าหากไม่ใช่วิชาเภสัชกรรม** ดังนั้นการผลิตเครื่องสำอางจึงควรอยู่ในมือของเภสัชกร แต่เครื่องสำอางมีส่วนเกี่ยวข้องกับ Aromatic chemicals และเคมีสารอื่นๆ อีกเป็นอันมาก ดังนั้นเภสัชกรท่านใดคิดจะก้าวไปสู่วิชานี้ ควรจะศึกษาวิชาเคมีให้กว้างขวางออกไปอีก การที่จะรู้แต่วิธีผสมแต่อย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอ ผู้ผลิตจะต้องรู้ถึงคุณสมบัติของ Consitiuents ในของที่ผลิตด้วย” (บุญชิต ว่องวาณิช, 2509, น.17, เน้นโดยผู้อ้าง)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ความเห็นข้างต้นของนายบุญชิต ว่องวาณิชได้สะท้อนให้เห็นว่าเครื่องสำอางหลากหลายประเภทนั้นมีส่วนสำคัญต่อชีวิตของผู้คนในสังคมไทย อีกทั้งเครื่องสำอางเหล่านี้ต่างก็ถูกใช้อยู่ในชีวิตประจำวันของผู้คนอยู่เสมอ เช่น สบู่ น้ำมันใส่ผม และขี้ผึ้ง เป็นต้น นอกจากนี้ มิใช่แค่ผู้หญิงเท่านั้นที่ใช้เครื่องสำอาง หากแต่เครื่องสำอางยังครอบคลุมไปถึงผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดร่างกายและใบหน้าที่สามารถใช้ได้ทั้งในเพศชายและเพศหญิง อีกทั้ง การผลิตเครื่องสำอางยังมิได้มีความแตกต่างจากการผลิตยาอันจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและส่วนผสมของสารเคมีต่างๆ ในการผลิต ดังนั้น การผลิตเครื่องสำอางจึงเป็นงานอันเหมาะสมและสอดคล้องไปด้วยกันได้กับวิชาชีพของเภสัชกรผู้คุ้นชินกับการปรุงยาอยู่เสมอ รวมถึงในแง่หนึ่งแล้ว การผลิตเครื่องสำอางก็ยังเป็นศิลปะแห่งการผสมสาร อันดำเนินไปในลักษณะทำนองเดียวกันกับการปรุงยา หากแต่แตกต่างกันแค่เพียงในส่วนของการใช้ประโยชน์เท่านั้น

นอกจากนี้ ยังมีหลักฐานที่สะท้อนให้เห็นว่าการผลิตเครื่องสำอางนั้นมีความจำเป็นอย่างมากที่จะต้องบรรจุอยู่ในหลักสูตรของคณะเภสัชศาสตร์เนื่องจากวิชาความรู้พื้นฐานที่ศึกษาในคณะเภสัชศาสตร์นั้นมีความเกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องสำอางอย่างมากอันสะท้อนผ่านความคิดเห็นของเภสัชกรหญิง ดร.สุนาลินี นิโครธานนท์ ในบทความวิชาการเรื่อง “การศึกษาวิชาเครื่องสำอาง” ที่ตีพิมพ์ออกมาเมื่อปี พ.ศ. 2519 ดังความว่า

> “ด้วยความรู้ต่างๆ ที่ได้รับการฝึกฝน จากคณะเภสัชศาสตร์นั้นเป็นประโยชน์ในการผลิตเครื่องสำอางได้อย่างถูกต้องปลอดภัย ทั้งนี้เพราะเครื่องสำอางและยานั้นมีความใกล้เคียงกันอย่างมาก ทั้งวัตถุดิบ กรรมวิธีและเทคนิค ในการผลิต การวิเคราะห์ การค้นคว้าวิจัย การควบคุมมาตรฐาน ฯลฯ วิชาต่างๆ ที่คณะเภสัชศาสตร์ได้จัดสอนนั้นมีทั้งเคมี ฟิสิคส์ ชีววิทยา สรีรวิทยา ชีวเคมี พิษวิทยา เภสัชเคมี การวิเคราะห์ เภสัชวิทยา เภสัชเวท จุลชีววิทยา อาหารเคมี เภสัชกรรม ฯลฯ โดยเฉพาะวิชาต่างๆ ของแผนกวิชาเภสัชกรรมนั้นเป็นพื้นฐานที่ดียิ่งในด้านเทคนิคการผลิต รูปแบบของผลิตภัณฑ์ยาชนิดต่างๆ ซึ่งนำไปใช้กับเครื่องสำอางได้ทั้งสิ้น”
> (สุนาลินี นิโครธานนท์, 2519, น.131-132)

กล่าวอีกอย่างหนึ่งได้คือการผลิตเครื่องสำอางมีการใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ชีววิทยา ฟิสิคส์และเคมีเป็นหลัก รวมถึงรายวิชาอื่นๆ ที่ถูกประยุกต์ใช้ในวิชาทางเภสัชกรรมศาสตร์ก็ล้วนเหมาะสมอย่างยิ่งกับการผลิตเครื่องสำอาง อีกทั้ง ในกระบวนการประยุกต์ใช้ความรู้ด้านเภสัชกรรมมาทำการผลิตเครื่องสำอางนั้นยังสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการผลิตเครื่องสำอางที่จะต้องปลอดภัย จะต้องผ่านกระบวนการทดสอบ และการวิจัยที่พิสูจน์ได้ในทางวิทยาศาสตร์ จากนั้นจึงจะสามารถวางจำหน่ายได้ในฐานะเครื่องสำอางที่ปลอดภัยและมีมาตรฐาน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กล่าวได้ว่า การที่องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางถูกบรรจุภายในคณะเภสัชศาสตร์นั้นได้ยังสะท้อนให้เห็นว่าความหมายของความงามเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยค่านิยมความงามกำลังแปรเปลี่ยนไปกลายเป็นความงามที่ “ผูกขาดด้วยความรู้แบบวิทยาศาสตร์ในสถาบันการศึกษา” อันมาพร้อมกับความปลอดภัยที่จะต้องถูกพิสูจน์ประสิทธิภาพของสารเคมี ตลอดจนการทำปฏิกิริยาต่างๆ ในการผลิตเครื่องสำอาง เพราะหากมีการผลิตเครื่องสำอางชนิดหนึ่งผ่านกระบวนการอันนอกเหนือไปจากวิธีการในตำรับหรือสูตรทางเภสัชศาสตร์แล้ว ก็แทบจะมั่นใจได้ในทันทีว่า เครื่องสำอางที่ถูกผลิตออกมานั้นย่อมไม่ปลอดภัยต่อการใช้งานอย่างแน่นอน ในขณะเดียวกัน การผลิตเครื่องสำอางภายใต้ความรู้เภสัชศาสตร์ยังสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการด้านการศึกษาเภสัชศาสตร์ภายในประเทศที่ถูกส่งเสริมและมีการขยายขอบเขตของความรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเป็นผลมาจากผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษาด้านเภสัชศาสตร์นั้นได้เล็งเห็นว่าการเรียนการสอนเกี่ยวเครื่องสำอางจะเป็นผลดีต่อผู้เรียนและต่อสภาพเศรษฐกิจของประเทศ เพราะเครื่องสำอางนั้นคือสินค้าสำคัญอันสามารถส่งออกและสร้างผลกำไรทางเศรษฐกิจให้กับรัฐบาลไทยได้เป็นอย่างดี อีกทั้งเครื่องสำอางที่ผลิตภายในประเทศยังเป็นผลผลิตที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศไทยทั้งในแง่ของเศรษฐกิจและระบบการศึกษาที่ก้าวหน้า

ทั้งนี้นอกเหนือจากการผูกขาดด้วยความรู้แบบวิทยาศาสตร์ในสถาบันการศึกษาแล้ว อีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ความหมายของความงามเปลี่ยนไปก็คือ การประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 เนื่องจากในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการนิยามความหมายของเครื่องสำอางอย่างเป็นทางการไว้ภายใต้กฎหมายที่ควบคุมโดยรัฐบาล ดังความว่า

> “(1) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีอื่นใด ต่อส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายเพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือส่งเสริมให้เกิดความสวยงาม และรวมตลอดทั้งเครื่องประทิ่นผิวต่างๆ ด้วย
> (2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางโดยเฉพาะ หรือ
> (3) วัตถุอื่นที่กำหนดโดยกฎกระทรวงให้เป็นเครื่องสำอาง” (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2517, 2517, น.56)

ข้อความในพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 จึงสะท้อนให้เห็นว่า การนิยามความหมายเครื่องสำอางอย่างชัดเจนตามกฎหมายของประเทศไทยได้ส่งผลให้ความหมายของความงามเปลี่ยนไป โดยหากพิจารณาข้อความจากหลักฐานจะพบว่า การใช้คำว่า วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ถู นวด

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีอื่นใดต่อส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายนั้น เป็นลักษณะของวิธีการเสริมสร้างความงามที่ส่งผลให้ประสิทธิภาพของความงามแตกต่างกัน เช่น ระหว่างผลิตภัณฑ์หรือวัตถุที่ใช้วิธีการทาเพื่อสร้างความงามและผลิตภัณฑ์ที่ใช้วิธีการพ่นเพื่อสร้างความงามนั้นย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของสารเคมีรวมถึงผลลัพธ์ในการเสริมสร้างความงามที่แตกต่างกัน โดยการพ่นนั้นอาจใช้สำหรับผลิตภัณฑ์ประเภทน้ำที่มีแทรกซึมผิวหนังได้ดีกว่า ส่วนผลิตภัณฑ์ประเภททาเป็นประเภทครีมส่งผลให้ซึมเข้าผิวหนังได้ช้า เป็นต้น ทั้งนี้ การนิยามความหมายของเครื่องสำอางตามกฎหมายไทยนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของความงามที่เปลี่ยนแปลงในแง่ของรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องสำอาง เพราะหากย้อนมองไปในอดีตจะพบว่าเครื่องสำอางส่วนใหญ่เป็นประเภท แป้งน้ำ แป้งครีม และแป้งฝุ่น อันมีความจำกัดในแง่ของรูปแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งนำมาสู่ผลลัพธ์ความงามที่ต่างกัน จนกระทั่งมีการนิยามความหมายเครื่องสำอางใหม่ให้อยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐบาลจึงทำให้รูปแบบของความงามนั้นมีความหลากหลายขึ้น ดังจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางประเภทใหม่ที่เพิ่มจำนวนขึ้น เช่น ผลิตภัณฑ์สำหรับการทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ และอบ อันเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่มีหน้าที่ทำความสะอาด และสริมสร้างความงามให้แก่ผู้ใช้ หากแต่การเสริมสร้างเหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมทางด้านกฎหมายของรัฐบาลไทยที่บัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจน

กระนั้นแม้ว่าจะมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ผ่านวิชาเลือก รวมถึงการมีองค์ความรู้บังคับใช้ในเชิงกฎหมายที่สามารถควบคุมการผลิตและจำหน่ายเครื่องสำอางและทำให้ความหมายความงามเปลี่ยนแปลงไป หากแต่สังคมไทยในช่วง ทศวรรษ 2500 ยังมีความหมายความงามที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยเกี่ยวกับการโฆษณาเครื่องสำอางต่างๆ ในนิตยสารและหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ.2500-2528 ผ่านวารสารขวัญเรือน และวารสารกุลสตรี ซึ่งทำให้เห็นความหมายความงามที่เปลี่ยนแปลงไปจากการปรากฏโฆษณาเครื่องสำอางแป้งน้ำแอนตี้โพร์-เฟศ แก้สิว ฝ้า หน้าตกกระ ดำด่างเป็นริ้วรอย และทำให้หน้าขาวผุดผ่อง พ.ศ.2501 (โฆษณาแป้งน้ำแอนตี้โพร์-เฟศ, 2501, น.86) โฆษณาสบู่ฮอร์โมนจากเยอรมัน บำรุงผิวหนังเปล่งปลั่ง พ.ศ.2501 (โฆษณาสบู่ฮอร์โมนจากเยอรมัน, 2501, น.87) โฆษณาเมย์เบลลีนแมสคารา (หรือมาสคาร่าในปัจจุบัน) (โฆษณาเมย์เบลลีนแมสคารา, 2501, น.97) โฆษณาน้ำยาดัดผมอินฟอลลิเบิล พ.ศ.2501 (โฆษณาน้ำยาดัดผมอินฟอลลิเบิล, 2501, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมแต่งผมกู๊ดเดย์ช่วยให้ผมเงางาม กำจัดรังแค โรคคันศีรษะ พ.ศ.2502 (โฆษณาครีมแต่งผมกู๊ดเดย์, 2502, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาน้ำหอมจูนจากเกษรดอกไม้ พ.ศ.2502 (โฆษณาน้ำหอมจูนจากเกษรดอกไม้, 2502, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ พ.ศ.2503 (โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ, 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาตรามงกุฎ ครีมทาฝ้าและสิว พ.ศ.2503 (โฆษณาตรามงกุฎ, 2503, น.8) โฆษณาเครื่องสำอางยาร์ดเลย์ พ.ศ.2503 (โฆษณาเครื่องสำอางยาร์ดเลย์, 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาลิปสติกและครีมทาเล็บของมิสลิ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

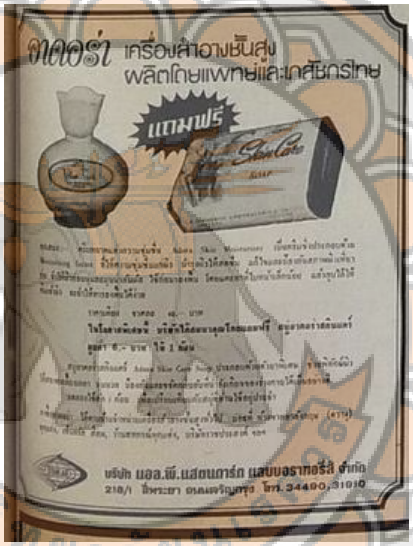
นจากสหรัฐอเมริกาและปารีส พ.ศ.2503 (โฆษณาลิปสติกและครีมทาเล็บของมิสลิน, 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาน้ำยาลอกฝ้าของมายแฟน พ.ศ.2503 (โฆษณาน้ำยาลอกฝ้าของมายแฟน, 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ตลอดจนการโฆษณาน้ำยาล้างเล็บคิวเท็กซ์จากอเมริกา พ.ศ.2503 (โฆษณาน้ำยาล้างเล็บคิวเท็กซ์, 2503, น.84) โฆษณาตลับวิเศษแป้งผสมรองพื้นของเรฟลอน พ.ศ. 2504 (โฆษณาตลับวิเศษแป้งผสมรองพื้นของเรฟลอน, 2504, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมพรีทที ฟีท ช่วยลอกผิวให้นุ่มขึ้น พ.ศ.2504 (โฆษณาครีมพรีทที ฟีท, 2504, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมทาฝ้า ทาสิวตรามงกุฎ พ.ศ.2505 (โฆษณาครีมทาฝ้า ทาสิวตรามงกุฎ, 2505, น.90) โฆษณาครีมระงับกลิ่นตัวยี่ห้อ MUM MIST พ.ศ.2505 (โฆษณาครีมระงับกลิ่นตัว, 2505, ไม่ปรากฏเลขหน้า) รวมถึงโฆษณาลิปสติกอาร์เดน พ.ศ.2505 (โฆษณาลิปสติกอาร์เดน, 2505, น.98) และโฆษณาลิปสติกเรฟลอนรุ่นมหาจังงัง พ.ศ.2506 (โฆษณาลิปสติกเรฟลอนรุ่นมหาจังงัง, 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการโฆษณาเซรั่มอะควาบัสท์ช่วยให้ทรวงอกสวย จากปารีส พ.ศ.2507 (โฆษณาเซรั่มอะควาบัสท์, 2507, ไม่ปรากฏเลขหน้า) (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ. 2500-2528 เพิ่มเติมในภาคผนวก ง)

นอกจากนี้ในห้วงเวลาดังกล่าวพบว่ามีเครื่องสำอางจากประเทศญี่ปุ่นเข้ามาในไทยแล้ว เช่น โฆษณาเครื่องสำอางคาเนโบจากประเทศญี่ปุ่น พ.ศ.2506 (โฆษณาเครื่องสำอางคาเนโบ, 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า) รวมถึงยังพบว่ามีการโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่ช่วยให้ผิวนุ่มนวล เปล่งปลั่ง ไม่เหี่ยวย่น ผิวดูอ่อนเยาว์ แก้สิว ฝ้า ไร้จุดด่างดำ เช่น โฆษณาครีมมิ้งค์ออยล์ของสเตนดาลจากปารีสช่วยให้ผิวเปล่งปลั่ง นุ่มนวล พ.ศ.2506 (โฆษณาครีมมิ้งค์ออยล์, 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาเวลว่า มอยสเจอร์ ฟีลม์ ช่วยแก้ผิวเหี่ยวย่น และทำให้ผิวชุ่มชื่น เปล่งปลั่ง พ.ศ.2508 (โฆษณาเวลว่า มอยสเจอร์ฟีลม์, 2508, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมสกินรีแล็กซ์ช่วยให้ผิวอ่อนนุ่ม ดูอ่อนกว่าวัยจากเยอรมันนี พ.ศ.2509 (โฆษณาครีมสกินรีแล็กซ์, 2509, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาเครื่องสำอางจากธรรมชาติช่วยให้ผิวนุ่มนวลของโครีซ ซาโลเม่แห่งปารีส พ.ศ.2511 (โฆษณาเครื่องสำอางโครีซ ซาโลเม่, 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า) และโฆษณาครีมทาผิวหนังแก้สิว ฝ้า และช่วยให้ผิวชุ่มชื่นของนิจิดีส์ พ.ศ.2512 (โฆษณาครีมนิจิดีส์, 2512, น.119) โฆษณาครีมเทลวี่ช่วยลดสิว ฝ้า จุดด่างดำและเสี้ยน พ.ศ.2516 (โฆษณาครีมเทลวี่, 2516, ไม่ปรากฏเลขหน้า) อีกทั้งในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ปรากฏว่ามีโฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางหมวดดูแลรักษาความสะอาดที่มีส่วนประกอบของพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เช่น โฆษณาผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าจากแตงกวาของคิวคัมเบอร์ พ.ศ.2512 (โฆษณาคิวคัมเบอร์, 2512, ไม่ปรากฏเลขหน้า) นอกจากนี้ยังพบว่ามีโฆษณายาย้อมผมออด้าซช่วยให้ผมดำสนิท นิ่มสลวย พ.ศ.2515 (โฆษณายาย้อมผมออด้าซ, 2515, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ขณะเดียวกับพบว่ามีโฆษณายาทาเล็บสวีทฮาร์ท พ.ศ.2509 (โฆษณายาทาเล็บสวีทฮาร์ท, 2509, ไม่ปรากฏเลขหน้า) และโฆษณาสบู่แคโรไลน่า ลดความอ้วนทำจากสาหร่ายแคโรไลน่า พ.ศ.2516 (โฆษณาสบู่แคโรไลน่า, 2516, ไม่

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ปรากฏเลขหน้า) รวมถึงโฆษณาโคโลญจ์บรูทจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2517 (โฆษณาโคโลญจ์บรูท, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการโฆษณาเกี่ยวกับฟัน คือ โฆษณายาเคลือบฟันให้ขาวเหมือนไข่มุก พ.ศ.2506 (โฆษณายาสีเคลือบฟันให้ขาวเหมือนไข่มุก, 2506, น.63) (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ. 2500-2528 เพิ่มเติมในภาคผนวก ง)

อีกทั้งยังมีโฆษณาเกี่ยวกับเครื่องสำอางอันสะท้อนให้เห็นผ่านการโฆษณาหนังสือพิมพ์อธิปัตย์ ฉบับวันที่ 14-20 สิงหาคม พ.ศ.2517 อันเป็นช่วงเวลาเดียวกับการมีองค์ความรู้บังคับใช้ในเชิงกฎหมายอย่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรก กล่าวคือ มีการโฆษณาเครื่องสำอางที่ผลิตโดยความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ ที่กล่าวว่า “เครื่องสำอางชั้นสูงผลิตโดยแพทย์และเภสัชกรไทย” โดยผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนั้นมีทั้งสบู่และครีมชื่อว่า อาดอร่า ดังภาพที่ 44

ภาพที่ 44 โฆษณาผลิตภัณฑ์อาดอร่า ผลิตโดยแพทย์และเภสัชกรไทย พ.ศ.2517
ที่มา: หนังสือพิมพ์อธิปัตย์ วันที่ 14-20 สิงหาคม 2517, 2517, น.17

ต่อมาโฆษณาเครื่องสำอางในช่วงทศวรรษ 2500 ยังพบว่ามีโฆษณาจำนวนมากที่สะท้อนให้เห็นความหมายความงามเปลี่ยนแปลงไป เช่น โฆษณาเอนเดน แชมพูเด็ดเผด็จรังแค พ.ศ.2518 (โฆษณาเอนเดน, 2518, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาเครื่องสำอางแป้งพัฟ ลิปสติกและยาทาเล็บของนาดีน สินค้าจากปารีส พ.ศ.2518 (โฆษณาเครื่องสำอางนาดีน, 2518, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์ทาปากเลิฟอินกลอสช่วยให้ริมฝีปากเนียนนุ่ม พ.ศ.2520 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ทาปากเลิฟอินกลอส, 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาน้ำหอมจองจูของเรฟลอน พ.ศ.2519 (โฆษณาน้ำหอมจองจู, 2519, ไม่ปรากฏเลขหน้า)โฆษณาน้ำยาทาเล็บอังแชมพร้อมลิปสติกจากฝรั่งเศส พ.ศ.2521 (โฆษณาน้ำยาทาเล็บอังแชม, 2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาสบู่ไลฟ์บอย พ.ศ.2521 (โฆษณาสบู่ไลฟ์บอย, 2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดกลิ่นกายเรโซนา พ.ศ.2526 (โฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดกลิ่น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กายเรโซนา, 2526, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมกันแดดลาฟอร์เร่ พ.ศ.2528 (โฆษณาครีมกันแดดลาฟอร์เร่, 2528, ไม่ปรากฏเลขหน้า) (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ. 2500-2528 เพิ่มเติมในภาคผนวก ง)

กล่าวได้ว่าหลักฐานเกี่ยวกับการโฆษณาเครื่องสำอางทั้งหมดในช่วง พ.ศ.2500-2528 ได้สะท้อนให้เห็นว่าความหมายของความงามช่วงพ.ศ. 2500-2528 ได้ที่เริ่มขยายกว้างมากขึ้น กล่าวคือ ผิวหน้าจะต้องไร้ริ้วรอย กระ ฝ้า จุดด่างดำและสิว ตลอดจนรอยเหี่ยวย่น มีผิวที่ชุ่มชื่น เปล่งปลั่ง รูขุมขนมีขนาดเล็กลง หน้าไม่มัน รวมถึงผิวผุดผ่อง ดูอ่อนวัย ปราศจากสิวเสี้ยน และขาวเนียนด้วยแป้งหอมต่างๆ นอกจากนี้ยังพบว่าในส่วนของเส้นผมจะต้องมีเส้นผมที่หอม มีน้ำหนัก เงางาม ปราศจากรังแค อีกทั้งผมจะต้องไม่แห้งกรอบและแตกปลาย รวมถึงการมีผมสีดำอย่างธรรมชาติ ขณะเดียวกันความหมายความงามนั้นยังครอบคลุมไปจนถึงเรื่องของการกำจัดกลิ่นกาย โดยผู้คนช่วงเวลาดังกล่าวจะต้องมีกลิ่นกายที่หอมด้วยการใช้น้ำหอมและใช้โคโลญต่างๆ กำจัดกลิ่นกาย นอกจากในด้านของการเสริมแต่งด้วยเครื่องสำอางแล้วยังพบว่ามีการใช้ลิปสติก มาสคาร่าประเภทกันน้ำเพื่อให้ขนตางอน รวมถึงจะต้องมีคิ้วที่โค้งสวยงาม และมีริมฝีปากที่นุ่มและแวววาวด้วยการใช้กลอส อีกทั้งมีการแต่งเปลือกตาให้มีสีสัน ตลอดจนการมีเล็บมือที่สวยงามก็พบว่าเป็นความงามอย่างหนึ่ง คือ มีผลิตภัณฑ์ยาทาเล็บให้มือสวย นอกจากนี้สิ่งที่น่าสังเกตในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ก็คือ มีสบู่ลดความอ้วนและเซรั่มที่ช่วยให้ทรวงอกสวย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้คนสนใจในเรื่องของรูปลักษณ์ภายนอกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังจะต้องมีฟันที่ขาว สะอาด อย่างไรก็ตาม แม้การโฆษณาเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นว่าสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมนีและญี่ปุ่น เป็นต้น หากแต่ยังพบว่ามีสินค้าของไทยด้วยเช่นกันที่พยายามแข่งขันในตลาดเครื่องสำอาง และยังพบว่าช่วงเวลานี้เริ่มปรากฏสินค้าเครื่องสำอางประเภทพืชพรรณสมุนไพรแล้ว อาทิ มะนาว

องค์ความรู้บังคับใช้เชิงกฎหมายผ่านพระราชบัญญัติ

ตั้งแต่ พ.ศ.2500 เป็นต้นมา ถึงแม้ว่าจะมีวิชาเลือกเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางเพิ่มเข้าในหลักสูตรเภสัชศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รวมถึงได้มีการควบคุมองค์ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์ให้สามารถบังคับใช้ได้ในเชิงกฎหมาย อาทิ พระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2517 กระนั้นการศึกษาเภสัชศาสตร์ในสังคมไทยก็ยังมุ่งเน้นให้ความสำคัญไปที่การผลิตยาที่มีคุณภาพ การจ่ายยา รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับเภสัชกรรมชุมชน และการบริการด้านคลินิกต่างๆ เป็นหลักสำคัญอยู่เช่นเดิม ดังนั้น ในช่วงเวลาเช่นนี้ รัฐบาลไทยจึงยังให้ความสำคัญกับการผลิตยาอยู่เช่นเดียวกัน ดังปรากฏให้เห็นผ่านการออกกฎหมายเกี่ยวกับการผลิตยา คือ การประกาศใช้พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 เพื่อควบคุมมาตรฐานการขายยา และการนำเข้า รวมไปถึงการจำหน่ายยา การผลิตยา อีกทั้งมีการแยกประเภทยาแผนโบราณและยาแผนปัจจุบัน ขณะเดียวกัน ก็ได้มีการกำหนดนิยามความหมายของคำว่ายาให้ต่างออกไปจากพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2493 คือ ใช้คำว่า “วินิจฉัย” แทน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

คำว่า “พิเคราะห์” รวมถึงใช้คำว่า ตำรายา แทนคำว่า ตำราฟาร์มาโคเปียใดๆ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.280-281) โดยการนิยามความหมายของยาใหม่เช่นนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าความหมายของคำว่ายานั้นได้ครอบคลุมไปยังการใช้ยาสำหรับมนุษย์และสัตว์ด้วยเช่นกัน อีกทั้งความหมายของยานั้นยังไม่ครอบคลุมไปในด้านที่เกี่ยวกับอาหาร เครื่องสำอาง หรือเครื่องกีฬาใดๆ ดังปรากฏหลักฐานความว่า

“ยา หมายความว่า

(๑) วัตถุที่รับรองไว้ในตำรายาที่รัฐมนตรีประกาศ

(๒) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ บำบัด บรรเทา รักษา หรือป้องกันโรคหรือความเจ็บป่วยของมนุษย์หรือสัตว์

(๓) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับให้เกิดผลแก่สุขภาพ โครงสร้างหรือการกระทำหน้าที่ใดๆ ของร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์ที่รัฐมนตรีประกาศ

วัตถุตาม (๑) หรือ (๒) ไม่รวมถึงวัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นอาหาร เครื่องกีฬา เครื่องสำอาง เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบโรคศิลปะและส่วนประกอบของเครื่องมือที่ใช้ในการนั้น” (พระราชบัญญัติยา พุทธศักราช 2510, 2510, น.8-9)

นอกจากนี้การประกาศใช้พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ยังทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ในด้านของการแยกประเภทยา คือ มีการแยกประเภทของยาที่เพิ่มขึ้นโดยมีการเพิ่มหมวดยาควบคุมพิเศษ อันเป็นยาแผนปัจจุบันหรือยาแผนโบราณที่รัฐมนตรีประกาศเป็นยาควบคุมพิเศษ ซึ่งต่างจากพระราชบัญญัติการขายยา พ.ศ. 2493 ที่ยังไม่มีหมวดยาดังกล่าวปรากฏขึ้น อีกทั้งยังมีการเพิ่มหมวดยาบรรจุเสร็จ อันเป็นยาแผนปัจจุบันที่ผลิตขึ้นเสร็จในทางเภสัชกรรมและมีฉลากครบถ้วนตลอดจนเพิ่มนิยามของการบำบัดโรคสัตว์ โดยให้หมายความว่า “การกระทำใดๆ อันกระทำโดยตรงต่อร่างกายสัตว์ เพื่อตรวจหรือรักษาโรคและหมายความรวมตลอดถึงการป้องกันโรค การกำจัดโรค การตบแต่งทางศัลยกรรม การตอนหรือการผสมเทียมด้วย” อีกทั้งยังให้มีการนิยามผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ชั้นหนึ่งและชั้นสองด้วยเช่นกัน (พระราชบัญญัติยา พุทธศักราช 2510, 2510, น.10-11) กล่าวได้ว่า พระราชบัญญัติยา พ.ศ.2510 นั้นเป็นการนิยามความหมายเกี่ยวกับการบำบัดโรคสัตว์ครั้งแรกในการกฎหมายยา ซึ่งครอบคลุมถึงการใช้ยาในสัตว์ รวมถึงวิชาชีพในการบำบัดโรคสัตว์ อย่างไรก็ตาม ผลจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 นั้น ทำให้ต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการยาชุดใหม่ ซึ่งมีรายชื่อของผู้เข้าร่วมเป็นกรรมการต่างจากฉบับก่อนหน้า กล่าวคือ มี

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การนำผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรออกจากคณะกรรมการยา หากแต่มีการเพิ่มคณะกรรมการอื่นเข้ามาแทน คือ หัวหน้ากองควบคุมอาหารและยา (พระราชบัญญัติยา พุทธศักราช 2510, 2510, น.13)

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ได้มีการแยกประเภทการขาย การผลิต และการนำเข้ายาหรือการสั่งเข้ามาในประเทศออกจากกันอย่างเด่นชัด ทั้งยังมีการกำหนดมาตรการในการควบคุมต่างๆ รวมถึงกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ขายยาอย่างชัดเจน เช่น จะต้องไม่มีความผิดเกี่ยวกับกฎหมายยา และสถานที่ขายยาจะต้องมีป้ายชื่อของผู้ขายยาอยู่หน้าร้านขายยา รวมถึงผู้ขายยาจะต้องมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ เป็นต้น อีกทั้งยังมีการกำหนดบทลงโทษหากมีการขายยาผิดกฎหมาย รวมถึงมีมาตรการควบคุมการโฆษณายาที่เกินความเป็นจริง เช่น ห้ามโฆษณาว่ายาศักดิ์สิทธิ์หรือหายขาด อีกทั้งสิ่งที่พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 แตกต่างจากฉบับอื่นอย่างสำคัญก็คือ การจัดตั้งหน่วยงานที่เข้ามามีหน้าที่ควบคุมโดยตรงอย่างชัดเจน คือ กองควบคุมอาหารและยา จนภายหลังจะได้รับยกระดับฐานะให้เทียบเท่ากรมและถูกตั้งชื่อว่า สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา รวมถึงยังมีกองควบคุมมาตรฐานยาต่างๆ ที่ขยายตัวออกไปเป็นจำนวนมาก ทั้งกองควบคุมเหล่านี้ยังคลุมไปถึงเครื่องสำอางในปี พ.ศ. 2517 นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานเอกชนที่เข้ามาช่วยสนับสนุนและควบคุมมาตรฐานยารวมไปถึงด้านอุตสาหกรรมยา คือ กองวิเคราะห์ยาของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่อยู่ภายใต้กระทรวงสาธารณสุขซึ่งจัดทำร่วมกับเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.280-296)

ในช่วงเวลาต่อมา ได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับยาอีกครั้ง จนนำไปสู่การประกาศพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2522 ด้วยการให้นิยามความหมายของคำว่ายาว่า หมายถึง วัตถุที่เป็นเภสัชเคมีภัณฑ์หรือเภสัชเคมีภัณฑ์สำเร็จรูป อีกทั้งมีการเพิ่มประเภทของยา คือ ยาใช้ภายนอก ยาใช้เฉพาะที่ เภสัชเคมีภัณฑ์ และเภสัชเคมีภัณฑ์สำเร็จรูป นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดให้เภสัชกรหรือผู้ปฏิบัติการต้องอยู่ประจำสถานที่บริการตลอดเวลา รวมถึงต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมบัญชียา ขณะเดียวกันด้านการโฆษณายานั้นก็ห้ามใช้คำไม่สุภาพในการโฆษณา ห้ามโฆษณาเกินความเป็นจริง ห้ามโฆษณาด้วยวิธีการร้องเพลง ห้ามโฆษณาด้วยวิธีการแถมหรือการออกสลากรางวัลต่างๆ รวมไปถึงห้ามโฆษณาอันแสดงถึงความเจ็บป่วยของผู้ป่วย นอกจากนี้ สิ่งหนึ่งที่เป็นมาตรการของพระราชบัญญัติยาฉบับดังกล่าว คือ รัฐมีอำนาจในการสั่งระงับการโฆษณาที่ฝ่าฝืนกฎหมายได้ ตลอดจนการกำหนดให้ร้านขายยาจะต้องมีเภสัชกร 2 คน โดยมีหนึ่งคนอยู่ประจำการตลอดเวลา ผลไปกว่านั้น นอกจากการกำหนดให้เภสัชกรเป็นผู้ควบคุมการผลิตดังกล่าวแล้ว เภสัชกรจะต้องวิเคราะห์วัตถุดิบในตัวยาและส่งรายงานประจำทุกๆ ปี เพื่อป้องกันอันตรายจากการใช้ยา ทั้งนี้ ในลักษณะทำนองเดียวกัน ในปี พ.ศ.2522 ได้มีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคอันเป็นมาตรการการป้องกันอันตรายจากการซื้อขายของผู้บริโภคที่ต้องการใช้ยาประเภทต่างๆ โดยการประกาศพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคฉบับนี้เป็นผลมาจากการที่รัฐบาลได้แรงบันดาลใจจากการรวมตัวกัน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ของภาคเอกชนในการป้องกันอันตรายจากการใช้ยาของผู้บริโภค อาทิ โครงการสภาสตรีส่งเสริมผู้บริโภค ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยสภาสตรีแห่งชาติเมื่อปี พ.ศ. 2516 ทั้งนี้ เมื่อมีการควบคุมมาตรฐานการผลิตและขายยาดังกล่าวแล้ว รัฐบาลไทยในขณะนั้นยังได้ตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นหากมีการผลิตยาภายในประเทศมากจนเกินความจำเป็น รวมไปถึงหากมีการใช้มาตรฐานของการผลิตยาจากตำรับยาจำนวนมากโดยไม่มีการกำหนดอย่างชัดเจนก็อาจส่งผลกระทบต่อมาตรฐานยาของประเทศให้ตกต่ำลงได้ รัฐบาลไทยในขณะนั้นจึงได้จัดทำบัญชียาหลักแห่งชาติขึ้นมาใน ปี พ.ศ. 2524 อันเป็นมาตรการที่ออกมาเพื่อการควบคุมมาตรฐานยาให้สอดคล้องไปกับความต้องการของรัฐบาลไทยที่มิต้องการให้การผลิตยาภายในประเทศไทยนั้นต้องเผชิญกับความวุ่นวายจากการที่ควบคุมสูตรการผลิตยาไม่ได้เพราะไม่มีตำรายาที่เป็นมาตรฐานกลางคอยรองรับ อีกทั้ง การเข้าควบคุมของรัฐบาลไทยเช่นนี้ยังเป็นไปเพื่อมุ่งเน้นการผลิตยาให้ตอบสนองกับการบริการผู้ป่วยตามสถานพยาบาล และโรงพยาบาลต่างๆ (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น.280-296)

ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่าการมีพระราชบัญญัติยาทั้งสองฉบับได้สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงนิยามความหมายของยา ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยได้เริ่มมีการแบ่งการนิยามความหมายของคำว่ายาและเครื่องสำอางอย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด อีกทั้งการออกพระราชบัญญัติยาทั้งสองฉบับยังส่งผลให้องค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์เปลี่ยนแปลงโดยมีการเพิ่มรายวิชาที่ให้ความสำคัญกับการผลิตยา และด้านการบริการผู้ป่วยในสถานพยาบาล ตลอดจนเภสัชกรรมคลินิก รวมถึงเภสัชกรรมประเภทต่างๆ อันเป็นเป้าหมายของการศึกษาเภสัชศาสตร์ในขณะนั้นเพื่อรองรับตำแหน่งงานของวิชาชีพเภสัชกรในอนาคต

ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วง พ.ศ. 2500-2528 ได้มีพัฒนาการด้านการศึกษาอย่างสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับเครื่องสำอาง กล่าวคือ ช่วงเวลาดังกล่าวนี้เป็นยุคสมัยที่มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อสร้างอุตสาหกรรมและสร้างงานให้กับผู้คน ตลอดจนระบบการศึกษาที่ขยายตัวมากขึ้นอันเป็นผลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2507) อันเป็นผลมาจากการสร้างความสัมพันธ์กับอเมริกาเพื่อสกัดการขยายตัวของคอมมิวนิสต์และการส่งมอบความช่วยเหลือจำนวนมากมายังประเทศไทย ผลจากความช่วยเหลือเหล่านี้จึงนำไปสู่การขยายตัวของระบบการศึกษา การสร้างงานในทางด้านเศรษฐกิจ และการคมนาคมต่างๆ อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 นั้นยังได้นำไปสู่การขยายการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มากขึ้น ส่วนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2510-2514) ได้ส่งผลให้นโยบายด้านการศึกษาของคณะเภสัชศาสตร์ออกนโยบายเพิ่มเภสัชกรในการปฏิบัติงานตามร้านขายยา ทั้งนี้ถึงแม้ว่าการศึกษาจะเกิดการขยายตัวมากขึ้น หากแต่ก็ยังเกิดช่องโหว่ในเรื่องของสภาวะการว่างงาน ปัญหาเช่นนี้จึงนำไปสู่การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ.2513-2515) ด้วย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การมีนโยบายขยายระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา อันหมายรวมไปถึงการขยายการศึกษาด้วยการก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั่วประเทศ หากแต่การขยายตัวของสถาบันการศึกษาเภสัชศาสตร์ก็มิได้ทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยได้ขยายตัวออกไปหรือมีสถานะชัดเจนมากขึ้นแต่อย่างใด กระนั้น ใน พ.ศ. 2506 ก็เกิดวิชาเลือกเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ภายในคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อันจะได้กลายเป็นรากฐานขององค์ความรู้ที่สานต่อไปยังการออกพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางอย่างเป็นทางการ จนกล่าวได้ว่า การมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ได้สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของความงามที่เปลี่ยนไปจนกลายเป็นการผูกขาดความงามด้วยความรู้แบบวิทยาศาสตร์ในสถาบันการศึกษาอันเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 ที่มีการนิยามความหมายเครื่องสำอางอย่างทางการที่มาพร้อมกับความปลอดภัยในการผลิตเครื่องสำอางต่างๆ อีกด้านหนึ่ง การมีพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และ พ.ศ. 2522 ได้กลายมาเป็นจุดเปลี่ยนแปลงของการเข้ามาควบคุมการขายยา การผลิต รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับยา ตลอดจนการโฆษณายาต่างๆ ของรัฐบาลไทย ทั้งยังเป็นผลทำให้การเรียนเภสัชศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงรายวิชาด้วยการเพิ่มการเรียนเกี่ยวกับด้านการบริการผู้ป่วยในโรงพยาบาลอันเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาเภสัชศาสตร์ที่มุ่งผลิตเภสัชกรเพื่อให้มีตำแหน่งงานที่มากขึ้น

วิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง (Cosmetic Science) ในคณะเภสัชศาสตร์ช่วง พ.ศ.2529-2543

องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง

การศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วง พ.ศ.2529-2543 เป็นการสะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลไทยได้หันมาให้ความสำคัญกับการใช้สมุนไพรเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้น และเป็นการผลักดันนโยบายฟื้นฟูอุตสาหกรรมภายในประเทศให้สามารถใช้สมุนไพรในท้องถิ่นมากขึ้นและใช้ประโยชน์เพื่อให้ประเทศไทยพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น รวมถึงมีการสนับสนุนให้มีการวิจัยสมุนไพรเดี่ยวแบบครบวงจร อย่างไรก็ตาม ในการส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษา รวมไปถึงการนำสมุนไพรมาผลิตเครื่องสำอางนั้น ได้มีแนวคิดริเริ่มมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ซึ่งส่งผลให้เกิดการผลิตเครื่องสำอางด้วยสารสกัดจากธรรมชาติ กล่าวคือ ได้มีการดำเนินโครงการสมุนไพรควบคู่ไปกับโครงการสาธารณสุขมูลฐานที่ได้รับความช่วยเหลือจากองค์การยูนิเซฟ โดยเป็นการสนับสนุนให้มีการปลูกสมุนไพรเพื่อรักษาโรคต่างๆ ภายในชุมชน (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.197) ในช่วงเวลาต่อมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) ก็ได้มีการสนับสนุนการจัดหายา รวมไปถึงการกระจายยาให้เป็นไปตามหลักบัญชียาหลักแห่งชาติ โดยเฉพาะในแง่ของการใช้ยาสมุนไพร การพัฒนาสมุนไพรเพื่ออุตสาหกรรมยาทั้งยา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

แผนโบราณและยาแผนปัจจุบัน การสนับสนุนยาจากสมุนไพรเช่นนี้จึงส่งผลให้มีการส่งออกผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่างๆ รวมถึงมีการออกมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการใช้ยา เครื่องสำอาง และวัตถุต่างๆ ที่มีพิษจนก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค และพยายามเผยแพร่ความรู้ด้านความปลอดภัยต่อการใช้ยาและ เครื่องสำอางต่างๆ อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2530. น.88) กล่าวได้ว่านอกจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 6 ได้มุ่งเน้นให้ความสำคัญไปยังการใช้สมุนไพรในการผลิตอุตสาหกรรมยา รวมถึงการผลิตเครื่องสำอางเพื่อมิก่อให้เกิดอันตราย ฉะนั้นแล้วเป้าหมายในด้านเภสัชศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 คือการสนับสนุนการใช้สารสกัดพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ มาใช้ในอุตสาหกรรมยาให้มากขึ้น ทั้งยังพบว่านโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับนี้ยังเริ่มสะท้อนให้เห็นการผลิตเครื่องสำอางที่มีการใช้สารสกัดจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อันมาพร้อมกับความปลอดภัยด้วยวิธีการทดลอง การวิจัยต่างๆ ตามแนวทางองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์

ทั้งนี้ การมีนโยบายที่ผลักดันการใช้สมุนไพรต่างๆ ภายในประเทศนั้น สะท้อนให้เห็นผ่านการศึกษาเภสัชศาสตร์ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2529 เป็นต้นมาด้วยการนำสมุนไพรต่างๆ มาสกัดเป็นสารผสมลงในกระบวนการผลิตเครื่องสำอาง ดังที่พบหลักฐานใน หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางเล่มที่ 1* ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นตำราประกอบการเรียนการสอนวิชาเครื่องสำอาง ที่เรียนกันในหลักสูตรวิชาเครื่องสำอาง ในภาควิชาเภสัชอุตสาหกรรม คณะเภสัชศาสตร์ อันมีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางด้วยการแบ่งประเภทของเครื่องสำอางออกเป็น 10 ประเภท คือ 1) เครื่องสำอางสำหรับผิวหนังได้แก่ ครีมทาผิวและบำรุงถนอมผิว ผลิตภัณฑ์ขจัดสิว ผลิตภัณฑ์ขจัดสีผิวและขจัดฝ้า ผลิตภัณฑ์ระงับเหงื่อและขจัดกลิ่นตัว ผลิตภัณฑ์ป้องกันแสงแดด ผลิตภัณฑ์ป้องกันแมลงกัดต่อย 2) เครื่องสำอางสำหรับผมและขน ได้แก่ แชมพูและน้ำยานวดผม เครื่องสำอางตกแต่งผม เครื่องสำอางสำหรับโกนหนวดและกำจัดขน 3) เครื่องสำอางสำหรับแต่งตาและคิ้ว 4) เครื่องสำอางสำหรับแต่งใบหน้า ได้แก่ ผลิตภัณฑ์พอกและลอกหน้า เครื่องสำอางกลบเกลื่อน เครื่องสำอางรองพื้นแต่งหน้า แป้งผัดหน้าและแป้งโรยตัว 5) เครื่องสำอางสำหรับแต่งแก้ม 6) เครื่องสำอางสำหรับแต่งปาก 7) เครื่องสำอางสำหรับทำความสะอาดผิว ปากและฟัน ได้แก่ ครีมล้างหน้าและครีมล้างมือ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในห้องน้ำ ยาสีฟันและน้ำยาบ้วนปาก 8) เครื่องสำอางสำหรับเล็บ 9) เครื่องสำอางสำหรับเด็ก 10) น้ำหอมและผลิตภัณฑ์น้ำหอมประเภทต่างๆ นอกจากนี้ในหลักสูตรยังมีการอธิบายการสอนเกี่ยวกับสีที่ใช้ในเครื่องสำอาง รวมไปถึงสารต่างๆ ที่ลดแรงตึงผิว สารกันเสียในเครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์และเครื่องสำอางจากธรรมชาติ ขั้นตอนการผลิตเครื่องสำอาง และศิลปะการแต่งหน้า การศัลยกรรม เป็นต้น (อรัญญา มโนสร้อย, 2529, น.24-26) จากหลักฐานที่ปรากฏมาผ่านหนังสือประกอบการเรียนได้สะท้อนให้เห็นว่าองค์ความรู้ในการเรียนการสอนผลิตเครื่องสำอางนั้น ได้มีการแบ่งประเภทของเครื่องสำอางออกอย่างชัดเจนเพื่อไม่ก่อให้เกิดความสับสนในการตั้งตำรับการผลิต

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เครื่องสำอาง นอกจากนี้การแบ่งประเภทเครื่องสำอางนั้นยังสะท้อนให้เห็นว่าความหมายของความงามเกิดการเปลี่ยนแปลงไปโดยเป็นไปตามมาตรฐานองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ที่จะต้องคำนึงถึงความปลอดภัย รวมถึงให้มีการคำนึงถึงลักษณะทางกายภาพของผิวหนังที่แตกต่างกัน เช่น ผิวมัน ผิวเด็กและผิวผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยลักษณะทางกายภาพผิวหนังดังกล่าวที่ภายใต้การควบคุมด้วยองค์ความรู้เภสัชศาสตร์นั้นได้ทำให้ความหมายของความงามแปรเปลี่ยนสู่ความสวยแบบปลอดภัยโดยครอบคลุมทั้งร่างกายของมนุษย์ อันเป็นความงามที่ถูกสอดส่องด้วยสายตาของรัฐภายใต้การกำกับควบคุมองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์เพื่อทำให้ผู้คนในสังคมมีความงามตามกรอบความรู้ที่รัฐกำหนดโดยการแปะป้ายองค์ความรู้เภสัชศาสตร์ว่าเป็นความงามที่ปลอดภัย เมื่อใช้แล้วจะไม่ก่อให้เกิดอันตราย

อีกทั้ง การเรียนการสอนเกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงเวลานี้ยังมีการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์เครื่องสำอาง และรายวิชาทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอาง หรือก็คือ การเรียนเกี่ยวกับพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง เพื่อให้นิสิตผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจทางด้านกฎหมายการนำเข้าเพื่อขายและการขอใบอนุญาตในการขายเครื่องสำอาง (อรัญญา มโนสร้อย, 2529, น.58) รวมถึงให้นิสิตผู้เรียนมีความตระหนักเกี่ยวกับวัตถุที่ห้ามใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางต่างๆ เช่น สารปฏิชีวนะ (Antibiotics) โมโนเบนโซน อันเป็นสารที่พบในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางประเภทลอกฝ้า (อรัญญา มโนสร้อย, 2529, น.119, 125) รวมถึงมีการอธิบายการเรียนการสอนเกี่ยวกับการใช้สีในเครื่องสำอางอันเป็นสิ่งสำคัญในการผลิตเครื่องสำอาง โดยมีคำจำกัดความของสีต่างๆ เป็นต้น โดยการสอนเกี่ยวกับการใช้สีในเครื่องสำอางยังได้มีการแบ่งประเภทคุณสมบัติของสีด้วยเช่นกัน กล่าวคือ สีต่างๆ จะต้องไม่เป็นพิษต่อผู้ใช้ สามารถทนแสงและความร้อนได้ ไม่ก่อให้เกิดอาการแพ้ต่อผิวหนังและจะต้องไม่มีเชื้อจุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดอันตราย ประกอบกับจะต้องมีราคาที่ไม่แพงมากเกินไป ทั้งนี้สีที่ใช้ในการผลิตเครื่องสำอางนั้นจะต้องเป็นสีที่แบ่งตามคณะกรรมการควบคุมอาหารและยาของสหรัฐอเมริกา (FDA) เช่น สีที่มีความปลอดภัยสามารถใช้ได้ในอาหารและยารวมถึงเครื่องสำอาง อีกทั้งยังรวมไปถึงสีที่สามารถใช้ได้ในเฉพาะยาและเครื่องสำอาง ตลอดจนสีที่ใช้ได้เฉพาะสิ่งที่ไม่ใช่ยาและเครื่องสำอาง (อรัญญา มโนสร้อย, 2529, น.197-202) นอกจากนี้ ยังมีการระบุสีที่เหมาะสมสำหรับผลิตเครื่องสำอางต่างๆ เช่น สีลิปสติก สีแต่งแก้ม แป้งผัดหน้า และสีน้ำยาทาเล็บ รวมถึงสีที่อยู่ในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอันมีน้ำมัน ขี้ผึ้งและน้ำหอม โดยสีที่สดใสมีความเข้มมากจะนิยมผลิตและใส่ลงไปในเครื่องสำอางประเภทลิปสติก แป้งผัดหน้าและสีแต่งแก้ม เป็นต้น (อรัญญา มโนสร้อย, 2529, น.205-208) นอกจากจะมีการเรียนเกี่ยวกับการใช้สีที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้วนั้น ยังพบว่ามีการเรียนเกี่ยวกับการใช้สีจากธรรมชาติด้วยเช่นกัน เช่น สีที่ได้จากพืช ทั้งนี้ การผลิตเครื่องสำอางทุกประเภทภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์นั้นจะให้ความสำคัญกับการผสมสีอันจะต้องมีความอ่อนเข้มตามความเหมาะสม อย่างเช่น สีของยาสีฟันและความซีดของยาสีฟัน รวมถึงโฟมโกนหนวดที่มีการใช้

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สี D&C (อรัญญา มโนสร้อย, 2529, น.225-226) ตลอดจนสีที่ใช้ในโลชั่นและครีมทามือ ผลิตภัณฑ์สำหรับอาบน้ำ สบู่ ผลิตภัณฑ์ที่ใช้แต่งปาก

ทั้งนี้ นอกจากการเรียนภายใต้การผลิตเครื่องสำอางที่ต้องตระหนักเกี่ยวกับสี และส่วนผสมในการผลิตแล้วนั้น ยังพบว่ามีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปรุงแต่งกลิ่นหอมต่างๆ อันเป็นหัวน้ำมันหอม น้ำหอมและผลิตภัณฑ์น้ำหอมต่างๆ เช่น สิ่งหอมจากธรรมชาติอันได้จากพืชและสัตว์ ตลอดจนสิ่งหอมที่สามารถหาได้จากพืช เช่น ดอก ใบ และลำต้นอีกจำนวนมาก จนกล่าวได้ว่าทุกส่วนของพืชมีประโยชน์ในการเป็นสิ่งหอม หากแต่ในอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องสำอางจะมีการใช้เปลือกผลไม้และเม็ดในของผลไม้มาผ่านกระบวนการในการสร้างกลิ่นด้วยวิธีการที่หลากหลายด้วย อาทิ การกลั่นแห้งด้วยการใช้ไอน้ำ ประกอบกับในการเรียนวิชาเครื่องสำอางยังต้องให้นิสิตเรียนวิธีการจำแนกกลิ่นหอมตามลักษณะของกลิ่นที่มีธรรมชาติ เช่น กลิ่นคล้ายดอกไม้ (อรัญญา มโนสร้อย, 2529, น.268-269, 304) อันกล่าวได้ว่า การเรียนการสอนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางนั้นได้สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับความหมายของความงามภายใต้องค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ กล่าวคือ เป็นความงามที่จะต้องคำนึงด้านความปลอดภัยเป็นประเด็นหลัก โดยมีการจำกัดเฉดสีในการผลิตเครื่องสำอางภายใต้การควบคุมทางกฎหมาย อันสะท้อนให้เห็นถึงความหมายความงามที่ไม่หลากหลาย มุ่งผลิตความหมายของความงามให้มีเพียงความหมายเดียว โดยจะมีการบังคับให้ใช้สีและส่วนผสมของสารที่ไม่ก่อให้เกิดปฏิกิริยาที่อันตราย และไม่ให้ใช้ส่วนประสมที่ไม่มีประสิทธิภาพในการผลิตเครื่องสำอาง อีกทั้งการควบคุมองค์ความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางของรัฐ ที่ดำเนินการผ่านสถาบันการศึกษาในคณะเภสัชศาสตร์นั้นได้สะท้อนให้เห็นการเข้าควบคุมกลไกตลาดเครื่องสำอาง คือ รัฐบาลสามารถเข้าควบคุมและสามารถกำหนดคุณภาพของสินค้าเพื่อจำหน่ายให้เป็นไปตามความต้องการได้โดยสะดวก การเข้าแทรกแซงกลไกตลาดเช่นนี้จึงทำให้การผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์ในสังคมไทยมีการเรียนผลิตเครื่องสำอางด้วยการใช้วัตถุดิบในราคาที่ไม่สูงและต้องถูกต้องตามกฎหมายที่รัฐกำหนด นอกจากนี้ การผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์อันมีการกำหนดสีและส่วนผสมต่างๆ นั้น ยังสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับประเภทของเครื่องสำอาง อีกทั้งยังคงเป็นผลิตภัณฑ์สำหรับตกแต่งภายนอกและยังเป็นผลิตภัณฑ์ประเภททำความสะอาดเพื่อสุขอนามัยเป็นหลัก ซึ่งมิได้ทำให้เซลล์ผิวหนังชั้นในเกิดการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว

ในลักษณะทำนองเดียวกันนั้น หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางเล่มที่ 2* ของอรัญญา มโนสร้อย (2533) ซึ่งตีพิมพ์ใน ช่วงปี พ.ศ.2533 อันเป็นหนังสือที่ใช้ประกอบการสอนในรายวิชาเกี่ยวกับเครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์นั้นได้สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนในการผลิตเครื่องสำอางในช่วงเวลานั้น กล่าวคือ เป็นการผลิตเครื่องสำอางเพื่อแก้ปัญหาผิวหน้า เช่น สามารถปกปิดริ้วรอยและปัญหาของผิวหน้า รวมถึงมีใบหน้าเปล่งปลั่ง อันเป็นผลมาจากการใส่สาร Chalk (อรัญญา มโนสร้อย, 2533, น.1-3) รวมถึงมีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางเพื่อป้องกันหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

แห้ง โดยต้องให้เครื่องสำอางคลุมผิวและสามารถกันน้ำได้ (อรัญญา มโนสร้อย, 2533, น.5-8) ขณะเดียวกันพบว่ามีการเรียนผลิตเครื่องสำอางแยกประเภท เช่น เครื่องสำอางสำหรับตา เช่น Eye shadow, eye brow make up, mascara, eye liner, flase eyelashes (ขนตาจากขนธรรมชาติ), cover-up make up, Make up remover, Eye cream, eye lotion, Contact lense โดยมีสูตรตำรับในการผลิตเครื่องสำอางสำหรับตาที่หลากหลาย เช่น Eye Shadow มี 4 ประเภท คือ ประเภทเหลว ประเภทครีม ประเภทแท่งและประเภทผงแป้ง โดยสำหรับ Liquid Eye Shadow ประเภทเหลวหรือ Cream Eye Shadow นั้น หากเป็นครีมอยู่ในลักษณะของขี้ผึ้งจะต้องมีการผสมสีที่ต่างกันในแต่ละสูตร นอกจากนี้ยังมี Cream Eye Shadow ประเภทอิมัลชัน ซึ่งจะมีความวาวกว่าสูตรอื่นๆ (อรัญญา มโนสร้อย, 2533, น.30-37) ทั้งนี้ ยังมีการเรียนการผลิตเครื่องสำอางประเภท Eye Make Up Remover คือ ผลิตภัณฑ์ล้างเครื่องสำอางที่ใช้ตกแต่งตา และ Eye Cream, Eye Lotion เป็นผลิตภัณฑ์ช่วยเสริมความงามด้วยการหยอดตาให้ตาสดใสเมื่อมีผงเข้าตา รวมถึง Contact Lens ที่เหมาะสำหรับผู้มีสายตาผิดปกติ (อรัญญา มโนสร้อย, 2533, น.69-82) อีกทั้ง ในการเรียนของคณะเภสัชศาสตร์ยังมีการสอนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางใช้แต่งแก้ม หรือก็คือ รู้ช (Rouges) โดยรู้ชมี 4 ประเภทอันแบ่งตามคุณสมบัติทางกายภาพ คือ ประเภทเหลว ประเภทครีม ประเภทไขและน้ำมันและประเภทแห้ง ซึ่งมีสูตรในการตั้งตำรับที่แตกต่างกัน (อรัญญา มโนสร้อย, 2533, น.105,119-122) รวมถึงในการเรียนยังมีการสอนด้านการผลิตลิปสติก โดยมีประเภทของลิปสติกที่หลากหลาย เช่น ลิปสติกที่ติดสีทน (High Stain Lipstick) , Creamy Lipsticks, ลิปสติกโปร่งใส, Lip Salves ลิปสติกเหลวและMicroencapsulated Lipsticks (อรัญญา มโนสร้อย, 2533, น.132-144) กล่าวได้ว่าการเรียนการสอนในการผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์นั้นเริ่มสะท้อนให้เห็นการผลิตเครื่องสำอางเพื่อแก้ไขจุดบกพร่องบนใบหน้าและมีการใส่คุณสมบัติสำหรับเครื่องสำอางเพื่อให้มีมูลค่าทางด้านการตลาด เช่น หน้าเปล่งปลั่ง แก้ปัญหาหน้าแห้งและปกปิดริ้วรอย เป็นต้น อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นประเภทของเครื่องสำอางที่ถูกแยกประเภทเพื่อการผลิตอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ในช่วงเวลานี้ความหมายของความงามเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบความงามอันหลากหลายโดยปรากฏให้เห็นจากการผลิตเครื่องสำอางหลากหลายประเภท เช่น ประเภทครีม ประเภทเหลว ประเภทไขและน้ำมัน เป็นต้น หากแต่ยังคงเป็นการผลิตที่ตระหนักด้านความปลอดภัยเป็นหลัก

นอกจากนี้ มีหนังสือเรื่อง *วิทยาการเครื่องสำอาง* ที่ตีพิมพ์ออกมาเมื่อปี พ.ศ. 2534 โดยใช้เรียนในคณะเภสัชศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับการตระหนักถึงการผลิตเครื่องสำอางที่มีคุณภาพและปลอดภัย อีกทั้งยังเป็นการผลิตเครื่องสำอางเพื่อแก้ปัญหาผิวและช่วยรักษาผิวที่สามารถสร้างความงามให้กับผู้คนทั้งทางด้านการบำรุงผิว รักษาผิวและป้องกันผิว โดยสามารถยกตัวอย่างได้ เช่น สารกันแดดที่สามารถให้ความชุ่มชื้น น้ำหอมในรูปแบบครีมบำรุงผิว ผลิตภัณฑ์รักษาผมให้เป็นลอนอยู่นาน (บุญศรี รามเดชะ, 2534, น.3,7) ทั้งนี้ ในช่วงระยะเวลา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ดังกล่าวเริ่มสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสนใจในการผลิตเครื่องสำอางอย่างมาก เนื่องจากตลาดเครื่องสำอางในประเทศไทยนับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา พบว่าผู้คนมีแนวโน้มใช้เครื่องสำอางมากขึ้นเป็นมูลค่า 9000 ล้านบาท โดยสินค้าที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอันดับแรกคือสินค้าบำรุงเส้นผม (Hair care product) โดยมีความนิยมเพิ่มจากเดิม 10 เปอร์เซ็นต์ และรองลงมาคือ เครื่องสำอางบำรุงผิว (วิไล หนุนภักดี, 2534, น.37) การเพิ่มขึ้นของมูลค่าทางการตลาดเป็นจำนวนมากเช่นนี้จึงทำให้อุตสาหกรรมความงามเริ่มตื่นตัว อีกทั้งยังกระตุ้นให้ผู้คนในแวดวงเครื่องสำอางเริ่มค้นคว้าหาวิธีการผลิตเครื่องสำอางให้มีประสิทธิภาพและปลอดภัย โดยการค้นคว้าวิธีการผลิตเครื่องสำอางเช่นนี้ยังปรากฏให้เห็นในการเรียนในรายวิชาเกี่ยวกับเครื่องสำอางของคณะเภสัชศาสตร์ที่ปรากฏว่าเริ่มมีการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการผลิตเครื่องสำอาง กล่าวคือ เป็นวิธีการใช้สิ่งมีชีวิตต่างๆ เช่น พืช สัตว์และจุลินทรีย์ มาเป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง โดยการแสวงหาวิธีการผลิตเครื่องสำอางที่มีความปลอดภัยมากขึ้นนี้ได้ทำให้ผู้ผลิตเครื่องสำอางเสาะหาวิธีการผลิตเครื่องสำอางที่เป็นธรรมชาติมากยิ่งขึ้นเพื่อตอบสนองต่อผู้บริโภคที่ต้องการเสริมสร้างความงามให้กับตนเองอย่างปลอดภัย ดังจะเห็นได้จากการที่มีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางอันมีสารที่ให้ความชุ่มชื้นแก่ผิวหนังและชะลอความแก่อันผลิตมาจากแบคทีเรียหลายชนิด และสารที่ได้จากพืชด้วยการสกัด (วิไล หนุนภักดี, 2534, น.43-44, 47) นอกจากนี้ ยังมีการเรียนเกี่ยวกับสมุนไพรที่ใช้ในเครื่องสำอาง ซึ่งมีทั้งสมุนไพรที่ใช้ในการบำรุงผม เช่น มะกรูดกับว่านหางจระเข้ที่ช่วยไม่ให้ผมมีรังแค ส้มป่อย และสมุนไพรที่ช่วยปรับสภาพผม เปลี่ยนสีผม เช่น เทียนกิ่ง รวมถึงสมุนไพรที่ช่วยลดการร่วงของผม เช่น ทองพันชั่ง ขิงสด ใบขี้เหล็ก วุ้นว่านหางจระเข้และส่าเหล้า นอกจากนี้ยังมีสมุนไพรช่วยให้ผิวเปล่งปลั่ง นุ่มนวลปราศจากสิวฝ้ารวมถึงปัญหาผิวหน้าต่างๆ เช่น ว่านหางจระเข้ มะเขือเทศสุก มะนาว ส่าเหล้าและฮอบ สมุนไพรที่ช่วยดับกลิ่น เช่น คลอโรฟิลด์ ใบฝรั่งสด กานพลูและสารส้ม อีกทั้งยังมีสมุนไพรที่ช่วยทำให้มีกลิ่นหอม เช่น มะลิ ส้ม กระดังงาไทยและลาเวนเดอร์ เป็นต้น (พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ, 2534, น.68-75) ตลอดจนมีการเรียนด้านตำรับสำหรับการผลิตเครื่องสำอางต่างๆ เช่น ตำรับการผลิตครีมที่ผสมวิตามิน เป็นต้น (อุบลทิพย์ นิมมานนิตย์, 2534, น.103-121) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการเรียนเกี่ยวกับโครงสร้างของผิวหนัง การเปลี่ยนแปลง และหน้าที่การทำงานของผิวหนังเพื่อเป็นความรู้อันนำมาสู่วิธีการป้องกันและรักษาผิวหนังเพื่อความเหมาะสมกับสภาพผิวหนังตามช่วงอายุ (พิชิต สุวรรณประกร, 2534, น.239,243) ขณะเดียวกันพบว่ามีการเรียนเกี่ยวกับการตั้งสูตรตำรับเพื่อชะลอความแก่ ป้องกันการเกิดริ้วรอย และผลิตภัณฑ์ที่สร้างความชุ่มชื้นแก่ผิวหนัง เพื่อให้ผิวชุ่มชื้นและช่วยให้รอยย่นลดลง (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2534, น.249,251) ทั้งยังมีการเรียนเกี่ยวกับการรักษาสิวด้วยการใส่วิตามินเอ ตลอดจนเครื่องสำอางช่วยลบรอยแผล (พรทิพย์ นิมมานนิตย์, 2534, น.252, 258) โดยกล่าวได้ว่าการเรียนการผลิตเครื่องสำอางในช่วง ปี พ.ศ. 2534 จะให้ความสำคัญในการผลิตเครื่องสำอางเพื่อแก้ปัญหาผิวหน้า รวมถึงการใช้พืชพรรณสมุนไพร

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ต่างๆ มาใช้การผลิตเครื่องสำอางอันเป็นการนำผลผลิตสมุนไพรภายในประเทศมาใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ การผลิตเครื่องสำอางจากสมุนไพรได้กลายเป็นการผลิตเครื่องสำอางที่เริ่มมีสรรพคุณในการรักษาและแก้ปัญหาผิวหน้ารวมถึงเสริมสร้างความงามด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ซึ่งมีประโยชน์ในการผลิตเครื่องสำอางและมีความปลอดภัยมากขึ้น ทั้งนี้ การผลิตเครื่องสำอางที่เริ่มปรากฏว่ามีการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ นั้น ยังเป็นการสร้างมาตรฐานความงามแบบใหม่ในรูปแบบของสังคมไทยด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ภายในประเทศเพื่อนำมาเสริมสร้างความงามจนมีคุณภาพเทียบเท่าเครื่องสำอางต่างประเทศ อันเป็นการยกระดับคุณค่าผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางในรูปแบบของสังคมไทย ทั้งยังเป็นการใช้วัตถุดิบภายในประเทศเพื่อสร้างผลกำไรทางการตลาดและการส่งออก

ทั้งนี้ข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือประกอบการสอนในรายวิชาเครื่องสำอางของคณะเภสัชศาสตร์ที่ยกมาประกอบทั้งสามเรื่องได้สะท้อนให้เห็นว่า ความหมายของความงามในช่วงเวลานี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยได้ตกอยู่ภายใต้การกำหนดจากองค์ความรู้เภสัชศาสตร์ กล่าวคือ ความงามในช่วงเวลานี้ต้องเป็นความงามที่ตระหนักถึงความปลอดภัยอันครอบคลุมไปยังในส่วนของการผลิตเครื่องสำอางและความปลอดภัยต่อทั้งร่างกายของมนุษย์ที่มิใช่เพียงแค่ใบหน้า ตลอดจนเป็นความงามที่สอดคล้องกับความสะอาดและสุขอนามัย อันเป็นการกำกับความงามไว้ให้อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ ผู้คอยสอดส่องควบคุมร่างกายของผู้คนในสังคมให้มีความปลอดภัยอยู่เสมอด้วยการใช้กฎหมายเข้าควบคุมองค์ความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางต่างๆ และใช้มาตรวัดต่างๆ ที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องสำอาง เพราะหากผลิตภัณฑ์ภายในประเทศไม่มีคุณภาพมากพอก็จะไม่สามารถส่งออกเพื่อขายได้ นอกจากนี้ การผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์ในช่วงเวลานี้ยังสะท้อนให้เห็นอีกว่า กระบวนการผลิตที่เกิดขึ้นได้ดำเนินไปบนรูปแบบการผลิตที่ให้ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจเพื่อสร้างผลกำไรด้วยการใช้สัญญะทางการแพทย์เป็นตัวกำกับสินค้าให้มีคุณภาพ รวมถึงยกระดับสินค้าเครื่องสำอางให้มีมาตรฐานมากขึ้นเหมาะแก่การซื้อขายและส่งออก อีกทั้ง กระบวนการเข้าควบคุมอย่างเข้มงวดเช่นนี้ยังแสดงถึงแง่มุมของการผูกขาดความงามโดยรัฐที่จะต้องใช้องค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์เข้ามาควบคุมในการผลิตเครื่องสำอางให้เป็นไปตามกฎหมาย และหากมีการผลิตเครื่องสำอางด้วยวิธีการที่นอกเหนือออกไปจากกรอบขององค์ความรู้ดังกล่าวแล้ว เครื่องสำอางเหล่านั้นก็จะกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมายไปโดยทันทีและยังจะถูกตีตราว่าเป็นสินค้าเถื่อนอีกด้วย การกระทำของรัฐในลักษณะเช่นนี้จึงเป็นการกีดกันสินค้าเครื่องสำอางโดยผู้ผลิตอื่นๆ ที่ในแง่หนึ่งก็เป็นมาตรการที่ดีในการป้องกันภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้จากการใช้สินค้าที่ไม่ได้รับการตรวจสอบจากภาครัฐ แต่ในอีกด้านหนึ่ง มาตรการเช่นนี้ก็อาจจะกลายเป็นสิ่งที่เข้าไปขัดขวางมิให้บริษัทหรือผู้ผลิตรายอื่นๆ ที่มีกรรมวิธีการผลิตเป็นของตนเองและต้องการปกปิดสูตรการผลิตนั้นเอาไว้ให้สามารถผลิตสินค้าที่อาจจะส่งผลดีต่อผู้บริโภคมากกว่าออกมาสู่ตลาดได้ ดังนั้น การควบคุมองค์ความรู้โดยรัฐเช่นนี้จึงมีทั้งข้อดีและข้อเสีย แต่มาตรการก็ยังถูกผลักดันให้ดำเนินการต่อไป เพราะ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เป้าหมายสูงสุดของการควบคุมเช่นนี้ก็ล้วนเป็นไปเพื่อสร้างการผูกขาดผลกำไรจากการค้าเครื่องสำอางไว้กับรัฐบาล ขณะเดียวกัน การใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการผลิตเครื่องสำอางยังช่วยสะท้อนให้เห็นว่า ภาครัฐกำลังมุ่งเน้นและส่งเสริมให้มีการใช้ผลผลิตภายในประเทศให้มากขึ้น อันจะเป็นการลดต้นทุนการนำเข้าวัตถุดิบจากภายนอกและนำมาซึ่งรายได้ภายในประเทศที่มากขึ้นด้วยเช่นกัน หากจะกล่าวอย่างรวบรัดก็คือ ความงามในช่วงเวลานี้เป็นความงามในรูปแบบไทยที่ใช้ผลผลิตในประเทศไทยเพื่อสร้างผลกำไร

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

องค์ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์ที่ถูกบังคับใช้ในเชิงกฎหมาย

ทั้งนี้ การผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์ ช่วง พ.ศ. 2529-2543 นั้นยังจะต้องดำเนินไปให้สอดคล้องกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 ด้วยเช่นกัน โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางปี พ.ศ. 2535 ของรัฐบาลไทยที่ดำเนินการให้มีการนำองค์ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์เข้ามาบังคับใช้ในเชิงกฎหมายนั้นได้ส่งผลให้ความหมายของความงามมีการรัดกุมมากยิ่งขึ้น ดังปรากฏการนิยามความหมายของเครื่องสำอาง ดังความว่า

> “(1) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีอื่นใด ต่อส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกายเพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือส่งเสริมให้เกิดความสวยงาม และรวมตลอดทั้งเครื่องประทินผิวต่างๆ ด้วย แต่ไม่รวมถึงเครื่องประดับและเครื่องแต่งตัวซึ่งเป็นอุปกรณ์ภายนอกร่างกาย
> (2) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางโดยเฉพาะ หรือ
> (3) วัตถุอื่นที่กำหนดโดยกฎกระทรวงให้เป็นเครื่องสำอาง” (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2535, 2535, น.59-60)

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับ พ.ศ.2535 มีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับ พ.ศ. 2517 คือ มีการเพิ่มการนิยามความหมายเครื่องสำอางว่าไม่รวมเครื่องประดับการแต่งกายภายนอกร่างกาย เนื่องจากฉบับปี พ.ศ. 2517 ไม่ได้มีการระบุรายละเอียดในส่วนนี้เอาไว้ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับดังกล่าวยังมีผลต่อการเรียนวิชาเลือกเครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ที่ในช่วงเวลานี้ได้ทวีความเข้มข้นในการเรียนด้านการตั้งตำรับอย่างมาก กล่าวคือ พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 ได้มีการกำหนดให้เภสัชกรเข้าไปมีบทบาททำหน้าที่เกี่ยวข้องกับเครื่องสำอาง (อรัญญา มโนสร้อย, 2538, น.37) ดังปรากฏผ่านมาตรา 6 ที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งแต่งตั้งจากผู้ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะเภสัชศาสตร์ (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2535, 2535, น.61) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า

พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2535 เป็นองค์ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์ที่ถูกบังคับใช้เชิงกฎหมาย และทำให้การเรียนของเภสัชศาสตร์เริ่มมีความเกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องสำอางเพิ่มมากขึ้น อันแตกต่างจากพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 ที่ไม่ปรากฏว่ามีเภสัชกรเข้าไปทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและการผลิตเครื่องสำอาง ดังนั้น จากการเปลี่ยนแปลงในพระราชบัญญัติเช่นนี้ได้จึงสะท้อนให้เห็นว่า วิชาชีพเภสัชกรเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการควบคุมและการผลิตเครื่องสำอาง โดยเป็นไปทั้งในแง่ขององค์ความรู้และทางด้านกฎหมายที่ถูกควบคุมโดยรัฐ อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางภายใต้คณะเภสัชศาสตร์นั้นก็ยังมิได้ถูกจัดการให้เป็นหลักสูตรอย่างทางการ หากแต่ภายในหลักสูตรเภสัชศาสตร์นั้นก็เริ่มมีการเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางปรากฏมากขึ้น โดยเห็นได้จากเนื้อรายวิชาที่ได้ให้ความสำคัญกับการผลิตเครื่องสำอางจากพืชพรรณสมุนไพรเพื่อสร้างมูลค่าทางตลาดอันสอดคล้องกับความต้องการของรัฐที่เข้ามากำกับการผลิตเครื่องสำอางนับตั้งแต่องค์ความรู้ตลอดจนกฎหมายเพื่อสร้างเส้นทางอันเหมาะสมให้แก่การผลิตเครื่องสำอางอันจะสร้างเม็ดเงินทางเศรษฐกิจจำนวนมากให้แก่ประเทศ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเรียนเภสัชศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้จะมิได้มีการพัฒนาในแง่ของการเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางให้เป็นระบบมากเท่าใดนัก หากแต่การเรียนเภสัชศาสตร์ในช่วงเวลานี้ก็ยังให้ความสำคัญกับวิชาชีพเภสัชกรรม โดยการออกกฎหมายเพื่อควบคุมวิชาชีพเภสัชกรรมอันจะเป็นการมอบอำนาจในการกำกับองค์ความรู้ให้กับสภาเภสัชกรรม ซึ่งจะมีอำนาจในการกำหนดการขึ้นทะเบียนหรือเป็นผู้รับรองวิชาชีพเภสัชกรรม ทั้งนี้ สภาเภสัชกรรมนั้นถูกก่อตั้งขึ้นด้วยผลของการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2537 อันมีเป้าหมายเพื่อเป็นการส่งเสริม รวมถึงควบคุมการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมของเภสัชกร อีกทั้งสภาเภสัชกรรมยังมีอำนาจในการรับขึ้นทะเบียนของผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมภายในประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นผู้รับรองปริญญาประกาศนียบัตรในวิชาเภสัชศาสตร์ หรือวุฒิบัตรในวิชาชีพเภสัชกรรมของสถาบันต่างๆ รวมถึงรับรองหลักสูตรต่างๆ สำหรับการฝึกอบรมในสาขาต่างๆ ของวิชาชีพเภสัชกรรม และสิ่งสำคัญคือเป็นองค์กรที่ออกหนังสืออนุมัติหรือวุฒิบัตรในการแสดงความรู้ในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมต่างๆ เป็นต้น (พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พุทธศักราช 2537, 2537, น.23-24)

ทั้งนี้ การประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ 2537 นั้นยังได้มีการนิยามวิชาชีพเภสัชกรรม และผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมอย่างชัดเจน ดังความว่า

> “วิชาชีพเภสัชกรรม หมายความว่า วิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการกระทำในการเตรียมยา การผลิตยา การประดิษฐ์ยา การเลือกสรรยา การวิเคราะห์ยา การควบคุมและการประกันคุณภาพยา การปรุงและการจ่ายยาตามใบสั่งยาของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม หรือ ผู้ประกอบวิชาชีพทัน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ตกรรม หรือผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์ รวมทั้งการดำเนินการปรุงยาและการขายยาตามกฎหมายว่าด้วยยา” (พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พุทธศักราช 2537, 2537, น.22)

“ผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม หมายความว่า บุคคลซึ่งได้ขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมจากสภาเภสัชกรรม” (พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พุทธศักราช 2537, 2537, น.23)

จากข้อความการนิยามความหมายของเภสัชกรที่ปรากฏออกมาในช่วงเวลานี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า การประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2537 นั้นได้กำหนดให้เภสัชกรมีหน้าที่ครอบคลุมทั้งในด้านการผลิตยา การขายยา การวิเคราะห์ยา เป็นต้น อันเป็นการควบคุมภายใต้กฎหมายของรัฐที่มีการควบคุมการออกใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม และเป็นการคัดเลือกว่าองค์ความรู้ทางด้านเภสัชกรรมแบบใดจะได้การรับรองอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ ผู้ที่ต้องการจะประกอบวิชาชีพเป็นเภสัชกรจะต้องเป็นมีลักษณะเป็นไปไปตามกฎหมายถึงจะสามารถได้รับใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม ฉะนั้นแล้ว ผู้ที่จบการศึกษาเภสัชศาสตร์จะต้องสอบขึ้นทะเบียนและต้องได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางเภสัชกรรมจากสภาเภสัชกรรมก่อนจึงจะถือได้ว่าผู้ประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมอย่างถูกต้องตามกฎหมายของไทย ขณะเดียวกันการมีใบประกอบวิชาชีพเภสัชกรรมนั้นยังครอบคลุมไปถึงการที่เภสัชกรที่จบการศึกษาจากหลักสูตรเภสัชศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ทางด้านเครื่องสำอางอันได้รับผ่านการลงเรียนวิชาเลือกด้วยเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปในภาพรวมได้ว่า การศึกษาเภสัชศาสตร์ในช่วง พ.ศ. 2529-2543 ได้เริ่มสะท้อนให้เห็นพัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางมากขึ้นผ่านเอกสารประกอบการสอนต่างๆ ในภาควิชาของคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งแม้ว่าจะยังคงมีสถานะเป็นวิชาเลือกอยู่อย่างไม่เปลี่ยนแปลง หากแต่การมีเอกสารประกอบการสอนที่ละเอียดมากขึ้นเช่นนี้ก็เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไป โดยในช่วงเวลานี้ยังมีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ เภสัชกรได้เข้าไปมีบทบาทในการผลิตเครื่องสำอางผ่านกฎหมายอันเป็นพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง กล่าวคือ มีการเรียนการผลิตเครื่องสำอางในเชิงบำรุงที่มีการใช้องค์ความรู้จากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เพื่อผลิตเครื่องสำอาง โดยสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าในการที่จะผลิตเครื่องสำอางโดยใช้สารสกัดจากธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตอย่าง พืช สมุนไพร สัตว์และจุลินทรีย์ต่างๆ มาใช้ในอุตสาหกรรมความงาม เช่น เครื่องสำอางที่มีสารชะลอความแก่จากแบคทีเรียและแชมพูที่มีส่วนผสมของมะกรูด

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทั้งนี้ ยังกล่าวได้อีกว่า ในช่วงเวลานี้ ได้มีปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่ส่งผลให้การเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์ที่ถูกควบคุมจากภาครัฐได้ถูกแปรเปลี่ยนไป พร้อมกันนั้นความหมายของความงามเกิดการเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน โดยประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ก็คือ มีการมุ่งเน้นการผลิตเครื่องสำอางเชิงบำรุงและรักษาจากพืชพรรณสมุนไพรในประเทศ ทั้งนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ด้านเภสัชศาสตร์และความหมายของความหมายของความงามในช่วงเวลานี้ ประกอบด้วยสามปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยแรก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ที่มีการสนับสนุนในการใช้สมุนไพรในการผลิตอุตสาหกรรมยาและเครื่องสำอาง ปัจจัยที่สอง การประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 ด้วยการกำหนดบทบาทเภสัชกรให้มีหน้าที่ในการควบคุมการผลิตเครื่องสำอางตามกฎหมาย ปัจจัยที่สาม การประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2537 อันเป็นการยกระดับความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางให้ไปอยู่ภายใต้การมีใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพเภสัชกรรม จึงทำให้เภสัชกรในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นผู้ที่มีองค์ความรู้ในการผลิตและเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง นอกจากนี้ ปัจจัยทั้งสามประการยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความหมายของความงาม คือ ความงามในช่วงเวลานี้เป็นความงามที่ถูกควบคุมจากภาครัฐ เนื่องจากความงามดังกล่าวจะถูกสร้างขึ้นจากการใช้เครื่องสำอาง และการผลิตเครื่องสำอางนั้นก็เป็นสิ่งที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจภายในประเทศได้เป็นอย่างดี ดังนั้น เพื่อดำรงรักษาผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเอาไว้ รัฐบาลจึงเข้าควบคุมให้ความงามภายในสังคมไทยให้ต้องเป็นความสวยที่มาพร้อมความปลอดภัยจากการใช้เครื่องสำอางที่มีมาตรฐานการผลิตกำกับเอาไว้อย่างรัดกุม อีกทั้ง การสวยอย่างปลอดภัยและเครื่องสำอางที่ปลอดภัยนั้นยังเกิดขึ้นผ่านการควบคุมจากรัฐทุกภาคส่วน ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต การอนุญาตเพื่อขาย รวมถึงส่วนผสมในการผลิตจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ทุกประการ หรือหากกล่าวอย่างรวบรัดก็คือ ทุกส่วนประกอบที่นำมาสู่ความงามแบบปลอดภัยจะต้องผ่านการควบคุมของรัฐอันเป็นไปเพื่อความงามเชิงพาณิชย์ที่สร้างผลกำไรให้แก่ประเทศ

การบริโภคเครื่องสำอางในสังคมไทย พ.ศ.2528-2543

จากที่อธิบายไปในหัวข้อก่อนหน้าเกี่ยวกับองค์ความรู้เครื่องสำอางในสังคมไทยที่พบว่าได้มีการใช้กฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องในการผลิตเครื่องสำอางด้วยเช่นกัน ถึงแม้ว่าช่วงเวลาดังกล่าวจะยังคงเป็นเพียงวิชาเลือกเกี่ยวกับเครื่องสำอางก็ตาม หากแต่ความเปลี่ยนแปลงก้าวแรกเกี่ยวกับความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางเช่นนี้เป็นการบ่งบอกถึงความหมายของความงามที่มีการตระหนักในการใช้วัตถุดิบอย่างพืชพรรณสมุนไพรภายในประเทศมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เป็นการเรียนการผลิตเครื่องสำอางในเชิงบำรุงที่มีการใช้องค์ความรู้จากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เพื่อผลิตเครื่องสำอาง อย่างไรก็ตาม ความรู้ดังกล่าวยังคงเป็นเพียงความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางที่สะท้อนให้เห็นผ่านวิชาเลือก จึงทำให้

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สังคมไทยในช่วงเวลานี้พบว่า เครื่องสำอางจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ยังคงเป็นจุดเริ่มต้นและยังไม่เป็นกระแสเท่าที่ควร และยังพบว่าสังคมไทยยังคงมีการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน อันสะท้อนให้เห็นถึงความหมายความงามที่กว้างมากขึ้น เช่น โฆษณารองพื้นน้ำของแม็กซแฟคเตอร์ พ.ศ.2529 (โฆษณารองพื้นน้ำของแม็กซแฟคเตอร์, 2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาวาสลีน อโล ช่วยให้ผิวชุ่มชื่น ซึ่งมีสามสูตร เช่น สูตรหอมเย็น อโลและสมุนไพร จากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2529 (โฆษณาวาสลีน, 2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาน้ำยาบ้วนปากลิสเตอร์มินท์ช่วยบรรเทากลิ่นปาก ป้องกันฟันผุ พ.ศ.2529 (โฆษณาน้ำยาบ้วนปากลิสเตอร์มินท์, 2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาสบู่ Lux ช่วยให้ผิวชุ่มชื่น นวลเนียน พ.ศ.2529 (โฆษณาสบู่ Lux, 2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาแคร์รีน โพรเทคชั่น พลัส โลชั่น ช่วยป้องกันผิวคล้ำ ผิวกร้าน ฝ้าและตกกระ พ.ศ.2529 (โฆษณาแคร์รีน โพรเทคชั่น พลัส โลชั่น, 2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาเบบี้เจล สครับที่มีส่วนผสมของส้ม ใบฝรั่งและมะเขือเทศช่วยขจัดสิวเสี้ยน พ.ศ.2530 (โฆษณาเบบี้เจล สครับ, 2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดกลิ่นกายวีโต้ พ.ศ.2530 (โฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดกลิ่นกายวีโต้, 2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมกระชับสัดส่วนคลาแร็งส์ พ.ศ.2530 (โฆษณาครีมกระชับสัดส่วนคลาแร็งส์, 2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์พอนด์ส นอริชิ่ง ครีมช่วยลดริ้วรอยรอยย่น พ.ศ.2530 (โฆษณาผลิตภัณฑ์พอนด์ส นอริชิ่ง, 2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาเครื่องสำอางลักซ์เซอรีลิปสติก พ.ศ.2530 (โฆษณาเครื่องสำอางลักซ์เซอรีลิปสติก, 2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมกำจัดขนโอพิลคาให้ผิวเนียนนุ่มจากเยอรมนี พ.ศ.2530 (โฆษณาครีมกำจัดขนโอพิลคา, 2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า) (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ.2528-2543 เพิ่มเติมในภาคผนวก จ)

ตลอดจนเครื่องสำอางประเภทต่างๆ เช่น โฆษณาผลิตภัณฑ์พีเอ็มช่วยลดฝ้า กระ จุดด่างดำ รอยหมองคล้ำ รอยเหี่ยวย่น พ.ศ.2531 (โฆษณาผลิตภัณฑ์พีเอ็ม, 2531, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์ไว้ทตี้ บิวตี้ครีม ช่วยแก้ปัญหาสิว หน้าแลดูอ่อนกว่าวัย และไร้ริ้วรอย พ.ศ.2531 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ไว้ทตี้ บิวตี้ครีม, 2531, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาเครื่องสำอางลิปสติกโมเมนตาช่วยเคลือบปากชุ่มชื่น ทำให้ริมฝีปากอ่อนเยาว์ พ.ศ.2535 (โฆษณาเครื่องสำอางลิปสติกโมเมนตา, 2535, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดดคลาแร็งส์ พ.ศ.2535 (โฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดดคลาแร็งส์, 2535, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์แชมพูช่วยปัญหาเรื่องผมแตกปลาย พ.ศ.2536 (โฆษณาผลิตภัณฑ์แชมพู, 2536, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์ AVON แก้ปัญหาผิวหมองหยาบกร้าน ริ้วรอย สีผิวไม่เรียบเนียน พ.ศ.2536 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ AVON, 2536, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์อูเท็นน่าช่วยผิวขาวสดใส ไร้จุดด่างดำ พ.ศ.2537 (โฆษณาผลิตภัณฑ์อูเท็นน่า, 2537, ไม่ปรากฏเลขหน้า) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการโฆษณาเครื่องสำอางจากประเทศญี่ปุ่น เช่น โฆษณาลิปสติก ของ Kanebo พ.ศ.2538 (โฆษณาลิปสติก Kanebo, 2538, ไม่ปรากฏเลขหน้า) อีกทั้งยังพบว่ามีโฆษณาเครื่องสำอางจากสมุนไพรต่างๆ เช่น โฆษณาครีมทาฝ้าด้วยสมุนไพรจากประเทศ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เบลเยียม พ.ศ.2538 (โฆษณาครีมทาฝ้า, 2538, ไม่ปรากฏเลขหน้า) นอกจากนี้ในปี พ.ศ.2540 ยังพบว่ามีโฆษณาเครื่องสำอางเรื่อยมา เช่น โฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดด Roc พ.ศ.2540 (โฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดด Roc, 2540, ไม่ปรากฏเลขหน้า) และโฆษณาเครื่องสำอางยังคงดำรงเรื่อยมาจนถึง พ.ศ.2542 เช่น โฆษณาครีมบำรุงผิวเอสเต ลอเดอร์ช่วยให้ผิวขาวกระจ่างใส เรียบเนียน ลดริ้วรอย พ.ศ.2541 (โฆษณาครีมบำรุงผิวเอสเต ลอเดอร์, 2541, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมกระชับเรือนร่าง Kanebo พ.ศ.2542 (โฆษณาครีมกระชับเรือนร่าง Kanebo, 2542, ไม่ปรากฏเลขหน้า) (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ.2528-2543 เพิ่มเติมในภาคผนวก จ)

นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่เริ่มปรากฏให้เห็นชัดเจนมากขึ้นเพื่อเป็นการใช้วัตถุดิบภายในประเทศอย่างคุ้มค่า อันสอดคล้องกับการที่ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้สังคมไทยมีการโฆษณาเกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ผลิตด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ดังจะพบว่าในช่วงปี พ.ศ.2542 มีการประกาศลงหน้าหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจเกี่ยวกับการใช้สารสกัดจากพืชพรรณสมุนไพร เช่น ขิง มาผลิตเครื่องสำอางภายใต้ชื่อแบรนด์เบลล่า นีน่า โดยบริษัทพล็อต แอนด์ แพลน จำกัด ดังความว่า “พล็อต แอนด์ แพลน บุกตลาดเวชสำอางสกัดสารสมุนไพรไทย ขิง หลังได้รับการขึ้นทะเบียน อย. ประกาศออกสินค้าใหม่ทุก 6 เดือน” (หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, 2542, น.19) อันสะท้อนให้เห็นว่าตลาดเครื่องสำอางไทยเริ่มหันมาใช้สารสกัดจากพืชพรรณสมุนไพรเพื่อตีตลาดเวชสำอางมากขึ้น อีกทั้งยังได้รับการรับรองโดย อย. อันมีการรับรองความปลอดภัยของผู้บริโภคในการใช้เครื่องสำอางด้วยสารสกัดจากพืชพรรณสมุนไพร นอกจากนี้การรับรองผลิตภัณฑ์ที่ใช้พืชพรรณสมุนไพรในการผลิตเครื่องสำอางจาก อย. เป็นเครื่องหมายที่สะท้อนให้เห็นว่าความปลอดภัยจากการใช้สารสกัดดังกล่าวเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่ผู้บริโภคไว้วางใจ อันสะท้อนให้เห็นผ่านในหนังสือพิมพ์ประชาชาติว่าหลังจากมีการเปิดเผยการใช้สารสกัดขิงในการผลิตเครื่องสำอางของบริษัทพล็อต แอนด์ แพลน แล้วนั้น ผู้บริโภคมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น อันสะท้อนให้เห็นจากยอดจำหน่ายสินค้า ดังความว่า

> “หลังจากผลิตภัณฑ์ได้รับเลขทะเบียน อย. เมื่อเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา ปรากฏว่ายอดจำหน่ายสินค้าแต่ละเดือนเพิ่มขึ้นกว่า 30% เพราะผู้บริโภคมั่นใจคุณภาพสินค้ามากขึ้น” (หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, 2542, น.19)

ขณะเดียวกันจากข้อความในหน้าหนังสือพิมพ์ที่ปรากฏเกี่ยวกับเครื่องสำอางอันใช้สารสกัดจากธรรมชาติยังสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยเพิ่งเริ่มไว้วางใจคุณภาพสินค้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติ อันสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติของ วิภารดี ภูวนาถนรานุบาล ประธานกรรมการบริษัทพล็อต แอนด์ แพลน จำกัด ดังความว่า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

> “จริง แล้ว สมุนไพรไทยเป็นที่รู้จักและเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เพียงแต่ที่ผ่านมาสมุนไพรไม่ได้ทำตลาดอย่างจริงจัง จนมาเมื่อปีที่แล้ว คนไทยเริ่มตื่นตัวกับสินค้าธรรมชาติมากขึ้นส่งผลให้สินค้าดังกล่าวขยายตัวและได้รับการนิยมอย่างแพร่หลาย จุดเด่นของสินค้าดังกล่าวคือ ไม่ก่อให้เกิดอาการแพ้เหมือนกับสารเคมี” (หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, 2542, น.19)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

และต่อมา ปี พ.ศ.2543 ก็ยังพบว่ามีโฆษณาสินค้าเครื่องสำอางที่หลากหลายมากขึ้น โฆษณาครีมทาผิว Idealist ลดปัญหารูขุมขน พ.ศ.2543 (โฆษณาครีมทาผิว Idealist, 2543, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดด Loreal พ.ศ.2543 เป็นต้น (โฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดด Loreal, 2543, ไม่ปรากฏเลขหน้า)

โฆษณาเครื่องสำอางจำนวนหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในช่วง พ.ศ.2529-2543 จึงสะท้อนให้เห็นว่าความหมายของความงาม คือ มีผิวหน้าที่เนียน ไม่คล้ำเสีย ไร้ฝ้า กระ สิว จุดด่างดำ ริ้วรอย และผิวแตกราย รวมถึงผิวไม่แห้งกร้านและมีผิวชุ่มชื่น ผิวสะอาด ตลอดจนผิวอ่อนวัย อีกทั้งจะต้องปราศจากกลิ่นปาก ไม่มีกลิ่นกาย นอกจากนี้ ยังพบว่าความหมายความงามครอบคลุมเครื่องสำอางตกแต่งภายนอก เช่น ลิปสติกที่ช่วยให้ริมฝีปากแลดูอ่อนเยาว์ ตลอดจนมีเส้นผมที่พลิ้ว แข็งแรง รวมถึงมีสัดส่วนร่างกายที่กระชับมากขึ้น ตลอดจนร่างกายจะต้องไร้ขน รวมถึงเริ่มปรากฏให้เห็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ส่วนผสมจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในสังคมไทยเองเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันเครื่องสำอางนำเข้าจากต่างประเทศก็ยังได้รับความนิยมในช่วงเวลานี้ด้วยเช่นกัน

เวชสำอาง (Cosmeceuticals) ในคณะเภสัชศาสตร์ พ.ศ.2543-2567

องค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอาง

ค่านิยมความงามและองค์ความรู้เกี่ยวกับเภสัชศาสตร์หรือการปรุงยานั้นมีพัฒนาการที่สอดคล้องเกี่ยวข้องกันมาอย่างต่อเนื่อง กระนั้น ในช่วงเวลานี้ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในด้านการเรียนการสอนด้านเภสัชศาสตร์เกี่ยวกับเครื่องสำอางอันจะแปรเปลี่ยนค่านิยมความงามภายในประเทศไทยให้มีความแตกต่างออกไปอีกครั้ง โดยจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญนี้ได้เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2545 เมื่อคณะเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเพิ่งก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2536 ได้มีการผลักดันให้มีหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางขึ้นมาภายในคณะ โดยหลักสูตรที่ก่อตั้งขึ้นใหม่นี้เริ่มรับนิสิตรุ่นแรกในปี พ.ศ. 2548 ในคณะเภสัชศาสตร์ที่มีหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางของมหาวิทยาลัยนเรศวร (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2545) และในปีเดียวกันนั้นยังมีสำนักวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย (สำนักวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง, ม.ป.ป.) ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นคณะวิทยาศาสตร์

เครื่องสำอางที่ส่งผลให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางถูกยกระดับและเป็นองค์ความรู้ที่มิใช่เพียงแค่วิชาเลือก

ทั้งนี้ แม้ว่าคณะเภสัชศาสตร์ของมหาวิทยาลัยนเรศวรจะเริ่มมีความสนใจในการเปิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์ขึ้นมาในช่วง พ.ศ.2545 แต่กระนั้นก็ยังพบว่าในช่วงแรกก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เมื่อปี พ.ศ. 2536 กลับพบว่ามีรายวิชารหัส ภท 522 หรือก็คือวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ถูกบรรจุอยู่ในคณะเภสัชศาสตร์ สาขาวิจัยและพัฒนาเภสัชภัณฑ์อันเป็นวิชาเลือกมาก่อนแล้ว (สำนักอธิการบดี มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2536, น.76) จนกล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงเวลานี้นั้นได้เริ่มมีพัฒนาการของวิชาเลือกที่เรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางมาปรับปรุงใหม่ และนำมาสู่หลักสูตรการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับเครื่องสำอางมากขึ้น

จนกระทั่ง พ.ศ. 2548 จึงได้มีการเปิดหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง (Bachelor of Science in Cosmetic Sciences) และรับนิสิตเข้ามาภายในคณะเภสัชศาสตร์ โดยการเปิดหลักสูตรใหม่และการรับนิสิตใหม่เข้ามานี้ก็สอดคล้องไปกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2552, น.3) เพื่อมุ่งสร้างองค์ความรู้ทางด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาให้มีความเข้มแข็งด้วยการสนับสนุนและให้มีการจัดสรรการศึกษาเกี่ยวกับสาขาวิทยาศาสตร์ประยุกต์และเทคโนโลยี และเพื่อสร้างบุคลากรที่มีความรู้เหล่านี้สำหรับเข้ามาพัฒนาประเทศ โดยมุ่งให้ความสำคัญไปที่สาขาแพทยศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ เภสัชศาสตร์ และสหเวชศาสตร์และสาธารณสุขศาสตร์ (สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา, 2545, น.20) กล่าวได้ว่าแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาดังกล่าวนั้นเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ประกอบกับการมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่มีนโยบายในการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับยาแผนโบราณรวมไปถึงผลิตภัณฑ์สมุนไพรต่างๆ ที่มีการพัฒนาหลักเกณฑ์การพิจารณาอนุญาตขึ้นทะเบียนยาขึ้นมา อีกทั้งยังมีนโยบายในการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรต่างๆ โดยความสอดคล้องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 เช่นนี้จึงมีส่วนทำให้เห็นว่า การเรียนในคณะเภสัชศาสตร์ หลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางนั้นได้เริ่มมีการวิจัยด้วยการใช้สารสกัดจากสมุนไพรเพื่อผลิตเครื่องสำอาง (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.198)

นอกจากนี้ การที่การเรียนการสอนภายใต้หลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลกและมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายได้ก่อตั้งกลายเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทเวชสำอางด้วยการสกัดสารจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในช่วง พ.ศ. 2548 ยังเป็นผลมาจากกระแสการนิยมใช้ผลิตภัณฑ์พืชพรรณสมุนไพรที่อิงจากธรรมชาตินั้นได้รับความนิยมอย่างมาก โดยบริษัทศูนย์วิจัยกสิกรไทยจำกัดได้มีการ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วิเคราะห์ไว้ว่ากระแสการนิยมใช้ผลิตภัณฑ์พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ทั้งในแง่ของความงามและสุขภาพเป็นที่นิยมอย่างมาก อันมีมูลค่าการใช้จ่ายพืชพรรณสมุนไพรภายในประเทศ 48,000 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2548 ซึ่งคำนวณจากพฤติกรรมของผู้คนที่ใช้จ่ายและความถี่ในการใช้ผลิตภัณฑ์พืชพรรณสมุนไพร อันมีหลากหลายประเภท โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางพืชพรรณสมุนไพรมีมูลค่าสูงสุดในบรรดาผลิตภัณฑ์ประเภทอื่นๆ ถึง 11,190 ล้านบาท ที่รวมจากสถิติภายในประเทศ ส่วนอันดับรองลงมาคือผลิตภัณฑ์อาหารเสริมสุขภาพจากสมุนไพรมีมูลค่า 9,690 ล้านบาท และลำดับรองต่อมาคือเครื่องดื่มสมุนไพร ยาสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรสำหรับนวดหรือสปา นอกจากนี้ ตลาดการค้าเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อย่างเครื่องสำอางนั้นมีการขยายตัวไปยังกลุ่มประเทศต่างๆ ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะกระแสเครื่องสำอางจากขมิ้น และตลาดที่มีการขยายตัวในเรื่องของเครื่องสำอางจากพืชพรรณสมุนไพร คือ ลาว เวียดนาม และประเทศในแถบยุโรป (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2548, น.1-4) ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัจจัยที่เข้ามาสนับสนุนและกระตุ้นการเรียนการสอนในการผลิตเครื่องสำอางด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ภายใต้หลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางนั้น คือ กระแสการนิยมผลิตภัณฑ์พืชพรรณสมุนไพรเพื่อความงามและสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้น จึงเป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการก่อตั้งและขยายหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางภายในประเทศไทยตามไปด้วย ในขณะเดียวกันปี พ.ศ.2548 ยังได้รับการสนับสนุนในการทำวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพรจากสถาบันนวัตกรรมแห่งชาติอันเป็นหน่วยงานจากภาครัฐด้วยการดำเนินงานนวัตกรรมเชิงยุทธศาสตร์ ที่มีโครงการวิจัย 4 โครงการเกี่ยวกับเครื่องสำอาง คือ 1)โครงการนวัตกรรมสมุนไพรแห่งชาติ-ไพลทานอยด์ ซูเปอร์ ระยะที่ 2 โดยเป็นการพัฒนาสารสกัดสมุนไพรให้เป็นยาแผนปัจจุบัน 2)โครงการนวัตกรรมสมุนไพรแห่งชาติ- พิวราเร็กซ์ ที่มีการพัฒนาสารสกัดจากกวาวเครือขาวให้มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค 3)โครงการนวัตกรรมสมุนไพรแห่งชาติ- คามินอยด์ เป็นการพัฒนาสารสกัดจากขมิ้นชัน 4)โครงการนวัตกรรมเกสรดอกบัวหลวง- โลตัส สปิริต ด้วยการพัฒนาสารสกัดจากเกสรดอกบัวหลวงเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทเวชสำอาง โดยผนวกร่วมกับการใช้นาโนสเฟียร์ 100 วิตามินเอ ปาล์มิเตต (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ผลการดำเนินงานปี 2548, 2550; อ้างใน พัชรินทร์ อัศวานุชิต, 2550, น.30-31) จากการที่มีการสนับสนุนการวิจัยพืชพรรณสมุนไพรเพื่อผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางนั้นจึงยิ่งส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสถาบันการศึกษาตามไปด้วยเพื่อผลิตเครื่องสำอางส่งออกและขายในประเทศ อันสอดคล้องกับสถิติที่ Euromonitor International ซึ่งได้มีการรวบรวมและทำการวิจัยในปี พ.ศ.2548 โดยทำการเปรียบเทียบการเติบโตของยอดขายสินค้าเครื่องสำอางในกลุ่มอาเซียนพบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มียอดขายสูงสุดในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางหมวดเครื่องสำอาง ตามมาด้วยฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย และหมวดเครื่องสำอางตกแต่งใบหน้าอันเป็นเครื่องสำอางตกแต่งภายนอกที่ประเทศไทยมียอดขายสูงสุด และตามมาด้วย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เครื่องสำอางหมวดดูแลผิวหนัง (สุวิมล ลัญฉนะวณิชย์, 2550, น.24, 29, 32) อีกทั้งตลาดเครื่องสำอางในไทยยังพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น เช่น มีการผลิตผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับการแก้ปัญหาเรื่องริ้วรอย และผลิตภัณฑ์แก้ผิวขาว ตลอดจนแก้ปัญหาสิว ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่เติบโตอย่างมากในตลาดเครื่องสำอางไทยปี พ.ศ.2548 (Marketing War: Anti Ahing War: สงครามตลาดรองชิงบัลลังก์ตลาดใหญ่, นิตยสาร Marketeer (เล่มที่ 64, มิถุนายน 2548), น.91-101 อ้างใน; ขวัญอรุณ โอภานนท์, 2556, น.6) กล่าวได้ว่าสถิติการส่งออกเครื่องสำอางของประเทศไทยปี พ.ศ.2548 นั้นสะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยได้พยายามผลักดันและสนับสนุนการส่งออกเครื่องสำอางอย่างมาก และอาจเป็นอีกเหตุผลที่สถาบันการศึกษาต่างๆ พยายามเปิดหลักสูตรการผลิตเครื่องสำอางภายใต้คณะเภสัชศาสตร์อย่างหลากหลายมากขึ้นตามไปด้วย

ทั้งนี้ หลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่มีการก่อตั้งขึ้นนั้น พบว่ามีการเรียนเกี่ยวกับ “Cosmeceuticals” หรือที่เรียกว่า “เวชสำอาง” อันมีความหมายว่า “ผลิตภัณฑ์ที่มีฤทธิ์ระหว่างยาและเครื่องสำอาง มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเซลล์ผิวหนัง และมีแนวโน้มที่จะมีประสิทธิภาพในเชิงการรักษา” โดยคำว่าเวชสำอางได้ถูกกล่าวถึงและปรากฏครั้งแรกโดย Raymond Reed ในช่วงปี ค.ศ.1961 (อรัญญา มโนสร้อย, จีรเดช มโนสร้อย, 2556, คำนำ) โดยผลิตภัณฑ์เวชสำอางได้ถูกแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ผลิตภัณฑ์ป้องกันแสงแดด ผลิตภัณฑ์ชะลอความแก่ ผลิตภัณฑ์ทำให้ผิวขาว ผลิตภัณฑ์รักษาสิวและ ผลิตภัณฑ์รักษาแผลเป็น (อรัญญา มโนสร้อย, จีรเดช มโนสร้อย, 2556, น.4-5) นอกจากนี้ ความหมายของเวชสำอางยังรวมไปถึงผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอื่นๆ ที่มีส่วนผสมของเครื่องสำอางที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของเซลล์ผิวหนังในระยะยาว

อย่างไรก็ดี การเรียนการสอนของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่มีหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอันเป็นผลมาจากปัจจัยสี่ประการที่กล่าวไปก่อนหน้านั้น ยังส่งผลให้เกิดการขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอางตามสถาบันการศึกษาอื่นๆ ในประเทศไทยด้วยเช่นกัน กระนั้นถึงแม้ว่าสังคมไทยในช่วงเวลานั้นจะยังไม่มีกฎหมายควบคุมเกี่ยวกับเวชสำอางโดยตรง เนื่องจากคำว่าเวชสำอาง ยังเป็นคำที่ไม่ได้ถูกระบุให้ถูกต้องตามกฎหมายของไทยและองค์การอาหารและยา หากแต่การเรียนการสอนในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางตามสถาบันการศึกษาของไทยก็ได้มีการปรับองค์ความรู้ในการเรียนให้สอดคล้องกับกฎหมายของไทยด้วยการใช้สารสกัดจากสมุนไพรต่างๆ (ลิขิต ลาเต๊ะ, 2564, น.14) เพื่อจะสร้างความหมายของเวชสำอางว่ามิใช่สิ่งที่อันตราย โดยการปรับเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอางเช่นนี้ได้สะท้อนให้เห็นจากเอกสารประกอบการสอนของภาควิชาเภสัชกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน* พ.ศ. 2544 ที่พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์กระชับผิว ผลิตภัณฑ์บำรุงผิว และผลิตภัณฑ์ฟอกและขัดหน้าจะนิยมใช้สารจากธรรมชาติ (วราภรณ์ สุวกุล, 2544, น.57-61) ตลอดจนการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางชะลอความแก่ (พนิดา วยัมสหสุวรรณ, 2544, น.67) และผลิตภัณฑ์ประเภท

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เวชสำอางต่างๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาของผิวหนัง เช่น รักษาสิว แก้การอักเสบ (พิชิต สุวรรณประกร, 2544, น.102,106) นอกจากนี้ยังมีการเรียนการสอนการผลิตผลิตภัณฑ์ประเภทเวชสำอางอันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ป้องกันแสงแดดเพื่อป้องกันการเกิดริ้วรอยและฝ้าบนใบหน้า รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ช่วยให้ผิวใสผ่องใส (พิชิต สุวรรณประกร, 2544, น.113,117) ตลอดจนการเรียนเกี่ยวกับประเภทของสมุนไพรที่ใช้ในการบำรุงผิวในเครื่องสำอาง (อุบลทิพย์ นิมมานนิตย์, 2544, น.177) กล่าวได้ว่า การผลิตเครื่องสำอางต่างๆ ที่กล่าวมานั้นเป็นเครื่องสำอางสำหรับแก้ปัญหาผิวหน้าโดยเฉพาะ ซึ่งมิใช่เครื่องสำอางเพื่อตกแต่งภายนอก หากแต่เป็นการแก้ปัญหาที่เกิดจากภายในของผิว อันเข้าข่ายเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางที่มีคุณสมบัติทั้งการรักษาและเพื่อความสวยงาม อีกทั้งยังเป็นการเรียนการสอนที่ใช้องค์ความรู้เรื่องสมุนไพรเพื่อประยุกต์ใช้ในการผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง

นอกจากนี้ยังพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอางยังมีการขยายตัวออกไปยังสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในปี พ.ศ.2547 ดังปรากฏหลักฐานจากหนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์สำหรับผิวหนัง (Nature Cosmetics/ Products for Skin)* (พิมพร ลีลาพรพิสิฐ, 2547) อันเป็นหนังสือประกอบการเรียนเกี่ยวกับการนำสารจากธรรมชาติต่างๆ มาใช้ในการผลิตเครื่องสำอางด้วยการสกัดสารเพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องสำอางประเภทต่างๆ ที่จะช่วยรักษาปัญหาผิวบนหน้า เช่น แก้ปัญหาสิว ฝ้า ชะลอความแก่ เป็นต้น อีกทั้งยังมีการเรียนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดร่างกายต่างๆ ที่ผลิตจากสารสกัดธรรมชาติ อันเรียกว่า “สุคนธบำบัด” ที่มีการใช้สารสกัดจากพืชในผลิตภัณฑ์อาบน้ำ เช่น สารชำระล้าง สารฆ่าเชื้อโรค อาทิ สารสกัดจากเบิร์ชช่วยรักษาสิว สารต้านการอักเสบซึ่งนิยมมาใช้ในเครื่องสำอางถนอมผิว ทำความสะอาดผิว เช่น ใบบัวบก ว่านหางจระเข้ สารเพิ่มความชุ่มชื้นแก่ผิว อาทิ แตงกวา สารสงบประสาท อาทิ ตังกุย ช่วยให้ผ่อนคลายจากความเครียด แต่ในทางด้านเครื่องสำอางจะใช้ Bath care สารระงับความปวด เช่น น้ำมันระกา ช่วยคลายกล้ามเนื้อ สารช่วยเสริมพลัง สารชะลอความแก่ (พิมพร ลีลาพรพิสิฐ, 2547, น.62-82) อันสะท้อนให้เห็นว่าองค์ความรู้เวชสำอางที่มีคุณสมบัติในเชิงการรักษาและเพื่อเสริมสร้างความสวยงามนั้นเป็นการใช้วัตถุดิบจากพืชสมุนไพรต่างๆ มาผลิตสร้างเป็นเวชสำอางทั้งสิ้น และเวชสำอางประเภทดังกล่าวยังสามารถแก้ปัญหาผิวหน้าของผู้คนได้เป็นอย่างดี ทั้งยังกล่าวได้ว่าพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่เป็นวัตถุดิบหลักในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเวชสำอางก็เป็นวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในประเทศไทย

ฉะนั้น กล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านหนังสืออันเป็นเอกสารประกอบการสอนในวิชาเลือกของคณะเภสัชศาสตร์ทั้งในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่นั้น เป็นการสะท้อนให้เห็นการขยายตัวขององค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอางในสถาบันการศึกษาของไทยที่เริ่มมีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางด้วยการสกัดสารจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ หากแต่รายวิชาดังกล่าวนี้ก็ยังคงเป็นเพียงวิชาเลือกและองค์ความรู้ที่ถูกเผยแพร่ออกมานั้นก็ยังเป็นเพียงผลผลิตในรูปแบบหนังสือ อย่างไรก็ตาม จากการ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ขยายตัวขององค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอางเช่นนี้ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของความงามที่เปลี่ยนแปลงไป คือ ต้องมีใบหน้าและผิวกายที่กระจ่างใส ไร้ริ้วรอย ไร้ฝ้า และปราศจากการเป็นสิว รวมถึงมีใบหน้าที่อ่อนเยาว์ จากลักษณะความงามดังกล่าวล้วนตอบสนองได้ด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงและรักษาผิวหน้าและร่างกายที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างของผิวหนังในระยะยาว

ทั้งนี้ แม้ว่ารายวิชาเกี่ยวกับเวชสำอางส่วนใหญ่จะเป็นเพียงวิชาเลือก แต่ในช่วงเวลานี้ก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริงที่ส่งผลกระทบอย่างสำคัญต่อองค์ความรู้ด้านเวชสำอาง คือ การก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางภายใต้การดูแลของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแรกๆ ที่มีการจัดตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอย่างทางการ และเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการใช้องค์ความรู้อื่นๆ เข้ามาประกอบการเรียนการสอนในหลักสูตร ดังปรากฏให้เห็นผ่านรายวิชาที่เรียนดังต่อไปนี้ในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ซึ่งมีการปรับปรุงหลักสูตรถึง 4 ครั้ง อันจะสามารถแบ่งช่วงเวลาของการเรียนในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางเป็น 4 ช่วง กล่าวคือ ในช่วงที่หนึ่งคือช่วงที่หลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางมีการก่อตั้งในปี พ.ศ. 2545 หากแต่จะรับนิสิตเข้ามาในหลักสูตรการศึกษาเป็นรุ่นแรกในปี พ.ศ. 2548 โดยในช่วงที่หนึ่งนี้มีการเรียนดังต่อไปนี้ ชั้นปีที่ 1 มีการเรียนวิชาทักษะภาษาไทย (Thai Language Skills) วิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน 1 (Foundations of English 1) วิชาแคลคูลัส 1 วิชาเคมีเบื้องต้น (Introductory Chemistry) วิชาเซลล์และชีววิทยาระดับโมเลกุล (Cell and Molecular Biology) วิชาฟิสิกส์เบื้องต้น (Introductory Physics) วิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน II (Foundations of English II) วิชาภูมิปริทัศน์ภาคเหนือตอนล่าง (Conspectus of the Lower Northern Region) วิชาคอมพิวเตอร์สารสนเทศขั้นพื้นฐาน (Introduction to Computer Information Science) วิชาการคิด การใช้เหตุผลและจริยธรรม (Thinking, Reasoning and Ethics) วิชาการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต (Improvement of the Quality of life) วิชาพฤติกรรมมนุษย์ (Human Behavior) วิชาเคมีอินทรีย์ (Organic Chemistry) วิชาศึกษาทั่วไปกลุ่มพลานามัย ต่อมาชั้นปีที่ 2 เรียนวิชาการคิด การใช้เหตุผลและจริยธรรม (Thinking, Reasoning and Ethics) วิชาคอมพิวเตอร์สารสนเทศขั้นพื้นฐาน (Introduction to Computer Information Science) วิชาศึกษาทั่วไปเลือก วิชาบทนำสู่การตั้งตำรับเครื่องสำอาง (Introduction to Cosmetics Formulation) วิชาเคมีเชิงฟิสิกส์ I (Physical Chemistry I) วิชาชีวเคมี (Biochemistry) วิชาสรีรวิทยาพื้นฐาน (Basic physiology) วิชาเคมีเชิงฟิสิกส์ประยุกต์สำหรับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง (Applied Physical Chemistry for Cosmetic Sciences) วิชาการตั้งตำรับเครื่องสำอาง I (Cosmetics Formulation I) วิชาเคมีวิเคราะห์ในวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง I (Analytical Chemistry in Cosmetic Sciences I) วิชาชีวสถิติ (Biostatistics) วิชาจุลชีววิทยาทั่วไป (General Microbiology) วิชาศึกษาทั่วไปเลือก 3 ต่อมาชั้นปีที่ 3 เรียนวิชาการตั้งตำรับเครื่องสำอาง II (Cosmetics Formulation II) วิชาความคงตัว

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

และการรักษาความคงสภาพของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (Stability and Stabilization of Cosmetic and Natural Products) วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการให้คำปรึกษาทางด้านเครื่องสำอาง (English for Cosmetic Counseling) วิชาเคมีวิเคราะห์ในวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง II (Analytical Chemistry in Cosmetic Sciences II) วิชาผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ใช้ในเครื่องสำอาง I (Natural Products for Cosmetics I) วิชาเลือกเสรี (วิชาอื่นนอกจากวิชาบังคับในคณะ) วิชาการตั้งตำรับเครื่องสำอาง III (Cosmetics Formulation III) วิชาหลักเกณฑ์และวิธีการที่ดีในการผลิตและการตรวจสอบความถูกต้องของกระบวนการผลิต (Good Manufacturing Practice and Process Validation) วิชาผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ใช้ในเครื่องสำอาง II (Natural Products for Cosmetics II) วิชาการบริหารธุรกิจสุขภาพและความงาม (Management of Health and Beauty Business) วิชาความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (Safety of Cosmetic Products) วิชาเอกเลือกและวิชาเลือกเสรี นอกจากนี้ในชั้นปีที่ 3 พบว่ามีการเรียนภาคการศึกษาฤดูร้อนด้วยเช่นกัน โดยเป็นการฝึกงาน 6 หน่วยกิต ต่อมาชั้นปีที่ 4 เรียนวิชาการประเมินผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (Cosmetic Product Evaluation) วิชาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (Cosmetic Product Development) วิชากฎหมายและจริยธรรมทางวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง (Law and Ethics in Cosmetic Sciences) วิชาสัมมนา (Seminar) วิชาเอกเลือก และสหกิจศึกษาหรือการศึกษาอิสระ (Independent Study) ซึ่งสองวิชาหลังนี้เป็นการให้นิสิตเลือกเรียนเพียง 1 รายวิชา (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2548, น.22-28) กล่าวได้ว่า การก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอันถือได้ว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่สอนเกี่ยวกับเวชสำอางเป็นแห่งแรกนั้น พบว่า การเรียนดังกล่าวมีความแตกต่างจากการเรียนวิชาเลือกเกี่ยวกับเครื่องสำอาง คือ มีการเรียนรายวิชาเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เคมี ฟิสิกส์และชีววิทยา และมีสูตรในการตั้งตำรับเครื่องสำอางที่เป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ตลอดจนวิชาเกี่ยวกับความปลอดภัยในการผลิตเครื่องสำอาง อีกทั้ง นอกจากการเรียนทางด้านการผลิตเครื่องสำอางแล้วยังพบว่ามีการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อให้คำปรึกษาทางด้านเครื่องสำอางด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ กล่าวได้ว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางที่มีการเรียนการสอนด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เพื่อผลิตเครื่องสำอางแบบธรรมชาตินั้นเป็นการพยายามจะเข้ามาเสนอมุมมองใหม่ๆ ต่อแวดวงเภสัชศาสตร์และผู้ที่อยู่ในแวดวงเครื่องสำอางให้มีมุมมองที่กว้างขวางขึ้น และไม่ถูกครอบงำจากความรู้ทางด้านชีววิทยาและวิทยาศาสตร์แบบสมัยใหม่ที่อาจไม่ได้เล็งเห็นความสำคัญและประสิทธิภาพของสมุนไพรอันมีสรรพคุณที่ยอดเยี่ยมไม่แพ้สารเคมีที่ใช้ในการผลิตเครื่องสำอางมาโดยตลอด ทั้งนี้ การเข้ามานำเสนอมุมมองใหม่ๆ ต่อการผลิตเวชสำอางภายในประเทศไทยให้หันไปใช้วัตถุดิบจากสมุนไพรมากขึ้นนี้ ยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านการศึกษาเกี่ยวกับพืชสมุนไพรที่แต่เดิมการศึกษาเกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในไทยนั้นเคยเป็นส่วนหนึ่งของวิชาแพทย์แผนไทยหรือแพทย์แผน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โบราณที่เรียนเกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการผลิตยา หากแต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านหลักสูตรให้กลายเป็นหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางแล้วนั้น วิชาที่เคยศึกษากันมาก็เริ่มถูกนำมาประยุกต์ใช้ให้นำสรรพคุณทางยาของสมุนไพรมาใช้ในการผลิตเครื่องสำอางไปในที่สุด

ทั้งนี้จากที่อธิบายองค์ความรู้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสถาบันการศึกษาแล้วนั้นจะพบว่ามีการเรียนการสอนการผลิตเครื่องสำอางอันส่งผลต่อเซลล์ผิวหนังภายใน หรือก่อให้เกิดความสวยจากภายในที่มีการบำรุงผิวหนังภายใต้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และการใช้พืชพรรณสมุนไพรในการเรียนการสอนผลิตเครื่องสำอาง โดยองค์ความรู้ดังกล่าวนั้นเป็นองค์ความรู้ในการผลิตที่ส่งผลให้ความหมายของความงามเปลี่ยนแปลงไปคือกลายเป็นความงามแบบเวชสำอาง ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงวาทกรรมความงามหรือการใช้เครื่องสำอางในสังคมไทยจะพบว่าเครื่องสำอางในช่วงทศวรรษ 2540 เป็นเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางที่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงเซลล์ผิวหนังจากภายใน โดยความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางอาจแฝงผ่านการนำเสนอความงามหลากหลายชุด เช่น คลินิก โรงพยาบาลและการโฆษณาในนิตยสารเป็นต้น เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความหมายความงามประเภทเวชสำอาง เช่น ผิวใส ไร้สิว ไร้ฝ้า หน้าอ่อนเยาว์ หน้าชุ่มชื่น หน้าขาวกระจ่างใส เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยจะยกตัวอย่างภาพประกอบให้เห็นผ่านนิตยสารพลอยแกมเพชร พ.ศ.2544 และนิตยสารคู่สร้างคู่สมตั้งแต่ พ.ศ.2545-2549 ดังภาพที่ 45-51 (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ.2544-2549 เพิ่มเติมในภาคผนวก ฉ)

ภาพที่ 45 โฆษณาครีมพอนด์ส พรีเวนท์ แอนด์ คอเร็คท์ ช่วยลบเลือนริ้วรอย ฟื้นฟูสภาพผิว และผิวเปล่งปลั่ง พ.ศ.2544

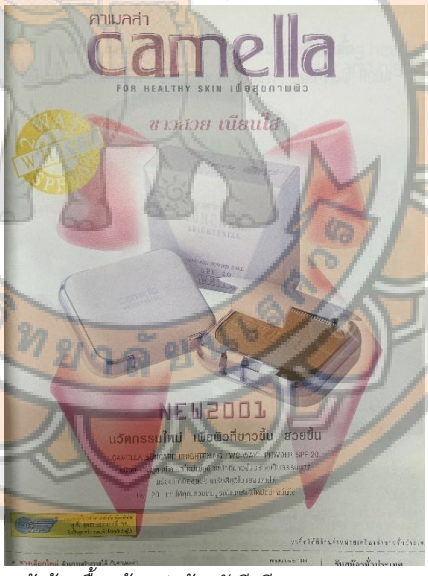
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 10 ฉบับที่ 217 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544, 2544, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 46 โฆษณาชุดผลิตภัณฑ์เพื่อผิวขาว BABY WHITE ของ ESTEE LAUDER

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 10 ฉบับที่ 217 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544, 2544, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 47 โฆษณาแป้งร้องพื้นพร้อมปกป้องรังสียูวีจากแสงแดดของ คาเมลล่า

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 9 ฉบับที่ 215 15 มกราคม พ.ศ.2544, 2544, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 48 โฆษณาครีมบำรุงผิวหน้าสารสกัดจากสมุนไพร KAKYOKU ช่วยลดเลือนริ้วรอย หมองคล้ำ ฝ้า กระ ของ KANEBO

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 9 ฉบับที่ 216 31 มกราคม พ.ศ.2544, 2544, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 49 การโฆษณาเพื่อความงามของโรงพยาบาลยันฮี ปี พ.ศ.2545

ที่มา: คู่สร้างคู่สม ปีที่ 23 ฉบับที่ 417 ประจำเดือนพฤษภาคม ปักษ์แรก 2545, 2545, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 50 ภาพการโฆษณาของคลีนิคหมอธเนศด้วยผลิตภัณฑ์รักษาสิว ฝ้า กันแดดและครีมหน้าใสด้วยสารสกัดจากธรรมชาติ ปี พ.ศ. 2545

ที่มา: คู่สร้างคู่สม ปีที่ 23 ฉบับที่ 417 ประจำเดือนพฤษภาคม ปักษ์แรก 2545, 2545, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 51 ภาพการโฆษณาของเอส.พี.สเลนเดอร์ คลินิกที่มีการแก้ไขปัญหาผิวเหี่ยวย่น รักษาสิว ฝ้า กระ จุดด่างดำ ปี พ.ศ.2545

ที่มา: คู่สร้างคู่สม ปีที่ 23 ฉบับที่ 417 ประจำเดือนพฤษภาคม ปักษ์แรก 2545, 2545, ไม่ปรากฏเลขหน้า

จากภาพโฆษณาในนิตยสารคู่สร้างคู่สมปี พ.ศ.2545 พบว่าเป็นการโฆษณาสถาบันเสริมความงามที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายความงาม ที่ปรากฏให้เห็นผ่านโฆษณาโรงพยาบาลยันฮี คือ ใบหน้าไร้ริ้วรอย รอยแผลเป็น รอยดำบนใบหน้า รอยแตกลาย หน้าท้อง ต้นขาและทั่วร่างกาย รวมถึงช่วย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ผลัดผิวใสจนถึงระดับหนังกำพร้า นอกจากนี้ยังมีสถาบันความงามที่สร้างความหมายความงามด้วยพืชพรรณสมุนไพร ตลอดจนการสร้างความหมายความงามแบบเวชสำอางผ่านสถาบันอย่าง เอส.พี.สเลนเดอร์คลินิก ที่มีแผนกดูแลใบหน้าและผิวพรรณให้ไร้รอยหลุมสิว แผนเป็นจากสิว รวมถึง ปัญหาสิว ฝ้า กระ จุดด่างดำ รวมถึงความหมายความงามที่สะท้อนผ่านสถาบันอันเป็นบริษัทคลีนิคแพทย์ธเนศ จำกัด ที่พบว่ามีการผลิตผลิตภัณฑ์ด้วยสารสกัดจากธรรมชาติเพื่อช่วยแก้ปัญหาฝ้า ริ้วรอยก่อนวัย รวมถึงความหมองคล้ำ และทำให้ใบหน้าใส อันผลิตผลิตภัณฑ์อย่างหลากหลายทั้งในรูปแบบ ครีม เจล โลชั่น เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็พบว่ามีผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบำรุงผิวปรากฏในตลาดเครื่องสำอางที่สะท้อนให้เห็นถึงความหมายความงามเปลี่ยนแปลงไปด้วยการหันไปนิยมดูแลรักษาผิวหน้าจากภายในที่มีการใช้สารสกัดเพื่อทำให้ผิวชุ่มชื่น ไร้สิว ใบหน้าไม่แห้งตึง หน้าขาวใส ตลอดจนการโฆษณาของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ช่วยกันแดด เป็นต้น ฉะนั้นแล้วจึงกล่าวได้ว่าจากภาพโฆษณาในนิตยสารคู่สร้างคู่สม พ.ศ.2545 ได้สร้างความหมายความงามอีกแบบหนึ่งในเชิงเวชสำอาง คือ ไร้ริ้วรอย รอยแผลเป็น รอยดำบนใบหน้า รอยแตกลาย ไร้รอยหลุมสิว แผลเป็นจากสิว ไร้ฝ้า ใบหน้าขาวกระจ่างใส และชุ่มชื่น ในลักษณะทำนองเดียวกันความหมายความงามแบบเวชสำอางยังปรากฏให้เห็นเรื่องมาจนถึงปี พ.ศ.2550 ด้วยเช่นกัน ดังจะแสดงภาพโฆษณาในนิตยสารคู่สร้างคู่สม ดังภาพที่ 52-55

ภาพที่ 52 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์รักษาสิว กระ ริ้วรอย เส้นผม หน้าหมองคล้ำของ ดร.สาโรช ซึ่งเป็นบริษัทผลิตภัณฑ์สมุนไพร ปี พ.ศ.2547

ที่มา: คู่สร้างคู่สม ปีที่ 25 ฉบับที่ 473 ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547, 2547, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โดยจากภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ของ ดร.สาโรช พ.ศ.2547 สะท้อนให้เห็นว่ามีการสร้างความหมายความงาม คือ ใบหน้าไร้สิว ฝ้า กระ รวมถึงไม่หมองคล้ำ ตลอดจนบำรุงเส้นผม

ภาพที่ 53 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Return Day & night cream ปี พ.ศ.2547

ที่มา: คู่สร้างคู่สม ปีที่ 25 ฉบับที่ 473 ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547, 2547, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ส่วนภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Return Day & night cream ที่มีพรีเซนเตอร์โดยดาราไทยอย่างปิยะมาศ โมนยะกุลและอนันต์ เสมาทอง ซึ่งเป็นทั้งผู้ผลิตและจำหน่าย อันเป็นผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนให้เห็นความหมายความงามแบบเวชสำอางที่ส่งผลให้ใบหน้าเกลี้ยง เนียน ใส ตึงกระชับ กระ ฝ้าจางลง ด้วยสารสกัดจากธรรมชาติต่างประเทศ ดังความว่า “เกลี้ยง เนียน ใส ตึงกระชับ กระ ฝ้าจางลงในกระปุกเดียว” นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวยังมีสรรพคุณที่ครอบคลุมการดูแลผิวให้ขาวใส ชะลอการเกิดริ้วรอย ลดการอักเสบของผิวหน้าด้วยเช่นกัน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 54 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว สโรรักษ์ ปี พ.ศ.2547

ที่มา: คู่สร้างคู่สม ปีที่ 25 ฉบับที่ 473 ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547, 2547, ไม่ปรากฏเลขหน้า

จากภาพผลิตภัณฑ์บำรุงผิวของสโรรักษ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรสะท้อนให้เห็นความหมายความงามแบบเวชสำอางด้วยสมุนไพรเช่นเดียวกันอันเป็นภูมิปัญญาของไทยที่ส่งผลให้หน้าสวยใสไร้สิว ฝ้า ด้วยสมุนไพร ดังคำโฆษณาว่า “สวยใส ไร้สิว-ฝ้า ด้วยสมุนไพร “สโรรักษ์” ค่ะ”

ภาพที่ 55 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมของด็อกเตอร์ แฮร์ คอร์ปอเรชั่น ปี พ.ศ.2547

ที่มา: คู่สร้างคู่สม ปีที่ 25 ฉบับที่ 473 ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547, 2547, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ทั้งนี้ควรตั้งข้อสังเกตด้วยว่าความหมายความงามในโฆษณาดังกล่าวมิได้ครอบคลุมเพียงแค่เพศหญิง หากแต่ครอบคลุมไปถึงการดูเส้นผมของผู้ชายด้วยการให้ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมารีวิวสินค้าเพื่อแก้ไขปัญหาผมร่วง ผมบาง รวมถึงยังสามารถช่วยให้ขนคิ้วหนาขึ้นและขนตายาวมากขึ้นสำหรับผู้หญิง

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ด้วยเซรั่มสมุนไพร อันสะท้อนให้เห็นความหมายความงามแก่เส้นผม คือ ผมหนา ไม่ร่วง ขนตายาว ตลอดจนขนคิ้วหนา ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่ช่วยปลุกขนต่างๆให้หนาขึ้นได้อันเป็นการทำงานของสารในตัวผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น

นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าว ความหมายความงามจากการผลิตองค์ความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสถาบันการศึกษายังครอบคลุมไปถึงหมวดเครื่องสำอางใช้ภายนอกด้วยเช่นกัน ดังจะพบโฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมโกรกผมจากสารสกัดธรรมชาติ เช่น ครีมโกรกผมยี่ห้อดาริย่า เป็นแชมพูที่ทำจากชาเขียวยี่ห้อเอซิด รวมถึงผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมต่างๆ เช่น ครีมทาปิดผมหงอกยี่ห้อลิเบอร์ตี้ แชมพูทรี อิน วันทำจากนกอีมู อันเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางนำเข้าจากเจ้เล้ง เป็นต้น ดังภาพที่ 56

ภาพที่ 56 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมนำเข้าโดยเจ้เล้ง ปี พ.ศ.2547

ที่มา: คู่สร้างคู่สม ปีที่ 25 ฉบับที่ 473 ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547, 2547, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ทั้งนี้ ความหมายความงามแบบเวชสำอาง คือ ผิวขาวใส ป้องกันการเกิดฝ้า กระ ริ้วรอย และความหมองคล้ำ ทำให้ใบหน้าเรียบเนียน อ่อนนุ่ม ผิวชุ่มชื่นและช่วยป้องกันแสงแดด รวมถึงทำให้ใบหน้ากระชับ หน้าเด้ง รวมถึงการบำรุงผมด้วยสารสกัดจากพืชพรรณต่างๆ นั้นยังคงผลิตซ้ำมาจนถึงปี พ.ศ.2548-2549 อันปรากฏผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางต่างๆ เช่น โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว แก้ฝ้า กระ รอยหมองคล้ำ หน้าขาวใสของแบรนด์ Sakura Japan (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Sakura Japan, 2548, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมหน้าเด้งสารสกัดจากธรรมชาติ เช่น ขมิ้นชัน บัวบก ป้องกันริ้วรอยจากแบรนด์ไบโอเคอร์มิน (โฆษณาครีมไบโอเคอร์มิน, 2548, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวด้วยคอลลาเจนมารีชองตาล (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวด้วยคอลลาเจนมารี

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ชองตาล, 2549, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว แก้ฝ้า กระ ลดการเกิดสิว หน้าเรียบเนียนสดใสจากแบรนด์ เอ็ดการ์ด (Edguard) (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวเอ็ดการ์ด (Edguard), 2548, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ดร.สาโรช ผิวไร้ริ้วรอย กระจ่างใส อ่อนวัยและเนียนนุ่ม (โฆษณาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ดร.สาโรช., 2548, ไม่ปราฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์เปลี่ยนสีผมจากพืชธรรมชาติจากออด๊าซคัลเลอร์ (โฆษณาผลิตภัณฑ์ออด๊าซคัลเลอร์, 2548, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์มอยเจอไรเซอร์ โฟมล้างหน้า และสบู่ อันมีส่วนผสมของกวาวเครือขาว (โฆษณาผลิตภัณฑ์มอยเจอไรเซอร์ โฟมล้างหน้า และสบู่, 2549, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว ช่วยกระชับใบหน้า สัดส่วน และทรวงอก ตลอดจนรอบดวงตาด้วยสมุนไพรจากแบรนด์จันทร์สว่าง (โฆษณาผลิตภัณฑ์จันทร์สว่าง, 2548, ไม่ปรากฏเลขหน้า) และโฆษณาผลิตภัณฑ์ Brightening Plus ครีมมะขามป้อม ช่วยโฆษณาผลิตภัณฑ์ Brightening Plus, 2548, ไม่ปรากฏเลขหน้า) (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ.2544-2549 เพิ่มเติมในภาคผนวก ฉ)

ในลักษณะทำนองเดียวกันกับการปรากฏโฆษณาในนิตยสารคู่สร้างคู่สมดังที่กล่าวไปนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับความหมายความงามในเชิงเวชสำอางปี พ.ศ.2548-2549 แล้วนั้น ยังพบอีกว่าในตลาดเครื่องสำอางไทยนั้นเต็มไปด้วยเครื่องสำอางเวชสำอางจากสินค้าต่างประเทศในปี พ.ศ.2549 โดยประเทศที่ครองการตลาดเครื่องสำอางรายใหญ่ของโลกในช่วงทศวรรษ 2540 มีประเทศฝรั่งเศสในปี พ.ศ.2545 พบว่ามีการส่งออกสินค้าเครื่องสำอางเป็นมูลค่า 2.680 พันล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 31.69 ของการส่งออกทั้งหมด และประเทศที่ส่งออกรองลงมาคือ สหรัฐอเมริกา มูลค่า 1.355 พันล้านเหรียญสหรัฐ และลำดับต่อมาคือ สหราชอาณาจักร มูลค่า 678 ล้านเหรียญสหรัฐ กลุ่มประเทศที่กล่าวมาทั้งหมดที่ครองตลาดเครื่องสำอางอันดับต้นๆ นั้นได้ส่งออกไปหลายประเทศ จึงทำให้สินค้าเครื่องสำอางในประเทศอื่นๆ รวมถึงประเทศไทยมีสินค้าของเครื่องสำอางจากประเทศเหล่านี้ ฉะนั้นแล้วจึงกล่าวได้ว่ากลุ่มผู้ครองตลาดเครื่องสำอางรายใหญ่ในการส่งออกมีเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้น (ลีลาวดี ทองตัน, 2548, น.1-2) จึงกล่าวได้ว่า เครื่องสำอางจากต่างประเทศที่เป็นเวชสำอางทั้งประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาได้โลดแล่นในตลาดเครื่องสำอางไทย ทั้งในตลาดเคาน์เตอร์ในห้างสรรพสินค้า ตลาดมวลชน ตลอดจนตลาดขายตรง โดยในปี พ.ศ.2549 มีวิทยานิพนธ์ของจันทิมา ปัทมธรรมกุล ได้วิเคราะห์เกี่ยวกับมาตรฐานความงามที่เป็นกระแสหลักจากการสร้างความงามของโฆษณาสินค้าผ่านนิตยสารแพรว นิตยสารดิฉันและนิตยสารลิปส์ในปี พ.ศ.2549 (2550) ภายในนิตยสารดังกล่าวนั้นพบว่าภาพโฆษณาสินค้าเครื่องสำอางเป็นแบรนด์สินค้าจากต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา เป็นส่วนใหญ่ ที่ประกอบไปด้วยโฆษณาจากผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากแบรนด์ Climique, L'Oleal Demo, Lancome, Olay tatal, Estee, Biotherm, Dior, Clarins, Artistry, Guerlain, DDF เป็นต้น (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ.2544-2549 เพิ่มเติมในภาคผนวก ฉ) อันสะท้อนให้เห็นมาตรฐานความงามในสังคมไทยจากการนำเข้าสินค้าต่างประเทศด้วยเช่นกัน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าของ Climique อันเป็นแบรนด์จากประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นจึงสะท้อนให้เห็นถึงการบำรุงผิวและการซ่อมแซมผิวจากภายในส่งผลให้มีความสวยในระยะยาว จันทิมา ปัทมธรรมกุล ได้เคยวิเคราะห์ไว้ว่าภาพโฆษณาดังกล่าวนั้นพยายามสร้างความหมายของความงามด้วยการคืนความอ่อนเยาว์สู่ใบหน้าและแก้ปัญหาเรื่องริ้วรอยบนใบหน้าผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อันเป็นปัญหาของผิวหน้าในลักษณะหย่อนคล้อย มีริ้วรอย และเหี่ยวย่น ซึ่งผู้หญิงจะต้องจัดการด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว โดย จันทิมาได้ถอดรหัสความหมายความงามในโฆษณาดังกล่าวที่นิยามความงามว่า คือ ผิวที่สวยต้องเป็นผิวไร้ริ้วรอย กระชับ และผิวที่สึกหรอต้องซ่อมแซมให้กลับคืนสภาพเดิมของร่างกายวัยสาว รวมถึงการย้ำมายาคติในศักยภาพของเทคโนโลยีเพื่อช่วยฟื้นฟูความงาม ในการโฆษณาผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจึงยังเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงปัญหาของผิวพรรณ (จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.95) ส่วนภาพโฆษณาของ Climique สะท้อนให้เห็นถึงความหมายความงามจากโฆษณา คือ ช่วยทำให้ผิวเรียบเนียน ผิวกระจ่างใสรวมถึงผลัดเซลล์ผิวเก่าอันก่อให้เกิดเซลล์ผิวใหม่อย่างสดใส ดังข้อความในโฆษณาว่า “เร่งผลัดเซลล์ผิวใหม่อย่างสดชื่น” และ “ผิวดูเรียบเนียน ดูกระจ่างใส” กล่าวได้ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นผลิตภัณฑ์ที่ส่งผลให้มีความสวยในระยะยาวอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของเซลล์ผิวหนังภายในจากอำนาจของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางที่นำเข้าจากต่างประเทศ ในลักษณะทำนองเดียวกันกับผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าจากประเทศสหรัฐอเมริกา อย่างเช่น ผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Olay, Estee, DDF, Artistry

อย่างไรก็ตาม การโฆษณาสินค้าเวชสำอางจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่นำมาแสดงนั้นตึงสะท้อนให้เห็นว่าเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทเวชสำอางที่ส่งผลต่อโครงสร้างเซลล์ผิวหนังในระยะยาว โดยชื่อผลิตภัณฑ์โฆษณาที่ยกมาข้างต้นนั้น เป็นการสร้างความหมายความงามที่ส่งผลต่อโครงสร้างเซลล์ผิวหนังอันทำให้ใบหน้ามีความสวยในระยะยาวมากกว่าการเสริมแต่งใบหน้าด้วยเครื่องสำอาง ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของ จันทิมาที่ชี้ให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์บำรุงผิวจากประเทศสหรัฐอมริกามีการสร้างความหมายความงาม คือ ผิวสวยจะต้องเป็นผิวไร้ริ้วรอย ผิวเปล่งปลั่ง มีความชุ่มชื้น ผิวกระชับและดูอ่อนเยาว์ รูขุมขนกระชับดูสุขภาพดี (จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.102, 106, 125) นอกจากนี้ยังมีผลิตภัณฑ์เวชสำอางจากประเทศฝรั่งเศส คือ L’Oreal, Lancome, Biothem, Dior, Clarins และ Guerlain เป็นต้น

ในทำนองเดียวกันตัวอย่างของโฆษณาดังกล่าวที่ยกตัวอย่างมาทั้งหมดจากผลิตภัณฑ์ของฝรั่งเศสได้สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างความหมายความงามอันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างเซลล์ผิวหนังด้วยความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ที่เป็นความงามเวชสำอางจากสินค้าของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ในการถอดรหัสความงามของจันทิมา คือ ผลิตภัณฑ์ของ L’Oreal จะสร้างความหมายของความงามด้วยการทำให้ลักษณะผิวหน้าที่มี “ริ้วรอย” เป็น

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ปัญหาที่จะต้องจัดการแก้ไขและกำจัดออกไป รวมถึงถูกมองในแง่ลบ จึงทำให้ต้องหาวิธีการที่ทำให้ริ้วรอยลดเรือนลงตามอายุที่เพิ่มมากขึ้น และสามารถจัดการปัญหาดังกล่าวด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์ของ L'Oreal ที่มีส่วนผสมจากอำนาจของความรู้ทางวิทยาศาสตร์อันจะช่วยให้แก้ไขปัญหาและข้อกังวลในเรื่องของริ้วรอย อีกทั้งการสร้างความหมายความงามของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวยังเป็นการพยายามทำให้กลไกทางธรรมชาติของร่างกายที่เสื่อมถอยเป็นเรื่องที่ผู้คนจะต้องจัดการ (จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.96) นอกจากนี้ความหมายความงามของผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนั้นประกอบไปด้วยการมีผิวขาวกระจ่างใส ไร้ริ้วรอย ใบหน้าอ่อนเยาว์ กระชับ เป็นต้น ส่วนการสร้างความหมายของโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Lancome นั้นสะท้อนให้เห็นว่าผิวที่สวยคือผิวที่ขาวกระจ่างใส ไร้จุดด่างดำ อันเป็นผลมาจากการสร้างเซลล์เม็ดสีที่มากเกินไปส่งผลให้ผิวคล้ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงนัยยะทางสังคมด้วยลักษณะหนึ่ง เช่น สถานะทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับแรงงาน เป็นต้น ในลักษณะทำนองเดียวกันกับการสร้างความหมายของความงามที่สะท้อนผ่านโฆษณาบำรุงผิว Biotherm ที่ยังคงวนเวียนอยู่กับการมีผิวอ่อนเยาว์ เต่งตึง กระชับ ตลอดจนผิวอวบอิ่มและมีสุขภาพผิวที่ดีด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวของ Biotherm อีกทั้งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวยังมีการกล่าวอ้างถึงส่วนผสมอันสกัดมาจากธรรมชาติด้วยเช่นกันเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความปลอดภัยในการใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงผิว อีกทั้งการสร้างความหมายความงามด้วยการมีผิวที่อ่อนเยาว์และไร้ริ้วรอยยังเป็นเรื่องที่ต้องจัดการและถูกทำให้เป็นผิวในอุดมคติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวของ Dior ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ การมีผิวที่ดีและทำให้ใบหน้าดูเด็ก ดูอ่อนเยาว์ คือ ผิวไร้ริ้วรอย นอกจากนี้ยังกล่าวอีกได้ว่าความอ่อนเยาว์เป็นค่านิยมที่ผู้หญิงต้องการนั้นยังครอบคลุมไปถึงอวัยวะบริเวณรอบดวงตามิใช่เพียงแค่ใบหน้าอย่างเดียว อันปรากฏให้เห็นผ่านโฆษณาบำรุงผิวรอบดวงตาของ Clarins ซึ่งมีการสร้างความหมายความงามบริเวณรอบดวงตา คือ ผิวที่กระชับ ไร้รอยบวมคล้ำ และไร้ริ้วรอย รวมถึงผิวจะต้องอ่อนเยาว์ การผลิตซ้ำความอ่อนเยาว์ยังคงพบเห็นได้ในโฆษณาบำรุงผิวของ Guerlain ด้วยเช่นกัน (จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.100, 113, 116, 119)

ในลักษณะทำนองเดียวกันกับการขยายตัวองค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอางในสถาบันการศึกษาของไทย ในอีกด้านหนึ่งก็ปรากฏหลักฐานการขยายตัวขององค์ความรู้ด้านเวชสำอางผ่าน หนังสือเรื่อง *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน* ปี พ.ศ. 2550 อันเป็นหนังสือใช้ในการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีการเรียนการสอนผ่านการศึกษาชนิดและตำแหน่งของเซลล์ผิวหนัง ตลอดจนการเรียนเกี่ยวกับการนำสมุนไพรมาสกัดเป็นส่วนผสมในการบำรุงผิวของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติ เช่น วิตามินอีได้จากน้ำมันจมูกข้าวสาลี รวมถึงพืชสมุนไพรต่างๆ ที่นำมาใช้ในการผลิตเครื่องสำอาง อย่างเช่น Beathroot ใช้รักษาความผิดปกติของผิวหนัง Elder Flowers ใช้ในการเปิดรูขุมขนทำให้เหงื่อออกเพิ่มขึ้น และ Chamomile ใช้น้ำสกัดจากดอกเพื่อแก้ปัญหาผิวหนังอักเสบ รวมถึงสามารถย้อมสีผม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ให้มีสีบรอนด์ได้ นอกจากนี้ ยังมีชนิดของผลไม้ที่สามารถนำมาสกัดเป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางได้ เช่น กล้วยหอม ใช้ในครีมบำรุงผิวสำหรับคนผิวแห้งและครีมทำความสะอาดผิว แตงกวา มีวิตามิน เกลือแร่ต่างๆ ช่วยเสริมสร้างเนื้อเยื่อ รวมถึงมีผิวเย็นสดชื่น จะนิยมมาทำโลชั่นน้ำนมบำรุงผิวและพอกหน้า (อุบลทิพย์ นิมมานนิตย์, 2550, น.135-139) และขมิ้นชันอันเป็นพืชที่ใช้รักษาโรคผิวหนังได้ ประกอบกับพืชชนิดมะขามช่วยผลัดเซลล์ผิวให้ขาว (อุบลทิพย์ นิมมานนิตย์, 2550, น.147) โดยนอกเหนือจากการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางดังกล่าวแล้ว ยังพบว่ามีการเรียนเกี่ยวกับการแต่งหน้าขั้นพื้นฐาน การปรับสภาพผิวหน้าก่อนแต่งหน้า ซึ่งมีเทคนิคการล้างหน้าที่ถูกต้องทำให้ผิวสะอาด กล้ามเนื้อกระชับ ตลอดจนการปรับแก้ไขเปลี่ยนแปลงรูปหน้าด้วยเครื่องสำอางใช้ตกแต่งใบหน้า (สุชาดา ชุติมาวรพันธ์, 2550, น.188, 193-203) ข้อมูลที่ปรากฏจากหลักฐานจึงสะท้อนให้เห็นว่าการขยายตัวขององค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอางของไทยนั้นได้ให้ความสำคัญกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการผลิตเครื่องสำอาง ซึ่งมีการคัดพืชพรรณสมุนไพรที่มีสรรพคุณแก้ปัญหาผิวหน้าโดยเฉพาะและไม่เป็นอันตรายต่อผิวหนัง อีกทั้งยังมีการใช้ผลไม้มาสกัดเป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องสำอางด้วยเช่นกัน การมุ่งเน้นการผลิตเวชสำอางจากพืชสมุนไพรเช่นนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมความงามแบบธรรมชาติอันมาพร้อมกับความปลอดภัย ซึ่งความงามแบบปลอดภัยก็ยังต้องถูกควบคุมและกำกับด้วยชุดความรู้แบบวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง หากแต่ความงามเช่นนี้ยังเป็นชุดความรู้อันมีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นความรู้ในรูปแบบของสังคมไทยด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรของไทยเพื่อผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง อีกทั้งการใช้พืชพรรณสมุนไพรที่หลากหลายยังสะท้อนให้เห็นถึงผลิตภัณฑ์เวชสำอางอันมีมาตรฐานความงามที่กว้างมากขึ้น เช่น ช่วยแก้ปัญหาสิว ถนอมผิว แก้ผิวอักเสบ ช่วยเสริมสร้างเนื้อเยื่อ รวมถึงมีผิวเย็นสดชื่น และทำให้กล้ามเนื้อกระชับ ในช่วงเวลาต่อมา ปี พ.ศ. 2556 ก็ยังพบว่ามีการเรียนการสอนเกี่ยวกับเวชสำอางด้วยการสกัดสารจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อันสะท้อนให้เห็นผ่านเอกสารอันเป็นหนังสือเวชสำอางที่มีการนำเทคโนโลยีระบบนำส่งสารมาใช้กับผลิตภัณฑ์เวชสำอางประเภทผมด้วยการใช้สมุนไพรไทยล้านนาเพื่อป้องกันผมร่วง ผลิตภัณฑ์เวชสำอางในช่องปากด้วยการใช้สารสกัดจากตะไคร้ (อรัญญา มโนสร้อย, จีรเดช มโนสร้อย, 2556, น.45-50) ทั้งยังมีการเรียนเกี่ยวกับการตั้งสูตรตำรับต้านริ้วรอย สูตรตำรับครีมลบรอยแผนเป็นจากสมุนไพร อาทิ ใบบัวบก (อรัญญา มโนสร้อย, จีรเดช มโนสร้อย, 2556, น.61,77) และสูตรตำรับผลิตภัณฑ์ช่วยทำให้ผิวขาว เช่น ตำรับที่มีส่วนผสมของสารสกัดจากชะเอมเทศ (อรัญญา มโนสร้อย, จีรเดช มโนสร้อย, 2556, น.87, 95) รวมถึงสูตรตำรับน้ำยาดัดผมและยืดผมรวมถึงแชมพูขจัดรังแค (อรัญญา มโนสร้อย, จีรเดช มโนสร้อย, 2556, น. 162,177)

อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางนั้นยังคงมีการปรับปรุงการเรียนการสอนเรื่อยมา จนถึงหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางช่วงที่สอง ในปี พ.ศ. 2555 โดยมีการ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เพิ่มบรรจุรายวิชาดังต่อไปนี้ในชั้นปีที่ 1 คือ วิชาศิลปะในชีวิตประจำวัน (Art in Daily Life) วิชาทักษะภาษาไทย (Thai Language Skills) วิชาอารยธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Civilization and Local Wisdom) วิชาทักษะชีวิต (Life Skills) และวิชาคอมพิวเตอร์สารสนเทศขั้นพื้นฐาน (Introduction to Computer information science) ส่วนชั้นปีที่ 2 มีการเพิ่มบรรจุรายวิชาภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ (English for Academic Purpose) วิชาภาษา สังคมและวัฒนธรรม (Language, Society and Culture) วิชาสรีรวิทยาพื้นฐาน (Basic physiology) วิชาชีวิตและสุขภาพ (Life and Health) วิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ (Communicative English for Specific Purpose) ต่อมาชั้นปีที่ 3 มีการเพิ่มบรรจุวิชากฎหมายและจริยธรรมทางวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง (Law and Ethics in Cosmetic Sciences) วิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการวิเคราะห์เชิงวิชาการ (Communicative English for Academic Analysis) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการเพิ่มวิชาเลือก (Elective Course) ประกอบไปด้วยวิชาหลักการของสปาและการประยุกต์ใช้ (Spa Principle and Application) วิชาผลิตภัณฑ์ป้องกันแสงแดด (Sunscreens) วิชาฉลากและภาชนะบรรจุของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (Cosmetic Packaging and labeling) วิชาสารที่ใช้ในผลิตภัณฑ์สำหรับเส้นผมและการตั้งตำรับ (Hair Care Ingredient and Formulation) วิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของโพลิเมอร์ในเครื่องสำอาง (Polymer Science and Technology in Cosmetic) วิชาการดูแลสุขภาพทางเลือก (Alternative Health Care) (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2555, น.13-18) กล่าวได้ว่า รายวิชาเลือกดังกล่าวที่มีการเพิ่มเข้ามานี้จะมีเป้าหมายการเรียนที่ต่างกัน เช่น วิชาหลักการของสปาและการประยุกต์ใช้ จะเป็นการเรียนเกี่ยวกับกระแสของการรักษาโดยใช้หลักของสปา เช่น การพอก การห่อ การนวดด้วยการใช้เครื่องหอม เป็นต้น ตลอดจนการเรียนเกี่ยวกับกล้ามเนื้อ ระบบประสาท ระบบไหลเวียนเลือดที่เกี่ยวข้องกับการรักษา (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2555, น.31) ส่วนวิชาผลิตภัณฑ์ป้องกันแสงแดดเป็นวิชาเรียนเกี่ยวกับโครงสร้างและสีของผิวหนัง ผลของแสงต่อผิวหนัง สารกันแดดต่างๆ และการทำสีผิวให้เข้มขึ้น (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2555, น.31) ต่อมาวิชาฉลากและภาชนะบรรจุของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจะเป็นการเรียนเกี่ยวกับประเภทและชนิดบรรจุภัณฑ์ของเครื่องสำอาง ฉลากต่างๆที่มีข้อกำหนดทางกฎหมาย รวมถึงในการออกแบบ รวมถึงการเพิ่มรายวิชาสารที่ใช้ในผลิตภัณฑ์สำหรับเส้นผมและการตั้งตำรับเป็นวิชาที่เรียนเกี่ยวกับการตั้งตำรับสำหรับผลิตภัณฑ์ของเส้นผม โครงสร้างและกายภาพของผม เช่น ผลิตภัณฑ์จัด ดัดผม ยืดผมและย้อมผม ส่วนในรายวิชาการดูแลสุขภาพทางเลือกจะเป็นการเรียนเกี่ยวกับการวิเคราะห์วิถีการดูแลสุขภาพทางเลือกที่ได้รับความนิยม การใช้สมุนไพร สุคนบำบัด เป็นต้น (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2555, น.31-32) นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มส่วนวิชาเลือกเสรี อันได้แก่ (free Elective) วิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อการนำเสนอผลงาน (Communicative English for Research

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

Presentation) วิชาการประเมินผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (Cosmetic Products Evaluation) ต่อมาชั้นปีสุดท้ายคือชั้นปีที่ 4 มีการเรียนที่เพิ่ม วิชาวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี (Undergraduate Thesis) และสหกิจศึกษาหรือการฝึกงาน (Co-operative Education) การฝึกอบรมหรือฝึกงานในต่างประเทศ (International Academic or Professional Training) (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2555, น.18-20)

กล่าวได้ว่าการเพิ่มบรรจุรายวิชาในหลักสูตรช่วงที่สองนี้ได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มรายวิชาหมวดมนุษยศาสตร์ อันเป็นรายวิชาการสื่อสารภาษาอังกฤษในด้านต่างๆ เข้ามา รวมถึงมีการเพิ่มรายวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ เช่น วิชาสรีรวิทยาพื้นฐาน อันเป็นรายวิชาที่เรียนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และกลไกการทำงานของร่างกายมนุษย์ในระบบต่างๆ (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2555, น.36) โดยการเพิ่มรายวิชาดังกล่าวล้วนเป็นเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาช่วงเวลาดังกล่าว คือ ต้องการให้นิสิตมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางจึงทำให้มีการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษการสื่อสารสำหรับวิชาชีพ อีกทั้งมีการเพิ่มรายวิชาเลือก ด้วยการเพิ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของโพลิเมอร์ในเครื่องสำอาง เนื่องจากต้องการให้นิสิตมีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีที่สามารถพัฒนาทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ซึ่งรายวิชาที่เพิ่มบรรจุเข้ามาล้วนนำไปสู่การสร้างความเชื่อมโยงสู่ภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจ และการสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของรัฐ (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2555, น.6)

นอกจากนี้ ในช่วงทศวรรษ 2550 ความรู้ในการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆเพื่อผลิตเครื่องสำอางนั้น ยังพบว่ามีการขยายวงกว้างผ่านสถาบันการศึกษาในแง่ของการพยายามมีงานวิจัยอันเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการผลิตเครื่องสำอางของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ด้วยการจัดตั้งสำนักวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่เปิดสอนหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและหลักสูตรเทคโนโลยีความงาม ปี พ.ศ. 2548 และได้ขยายจนมีการเรียนการผลิตเครื่องสำอางในระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนรองรับการเติบโตของธุรกิจอุตสาหกรรมของประเทศ (สำนักวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง, ม.ป.ป.) จากการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงเช่นนี้ได้ส่งผลให้มีองค์ความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อันเห็นได้จากการมีผลผลิตด้านงานวิจัยในสาขาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางรองรับในปี พ.ศ.2550 อย่างเช่น งานวิจัยเรื่อง สมุนไพรเพื่อผิวขาวและแนวโน้มการตลาด ของ อาริยา สาริกะภูติ (2550) เพื่อค้นคว้าตัวสมุนไพรที่สามารถผลิตเครื่องสำอางและส่งผลให้ผิวหนังมีความขาว มีความปลอดภัย ตลอดจนศึกษาส่วนประกอบของสมุนไพรเพื่อผลิตเครื่องสำอางในประเทศไทยในเชิงพาณิชย์ และวิเคราะห์พืชพรรณสมุนไพรที่ใช้ผลิตเครื่องสำอางในการตลาด เช่น ขมิ้นชันช่วยทำให้ผิวกระจ่างใส ทานาคาช่วยลดฝ้า และป้องกัน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

แสงแดด รวมถึงมะขามป้อมที่จะช่วยลดริ้วรอยเหี่ยวย่น เป็นต้น รวมถึงการวิจัยที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาเจลให้ความชุ่มชื้นผิวจากสารสกัดเมล็ดมะขามในงานวิจัยของ บุญล้อม สิบหมื่นเปี่ยม (2550) อันมีการวิจัยเพื่อพัฒนาสูตรในการผลิตเครื่องสำอางขัดผิวจากเมล็ดมะขามและส่งผลให้ผิวมีความชุ่มชื้นด้วยการทดสอบความหนืด ประสิทธิภาพต่างๆของสารจากเมล็ดมะขาม ซึ่งมีการศึกษาที่ครอบคลุมตั้งแต่โครงสร้างของผิวหนังและร่างกายรวมถึงสารให้ความชุ่มชื้น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีองค์ความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางจากผลผลิตของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง คือ งานวิจัยศักยภาพของน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมไทยเพื่อใช้ในผลิตภัณฑ์สุคนธบำบัดของ วิลาวัลย์ มณฑามณี (2550) ซึ่งเป็นการวิจัยเกี่ยวกับศาสตร์การบำบัดด้วยกลิ่นเพื่อสุขภาพและความงามรวมถึงด้านจิตใจอันเป็นการสกัดจากน้ำมันหอมระเหยจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ โดยงานวิจัยดังกล่าวยังชี้ให้เห็นว่าการใช้น้ำมันหอมระเหยในประเทศไทยนั้นได้รับความนิยมสูงมากนับตั้งแต่ พ.ศ.2546 เป็นต้นมา เนื่องจากมีการนำเข้าน้ำมันหอมระเหยและผลิตภัณฑต่างๆ 14,800 ล้านบาทในระยะ 5 ปี ที่ผ่านมา (วิลาวัลย์ มณฑามณี, 2550, น.2) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการศึกษาของวิลาวัลย์ มณฑามณี เป็นการศึกษาเพื่อคัดเลือกน้ำมันหอมระเหยจากพืชพรรณสมุนไพรในประเทศเช่น ขมิ้น พริกไทย เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพอันเป็นไปเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สุคนธบำบัด ตลอดจนอุตสาหกรรมยาและเครื่องสำอาง และงานของวิลาวัลย์ยังชี้ให้เห็นว่าสุคนธบำบัดนี้มีผลต่อผู้บริโภคอย่างมากเนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ช่วยลดความเครียด และอาการปวดต่างๆ อาทิ พบได้ในขมิ้น วิลาวัลย์ มณฑามณี, 2550) ขณะเดียวกันยังพบว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับสปา คือ งานวิจัยของปานดวงเนตร อุดหนุนกาญจน์ เรื่อง สปาส่งถึงบ้าน: กระบวนทัศน์ใหม่ของการทำธุรกิจสปาขนาดเล็ก (2550) โดยงานของปานดวงเนตร เป็นการพยายามค้นหาการสปาที่ส่งตรงถึงบ้านของผู้บริโภคอันครอบคลุมการบริการทั่วทั้งร่างกาย ซึ่งเป็นการศึกษาตั้งแต่ผู้ประกอบการสปา ผู้ใช้บริการสปา และผู้เชี่ยวชาญธุรกิจสปา อันปรากฏว่า ผู้คนที่มาใช้บริการธุรกิจสปานั้นต้องการดูแลสุขภาพและความงามของตนเองโดยเฉพาะ การขัดผิว การนวด และการทำทรีตเม้นบำรุงผิวหน้าที่พบว่าได้รับความนิยมอย่างมากและส่วนใหญ่พบว่าเคยใช้บริการสปามากกว่า 5 ครั้ง (ปานดวงเนตร อุดหนุนกาญจน์, 2550, น.37-38, 64)

อีกทั้งยังมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางด้วยพืชพรรณสมุนไพรอันเป็นผลผลิตจากหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ที่สะท้อนให้เห็นผ่านงานวิจัยปี พ.ศ. 2550 เรื่อง สารที่ใช้ในเครื่องสำอางสำหรับรักษาผู้ป่วยสิวและป้องกันการเป็นสิวของ วิภาภร เจนลาภวัฒนกุล (2550) ที่พบว่าเป็นการวิจัยเกี่ยวกับสารในการต้านสิว สารในเครื่องสำอางที่เป็นปัจจัยหนึ่งก่อให้เกิดสิว ตลอดจนนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามารวบรวมและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางเพื่อเหมาะสมสำหรับผู้เป็นสิว นอกจากนี้ยังเป็นการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างของผิวหนังที่ก่อให้เกิดสิว ลักษณะของสิวต่างๆ และการทดลองสารในเครื่องสำอางที่ก่อให้เกิดสิว อีกทั้ง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ยังมีการแจกแจงสูตรในผลิตเครื่องสำอางสำหรับผู้เป็นสิวด้วยการใช้สารสกัดจากเปลือกมังคุดเป็นต้น อันเหมาะสมตามสภาพโครงสร้างผิวหน้าในแต่ละบุคคล (วิภาภร เจนลาภวัฒนกุล, 2550, น.7, 13) และยังมีงานวิจัยเรื่อง อิทธิพลของกลิ่นในการตัดสินใจเลือกซื้อโลชั่นบำรุงผิวกาย ของ กังสดาน สุภัทรวณิชย์ (2550) ที่ศึกษาความพึงพอใจของผู้บริโภคและความแตกต่างของความพึงพอใจของผู้บริโภคในโลชั่นผิวกาย จากการศึกษาของกังสดานพบว่ากลิ่นที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือกลิ่น Aldehydic อันเป็นกลิ่นที่มีส่วนประกอบของแป้งและไม้ ส่วนกลิ่นรองลงมาคือ Herbaceous อันเป็นกลิ่นเกี่ยวกับอำพัน สมุนไพรทางธรรมชาติ กล่าวได้ว่ากลิ่นนั้นมีผลต่อการตัดสินใจซื้อครีมโลชั่นอย่างมาก

ต่อมางานวิจัยเรื่อง การใช้คอลลาเจนในผลิตภัณฑ์ชะลอความแก่และผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในประเทศไทยของ อาณัติ สรรพานิช (2550) เป็นงานที่ศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการนำคอลลาเจนไปใช้ในผลิตภัณฑ์ชะลอความแก่ และเสริมอาหารรวมถึงศึกษาส่วนผสมของผลิตภัณฑ์ชะลอความแก่ โดยในงานของอาณัติได้ยกตัวอย่างผลิตภัณฑ์อาหารเสริมที่มีคอลลาเจนต่อต้านริ้วรอยในช่วงปี พ.ศ. 2551 อันเป็นกระแสอย่างมาก ซึ่งมีมูลค่าทางตลาดที่สูงขึ้นร้อยละ 33 เป็นมูลค่าทางตลาด 2.1 หมื่นล้านบาท อีกทั้งยังเป็นผลิตภัณฑ์ลดริ้วรอยที่มีการเติบโตอย่างก้าวหน้าที่มากกว่าผลิตภัณฑ์เพื่อผิวขาว เช่น ค่ายต่างๆที่พยายามผลิตผลิตภัณฑ์ลดริ้วรอย อย่าง โอเลย์โททัลเอฟเฟค เดลี่ มอยเจอร์ไรเซอร์ และค่ายนูนิลีเวอร์ที่ผลิตพอนด์ รีไวท์เทนนิ่งรวมถึงพอนด์ ดีท็อกซ์ เป็นต้น (อาณัติ สรรพานิช, 25550, น.42-43) และงานของณัฐวดี กิจแสงทอง เรื่อง ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อผิวขาวของกลุ่มวัยรุ่นในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยงานของณัฐวดีเป็นการศึกษาที่ทำให้เห็นถึงปัจจัยในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อผิวขาวในกลุ่มวัยรุ่น โดยพบว่ามีทั้งปัจจัยด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ที่พบว่าเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมที่ทำให้สุขภาพผิวแย่ จึงส่งผลให้มีการเลือกผลิตภัณฑ์เพื่อดูแลผิว ต่อมาปัจจัยทางด้านการจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาด นอกจากนี้ยังมีงานของสมัชญา จิรเศรษฐศักดิ์ เรื่อง การพัฒนาตำรับเจลที่ประกอบด้วย FIXOMER A-30 เป็นพอลิเมอร์จัดแต่งทารงผม (2550) อันเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาตำรับเจลตกแต่งทรงผมด้วย FIXOMER A-30 และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสูตรตกแต่งทรงผม จากงานของสมัชญาพบว่ามีการอธิบายเกี่ยวกับโครงสร้างของเจลและเส้นผมอย่างละเอียดรวมถึงวัฏจักรของเส้นผม ในลักษณะทำนองเดียวกันยังพบว่ามีงานของ กนกพร เขมเตชิษฐ์ เรื่อง การสำรวจโอกาสทางธุรกิจของสปาไทยในตลาดต่างประเทศ (2550) อันเป็นงานที่ศึกษาข้อมูลทางตลาดสำหรับธุรกิจสปาไทยในต่างประเทศและการดำเนินงานธุรกิจสปา โอนมีปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จธุรกิจสปา ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาการทำธุรกิจสปาในต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีงานของพลศรี เชื้อเหรียญทอง เรื่อง การพัฒนาตำรับเครื่องสำอางชะลอความแก่ที่มีสารฟลาโวนอยด์เป็นองค์ประกอบ อันเป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสารต้านอนุมูลอิสระกลุ่ม Flavonoids (เป็นสารที่พบได้ในดอกไม้และผลไม้) ในผลิตภัณฑ์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เครื่องสำอาง รวมถึงศึกษาคุณสมบัติของสารในตำรับครีมเจลชะความแก่ตลอดจนการพัฒนาตำรับครีมชะลอความแก่ที่มีสาร Flavonoids ที่สามารถพัฒนาไปต่อในระดับอุตสาหกรรม และในงานวิจัยของพลศรีนั้นยังมีการอธิบายเกี่ยวกับการทดสอบตำรับครีมชะลอความแก่ นอกจากนี้ยังมีงานของ ธนธรรศ สนธีระ เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์พอกผิวกายจากดินสอพอง (2550) อันเป็นการศึกษาความเป็นไปได้ในการใช้ดินสอพองเป็นวัตถุดิบในการผลิตผลิตภัณฑ์พอกผิวกายแทน Kaolin ในสูตรต้นแบบ อีกทั้งยังเพิ่มมูลค่าของดินสอพองด้วยการนำมาแปรรูปและเป็นการอนุรักษ์การใช้ดินสอพองในการเป็นเครื่องประทินโฉม และยังมีงานวิจัยของดวงมณี สร้อยสุข เรื่อง การสำรวจการใช้เทคโนโลยีโฮโมจิไนซิ่งในการผลิตอิมัลชั่นทางเครื่องสำอาง (2550) โดยงานวิจัยของดวงมณีนั้นเป็นการศึกษาเทคโนโลยีด้านคุณสมบัติเพื่อใช้งานโฮโมจิไนเซอร์แต่ละชนิดในการผลิตอิมัลชั่นทางเครื่องสำอาง ในลักษณะทำนองเดียวกันกับงานวิจัยของ กรกมล ทิพย์รอด เรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ครีมที่มีส่วนผสมของปวกหาด (2550) ที่มีการศึกษาเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับผิวหน้าจากสมุนไพรปวดหาด อันเป็นการวิจัยที่มีการทดสอบผลิตภัณฑ์ผิวขาวซึ่งให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันตามลักษณะทางกายภาพผิวหนังของแต่ละบุคคลที่กรกมลได้นำกลุ่มตัวอย่างทั้งเพศชายและหญิงมาทดสอบ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยจากผลผลิตของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้คนในการใช้เครื่องสำอางทั้งในแง่ของความพึงพอใจ ทัศนคติรวมไปถึงปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อการบริโภคเครื่องสำอาง และแนวโน้มของการใช้เครื่องสำอางในอนาคต อย่างเช่น งานวิจัยของนัทธ์ ปรารถนาดี เรื่อง พฤติกรรมการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินบริษัทการบินไทยจำกัด (มหาชน) (2550) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินและเป็นแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สำหรับพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน จากการศึกษาของนัทธ์ พบว่าพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินจะคำนึงถึงผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าที่มีคุณสมบัติต่อต้านริ้วรอย ความอ่อนเยาว์ ความชุ่มชื่น รวมถึงจะต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่บางเบาต่อผิวหน้า (นัทธ์ ปรารถนาดี, 2550, น. 71) อีกทั้งยังมีงานวิจัยของพัชรินทร์ อัศวานุชิต เรื่อง แนวโน้มธุรกิจเครื่องสำอางในประเทศไทย (2550) อันเป็นการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาแนวโน้มธุรกิจเครื่องสำอางในเมืองไทยและเป็นประโยชน์ต่อผู้ทำธุรกิจเครื่องสำอางและผู้ประกอบการเครื่องสำอางที่จะสามารถรับมือและวิเคราะห์แนวโน้มในการทำความเข้าใจการตลาดเครื่องสำอางได้ละเอียดมากขึ้น (พัชรินทร์ อัศวานุชิต, 2550, น.3) ทั้งนี้ในงานของพัชรินทร์ยังได้อธิบายเกี่ยวกับกลุ่มเครื่องสำอางที่ได้รับความนิยมทั้งในกลุ่มของผู้ชาย ผู้หญิงตลอดจนผู้สูงอายุด้วยเช่นกัน หากแต่การใช้เครื่องสำอางต่างๆ นั้นกลับพบว่าเริ่มจากกลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุน้อยลงเรื่อย ซึ่งปรากฏข้อมูลในปี พ.ศ.2548 ที่พบว่ามีกลุ่มวัยรุ่นใช้เครื่องสำอางประเภทมอยส์เจอไรเซอร์ และแป้งตลับ ลิปกลอส เจลล้างหน้าต่างๆเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีการรับรู้ผ่านนิตยสาร ทีวี และ Store Display รวมถึงจากแหล่งอื่นๆ (พัชรินทร์ อัศวานุชิต, 2550, น.36-37) และ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ยังมีงานของวริศา สกุลรุ่งจรัส เรื่อง แนวโน้มในอนาคตของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่เกี่ยวข้องกับสตรีวัยทอง (2550) อันเป็นการศึกษาแนวโน้มในอนาคตของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสำหรับสตรีวัยทอง เพื่อนำมาใช้และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคและอุตสาหกรรมเครื่องสำอาง จากการศึกษาของวริศานั้นพบว่าเครื่องสำอางที่ได้รับความนิยมคือ ผลิตภัณฑ์ประเภทให้ความชุ่มชื่น บำรุงผิว จึงทำให้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตั้งตำรับเครื่องสำอางจะต้องมีส่วนประกอบของความยืดหยุ่นและให้ผิวมีความชุ่มชื้นแก่ผิวหนัง นอกจากนี้ยังครอบคลุมไปถึงผลิตภัณฑ์ต้านริ้วรอยและชะลอความแก่ ผลิตภัณฑ์ป้องกันแสงแดด และผลิตภัณฑ์ช่วยให้ผิวขาว ผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผม ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวนี้มีส่วนแบ่งในการตลาดที่สูงมากทั้งจากญี่ปุ่นและไทยโดยเฉพาะปี พ.ศ.2549 (วริศา สกุลรุ่งจรัส, 2550, น.43-60) และขณะเดียวกันมีงานวิจัยของชุติมา พบลาภเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ให้ความชุ่มชื่นผิวในสตรี (2550) อันเป็นการศึกษาสภาพผิวพรรณที่ชุ่มชื่นของผิวในแต่ละบุคคลและการมีความรู้ในเรื่องผลิตภัณฑ์บำรุงผิว ตลอดจนปัจจัยที่ทำตัดสินใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ให้ความชุ่มชื่นแก่ผิว ซึ่งการศึกษาของชุติมานั้นเป็นการศึกษาจากผู้ใช้บริการคลินิกแพทย์แห่งหนึ่งในจังหวัดนครปฐมพบว่าปัญหาในเรื่องผิวพรรณนั้นมาจากเรื่องสิว ผิวแห้งและอื่นๆตามมาโดยมีสาเหตุมาจากแสงแดดเป็นปัจจัยสูงสุดที่ก่อให้เกิดปัญหาผิว ส่วนในด้านของความรู้นั้นพบว่าร้อยละ 99.5 มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ให้ความชุ่มชื้นผิว (ชุติมา พบลาภ, 2550, 35-99) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของน้ำหนึ่ง วรพงศธร เรื่อง ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อเครื่องสำอางป้องกันแสงแดด (2550) ซึ่งเป็นงานที่ศึกษาพฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริโภคเครื่องสำอางป้องกันแสงแดด และยังอธิบายปัจจัยที่ทำให้แสงมีความเข้มแตกต่างกัน รวมถึงส่งผลต่อผิวหนังของผู้คน อีกทั้งยังมีงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการกระชับรูขุมขนบนใบหน้าระหว่างการกรอผิวหน้าด้วยผงคริสตัลกับการลอกผิวหน้าด้วยกรดผลไม้ ของ สาทิส ดำรงค์วัฒนโภคิน (2550) ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบประสิทธิภาพของสารในการกระชับรูขุมขนบนใบหน้าระหว่างผงคริสตัลและกรดผลไม้ที่มองว่าสารชนิดใดให้ประสิทธิภาพได้ดีกว่ากัน รวมถึงเป็นการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยชิ้นนี้ด้วยเช่นกันภายหลังได้รับการรักษาการกรอผิวหน้าต่างๆ ตลอดจนศึกษาอาการไม่พึงประสงค์ด้วยเช่นกัน (สาทิส ดำรงค์วัฒนโภคินม 2550, น.2-3) จากการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพของสารทั้งสองนั้นไม่แตกต่างกัน อีกทั้งยังช่วยลดรูขุมขนได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่แพ้กันเลย

ขณะเดียวกันนั้นยังพบว่ามีงานวิจัยจากหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายที่พยายามศึกษาและพัฒนาพืชพรรณสมุนไพรเพื่อเป็นสารที่ใช้ในการผลิตเครื่องสำอางทั้งประเภทเวชสำอางและเครื่องสำอาง อย่างเช่น งานของจาศิริ ช่วยพรม เรื่องการพัฒนาสารสกัดจากว่านชักมดลูกเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (2550) โดยงานวิจัยของจาศิรินั้นครอบคลุมเครื่องสำอางสำหรับผิวหนัง เช่น แก้สิว ฝ้า รวมถึงทำความสะอาดผิวต่างๆ อีกทั้งยังมีงานวิจัยของวิภัทรา ศุภะจินดา เรื่องการพัฒนาและประเมินผลทางคลินิกของสารสกัดมาตรฐานผล

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ฟักข้าว (2550) อันเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาวิธีสกัดสารสกัดมาตรฐานจากเยื่อหุ้มเมล็ดฟักข้าวและทดสอบประสิทธิภาพของสารสักจากเยื่อหุ้มเมล็ดฟักข้าว ซึ่งพบว่าสารสกัดดังกล่าวนี้ทำให้ผิวมีความเรียบเนียนเมื่อเทียบกับครีมรองพื้นและมีประสิทธิภาพอย่างมากในแง่ของการผลิตเป็นเครื่องสำอาง

จากงานวิจัยที่ยกตัวอย่างมาทั้งหมดอันเป็นผลผลิตของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายนั้นสะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางที่มีความพยายามในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง ซึ่งเป็นเครื่องสำอางบำรุงผิวทั้งร่างกายและผิวหน้าด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ภายในประเทศ อีกทั้งการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวเช่นนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการมองการณ์ไกลในการผลิตเครื่องสำอางในอนาคต รวมถึงพยายามพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่ตอบสนองต่ออุตสาหกรรมความงามในการตลาดของไทย ทั้งเครื่องสำอางตกแต่งภายนอกและเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางอันมีการบำรุงมาจากภายใน กล่าวได้ว่าเป็นการเรียนการสอนที่หมุนไปตามกระแสของการตลาดและความต้องการของผู้บริโภคที่อันมาใส่ใจสุขภาพผิวและร่างกายมากยิ่งขึ้น

จากประเด็นที่กล่าวถึงองค์ความรู้ในการเรียนการสอนอันเป็นผลผลิตของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายนั้นสะท้อนให้เห็นความพยายามในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางประเภทเวชสำอางด้วยการสกัดสารจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองต่อตลาดเครื่องสำอางในไทยนับตั้งแต่ พ.ศ.2548 เป็นต้นมา ที่เกิดกระแสการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆอันเป็นผลผลิตจากธรรมชาติและไทยยังเป็นประเทศที่มีการส่งออกเครื่องสำอางมากที่สุดในห้วงเวลาขณะนั้นจากกลุ่มประเทศอาเซียน

ทั้งนี้ การเพิ่มบรรจุรายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางทั้งมหาวิทยาลัยนเรศวรและมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงในช่วงทศวรรษ 2550 นั้น ยังสะท้อนให้เห็นว่า ความหมายของความงามเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่ขยายกว้างมากขึ้นจากเดิม กล่าวคือ การเรียนเกี่ยวกับเวชศาสตร์เครื่องสำอางนั้นเป็นการเรียนที่ให้ความสำคัญในการรักษาผิวหน้า จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงความหมายของความงามที่ในช่วงเวลานี้ได้ขยายครอบคลุมไปถึงการดูแลสุขภาพและการรักษาโดยใช้หลักของสปา เช่น นวด พอก เป็นต้น ซึ่งเป็นการตระหนักเรื่องของสุขภาพในเชิงการรักษา อีกทั้งยังมีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอาง เช่น ผลิตภัณฑ์ยืดผม ดัดผม ย้อมผม และผลิตภัณฑ์กันแดดเป็นต้น จนกล่าวได้ว่า ความหมายของความงามในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางนั้น ได้เข้าไปครอบคลุมความงามที่ต้องถูกสร้างขึ้นจากทั้งผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องสำอางตกแต่งภายนอก และผลิตภัณฑ์ประเภทเวชสำอางด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางยังถูกมุ่งเน้นไปในทิศทางของการผลิตในเชิงพาณิชย์อันจะถูกควบคุมจากภาครัฐ กล่าวคือ การเรียนวิชาเกี่ยวกับฉลากและผลิตภัณฑ์รวมถึงรายวิชากฎหมายและจริยธรรมทางวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอันเป็นการ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

คำนึงถึงข้อบังคับตามกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดในพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 ที่มีการประกาศควบคุมเกี่ยวกับมาตรการในการมีฉลากและการทำฉลากผิดกฎหมายโดยไม่ถูกต้องตามมาตรา 58 (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2535, 2535, น.71) การมุ่งเน้นการผลิตเครื่องสำอางเชิงพาณิชย์เช่นนี้จึงทำให้ในหลักสูตรดังกล่าวต้องมีการเรียนการออกฉลากที่ถูกต้องตามกฎหมาย อันจะนำไปสู่การขายสินค้าเครื่องสำอางในเชิงพาณิชย์ที่ปลอดภัย ทั้งยังสามารถตอบสนองต่อความต้องการตามเป้าหมายของหลักสูตรที่สามารถสร้างมูลค่าทางด้านอุตสาหกรรมและเสริมความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย

พัฒนาการเกี่ยวกับองค์ความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสถาบันการศึกษาจึงทำให้เห็นได้ว่ามีการเพิ่มรายวิชาต่างๆ เข้ามา เช่น การเรียนวิชาสำหรับสารที่ใช้ในผลิตภัณฑ์สำหรับเส้นผมและการตั้งตำรับเป็นวิชาที่เรียนเกี่ยวกับการตั้งตำรับสำหรับผลิตภัณฑ์ของเส้นผม โครงสร้างและกายภาพของผม รวมถึงวิชาหลักการของสปาและการประยุกต์ใช้ และรายวิชาการดูแลสุขภาพทางเลือก เช่น สุคนบำบัด จากรายวิชาที่เพิ่มเข้ามาดังกล่าวนี้ส่งผลให้ความหมายความงามขยายวงกว้างมากขึ้น ซึ่งครอบคลุมไปถึงการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอันขยายไปสู่การดูแลสุขภาพ เช่น การสปา รวมไปถึงผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเส้นผมทั้งในเชิงการแต่งทรงผมเพื่อความสวยงามและการบำรุงเส้นผม เป็นต้น กล่าวได้ว่าความหมายความงามนั้นมิใช่เพียงแค่สะท้อนให้เห็นบนใบหน้า หากแต่ทุกส่วนของร่างกาย อีกทั้งยังครอบคลุมเครื่องสำอางตกแต่งภายนอก และผลิตภัณฑ์บำรุงผิวจากภายในร่างกาย และเซลล์ผิวหนัง ทั้งนี้ องค์ความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางช่วงทศวรรษ 2550 ในสังคมไทยที่ขยายกว้างมากขึ้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความหมายความงามของเครื่องสำอางในนิตยสารคู่สร้างคู่สมช่วง พ.ศ. 2550-2559 ที่ปรากฏว่ามีเครื่องสำอางต่างๆ เช่น โฆษณาผลิตภัณฑ์กาแฟคอลลาเจน Herbio ปี พ.ศ. 2550 (โฆษณาผลิตภัณฑ์กาแฟคอลลาเจน Herbio, 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารโอพีซี-60 หมอมวลชน ปี พ.ศ.2550 (โฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารโอพีซี-60 หมอมวลชน, 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมหน้าใสแคทเธอรีน ปี พ.ศ.2550 (โฆษณาครีมหน้าใสแคทเธอรีน, 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณายาสีฟันเปปเปอร์มินต์ ปี พ.ศ.2550 (โฆษณายาสีฟันเปปเปอร์มินต์, 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า) (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ.2550-2559 เพิ่มเติมในภาคผนวก ช)

จากโฆษณาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความหมายความงามอันบำรุงจากภายในด้วยผลิตภัณฑ์เสริมอาหารโอพีซี-60 สารสกัดจากเมล็ดองุ่นนั้นปรากฏให้เห็นในสถาบันความงามอย่างหมอมวลชน ซึ่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าวช่วยทำให้ผิวพรรณสดใส ตลอดจนการมีหน้าใส ไร้สิว ฝ้า กระ จุดด่างดำและรอยแผลเป็น รวมถึงช่วยให้ผิวหน้าเนียนอมชมพู ด้วยการใช้สารสกัดจากสมุนไพร เช่น ทนาคา (สะกดตามโฆษณา) ขมิ้นอ้อย ขมิ้นชัน ไพลและว่านนางคำ นอกจากการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวต่างๆที่สะท้อนให้เห็นความหมายความงามแล้วนั้น พบว่ามีผลิตภัณฑ์ยาสีฟันจากการสกัดสารด้วยเปปเปอร์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

มินต์อันเป็นพืชสมุนไพรจากธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้แต่ในเรื่องของความสะอาดเพื่อสุขภาพปากและฟันนั้นยังมีการใช้สารสกัดจากธรรมชาติ (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ.2550-2559 เพิ่มเติมในภาคผนวก ช)

ความหมายความงามด้วยความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่เรียนเกี่ยวกับเวชสำอางได้สะท้อนให้เห็นผ่านการโฆษณาต่างๆ นั้นยังคงดำรงเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ.2558 ซึ่งขยายกว้างไปสู่อวัยวะส่วนอื่นๆ ของร่างกาย เช่น ผม จุดซ่อนเร้น รูปร่าง หน้าอก และฝ่าเท้า เป็นต้น ที่ส่งผลให้ความหมายความงามในองค์ความรู้แบบวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอันก่อตั้งเป็นหลักสูตรอย่างทางการนั้นครอบคลุมเครื่องสำอางตกแต่งภายนอกและเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างผิวหนัง รวมถึงผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น อาหารเสริม กาแฟ การสปาต่างๆ ด้วยเช่นกัน กล่าวได้ว่ามีการขยายกว้างอย่างมากครอบคลุมทุกส่วนของร่างกาย อีกทั้งยังพบว่าเครื่องสำอางส่วนใหญ่ที่แสดงในตารางนั้นให้ความสำคัญกับ “สารสกัดจากธรรมชาติ” ถึงแม้ว่าเครื่องสำอางจะถูกผลิตผ่านความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ หากแต่ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางยังคงมีการใช้สารสกัดต่างๆจากพืชพรรณสมุนไพร รวมถึงโฆษณาว่ามีสารจากธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผ่านการโฆษณาผลิตภัณฑ์ในนิตยสารคู่สร้างคู่สมตั้งแต่ พ.ศ.2551-2558 เช่น โฆษณาครีมนวดสมุนไพรปิดผมขาวแคทเธอรีน ปี พ.ศ.2551 (โฆษณาครีมนวดสมุนไพรปิดผมขาวแคทเธอรีน, 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณากาแฟคอฟฟี่สลิมจากสารสกัดการ์ซีเนียร์ ปี พ.ศ.2551 (โฆษณากาแฟคอฟฟี่สลิม, 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวสมุนไพร i-rashi ทั้งกันแดดและครีมทาผิวนวดทรวงอก ปี พ.ศ.2551 (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวสมุนไพร i-rashi, 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมนวดฝ่าเท้าออนสปาด้วยสมุนไพร ปี พ.ศ.2551 (โฆษณาครีมนวดฝ่าเท้า, 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผงสมุนไพรนางพญาหน้าขาว ขัด-นวด-พอก ปี พ.ศ.2551 (โฆษณาผงสมุนไพรนางพญา, 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า โฆษณาผลิตภัณฑ์รีเทิร์น เช่น ครีมทารอบดวงตา ครีมทาผิว เซรั่มทาใต้ตา ยาสีฟัน ตลอดจนสบู่ และกาแฟลดน้ำหนัก ครีมบำรุงผิวจุดซ่อนเร้น ปี พ.ศ.2552 (โฆษณาผลิตภัณฑ์รีเทิร์น, 2552, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงผิว Lanocreme ปี พ.ศ.2552 กระปุกสีชมพู เป็นครีมสกัดจากน้ำมันจากขนแกะ+วิตามินอี สำหรับผิวแห้งมาก กระปุกสีเหลือง เป็นครีมคอลลาเจน+ว่านหางจระเข้ ยกกระชับผิวและกระจ่างใส กระปุกสีเขียว เป็นครีมซ่อมแซมผิวที่เสียและแพ้ง่ายจากวิตามินอี ลดรอยดำ ต้านอนุมูลอิสระ และริ้วรอย กระปุกสีน้ำตาลเป็นครีมจากรกแกะ+ลาโนลิน ลดริ้วรอย กระชับรูขุมขน (โฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงผิว Lanocreme, 2552, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาสีฟันสมุนไพร Kammistad ปี พ.ศ. 2552 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาสีฟันสมุนไพร Kammistad, 2552, ไม่ปรากฏเลขหน้า) เซรั่มโรจูคิส ลดปัญหารูขุมขนกว้าง ปี พ.ศ.2552 (โฆษณาเซรั่มโรจูคิส, 2552, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาครีมสิว ครีมฝ้า ดร.กัญชร ปี พ.ศ.2553 (โฆษณาครีมสิว ครีมฝ้า ดร.กัญชร, 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาฟีมีแดน โปรตีนเสริมสร้างคอลลาเจนช่วยหน้าใส ไร้สิว ฝ้า จุดด่างดำและริ้วรอยจางลง และครีมกันแดดฟีมีเดนลดการเกิดริ้วรอย กระชับผิวหน้าให้เต่งตึง รวมถึงโฆษณาฟิเกอเรลลดต้นแขน ต้นขา หน้าท้อง สะโพก และเบรสเซรั่ม สเปรย์ทำให้ทรวงอกเต่งตึงเป็นสีชมพู ผิวเรียบเนียน พ.ศ.2553 (โฆษณาฟีมีแดน, 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า) ตลอดจนโฆษณาผลิตภัณฑ์สบู่สมุนไพรกลั่น ชันชิง ช่วยให้ผิวกระจ่างใส พ.ศ.2553 (โฆษณาผลิตภัณฑ์สบู่, 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาชงสมุนไพรตราฟิตเน่ พ.ศ.2553 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาชงสมุนไพรตราฟิตเน่, 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวบัวหิมะฟูจือเป่า ช่วยละลอการเกิดริ้วรอย คืนความอ่อนเยาว์ พ.ศ.2554 (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวบัวหิมะฟูจือเป่า, 2554, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์โลชั่นกระชับทรวงอกและยูม่า ผลิตภัณฑ์บำรุงร่างกายสตรีจากกวาวเครือขาว พ.ศ.2554 (โฆษณาผลิตภัณฑ์โลชั่นกระชับทรวงอกและยูม่า ผลิตภัณฑ์บำรุงร่างกายสตรีจากกวาวเครือขาว, 2554, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงเส้นผมจากสารสกัดธรรมชาติ พ.ศ.2554 (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงเส้นผมจากสารสกัดธรรมชาติ, 2554, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว NErrish Revital Lift ช่วยลดเลือนริ้วรอย พ.ศ.2555 (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว NErrish Revital Lift, 2555, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวไดอาน่า อัลไพน์ โรส เซ็ต ลดฝ้าแดด ผิวกระจ่างใส พ.ศ.2555 (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว NErrish Revital Lift, 2555, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวกาย Mistine White Spa พ.ศ.2556 (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวกาย Mistine White Spa, 2556, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมรองพื้น สบู่ ครีมบำรุงผิวหน้าจากสมุนไพรของ CAS BKK พ.ศ.2556 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ CAS BKK, 2556, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Par Berry ลดเลือนริ้วรอย ยกกระชับใบหน้า หน้ากระจ่างใส ลดจุดด่างดำและสิว พ.ศ.2556 (โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Par Berry, 2556, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาสบู่เบทเนท ช่วยให้ผิวขาว พ.ศ.2557 (โฆษณาสบู่เบทเนท, 2557, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์เวชสำอาง BAROONY พ.ศ.2557 (โฆษณาผลิตภัณฑ์เวชสำอาง BAROONY, 2557, ไม่ปรากฏเลขหน้า) รวมถึงโฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมแต้มสิว Yanhee พ.ศ.2558 (โฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมแต้มสิว Yanhee, 2558, ไม่ปรากฏเลขหน้า) โฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางลิปกลอสส้มซ่า จ.พิษณุโลก พ.ศ.2558 (โฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางลิปกลอสส้มซ่า จ.พิษณุโลก, 2558, ไม่ปรากฏเลขหน้า) (โปรดดูภาพโฆษณาพ.ศ.2550-2559 เพิ่มเติมในภาคผนวก ช)

อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางยังคงปรับปรุงเรื่อยมา โดยเฉพาะการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในช่วงที่สาม ในปี พ.ศ. 2560 ของมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก โดยในช่วงที่สามนี้ได้มีการเปลี่ยนชื่อหลักสูตรไปเป็น หลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ทั้งนี้ สิ่งที่น่าสังเกตคือชื่อหลักสูตรได้มีการปรากฏคำว่า “ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ” ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรวิทยาศาสตร์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เครื่องสำอางในปี พ.ศ. 2555 ที่ไม่มีคำว่าผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ อีกทั้ง การเปลี่ยนชื่อของหลักสูตรในครั้งนี้จึงทำให้มีการเปลี่ยนชื่อรายวิชาในหลักสูตรโดยเพิ่มคำว่า ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติบรรจุลงในรายวิชาด้วยเช่นกัน โดยการเปลี่ยนแปลงรายวิชาในหลักสูตรในช่วงเวลานี้ได้แก่ ในชั้นปีที่ 1 มีการบรรจุรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปกลุ่มสังคมศาสตร์ วิชากีฬาและการออกกำลังกาย (Sport and Exercises) วิชาบทนำสู่การตั้งตำรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ (Introduction to Cosmetics and Natural Products Formulation) และวิชาเคมีเชิงฟิสิกส์ 1 (Physical Chemistry 1) ชั้นปีที่ 2 มีการเพิ่มบรรจุ วิชาเคมีเชิงฟิสิกส์สำหรับประยุกต์ใช้ในวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ (Physical Chemistry for Application in Cosmetic Sciences and Natural Products) วิชาการตั้งตำรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ 1 (Cosmetics and Natural Products Formulation 1) วิชากฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ (Law and Ethics Related to Cosmetic Sciences and Natural Products) วิชาเคมีวิเคราะห์สำหรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ 1 (Analytical Chemistry for Cosmetics and Natural Products 1) วิชาหลักการพื้นฐานทางเภสัชวิทยาและพิษวิทยา (Fundamental Principles of Pharmacology and Toxicology) และวิชาการตั้งตำรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ II (Cosmetic and Natural Products Formulation II) ชั้นปีที่ 3 มีการบรรจุรายวิชาที่เปลี่ยนชื่อ คือ วิชาความคงตัวและการรักษาความคงสภาพของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและธรรมชาติ (Stability and Stabilization of Cosmetic and Natural Products) วิชาการตั้งตำรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ III (Cosmetic and Natural Products Formulation III) วิชาเคมีวิเคราะห์สำหรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ II (Analytical Chemistry for Cosmetics and Natural Products II) วิชาผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อสุขภาพและความงาม I (Natural Products for Health and Beauty I) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการเปลี่ยนชื่อเป็นวิชาผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อสุขภาพและความงาม II (Natural Products for Health and Beauty II) วิชาการประเมินผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ (Cosmetics and Natural Products Evaluation) วิชาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ (Cosmetics and Natural Products Development) วิชาวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี 1 (Undergraduate Thesis 1) และวิชาธุรกิจเบื้องต้น (Introduction to Business) ส่วนชั้นปีที่ 4 ไม่ได้มีการเพิ่มรายวิชาใดเข้ามา (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2560, น.16-19)

กล่าวได้ว่าหลักสูตรการเรียนวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติช่วงที่สามมหาวิทยาลัยนเรศวร ในปี พ.ศ. 2560 นั้นมีความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏเด่นชัดในแง่ของรายชื่อวิชาต่างๆ ด้วยการเพิ่มคำว่าผลิตภัณฑ์ธรรมชาติต่อท้ายรายวิชาดังที่กล่าวไปข้างต้น หากแต่รายวิชาที่

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เพิ่มเข้ามาใหม่และปรากฏครั้งแรกในการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางจำนวนสองรายวิชา คือ รายวิชาหลักการพื้นฐานทางเภสัชวิทยาและพิษวิทยา อันเป็นการเรียนเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการออกฤทธิ์ของสารเคมีที่มีการใช้ทางเครื่องสำอางรวมถึงอาหารเสริมและการก่อให้เกิดพิษ รวมถึงรายวิชาธุรกิจเบื้องต้นที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในหลักสูตรนั้น ก็เป็นการเรียนเพื่อให้เข้าใจหลักเกณฑ์ของมาตรฐานในการผลิตเครื่องสำอางในระดับอุตสาหกรรม (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2560, น.138-139) ทั้งนี้ องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในหลักสูตรช่วงที่สามดังกล่าวเริ่มสะท้อนให้เห็นการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ธรรมชาติและการตระหนักถึงผู้บริโภค ตลอดจนการผลิตเครื่องสำอางที่ครอบคลุมอาหารเสริมด้วยเช่นกัน อันเป็นไปเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องสำอางที่เป็นปัจจัยหนึ่งในการสร้างความแข็งแรงในทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง พ.ศ. 2560 ยังสะท้อนให้เห็นถึงความหมายของความงามที่กว้างมากขึ้น โดยมีการเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอย่างเช่น อาหารเสริม ที่เป็นการเสริมสร้างความงามด้วยการบำรุงจากภายใน รวมถึงการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความปลอดภัยอันเป็นผลผลิตจากธรรมชาติ ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนรายชื่อวิชาและชื่อหลักสูตรโดยเพิ่มคำว่าผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเข้าไป รวมถึงการเพิ่มรายวิชาต่างๆ หรือการปรับเปลี่ยนชื่อรายวิชาต่างๆ ให้สอดคล้องไปกับชื่อหลักสูตร และการผลิตเครื่องสำอางเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจนั้นเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ที่มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางด้วยเหตุผลที่ว่า ในสังคมไทยได้มีการใช้กฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางฉบับ พ.ศ. 2535 มาอย่างยาวนาน และบทบัญญัติบางข้อไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคมไทยในปัจจุบัน อีกทั้งมีความต้องการจะแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางเพื่อให้สอดคล้องกับการที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียนและต้องปรับเปลี่ยนระบบการดูแลเครื่องสำอางให้เป็นระบบเดียวกับอาเซียนเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมเครื่องสำอางภายในประเทศ ดังสะท้อนในพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ดังความว่า

> “เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติบางประการไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ประกอบกับประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนต้องเปลี่ยนแปลงระบบการกำกับดูแลเครื่องสำอางให้เป็นระบบเดียวกัน คือ ระบบการแจ้งรายละเอียดเครื่องสำอางก่อนที่จะผลิตหรือนำเข้าเครื่องสำอาง ในการนี้จึงต้องปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยเครื่องสำอางให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและระบบดังกล่าวอันเป็นการสนับสนุนให้อุตสาหกรรมเครื่องสำอางของประเทศไทยมีศักยภาพในการแข่งขันระดับสากล นอกจากนี้เพื่อ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การปรับปรุงมาตรการคุ้มครองความปลอดภัยของผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง”
(พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2558, 2558, น.25)

จากข้อความสะท้อนให้เห็นว่าเหตุผลในการแก้ไขพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับดังกล่าวนั้น เพื่อแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางให้สอดคล้องกับการที่ประเทศไทยตกลงที่จะปรับระบบที่เกี่ยวข้องกับเครื่องสำอางให้เป็นไปตามระบอบอาเซียนที่จะต้องมีการตรวจสอบก่อนจะนำเข้าและผลิตเครื่องสำอางส่งผลโดยการปรับเปลี่ยนระบบให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันนี้จะมีส่วนช่วยเหลือให้อุตสาหกรรมเครื่องสำอางประเทศไทยก้าวหน้ามากขึ้น ประกอบกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่ามีการตระหนักถึงความปลอดภัยของผู้บริโภคอย่างชัดเจนภายในกฎหมาย จึงเป็นเหตุผลที่นำไปสู่การเรียนการสอนภายในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางที่มีการตระหนักถึงผู้บริโภคในทุกรายวิชาอันเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2560 รวมถึงได้มีการเปิดสอนรายวิชาธุรกิจเบื้องต้นและวิชาหลักการพื้นฐานทางเภสัชวิทยาและพิษวิทยาก็เป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับ พ.ศ. 2558 ด้วยเช่นกัน

ขณะเดียวกันการแก้ไขพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยนเรศวรยังคงมีการปรับปรุงการศึกษาเรื่อยมาจนถึงหลักสูตรในช่วงที่สี่ ใน ปี พ.ศ. 2565 โดยมีการเพิ่มบรรจุรายวิชาในชั้นปีที่ 1 คือ วิชาพลานามัย วิชาปฏิบัติการเคมีอินทรีย์ (Organic Chemistry Laboratory) วิชาเคมีเชิงฟิสิกส์และการประยุกต์ใช้ (Physical Chemistry and applications) วิชาปฏิบัติการเคมีเชิงฟิสิกส์และการประยุกต์ใช้ (Physical Chemistry and applications Laboratory) ชั้นปีที่ 2 มีการบรรจุรายวิชาชีวเคมีพื้นฐานสำหรับวิทยาศาสตร์สุขภาพ (Basic Biochemistry for Health Science) วิชาปฏิบัติการชีวเคมีพื้นฐานสำหรับวิทยาศาสตร์สุขภาพ (Basic Biochemistry Laboratory for Health Science) วิชาจุลชีววิทยาทั่วไป (General Microbiology) อย่างไรก็ตาม ในส่วนของวิชาฉลากและภาชนะบรรจุของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง (Cosmetic Packaging and labeling) นั้นได้ถูกย้ายมาให้เลือกเรียนในชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 มีการบรรจุวิชาหลักการตลาด (Principles of Marketing) ส่วนวิชาเลือกเสรี (free Elective) ประกอบไปด้วย วิชาความคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อสุขภาพ (Innovative Thinking for Health Products and Services) วิชาการบริหารการผลิต (Production Management) วิชาโยคะเพื่อสุขภาพและความงาม (Yoga for Health and Beauty) ส่วนชั้นปีที่ 4 มีการเพิ่มการเรียนวิชากฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ (Law and Ethics Related to Cosmetic Sciences and Natural Products) (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565, น.21-24) กล่าวได้ว่าการเรียนการสอนในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติในช่วงที่สี่นี้

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ได้มีการเพิ่มรายวิชาทางด้านเคมี ฟิสิกส์ ชีววิทยา และจุลชีววิทยาอันเป็นการขยายความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ อีกทั้งมีการเพิ่มบรรจุรายวิชาหลักการตลาด วิชาความคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อสุขภาพ วิชาการบริหารการผลิต และวิชาโยคะเพื่อสุขภาพและความงาม โดยความพิเศษของรายวิชาโยคะเพื่อสุขภาพและความงาม คือรายวิชาดังกล่าวนี้ได้ถูกบรรจุครั้งแรกในหลักสูตร พ.ศ. 2565 อันเป็นองค์ความรู้ที่ใช้ในการเรียนเพื่อหลักการตลาดเครื่องสำอางของไทยและการผลิตผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับสุขภาพโยคะ จนกล่าวได้ว่ารายวิชาอันเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและความงามนั้นเป็นเป้าหมายของหลักสูตรในช่วงที่สี่ที่ให้ความสำคัญกับสุขภาพและความงามเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ประเภทสปาและโยคะ เนื่องจากธุรกิจสปาอันมีผลิตภัณฑ์สปานั้นเติบโตอย่างมากนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 โดยมีมูลค่าสูง 31,000 ล้านบาท และมูลค่าของธุรกิจที่สูงเช่นนี้ยังนำไปสู่การขอขึ้นทะเบียนกับกองสถานประกอบการเพื่อสุขภาพเป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. 2560 (จุฑาธิปต์ จันทร์เอียดและคณะ, 2561, น.6-7) อีกทั้ง ธุรกิจสุขภาพและความงามนั้นยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่องจนถึง ปี พ.ศ. 2565 โดยธุรกิจประเภทนี้ที่เติบโตมากขึ้นก็อาจยกตัวอย่างได้เช่น การบริการทางการแพทย์ สปาและความงาม และสถานที่ออกกำลังกาย โดยธุรกิจเหล่านี้มีการขอจัดตั้งธุรกิจใหม่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนกว่า 1,265 ราย หรือก็คือเพิ่มขึ้นกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ (Bangkok Bank SME, 2565) ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเพิ่มบรรจุรายวิชาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติช่วงที่สี่ ในปี พ.ศ. 2565 นั้นเป็นผลมาจากการเติบโตอุตสาหกรรมความงามในธุรกิจสปา จึงทำให้หลักสูตรดังกล่าวเล็งเห็นความสำคัญในการปรับเพิ่มรายวิชาองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเพื่อตอบสนองต่อการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศ

ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติในช่วงที่สี่โดยการเพิ่มรายวิชาดังที่กล่าวไปนั้น ได้สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญสองประการที่ทำให้หลักสูตรเปลี่ยนแปลงไปในภาพรวม ได้แก่ ประการแรก การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของภาครัฐในทางด้านเศรษฐกิจ ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัย สอดคล้องกับการเชื่อมโยงภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจ ตลอดจนภาครัฐต่างๆ อันเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565, น.8) ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงในช่วงที่สี่ก็ยังได้มีการเพิ่มองค์ความรู้ที่สามารถผลิตเครื่องสำอางกลุ่มคอสเมซูติคอลและนิวตราคอสเมซูติคอล กล่าวคือ การเพิ่มความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางและอาหารเพื่อความงาม ดังสะท้อนให้เห็นจากเป้าหมายของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ พ.ศ. 2565 ดังความว่า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

“สามารถอธิบายหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เลือกใช้วัตถุดิบ สมุนไพรและวิธีการที่เหมาะสมในการเตรียมตั้งตำรับและพัฒนาตำรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร ใน**กลุ่มคอสเมซูติคอลและนิวตราคอสเมซูติคอล** สามารถใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์และเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อควบคุมคุณภาพเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติได้ สามารถใช้ภาษาอังกฤษ และ/หรือ ภาษาต่างประเทศอื่น และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อค้นคว้าหาข้อมูลนำเสนอและสื่อสารได้ สามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต การบริหาร การตลาดด้านเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ได้อย่างสอดคล้องกับข้อกำหนดของกฎหมาย มีความรับผิดชอบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความคิดสร้างสรรค์ มีการคิดวิเคราะห์แบบองค์รวมสามารถบูรณาการองค์ความรู้ศาสตร์ต่างๆ มีทักษะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565, น.6, เน้นโดยผู้อ้าง)

ทั้งนี้ จากจุดประสงค์ของหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้ในการเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ให้ความสำคัญกับเวชสำอางอันคำนึงถึงองค์ความรู้ทางด้านกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับบริบทในช่วงระยะเวลาดังกล่าวซึ่งได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 อันส่งผลให้มีการเรียนวิชากฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติอันต้องคำนึงถึงความปลอดภัยและหลักเกณฑ์ต่างๆ ในกระบวนการผลิตเครื่องสำอางให้มีมาตรฐานและความปลอดภัยตามพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ยังมีปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ พ.ศ. 2565 โดยปัจจัยอีกประการหนึ่งก็คือ พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 โดยในเนื้อหาของพระราชบัญญัติได้มีการนิยามความหมายของคำว่าเครื่องสำอางใหม่ที่เพิ่มการระบุเครื่องสำอางในหมวดช่องปากและเยื่อบุ การระงับกลิ่นกาย อันแตกต่างจากพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 ที่ไม่มีการระบุข้อความดังกล่าว โดยพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ให้นิยามความหมายเครื่องสำอางดังความว่า

“(1) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ หรือกระทำด้วยวิธีใดกับส่วนภายนอกของร่างกายมนุษย์ และให้หมายความรวมถึงการใช้กับฟันและเยื่อบุในช่องปากโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความสะอาด ความสวยงาม หรือเปลี่ยนแปลงลักษณะที่ปรากฏ หรือระงับกลิ่นกายหรือปกป้องดูแลส่วนต่างๆ นั้น ให้อยู่ในสภาพดี และรวมตลอดทั้งเครื่องประทิ่นต่างๆ สำหรับผิวด้วยแต่ไม่รวมถึงเครื่องประดับและเครื่องแต่งตัวซึ่งเป็นอุปกรณ์ภายนอกร่างกาย
(2) วัตถุที่ที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอางโดยเฉพาะ หรือ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

(3) วัตถุอื่นที่กำหนดโดยกฎกระทรวงให้เป็นเครื่องสำอาง” (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2558, 2558, น.5-6)

ดังนั้น นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับเครื่องสำอางจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรายวิชาในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติแล้วนั้น ยังพบว่าการแก้ไขกฎหมายอันเป็นพระราชบัญญัติเครื่องสำอางดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายความงามด้วยเช่นกัน โดยมีการแก้ไขคำนิยามของเครื่องสำอางให้ครอบคลุมเครื่องสำอางที่อยู่ภายนอกร่างกายอันรวมถึงเยื่อบุในช่องปาก ทั้งนี้ การเพิ่มความหมายของเครื่องสำอางนั้นเป็นไปเพื่อสอดคล้องกับบทบัญญัติเครื่องสำอางแห่งอาเซียนด้วยเช่นกัน อีกทั้ง พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ยังได้มีการแก้ไขคำนิยามด้วยการเพิ่มคำนิยามของ โฆษณา และสื่อโฆษณา รวมถึงเพิ่มคำนิยามคำว่าส่งออก สาระสำคัญ ใบจดแจ้ง ผู้จดแจ้ง ผู้รับแจ้ง และคำว่ากรรมการอย่างชัดเจน ตลอดจนมีการตัดข้อความเกี่ยวกับเครื่องสำอางควบคุมพิเศษและเครื่องสำอางควบคุมออกทั้งหมด เนื่องจากพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 นั้นได้มีการปรับเปลี่ยนเกณฑ์การควบคุมเครื่องสำอางจากเดิมที่เป็นระบบการขอการอนุมัติและการขออนุญาต ให้เปลี่ยนมาเป็นระบบการติดตามตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รวมถึงเฝ้าระมัดระวังความปลอดภัยของผู้บริโภคแทนส่งผลให้เครื่องสำอางทุกชนิดต้องจดแจ้งรายละเอียดก่อนจะทำการผลิต นำเข้าและรับจ้างผลิต (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2558, น.34-37)

อีกทั้งยังมีการปรับปรุงระบบการกำกับเครื่องสำอางจากเดิมที่เคยมี 3 ประเภท คือ เครื่องสำอางควบคุมพิเศษที่ต้องมีการขอขึ้นทะเบียนเครื่องสำอาง เครื่องสำอางควบคุมที่ต้องแจ้งรายละเอียดเครื่องสำอาง และเครื่องสำอางทั่วไป มาเป็นการกำหนดให้เครื่องสำอางทุกชนิดอยู่ในการควบคุมรูปแบบเดียวกันอันจะต้องมีการแจ้งรายละเอียดเครื่องสำอางก่อนนำเข้าเพื่อขาย ผลิตเพื่อขายและรับจ้างผลิต (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2558, น.42) จากการแก้ไขพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ในด้านของการแก้ไขคำนิยามเครื่องสำอางและการควบคุมเครื่องสำอางได้สะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงความหมายของความงาม กล่าวคือ เป็นลักษณะความงามที่ครอบคลุมภายในเยื่อบุช่องปาก จึงทำให้การผลิตเครื่องสำอางนั้นหมายรวมถึงยาสีฟันและผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดภายในช่องปากด้วยเช่นกัน ซึ่งต้องอยู่ภายในการควบคุมของพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 อันเป็นการควบคุมจากภาครัฐ และการที่พระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับดังกล่าวนี้มีการกำหนดการโฆษณาเกี่ยวกับเครื่องสำอางเพื่อป้องกันอันตรายแก่ผู้บริโภค เช่น ห้ามโฆษณาสินค้าเครื่องสำอางด้วยการแสดงสรรพคุณรักษาโรค บำรุงกาม รวมถึงห้ามโฆษณาเกินความเป็นจริงและก่อให้เกิดความแตกแยก หรือสร้างความรำคาญแก่ผู้บริโภครวมถึงผู้คนในสังคม ตลอดจนห้ามมีการโฆษณาข้อความที่เป็นการสนับสนุนโดยตรงหรือ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

อ้อมให้มีการกระทำผิดกฎหมายหรือศีลธรรมหรือนำนำไปสู่ความเสื่อมเสียในวัฒนธรรมของชาติ เป็นต้น (พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2558, 2558, น.15) โดยการห้ามการโฆษณาดังที่กล่าวมาล้วนสะท้อนให้เห็นว่าการผลิตเครื่องสำอางที่มีการโฆษณาเพื่อขายนั้นมีข้อห้ามในการโฆษณาที่ตระหนักถึงผู้บริโภค และตระหนักถึงวัฒนธรรมของชาติ อันเป็นการกำกับควบคุมจากภาครัฐที่มีการควบคุมตัวอักษร และความคิด ในการโฆษณาสินค้าเครื่องสำอางเพื่อผลกำไรทางด้านเศรษฐกิจโดยการเข้ามากำกับตัวอักษร พร้อมกับข้อความในการโฆษณานั้นก็เพื่อให้โฆษณาถูกผลิตออกมาโดยไม่มีผลต่อความมั่นคงของชาติและไม่กระทบต่อความเชื่อมั่นทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งยังจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมและผู้บริโภค ฉะนั้นแล้ว การมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการโฆษณานั้นยังส่งผลให้ความหมายของความงามเกิดการเปลี่ยนแปลงให้กลายเป็นความงามที่อยู่ในรูปแบบจำกัดด้วยเช่นกัน เนื่องจากข้อความอันเป็นสรรพคุณในการโฆษณาเครื่องสำอางสามารถสะท้อนให้เห็นมาตรฐานความงามของผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับเครื่องสำอาง

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่การเรียนการสอนในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่มีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางอันครอบคลุมทั้งเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางที่มีการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ และเครื่องสำอางตกแต่งภายนอกได้ปรากฏขึ้นแล้ว แต่กระนั้นในสังคมไทยก็ยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับเวชสำอางที่ปรากฏออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน แต่ก็อาจกล่าวได้อีกเช่นกันว่า การเกิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติภายในสถาบันการศึกษาที่มีกฎบังคับของมหาวิทยาลัยเป็นข้อกำหนดไว้อย่างชัดเจนนั้น ถือได้ว่าเป็นภาพแทนของความพยายามที่จะให้มีกฎหมายบางประการเข้ามากำกับเกี่ยวกับเวชสำอางที่มีการเรียนด้วยการวิจัย การทดลอง การตั้งตำรับสูตรเครื่องสำอางด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เพื่อผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางให้เทียบเท่าการใช้สารต่างๆ ในผลิตภัณฑ์ของต่างประเทศ ดังนั้น การศึกษาด้านเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่บังเกิดขึ้นภายใต้กฎของมหาวิทยาลัยเช่นนี้อาจจะเป็นผลทำให้สังคมไทยในขณะนั้นยังไม่มีความจำเป็นต้องออกกฎหมายเกี่ยวกับเวชสำอางออกมาอย่างเป็นทางการ เพราะความรู้ด้านเวชสำอางในตอนนี้ก็มีกฎหมายบางประการคอยควบคุมอยู่บ้างแล้ว ทั้งนี้ ก็อาจกล่าวได้อีกว่าการไม่มีกฎหมายเวชสำอางรองรับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางประเภทเวชสำอางภายในประเทศไทยนั้นก็อาจเป็นผลมาจากการที่สังคมไทยมีพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 ที่ระบุเกี่ยวกับการควบคุมเครื่องสำอาง และการมีพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 อันควบคุมการผลิตและการขายยาอย่างชัดเจนนั้นอาจส่งผลให้เครื่องสำอางประเภทเวชสำอางที่มีคุณสมบัติที่ผสมกันระหว่างความเป็นยาและเพื่อความสวยงาม โดยผลิตภัณฑ์ประเภทเวชสำอางนั้นอาจจะถือได้ว่าเป็นทั้งยาและเครื่องสำอาง และเมื่อเป็นเช่นนั้น เวชสำอางก็จะกลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่ถูกควบคุมจากทั้งพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง และจากพระราชบัญญัติยาอันอาจจะทำให้เกิดความสับสนและยุ่งยากในการเข้ามากำกับควบคุมผลิตภัณฑ์ชนิดนี้ อีกทั้ง ในขณะเดียวกันเองนั้นสังคมไทยก็มีการประกาศใช้

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562 จึงทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกด้วยเช่นกันในการควบคุมเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางที่มีการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ภายในประเทศ ซึ่งบางผลิตภัณฑ์อาจเข้าข่ายการเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทสมุนไพร ดังปรากฏการนิยามความหมายของผลิตภัณฑ์สมุนไพรดังความว่า

> “ผลิตภัณฑ์สมุนไพร หมายความว่า
> (๑) ยาจากสมุนไพรและให้หมายความรวมถึงยาแผนไทย ยาพัฒนาจากสมุนไพร ยาแผนโบราณที่ใช้กับมนุษย์ตามกฎหมายว่าด้วยยา หรือยาตามองค์ความรู้ทางการแพทย์ทางเลือกตามที่รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการประกาศกำหนด เพื่อการบำบัด รักษา และบรรเทาความเจ็บป่วยของมนุษย์หรือการป้องกันโรค
> (๒) ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรหรือผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนประกอบสำคัญที่เป็นหรือแปรสภาพจากสมุนไพร ซึ่งพร้อมที่จะนำไปใช้แก่มนุษย์เพื่อให้เกิดผลต่อสุขภาพหรือการทำงานของร่างกายให้ดีขึ้นเสริมสร้างโครงสร้างหรือการทำงานของร่างกาย หรือลดปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรค
> (๓) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้เป็นส่วนผสมในการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพร
> (๔) วัตถุอื่นตามที่รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการประกาศกำหนดให้เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร ความตาม (๑) (๒) (๓) ไม่หมายความรวมถึง
> (ก) วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ในการเกษตร การอุตสาหกรรม หรือการอื่นตามที่รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการประกาศกำหนด
> (ข) วัตถุที่จัดเป็นยาแผนปัจจุบัน ยาแผนโบราณสำหรับสัตว์ อาหารสำหรับมนุษย์หรือสัตว์ เครื่องกีฬา เครื่องมือเครื่องใช้ในการส่งเสริมสุขภาพ **เครื่องสำอาง** เครื่องมือแพทย์ วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ยาเสพติดให้โทษ วัตถุอันตราย หรือวัตถุอื่นตามที่รัฐมนตรีโดยคำแนะนำของคณะกรรมการประกาศกำหนด” (พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พุทธศักราช 2562, 2562, น.122-123, เน้นโดยผู้อ้าง)

จากข้อความการนิยามความหมายผลิตภัณฑ์สมุนไพรสะท้อนให้เห็นว่ามีเครื่องสำอางที่ถูกจำกัดให้อยู่ในผลิตภัณฑ์สมุนไพรอยู่เช่นกัน ดังนั้น ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้จึงอาจทำให้สังคมไทยในขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับเวชสำอางออกมาควบคุมอย่างเป็นทางการ

อย่างไรก็ตาม ภายใต้การเรียนการสอนภายในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางของมหาวิทยาลัยนเรศวรในช่วงทศวรรษ 2560 ยังสะท้อนให้เห็นถึงการเรียนเกี่ยวกับเวชสำอางที่เข้มข้นมากขึ้นจนกลายเป็นวัตถุประสงค์หลักของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในการเรียนการสอนที่มีการเรียนโดยให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ และส่งผลให้ความหมายของความงาม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นความงามแบบเวชสำอางภายใต้ความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ซึ่งครอบคลุมผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางตกแต่งภายนอกด้วยเช่นกัน ทั้งนี้แล้วมาตรฐานความงามที่กล่าวมานั้นสะท้อนให้เห็นผ่านแพลตฟอร์มจากสื่อโซเชียล กล่าวได้ว่าการโฆษณาสินค้าต่างๆเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ความงามได้ถูกเปลี่ยนไปตามกระแสสังคมในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งรูปแบบการนำเสนอสินค้าและส่งผลให้ผู้คนตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ความงามนั้นได้เปลี่ยนรูปแบบมาอยู่ในแพลตฟอร์มสังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น การใช้สังคมออนไลน์เป็นเครือข่ายในการสร้างชุมชนและติดต่อสื่อสารทางการตลาดสินค้าความงามส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้รับชมอย่างมาก ซึ่งเรียกบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ความงามว่าผู้มีอิทธิพลทางความคิด หรือเรียกว่า บิวตี้บล็อกเกอร์ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ผลิตเนื้อหาเกี่ยวกับความงามและพัฒนากลายเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองผ่านแพลตฟอร์ม Facebook และ Youtube ทำให้กลุ่มคนที่เรียกว่า Beauty Blogger กลายเป็นกลุ่มคนมีชื่อเสียงในสังคมออนไลน์ เพราะเทคโนโลยีพัฒนาอย่างก้าวกระโดด และมีผู้ติดตามจำนวนมากจากการสร้างสรรค์รูปแบบวิดีโอในด้านความงาม เทคนิคการแต่งหน้า รีวิวสินค้า โดยเป็นรูปแบบการนำเสนอความงามที่ไม่ใช่มีแต่ข้อความและรูปภาพอีกต่อไป จึงทำให้ผู้รับชมมีความเชื่อถือมากกว่า (พ้องพิมพ์ ลิมปะพันธุ์, 2556, น.40)

จากที่อธิบายเกี่ยวกับบิวตี้บล็อกเกอร์อันเป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิดในด้านความงามอย่างมากนั้นเป็นผลมาจากที่แอพลิเคชันที่เรียกว่า Youtube ได้ก่อตั้งครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 (Rana, 2024) หากแต่ในประเทศไทยนั้นแอพลิเคชัน Youtube เปิดตัวในไทยอย่างทางการในปี พ.ศ.2557 เป็นต้นมา และได้ขยายรูปแบบรายการสื่อบันเทิงต่างๆผ่านแพลตฟอร์มดังกล่าวมากมาย ทั้งการแต่งหน้าและรีวิวสินค้าความงามต่างๆ (Springnew, 2024) ฉะนั้นแล้วคำที่ใช้เรียกบิวตี้บล็อกเกอร์นั้นจึงเป็นคำที่ใช้อธิบายผู้ที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความงามผ่านแพลตฟอร์มบนโซเชียลมีเดียเป็นหลัก และรูปแบบการนำเสนอสินค้าหรือรีวิวสินค้าความงาม สอนการแต่งหน้าต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ยังคงได้รับความนิยมเรื่อยมาจนถึง ทศวรรษ 2560 บนสื่อโซเชียลมีเดียที่เข้ามาแทนที่ Web blog ในช่วงระยะเวลาก่อนหน้านี้ (ณัฐนิชา ทองทวีและคณะ, 2560, น.127) อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้มีอิทธิพลทางความคิดบนสื่อออนไลน์หรือบิวตี้บล็อกเกอร์ทางด้านความงามนั้นได้รับความนิยมมากยิ่งขึ้น นับตั้งแต่ พ.ศ.2557 ผ่านแพลตฟอร์ม Facebook ได้รับความนิยมอย่างมาก 5 คน คือ Pearypie มีผู้กดไลท์ 473,953 like ที่เน้นการแต่งกายและการแต่งหน้า ต่อมา แย้ นนทพร ธีระวัฒนสุข มีผู้กดไลท์ 387,207 like ที่แบ่งปันการดูแลตัวเอง และต่อมาคือ Sp Saypan มีผู้กดไลท์ 336,041like ที่เน้นนำเสนอผลิตภัณฑ์ดูแลตัวเอง นอกจากนี้ยังมี Momay Pa Plearn มีผู้กดไลท์ 275,791 like ที่เน้นการแต่งหน้าอย่างละเอียดอันทำให้ผู้คนสามารถแต่งหน้าตามได้ และลำดับสุดท้ายคือ FEONAITA มีผู้กดไลท์ 182,713 like (วาสิฏภรณ์ เกลียวสัมพันธ์, 2557, น.3) กล่าวได้ว่ากลุ่มผู้มีอิทธิพลทางความคิดอย่างบิวตี้บล็อกเกอร์ได้รับความนิยมเรื่อยมาจนถึงทศวรรษ 2560 มาก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการบริโภคความงามที่เพิ่มมากขึ้น โดยสถิติในปี พ.ศ.2560 ผู้อำนวยการศูนย์พยากรณ์เศรษฐกิจและธุรกิจ มหาลัยหอการค้าไทย กล่าวว่าธุรกิจบริการทางแพทย์และความงามยังครอบอันดับ 1 ที่เป็นธุรกิจเด่นปี พ.ศ.2560 ส่วนอันดับ 2 คือ ธุรกิจเครื่องสำอางและครีมบำรุงผิว (กรุงเทพธุรกิจ, 2559) นอกจากนี้ศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้ประเมินไว้ว่า ปีพ.ศ.2560 ตลาดเครื่องสำอางในไทยได้ขยายตัวมีมูลค่า 2.51 แสนล้านบาท โดยมีผลิตภัณฑ์ดูแลผิวที่ครองส่วนแบ่งตลาดเครื่องสำอางมากที่สุด และมีการส่งออกตลาดหลักๆ ได้แก่ อาเซียน ญี่ปุ่น จีน ส่วนผลิตภัณฑ์รองลงมาคือ ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผม และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ทำความสะอาดร่างกาย ต่อมาคือ เครื่องสำอางตกแต่งโดยแยกเป็นผลิตภัณฑ์ผิวหน้าร้อยละ 56 ริมฝีปากร้อยละ 26 ตกแต่งตาร้อยละ 17 ตกแต่งเล็บร้อยละ 1 ส่วนอันดับสุดท้ายคือน้ำหอม (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561, น.2-3)

ตลอดจนปี พ.ศ.2565 ตลาดเครื่องสำอางไทยก็ยังคงได้รับความนิยมและพุ่งขึ้นต่อเนื่อง โดยนายอรมน ทรัพย์ทวีธรรม อธิบดีกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ได้กล่าวว่าในช่วง 8 เดือนแรกของปี พ.ศ.2565 ตลาดสินค้าเครื่องสำอางไทยส่งออกสูงขึ้นอย่างมากในตลาดโลกเป็นมูลค่า 2,203 ล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งพบว่ามีการส่งออกเครื่องสำอางไปต่างประเทศทั้งหมด 18 ประเทศที่ได้มีการตกลงในเรื่องการค้าเสรี โดยสินค้าเครื่องสำอางที่ได้รับความนิยมในการส่งออกนั้นพบว่าเป็นสินค้าประเภทเกี่ยวกับเส้นผม ผลิตภัณฑ์ใช้แต่งหน้าและบำรุงผิว สบู่ และสิ่งปรุงแต่งที่ใช้โกนหนวด ตลอดจนผลิตภัณฑ์ดับกลิ่นตัว และสุดท้ายคือน้ำหอม กล่าวได้ว่าเป็นเครื่องสำอางไทยที่มีการส่งออกและได้รับความนิยมมากสุดในปี พ.ศ.2565 และมีตลาดหลักคือ อาเซียน ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ฮ่องกง และจีน (หนังสือพิมพ์ข่าวสด, 2565, น.6) เครื่องสำอางไทยยังคงส่งออกและได้รับความนิยมต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ.2566 ซึ่งขยายตัวเพิ่ม 2% จากในช่วงระยะเวลาก่อนหน้า ส่งผลให้ตลาดเครื่องสำอางไทยมีสินค้าที่ได้รับความนิยมขยายกว้างมากขึ้นในหลายๆประเทศ เช่น อินเดีย เกาหลีใต้ โดยเครื่องสำอางที่ได้รับความนิยมในการส่งออกปี พ.ศ.2566 คือ ผลิตภัณฑ์ใช้แต่งหน้าและบำรุงผิว สบู่ เครื่องสำอางที่ใช้ในกลุ่มอาบน้ำหรือผลิตภัณฑ์ดับกลิ่นตัว และสุดท้ายคือน้ำหอม (หนังสือพิมพ์ข่าวสด, 2566, น.9)

กล่าวได้ว่าตลาดเครื่องสำอางในไทยโดยเฉพาะหมวดบำรุงผิวและเครื่องสำอางนับตั้งแต่ทศวรรษ 2560 ยังคงได้รับความนิยมอย่างมาก และเป็นกระแสตลอดมาจนถึงปัจจุบันที่พบว่ากลุ่มบิวตี้บล็อกเกอร์มีการรีวิวสินค้าความงามอันหลากหลายมากขึ้น โดยผู้วิจัยจะยกตัวอย่างบิวตี้บล็อกเกอร์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดปี พ.ศ.2567 เกี่ยวกับการรีวิวสินค้าความงามทั้งการแต่งหน้าและสกินแคร์ต่างๆเพื่อสะท้อนให้เห็นความหมายของความงามที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน ซึ่งกลายเป็นความงามภายใต้ความรู้วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางทั้งในแง่ของการบริโภคเครื่องสำอางตกแต่งภายนอกและเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กระแสการเกิดปรากฏการณ์บิวตี้บล็อกเกอร์ผ่านแพลตฟอร์มยูทูปจำนวนมากในปัจจุบันอันยังได้รับความนิยม ที่มีการจัดอันดับ Influencers สายบิวตี้ในประเทศไทย ปี พ.ศ.2567 โดย Motive influence 10 อันดับที่ได้รับความนิยมในช่องยูทูปคือ Nisamanee.Nutt มียอดผู้ติดตาม 2.239 M และ EYETA มียอดผู้ติดตาม 1.45 M ต่อมา Sounditss ST มีผู้ติดตาม 1.16 M รวมถึง Bew Varaporn มีผู้ติดตาม 1.13 M ต่อมา Babyjingko มีผู้ติดตาม 769 K และ Baroctar มีผู้ติดตาม 571k รวมถึง Premepromt มีผู้ติดตาม 5.47 k นอกจากนี้ยังมีช่อง lngck มีผู้ติดตาม 723 k และ Pround Devakula มีผู้ติดตาม 7.19 k และ Bogus มีผู้ติดตาม 199 k (oliver, 2567) จากบรรดาเหล่าบิวตี้บล็อกเกอร์ที่ยกตัวอย่างมา 10 ช่องนั้นเป็นสายบิวตี้และการรีวิวสกินแคร์เกี่ยวกับผิวหน้าและผิวกาย ตลอดจนสอนวิธีการแต่งหน้าต่างๆ ตามกระแสทางสังคม โดยเฉพาะอย่างช่อง ingck มีผู้ติดตาม 723 k เป็นช่องที่พลิกหลังกล่องเกี่ยวกับสกินแคร์ดูแลผิวหน้าและกายต่างๆ ด้วยการพลิกดูหลังกล่องเพื่อดูส่วนผสมของสกินแคร์และอธิบายให้คนดูเข้าใจว่าผลิตภัณฑ์ประเภทไหนมีสารหรือส่วนประกอบที่เหมาะสมกับการแก้ปัญหาผิวหน้า และแนะนำผลิตภัณฑ์การดูแลตนเอง โดยช่องของ ingck นั้นเข้าร่วมทางยูทูปเมื่อปี พ.ศ.2554 ซึ่งจะแสดงภาพประกอบเกี่ยวกับการทำช่องรีวิวผลิตภัณฑ์ประเภทสำอางและเวชสำอางของ ingck ดังภาพที่ 57-61

พ.ศ.2563

ภาพที่ 57 ภาพโฆษณารีวิวสิ่งที่ Origins ไม่ได้บอกคุณ รีวิวน้ำตบ Mega Mushroom เชิงส่วนผสม

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “สิ่งที่ Origins ไม่ได้บอกคุณ รีวิวน้ำตบ Mega Mushroom เชิงส่วนผสม”, นาทีที่ 0.04, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

พ.ศ.2564

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 58 กางส่วนผสมสกินแคร์ไวรัล: ลดสิว รอยสิว ผิวขาว จริงหรออ

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “กางส่วนผสมสกินแคร์ไวรัล: ลดสิว รอยสิว ผิวขาว จริงหรออ”, นาทีที่ 0.01, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

พ.ศ.2565

ภาพที่ 59 สกินแคร์รูทีนผิวกระจก รูขุมขนกระชับ งบ 1,700 ที่เห็นผลแน่นอน

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “สกินแคร์รูทีนผิวกระจก รูขุมขนกระชับ งบ 1,700 ที่เห็นผลแน่นอน”, นาทีที่ 0.36, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

พ.ศ.2566

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 60 Drudstore Battle ประชันส่วนผสมสกินแคร์ลดริ้วรอย 8 ตัวยอดขายสูงสุด
ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “Drudstore Battle ประชันส่วนผสมสกินแคร์ลดริ้วรอย 8 ตัวยอดขายสูงสุด”, นาทีที่ 0.36, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พ.ศ.2567

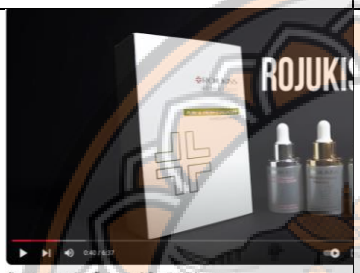
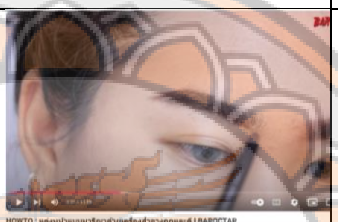
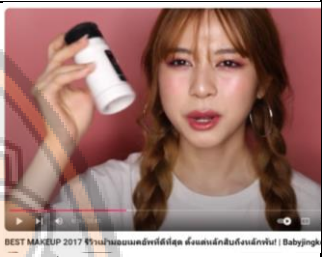
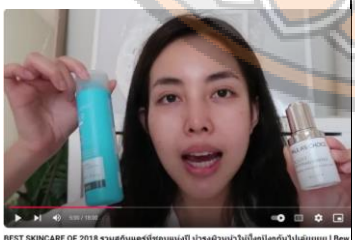

ภาพที่ 61 เปิดกรุอาหารเสริมที่กินอยู่ (และไม่มีวันกิน) คุมสิว ชะลอวัย ตามวิจัยไม่อิงการตลาด
ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “เปิดกรุอาหารเสริมที่กินอยู่ (และไม่มีวันกิน) คุมสิว ชะลอวัย ตามวิจัยไม่อิงการตลาด”, นาทีที่ 0.33, (เข้าถึงวันที่ 17 ตุลาคม 2567)

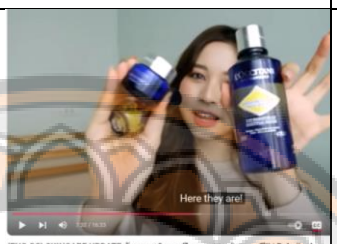
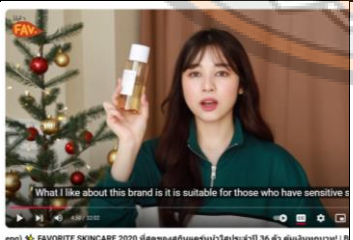
จากการภาพของการรีวิวสินค้าประเภทเวชสำอางและเครื่องสำอางของช่อง ingck (โปรดดูภาพบล็อกเกอร์ในภาพโฆษณาพ.ศ.2560-2567 เพิ่มเติมในภาคผนวก ซ) นั้นสะท้อนให้เห็นว่าในช่วงทศวรรษ 2560 เป็นต้นมานั้นสังคมไทยหันมาใส่ใจดูแลผิวหน้าเพื่อความงามมากขึ้นด้วยการใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทสำอางอันทำให้เซลล์ผิวหนังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระยะยาวจากภายในสู่ภายนอก ส่งผลให้มีสุขภาพผิวที่ดี กล่าวได้ว่า เป็นความสวยแบบทางเลือกด้วยการดูแลผิวจากภายในที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการตกแต่งใบหน้าจากภายนอก ซึ่งจากการสรุปตารางการรีวิวผลิตภัณฑ์ดังที่กล่าวไปนั้นจะพบว่าเป็นสินค้าประเภทเวชสำอางทั้งจากแบรนด์ไทยและต่างประเทศ อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานความงามผ่านสื่ออย่างหนึ่ง คือ ผิวเรียบเนียน ขาวใส ผิวชะลอวัย ผมหนา ลดริ้วรอย ผิวกระจก รูขุมขนกระชับและผิวขาว เป็นต้น

นอกจากบิวตี้บล็อกเกอร์ที่รีวิวสกินแคร์เกี่ยวกับเวชสำอางและผลิตภัณฑ์บำรุงผิวแล้วนั้น ยังพบว่ามีกลุ่มบิวตี้บล็อกเกอร์ที่ยกตัวอย่างไปในการจัดอันดับ 10 คนนั้น มีการสอนการแต่งหน้าและรีวิวเครื่องสำอางต่างๆ ซึ่งจะยกตัวอย่างมาประกอบเพื่อให้เห็นความหมายของความงามที่ครอบคลุมทั้งเครื่องสำอางตกแต่งภายนอกและเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง ตลอดจนการดูแลตนเองจากภายใน ดังภาพที่ 62-85 ในตารางที่ 3

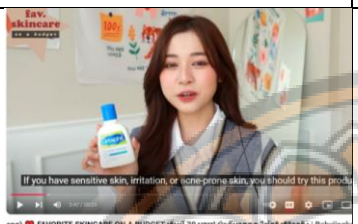
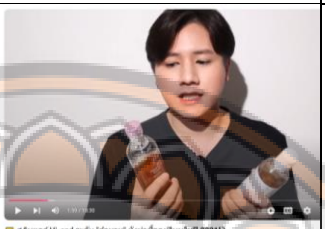
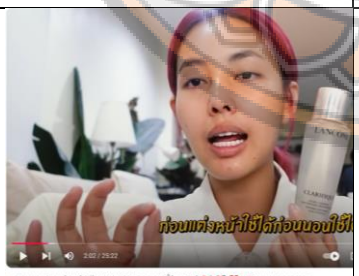
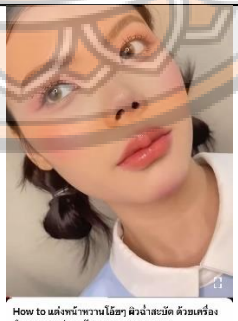
2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ตารางการรีวิวผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของบิวตี้บล็อกเกอร์ช่วงทศวรรษ 2560			
ปี			
พ.ศ. 2560	 *ภาพที่ 62 อัพเดทสกินแคร์กระชับรูขุมขน ใช้จริงไม่ติงนังงง* ที่มาของภาพ: Soundtiss ST, ช่อง Youtube “อัพเดทสกินแคร์กระชับรูขุมขน ใช้จริงไม่ติงนังงง”, นาทีที่ 0: 40, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 63 HOWTO : แต่งหน้าแบบมารีญาด้วยเครื่องสำอางถูกและดี* ที่มาของภาพ: Baroctar, ช่อง Youtube “HOWTO : แต่งหน้าแบบมารีญาด้วยเครื่องสำอางถูกและดี”, นาทีที่ 3: 31, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 64 BEST MAKEUP 2017 รีวิวเม้าอยเมคอัพที่ดีที่สุด ตั้งแต่หลักสิบถึงหลักพัน!* ที่มาของภาพ: Babyjingko, ช่อง Youtube “BEST MAKEUP 2017 รีวิวเม้ามอยเมคอัพที่ดีที่สุด ตั้งแต่หลักสิบถึงหลักพัน! ”, นาทีที่ 6: 16, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)
พ.ศ. 2561	 *ภาพที่ 65 BEST SKINCARE OF 2018 รวมสกินแคร์ที่ชอบแห่งปี บำรุงผิวหน้าให้ปั้งๆปุ้งๆกันไปเลี้ยยยย* ที่มาของภาพ: Bew Varaporn, ช่อง Youtube “BEST SKINCARE OF 2018 รวมสกินแคร์ที่ชอบแห่งปี บำรุงผิวหน้าให้ปั้งๆปุ้งๆกันไปเลี้ยยยย”, นาทีที่ 5: 00, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 66 Review Skincare สำหรับคนรูขุมขนกว้างงงงง* ที่มาของภาพ: Soundtiss ST, ช่อง Youtube “Review Skincare สำหรับคนรูขุมขนกว้างงงงง”, นาทีที่ 1: 55, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 67 อายุเท่าไหร่ถึงจะใช้ครีมลดริ้วรอยได้ + แนะนำสกินแคร์ของ Yves Rocher* ที่มาของภาพ: Bogus, ช่อง Youtube “อายุเท่าไหร่ถึงจะใช้ครีมลดริ้วรอยได้ + แนะนำสกินแคร์ของ Yves Rocher”, นาทีที่ 3: 25, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)

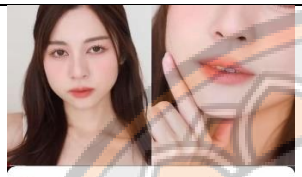
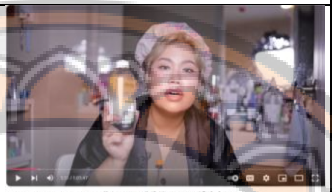
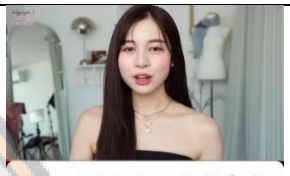
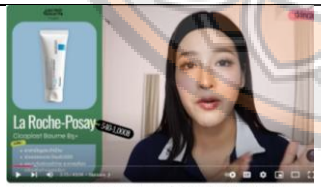
27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พ.ศ. 2562	 *ภาพที่ 68 แต่งหน้าไปงาน Fan Meeting ให้เมนตะลึง!! + รีวิวสกินแคร์ TFS Yehwadam แบบจุกๆ ด้วยจ้า* ที่มาของภาพ: Baroctar, ช่อง Youtube “แต่งหน้าไปงาน Fan Meeting ให้เมนตะลึง!! + รีวิวสกินแคร์ TFS Yehwadam แบบจุกๆ ด้วยจ้า”, นาทีที่ 2: 23, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 69 SKINCARE UPDATE อัพเดทสกินแคร์ไตรมาสสุดท้ายของปี!!* ที่มาของภาพ: Babyjingko, ช่อง Youtube “SKINCARE UPDATE อัพเดทสกินแคร์ไตรมาสสุดท้ายของปี!! ”, นาทีที่ 7: 32, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 70 SUN-KISSED MAKEUP แต่งหน้าบ่มแดดสไตล์นางแบบเกาหลี* ที่มาของภาพ: Babyjingko, ช่อง Youtube “SUN-KISSED MAKEUP แต่งหน้าบ่มแดดสไตล์นางแบบเกาหลี”, นาทีที่ 0: 03, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)
พ.ศ. 2563	 *ภาพที่ 71 FAVORITE SKINCARE 2020 ที่สุดของสกินแคร์หน้าใสประจำปี 36 ตัว คุ้มเงินทุกบาท!* ที่มาของภาพ: Babyjingko, ช่อง Youtube “FAVORITE SKINCARE 2020 ที่สุดของสกินแคร์หน้าใสประจำปี 36 ตัว คุ้มเงินทุกบาท!”, นาทีที่ 4: 50, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 72 เทคนิคงานผิวที่ปิดสิวสุดๆ แต่ได้ผิวฉ่ำแบบสาวเกาหลี* ที่มาของภาพ: Baroctar, ช่อง Youtube “เทคนิคงานผิวที่ปิดสิวสุดๆ แต่ได้ผิวฉ่ำแบบสาวเกาหลี”, นาทีที่ 0: 00, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 73 อัพเดท ไอเท็มดูแลผิว ใช้อะไรบ้างถึงผิวดีขึ้น* ที่มาของภาพ: Soundtiss ST, ช่อง Youtube “อัพเดท ไอเท็มดูแลผิว ใช้อะไรบ้างถึงผิวดีขึ้น !!?”, นาทีที่ 4: 34, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พ.ศ. 2564	 *ภาพที่ 74 FAVORITE SKINCARE ON A BUDGET เริ่มที่ 39 บาท! ผิวดีมากกก ใช้จริงรีวิวจริง* ที่มาของภาพ: Babyjingko, ช่อง Youtube “FAVORITE SKINCARE ON A BUDGET เริ่มที่ 39 บาท! ผิวดีมากกก ใช้จริงรีวิวจริง”, นาทีที่ 2: 41, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 75 สกินแคร์ Hi-end ระดับ "ตำนาน" ยังน่าซื้ออยู่ไหมในปี 2021* ที่มาของภาพ: Bogus, ช่อง Youtube “สกินแคร์ Hi-end ระดับ "ตำนาน" ยังน่าซื้ออยู่ไหมในปี 2021”, นาทีที่ 1: 59, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 76 โชว์ของ Ep.14 | 'สกินแคร์' ราคาเกือบแสน!? แพงที่สุดในชีวิตนิสา!!* ที่มาของภาพ: Nisamanee.Nutt, ช่อง Youtube “โชว์ของ Ep.14 | 'สกินแคร์' ราคาเกือบแสน!? แพงที่สุดในชีวิตนิสา!!”, นาทีที่ 10: 20, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)
พ.ศ. 2565	 *ภาพที่ 77 My Favorite ประจำปี 2022 Skincare ที่ไอเลิฟ* *ที่มาของภาพ: Bew Varaporn, ช่อง Youtube “My Favorite ประจำปี 2022 Skincare ที่ไอเลิฟ”, นาทีที่ 2: 02, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)*	 *ภาพที่ 78 How to แต่งหน้าหวานโอ๊ยๆ ผิวฉ่ำสะบัด ด้วยเครื่องสำอางราคาประหยัด* ที่มาของภาพ: Premepromt, ช่อง Youtube “How to แต่งหน้าหวานโอ๊ยๆ ผิวฉ่ำสะบัด ด้วยเครื่องสำอางราคาประหยัด”, นาทีที่ 0: 01, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 79 รีวิว 2 สกินแคร์ใหม่ Eucerin เซรั่มลดจุดด่างดำตัวใหม่+น้ำตบตัวแรกต่างกับตัวดังในตำนานยังไง* ที่มาของภาพ: Bogus, ช่อง Youtube “รีวิว 2 สกินแคร์ใหม่ Eucerin เซรั่มลดจุดด่างดำตัวใหม่+น้ำตบตัวแรกต่างกับตัวดังในตำนานยังไง”, นาทีที่ 0: 01, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พ.ศ. 2566	 *ภาพที่ 80 everyday k-matter makeup แต่งหน้าสายเกาแบบฟุ้งละมุน โนฟิลเตอร์ ถ่ายรูปไม่โป๊ะ* ที่มาของภาพ: Babyjingko, ช่อง Youtube “everyday k-matter makeup แต่งหน้าสายเกาแบบฟุ้งละมุน โนฟิลเตอร์ ถ่ายรูปไม่โป๊ะ”, นาทีที่ 0: 05, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 81 FAV SKINCARE 2023 ชอบเธอแต่ไม่แสดงออก ไม่ให้รู้หรอก แอบรู้สึกในใจ* ที่มาของภาพ: Baroctar, ช่อง Youtube “FAV SKINCARE 2023 ชอบเธอแต่ไม่แสดงออก ไม่ให้รู้หรอก แอบรู้สึกในใจ”, นาทีที่ 5: 31, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 82 glow & flushed makeup แต่งหน้าผิวโกลว์แดดสวยละมุน คุณหนูคุณใจ ไม่ต้องพึ่งฟิลเตอร์* ที่มาของภาพ: Babyjingko, ช่อง Youtube “glow & flushed makeup แต่งหน้าผิวโกลว์แดดสวยละมุน คุณหนูคุณใจ ไม่ต้องพึ่งฟิลเตอร์”, นาทีที่ 0: 011, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)
พ.ศ. 2567	 *ภาพที่ 83 Mid-Year Favorite ถ้าใจเรายังอยู่กลางปี มันก็กลางปี เครื่องสำอาง สกินแคร์จัดเต็ม* ที่มาของภาพ: Soundtiss ST, ช่อง Youtube “Mid-Year Favorite ถ้าใจเรายังอยู่กลางปี มันก็กลางปี เครื่องสำอาง สกินแคร์จัดเต็ม!!!”, นาทีที่ 3: 15, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 84 รีวิวงานวันเกิดเอแคล์ได้สิวมา 5 เม็ด* ที่มาของภาพ: Nisamanee.Nutt, ช่อง Youtube “รีวิวงานวันเกิดเอแคล์ได้สิวมา 5 เม็ด”, นาทีที่ 0: 26, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)	 *ภาพที่ 85 bbjk’s pick! สกินแคร์อันดับ 1 เกาหลี ROUND LAB รีวิว 5 ตัวจุกๆ ตัวไหนน่าตำบ้างงง* ที่มาของภาพ: Babyjingko, ช่อง Youtube “bbjk’s pick! สกินแคร์อันดับ 1 เกาหลี ROUND LAB รีวิว 5 ตัวจุกๆ ตัวไหนน่าตำบ้างงง”, นาทีที่ 0: 02, (เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567)

ตารางที่ 3 การรีวิวผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของบิวตี้บล็อกเกอร์ช่วงทศวรรษ 2560
ที่มา: ผู้เขียน, 2567

จากตารางที่แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของกระแสการรีวิวสินค้าเครื่องสำอางต่างๆ ของบิวตี้บล็อกเกอร์นั้นสะท้อนให้เห็นว่ามีการรีวิวสินค้าเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง รวมถึงรีวิวเครื่องสำอางตกแต่งใบหน้า อีกทั้งมีการสอนขั้นตอนการแต่งหน้าอันแตกต่างกันในแต่ละบุคคล กล่าวได้ว่าความหมายของความงามในช่วงทศวรรษ 2560 เป็นความงามที่มีการบำรุงอันส่งผลให้เซลล์ผิวหนังเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วย คือ ไร้สิว ไร้จุดด่างดำ หน้าชุ่มชื่น หน้าขาวใส รูขุมขนเล็กลง ไร้ริ้วรอย ผิวอ่อนเยาว์ ผมนุ่ม หน้าไม่มัน เป็นต้น อีกทั้งการแต่งหน้าด้วยเครื่องสำอางต่างๆ จะต้องมีความฉ่ำโกลว์ กล่าวได้ว่าความหมายความงามในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เป็นความงามที่ก่อให้เกิดความสวยในระยะยาว ซึ่งมีทั้งการใช้ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในการบำรุงผิวจากต่างประเทศและเครื่องสำอางภายในประเทศ

ทั้งนี้ อาจจะกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า การขยายตัวขององค์ความรู้เกี่ยวกับเวชสำอางและการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอันมีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางตกแต่งภายนอกและผลิตภัณฑ์เวชสำอางต่างๆ ยังเป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญ คือ ประการแรก การดำเนินการตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาระยะที่ 9 และประการที่สอง การตอบสนองนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 อันมีการส่งเสริมการใช้พืชพรรณสมุนไพรในประเทศ ประการที่สาม การสนับสนุนการวิจัยเครื่องสำอาง ปี พ.ศ.2548 ด้วยพืชพรรณสมุนไพร ประการที่ 4 กระแสการนิยมพืชพรรณสมุนไพร พ.ศ.2548 และประการที่ 5 การเปลี่ยนแปลงความรู้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของรัฐบาลในทางด้านเศรษฐกิจ ประการที่หก การเปลี่ยนแปลงความรู้เพื่อให้หลักสูตรการเรียนการสอนมีความทันสมัยและสอดคล้องกับภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังเป็นผลมาจากประการสุดท้ายคือ การมีพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2558 จากปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมานั้นสะท้อนให้เห็นว่าองค์ความรู้ในการเรียนการสอนหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางอันมีการผลิตเครื่องสำอางตกแต่งภายนอกและเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางนั้นได้มีการเพิ่มรายวิชาต่างๆ รวมถึงมีความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางทั้งความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางด้านกฎหมาย และความรู้ทางด้านพืชพรรณสมุนไพร จนกลายเป็นองค์ความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางในทศวรรษ 2560 ดังกล่าว นอกจากนี้การที่เกิดปรากฏการณ์บิวตี้บล็อกเกอร์รีวิวสินค้าเครื่องสำอางต่างๆ นั้นยังช่วยส่งผลให้กระตุ้นการตลาดในด้านอุตสาหกรรมความงามด้วยเช่นกันที่สามารถตอบสนองต่อค่านิยมความงามแบบใหม่ได้ อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดค่านิยมความงามแบบใหม่ที่

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

หลากหลายมากขึ้น ซึ่งครอบคลุมไปทุกส่วนต่างๆ ของร่างมากขึ้น กล่าวได้ว่ายังเป็นการส่งเสริมให้อุตสาหกรรมความงามเติบโตมากขึ้นตามไปด้วย และเมื่ออุตสาหกรรมความงามแบบใหม่เกิดขึ้นก็จะส่งผลให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในสาขาที่มีความเกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องสำอางโดยตรงกับเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางต่างๆ นั้นสามารถเรียนจบและออกไปโดยมีตลาดงานรองรับอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีตลาดอาชีพคอยรองรับเช่นนี้ แต่ก็ควรจะทำความเข้าใจด้วยว่าการเรียนเกี่ยวกับเภสัชกรและการเรียนเกี่ยวกับเวชสำอางนั้นได้เริ่มมีเส้นแบ่งชัดเจนเกิดขึ้นแล้ว โดยถึงแม้ว่าการเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางนั้นจะอยู่ภายใต้การดูแลของคณะเภสัชศาสตร์ ซึ่งบางสาขาวิชาทางด้านเภสัชศาสตร์ได้รับการขยายการศึกษาเป็น 6 ปี หากแต่ในด้านของหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางก็ยังคงมีระยะเวลาเพียง 4 ปีการศึกษาเท่านั้น อีกทั้งเมื่อจบการศึกษาในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางแล้วนั้นจะได้รับวุฒิการศึกษาเป็นวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง (วิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ) ชื่อย่อ คือ วท.บ มิได้มีวุฒิการศึกษาเป็นเภสัชศาสตรบัณฑิตแต่อย่างใด ประกอบกับผู้ที่เรียนจบหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางก็มิอาจจะถูกจัดวางได้ว่าเป็นเภสัชกรด้วยเช่นกันเนื่องจากพวกเขาไม่ได้เรียนในหลักสูตรที่จะได้รับวุฒิการศึกษาเภสัชศาสตรบัณฑิต (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565. น.1) ด้วยขีดเส้นแบ่งดังที่กล่าวมานี้จึงทำให้การเรียนการสอนในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางเป็นการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางเพื่อความปลอดภัย มิได้เรียนเกี่ยวกับการผลิตยา

สรุปท้ายบท

กล่าวโดยสรุปในส่วนของบทที่ 5 นี้ต้องการจะนำเสนอพัฒนาการขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องสำอางในสังคมไทยว่ามีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่องกัน โดยเฉพาะในแง่ขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่ล้วนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ ไล่เรียงมาตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2457 จนถึง พ.ศ.2543 จากนั้นจึงสืบเนื่องมาจนถึง พ.ศ.2567 โดยพัฒนาการที่เกิดขึ้นนี้ได้พัฒนาจากจุดแรกที่เป็นการเรียนการแพทย์ปรุงยาด้วยการมุ่งเน้นองค์ความรู้แบบตะวันตกอันสะท้อนให้เห็นผ่านการยกเลิกวิชาแพทย์แผนโบราณ ปี พ.ศ.2459 ต่อมาการเรียนแพทย์ปรุงยาก็เริ่มสะท้อนให้เห็นการยอมรับองค์ความรู้แบบตะวันตกมากยิ่งขึ้นในช่วง พ.ศ. 2458-2463 และให้ความสำคัญกับเภสัชวัตถุ ศิลปะแห่งการปรุงยาและการให้บริการทางยา ซึ่งมีการเรียนทั้งยาไทย ยาฝรั่ง หากแต่มิได้ผสมผสานกัน จนกล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางก็ยังมิได้ปรากฏจนถึงช่วงการเรียนแพทย์ปรุงยาช่วง พ.ศ. 2458-2463 เนื่องจากมีการให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนแพทย์ปรุงยาซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการปรุงยาแบบกาเลนิกัลป์ที่มีการสกัดจากพืช รวมถึงเพิ่มการเรียนรายวิชา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทางด้านพฤกษศาสตร์และพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ มากขึ้น โดยการมุ่งเน้นการเรียนเช่นนี้ก็เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากชาติตะวันตก อีกทั้งในช่วงเวลานี้ยังมีการเพิ่มรายวิชาภาษาอังกฤษเพื่อเรียบควบคู่ไปกับวิชาภาษาละติน ซึ่งต่างจากหลักสูตรแพทย์ปรุงยารุ่นแรกที่ไม่มีการเรียนภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ วิชายาไทยได้ถูกยกเลิกไปในปี พ.ศ. 2459 ส่งผลให้การเรียนแพทย์ปรุงยาเรียนสอนด้วยองค์ความรู้จากชาติตะวันตกเกือบทั้งหมด และยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับองค์ความรู้แบบตะวันตก ประกอบกับมีความไว้วางใจยาแบบฝรั่งมากขึ้น ขณะเดียวกันในการสอนนักเรียนแพทย์ปรุงยาในช่วงเวลานี้ยังพบว่ามีการจ้างครูต่างชาติที่เป็นเภสัชกรเข้ามาสอน และยังมีการจ้างอาจารย์ชาวไทยที่จบการศึกษาจากต่างประเทศเข้ามาสอนไปพร้อมกัน ซึ่งการจ้างอาจารย์ในลักษณะนี้ล้วนเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับองค์ความรู้จากชาติตะวันตกเพื่อทำให้สยามมีความทันสมัยและสากลในทางด้านการศึกษาแพทย์ปรุงยา

ทั้งนี้ เมื่อย่างเข้าสู่ช่วงทศวรรษ 2460 การศึกษาแพทย์ปรุงยาก็เริ่มได้รับความนิยมน้อยลงไปจนกระทั่งการศึกษาแพทย์ปรุงยาเริ่มได้รับความช่วยเหลือของมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์ช่วง พ.ศ. 2465-2479 ส่งผลให้การเรียนการสอนแพทย์ปรุงยาได้รับการรื้อฟื้นและปรับปรุงการศึกษา อันทำให้ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ได้มีการเรียนการสอนแพทย์ปรุงยาที่ให้ความสำคัญกับการเรียนเภสัชกรรมแบบกาเลนที่มีการปรุงยาด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อันเกิดจากการสกัดส่วนผสมออกมาจากพืชสมุนไพรเหล่านั้น นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการขยายองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์โดยการเพิ่มรายวิชาต่างๆ กระนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้การผลิตเครื่องสำอางขึ้นมาในสังคมไทยยังคงเป็นเพียงแค่ความคิดความอ่านที่อยากจะให้เกิดขึ้นจริงภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์ และเครื่องสำอางในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ก็ยังเป็นเครื่องสำอางที่นำเข้าจากต่างประเทศเป็นหลัก

ต่อมา ช่วง พ.ศ. 2480-2483 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ทางด้านเภสัชกรรมศาสตร์ อันเป็นผลจากการดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ของตั้ว ลพานุกรม จากนั้นตั้วจึงได้ดำเนินนโยบายสนับสนุนการผลิตเครื่องสำอางด้วยวัตถุดิบภายในประเทศควบคู่กับการพัฒนาการศึกษาเภสัชศาสตร์ นโยบายเช่นนี้จึงทำให้เห็นว่าในสังคมไทยได้เริ่มมีการผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศด้วยวัตถุดิบภายในประเทศ เช่น ถั่วเหลือง หากแต่ไม่สามารถระบุได้ว่าผู้ผลิตหรือเจ้าของกิจการดังกล่าวมีองค์ความรู้ทางด้านใดในการผลิตเครื่องสำอางเพื่อวางจำหน่ายภายในประเทศ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้เกี่ยวกับเภสัชศาสตร์ที่มีการพัฒนาอย่างก้าวหน้าจนถึงช่วง พ.ศ. 2483-2500 ก็ยังเป็นการพัฒนาความรู้ในแง่ของการผลิตยา หากแต่ในแง่มุมของการผลิตเครื่องสำอางพบว่ายังไม่มีองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์เข้ามากำกับควบคุมเครื่องสำอางในประเทศไทย จึงทำให้ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเต็มไปด้วยการนำเข้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการผลิตเครื่องสำอางในไทยยังคงสวมทับความเป็นสินค้าต่างประเทศและยกระดับสินค้าเครื่องสำอางของไทยด้วยการใส่ข้อความ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาษาอังกฤษ ขณะเดียวกันเครื่องสำอางในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ยังสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับค่านิยมความงามของสังคมไทยอันล้วนให้ความสำคัญกับสุขอนามัย ความสะอาดและการแต่งหน้าตามลักษณะผิวทางกายภาพที่ต่างกัน รวมถึงเริ่มมีการจัดการปัญหาสิวบนใบหน้า

จนกระทั่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเริ่มปรากฏให้เห็นชัดมากขึ้นในช่วง พ.ศ. 2500-2528 ดังจะเห็นผ่านการกำเนิดขึ้นของวิชาเลือกภายในคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วง พ.ศ. 2506 โดยวิชาเลือกดังกล่าวยังได้กลายเป็นรากฐานที่สานต่อไปยังการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 อันถือได้ว่าเป็นการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรกอย่างเป็นทางการของประเทศไทย อีกทั้ง ในช่วงเวลานี้ ยังกล่าวได้ว่าการมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ได้สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของความงามที่เปลี่ยนไป คือ ความงามเริ่มถูกผูกขาดด้วยความรู้แบบวิทยาศาสตร์ในสถาบันการศึกษาอันเป็นผลมาจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 ที่มีการนิยามความหมายเครื่องสำอางอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ การประกาศพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรกได้ส่งผลกระทบมาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง พ.ศ. 2529-2543 อันเป็นช่วงเวลาที่ในสังคมไทยเริ่มมีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางประเภทต่างๆ ที่เปิดกว้างมากขึ้นภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์ อย่างไรก็ตาม ในช่วง พ.ศ.2543-2567 การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างแท้จริงต่อความรู้ด้านเครื่องสำอางก็เกิดขึ้น นั่นคือ การก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางใน พ.ศ. 2548 โดยเป็นการก่อตั้งหลักสูตรภายใต้การดูแลของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงรายที่มีการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ทั้งนี้ การก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางยังได้ส่งผลให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางมีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงไป โดยหันมาให้ความสำคัญในการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางด้วยการใช้สารสกัดจากสมุนไพรต่างๆ อันเป็นสารสกัดจากธรรมชาติ ตลอดจนการผลิตผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างผิวหนังในระยะยาว นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงเวลานี้ยังสะท้อนให้เห็นความหมายของความงามที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ความหมายของความงามในช่วงเวลาได้กลายเป็นความงามของการมีผิวขาว ไร้สิว ไร้ฝ้า หน้าอ่อนเยาว์ ไร้แผลเป็น ไร้จุดด่างดำบนใบหน้า เป็นต้น อันเป็นความหมายของความงามที่เกี่ยวข้องกับการบำรุงรักษาเพื่อความสวยงามต่อผิวหนังภายในระยะยาว อีกทั้ง การเรียนเกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงนี้ยังเป็นการขยายการผลิตเครื่องสำอางมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการผลิตทั้งเครื่องสำอางตกแต่งภายนอก เครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง ตลอดจนผลิตภัณฑ์อาหารเสริมต่างๆ โดยการผลิตเครื่องสำอางที่มากขึ้น รวมถึงการผลิตเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมของพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจนกลายเป็นผลิตภัณฑ์เชิงบำรุงจำนวนมากจากที่แสดงโฆษณาก่อนหน้า การปรากฏโฆษณาต่างๆ เกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงเวลาดังกล่าวเช่นนี้ก็ยังสะท้อนให้เห็นว่า ความหมายของความงามนั้นได้

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เข้าไปอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลไทยรวมถึงภาคเอกชนที่เข้ามากำกับและสนับสนุนเครื่องสำอางต่างๆ อันตอบสนองต่อผู้บริโภค รวมถึงคอยสอดส่องตั้งแต่กระบวนการผลิตองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอาง เรื่อยมาจนกระทั่งถึงการโฆษณา ความปลอดภัยในการใช้งาน และการส่งออกเครื่องสำอางไปยังตลาดต่างประเทศเพื่อสร้างผลกำไรทางด้านเศรษฐกิจอันส่งผลให้ความงามในช่วงเวลานี้กลายเป็นความงามที่ถูกผูกขาดในเชิงพาณิชย์

ทั้งนี้ จากการไล่เรียงการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางมาในสังคมไทยที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ จึงสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า พัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยนั้นมีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่องและมีความแตกต่างกันไปตามแต่ละช่วงเวลา โดยองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยในแต่ละช่วงเวลาจะแตกต่างกันไปตามบริบทและปัจจัยต่างๆ ที่เข้ามาสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ และเมื่อองค์ความรู้ในช่วงเวลานั้นเปลี่ยนไปแล้วก็ย่อมส่งผลให้ความหมายของความงามในช่วงเวลานั้นต้องเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกัน และจะเห็นได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรเพื่อประทินโฉมหรือนำมาใช้ผลิตเครื่องสำอางนั้นได้ถูกย้ำตลอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จากในยุคจารีตพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ยังไม่ถูกทำให้เป็นศาสตร์ในสถาบันการศึกษา หากแต่เป็นมุมมองความรู้ ความเชื่อในช่วงยุคจารีต จนต่อมาความรู้พืชพรรณสมุนไพรได้ถูกเปลี่ยนไปเป็นการผลิตยาภายใต้รายวิชาแพทย์แผนไทย วิชากาเลนิกัลป์ เป็นต้น จนกระทั่งความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่พบว่าหันมาพึ่งพิงพืชพรรณสมุนไพรต่างๆในการผลิตเครื่องสำอางมากยิ่งขึ้นเพื่อความปลอดภัยและเป็นความงามแบบธรรมชาตินั้นเริ่มสะท้อนให้เห็นภายในการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง พ.ศ.2548 เป็นต้นมา ฉะนั้นแล้วจะเห็นความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ถูกกระทำให้เห็นตลอดเวลาทุกช่วงยุคสมัย หากแต่แตกต่างกันไปในแต่ละเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

บทที่ 6
บทสรุป

กล่าวโดยสรุป การศึกษาเรื่อง จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง กรณีศึกษา โบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทยนั้น พบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยมีพัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางและความเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่อง ซึ่งความไม่ต่อเนื่องขององค์ความรู้ดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การทำความเข้าใจความหมายของความงามหรือการนิยามความงามที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา ตั้งแต่ยุคจารีต กล่าวคือ ในสมัยสุโขทัยจะมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางอันสะท้อนผ่านความเชื่อที่เป็นวรรณคดี และวรรณกรรม ซึ่งเป็นองค์ความรู้อย่างหนึ่งในสมัยสุโขทัยที่ยังไม่ได้ถูกควบคุมโดยสถาบันการศึกษา อันสะท้อนให้เห็นความหมายของความงาม เช่น ผิวเหลือง ฟันงามที่เหมือนหอยสังข์ ตาดำใส ส่วนตาขาวต้องขาวสะอาด ผิวผ่องเหมือนทองสุกเรือง นิ้วกลม เล็บมือและเท้าต้องมีสีแดงเหมือนสีที่ย้อมด้วยครั่ง ริมฝีปากต้องมีสีแดงเหมือนลูกฟักข้าวสุก ส่วนสีผมและเส้นขนนั้นจะต้องมีสีดำเหมือนสีปีกแมลงภู่ เป็นต้น อันเป็นผลมาจากการสร้างความงามด้วยผลผลิตทางธรรมชาติด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ กล่าวได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เห็นความหมายของความงามแบบ ผิวเหลือง เล็บสีแดง ปากสีแดง ผมสีดำ ตาใส ฟันดำ คือ การมีความเชื่อขององค์ความรู้ในการสร้างความงามที่สืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้ การสร้างความงามดังกล่าวล้วนเป็นลักษณะของการเปรียบเทียบความงามกับความเป็นธรรมชาติอันสะท้อนให้เห็นว่าเป็นการสังเกตสีจากธรรมชาติและนำมาเปรียบเทียบกับหญิงสาว ซึ่งลักษณะวิธีการสังเกตด้วยการเปรียบเทียบนั้นเป็นกระบวนการส่วนหนึ่งของความเป็นวิทยาศาสตร์ในภายหลัง หากแต่ในสมัยอยุธยานั้นผู้คนยังไม่ได้จัดการเรื่องความงามให้เป็นสถาบันการศึกษา

ต่อมาในสมัยอยุธยา องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่สะท้อนผ่านวรรณคดีและวรรณกรรมนั้นเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่ขยายความหมายของความงามมากยิ่งขึ้น ทั้งการสร้างความงามจากผลผลิตจากธรรมชาติและการใช้เครื่องสำอางเสริมแต่งความงาม เช่น การทำให้ฟันมีสีดำด้วยมะนาว กะลามะพร้าว รวมถึงการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อย่างเช่น มะกรูดในการดูแลเส้นผม การรักษาสิวด้วยการใช้ต้นพิมเสนและบานเย็น ตลอดจนการเขียนคิ้วก็ด้วยอัญชัน และมีการใช้น้ำมันจันทน์แต่งผม และน้ำมันชนิดอื่นๆ เช่น มุหน่าย เป็นต้น อีกทั้งการเสริมแต่งความงามยังครอบคลุมไปถึงการมีเครื่องหอม อาทิ กระแจะจันทร์ กล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับความงามในสมัยอยุธยานั้นเป็นการอิงอยู่กับความเชื่อผ่านวรรณกรรม วรรณคดี เป็นต้น และสามารถเสริมสร้างความงามด้วยพืชพรรณสมุนไพรที่ทำให้ความงามมีการขยายกว้างมากขึ้น เช่น การรักษาสิว การบำรุงเส้นผม การสระผม การใช้เครื่องหอม และการขัดฟันด้วยน้ำมะนาว รวมถึงกะลามะพร้าว และการเขียนคิ้ว จากลักษณะความหมายของความงามที่เริ่มมีการแยกส่วนในการเสริมแต่งมากขึ้นนั้น เป็นผลมาจากปัจจัย

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภายนอก คือ การได้รับอิทธิพลจากชาวยุโรปเข้ามาติดต่อค้าขาย และการนำเข้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศ อาทิ อินเดีย อันทำให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเริ่มมีการบรรยายในลักษณะแยกส่วนร่างกายจนนำไปสู่การประทินโฉมหรือการเสริมแต่งที่ขยายวงกว้างมากขึ้น

จวบจนเข้าสู่ช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น องค์ความรู้เกี่ยวกับความงามที่สะท้อนผ่านวรรณคดีวรรณกรรมเริ่มปรากฏความหมายของความงามที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยการมีลักษณะของสีผิวอื่นๆ นอกจากผิวเหลือง เช่น “ผิวสองสี” “ผิวดำแดง” รวมถึงหญิงสาวในช่วงต้นรัตนโกสินทร์มีความนิยมในการทาแป้งอย่างมาก เช่น แป้งญวน แป้งสารภี ส่วนกลุ่มชนชั้นสูงในสยามมีความนิยมในการใช้เครื่องหอมเพื่อการอาบน้ำ เช่น กลิ่นอำพัน กลิ่นบุหงา เป็นต้น (พวงร้อย กล่อมเอี้ยง, 2551, น.125) นอกจากนี้ยังพบว่ามีการนิยมทาเล็บให้มีสีแดงด้วยยางไม้ กล่าวได้ว่าความหมายของความงามที่เริ่มเปลี่ยนไปด้วยการนิยมเครื่องหอม การผัดแป้ง ล้วนเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก ซึ่งสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ เนื่องจากต้องมีการนำเข้าสินค้าเครื่องสำอางและเครื่องหอมต่างๆ เช่น น้ำดอกกุหลาบ ชะมดเชียง เป็นสินค้านำเข้า หรือแม้แต่เครื่องสำอางอย่าง “อินจี” ที่เป็นเครื่องสำอางสำหรับทาปากให้มีสีแดงมีลักษณะสี่เหลี่ยมเล็กๆ ก็ยังคงเป็นสินค้าประเภทนำเข้าในสยาม ที่ได้รับความนิยม จึงทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับการเสริมสร้างความงามด้วยผลผลิตจากธรรมชาติ รวมถึงการนิยมใช้เครื่องสำอางจากต่างประเทศ

จนกระทั่งพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางมีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง และมีจุดแตกหักอย่างชัดเจน คือช่วงสยามสมัยใหม่ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นผลจากปัจจัยภายในที่เกิดแนวคิดพัฒนาประเทศเพื่อให้บ้านเมืองเกิดความทันสมัยส่งผลให้ความหมายของความงามเรื่องสีผิวในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป จากเดิมเคยนิยม “ผิวเหลือง” ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมความงามด้วยการหันไปนิยมการมี “ผิวขาว” ทั้งนี้ ผิวเหลือง ผิวดำแดง ผิวสองสี ผิวชมพู ก็ถูกเริ่มปรับเปลี่ยนไปสู่ผิวขาวด้วยเช่นกัน รวมถึงค่านิยมความงามในเรื่องของสีฟันก็เปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน โดยหันไปนิยมฟันขาวมากขึ้น ทั้งนี้การประทินโฉมเพื่อตอบสนองค่านิยมความงามแบบผิวขาวและฟันขาวด้วยการใช้เครื่องสำอางต่างประเทศพบได้ในกลุ่มชนชั้นสูง ส่วนหญิงสาวชาวบ้านยังคงประทินโฉมด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรให้มีใบหน้าที่ขาวนวลตามค่านิยมความขาวที่ได้รับความนิยมขณะนั้น เช่น พบว่ามีการใช้แป้งร่ำ ซึ่งมีส่วนผสมจากกำยาน ชะมดเช็ดและพิมเสน เป็นต้น (ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2553, น.46) ตลอดจนพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ

กล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางช่วงสยามสมัยใหม่เกิดการเปลี่ยนผ่าน การแตกหักที่ไม่ต่อเนื่องขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางอย่างชัดเจนจนทำให้ความหมายของความงาม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เปลี่ยนแปลงไปด้วย จากเดิมในอดีตที่เคยนิยมการประทินผิวหรือการเสริมสร้างความงามด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อันสะท้อนให้เห็นผ่านวรรณคดีและวรรณกรรม ได้เปลี่ยนผ่านมาสู่การเสริมสร้างความงามหรือการนิยมผิวขาว ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอก จากการรับแนวคิดจากชาติตะวันตกเพื่อความศิวิไลซ์ ความทันสมัย และอีกปัจจัยสำคัญอย่างมากที่ส่งผลให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเปลี่ยนแปลง คือ การก่อตั้งสถาบันการศึกษาที่เรียกว่า โรงเรียนราชแพทยาลัย ช่วง พ.ศ. 2443 (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และ สรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.21; คณะอนุกรรมการด้านเภสัชศาสตรศึกษา (พ.ศ.2556) ศูนย์ประสานงานการศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2557, น. 1) ซึ่งการสถาปนาโรงเรียนราชแพทยาลัยนั้นส่งผลให้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่เคยใช้ในแง่ของการเสริมสร้างความงามลดลง เนื่องจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ถูกนำไปใช้ในเชิงการรักษาและการเรียนในโรงเรียนแพทย์ที่มีการใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในการรักษาผู้ป่วยตลอดจนการผลิตยา กลายเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรเพื่อการรักษา

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการสถาปนาโรงเรียนราชแพทยาลัยที่มีการเรียนการสอนด้วยการใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรในเชิงการรักษาผ่านสถาบันการศึกษา จนทำให้ความหมายความงามเปลี่ยนแปลงไป คือ *ประการแรก* ประสบการณ์ในการดูงานต่างประเทศ ของรัชกาลที่ 5 จากการไปดูงานโรงพยาบาลในสิงคโปร์และปัตตาเวียช่วงปี พ.ศ.2413 และได้เห็นวิธีการบำบัดรักษา (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.49, 100-101) *ประการที่สอง* การยอมรับความคิดและองค์ความรู้แบบตะวันตกที่ทำให้การรักษาหายเร็วกว่าวิธีการรักษาแบบเดิมของสยามด้วยทางศาสนา (ยุวดี ตปนียากร, 2522, น.119-121) และ*ประการที่สาม* คือ การระบาดของโรค ต่อมา *ประการที่สี่* คือ การที่มีแพทย์ในกรมหมอน้อยลงเนื่องจากมีแพทย์รับราชการน้อยและคนในราชการยังหันไปนิยมใช้ยาฝรั่งกันมากขึ้น จากปัจจัยทั้งสี่ที่กล่าวมาล้วนนำไปสู่การก่อตั้งโรงศิริราชพยาบาลและโรงพยาบาลอื่นๆ รวมถึงกรมพยาบาล ที่มีการใช้ทั้งองค์ความรู้จากพืชพรรณสมุนไพรในการรักษาและการรักษาแบบแพทย์ตะวันตก ซึ่งมีการเรียนการสอนนักเรียนแพทย์ด้วยวิชาต่างๆ เช่น วิชากายวิภาคศาสตร์ วิชาปราณีรรมคุณศาสตร์ วิชาสรีรวิทยา วิชาเซอเยอรี่ เป็นต้น ตลอดจนวิชาเกี่ยวกับการทำยา เช่น วิชาเมดิคอลเคมีสตรี (เภสัชเคมี) ยาไทย วิชาฟาร์มาซี รวมถึงสอนวิชาโบตานี เป็นต้น หากแต่วิชายาแผนไทยได้ถูกยกเลิก พ.ศ.2450 เนื่องจากขาดผู้สอนและนิยมใช้ยาฝรั่ง (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2548, น.30) ประกอบกับความรู้เรื่องพืชสมุนไพรต่างๆ เป็นองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดต่อๆกันมา อีกทั้งนักเรียนแพทย์ส่วนใหญ่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้มีการยกเลิกรายวิชาดังกล่าว จึงทำให้ความรู้ในการเรียนแพทย์ที่สถาปนาเป็นโรงเรียนแล้วนั้นถูกจัดการด้วยความรู้แบบตะวันตกทั้งการรักษาและการปรุงยาในวิชาชีพเดียวกัน และองค์ความรู้แบบพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ลดลงอย่างมากภายหลังการถอนรายวิชาเกี่ยวกับยาไทย ฉะนั้นกล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เครื่องสำอางหายไป เนื่องจากองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรไม่ได้ถูกทำให้มีความสำคัญ หากแต่องค์ความรู้พืชพรรณสมุนไพรนั้นถูกจัดการและควบคุมด้วยความรู้ทางการแพทย์ในสถาบันการศึกษา

จนกระทั่ง พ.ศ. 2457-2500 องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางได้มีการเปลี่ยนแปลงด้วยการก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยาในสถาบันการศึกษา จากเดิมที่มีการเรียนเกี่ยวกับการรักษาผู้ไข้และปรุงยาด้วยพืชพรรณสมุนไพรรวมถึงการเรียนที่ใช้องค์ความรู้แบบตะวันตกในโรงเรียนราชแพทยาลัย ได้เปลี่ยนผ่านนำมาสู่การก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยาด้วยองค์ความรู้แบบตะวันตก จึงทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางมีลักษณะแตกหัก ไม่ต่อเนื่องอย่างชัดเจน อีกทั้งทำให้ความหมายของความงามเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการหันไปนิยมเครื่องสำอางจากต่างประเทศ โดยมีสาเหตุเริ่มต้นมาจากการก่อกำเนิดแพทย์ปรุงยาและมีการเรียนแพทย์ปรุงยาด้วยองค์ความรู้แบบตะวันตกนั้นเป็นผลจากปัจจัยภายใน *ประการแรก* คือ กลุ่มชนชั้นสูงอันเป็นเจ้านายในราชวงศ์จักรี 2 พระองค์ ที่มีแนวคิดในการแยกหน้าที่อาชีพแพทย์และแพทย์ปรุงยาออกจากกัน จึงทำให้การเรียนการสอนของแพทย์ปรุงยาช่วง พ.ศ. 2457-2462 นั้นมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการปรุงยา ซึ่งให้ความสำคัญในทางวิชาชีพอันจะต้องมีองค์ความรู้ด้านเภสัชวัตถุ (Materia medica) และศิลปะแห่งการปรุง (Art of Compounding) กับการให้บริการทางยาเป็นหลัก และต้องเรียนภาษาละตินด้วยเนื่องจากใช้เขียนใบสั่งยา (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.127) และนอกจากนี้การที่มีการเรียนแพทย์ปรุงยาด้วยการใช้องค์ความรู้แบบตะวันตกเข้ามาเป็นผลมาจากวิชาแพทย์แผนไทยได้ถูกยกเลิกไปใน พ.ศ. 2459 (ประโชติ เปล่งวิทยา, 2526, น. 89-70) เนื่องจากมีความสับสนกับการเรียนวิชาแบบตะวันตกร่วมกันและมีร้ายขายยาไทยน้อย อีกทั้งสิ้นสุดบทบาทแพทย์แผนไทยในราชสำนัก จึงทำให้ยกเลิกรายวิชาดังกล่าว กล่าวได้ว่าแพทย์ปรุงช่วง พ.ศ.2457-2462 ล้วนมีการเรียนการสอนด้วยองค์ความรู้แบบตะวันตกภายหลังจากยกเลิกวิชาแพทย์แผนไทย อีกทั้งการจ้างครูต่างชาติมาสอนนักเรียนแพทย์ปรุงยาก็เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับองค์ความรู้แบบตะวันตก นอกจากนี้ยังเป็นผลมาจากปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ในการเรียนแพทย์ปรุงยาช่วงระยะเวลาดังกล่าวคือ มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาคือจบการศึกษาเฉพาะด้าน และมัธยมศึกษา 8 ปี รวมถึงการจ้างครูต่างประเทศและชนชั้นเจ้านายชั้นสูงทำให้เกิดองค์ความรู้ในการเรียนแพทย์ปรุงยา และการเกิดโรงพยาบาลแบบตะวันตกล้วนนำไปสู่การมีความรู้แบบวิทยาศาสตร์ผ่านรายวิชาเข้ามา

นอกจากนี้ปัจจัย *ประการที่สอง* ที่ส่งผลให้องค์ความรู้ในการเรียนแพทย์ปรุงยาเกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการรับองค์ความรู้แบบตะวันตกเข้ามาและทำให้ความหมายความงามเปลี่ยนแปลงไปด้วยการกันไปนิยมสินค้าต่างประเทศ คือ การเข้ามาของมูลนิธิร็อกกิเฟลเลอร์ ช่วง พ.ศ. 2465-

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

2479 พลอยทำให้แผนกแพทย์ปรุงยาได้รับการปรับปรุงไปด้วยเช่นกัน (ประนอม โพธิยานนท์, 2537, น.39) และทำให้การเรียนแพทย์ปรุงยามีการจ้างครูชาวต่างชาติในการเรียนการสอนช่วงระยะเวลาดังกล่าว จึงทำให้การเรียนแพทย์ปรุงยาช่วง พ.ศ. 2465-2479 ให้ความสำคัญกับการผลิตยาเป็นหลักตลอดจนมีการนำรายวิชาในวิทยาศาสตร์การแพทย์เข้ามาบรรจุในการเรียนเภสัชกรรมเพื่อวางรากฐานการใช้องค์ความรู้แบบเภสัชกรรมคลินิกเข้ามา และมีการเพิ่มรายวิชาต่างๆ เช่น วิชาการอ่านตำรับยา วิชาภาษาฝรั่งเศส วิชานิติเภสัช วิชาโปโสโลยี วิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ และวิชาบัคเตรีวิทยา เป็นต้น ซึ่งเป็นการขยายรากฐานขององค์ความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และให้ความสำคัญกับการผลิตยาจากวัตถุดิบทางธรรมชาติ พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ซึ่งเป็นแนวทางในการทำยาขั้นอุตสาหกรรม (พรเพ็ญ เปรมโยธิน, 2556, น.134) ขณะเดียวกันปัจจัยภายในที่เสริมให้การเรียนแพทย์ปรุงยามีการเรียนด้วยการรับองค์ความรู้แบบตะวันตกมากยิ่งขึ้น คือ การประกาศใช้องค์ความรู้บังคับใช้ในเชิงกฎหมายสองฉบับ คือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2465 และพระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 ทำให้เพิ่มรายวิชาต่างๆ เช่น วิชานิติเภสัช วิชาโปโสโลยี วิชาการอ่านใบสั่งยา วิชาเภสัชเคมีวิเคราะห์ เพื่อให้สามารถเรียนการปรุงยาตามแบบตะวันตก ทั้งนี้ การที่องค์ความรู้เกี่ยวกับแพทย์ปรุงยาถูกจัดการด้วยความรู้แบบวิทยาศาสตร์การแพทย์นั้นสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นเกี่ยวกับเครื่องสำอางที่สังคมไทยนั้นยังไม่สามารถผลิตได้ภายใต้ความรู้แพทย์ปรุงยา ส่งผลให้การผลิตเครื่องสำอางในไทยยังไม่ปรากฏ ซึ่งสังคมไทยขณะนั้นยังพึ่งพิงเครื่องสำอางต่างประเทศ จึงทำให้ความหมายความงามของสังคมไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงไป คือ มีกลิ่นที่หอม ใบหน้าชุ่มชื่น ผิวนุ่มนวล ผิวขาวผ่อง ฟันขาวเหมือนหยก และผิวดูมีความสะอาด ตลอดจนสะท้อนให้เห็นมาตรฐานความงามที่ถูกมองในแง่ลบอันถูกผูกขาดไว้กับกิจกรรมบางอย่าง เช่น ละครเวที จึงทำให้ฐานผู้บริโภคเครื่องสำอางมีจำนวนจำกัด ทำให้การผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศด้วยความรู้แพทย์ปรุงยายังไม่สามารถกระทำได้ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังไม่มีกฎหมายควบคุมการโฆษณาสินค้าเครื่องสำอางที่มีความทับซ้อนระหว่างความเป็นยาและเครื่องสำอาง ตลอดจนการควบคุมสินค้านำเข้า

ต่อมา *ประการที่สาม* ที่ส่งผลให้การเรียนแพทย์ปรุงยาช่วง พ.ศ. 2457-2500 มีพัฒนาการด้านการเรียนแบบตะวันตกและมีองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ที่ถูกยกระดับมากยิ่งขึ้น คือ การเข้ามาของตั้ว ลพานุกรม ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ พ.ศ. 2480-2483 ส่งผลให้การเรียนเภสัชศาสตร์ให้ความสำคัญกับเภสัชอุตสาหกรรม และส่งเสริมให้ผู้ที่เรียนเภสัชศาสตร์สามารถปฏิบัติงานในโรงงานอุตสาหกรรม สถานวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงร้านขายยาต่างๆ และในโรงพยาบาล ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างโอกาสทางอาชีพให้กับนิสิตเภสัชกรรมมีช่องทางการทำงานที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น (พรเพ็ญ เปรมโยธิน และสรชัย จำเนียรดำรงการ, 2556, น.152) อีกทั้งยังเกิดการขยายรายวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์และเคมี ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานในการเรียนเภสัชกรรม

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ศาสตร์ รวมถึงเกิดรายวิชาในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางเภสัชกรรมศาสตร์ เช่น มีแผนกวิชาอาหารเคมี อีกทั้งยังมีการเรียนเกี่ยวกับเภสัชอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของรัฐบาลในขณะนั้นที่ต้องการสร้างโรงงานในการผลิตยาในขณะนั้น อีกทั้งยังสนับสนุนให้มีการผลิตยาตามตำรับยาของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ กล่าวได้ว่าเป็นการยกระดับความรู้เภสัชกรรมศาสตร์และวิชาชีพเภสัชกรด้วยองค์ความรู้จากต่างประเทศในการผลิตยาในอุตสาหกรรมยา ขณะเดียวกันการดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ของตั้ว ลพานุกรม ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยมีการส่งเสริมการผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศด้วยวัตถุดิบจากธรรมชาติ อันเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน คือ แนวคิดการส่งเสริมการกินอาหารและกิจการถั่วเหลืองของตั้ว ลพานุกรม เพื่อส่งเสริมความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ให้สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศอันเป็นการส่งเสริมอุตสาหกรรมเครื่องสำอางไทย เช่น เครื่องสำอางยี่ห้อบาหยัน แป้งน้ำบาหยัน เครื่องสำอาง ๑.๗๗ และแป้งผิว น.ส. ตลอดจนผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด เช่น สบู่ตราช้าง และปัจจัยภายในอีกประการที่ส่งเสริมการผลิตอุตสาหกรรมเครื่องสำอางภายในประเทศ คือ รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติพิกัดอัตราศุลกากร ส่งผลให้สินค้านำเข้าต่างประเทศลดลง เนื่องจากรัฐบาลกำหนดการเสียภาษีสินค้าต่างประเทศที่สูงขึ้นในราคาลิตรละ 3 บาท 50 สตางค์ จึงทำให้สินค้าประเภทน้ำหอมจากต่างได้รับผลกระทบมากที่สุด อย่างไรก็ตาม การมีความพยายามผลักดันและส่งเสริมการผลิตอุตสาหกรรมเครื่องสำอางภายในประเทศนั้นไม่สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นการผลิตเครื่องสำอางภายใต้องค์ความรู้เภสัชศาสตร์แต่อย่างใด อีกทั้งองค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ไม่พบว่ามีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอาง แต่ทั้งนี้ การผลักดันการผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นความหมายของความงามในสังคมไทยช่วง พ.ศ.2480-2483 กล่าวคือ นิยมใช้น้ำหอมให้ร่างกายมีกลิ่นหอม และดูแลเส้นผมด้วยการใช้น้ำมัน รวมถึงนิยมดัดผมอย่างมาก เช่น ผมลอนด้วยการใช้ครีมเซตผมและจับลอน ตลอดจนการรักษาความสะอาดด้วยการใช้สบู่

จวบจนถึงช่วง พ.ศ. 2483-2500 องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางก็ยังไม่ปรากฏให้เห็นภายใต้การเรียนเภสัชกรรมศาสตร์ ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในการผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศในช่วงเวลาก่อนหน้า โดยช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ยังคงมีการเรียนการสอนเภสัชศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการผลิตยาด้วยองค์ความรู้จากตะวันตก และเริ่มให้ความสำคัญกับการเรียนรายวิชาทางด้านสายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์อันนอกเหนือจากรายวิชาที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ อย่างเช่นรายวิชาที่บรรจุลงในหลักสูตร คือ วิชาเศรษฐศาสตร์ จิตตวิทยาเป็นต้น ขณะเดียวกันมีการเพิ่มรายวิชาต้นไม้ยาไทย อันเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน คือ แนวคิดในการพัฒนาอุตสาหกรรมยาด้วยการใช้พืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ของไทย อีกทั้งในช่วงเวลานี้มีวิชาเลือก-วิจัย เช่น วิชาการจัดการธุรกิจ วิชาการโฆษณา

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

และการแต่งร้าน วิชาการค้นเอกสาร เป็นต้น เพื่อให้นิสิตสามารถบูรณาการความรู้อื่นๆเข้ากับการเรียนเภสัชศาสตร์ และสามารถหาตำแหน่งงานอันนอกเหนือหน่วยงานราชการและโรงพยาบาลได้ อีกทั้งเป็นการมุ่งผลิตนิสิตเภสัชศาสตร์เพื่อให้มีพื้นฐานทางด้านการวิจัยจนสามารถทำงานวิจัยได้อย่างชำนาญ ถึงแม้ว่าองค์ความรู้ในการเรียนเภสัชศาสตร์จะมีความก้าวหน้าอย่างมากในการผลิตยาและสามารถบูรณาการความมรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์กับความรู้อื่นๆ ได้ หากแต่ในแง่มุมขององค์ความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางที่มีลักษณะใกล้เคียงกับการผลิตยานั้น ยังพบว่าสังคมไทยยังไม่สามารถกระทำได้ จึงทำให้ในช่วง พ.ศ. 2483-2500 มีการนำเข้าเครื่องสำอางจากต่างประเทศ เช่น น้ำยาดัดผมออล่า แป้งหอมตราเรือบิน สบู่ยานีโก เครื่องสำอางดับกลิ่นรักแร้ยี่ห้อมัม ยาสีฟันไอปานา ลอเริตตาเมกอัพ แป้งแคชเมียรโบเก้ เป็นต้น อีกทั้งกล่าวได้ว่า การนำเข้าสินค้าต่างประเทศนั้นเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เครื่องสำอางในไทยมีการเลียนแบบความเป็นตะวันตกเพื่อยกระดับสินค้าภายในประเทศ เช่น น้ำหอมยี่ห้อคองก้า ยาย้อมผมห่านฟ้า เครื่องสำอางยี่ห้อพวงเล็ก เป็นต้น ด้วยการสูดความเป็นตะวันตกลงไปในการผลิตเครื่องสำอาง เช่น การตั้งชื่อแบรนด์เป็นภาษาอังกฤษ การถอดเสียง ทั้งนี้ การนำเข้าเครื่องสำอางจากตะวันตกและการผลิตเครื่องสำอางในประเทศสะท้อนให้เห็นความหมายของความงาม คือ มีใบหน้าใสไร้สิว ฝ้า รวมถึงผมไม่ร่วงบาง ฟันขาว มีกลิ่นกายที่หอม และจะต้องดัดผมรวมถึงย้อมผม หน้าไม่ย่น นอกจากนี้ การผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศและการนำเข้าสินค้าต่างประเทศอันหลากหลายผลิตภัณฑ์ หลากหลายยี่ห้อและหลากหลายชนิดทั้งเครื่องสำอางประเภทน้ำและแป้ง รวมถึงฝุ่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงความงามที่มีการจำแนกลักษณะทางกายภาพของผิวที่แตกต่างกัน เช่น ผิวมัน ผิวแห้ง เป็นต้น

ฉะนั้นแล้วจากการอธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการขององค์ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์นั้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่แตกต่างกันอันมีลักษณะเฉพาะ ยังไม่พบว่ามีการผลิตเครื่องสำอางภายใต้ความรู้เภสัชศาสตร์ โดยยังเป็นการเรียนเภสัชศาสตร์ที่มุ่งเน้นการผลิตยาเป็นหลัก ตลอดจนเทคนิคการผลิตยาในอุตสาหกรรมยา ประกอบกับการมีเครื่องสำอางนำเข้าจากต่างประเทศยิ่งส่งเสริมให้การผลิตเครื่องสำอางภายในประเทศด้วยความรู้เภสัชศาสตร์ในสถาบันการศึกษาน้อยลง จึงทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางมีลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางมีลักษณะพัฒนาการที่ไม่ต่อเนื่องอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นอีกครั้งในช่วง ยุควิทยาศาสตร์เครื่องสำอางช่วง พ.ศ. 2500-2543 เป็นต้นมา ที่ปรากฏองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางภายในคณะเภสัชศาสตร์ ในช่วง พ.ศ. 2506 อันมีวิชาเลือกวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง 1 และวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง 2 ซึ่งการเกิดวิชาเลือกเกี่ยวกับเครื่องสำอางเป็นผลมาจากการปรับปรุงการศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วง พ.ศ. 2500-2528 อันมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายใน

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ประการแรก แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 *ประการที่สอง* การออกนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อเพิ่มบุคลการทางด้านเภสัชศาสตร์และให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานในโรงพยาบาล จนนำไปสู่การตั้งโครงการคณะเภสัชศาสตร์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 จึงทำให้เกิดการขยายการศึกษาทางด้านเภสัชศาสตร์ด้วยการก่อตั้งคณะเภสัชศาสตร์พญาไทย มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ *ประการที่สาม* การมีพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และ พ.ศ. 2522 ส่งผลให้มีการเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับบริการผู้ป่วย โรงพยาบาลในการปรับปรุงหลักสูตรเภสัชศาสตร์ กล่าวได้ว่าการปรับปรุงการศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วง พ.ศ. 2500-2528 นั้นได้ให้ความสำคัญกับการบริการผู้ป่วยและการผลิตยา อันเป็นปัจจัย *ประการแรก* ที่ส่งผลให้เกิดการมีวิชาเลือกเกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงเวลาดังกล่าวด้วยเช่นกัน เพื่อรองรับการเกิดพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรกของไทยในปี พ.ศ. 2517 (คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549, น.57-59) นอกจากนี้ยังพบว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางมีการเปลี่ยนผ่านที่ไม่ต่อเนื่อง จากการที่องค์ความรู้ในการเรียนเภสัชศาสตร์ได้ขยายกว้างลงมาสู่การศึกษาในระดับภูมิภาค จากเดิมกระจุกตัวเพียงแค่ส่วนกลางในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้เกิดการขยายการศึกษาเภสัชศาสตร์ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับอเมริกาเพื่อสกัดกั้นการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ การสร้างงาน และการศึกษาโดยเฉพาะความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ในระดับอุดมศึกษา ตลอดจนนำไปสู่การขยายตัวของสถาบันการศึกษาเภสัชศาสตร์ในไทยต่างๆ

ถึงแม้ว่า การขยายการศึกษาเภสัชศาสตร์ช่วง พ.ศ. 2500-2528 จะก่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางอันเป็นวิชาเลือก หากแต่ไม่ถูกทำให้เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่มีสถานะอย่างจริงจัง เนื่องจากการเรียนเภสัชศาสตร์ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นการเรียนที่ให้ความสำคัญกับการผลิตยาด้วยการมีความรู้ชีวะวิทยา วิทยาศาสตร์การแพทย์ กายวิภาคศาสตร์ การวิเคราะห์สารพิษต่างๆ ตลอดจนการเรียนที่ให้ความสำคัญกับด้านการบริการผู้ป่วยเพื่อให้เภสัชกรเข้าไปมีบทบาทในการบริหารงานสาธารณสุข จึงทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวนี้มีการเรียนวิชาเภสัชกรรมคลินิก เภสัชกรรมโรงพยาบาล เป็นต้น และอีกปัจจัยหนึ่งที่องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางยังคงเป็นวิชาเลือกและไม่ได้ถูกทำให้มีความสำคัญ คือ รัฐบาลมองว่าการนำเข้าสินค้าเครื่องสำอางเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยและทำให้เสียเงินตราออกนอกประเทศร้อยละ 55 จึงทำให้สังคมไทยไม่เกิดการเรียนรู้และลงทุนในการผลิตเครื่องสำอางแต่อย่างใด แต่การเสียภาษีดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาการลักลอบจำหน่ายเครื่องสำอางอย่างมากจนส่งผลต่อการควบคุมเครื่องสำอางทำให้รัฐบาลได้มีการผลักดันพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2517 อย่างทางการ นอกจากนี้ยังกล่าวในอีกแง่หนึ่งเกี่ยวกับการเกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางผ่านวิชาเลือกนั้นมีส่วนสำคัญคือ เพื่อรองรับการมีพระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับแรก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ของไทย พ.ศ. 2517 ทั้งนี้กล่าวได้ว่าภายหลังได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเครื่องสำอางฉบับดังกล่าวออกมาแล้วนั้นอันเป็นองค์ความรู้บังคับใช้ในเชิงกฎหมาย ประกอบกับการมีองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางผ่านวิชาเลือกในคณะเภสัชศาสตร์นั้นสะท้อนให้เห็นถึงความหมายของความงามเปลี่ยนไป เนื่องจากมีการนิยามความหมายของเครื่องสำอางอย่างชัดเจนในรูปแบบกฎหมาย อันเป็นความงามที่มาพร้อมความปลอดภัยด้วยลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่เป็นไปตามกฎหมาย คือ การทา ถู นวด โรย พ่น หยอด ใส่ อบ ที่ครอบคลุมผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดและเพื่อเสริมสร้างความงามด้วยเช่นกัน และกลายเป็นความงามที่ผูกขาดด้วยความรู้แบบวิทยาศาสตร์ในสถาบันการศึกษา อันมาพร้อมกับความปลอดภัยและถูกพิสูจน์ ทดลองประสิทธิภาพของสารต่างๆ จากการเรียนในหลักสูตรเภสัชศาสตร์ผ่านวิชาเลือกวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง ต่อมาปัจจัย *ประการที่สอง* ที่ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางภายในคณะเภสัชศาสตร์ที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับเครื่องสำอางด้วยการใช้สารสกัดจากสมุนไพรต่างๆ มากยิ่งขึ้น คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) อันมีการสนับสนุนการปลูกสมุนไพร ตลอดจนการคำนึงถึงการส่งออกเครื่องสำอาง และการตระหนักถึงความปลอดภัยต่อผู้บริโภค ทั้งนี้ การเรียนการสอนเกี่ยวกับเครื่องสำอางยังคงเป็นวิชาเลือกในคณะเภสัชศาสตร์ หากแต่มีความเข้มข้นมากขึ้น ซึ่งมีการใช้สารสกัดจากสมุนไพรในการผลิตเครื่องสำอาง อันสะท้อนผ่านตำราเรียนของคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา ที่มีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางอันจะต้องสอดคล้องและมีตระหนักถึงความปลอดภัยตามองค์ความรู้ที่บังคับใช้ในเชิงกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 กล่าวได้ว่า การมีพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางผ่านวิชาเลือกคือมีการเรียนเกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรในการผลิตเครื่องสำอางเพื่อความปลอดภัยมากขึ้นจึงทำให้ในพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2535 มีการกำหนดบทบาทเภสัชกรในกฎหมายด้วยเช่นกันเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับเครื่องสำอางตามมาตรา 6 กล่าวได้ว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ พ.ศ. 2500-2528 เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางสำหรับตกแต่งใบหน้าและร่างกาย ซึ่งเรียกว่า “Cosmetic” อันเป็นการเรียนผ่านวิชาเลือกในคณะเภสัชศาสตร์ จึงทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเป็นเพียงวิชา

จนกระทั่งองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางไม่ได้มีความต่อเนื่อง โดยมีการเปลี่ยนผ่านจากองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางผ่านวิชาเลือก จนนำมาสู่องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางที่มีการผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง ตั้งแต่ พ.ศ.2548 อันเป็นหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในสถาบันการศึกษาอย่างทางการของคณะเภสัชศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและการขยายตัวของความรู้เกี่ยวกับเวชสำอาง คือ การ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ผลักดันแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ระยะที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) (คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2552, น.3) เพื่อให้หลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางสอดคล้องกับแผนการศึกษาและความต้องการของประเทศ ประกอบกับการมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ที่ส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับสมุนไพร จึงทำให้เป็นปัจจัยภายในที่ก่อให้เกิดการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางด้วยเช่นกัน ซึ่งพบว่ามีการเรียนเกี่ยวกับสารสกัดจากสมุนไพรในการผลิตเครื่องสำอางต่างๆ ตลอดจนการผลิตเครื่องสำอางตกแต่งภายนอก และการเรียนเกี่ยวกับวิภาคของผิวหนัง หน้าที่ของผิวหนังและโครงสร้างผิวหนังของเด็กทารก ผู้สูงอายุ สารเคมีอันเป็นส่วนผสมในการผลิตเครื่องสำอาง รวมถึงเครื่องสำอางถนอมผิวพรรณและชะลอความแก่ การผลิตเครื่องสำอางอันใช้สารสกัดจากธรรมชาติและยังเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง เช่น มีการเรียนเกี่ยวกับสารสกัดพืชในเครื่องสำอาง และการแยกส่วนประกอบของสารสกัดจากพืช รวมถึงผลิตภัณฑ์ที่ทำให้ผิวผ่องใส ดูอ่อนเยาว์ ชะลอความแก่ ลบรอยดำจากสิว อีกทั้งยังมีการนำสมุนไพรมาสกัดเป็นส่วนผสมในการบำรุงผิวของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

ทั้งนี้ การเรียนการผลิตเครื่องสำอางดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นภายในหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยนเรศวรที่พบว่ามีการเรียนวิชาเซลล์และชีววิทยาระดับ วิชาการตั้งตำรับเครื่องสำอาง 1 เป็นต้น ซึ่งปรับปรุงเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2555 โดยหลักสูตรพ.ศ.2555 จะให้ความสำคัญกับการเรียนด้านความปลอดภัยในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง การบริหารธุรกิจสุขภาพและความงาม รวมถึงมีการเรียนกฎหมายและจริยธรรมทางวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง นอกจากนี้ยังมีการเรียนวิชาการตั้งตำรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ 1 วิชากฎหมายและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ วิชาเคมีวิเคราะห์สำหรับเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ 1 เป็นต้น และประการต่อมาที่เป็นปัจจัยทำให้เกิดการขยายตัวของความรู้เวชสำอางและการก่อตั้งหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง คือ การสนับสนุนการวิจัยด้านเครื่องสำอาง ปี พ.ศ.2548 รวมถึงกระแสการนิยมพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ในปี พ.ศ2548 และการเปลี่ยนแปลงความรู้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของภาครัฐบาลในทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงความรู้เพื่อให้หลักสูตรการเรียนการสอนมีความทันสมัยและสอดคล้องกับภาคอุตสาหกรรม และปัจจัยสุดท้าย คือ การมีพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ.2558 จากปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมด 7 ปัจจัยนั้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการขยายตัวความรู้ในการผลิตเครื่องสำอางทั้งประเภทเครื่องสำอางตกแต่งและเครื่องสำอางประเภทเวชสำอาง จนนำไปสู่การมีความหมายความงามที่เปลี่ยนแปลงไปอันขยายกว้างมากขึ้นและเริ่มเห็นการผลิตเครื่องสำอางเกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ จำนวนมาก ทั้งนี้ความหมายความงามที่เปลี่ยนไป คือ ผิวอ่อนเยาว์ หน้าใส ไร้สิว ไร้ฝ้า ไร้กระจุดด่างดำและรอยสิว ตลอดจนริ้วรอย หน้าขาวใสตลอดจนความงามที่มาพร้อมกับความปลอดภัย จึง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ทำให้ในความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในช่วงเวลานี้มีองค์ความรู้ทางด้านกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องในหลักสูตร เช่น พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง อย่างไรก็ตามผู้ที่จบการศึกษาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางภายใต้การดูแลของคณะเภสัชศาสตร์นั้นมิได้มีใบปริญญาเภสัชศาสตร์แต่อย่างใด เนื่องจากมีการศึกษาเพียง 4 ปี ต่างจากเภสัชศาสตร์ที่เรียน 6 ปี

ฉะนั้นกล่าวได้ว่าข้อเสนอของวิทยานิพนธ์เรื่อง จากเครื่องสำอางสู่เวชสำอาง กรณีศึกษาโบราณคดีความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในประเทศไทยนั้นได้เสนอให้เห็นถึงองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางในสังคมไทยมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่อง จากยุคจารีตที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ที่ผูกอยู่กับความเชื่อผ่านวรรณกรรมและวรรณคดี จนนำมาสู่ยุคสยามสมัยใหม่ องค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ อันเป็นเครื่องประทินโฉมในยุคจารีตนั้น เริ่มหายไปด้วยการถูกบรรจุในสถาบันการศึกษาโรงเรียนราชแพทยาลัยเพื่อทำหน้าที่ในเชิงการรักษา จึงทำให้ความหมายของความงามด้วยพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ เริ่มหายไป กลายเป็นเสริมแต่งความงามด้วยสินค้านำเข้าจากชาติตะวันตก กล่าวคือยุคสยามสมัยใหม่เป็นยุคสมัยที่กรอบความรู้ในเรื่องของการใช้พืชพรรณสมุนไพรเพื่อความงามไม่สามารถใช้อธิบายความสัมพันธ์ในทางการแพทย์ได้ เนื่องจากพืชพรรณสมุนไพรใช้ในการรักษา จึงทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพรรณสมุนไพรในยุคสยามสมัยใหม่กลายเป็นองค์ความรู้ที่ถูกจัดระเบียบด้วยความรู้แบบตะวันตก และเมื่อความรู้แบบพืชพรรณสมุนไพรเพื่อการรักษาในทางการแพทย์ของยุคสยามสมัยใหม่ได้เสื่อมสลายลง จนนำไปสู่การเกิดสถาบันการศึกษาทางด้านเภสัชกรรมศาสตร์ทำให้องค์ความรู้ทางด้านพืชพรรณสมุนไพรได้ถูกนำมาใช้ในการผลิตยาเพียงอย่างเดียวที่ถูกจัดการด้วยความรู้แบบวิทยาศาสตร์แบบตะวันตก อันแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาที่เกิดการเรียนทางด้านเภสัชศาสตร์ในสถาบันการศึกษาเพื่อการผลิตยา จึงทำให้การผลิตเครื่องสำอางภายใต้ความรู้ทางด้านเภสัชศาสตร์ไม่สามารถกระทำได้ และการเสริมสร้างความงามในสังคมไทยจึงพึ่งพิงอยู่กับสินค้าต่างประเทศ และเมื่อความรู้แบบเภสัชศาสตร์เพื่อการผลิตยาในอุตสาหกรรมเสื่อมลง ยุคเภสัชศาสตร์ที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางได้เกิดขึ้น ซึ่งถูกประกอบไปด้วยความรู้ผ่านวิชาเลือกเกี่ยวกับเครื่องสำอางอันมีการเรียนเกี่ยวกับการผลิตเครื่องสำอางตกแต่งภายนอก และสารสกัดจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆเพื่อผลิตเครื่องสำอางผ่านวิชาเลือกในคณะเภสัชศาสตร์ กล่าวได้ว่าการเกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางผ่านวิชาเลือกนั้นทำให้ความหมายความงามเปลี่ยนแปลงไปด้วย คือ กลายเป็นความงามที่มาพร้อมกับความปลอดภัยภายใต้องค์ความรู้ทางด้านกฎหมายและผ่านวิชาเลือกในคณะเภสัชศาสตร์ อีกทั้งเป็นการนิยามความหมายความงามที่ให้ความสำคัญกับเครื่องสำอางสำหรับตกแต่งภายนอก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

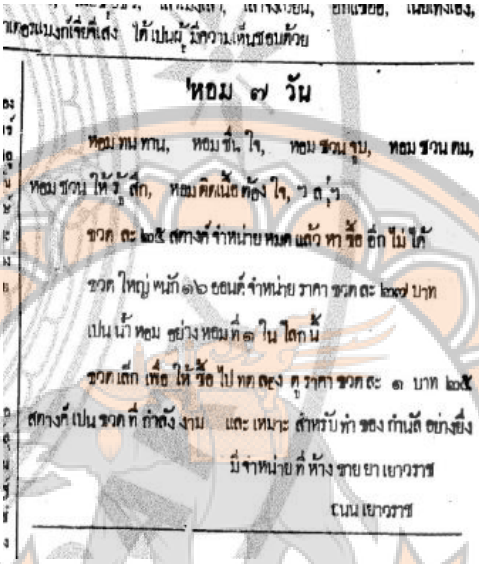
จนกระทั่ง องค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ต่อเนื่องอย่างแท้จริง คือ การเกิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางในคณะเภสัชศาสตร์ที่มีการเรียนเกี่ยวกับกฎหมายเครื่องสำอางผ่านพระราชบัญญัติและรายวิชา โครงสร้างผิวหนัง ความปลอดภัยในการผลิตเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางที่มีผลต่อโครงสร้างผิวหนังในระยะยาวด้วยการใช้สารสกัดจากพืชพรรณสมุนไพรต่างๆ ทำให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางถูกสถาปนากลายเป็นศาสตร์ในแง่ของหลักสูตรที่มีการรับความรู้ทั้งทางด้านกฎหมาย พืชพรรณสมุนไพร และความเป็นวิทยาศาสตร์เข้ามาผสมผสานกลายเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางประเภทเวชสำอางอันมีการปรับเปลี่ยนที่ทำให้เห็นถึงกระบวนการสร้างความหมายของความงามและการผลิตเครื่องสำอางที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเซลล์ผิวหนังในระยะยาว เช่น ผิวอ่อนเยาว์ ผิวอมชมพู หน้าใสไร้สิว ไร้ฝ้า กล่าวได้ว่าเป็นการสร้างความหมายของความงามที่ส่งผลต่อระดับเซลล์ผิวหนังชั้นใน อันเป็นผลจากการเกิดหลักสูตรวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพโฆษณาหลัง พ.ศ.2475

หอม ๗ วัน

หอม หม ทาน, หอม ชื่น ใจ, หอม ชวน จูบ, หอม ชวน คน,
หอม ชวน ให้ รัก, หอม คิดเนื้อ คู่ ใจ, ว ถ ว

ขวด ละ ๒๕ สตางค์ จำหน่าย หมด แล้ว หา ซื้อ อีก ไม่ ได้

ขวด ใหญ่ หนัก ๑๖ ออนซ์ จำหน่าย ราคา ขวด ละ ๒๓๗ บาท

เป็น น้ำ หอม อย่าง หอม ที่ ๑ ใน โลก นี้

ขวด เล็ก เพื่อ ให้ ซื้อ ไป ทด ลอง ดู ราคา ขวด ละ ๑ บาท ๒๕

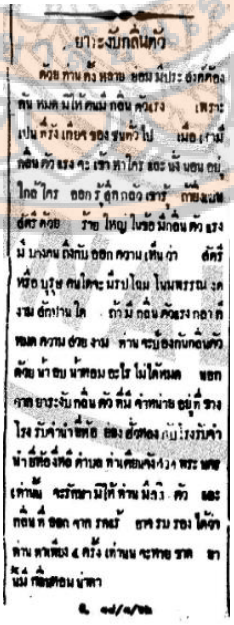
สตางค์ เป็น ขวด ที่ กำลัง งาม และ เหมาะ สำหรับ ทำ ของ กำนัล อย่างยิ่ง

มี จำหน่าย ที่ ห้าง ขาย ยา เยาวราช

ถนน เยาวราช

ภาพที่ 1 โฆษณาน้ำหอมขายที่ห้างขายยาเยาวราช พ.ศ.2460

ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 10 วันเสาร์ที่ 14 เมษายน 2460,น.6

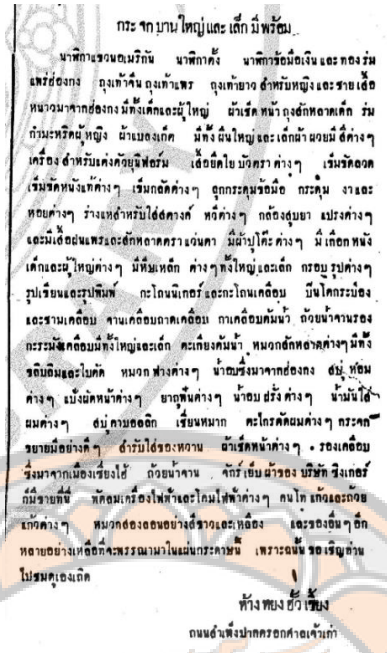
ยาระงับกลิ่นตัว

ด้วย ท่าน ทั้ง หลาย ยอม มีประ สงค์ต้อง
กัน หมด มิให้ คน เหม็ น กลิ่น ตัว ยาง เพราะ
เป็น ครั้ง เกียร ของ ชนทั่ว ไป เมื่อ เรามี
กลิ่น ตัว แรง จะ เข้า ทำ โทษ และ ทั้ง นอน อยู่
ใกล้ ใคร ออก รู้สึก กลัว เขารู้ เกรงแก่
ตัว ด้วย ร้าย ใหญ่ ในข้อ มีกลิ่น ตัว แรง
มี บางคน ถึงกับ ออก ความ เห็น ว่า ตัวนี้
หรือ บุรุษ คนใดจะ มีรูปโฉม โนมพรรณ งด
งาม อัศจรรย์ ใด ถ้ามี กลิ่น ตัวแรง กลาย ที
หมด ความ งด งาม ท่าน จะปล่อยกันกลิ่นตัว
ดังนี้ ก็ ดี น้ำหอม จะโร ไม่ได้หมด ขอก
ราย ยาระงับ กลิ่น ตัว นี้ จำหน่าย อยู่ที่ ร้าน
ไรง รับ จำหน่าย ซื้อ ของ ทั่วทอง ก็ไรงรับจำ
หน่าย ที่ห้อง นี้ก็ ดีเหมือน กัน ท่านอย่าลืม ร้าน ของ พระ พุท
เจ้าเสีย จะรักษา มิให้ ท่าน มีกลิ่น ตัว และ
กลิ่น ที่ ออก จาก ร่างกาย ธรรม ดา ได้จัก
ท่าน ทาเพียง ๔ ครั้ง เท่านั้น จะหาย ราด ยา
นี้ ก็ไม่ต้องใช้ ยาแล้ว

ภาพที่ 2 ยาระงับกลิ่นตัวยี่ห้อย่องฮั่วหลงและงี่หลี พ.ศ.2462

ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 135 วันศุกร์ที่ 13 กันยายน 2462, น.3

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

กระจกบานใหญ่และเล็กมีพร้อม

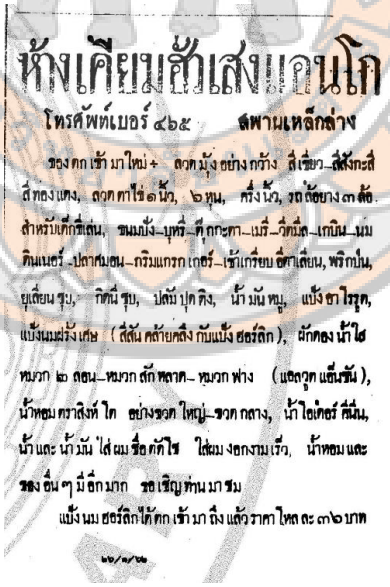
นาฬิกาแขวนอเมริกัน นาฬิกาตั้ง นาฬิกาข้อมือเงิน และทองร่ม แพร่ฮ่องกง ถุงเท้าจีน ถุงเท้าแพร ถุงเท้ายาง สำหรับหญิงและรายเล็ก หมวกมาจากฮ่องกง มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ผ้าเช็ดหน้า ถุงยักหอาเด็ก ร่ม กันแดดกันฝนหญิง ผ้าแบบเก๊ะ มีทั้งผืนใหญ่และเล็กผ้าผมมีสีต่างๆ เครื่องสำหรับแต่งตัวผู้หญิง เล็บยิดใย บังตรา ต่างๆ เข็มรัดเอว เข็มรัดหนังแท้ต่างๆ เข็มกลัดต่างๆ ถุกกระดุมข้อมือ กระดุม งาและหอยต่างๆ ร่างแหสำหรับใส่ส่ตางค์ หวีต่างๆ กล้องดูบยา แปรงต่างๆ และมีเอ็ดฝนแพรและยักหอาเดราแว่นตา มีผ้าปูโต๊ะ ต่างๆ มีเกือกหนัง เด็กและผู้ใหญ่ต่างๆ มีหีมเหล็ก ต่างๆทั้งใหญ่และเล็ก กรอบรูปต่างๆ รูปเรียนและรูปพิมพ์ กะโถนนิเกอร์และกะโถนเคลือบ บีนโถกระป๋อง และรามเคลือบ จานเคลือบถาดเคลือบ กาเคลือบคันน้ำ ถ้วยน้ำจานรอง กระมัดเคลือบมีทั้งใหญ่และเล็ก คะเยียงคันน้ำ หมอกยักหอาต่างๆมีทั้ง รถบินลินและไบตัด หมวก ฟางต่างๆ น้ำตบชื่งมาจากฮ่องกง ธูป หอม ต่างๆ เบ็งมัดหน้าต่างๆ ยาถูฟันต่างๆ น้ำอบ ฮรั่ง ต่างๆ น้ำมันใส่ผมต่างๆ สบู่คาบอลิก เชื่อนหมาก คะโถกคัดผมต่างๆ กระจกรายมือย่างดี ๆ สำหรับใส่ธะหาน ผ้าเช็ดหน้าต่างๆ • รองเคลือบ ซึ่งมาจากเมืองเชื่องใส้ ถ้วยน้ำจาน จักร์เย็บผ้ารอง บริษัท ซิงเกอร์ ก็มีขายที่นี่ พัดลมเครื่องไฟฟ้าและโคมไฟฟ้าต่างๆ ถนโก แก้วและถ้วย แก้วต่างๆ หมวกต่องถอนอย่างดีขาวและหลือง และของอื่นๆอีก หลายอย่างเหลือที่จะพรรณามาในแผนกระษนี้ เพราะฉนั้นขอเชิญท่าน ไปชมดูเองเถิด

ห้างหยงฮั่วเชี้ยง

ถนนอำเพิ่งปากตรอกคำอเจ้าเก่า

ภาพที่ 3 โฆษณาสินค้าที่วางจำหน่ายของห้างหยงฮั่วเชี้ยง เช่น น้ำอบจากฮ่องกง สบู่หอม แป้งผัดหน้า ยาถูฟัน น้ำอบฝรั่ง น้ำมันใส่ผม สบู่คาบอลิค พ.ศ.2462

ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 145 วันเสาร์ที่ 27 กันยายน 2462, น.6

ห้างเคียมฮั่วเสงแอนโก

โทรศัพท์เบอร์ ๔๖๕ ตลาดเหล็กล่าง

ของ ตก เข้า มา ใหม่ + ดอก หมุ้ง อย่าง กว้าง สี เขียว สีสังกะสี สี ทอง แดง, ดอก ตา ไข่ ๑ นิ้ว, ๒ หุน, ครึ่ง นิ้ว, รถ ถ้อยาง ๓ ล้อ สำหรับเด็กขี่เล่น, ขนมปัง–บุหรี่–ตุ๊กตา–เบรี่–วิตนิส–เกนิน–นม ดินเนอร์–ปลาสมอน–กริมแกรก เกอร์–เช้าเกรี่ยบ อีกาเลียน, พริกป่น, ยุเลี่ยน ซุบ, กิตนี ซุบ, ปลัม บุก ดิง, น้ำ มัน หมู, แป้ง ซา ไรรุต, แป้งผมสำรับเสษ (สีสัน คล้ายคลึง กับแป้ง ฮอร์ลิก), ผักกอง น้ำใส หมวก ๒ ถอน–หมวก สักหลาด– หมวก ฟาง (แอลวูด แย็นซัน), น้ำหอม ตราสิงห์ ไก อย่างขวด ใหญ่–ขวด กลาง, น้ำไอเกอร์ ลีนิน, น้ำ และ น้ำมัน ใส่ ผม ชื่อ ดัด ไข ใส่ผม งอกงามเร็ว, น้ำหอม และ ของ อื่น ๆ มี อีก มาก ขอเชิญ ท่าน มา ชม

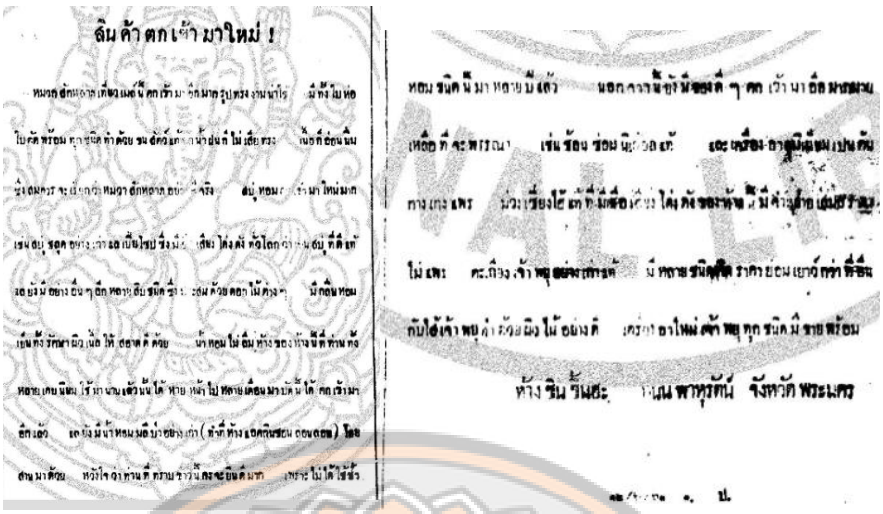
แป้ง นม ฮอร์ลิก ได้ ตก เข้า มา ถึง แล้ว ราคา ไหล ละ ๓๖ บาท

๒๖/๑/๖๖

ภาพที่ 4 ภาพโฆษณาจำหน่ายสินค้าของห้างเคียมฮั่วเสงแอนโก เช่น น้ำหอมตราสิงโต น้ำมันใส่ผมตัดโชช่วยให้ผมงอกงามเร็ว พ.ศ. 2463

ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 67 วันศุกร์ ที่ 25 มิถุนายน 2463, น.8

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

สินค้าตกเข้ามาใหม่!

ห้างซินซิน ฮะ

ภาพที่ 5 โฆษณาจำหน่ายสินค้าของห้างซินซิ้นฮะที่จำหน่ายสินค้าต่างๆ เช่น น้ำหอมบลีบ่าจากลอนดอน น้ำหอมไม่ลืมห้าง สบู่ขลุดมีส่วนผสมของดอกไม้ช่วยให้ผิวมีกลิ่นหอม สบู่หอม พ.ศ.2463

ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 29 วันจันทร์ที่ 28 มิถุนายน 2463, น.8

กล่องเล็ก สำหรับ สุภาพบุรุษใช้ ราคา กล่องละ ๑ บาท

กล่องใหญ่ สำหรับ สุภาพสตรี ที่เขาไว้ผมยาวใช้ ราคา กล่องละ ๑ บาท ๒๕ สตางค์

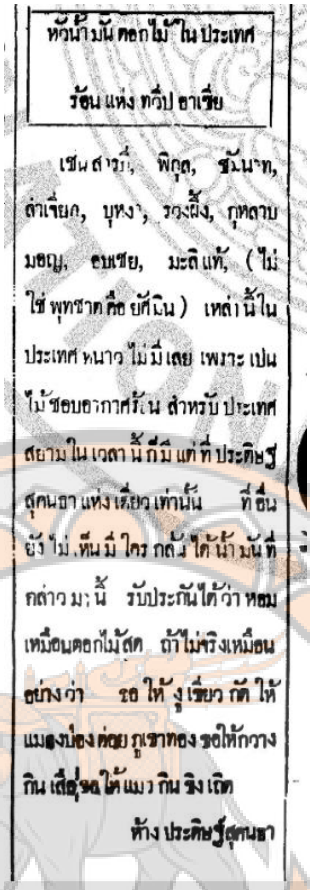
ยาย้อมผมดำอย่างวิเศษของห้างตีอีโต

เป็นยาบำรุงและรักษาเส้นผมของท่านให้ดำเป็นเงาอยู่เสมอ

ภาพที่ 6 โฆษณายาย้อมผมให้มีสีดำของห้างตีอีโต ช่วยบำรุงเส้นผมให้มีสีดำ เงางาม พ.ศ.2464

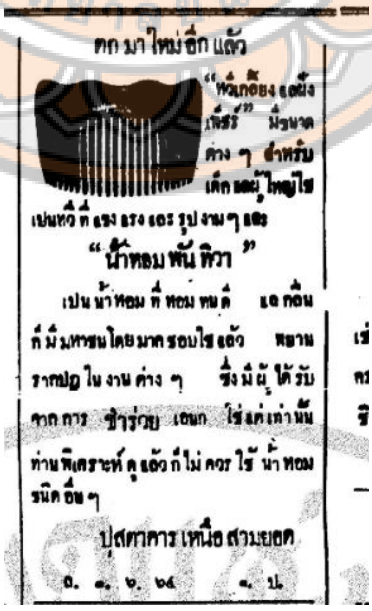
ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 180 วันพฤหัสบดีที่ 27 ตุลาคม 2464, น.5

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 7 โฆษณาหัวน้ำมันดอกไม้ทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของห้างประดิษฐ์สุคนธา พ.ศ.2464

ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 184 วันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2464, น.6

ภาพที่ 8 โฆษณาน้ำหอมพันทิวา พ.ศ.2464

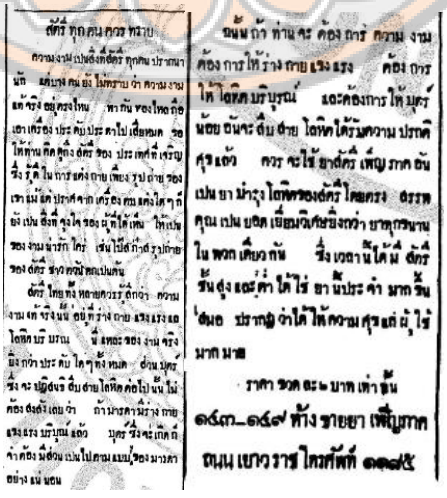
ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 184 วันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2464, น.6

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 9 โฆษณายาที่ช่วยให้ผมดำ คิ้วดก หนวดเข้ม พ.ศ.2465

ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 10 วันศุกร์ 13 เมษายน 2465, น.5

*ภาพที่ **10** ภาพโฆษณายาน้ำของสตรีเพ็ญภาค*

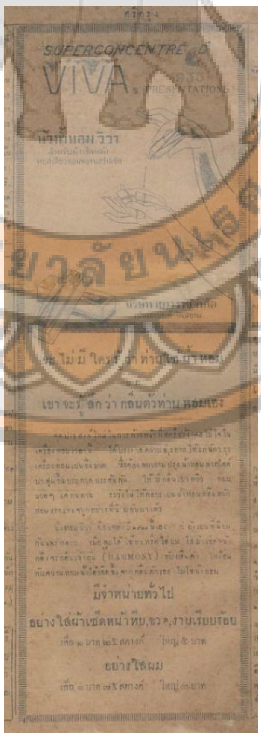
ที่มา: หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์ ฉบับที่ 109 วันพุฒ ที่ 30 สิงหาคม 2465, น.3

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 11 โฆษณาครีมสตาโคมทำให้ทรงผมเรียบ พ.ศ.2471

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ปีที่ 9 ฉบับที่ 728 วันเสาร์ที่ 25 สิงหาคม 2471, น.9

ภาพที่ 12 ภาพโฆษณาน้ำหอมวิวา พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2103 วันพุธที่ 1 มิถุนายน 2475, น.2

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 13 ภาพโฆษณายาสีฟันสโนไวท์ พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2087 วันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2475, น.9

ภาพที่ 14 ภาพโฆษณาครีมเซียมมัวส์ พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2087 วันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2475, น.18

ภาพที่ 15 ภาพโฆษณาน้ำหอมแยสมิน พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2087 วันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2475, น.20

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 16 ภาพโฆษณาน้ำมันบำรุงผมน้ำแดง 444 พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2111 วันศุกร์ที่ 10 มีนาคม 2475, น.15

ภาพที่ 17 ภาพโฆษณาน้ำปรุงบำรุงผิว พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 1823 วันอาทิตย์ที่ 10 เมษายน 2475, น.4

ภาพที่ 18 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผมญาโวลเร็ว พ.ศ.2475

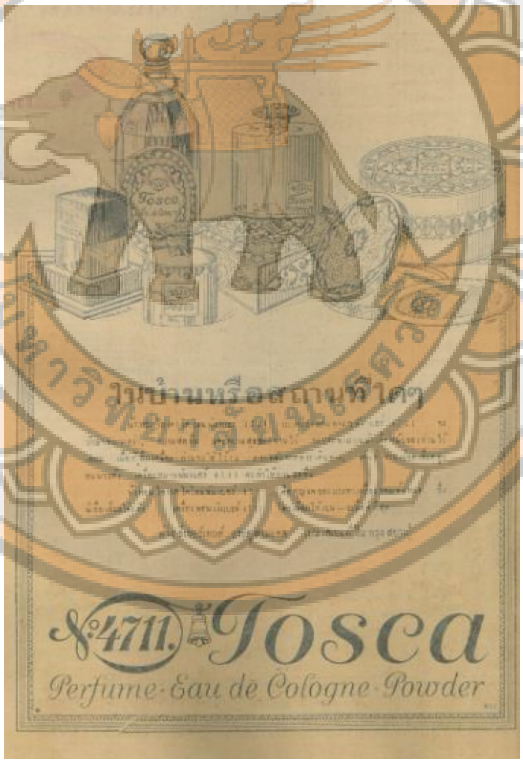
ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 1823 วันอาทิตย์ที่ 10 เมษายน 2475, น.17

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 19 ภาพโฆษณาน้ำมันบำรุงผม Brylcream พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2088 วันอาทิตย์ที่ 11 กุมภาพันธ์ 2475, น.33

ภาพที่ 20 ภาพโฆษณาน้ำหอมโอเดอโคโลนนัมเบอร์ 4711 พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2061 วันพุธที่ 11 มกราคม 2475, น.5

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 21 ภาพโฆษณายาลีฟันโอดอล พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 1825 วันอาทิตย์ที่ 13 เมษายน 2475, น.3

ภาพที่ 22 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ยาฟอกเลือดรักษาสิวเฮมาโตซาน

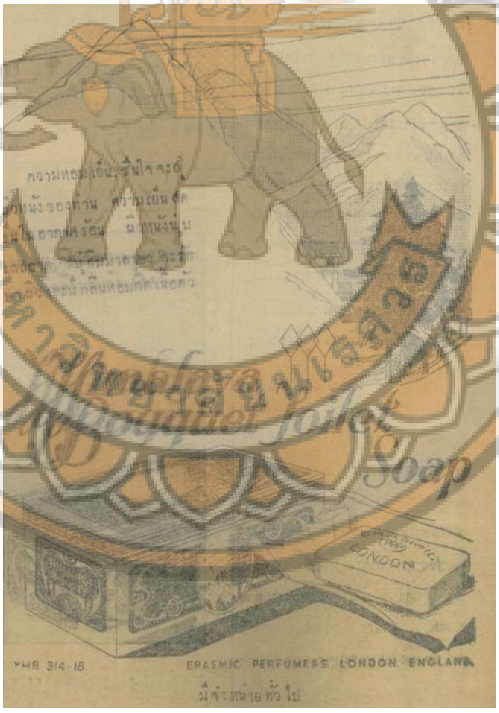
ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2113 วันเสาร์ที่ 11 มีนาคม 2475, น.10

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 23 ภาพโฆษณายาสีฟัน PEPCEO พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2114 วันอังคารที่ 14 มีนาคม 2475, น.6

ภาพที่ 24 ภาพโฆษณาสบู่ฮิมมาลายา พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2826 วันพฤหัศบดีที่ 14 เมษายน 2475, น.2

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 25 ภาพโฆษณายาสีฟันปีบีโก พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 3104 วันพฤหัศบดีที่ 2 มีนาคม 2475, น.18

ภาพที่ 26 ภาพโฆษณายาสีฟันคอลเกต พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2073 วันพุธที่ 25 มกราคม 2475, น.7

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 27 ภาพโฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟช่วยให้ผิวเปล่งปลั่ง พ.ศ.2475

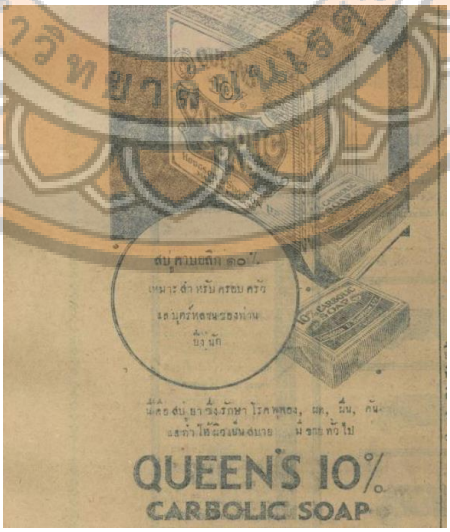
ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 2076 วันเสาร์ที่ 28 มกราคม 2475, น.13

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 28 ภาพโฆษณาน้ำหอมชาเต็ลล่า พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 1837 วันพุธที่ 27 เมษายน 2475, น.7

ภาพที่ 29 ภาพโฆษณาสบู่คาบอลิก 10% พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 13 ฉบับที่ 1837 วันพุธที่ 27 เมษายน 2475, น.14

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 30 ภาพโฆษณาสบู่ลัคซ์ช่วยให้ผิวพรรณผุดผ่อง พ.ศ.2475

ที่มา: หนังสือพิมพ์ศรีกรุงปีที่ 12 ฉบับที่ 1819 วันพุธที่ 6 เมษายน 2475, น.13

ภาพที่ 31 ภาพโฆษณาสบู่อาฟริโดล พ.ศ.2476

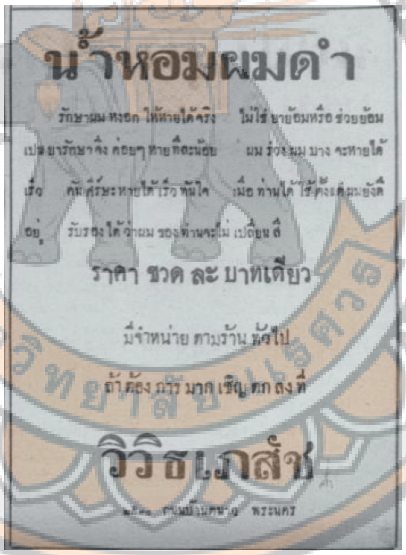
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 387 วันเสาร์ที่ 6 มกราคม 2476, น.11

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 32 ภาพโฆษณาสบู่คาบอกลิคกู๊ดวิน พ.ศ.2476

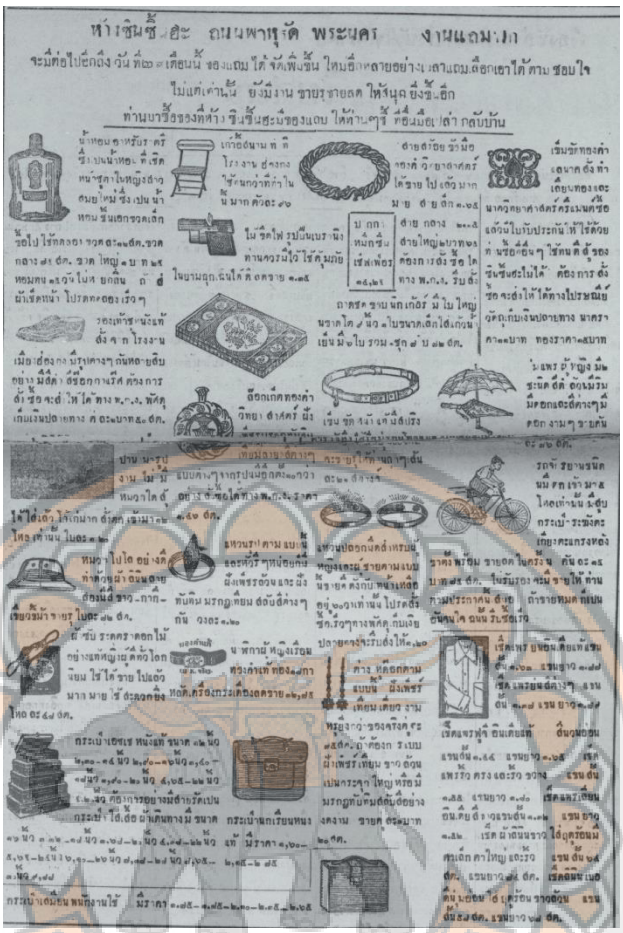
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 387 วันเสาร์ที่ 6 มกราคม 2476, น.25

ภาพที่ 33 ภาพโฆษณาน้ำหอมผมดำรักษาให้ผมไม่หงอก พ.ศ.2476

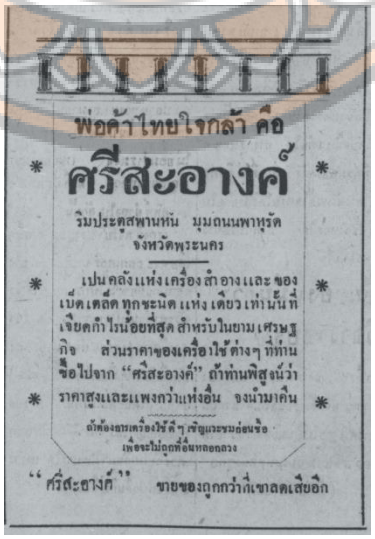
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 425 วันอาทิตย์ที่ 4 มีนาคม 2476, น.21

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 34 ภาพโฆษณาสินค้าที่วางจำหน่ายในห้างชินซิ้นฮะ พบว่ามีน้ำหอมอาหรับราตรีวางจำหนาย พ.ศ.2476

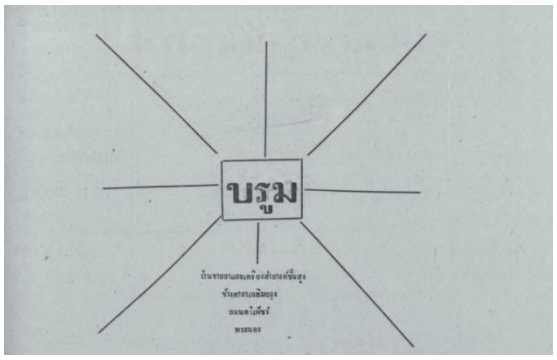
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 428 วันพฤหัสบดีที่ 8 มีนาคม 2476, น.21

ภาพที่ 35 ภาพโฆษณาพ่อค้าไทยเปิดร้านขายเครื่องสำอางชื่อว่า ศรีสะอางค์ พ.ศ.2476

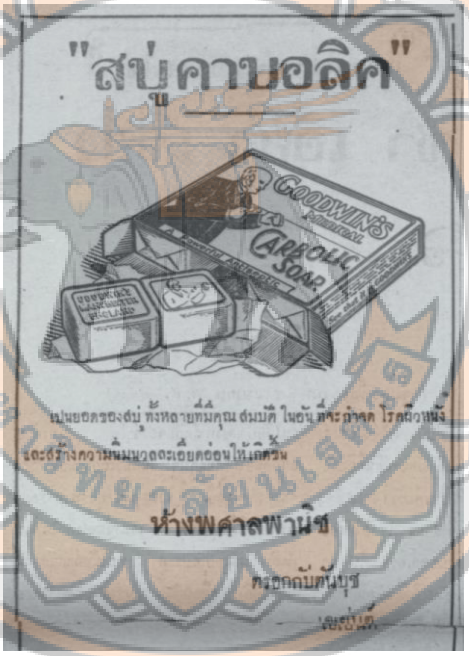
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 280 วันพุธที่ 13 กันยายน 2476, น.2

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 36 ภาพโฆษณาร้านขายเครื่องลำอางชื่อว่าบรูม พ.ศ.2476

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเมพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 297 วันอังคารที่ 3 ตุลาคม 2476, น.27

ภาพที่ 37 ภาพโฆษณาสบู่คาบอลิค พ.ศ.2476

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 226 วันพุธที่ 12 กรกฎาคม 2476, น.10

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 38 ภาพโฆษณาร้านทำผมบิวตี้-ซาลูนที่พบว่ามียาปลูกผมทำให้ผมดกดำและเงางาม พ.ศ.2476

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 226 วันพุธที่ 12 กรกฎาคม 2476, น.18

ภาพที่ 39 ภาพโฆษณาสบู่กู๊ดวินช่วยให้ผิวผ่องใส กำจัดเชื้อโรค พ.ศ.2476

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 229 วันเสาร์ที่ 15 กรกฎาคม 2476, น.18

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 40 ภาพโฆษณาตลาดเสื้อผ้าของห้างบูระพาพาณิชยจากประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ พ.ศ.2476

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 298 วันพุธที่ 4 ตุลาคม 2476, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 41 ภาพโฆษณาร้านเครื่องสำอางพึ่งพระเกียรติ เอเย่นต์ที่วางจำหน่ายสินค้าต่างๆ เช่น เคอร์แล็ชดัดขนตางอน ครีมแอนน์อัลมันต์บำรุงผิวให้นิ่มนวล รูททาแก้มของปรินเซ็สส์แพ็ทมีสี Squaw, Vivit, Medium, English Tint และเมเบลลีนบำรุงขนตาและคิ้วให้ขนสีดำ รวมถึงลิพสติคสี Vivit, English Tint และNatural ตลอดจนผลิตภัณฑ์รักษาสิวเฮนเลย์พิมเพิลรีมูเวอร์ และผลิตภัณฑ์ระงับกลิ่นกายควีนแอนน์น็อน-เปอร์สไปร์ พ.ศ.2476

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 298 วันพุธที่ 4 ตุลาคม 2476, น.10

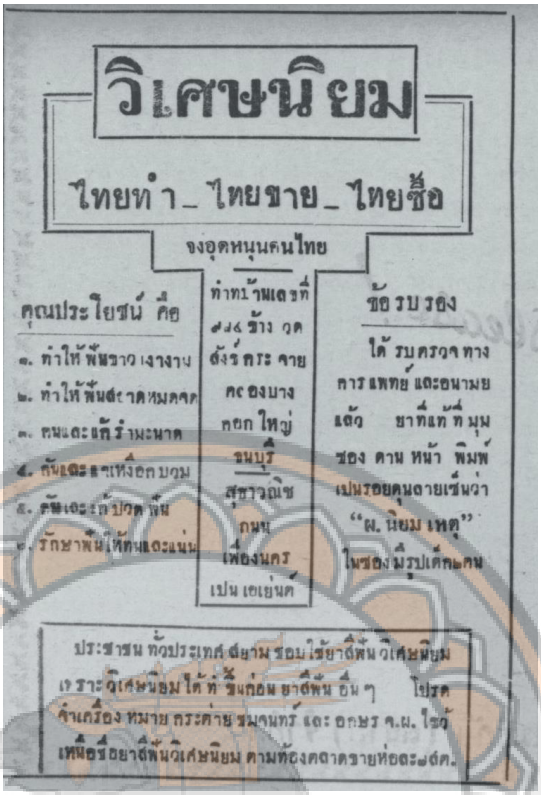
2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 42 ภาพโฆษณาครีมบำรุงผมโบแดงช่วยให้ผมดำเงางามและป้องกันผมร่วง พ.ศ.2476

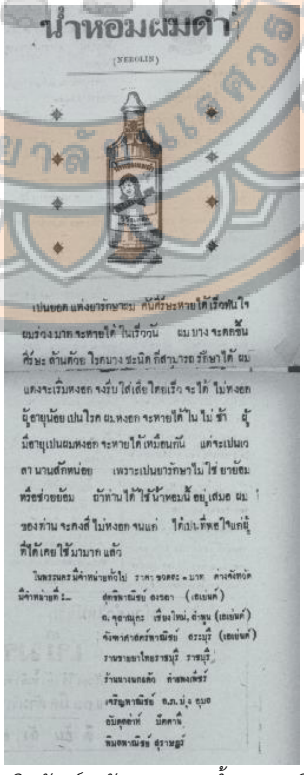
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 298 วันพุธที่ 4 ตุลาคม 2476, น.10

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 43 ภาพโฆษณายาสีฟันวิเศษนิยมช่วยให้ฟันขาว แก้รำมะนาด เหงือกบวมและรักษาฟัน พ.ศ.2477

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 582 วันอังคารที่ 24 กรกฎาคม 2477, น.8

ภาพที่ 44 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ยารักษาผมของน้ำหอมผมสีดำ พ.ศ.2477

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 582 วันอังคารที่ 24 กรกฎาคม 2477, น.8

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 45 ภาพโฆษณาน้ำหอมนาริรัก พ.ศ.2477

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3040 วันศุกร์ที่ 4 มกราคม 2477, น.6

ภาพที่ 46 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางวางจำหน่ายในร้านวิมานเครื่องสำอาง พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 4 ฉบับที่ 928 วันที่ 13 มกราคม 2478, น.12.

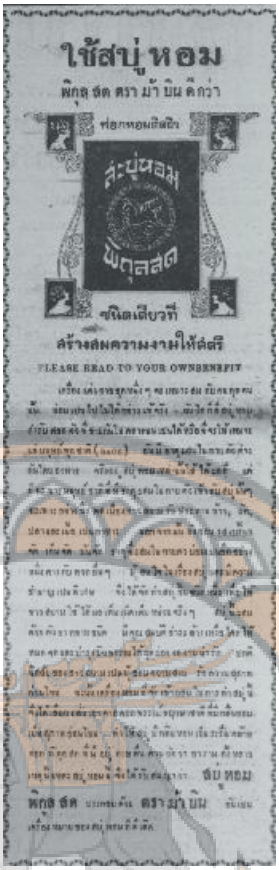
27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 47 ภาพโฆษณานางสาวกันยา เทียนสว่างใช้สะโนว์แฮร์ทูนิคบำรุงเส้นผมช่วยให้ผมดำเงางาม พ.ศ.2477

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3040 วันศุกร์ที่ 4 มกราคม 2477, น.2

ภาพที่ 48 ภาพโฆษณาสบู่หอมพิกุลสดตราม้าบิน พ.ศ.2477

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3051 วันอังคารที่ 15 มกราคม 2477, น.2

ภาพที่ 49 ภาพโฆษณาสบู่ลัคซ์ พ.ศ.2477

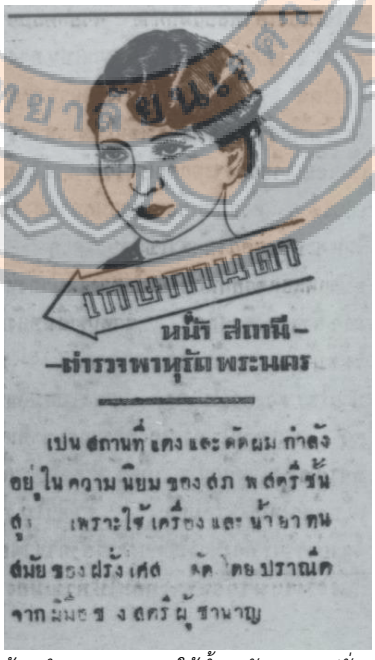
ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3055 วันเสาร์ที่ 19 มกราคม 2477, น.2

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 50 ภาพโฆษณายาสีฟันโอดอนเทีย พ.ศ.2477

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2947 วันอังคารที่ 2 ตุลาคม 2477, น.14

ภาพที่ 51 ภาพโฆษณาร้านทำผมเกษกานดาใช้น้ำยาดัดผมจากฝรั่งเศส พ.ศ.2477

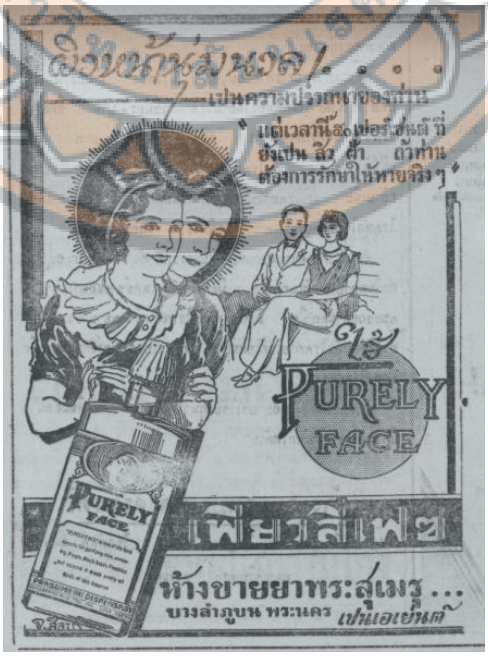
ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2927 วันพุธที่ 12 กันยายน 2477, น.6

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 52 ภาพโฆษณายาสตรีเพ็ญภาคช่วยให้ผิวพรรณดีและสิวหาย

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2927 วันพุธที่ 12 กันยายน 2477, น.12

ภาพที่ 53 ภาพโฆษณาเพียงลีเฟซ ช่วยรักษาสิวฝ้า พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478, น.22

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 54 ภาพโฆษณา แป้งหอม 1.77 ช่วยลดหน้าตึงและแตก พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478, น.22

ภาพที่ 55 ภาพโฆษณาร้านเครื่องสำอางวิมานแห่งเครื่องสำอางที่พบว่ามีโอมาเคยัมกินฟูดรักษาสิว ฝ้า กระ ใบหน้านิ่มนวลเปล่งปลั่ง ตลอดจนผลิตภัณฑ์รักษาเส้นผม บำรุงเส้นผมและชิพดับกลิ่นรักแร้ รวมถึงพอนด์โคลคลีมและแวชนิชชิ่งครีมสำหรับพอกหน้าและทาหน้า รวมถึงผลิตภัณฑ์ขัดเล็บ ทาเล็บ และผลิตภัณฑ์ทาปากอย่าง เจอร์คิฟลิฟสติค เมวิสลิฟสติค และผลิตภัณฑ์ตกแต่งดวงตา เช่น ไฮเซโดทาขอบตาให้มีสีดำ และไอแลชโทนิคครีมทาขนตาให้เงาดำ รวมถึงมาสคาร่าปลูกขนตา และไอเบราเฟนซิลวาดคิ้วให้สวย พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478, น.24

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 56 ภาพโฆษณาสบู่หอมกดวน โมโนแกรม พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478, น.25

ภาพที่ 57 ภาพโฆษณาโลชั่นไซเรนช่วยให้ผมดำและไม่หงอก (ซ้าย) และโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงปากไมเซลช่วยให้ฝีปากเรียบเนียนและทำให้ปากมีสีชมพูอ่อน (ขวา) พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478, น.28

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 58 ภาพโฆษณายาสีฟันคอลเกตช่วยล้างกรดบุหรี่ที่ฟันและทำให้ฟันขาว ลมหายใจหอม พ.ศ.2478

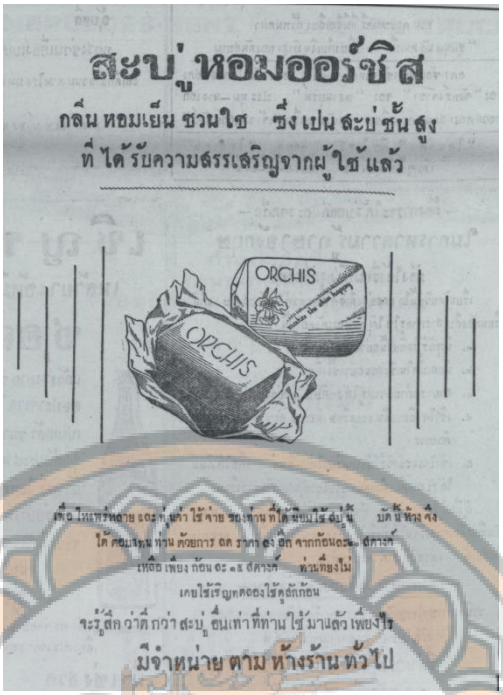
ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478, น.35

ภาพที่ 59 ภาพโฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ ช่วยให้ใบหน้าเปล่งปลั่งและผิวนุ่ม พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 994 วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2478, น.20

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 60 ภาพโฆษณาสบู่หอมออร์ชิส พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 994 วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2478, น.31

ภาพที่ 70 ภาพโฆษณารีวิวแป้งหอม 1.77 โดยคุณทองอิน อรุณสิทธิ์ อันเป็นแป้งช่วยลดสิว ฝ้า และทำให้หน้าขาวผ่อง พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 994 วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2478, น.34

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 71 ภาพโฆษณาวีนัสแฮรร์รินแก้ผมร่วงและรังแค พ.ศ.2478

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 994 วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2478, น.35

ภาพที่ 72 โฆษณายาย้อมผมตตราภา พ.ศ.2479

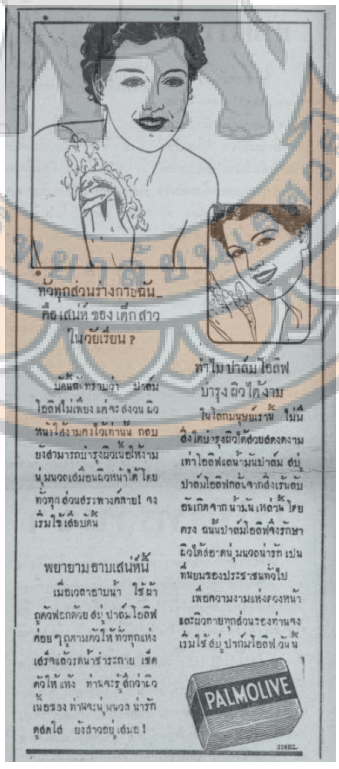
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 5 ฉบับ 1198 วันพฤหัสบดีที่ 15 ตุลาคม 2479, น.12

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 73 โฆษณาสบู่หอมตราวัว ช่วยผิวหนังอ่อนนวล พ.ศ.2479

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 5 ฉบับ 1198 วันพฤหัสบดีที่ 15 ตุลาคม 2479, น.12

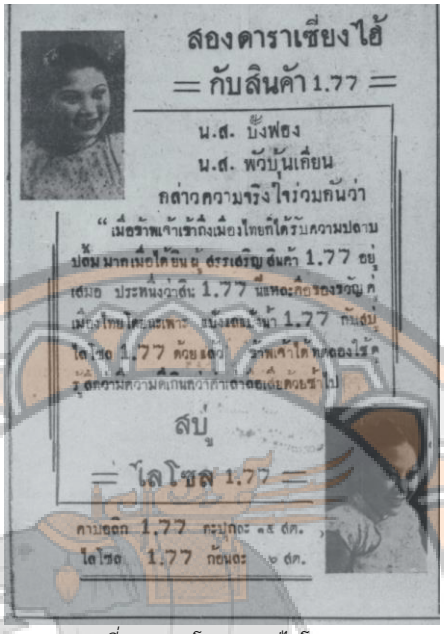
ภาพที่ 74 โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ พ.ศ.2479

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ ปีที่ 5 ฉบับ 1198 วันพฤหัสบดีที่ 15 ตุลาคม 2479, น.28

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

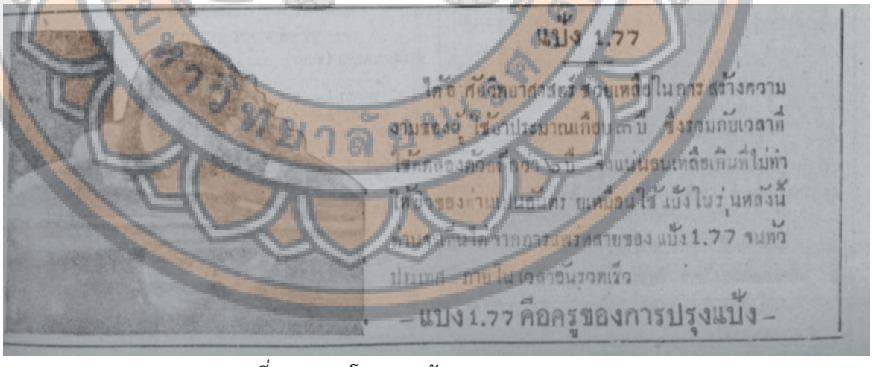
ภาคผนวก ข

ภาพโฆษณาทศวรรษ 2480

ภาพที่ 75 ภาพโฆษณาสบู่โลโซล 1.77

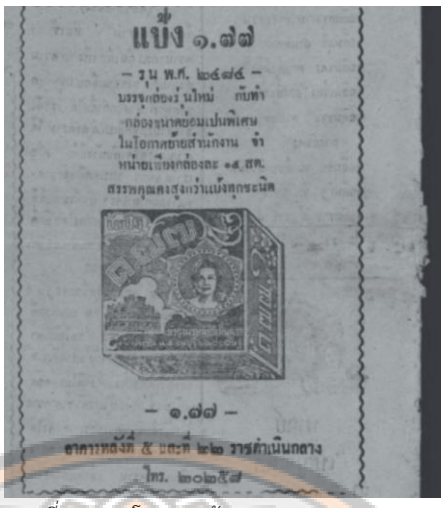
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัศบดีที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1390, น.2

ภาพที่ 76 ภาพโฆษณาแป้ง 1.77 พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1438, น.27

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 77 ภาพโฆษณาแป้ง 1.77 พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันเสาร์ที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2643 ปีที่ 10, น.14

เครื่องสำอางสำหรับช่องปาก: ยาสีฟัน

ภาพที่ 78 ภาพโฆษณายาสีฟันคอลเกต พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1372, น.19

ภาพที่ 79 ภาพโฆษณายาสีฟันโปลามิน พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1372 หน้า 22

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 80 ภาพโฆษณายาสีฟันเชอร์รี่ พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันเสาร์ที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2497 ปีที่ 9, ไม่กรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 81 ภาพโฆษณายาสีฟันแอตินิค พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 11 มิถุนายน พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1397, น. 31

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 82 ภาพโฆษณายาสีฟันลิสเตอลีน พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1438, น.10

ภาพที่ 83 ภาพโฆษณายาสีฟันลิสเตอรีน พ.ศ.2483

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันเสาร์ที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2234, น.2

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

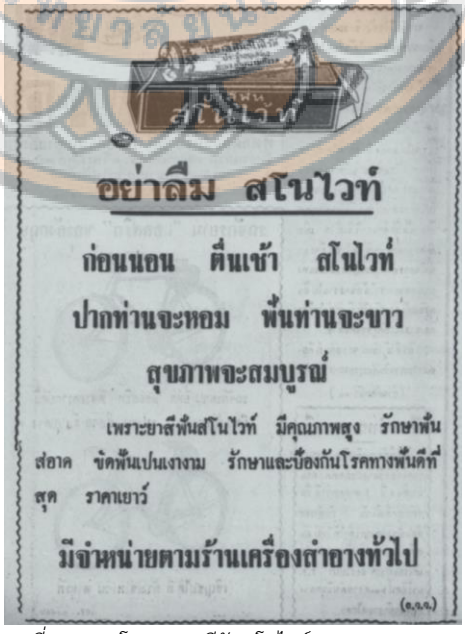
ภาพที่ 84 ภาพโฆษณายาสีฟันเชอร์รี่ พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอังคารที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2499 ปีที่ 9, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 85 ภาพโฆษณายาสีฟันลิสเตอรีน พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2501 ปีที่ 9, น.2

ภาพที่ 86 ภาพโฆษณายาสีฟันสโนไวท์ พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 19 ตุลาคม พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2644 ปีที่ 10, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 87 ภาพโฆษณาร้านทำฟันโซดาพาณิชที่มีบริการนวดหน้าและแต่งผิว

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2490 ฉบับที่ 3108 ปีที่ 13, น.6

ภาพที่ 88 ภาพโฆษณายาสีฟันเดนซ่า พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์หลักเมือง วันอังคารที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2484 ฉบับที่ 1730 ปีที่ 18, น.3

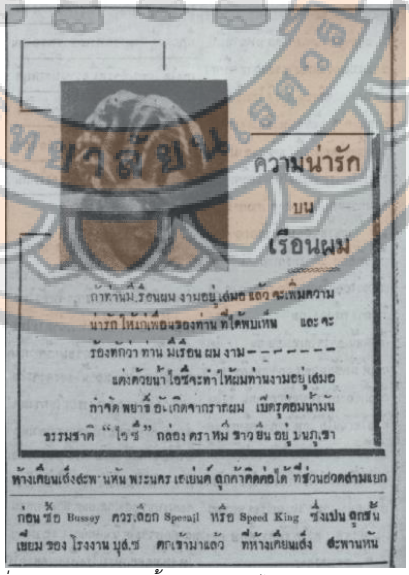
NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

เครื่องสำอางสำหรับเส้นผม: หมวดบำรุงผม เซตผม และทำความสะอาดเส้นผม

ภาพที่ 89 ภาพโฆษณาแชมภูโอสถาคาร พ.ศ.2480

ที่มา:หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1372, น.21

ภาพที่ 90 ภาพโฆษณาน้ำยาบำรุงผมไอซี พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1374, น.30

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 91 ภาพโฆษณาน้ำมันเซตผมฟลาเวีย พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1372, น.19

ภาพที่ 92 ภาพโฆษณาน้ำยาบำรุงผมไอซี พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 11 มิถุนายน พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1397, น.14

ภาพที่ 93 ภาพโฆษณาครีมบำรุงเส้นผมมลิสด พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1374, น. 31

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 94 ภาพโฆษณาน้ำมันใส่ผมเชอฟิกซ์ พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1438, น.29

ภาพที่ 95 ภาพโฆษณายาย้อมผมตราก้า พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1438, น.33

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 96 ภาพโฆษณาครีมแต่งผม Mycream พ.ศ.2480

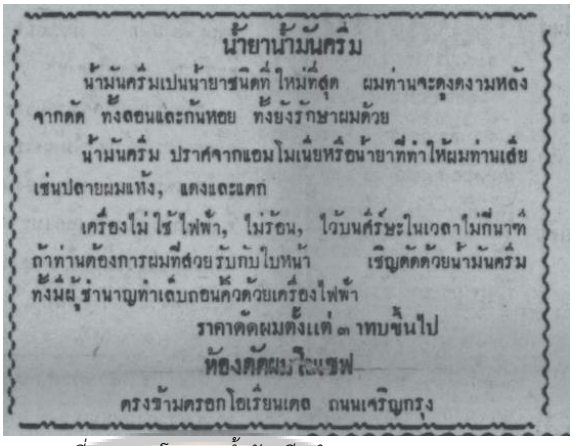
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอังคารที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1439, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 97 ภาพโฆษณาน้ำยาแต่งผมไอซีแฮร์ทูนิค พ.ศ.2480

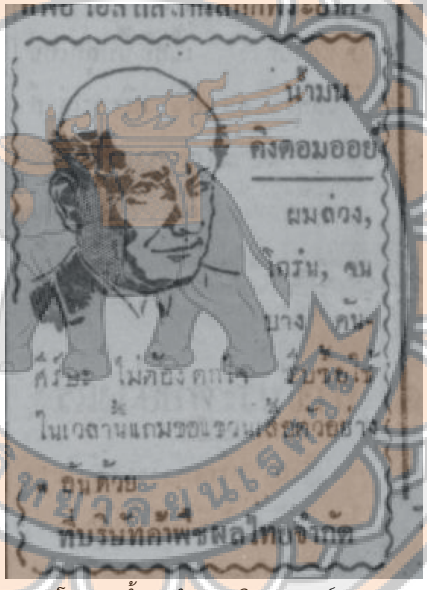
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1444, น.32

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 98 ภาพโฆษณาน้ำมันครีมบำรุงผม พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันเสาร์ที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2497 ปีที่ 9, น.10

ภาพที่ 99 ภาพโฆษณาน้ำมนบำรุงผมคิงคอมออย์ พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันเสาร์ที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2497 ปีที่ 9, น.13

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 100 ภาพโฆษณาครีมแต่งผมไบรลครีม พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอังคารที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2499 ปีที่ 9, น.2

ภาพที่ 101 โฆษณาครีมย้อมผมเพิลแฮร์ไดย์ พ.ศ.2483

หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัสบดีที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2232, น.30

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 102 ภาพโฆษณายารักษาผมหงอกดาร์กา พ.ศ.2483

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัศบดีที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2232, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 103 ภาพโฆษณายารักษาเส้นผม ดี.ดี.เคอลเซท พ.ศ.2.483

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัศบดีที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2232, น.14

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 104 ภาพโฆษณาครีมบำรุงผมไบรล์ครีม พ.ศ.2483

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2235, น.2

ภาพที่ 105 ภาพโฆษณาครีมบำรุงผมครีมหอมมะลิป่า (ซ้าย) และโฆษณายาย้อมผมตรามี (ขวา)

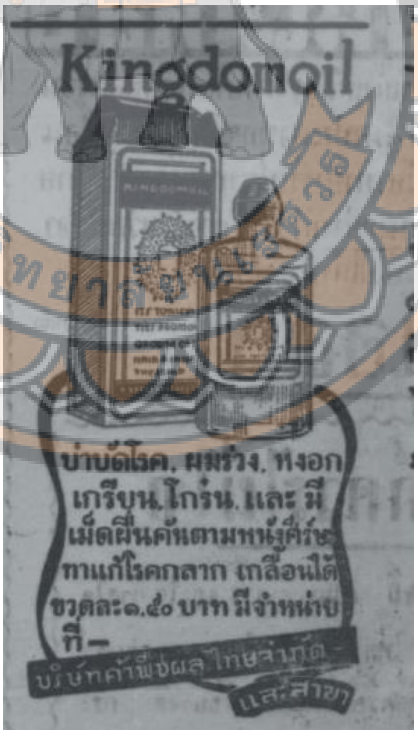
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพุธที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2237, น.12

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 106 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผมวาสลินแฮร์ทอนิค พ.ศ.2484

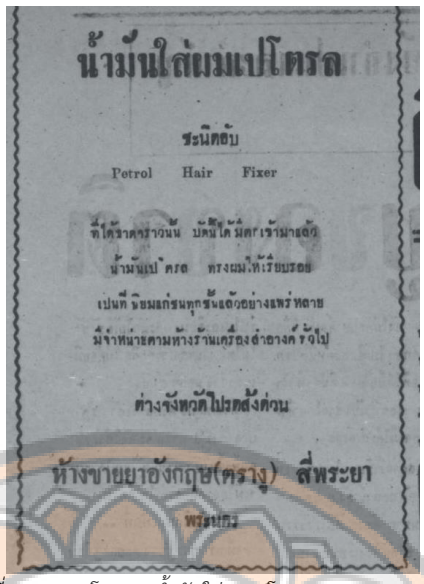
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 19 ตุลาคม พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2644 ปีที่ 10, น.2

ภาพที่ 107 ภาพโฆษณายาบำรุงผม Kingdomoi พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอังคารที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2645 ปีที่ 10, น.9

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 108 ภาพโฆษณาน้ำมันใส่ผมเปโตรล พ.ศ.2484

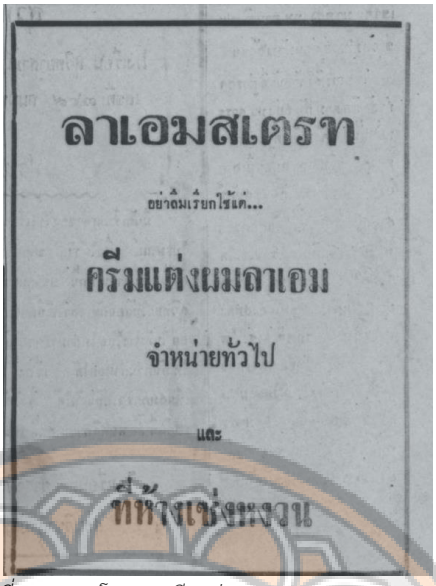
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอังคารที่ 30 ตุลาคม พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2652 ปีที่ 10, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 109 ภาพโฆษณาครีมแต่งผมมอเล่ย์ พ.ศ.2490

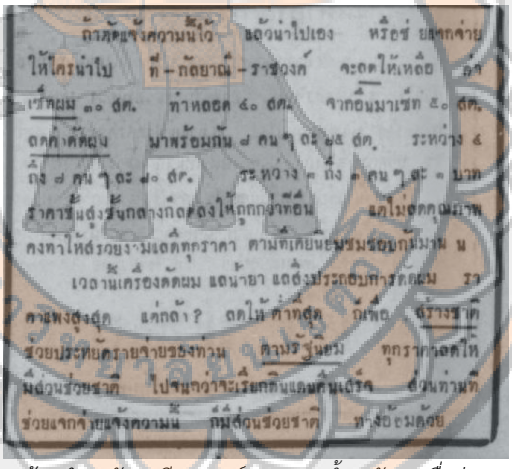
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2490 ฉบับที่ 3108 ปีที่ 13, น.5

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 110 ภาพโฆษณาครีมแต่งผมลาเอม พ.ศ.2483

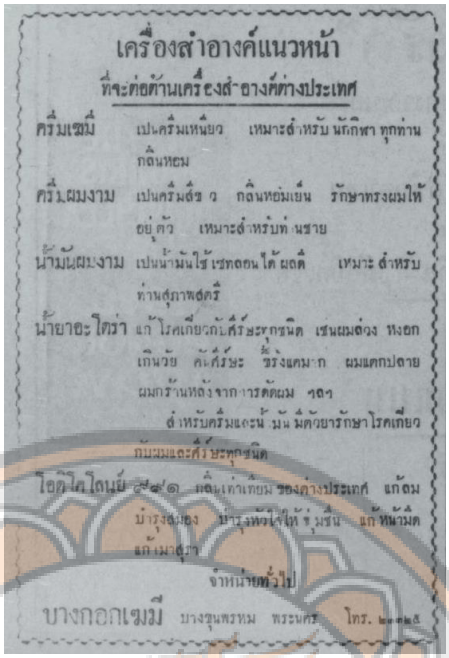
ที่มา: หนังสือพิมพ์หลักเมือง วันพุธที่ 2 ตุลาคม พ.ศ.2483 ฉบับที่ 1697 ปีที่ 16, น.7

ภาพที่ 111 ภาพโฆษณาร้านทำผมกัลยาณี-ราชวงศ์ลดราคาน้ำยาดัดผมเพื่อช่วยชาติ พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันเสาร์ที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2508 ปีที่ 9, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 112 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ของบางกอกเซมี พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอังคารที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2499 ปีที่ 9, ไม่ปรากฏเลขหน้า

เครื่องสำอางเพิ่มกลิ่นหอมแก่ร่างกาย: น้ำหอม

ภาพที่ 113 ภาพโฆษณาน้ำหอมเดียเมล่า พ.ศ.2480

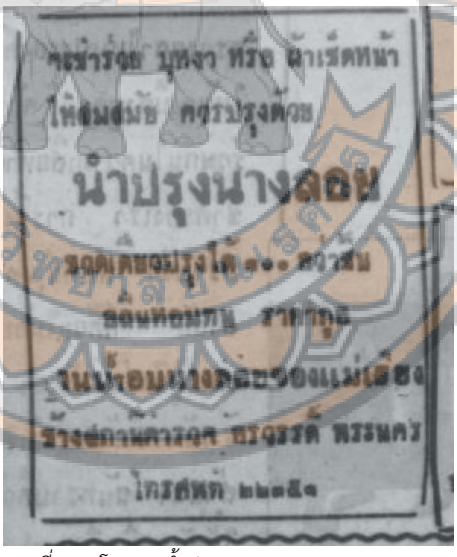
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1374, น. 6

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 114 ภาพโฆษณาน้ำหอมพิรามิด พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1374, น.24

ภาพที่ 115 โฆษณาน้ำปรุงนางลอย พ.ศ.2483

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัศบดีที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2232, น.30

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 116 ภาพโฆษณาน้ำหอมรัฐนิยมของกรมสรรพสามิตต์ พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 26 เมษายน พ.ศ.2485 ฉบับที่ 2795 ปีที่ 10, น.3

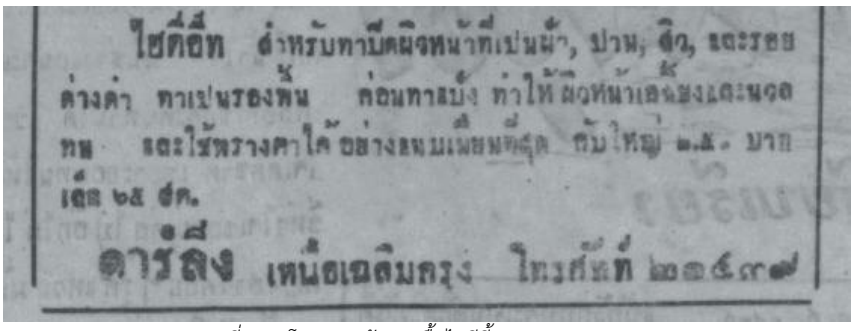
เครื่องสำอางสำหรับผิวหน้าและกาย: บำรุงผิวและตกแต่งผิว

ภาพที่ 117 ภาพโฆษณาครีมทาผิวหน้าและกาย รวมถึงยาหยอดตา พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1372, น.26

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

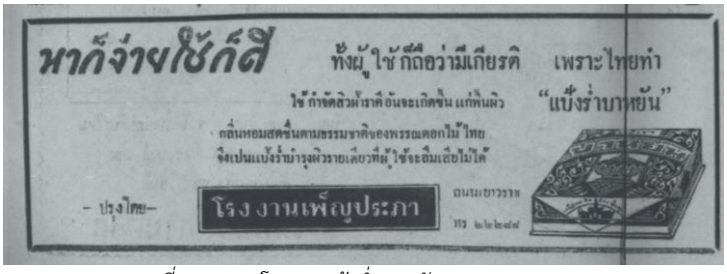
ภาพที่ 118 โฆษณาแป้งรองพื้นไฮดีอีท้ พ.ศ.2483

หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัศบดีที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2232, น.30

ภาพที่ 119 ภาพโฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัศบดีที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1390, น.12

ภาพที่ 120 ภาพโฆษณาแป้งร่ำบาหยัน พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพุธที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2516 ปีที่ 9, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 121 ภาพโฆษณาเครื่องประทินผิวบาหยัน พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์หลักเมือง วันศุกร์ที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2484 ฉบับที่ 1728 ปีที่ 18, น.2

ภาพที่ 122 ภาพโฆษณาสบู่หอมตราวัว พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1438, น.24

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 123 ภาพโฆษณาแป้งทาตัวเวซินอล พ.ศ.2480

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอังคารที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1439, น.18

ภาพที่ 124 ภาพโฆษณาผุ่นหอมวีนัส พ.ศ.2483

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2235, น.5

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 125 ภาพโฆษณาแป้งนวลดวงเดือน พ.ศ.2483

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันอาทิตย์ที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2235, น.15

ภาพที่ 126 ภาพโฆษณาสบู่ควินส์ ๑๐ % พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันเสาร์ที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2497 ปีที่ 9, น.1

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 127 ภาพโฆษณาฝุ่นหอมวีนัส พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันเสาร์ที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2497 ปีที่ 9, น.11

ภาพที่ 128 ภาพโฆษณาสบู่ลักส์ พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพุธที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2500 ปีที่ 9, น.6

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 129 ภาพโฆษณาสบู่ไลฟ์บอย พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัศบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2501 ปีที่ 9, น.6

ภาพที่ 130 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์แป้งและครีมของบาหยัน พ.ศ.2490

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 29 สิงหาคม พ.ศ.2490 ฉบับที่ 3108 ปีที่ 13, น.6

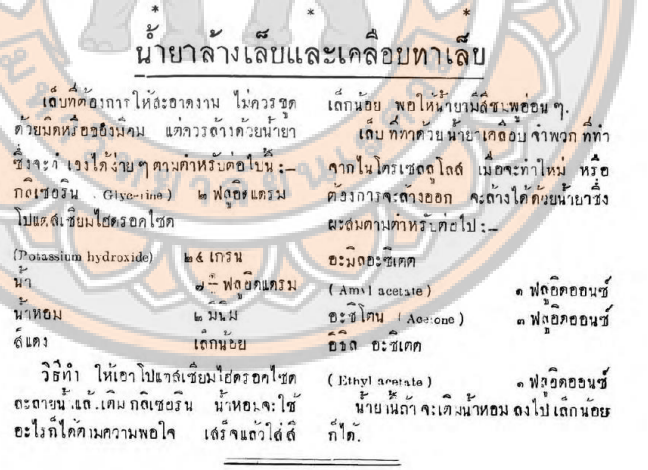
2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เครื่องสำอางสำหรับตกแต่งเล็บ: น้ำยาแต่งเล็บ

ภาพที่ 131 ภาพโฆษณายาทาเล็บ CUTEX พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันศุกร์ที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2502 ปีที่ 9, น.2

น้ำยาล้างเล็บและเคลือบทาเล็บ

เล็บที่ต้องการให้สะอาดงาม ไม่ควรขูดด้วยมีดหรืออื่นๆ แต่ควรล้างด้วยน้ำยาซึ่งจะทำเองได้ง่ายๆ ตามตำหรับต่อไปนี้ :–

กลีเซอรีน (Glycerine) ๒ ฟลุยดแดรม
โปแตสเซียมไฮดรอกไซด (Potassium hydroxide) ๒๕ เกรน
น้ำ ๗½ ฟลุยดแดรม
น้ำหอม ๒ มินิม
สีแดง เล็กน้อย

วิธีทำ ให้เอาโปแตสเซียมไฮดรอกไซดละลายน้ำแล้วเติมกลีเซอรีน น้ำหอม จะใช้อะไรก็ได้ตามความพอใจ เสร็จแล้วใส่สีเล็กน้อย พอให้น้ำยามีสีชมพูอ่อนๆ.

เล็บที่ทาด้วยน้ำยาเคลือบจำพวกที่ทำจากไนโตรเซลลูโลส เมื่อจะทำใหม่ หรือต้องการจะล้างออก จะล้างได้ด้วยน้ำยาซึ่งผสมตามตำหรับต่อไปนี้ :–

อะมิลอะซีเตต (Amyl acetate) ๑ ฟลุยดออนซ์
อะซีโตน (Acetone) ๓ ฟลุยดออนซ์
อีธิล อะซีเตต (Ethyl acetate) ๑ ฟลุยดออนซ์

น้ำยานี้ถ้าจะเติมน้ำหอมลงไปเล็กน้อยก็ได้.

ภาพที่ 132 สูตรการทำน้ำยาล้างเล็บและเคลือบทาเล็บโดยกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงเศรษฐการ พ.ศ.2480

ที่มา: ปกิณณกะวิทยาศาสตร์, 2480, น.435

เครื่องสำอางบำรุงภายใน: ยาน้ำ

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 133 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ยาน้ำอาเมนโน (ซ้าย) และยาน้ำจิงกาไวท์ (ขวา) ที่ช่วยให้ผิวพรรณผ่อง ไร้สิวฝ้า พ.ศ.2484

ที่มา: หนังสือพิมพ์หลักเมือง วันอังคารที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2484 ฉบับที่ 1828 ปีที่ 18, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 134 ภาพโฆษณายาสตรีบำรุงเลือดให้ผิวผ่องใส พ.ศ.2483

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์ วันพฤหัสบดีที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2232, น.12

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาคผนวก ค

ภาพโฆษณาทศวรรษ 2490

ภาพที่ 135 โฆษณาน้ำยาดัดผม Rapid Oiil พ.ศ.2490

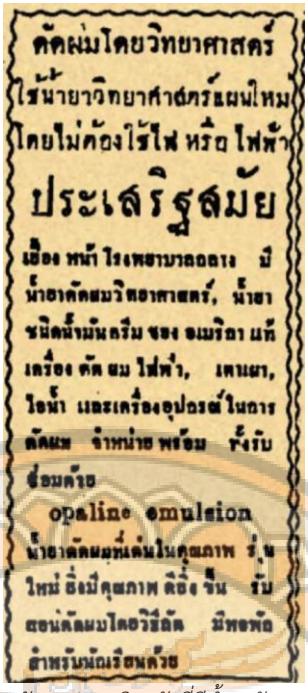
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 1 ฉบับที่ 13 ประจำวันจันทร์ที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2490, น.15

ภาพที่ 136 โฆษณาแป้งหอมตราเรือบินที่มีกลิ่นหอม พ.ศ.2490

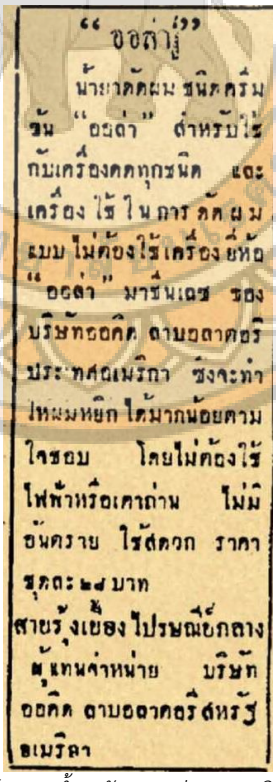
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 1 ฉบับที่ 20 ประจำวันจันทร์ที่ 29 กันยายน พ.ศ.2490, น.16

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 137 โฆษณาร้านดัดผมประเสริฐสมัยที่มีน้ำยาดัดผมจากอเมริกา พ.ศ.2491

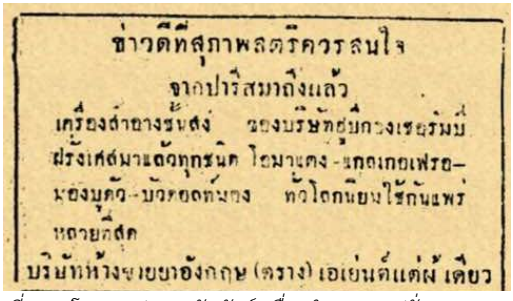
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 54 ประจำวันจันทร์ที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2491, น.30

ภาพที่ 138 โฆษณาน้ำยาดัดผมออล่าของอเมริกา พ.ศ.2491

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 66 ประจำวันจันทร์ที่ 16 สิงหาคม พ.ศ.2491, น.24

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

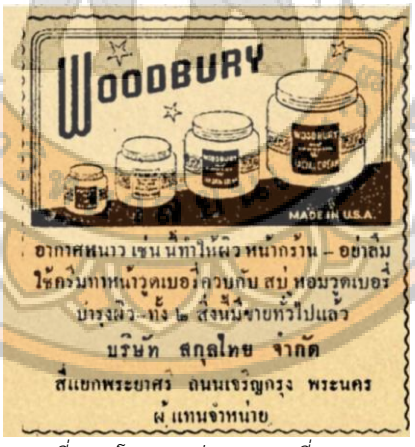
ภาพที่ 139 โฆษณาประชาสัมพันธ์เครื่องสำอางจากฝรั่งเศส พ.ศ.2491

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 80 ประจำวันจันทร์ที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2491, น.26

ภาพที่ 140 โฆษณาครีมแต่งผมยูรีเคอลเซ็ทช่วยให้ผมเงางามและหอม พ.ศ.2491

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 80 ประจำวันจันทร์ที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2491, น.27

ภาพที่ 141 โฆษณาสบู่หอมวูดเบอรี่ พ.ศ.2491

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 80 ประจำวันจันทร์ที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2491, น.28

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 142 โฆษณาน้ำหอมคองก้า พ.ศ.2491

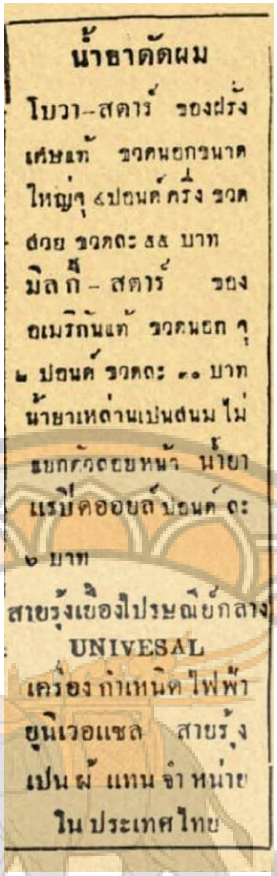
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 84 ประจำวันจันทร์ที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2491, น.25

ภาพที่ 143 โฆษณาน้ำยาดัดผมดีวตแห่งอเมริกา พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 86 ประจำวันจันทร์ที่ 3 มกราคม พ.ศ.2492, น.24

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 144 โฆษณาน้ำยาดัดผมโบวา-สตาร์ของฝรั่งเศส พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 92 ประจำวันจันทร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2492, น.20

ภาพที่ 145 โฆษณาเครื่องสำอางครีมแต่งผมและแป้งน้ำมีน๊อส พ.ศ.2495

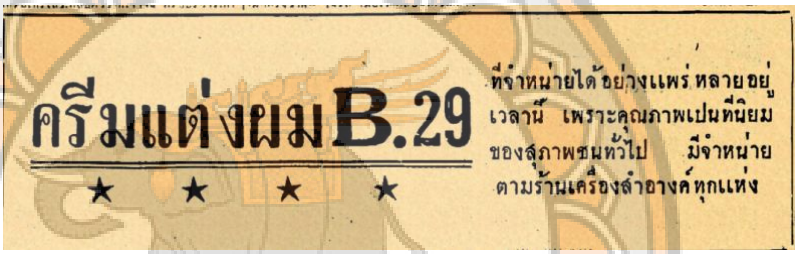
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 244 ประจำวันจันทร์ที่ 14 มกราคม 2495, น.51

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 146 โฆษณายาย้อมผมตราผีเสื้อ พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 96 ประจำวันจันทร์ที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2492, น.28

ภาพที่ 147 โฆษณาครีมแต่งผม B.29 พ.ศ.2490

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำวันจันทร์ที่ 2 มิถุนายน 2490, น.14

ภาพที่ 148 โฆษณาน้ำมันแต่งผมลีแลกซ์ พ.ศ.2495

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 258 ประจำวันจันทร์ที่ 20 เมษายน 2495, น.30

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 149 โฆษณาน้ำยาดัดผมเพ็ญศรี พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 242 ประจำวันจันทร์ที่ 31 ธันวาคม 2494, น.34

ภาพที่ 150 โฆษณาครีมแต่งผมโกลด์เฟลค พ.ศ.2495

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 258 ประจำวันจันทร์ที่ 20 เมษายน 2495, น.34

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 151 โฆษณายาฮาโลแชมพู พ.ศ.2495

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 258 ประจำวันจันทร์ที่ 20 เมษายน 2495, น.51

ภาพที่ 152 โฆษณาครีมแต่งผมสุมาลี และน้ำมันแต่งผมฮาวาย พ.ศ.2490

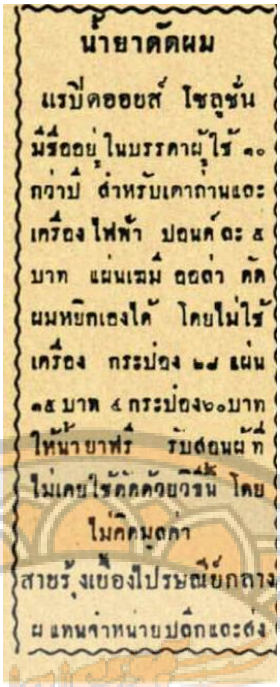
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำวันจันทร์ที่ 19 พฤษภาคม 2490, น.12-13

ภาพที่ 153 โฆษณายาย้อมผมตรายี่อกกี้ พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494, น.37

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 154 โฆษณายาดัดผมแรปิดออยส์ โซลูชั่น พ.ศ.2492

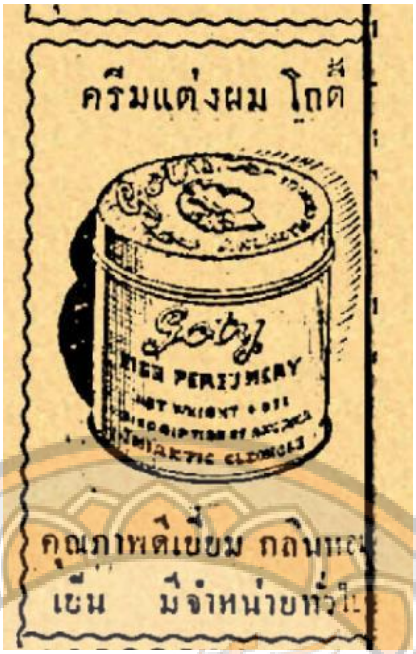
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 103 ประจำวันจันทร์ที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2492, น.26

ภาพที่ 155 โฆษณาครีมเมลาติ พ.ศ.2490

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำวันจันทร์ที่ 16 มิถุนายน 2490, น.13

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 156 โฆษณาครีมแต่งผมโกดี้ พ.ศ.2490

ที่มา: สยามสมัย ที่ 1 ฉบับที่ 7 ประจำวันจันทร์ที่ 30 มิถุนายน 2490, น.10

ภาพที่ 157 โฆษณาน้ำมันใส่ผมซีโล Silo พ.ศ.2490

ที่มา: สยามสมัย ที่ 1 ฉบับที่ 10 ประจำวันจันทร์ที่ 21 กรกฎาคม 2490, น.13

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 158 โฆษณายาดัดผมอาร์ติสติก พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 110 ประจำวันจันทร์ที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2492, น.28

ภาพที่ 159 โฆษณาน้ำยาดัดโบวาจากฝรั่งเศส พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 118 ประจำวันจันทร์ที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2492, น.26

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 160 โฆษณาน้ำยาดัดผมเพ็ญศรี พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 242 ประจำวันจันทร์ที่ 31 ธันวาคม 2494, น.34

ภาพที่ 161 โฆษณายาย้อมผมตราแมว พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 121ประจำวันจันทร์ที่ 5 กันยายน พ.ศ.2492, น.26

ภาพที่ 162 โฆษณาครีมแต่งผมดาเล่และน้ำมันใส่ผมเอเมียเบิล พ.ศ.2490

ที่มา: สยามสมัย ที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำวันจันทร์ที่ 19 พฤษภาคม 2490, น.10

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 163 โฆษณาครีมแต่งผมนาวีแฮร์สเตรท พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 124 ประจำวันจันทร์ที่ 26 กันยายน พ.ศ.2492, น.28

ภาพที่ 164 โฆษณายาย้อมผมตราห่านฟ้า พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 137 ประจำวันจันทร์ที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2492, น.26

ภาพที่ 165 โฆษณาน้ำมันแต่งผมบุหงา พ.ศ.2493

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 143 ประจำวันจันทร์ที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2493, น.37

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 166 โฆษณาครีมทารักแร้ยี่ห้อมัมทาระงับกลิ่นตัว พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 137 ประจำวันจันทร์ที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2492, น.20

ภาพที่ 167 โฆษณาสบู่หอมมอร์เล่ย์รักษาผิวพรรณให้นุ่มนวล พ.ศ.2492

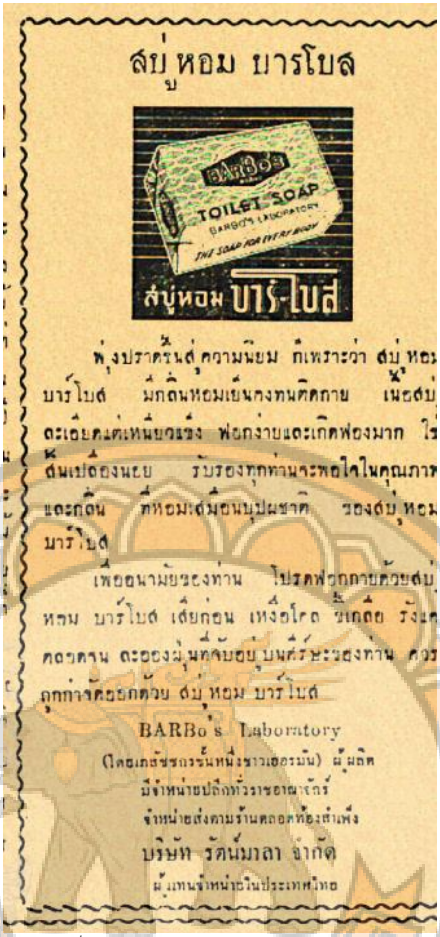
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 103 ประจำวันจันทร์ที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2492, น.20

ภาพที่ 168 โฆษณาสบู่แคชเมียร์โบเก้ พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494, น.41

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 169 โฆษณาสบู่หอมบาร์โบส พ.ศ.2495

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 286 ประจำวันจันทร์ที่ 3 พฤศจิกายน 2495, น.39

ภาพที่ 170 โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ พ.ศ.2496

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 298 ประจำวันจันทร์ที่ 26 มกราคม 2496, น.34

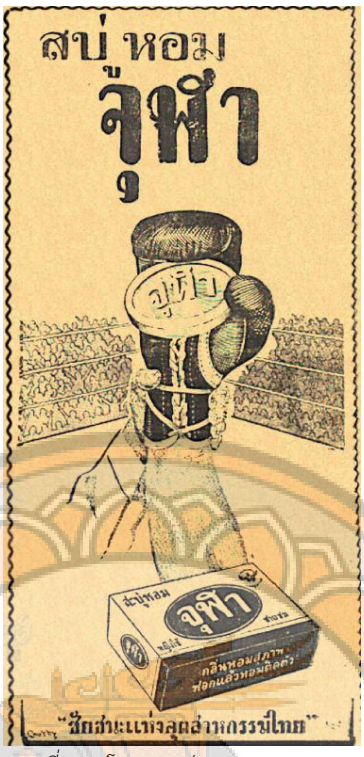
NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 171 โฆษณาสบู่หอมจุฬาที่มีการโฆษณาว่า “ดีเท่าของนอก” พ.ศ.2497

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 349 ประจำวันจันทร์ที่ 18 มกราคม 2497, น.39

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 172 โฆษณาสบู่หอมจุฬา พ.ศ.2496

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 321 ประจำวันจันทร์ที่ 6 กรกฎาคม 2496, น.49

ภาพที่ 173 โฆษณาสบู่ลักซ์ พ.ศ.2496

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 321 ประจำวันจันทร์ที่ 6 กรกฎาคม 2496, น.43

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 174 โฆษณาสบู่ไลฟ์บอยย์ พ.ศ.2496

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 346 ประจำวันจันทร์ที่ 28 ธันวาคม 2496, น.42

ภาพที่ 175 โฆษณาสบู่ยาซินทอล พ.ศ.2496

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 346 ประจำวันจันทร์ที่ 28 ธันวาคม 2496, น.39

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 176 โฆษณาสบู่หอมบูเก้ 55 จากฝรั่งเศส พ.ศ.2496

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 346 ประจำวันจันทร์ที่ 28 ธันวาคม 2496, น.37

ภาพที่ 177 โฆษณาสบู่หอมฮ้อคทะกอน พ.ศ.2497

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 7 ฉบับที่ 356 ประจำวันจันทร์ที่ 8 มีนาคม 2497, น.41

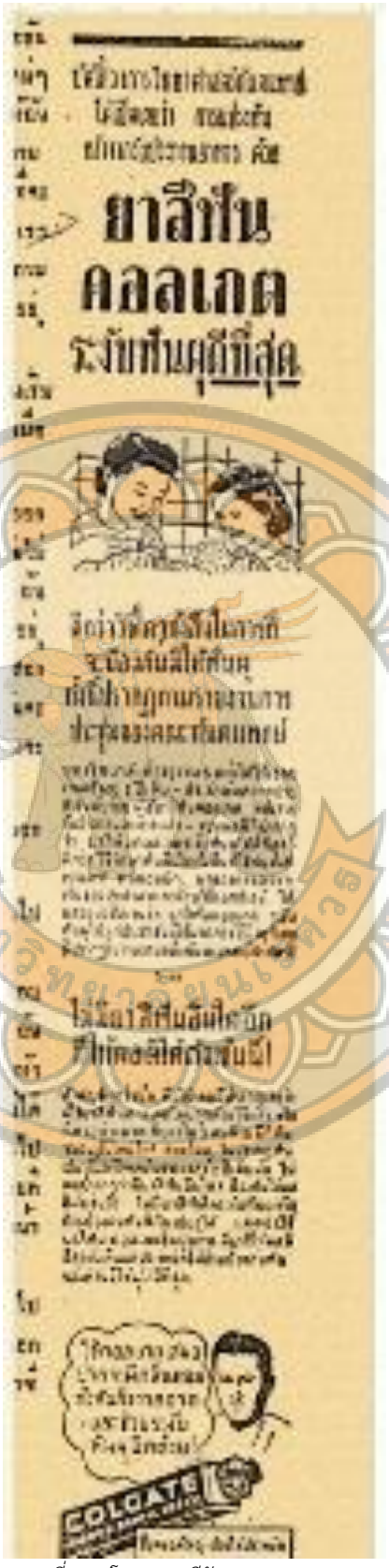
27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 178 โฆษณายาสีฟันไอปานา พ.ศ.2493

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 4 ฉบับที่ 178 ประจำวันจันทร์ที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2493, น.52

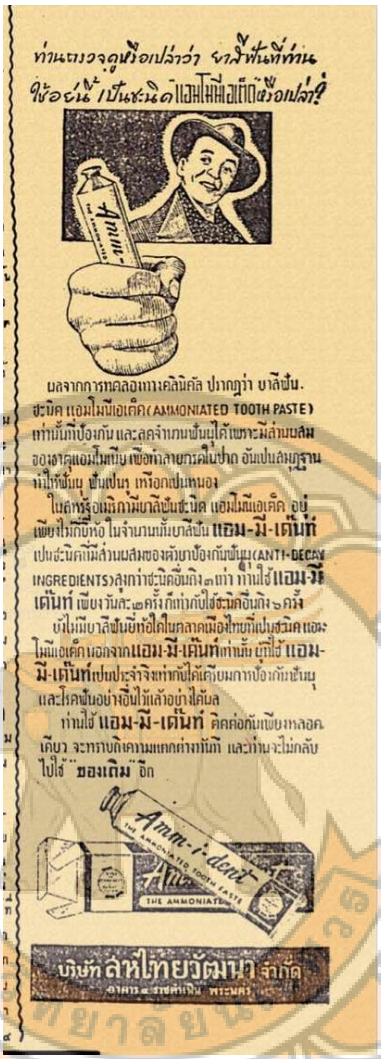
27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 179 โฆษณายาสีฟันคอลเกต พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494, น.45

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 180 โฆษณายาสีฟันแอมโมนีเอเต็ดจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 219 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2494, น.43

ภาพที่ 181 โฆษณายาสีฟันไอปานา พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494, น.37

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 182 โฆษณาสบู่ยาสติลแมนช่วยแก้ผื่นคันและผิวนุ่ม พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494, น.32

ภาพที่ 183 โฆษณาสบู่ปาล์มโมลีฟช่วยให้ผิวพรรณผุดผ่อง กระชุ่มกระชวย พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 233 ประจำวันจันทร์ที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2494, น.51

ภาพที่ 184 โฆษณาสบู่ยานีโก พ.ศ.2492

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 2 ฉบับที่ 92 ประจำวันจันทร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2492, น.20

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 185 โฆษณาเครื่องสำอางลอเริตตาเมกอัพ พ.ศ.2493

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 3 ฉบับที่ 143 ประจำวันจันทร์ที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2493, น.37

ภาพที่ 186 โฆษณาเครื่องสำอางเรฟลอน พ.ศ.2493

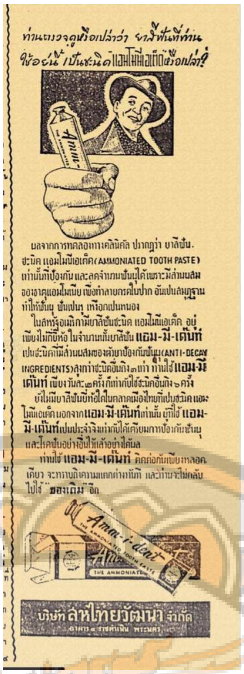
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 4ฉบับที่ 190 ประจำวันจันทร์ที่ 1 มกราคม พ.ศ.2493, รองหน้าปก

ภาพที่ 187 โฆษณาเครื่องสำอางแคชเมียรโบเก้ พ.ศ.2494

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 219 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2494, น.41-42

2709287391
NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

รูปภาพ 188 โฆษณายาสีฟันแอมโมนีเอเต็ดจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2494 น.43

ที่มา: หนังสือพิมพ์สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 219 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2494

ภาพที่ 189 โฆษณาเครื่องสำอางเครื่องสำอางพวงเล็ก พ.ศ.2493

ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 4 ฉบับที่ 186 ประจำวันจันทร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2493, น.51

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 190 ภาพโฆษณาผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ให้ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับผิวหน้าและผมสามารถส่งจดหมายมาหาผู้แทนจำหน่ายเพื่อติดต่อซื้อเครื่องสำอางรักษาสิว พ.ศ.2494

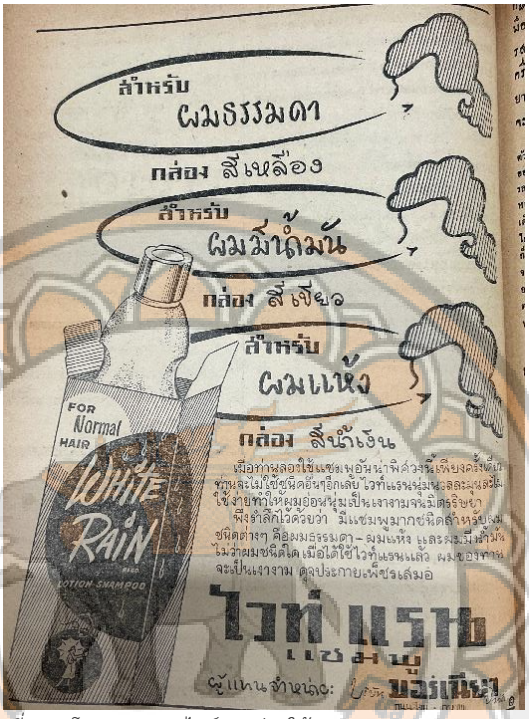
ที่มา: สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 219 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2494, น.37

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาคผนวก ง

ภาพโฆษณาพ.ศ. 2500-2528

ภาพที่ 191 โฆษณาแชมพูไวท์แรนช่วยให้ผมเงางาม พ.ศ.2501

ที่มา: รสตรีสาร ปีที่ 11 ฉบับที่ 241 ต้นกรกฎาคม 2501

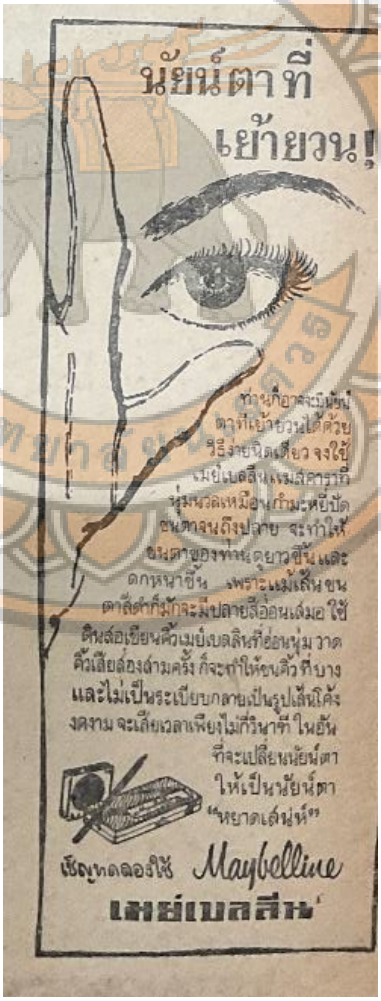
ภาพที่ 192 โฆษณาแป้งน้ำแอนตี้โพร์-เฟศ แก้สิว ฝ้า หน้าตกระ ดำด่างเป็นริ้วรอย และทำให้หน้าขาวผุดผ่อง พ.ศ.2501

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 11 ฉบับที่ 241 ต้นกรกฎาคม 2501, น.86

ภาพที่ 193 โฆษณาวสบู่ฮอร์โมนจากเยอรมัน บำรุงผิวหนังเปล่งปลั่ง พ.ศ.2501

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 11 ฉบับที่ 241 ต้นกรกฎาคม 2501, น.87

ภาพที่ 194 โฆษณาเมย์เบลลีนแมสคารา (หรือมาสคาร่าในปัจจุบัน) พ.ศ.2501

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 11 ฉบับที่ 241 ต้นกรกฎาคม 2501, น.97

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 195 โฆษณาอาเนส ครีมประเทืองผิวชั้นสูงลดฝ้า กระ หน้าตกกระ จุดด่างดำ พ.ศ.2501

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 11 ฉบับที่ 241 ต้นกรกฎาคม 2501, น.103

ภาพที่ 196 โฆษณาน้ำหอมตาบู พ.ศ.2501

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 11 ฉบับที่ 241 ต้นกรกฎาคม 2501, น.107

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 197 โฆษณาน้ำยาดัดผมอินฟอลลิเบิล พ.ศ.2501

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 11 ฉบับที่ 239 ต้นมิถุนายน 2501, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 198 โฆษณาครีมแต่งผมกู๊ดเดย์ช่วยให้ผมเงางาม กำจัดรังแค โรคคันศีรษะ พ.ศ.2502

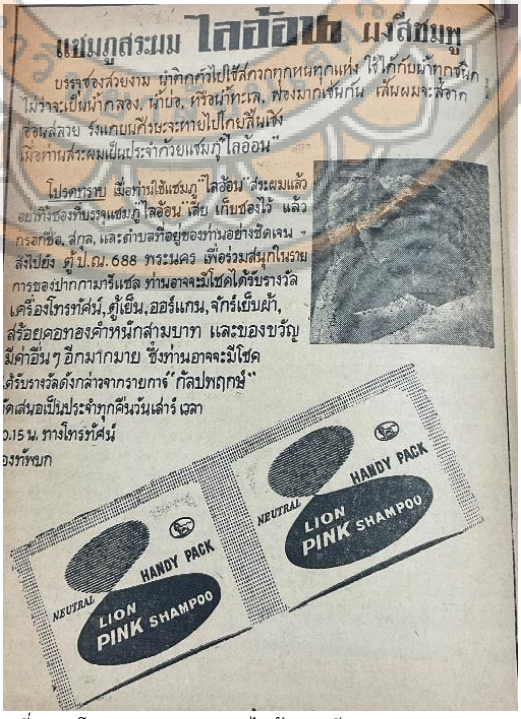
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 12 ฉบับที่ 259 ปลายเมษายน 2502, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 199 โฆษณาน้ำหอมจูนจากเกษรดอกไม้ พ.ศ.2502

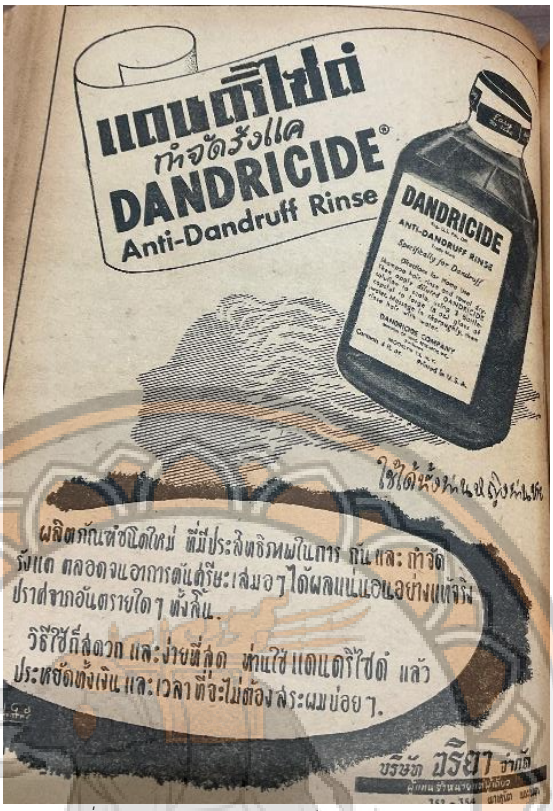
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 12 ฉบับที่ 259 ปลายเมษายน 2502, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 200 โฆษณาแชมภูสระผมไลอ้อนผงสีชมพู พ.ศ.2502

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 11 ฉบับที่ 254 ต้นกุมภาพันธ์ 2502, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 201 โฆษณาแชมภูแดนดริไซด์ พ.ศ.2502

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 12 ฉบับที่ 266 ต้นสิงหาคม 2502, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 202 โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ พ.ศ.2503

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 12 ฉบับที่ 277 ปลายมกราคม 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 203 โฆษณาครีมหอมแต่งผมของมิโซลิน พ.ศ.2503

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพ วันพฤหัสบดีที่ 19 มกราคม 2503, น.8

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 204 โฆษณาครีมแต่งผมโกลด์เฟลกช่วยให้ผมเงางาม ปราศจากรังแค พ.ศ.2503

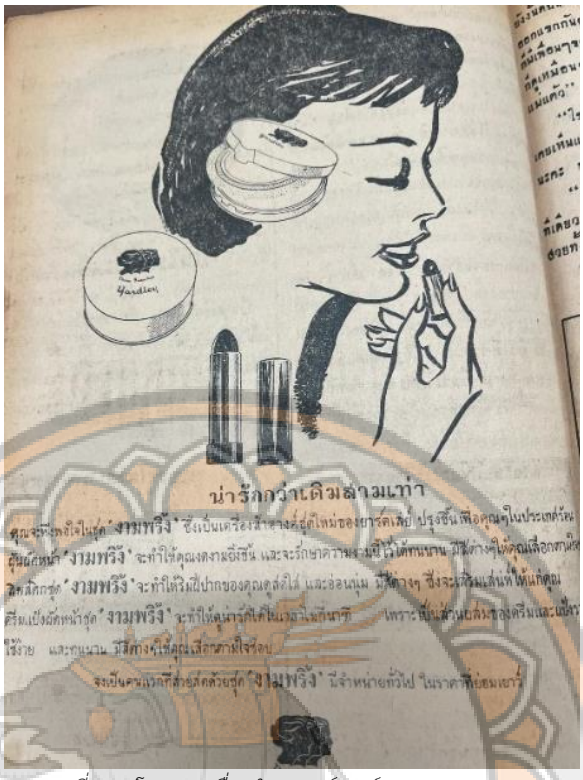
ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพ วันศุกร์ที่ 20 มกราคม 2503, น.6

ภาพที่ 205 โฆษณาตรามงกุฎ ครีมทาฝ้าและสิว พ.ศ.2503

ที่มา: หนังสือพิมพ์กรุงเทพ วันจันทร์ที่ 27 กุมภาพันธ์ 2503, น.8

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 206 โฆษณาเครื่องสำอางยาร์ดเลย์ พ.ศ.2503

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 12 ฉบับที่ 277 ปลายมกราคม 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 207 โฆษณาลิปสติกและครีมทาเล็บของมิสลินจากสหรัฐอเมริกาและปารีส พ.ศ.2503

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 282 ต้นเมษายน 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 208 โฆษณาน้ำยาลอกฝ้าของขายแฟน พ.ศ.2503

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 286 ต้นเมษายน 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 209 โฆษณาผลิตภัณฑ์น้ำยาดัดผมแฟนซี่ พ.ศ.2503

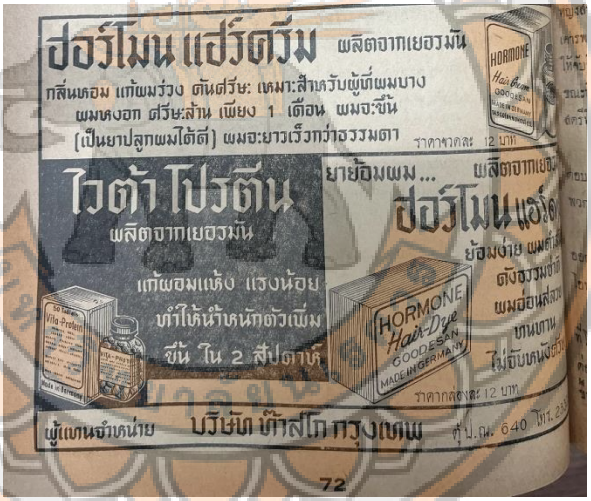
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 291 ปลายสิงหาคม 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 210 โฆษณาสบู่ยาควินนา แป้งผงควินนาและแชมภูน้ำควินนาที่มีการใช้คำโฆษณาว่า คุณภาพไม่แพ้ของต่างประเทศ พ.ศ.2503

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 291 ปลายสิงหาคม 2503, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 211 โฆษณาฮอร์โมน แฮร์ครีม ผลิตจากเยอรมัน แก้ผมร่วง คัน และหงอก รวมถึงโฆษณาฮอร์โฒนแฮร์ดายช่วยย้อมผมให้ดำธรรมชาติ พ.ศ.2503

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 291 ปลายสิงหาคม 2503, น.72

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 212 โฆษณาน้ำยาล้างเล็บคิวเท็ซ์จากอเมริกา พ.ศ.2503

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 291 ปลายสิงหาคม 2503, น.84

ภาพที่ 213 โฆษณาครีมประเทืองผิวชั้นสูงอาเนสช่วยรักษาสิว ฝ้า หน้าตกระ พ.ศ.2503

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 13 ฉบับที่ 294 ต้นตุลาคม 2503, น.80

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 214 โฆษณาตลับวิเศษแป้งผสมรองพื้นของเรฟลอน พ.ศ.2504

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 14 ฉบับที่ 304 ต้นมีนาคม 2504, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 215 โฆษณาสเปรย์ทำผมเนทของเฮเลนเคอร์ตีส พ.ศ.2504

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 14 ฉบับที่ 306 ต้นเมษายน 2504, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 216 โฆษณาแชมภูลาโนลินของสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2504

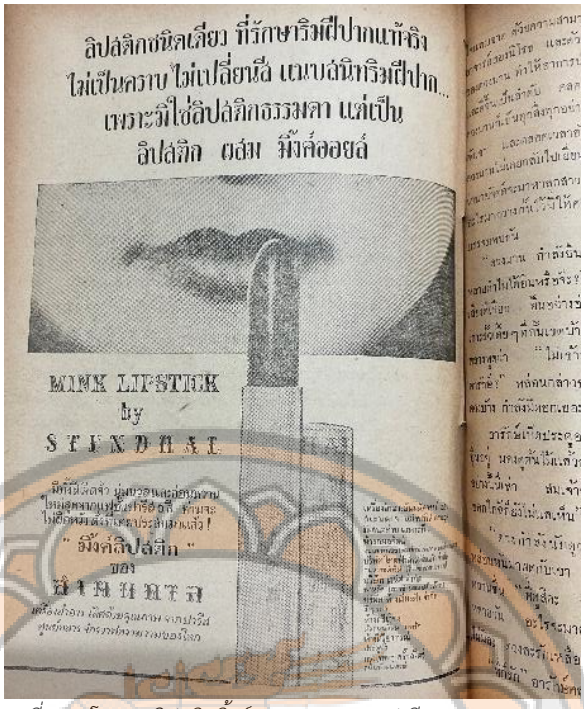
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 14 ฉบับที่ 308 ต้นพฤษภาคม 2504, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 217 โฆษณาครีมพรีทหิ ฟีท ช่วยลอกผิวให้นุ่มขึ้น พ.ศ.2504

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 14 ฉบับที่ 307 ปลายเมษายน 2504, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 218 โฆษณาลิปสติกมิ้งค์ของเตนดาลจากปารีส พ.ศ.2506

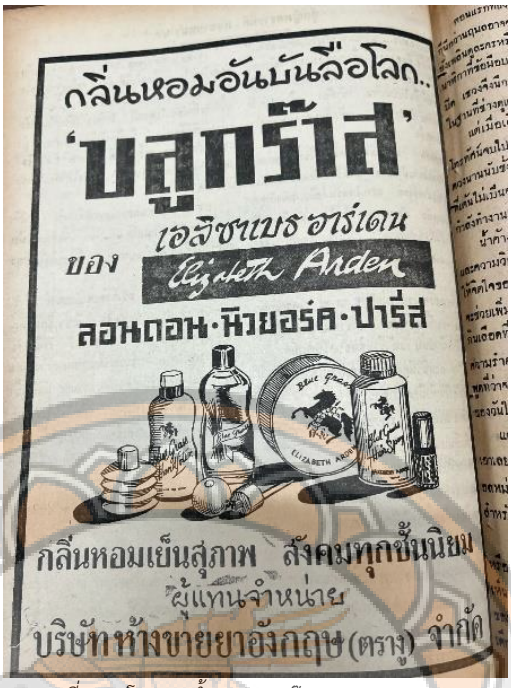
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 370 ต้นธันวาคม 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 219 โฆษณาครีมทาฝ้า ทาสิวตรามงกุฎ พ.ศ.2505

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 399 ปลายกุมภาพันธ์ 2505, น.90

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 220 โฆษณาน้ำหอมบลูกร๊าส พ.ศ.2505

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 15 ฉบับที่ 331 ปลายกุมภาพันธ์ 2505, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 221 โฆษณาเครื่องสำอางแม็กซ์แฟคเตอร์ พ.ศ.2505

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 15 ฉบับที่ 331 ปลายกุมภาพันธ์ 2505, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 222 โฆษณาครีมระงับกลิ่นตัว พ.ศ.2505

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 15 ฉบับที่ 332 ต้นพฤษภาคม 2505, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 223 โฆษณาแปรงขนตาของเมย์เบลลีน พ.ศ.2505

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 15 ฉบับที่ 332 ต้นพฤษภาคม 2505, น.98

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 224 โฆษณาลิปสติกอาร์เดน พ.ศ.2505

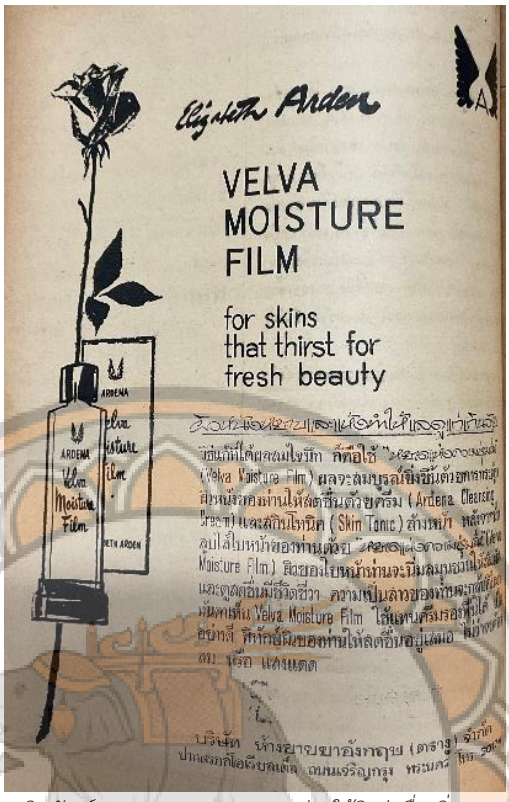
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 15 ฉบับที่ 333 ปลายพฤษภาคม 2505, น.98

ภาพที่ 225 โฆษณาโลชั่นนอกซ์ซีม่า ช่วยให้ผิวนุ่มนวล แก้สิว ฝ้า จุดด่างดำ พ.ศ.2506

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 15 ฉบับที่ 348 ต้นมกราคม 2506, น.98

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 226 โฆษณาผลิตภัณฑ์ Velva moisture film ช่วยให้ผิวชุ่มชื่น นิมนวล พ.ศ.2506

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 15 ฉบับที่ 348 ต้นมกราคม 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 227 โฆษณาลิปสติกเรฟลอนรุ่นมหาจังงัง พ.ศ.2506

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 15 ฉบับที่ 348 ต้นมกราคม 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 228 โฆษณาแป้งหอมแก้ผด มิโซลิน พ.ศ.2506

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 356 ต้นพฤษภาคม 2506, น.78

ภาพที่ 229 โฆษณาแป้งไทมเฮเลนา รูบินสไตน์ พ.ศ.2506

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 356 ต้นพฤษภาคม 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391
NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 230 โฆษณาน้ำยาเซ็ทผมลอนของลาโนลินไลฟ์ พ.ศ.2507

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 394 ต้นธันวาคม 2507, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 231 โฆษณาลิปสติกโรสควีน พ.ศ.2507

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 394 ต้นธันวาคม 2507, น.91

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 232 โฆษณาน้ำหอมโกตี้จากปารีส พ.ศ.2507

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 395 ปลายธันวาคม 2507, น.91

ภาพที่ 233 โฆษณาเซรั่มอะควาบัสท์ช่วยให้ทรวงอกสวย จากปารีส พ.ศ.2507

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 395 ปลายธันวาคม 2507, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 234 โฆษณาแป้งผัดหน้าของพอนด์ส พ.ศ.2507

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 395 ปลายธันวาคม 2507, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 235 โฆษณาสเปย์ทัฟต์ที่ช่วยดัด-เซตผมตราศรีษะดำจากเยอรมัน พ.ศ.2506

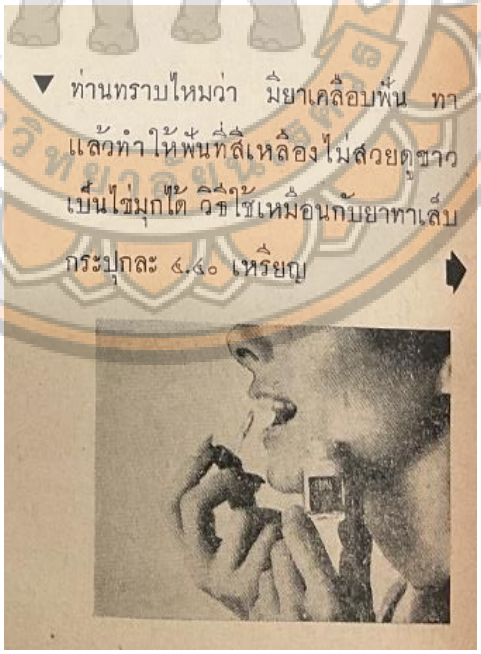
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 368 ต้นพฤศจิกายน 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 236 โฆษณาครีมมิ้งค์ออยล์ของสเตนดาลจากปารีสช่วยให้ผิวเปล่งปลั่ง นุ่มนวล พ.ศ.2506

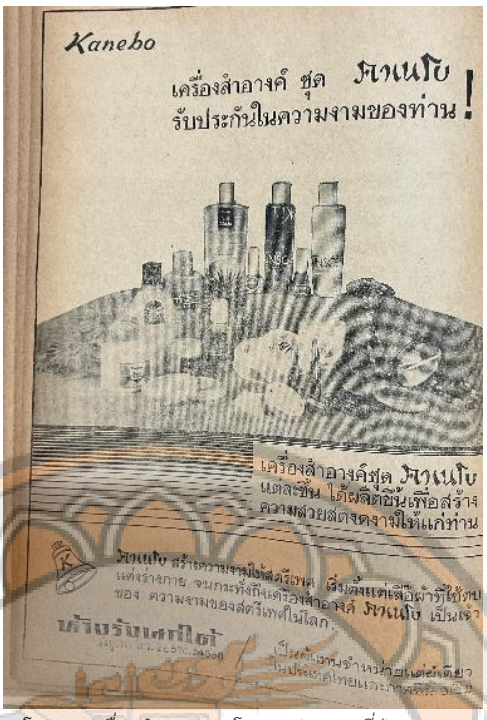
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 368 ต้นพฤศจิกายน 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 237 โฆษณายาเคลือบฟันให้ขาวเหมือนไข่มุก พ.ศ.2506

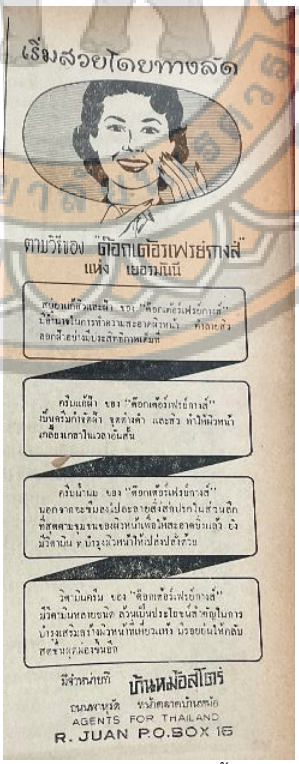
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 369 ปลายพฤศจิกายน 2506, น.63

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 238 โฆษณาเครื่องสำอางคาเนโบจากประเทศญี่ปุ่น พ.ศ.2506

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 370 ต้นธันวาคม 2506, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 239 โฆษณาสบู่ยาแก้สิวและฝ้า จุดด่างดำและทำให้ผิวหน้าเกลี้ยงเกลาของด็อกเต้อร์เฟรย์กางส์ พ.ศ.2507

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 16 ฉบับที่ 377 ปลายมกราคม 2507, น.79

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 240 โฆษณาดินสอเขียนคิ้วของโกลาจากอเมริกา พ.ศ.2508

ที่มา; วารสารสตรีสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 397 ปลายมกราม 2508, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 241 โฆษณาเวลว่า มอยสเจอร์ ฟีลม์ ช่วยแก้ผิวเหี่ยวย่น และทำให้ผิวชุ่มชื่น เปล่งปลั่ง พ.ศ.2508

ที่มา; สตรีสาร ปีที่ 17 ฉบับที่ 399 ปลายกุมภาพันธ์ 2508, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ก้าวไปอีกขั้นหนึ่งของ
การเสริมสวยผู้หญิง

การเสริมแต่งริม ผีปากของคุณ ผู้หญิงอัน ถือกัน
ว่า เป็นศิลปแห่งความงามนั้น สุดท้ายของการเสริม
สวย ที่ทรงไว้ซึ่งความงามอันมีเสน่ห์ ได้รับการ
พัฒนาเปลี่ยนแปลงมาตามยุคตามสมัยอย่างไม่รู้สุดสิ้น

ก้าวใหม่ ของ เท็คนิค การ ประดิษฐ์ รูป ลักษณ ของแท่ง
เสริมแต่งใหม่สุดนั้น คือ การ ลิพสติคใหม่เป็นแท่งยาวกลม
เสริมแต่งที่ได้รับ การ เบี่ดเผย มน ด้านหนึ่งเรียวบาง อีก
โดยสถาบันค้นคว้าของเครื่อง ด้านหนึ่งมนหนา ในลักษณะ
ตำรา "ทัลลี่" ที่ยิ่งใหญ่ เหมือนรูปไข่ ปลายตด ๑๕
แห่งสหรัฐอเมริกา ด้วยการ อ่านต่อหน้า ๔

ภาพที่ 242 โฆษณาลิปสติกจากสหรัฐอเมริกาที่ปรากฏว่าเป็นข่าวลงในหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย พ.ศ.2508

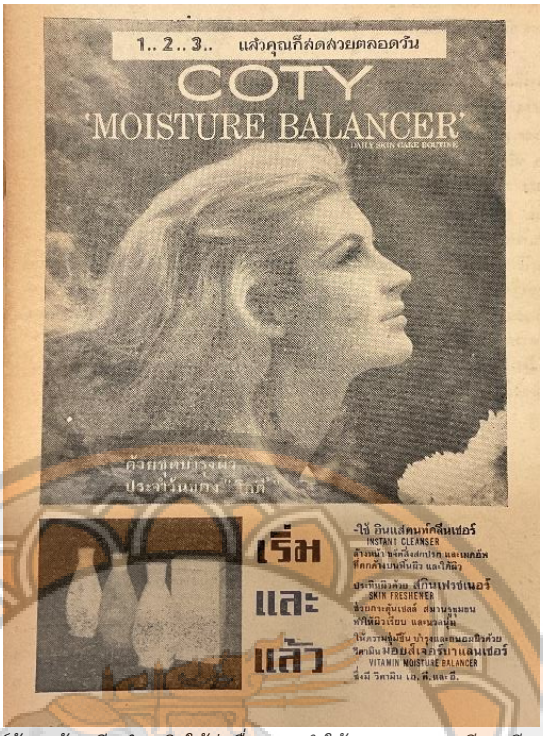
ที่มา: หนังสือพิมพ์หลักเมืองวันพฤหัสบดีที่ 22 กันยายน พ.ศ.2508, น.5

ภาพที่ 243 โฆษณาครีมสกินรีแล็กซ์ช่วยให้ผิวอ่อนนุ่ม ดูอ่อนกว่าวัยจากเยอรมันนี พ.ศ.2509

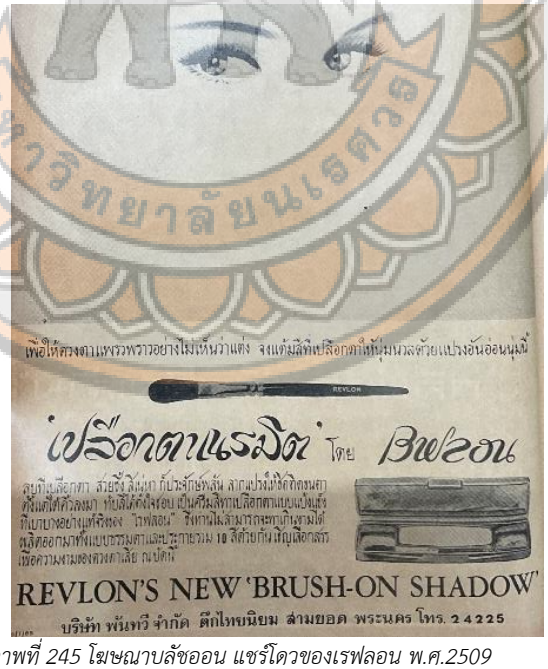
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 18 ฉบับที่ 37 2 มกราคม 2509, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 244 โฆษณาผลิตภัณฑ์ล้างหน้า ครีมบำรุงผิวให้ชุ่มชื่น และทำให้รูขุมขนลดลง เรียบเนียนของโคตี้ พ.ศ.2509

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 18 ฉบับที่ 37 2 มกราคม 2509, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 245 โฆษณาบลัชออน แชร์โดวของเรฟลอน พ.ศ.2509

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 18 ฉบับที่ 37 2 มกราคม 2509, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 246 โฆษณายาทาเล็บสวีทฮาร์ท พ.ศ.2509

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 18 ฉบับที่ 39 16 มกราคม 2509, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 247 โฆษณาน้ำหอมฮูบิกองและเซอรามี่ รวมถึงโฆษณาโอดิโคโลญเบียงแนท พ.ศ.2509

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 18 ฉบับที่ 39 16 มกราคม 2509, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 248 โฆษณาแป้งรองพื้นแอนเติลเฟสของพอนด์ส พ.ศ.2509

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 18 ฉบับที่ 39 16 มกราคม 2509, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 249 โฆษณาเครื่องสำอางเท็ลมีที่มีพรีเซนเตอร์โดยอาภัสรา หงสกุล พ.ศ.2509

ที่มา: วารสารสตรีสาร ปีที่ 18 ฉบับที่ 42 6 กุมภาพันธ์ 2509, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 250 โฆษณาสบู่ยาซินทอลช่วยกำจัดสิว ฝ้า หน้ามัน พ.ศ.2509

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 19 ฉบับพิเศษ 13 พฤศจิกายน 2509, น.70

ภาพที่ 251 โฆษณาสบู่หอมจูน แป้งหอมจูนและน้ำหอมจูน พ.ศ.2510

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 19 ฉบับ39 15 มกราคม 2510, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 252 โฆษณาแป้งคิ้วและแปรงเปลือกตาของเมย์เบลลีน พ.ศ.2510

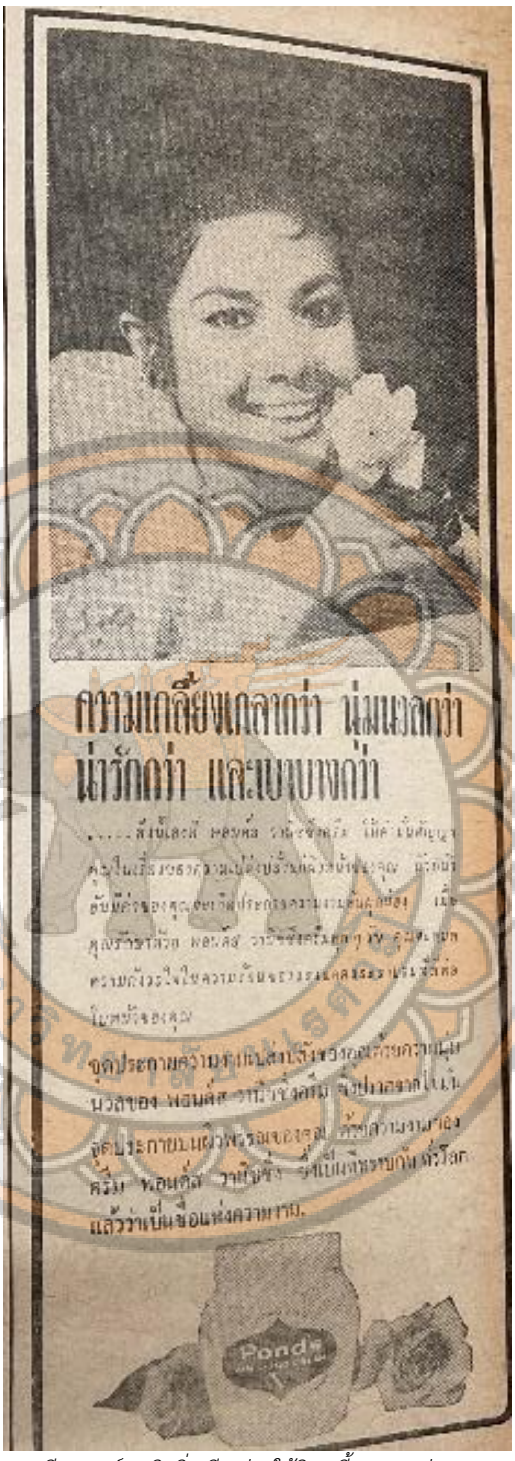
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 19 ฉบับพิเศษ 19 กุมภาพันธ์ 2510, น.91

ภาพที่ 253 โฆษณาผงสุขภาพสำหรับสตรี พ.ศ.2510

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 19 ฉบับพิเศษ 22 มกราคม 2510, น.78

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 254 โฆษณาครีมพอนด์ วานิชชิ่งครีม ช่วยให้ผิวเกลี้ยงเกลา นุ่มนวล พ.ศ.2510

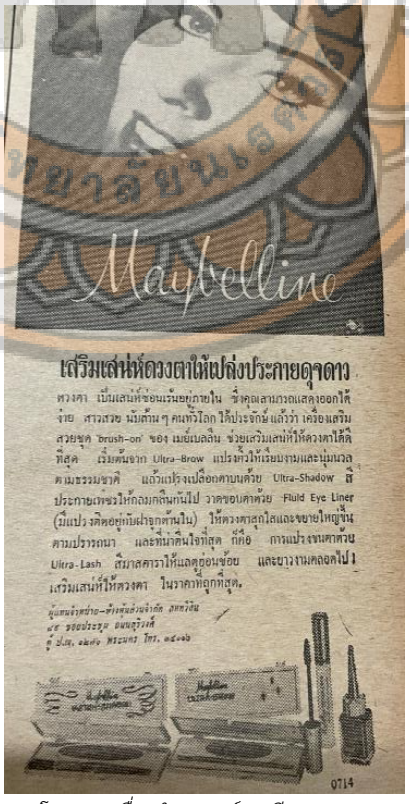
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 19 ฉบับพิเศษ 22 มกราคม 2510, น.101

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 255 โฆษณาเครื่องสำอางเท็ลมี พ.ศ.2510

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 19 ฉบับที่ 39 15 มกราคม 2510, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 256 โฆษณาเครื่องสำอางเมย์เบลลีน พ.ศ.2510

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 19 ฉบับพิเศษ 19 กุมภาพันธ์ 2510, น.91

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 257 โฆษณาเครื่องสำอางลิปกลอสส์ของแม็กซ์แฟคเต้อร์ พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 18 กุมภาพันธ์ 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 258 โฆษณาเครื่องสำอางชุดบลูกราสส์ที่มีกลิ่นหอม พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 18 กุมภาพันธ์ 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 259 โฆษณาน้ำหอมอินทิเมทพรหมจารี พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 18 กุมภาพันธ์ 2511, น.60

ภาพที่ 260 โฆษณาเครื่องสำอางจากธรรมชาติช่วยให้ผิวนุ่มนวลของโคริซ ซาโลเม่แห่งปารีส พ.ศ.2511

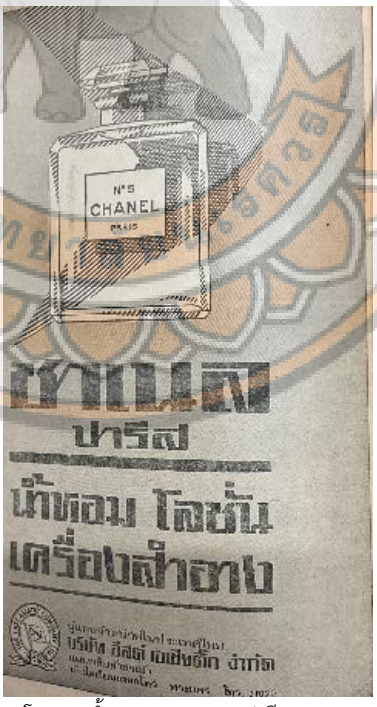
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 18 กุมภาพันธ์ 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 261 โฆษณาเครื่องสำอางครีมบำรุงผิวช่วยให้ผิวไม่เหี่ยวย่นของเจอร์เก็นซ์วู๊ดเบอรี่ พ.ศ.2511

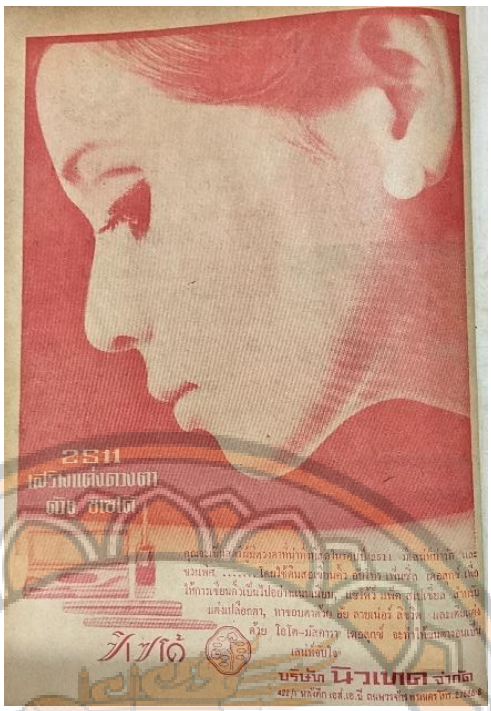
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 18 กุมภาพันธ์ 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 262 โฆษณาน้ำหอมชาแนลของปารีส พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 18 กุมภาพันธ์ 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 263 โฆษณาผลิตภัณฑ์แต่งดวงตาของซิเซโด้ พ.ศ.2511

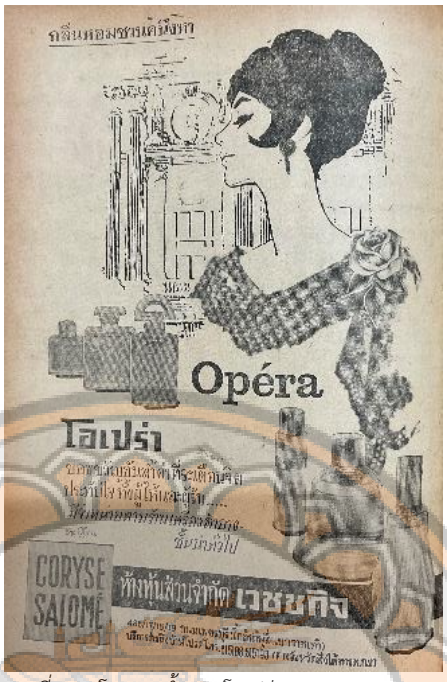
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 18 กุมภาพันธ์ 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 264 โฆษณาซัวร์เดอปารีส หัวน้ำหอม โลชั่นและโอดิโคลญน์ พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับที่ 45 25 กุมภาพันธ์ 2511, น.87

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 265 โฆษณาน้ำหอมโอเปร่า พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับที่ 45 25 กุมภาพันธ์ 2511, น.87

ภาพที่ 266 โฆษณาแป้งแข็งเพี๊ยช ฮายเค็ก พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 3 มีนาคม 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 267 โฆษณาแม็กซ์แฟคเต้อร์ครีมพัฟฟ์ พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 3 มีนาคม 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 268 โฆษณาครีมบำรุงแนวชีววิทยาอควาแดร์มิลช่วยให้ผิวชุ่มชื่น พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 3 มีนาคม 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 269 โฆษณาครีมประเทืองผิวบลูเพเดิลจากอเมริกาช่วยให้ผิวอ่อนกว่าวัย ผิวนุ่ม พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 3 มีนาคม 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 270 โฆษณาลิปสติกเฮเลนา รูบินสไตน์ พ.ศ.2511

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 3 มีนาคม 2511, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 271 โฆษณาครีมถนอมผิวของแพน โลราเวรา พ.ศ.2512

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 42 ฉบับที่ 37 3 ธันวาคม 2512, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 272 โฆษณาครีมทาผิวหนังแก้สิว ฝ้า และช่วยให้ผิวชุ่มชื่นของนิจิดีส์ พ.ศ.2512

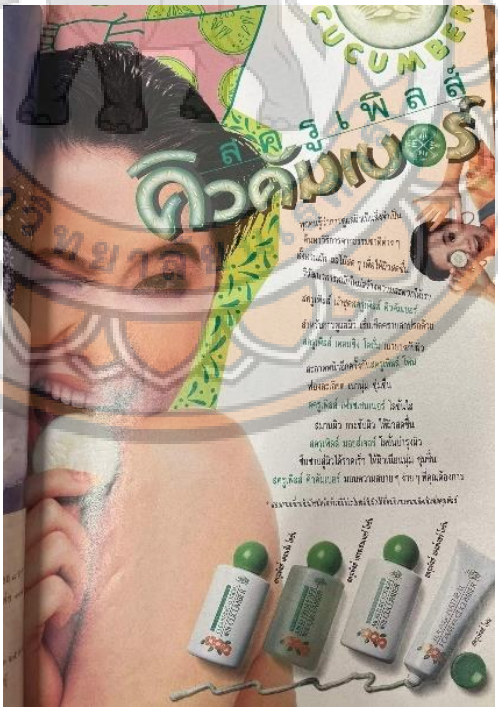
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 42 ฉบับที่ 34 12 พฤศจิกายน 2512, น.119

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 273 โฆษณาชุดล้างหน้าถนอมผิวของแพน พ.ศ.2512

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 42 ฉบับที่ 10 24 พฤษภาคม 2512, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 274 โฆษณาผลิตภัณฑ์ดูแลผิวหน้าจากแตงกวาของคิวคัมเบอร์ พ.ศ.2512

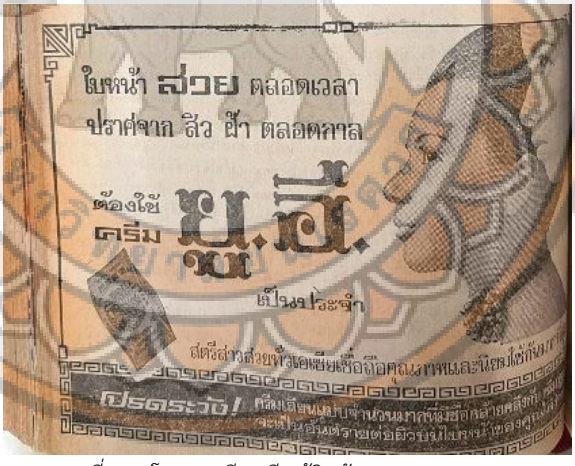
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 42 ฉบับที่ 8 14 พฤษภาคม 2512, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 275 โฆษณาวาสลีนดูแลผิวให้ผิวชุ่มชื่น พ.ศ.2512

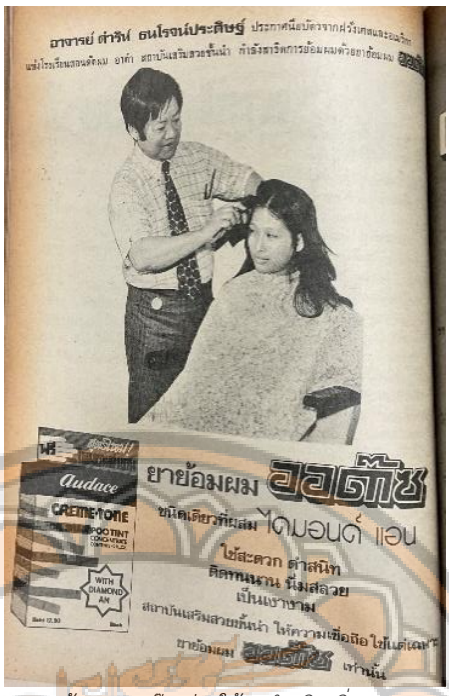
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 42 ฉบับที่ 10 28 พฤษภาคม 2512, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 276 โฆษณาครีมยู.อี แก้สิว ฝ้า พ.ศ.2513

ที่มา: ขวัญเรือน ปีที่ 3 ฉบับที่ 20 ประจำเดือนสิงหาคม 2513, น.84

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 277 โฆษณายาย้อมผมออด้ิชช่วยให้ผมดำสนิท นิ่มสลวย พ.ศ.2515

ที่มา: ขวัญเรือน ปีที่ 6ฉบับที่ 410 ประจำเดือนพฤศจิกายน 2515, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 278 โฆษณาแชมภูดำออด้ิช พ.ศ.2515

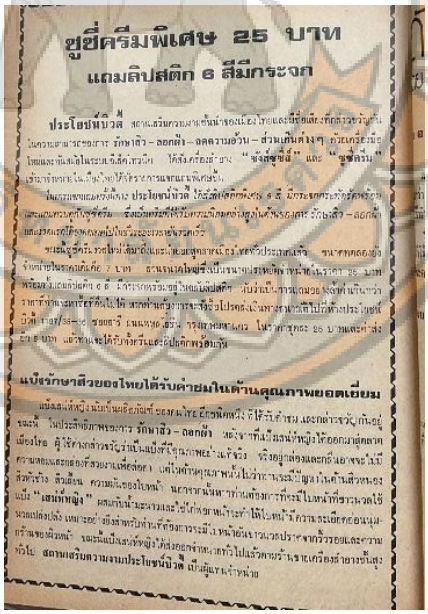
ที่มา: ขวัญเรือน ปีที่ 6 ฉบับที่ 410 ประจำเดือนพฤศจิกายน 2515, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 279 โฆษณาแป้งแข็งเท็ลมี พ.ศ.2515

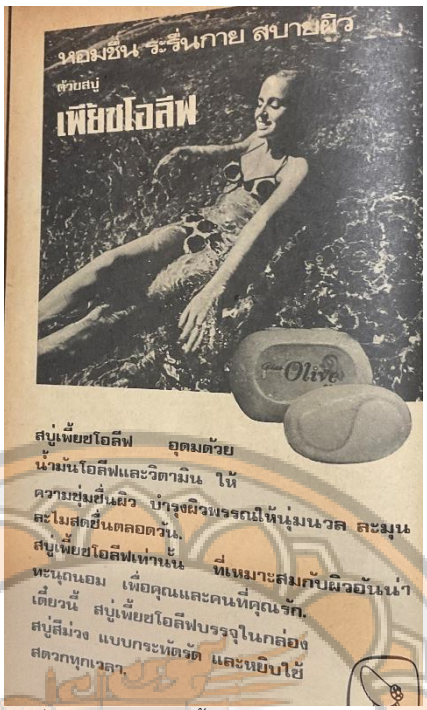
ที่มา: ขวัญเรือน ปีที่ 6 ฉบับที่ 410 ประจำเดือนพฤศจิกายน 2515, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 280 โฆษณาซูซี่ครีมช่วยลดสิว และลอกฝ้า และโฆษณาแป้งเสน่ห์หญิงช่วยรักษาสิว ลอกฝ้า พ.ศ.2515

ที่มา: ขวัญเรือน ปีที่ 6 ฉบับที่ 410 ประจำเดือนพฤศจิกายน 2515, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 281 โฆษณาสบู่เพียซโอลีฟ พ.ศ.2516

ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนกรกฎาคม 2516 ปีที่ 5 ฉบับที่ 55, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 282 โฆษณาครีมไข่มุกโทรี่ช่วยแก้สิว ฝ้า รอยด่างดำ พ.ศ.2516

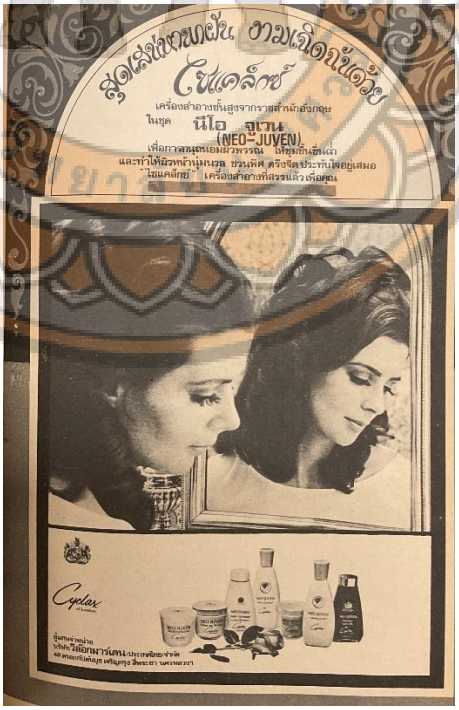
ที่มา: ขวัญเรือน, 2516, น.109

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 283 โฆษณาสถานบริการความงามมาร์กาเร็ตที่มีการรักษาผิวพรรณ และจำหน่ายเครื่องสำอาง พ.ศ.2516

ที่มา: ขวัญเรือน, 2516, น.109

ภาพที่ 284 โฆษณาเครื่องสำอางถนอมผิวพรรณ ผิวชุ่มชื่นและนุ่มนวลของไซแค็กซ์ จากประเทศอังกฤษ พ.ศ.2516

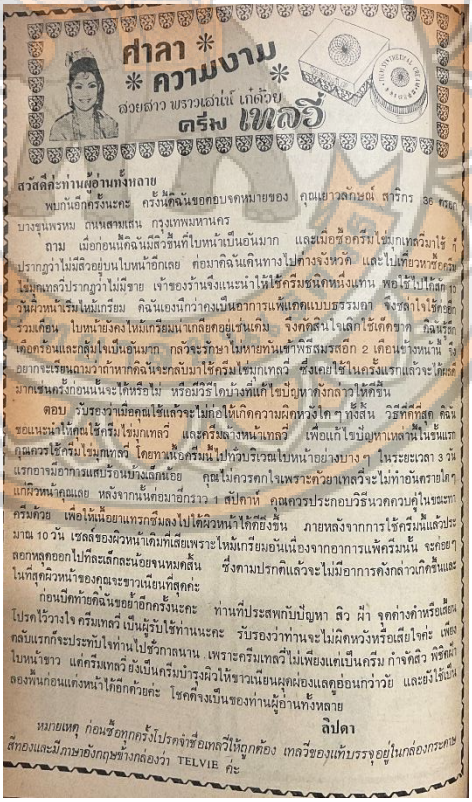
ที่มา: ขวัญเรือน, 2516, น.109

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 285 โฆษณาครีมแต่งผมยูแลน ช่วยให้ผมดำธรรมชาติ กลิ่นหอม พ.ศ.2516

ที่มา: ขวัญเรือน, 2516, น.154

ภาพที่ 286 โฆษณาครีมเทลวี่ช่วยลดสิว ฝ้า จุดด่างดำและเสี้ยน พ.ศ.2516

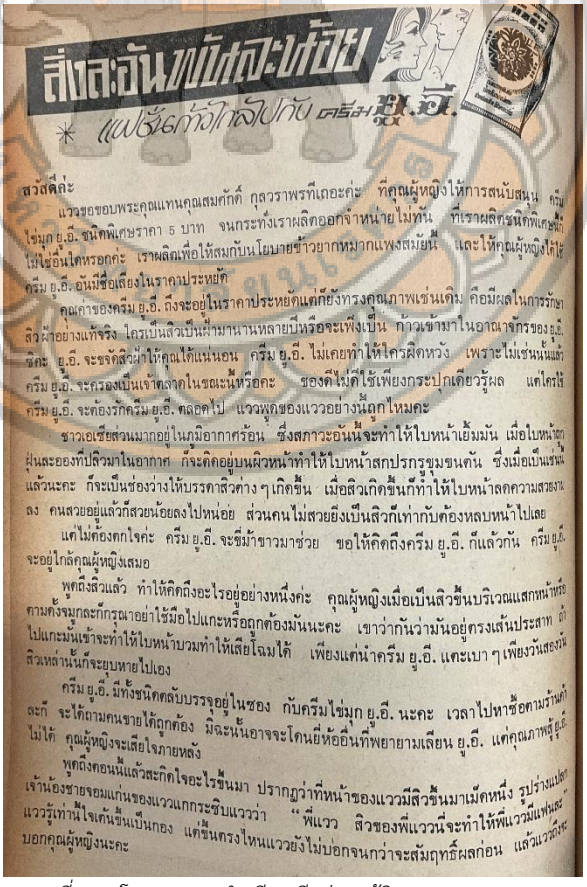
ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนกันยายน ปีที่ 3 ฉบับที่ 395 ,2516, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391
NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 287 โฆษณาสบู่แคโรไลน่า ลดความอ้วนทำจากสาหร่ายแคโรไลน่า พ.ศ.2516

ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนกันยายน ปีที่ 3 ฉบับที่ 395 ,2516, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 288 โฆษณาแนะนำครีมย.อี. ช่วยแก้สิว พ.ศ.2516

ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนกันยายน ปีที่ 3 ฉบับที่ 395 ,2516

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 289 โฆษณาน้ำมันแต่งผมออด้าชช่วยให้ผมนิ่มสวย เงางาม ขจัดความแห้งกรอบและแตกปลาย พ.ศ.2517

ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนกุมภาพันธ์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 401 ,2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 290 โฆษณาครีมซองจู ครีมไข่มุกจากประเทศไต้หวันช่วยขจัดสิว ฝ้า จุดด่างดำและรอยย่น พ.ศ.2517

ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนกุมภาพันธ์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 401 ,2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 291 โฆษณายาโกรกสีผมเวลล่าโตน พ.ศ.2517

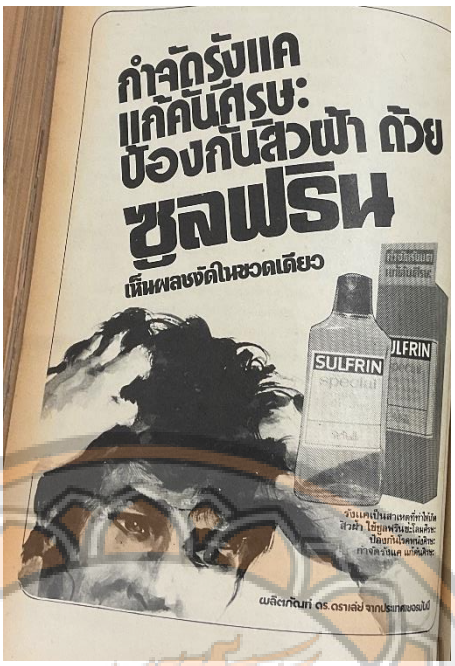
ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนกุมภาพันธ์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 403 ,2517

ภาพที่ 292 โฆษณาโลชั่นบำรุงผมลอง แอนด์ ซิลกี้ช่วยให้ผมนุ่ม จัดรูปได้ทรง พ.ศ.2517

ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนเมษายน ปีที่ 6 ฉบับที่ 403 ,2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 293 โฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดรังแคด้วยซูลฟริน พ.ศ.2517

ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนเมษายน ปีที่ 6 ฉบับที่ 403 ,2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 294 โฆษณาแป้งประทินผิวแคล์รอลจากประเทศสหรัฐอเมริกาช่วยให้ผิวเนียนละมุน พ.ศ.2517

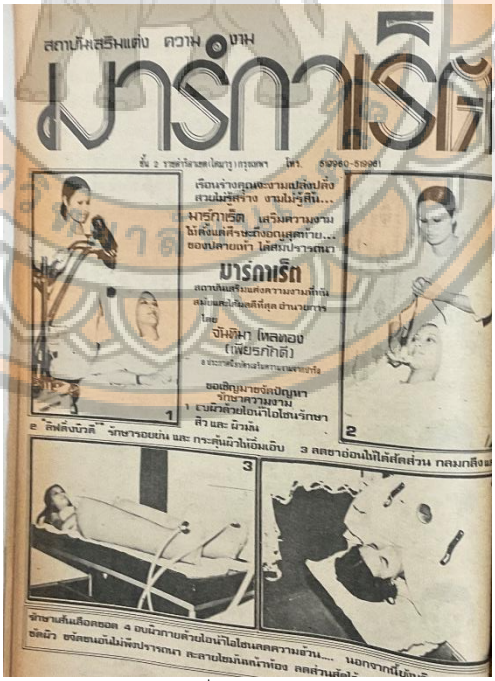
ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนเมษายน ปีที่ 6 ฉบับที่ 403 ,2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 295 โฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางเท็ลมี พ.ศ.2517

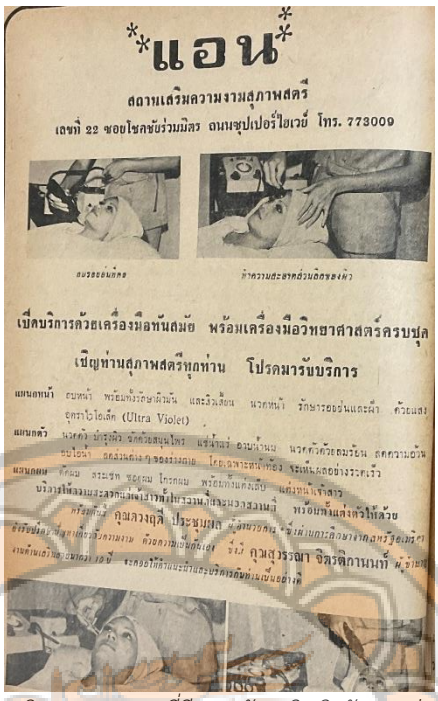
ที่มา: ขวัญเรือน ประจำเดือนเมษายน ปีที่ 6 ฉบับที่ 403, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 296 โฆษณาสถาบันเสริมแต่งความงามมาร์กาเร็ตที่มีบริการรักษาสิวและผิวมัน รักษารอยย่อนตลอดจนผิวอิ่มเอิบ พ.ศ. 2517

ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์แรกพฤศจิกายน ปีที่ 5 ฉบับที่ 91, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 297 โฆษณาสถาบันเสริมความงามแอนที่มีแผนกรักษาสิว ผิวมัน รอยย่นและฝ้า พ.ศ.2517

ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์แรกพฤศจิกายน ปีที่ 5 ฉบับที่ 91, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 298 โฆษณาจอห์นสันโลชั่นเด็กให้ความงามที่สามารถล้างเครื่องสำอางให้ใบหน้าสะอาด เนียนนุ่ม พ.ศ.2517

ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์แรกพฤศจิกายน ปีที่ 5 ฉบับที่ 91, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 299 โฆษณาแชมพูไดอัล พ.ศ.2517

ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังพฤศจิกายน ปีที่ 5 ฉบับที่ 9, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 300 โฆษณาโคโลญจ์บรูทจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2517

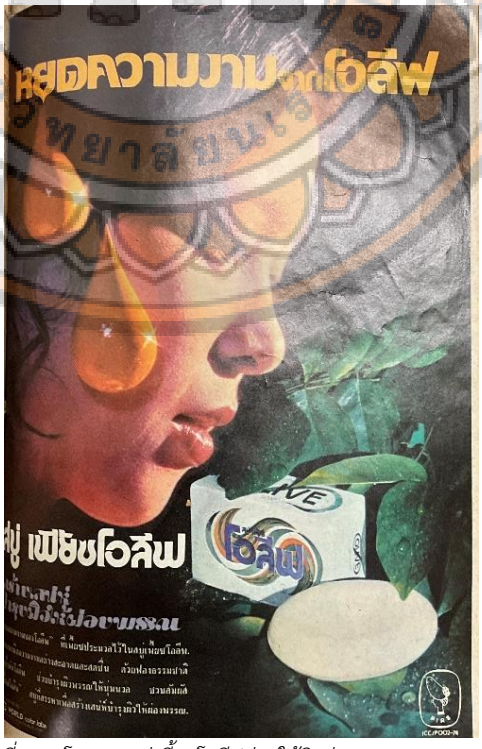
ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังธันวาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 93, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 301 โฆษณาเซตาฟลอน พี.ซี. ผลิตภัณฑ์แชมพูจากอังกฤษช่วยขจัดรังแค พ.ศ.2517

ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังกรกฎาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 84, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 302 โฆษณาสบู่เฟี้ยชโอลีฟช่วยให้ผิวผ่อง พ.ศ.2517

ที่ม: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังกรกฎาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 84, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 303 โฆษณาสบู่หอมไดอัลช่วยระงับกลิ่นเหงื่อ พ.ศ.2517

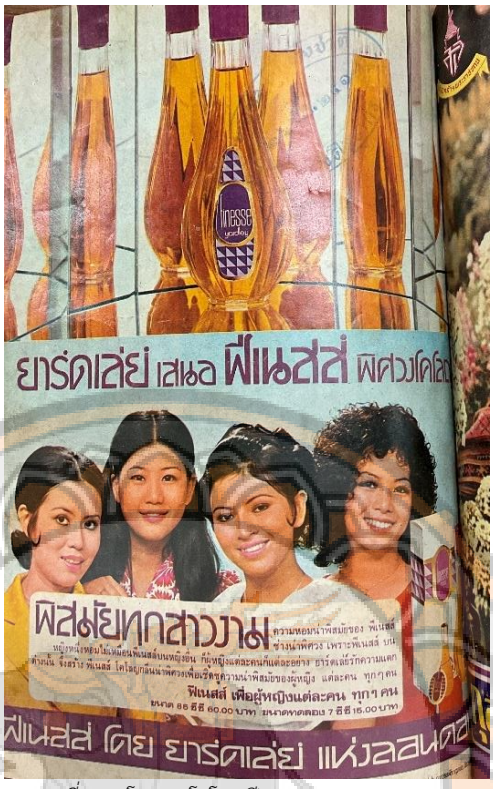
ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังกรกฎาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 84, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 304 โฆษณาสบู่หอมโรเซท พ.ศ.2517

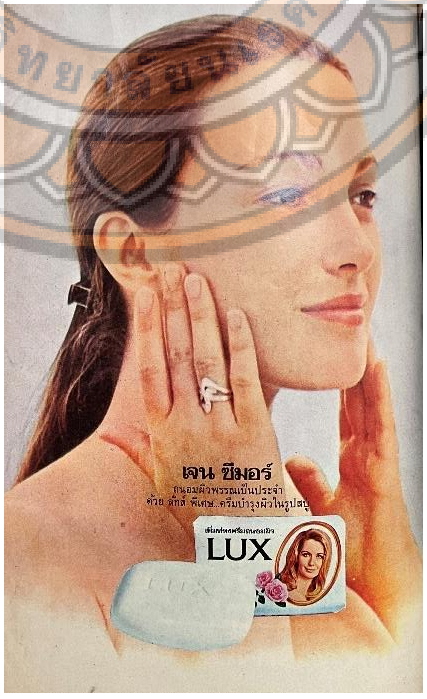
ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังสิงหาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 76, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 305 โฆษณาโคโลญฟีเนสส์ พ.ศ.2517

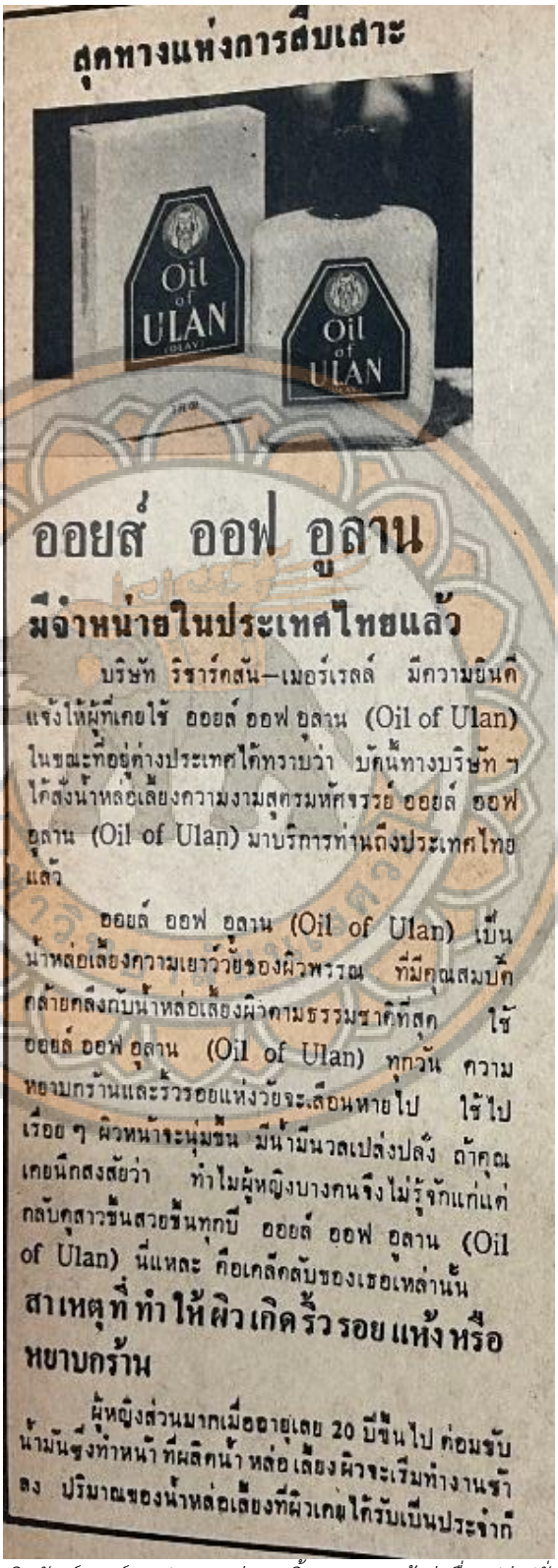
ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังกรกฎาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 84, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 306 โฆษณาสบู่เจน ซีมอร์ ช่วยบำรุงผิว พ.ศ.2517

ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังกรกฎาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 84, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 307 โฆษณาผลิตภัณฑ์ออยส์ ออฟ อูลาน ช่วยลดริ้วรอย และหน้าชุ่มชื่น เปล่งปลั่ง พ.ศ.2517

ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังสิงหาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 86, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 308 โฆษณาสบู่หอมโรเซท พ.ศ.2517

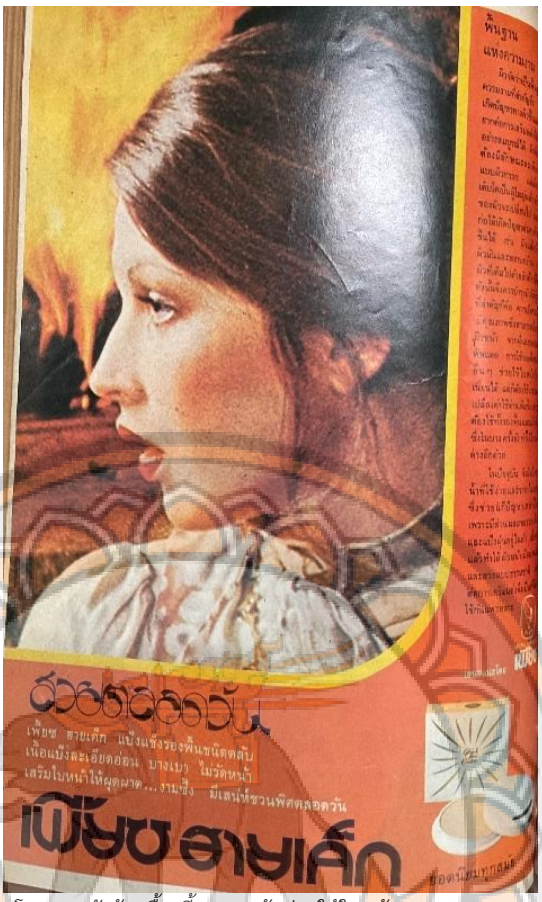
ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์หลังสิงหาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 76, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 309 โฆษณาสบู่น้ำผึ้งเพี้ยซช่วยป้องกันสิว ไร้ความมัน พ.ศ.2517

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 5 ฉบับที่ 79, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 310 โฆษณาแป้งร้องฟื้นเพี้ยชอายเค้กช่วยให้ใบหน้าผุดผาด พ.ศ.2517

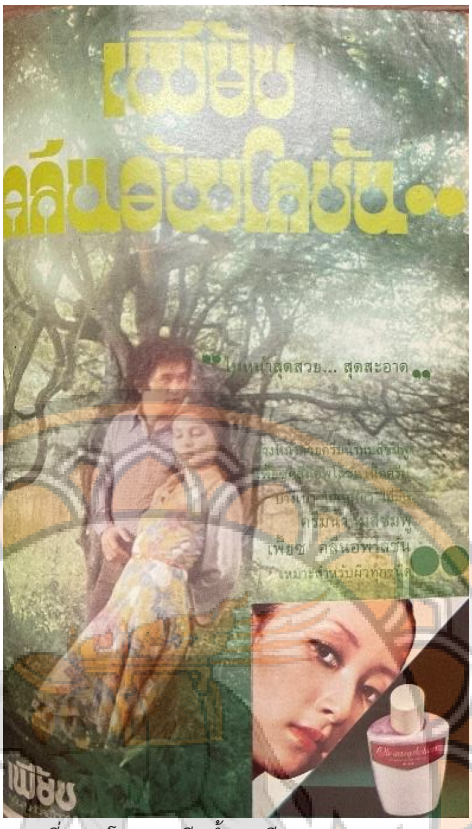
ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 5 ฉบับที่ 79, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 311 โฆษณาลิพสติคเพี้ยช พ.ศ.2517

ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์แรกมกราคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 71, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
27709287391

ภาพที่ 312 โฆษณาครีมน้ำนมเพียช พ.ศ.2517

ที่มา: กุลสตรี ประจำปักษ์แรกมกราคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 71, 2517, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 313 โฆษณาผลิตภัณฑ์อาดอร่า ผลิตโดยแพทย์และเภสัชกรไทย พ.ศ.2517

ที่มา: หนังสือพิมพ์อธิปัตย์ วันที่ 14-20 สิงหาคม, 2517, น.17

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 314 โฆษณาเอนเดน แชมพูเด็ดเผด็จรังแค พ.ศ.2518

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 5 ฉบับที่ 95 ประจำปักษ์แรกมกราคม 2518, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 315 โฆษณาแชมพูสมุนไพรวันดิดเพื่อสุขภาพ พ.ศ.2518

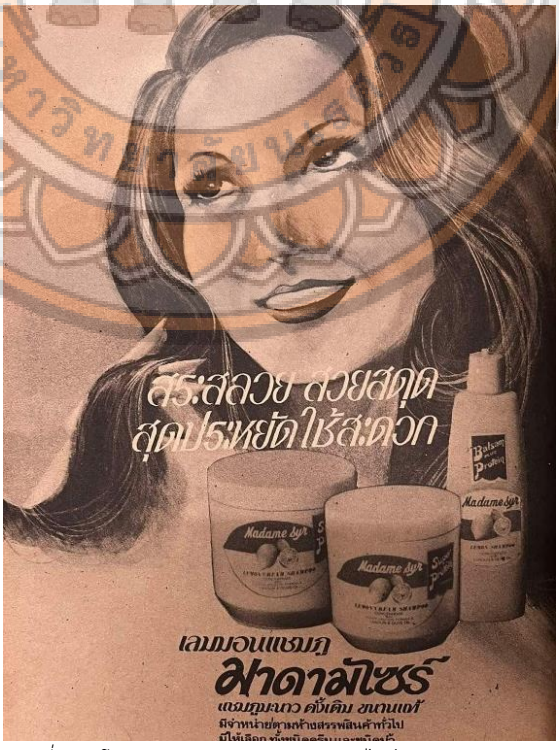
ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 5 ฉบับที่ 103 ประจำปักษ์แรกพฤษภาคม 2518, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 316 โฆษณาเครื่องสำอางแป้งพัฟ ลิปสติกและยาทาเล็บของนาดีน สินค้าจากปารีส พ.ศ.2518

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 7 ฉบับที่ 164 ประจำปักษ์หลังพฤศจิกายน 2518, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 317 โฆษณาแชมพูมะนาวของมาดามไลร์ พ.ศ.2518

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 5 ฉบับที่ 96 ประจำปักษ์หลังมกราคม 2518, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 318 โฆษณาสบู่ครีมไวตามินไพรมช่วยให้ผิวเปล่งปลั่ง กำจัดรอยเหี่ยวย่น พ.ศ.2518

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 3 ฉบับที่ 110 ประจำปักษ์หลังสิงหาคม 2518, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 319 โฆษณาครีมไข่มุก ช่วยลดฝ้า จุดด่างดำ ผิวขาว และอ่อนเยาว์ พ.ศ.2518

ที่มา: ขวัญเรือน ปีที่ 3 ฉบับที่ 26 ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2518, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 320 โฆษณาแป้งคิ้วท์เพรสจากสหรัฐอเมริกา ช่วยผิวนุ่มนวล พ.ศ.2519

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 6 ฉบับที่ 135 ประจำปักษ์แรกกันยายน 2519, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 321 โฆษณาผลิตภัณฑ์ทาปากเลิฟอินกลอสช่วยให้ริมฝีปากเนียนนุ่ม พ.ศ.2520

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 7 ฉบับที่ 149 ประจำปักษ์แรกเมษายน 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 322 โฆษณาครีมจอห์นสัน เบบี้โลชันช่วยถนอมผิว พ.ศ.2519

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 6 ฉบับที่ 143 ประจำปักษ์หลังธันวาคม 2519, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 323 โฆษณาน้ำหอมจองจูของเรฟลอน พ.ศ.2519

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 6 ฉบับที่ 143 ประจำปักษ์หลังธันวาคม 2519, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 324 โฆษณาน้ำมันแต่งผมออด้าช พ.ศ.2520

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 6 ฉบับที่ 143 ประจำปักษ์หลังธันวาคม 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 325 โฆษณาแชมพูไลอ้อนมะกรูด พ.ศ.2520

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 6 ฉบับที่ 144 ประจำปักษ์หลังมกราคม 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 326 โฆษณาครีมทาผิวเดอร์มาพอนโดยคำแนะนำของแพทย์ พ.ศ.2520

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 1 ฉบับที่ 12 1 สิงหาคม 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 327 โฆษณาลิปสติกพิ้งค์คีสของคาเนโบ พ.ศ.2520

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 1 สิงหาคม 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 328 โฆษณาครีมทาผิวเดอร์มาพอนโดยคำแนะนำของแพทย์ พ.ศ.2520

ที่มา: ดิฉัน 30 มิถุนายน 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 329 โฆษณาครีมทาผิวเดอร์มาพอนโดยคำแนะนำของแพทย์ พ.ศ.2520

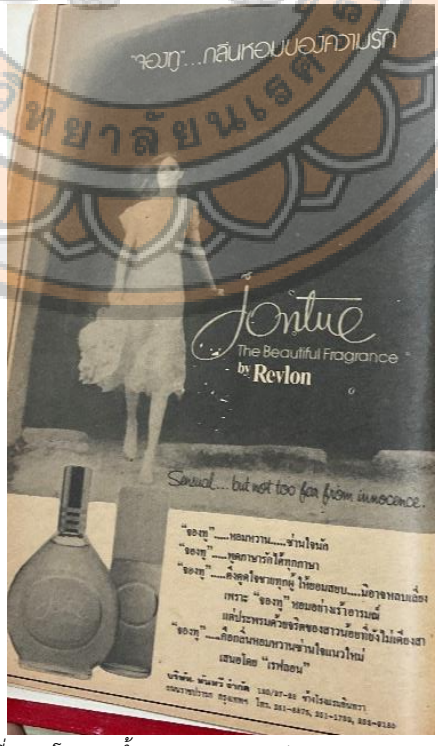
ที่มา: ดิฉัน 30 มิถุนายน 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 330 โฆษณาเลิฟอินกลอสบำรุงริมฝีปาก พ.ศ.2520

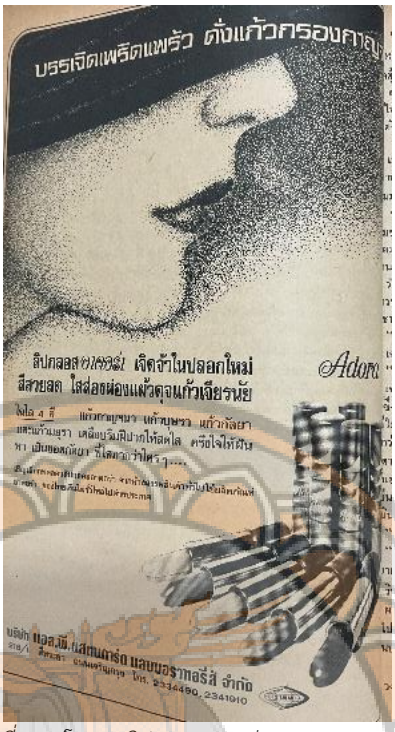
ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 7 ฉบับที่ 149 ปักษ์แรกเมษายน 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 331 โฆษณาน้ำหอมจองทูของเรฟลอน พ.ศ.2520

ที่มา: กุลสตรี ปีที่ 6 ฉบับที่ 143 ปักษ์หลังธันวาคม 2520, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 332 โฆษณาลิปกลอสอาดอร่า พ.ศ.2521

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 39 1 มกราคม พ.ศ.2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 333 โฆษณาชุดบำรุงผิวอิเควโทนจากโค้ตี้ช่วยให้ผิวชุ่มชื่น อิ่มเอิบ อ่อนกว่าวัย พ.ศ.2521

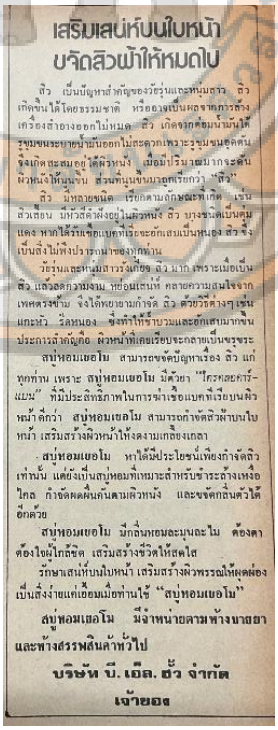
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 39 1 มกราคม พ.ศ.2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 334 โฆษณาครีมฟอกฝ้า ไวท์ เฮนน่า พ.ศ.2521

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 39 1 มกราคม พ.ศ.2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 335 โฆษณาสบู่หอมเยอโมช่วยกำจัดสิว ฝ้าและทำให้ผิวผุดผ่อง พ.ศ.2521

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 39 1 มกราคม พ.ศ.2521, น.117

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 336 โฆษณาน้ำยาทาเล็บอังแซมพร้อมลิปสติกจากฝรั่งเศส พ.ศ.2521

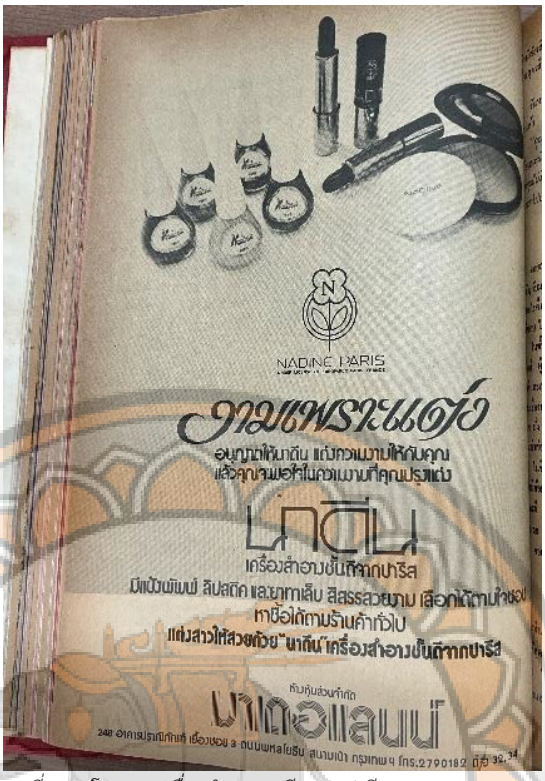
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 39 1 มกราคม พ.ศ.2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 337 โฆษณาสบู่ไลฟ์บอย พ.ศ.2521

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 40 8 มกราคม พ.ศ.2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 338 โฆษณาเครื่องสำอางนาดีนจากปารีส พ.ศ.2521

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 40 8 มกราคม พ.ศ.2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 339 โฆษณาครีมบำรุงผิวสปาช่วยให้ผิวชุ่มชื่น นุ่มนวล พ.ศ.2521, น.108

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 40 8 มกราคม พ.ศ.2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 340 โฆษณาน้ำหอมแมรี่ ควัอนท์ พ.ศ.2521

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 40 8 มกราคม พ.ศ.2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 341 โฆษณาแป้งอามามี่ผสมน้ำหอม พ.ศ.2521

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 30 ฉบับที่ 43 29 มกราคม พ.ศ.2521, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 342 โฆษณาครีมชุดพีเอ็ม ช่วยกำจัดฝ้า พ.ศ.2523

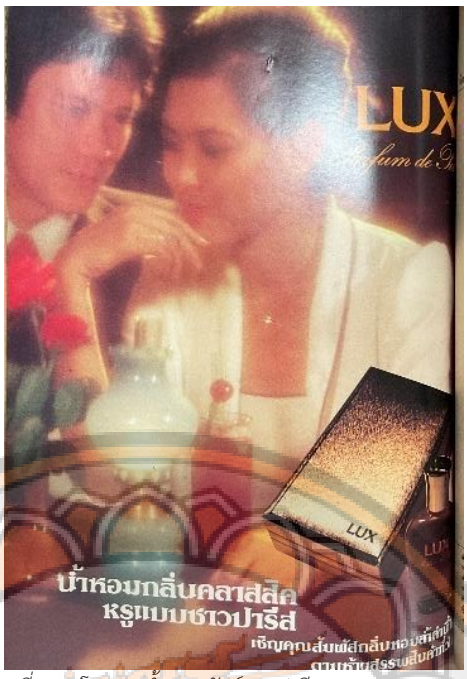
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 23 พ.ศ.2523, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 343 โฆษณาผลิตภัณฑ์ชุด COMDONE ช่วยกำจัดสิวเสี้ยน อาการอักเสบผิวหนัง พ.ศ.2523

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 23 กันยายน พ.ศ.2523, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 344 โฆษณาน้ำหอมลักซ์จากปารีส พ.ศ.2523

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 23 กันยายน พ.ศ.2523, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 345 โฆษณาครีมบำรุงผิวจอห์นสัน เบบี้ครีม ไนท์ครีม พ.ศ.2524

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 41 10 พฤษภาคม พ.ศ.2524, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 346 โฆษณาลิปสติกคิสมี พ.ศ.2524

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 41 10 พฤษภาคม พ.ศ.2524, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 347 โฆษณาแชมพูคิวลีนขจัดรังแค พ.ศ.2524

ที่มา: ผู้หญิง ปีที่ 2 ฉบับที่ 100 พฤษภาคม พ.ศ.2524, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 348 โฆษณาเครื่องสำอางชิเชโด้ มอยสเจอร์ มิสท์ พ.ศ.2525

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 61 10 มีนาคม พ.ศ.2525, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 349 โฆษณาผลิตภัณฑ์ล้างหน้าเลม่อนของพอนด์ช่วยให้ผิวหน้าชุ่มชื่น พ.ศ.2525

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 62 25 มีนาคม พ.ศ.2525, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 350 โฆษณาลูกกลิ้งกำจัดกลิ่นกาย เฟรช แอนด์ ดราย พ.ศ.2525

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 62 25 มีนาคม พ.ศ.2525, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 351 โฆษณาผลิตภัณฑ์พาร์โก้แก้สิว ฝ้า สมานผิวหน้า พ.ศ.2525

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 62 10 เมษายน พ.ศ.2525, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เขารักหลายอย่างในตัวคุณ
และอาจชื่นชมผิวสาวเป็นพิเศษ

อกเอาใจคุณสม้ำเสมอละก็ แน่ใจได้ว่าใบหน้านั้นจะต้องมีความงามที่เขาเห็นว่าน่ามอง อาจจะเป็นเครื่องหน้าอาจจะเป็นดวงตา จมูก หรือปาก และอาจจะเป็นผิวพรรณที่ยังดูนุ่มเนียนเปล่งปลั่ง ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก จากวันสาวสู่วัยสาว เมื่อคราวเพิ่งพบกัน

ความชุ่มฉ่ำ คือเคล็ดลับของความสาวของผิวพรรณ

ผิววัยสาวที่สวยเอง โดยคุณไม่ต้องคอยห่วงใยนั้น สวยเพราะความชุ่มฉ่ำจากน้ำหล่อเลี้ยงผิวที่มีปริมาณเพียงพอธรรมชาติให้ผิวนุ่มและชุ่มชื่น ผิวเลยวัยสาวที่ยังดูสาว ต้องอาศัยความชุ่มฉ่ำจากแหล่งภายนอก เพราะต่อมสร้างน้ำหล่อเลี้ยงผิวจะค่อนข้างจะไปลดลงตามวัย ไม่สามารถผลิตน้ำหล่อเลี้ยงให้เพียงพอได้ เวลาเช่นนี้แหละที่คุณเริ่มเรียกใช้ ออยล์ ออฟ อูลาน น้ำหล่อเลี้ยงความงามที่มีคุณสมบัติพิเศษ กลมกลืนเข้ากับน้ำหล่อเลี้ยงผิวธรรมชาติได้ เพียงหยดแรกของ ออยล์ ออฟ อูลาน บนผิวหน้า คุณก็เข้าใจว่าเพราะเหตุใดน้ำหล่อเลี้ยงความงามนี้จึงเป็นเคล็ดลับของความสาวอันยาวนานของผู้หญิงในยุคปัจจุบัน น้ำหล่อเลี้ยงความงาม ออยล์ ออฟ อูลาน ที่ได้ปลายนิ้วของคุณพาลูบไล้แต่เบา ๆ ไปทั่วผิวหน้านั้น จะซึมซาบแทรกหายลงไปได้ผิว เพื่อพาเอาความชุ่มฉ่ำลงไปรวมกำลังกับน้ำหล่อเลี้ยงผิวธรรมชาติ ร่วมกันทะนุบำรุงเซลล์ของผิวหนังที่เริ่มผอมแห้งให้ค่อย ๆ อิ่มเอิบขึ้นมาใหม่ ผิวคุณจึงนุ่มขึ้นทุกครั้งที่ใช้ เนียนขึ้นทุกวันที่ผ่านไป แล้วผิวคุณจะไม่ดูสาวขึ้นได้อย่างไร ตราบเท่าที่คุณยังใช้ ออยล์ ออฟ อูลาน อยู่ทุกวัน

เดี๋ยวนี้ ออยล์ ออฟ อูลาน มีสามขนาด คือ ใหญ่ กลาง และเล็กทดลอง ซึ่งเหมาะสำหรับพกติดตัวไปทำงาน หรือยามเดินทางด้วย ออยล์ ออฟ อูลาน ของแท้ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของบริษัท วิชาลสัน-วิคส์ จำกัด จะไปนี้คำว่า "OLAY" ที่หน้ากล่องและฉลากขาด ต้องมีตราภาพโลกเป็นนูนอยู่บนกล่องและมีพลาสติกใส หุ้มอีกชั้นหนึ่งด้วย ส่วนข้างในกล่องเพื่อให้แกะง่าย และภายในกล่องมีเอกสารอธิบายใช้เป็น 3 ภาษา

ภาพที่ 352 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวออยล์ ออฟ อูลาน พ.ศ.2525, น.13

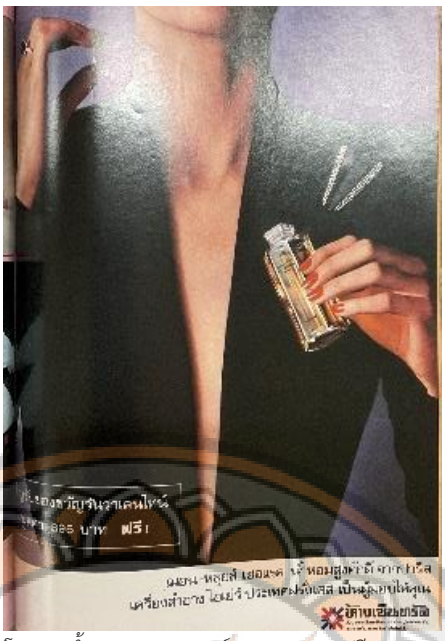
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 57 10 มกราคม พ.ศ.2525, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 353 โฆษณาเครื่องสำอางลิปสติกเลอ สตีโอจากลังโคม พ.ศ.2525

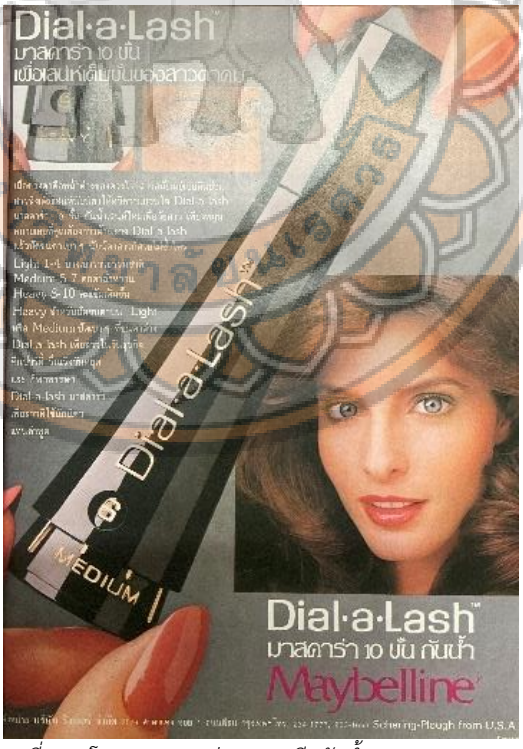
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 57 10 มกราคม พ.ศ.2525, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 354 โฆษณาน้ำหอมฌอน หลุยส์ เชอแรล จากปรีส พ.ศ.2525

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 3 ฉบับที่ 59 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2525, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 355 โฆษณามาสคาร่าเมลเบลลีนกันน้ำ พ.ศ.2525

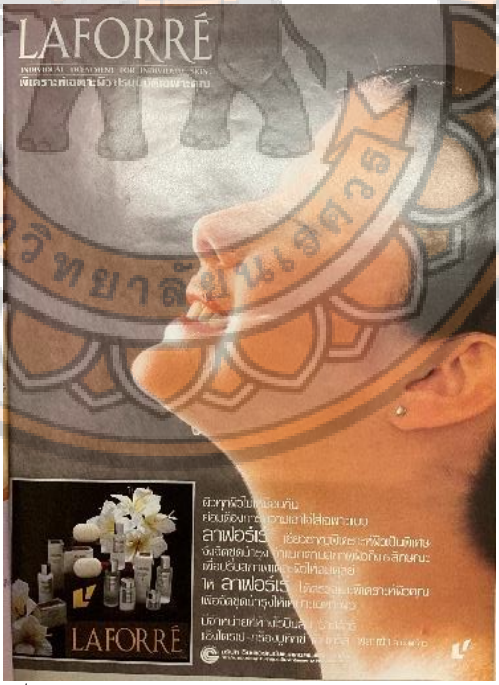
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 75 10 ตุลาคม พ.ศ.2525, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 356 โฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดสิวแคนิลล์โลชั่น พ.ศ.2525

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 75 10 ตุลาคม พ.ศ.2525, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 357 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวลาฟอร์เร่ พ.ศ.2526

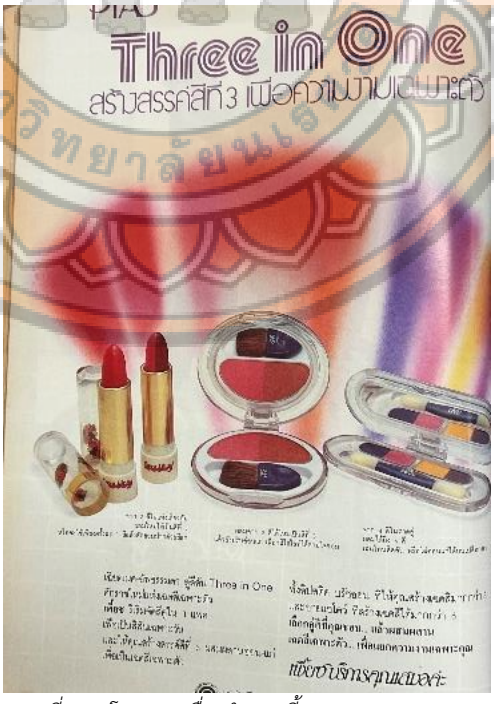
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 81 10 มกราคม พ.ศ.2526, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 358 โฆษณาครีมบำรุงผิวยูโรเปียน คอลลาเจน คอมเพล็กซ์จากเรฟลอน พ.ศ.2526

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 81 10 มกราคม พ.ศ.2526, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 359 โฆษณาเครื่องสำอางเพี้ยช พ.ศ.2526

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 81 10 มกราคม พ.ศ.2526, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 360 โฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดกลิ่นกายเรโซนา พ.ศ.2526

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 82 25 มกราคม พ.ศ.2526, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 361 โฆษณาสบู่เหลวสครูเพิลส์ ซอฟ โซฟ พ.ศ.2526

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 4 ฉบับที่ 94 25 กรกฎาคม พ.ศ.2526, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 362 โฆษณาครีมนวดผมเวลล่า บัลซั่ม พ.ศ.2527

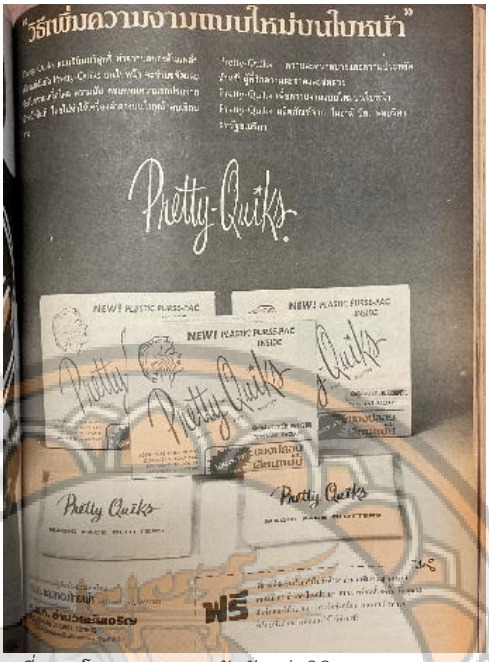
ที่มา:แพรวรายปักษ์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 114 25 พฤษภาคม พ.ศ.2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 363 โฆษณาโฟมไบโอนิคช่วยให้ผิวชุ่มชื่น พ.ศ.2527

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 114 25 พฤษภาคม พ.ศ.2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 364 โฆษณากระดาษซับมันแผ่นลินิน พ.ศ.2527

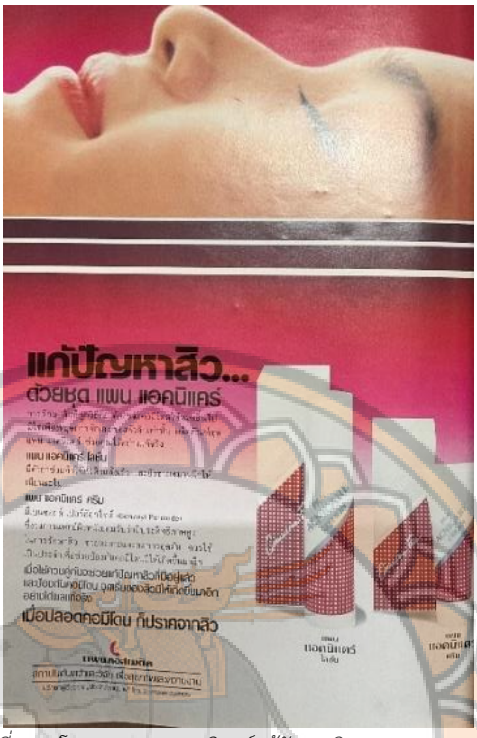
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 115 10 มิถุนายน พ.ศ.2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 365 โฆษณาผลิตภัณฑ์ SKIN PRINCIPLE จาก MAXFACTOR พ.ศ.2527

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 114 25 พฤษภาคม พ.ศ.2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 366 โฆษณาแพน แอคนิแคร์แก้ปัญหาสิว พ.ศ.2527

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 118 25 กรกฎาคม พ.ศ.2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 367 โฆษณาผลิตภัณฑ์เฮเลนา รูบินสไตน์ช่วยให้ผิวเปล่งปลั่ง สดสะพรั่ง พ.ศ.2527

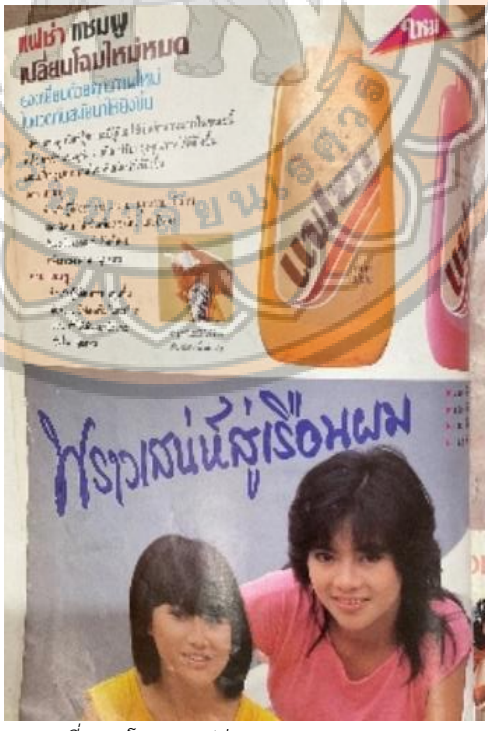
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 112 25 เมษายน พ.ศ.2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 368 โฆษณาผลิตภัณฑ์ซันนีดรอปช่วยให้ผมสะอาด กลิ่นหอม มีน้ำหนัก พ.ศ.2527

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 112 25 เมษายน พ.ศ.2527, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 369 โฆษณาแฟช่า แชมพู พ.ศ.2528

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 131 พ.ศ.2528, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 370 โฆษณาโฟมเพี้ยชช่วยให้ผิวนุ่ม สดชื่น พ.ศ.2528

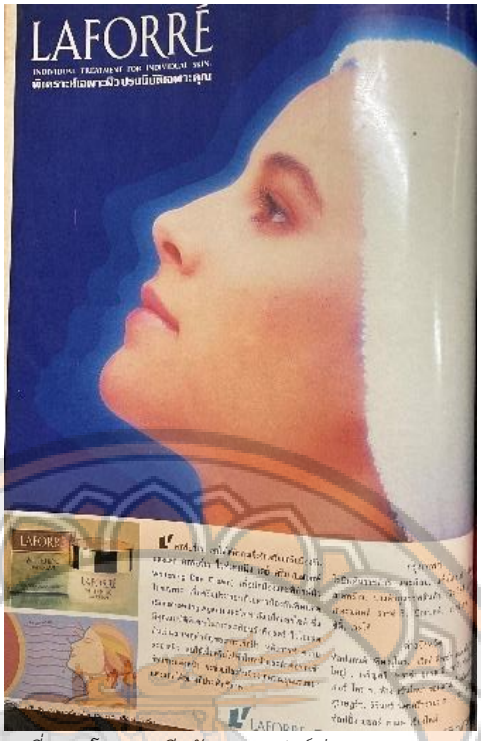
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 131 พ.ศ.2528, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 371 โฆษณาครีมบำรุงผิวออยล์ ออฟ อูลาน บิวตี้ พ.ศ.2528

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 132 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2528, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

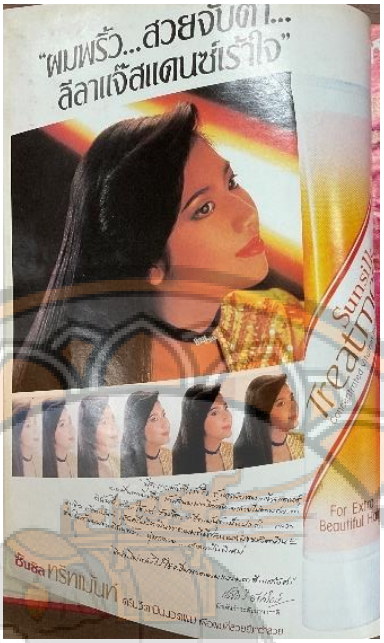
ภาพที่ 372 โฆษณาครีมกันแดดลาฟอร์เร่ พ.ศ.2528

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 132 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2528, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาคผนวก จ

ภาพโฆษณาพ.ศ.2528-2543

ภาพที่ 373 ภาพโฆษณาแชมพูซันซิล พ.ศ.2529

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 374 ภาพโฆษณาครีมแนทเชอรัล ฮันนี่ โลชั่นช่วยให้ชุ่มฉ่ำ ของเรฟลอน พ.ศ.2529

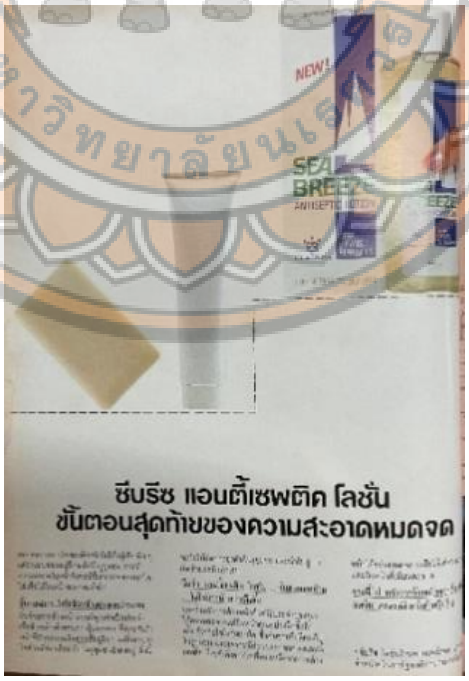
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 375 ภาพโฆษณารองพื้นน้ำของแม็กซแฟคเตอร์ พ.ศ.2529

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 376 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ชีบรีซช่วยชำระล้างสิ่งสกปรก และทำให้หน้าเนียน จากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2529

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 377 ภาพโฆษณาวาสลีน อโล ช่วยให้ผิวชุ่มชื่น ซึ่งมีสามสูตร เช่น สูตรหอมเย็น อโลและสมุนไพร จากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2529

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 378 ภาพโฆษณาน้ำยาบ้วนปากลิสเตอร์มินท์ช่วยบรรเทากลิ่นปาก ป้องกันฟันผุ พ.ศ.2529

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 379 ภาพโฆษณาสบู่ Lux ช่วยให้ผิวชุ่มชื่น นวลเนียน พ.ศ.2529

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 380 ภาพโฆษณาโลชั่นบำรุงผิวคาโอ บิโอเรช่วยให้ผิวนุ่ม พ.ศ.2529

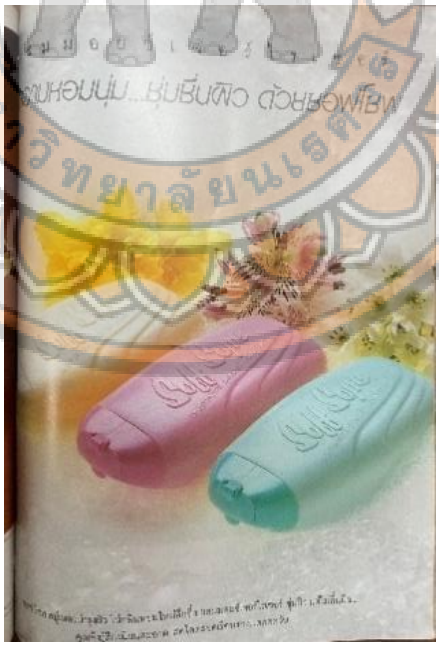
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 381 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ชิเซโดช่วยให้ผิวสะอาด พ.ศ.2529

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 175 10 ธันวาคม พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 382 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์สบู่ซอฟโซพช่วยให้ผิวชุ่มชื่น พ.ศ.2529

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 175 10 ธันวาคม พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 383 ภาพโฆษณาแคร์รีน โพรเทคชั่น พลัส โลชั่น ช่วยป้องกันผิวคล้ำ ผิวกร้าน ฝ้าและตกกระ พ.ศ.2529

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 175 10 ธันวาคม พ.ศ.2529, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 384 ภาพโฆษณาเบบี้เจล สครับที่มีส่วนผสมของส้ม ใบฝรั่งและมะเขือเทศช่วยขจัดสิวเสี้ยน พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 385 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดกลิ่นกายวีโต้ พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 386 ภาพโฆษณาซีบรีซ เฟเชียล ซครับ ครีมขัดผิวให้นุ่ม พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 387 ภาพโฆษณามูนดรอพส์ ไนท์ ฟอร์ทิฟายเออร์ ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าให้ผิวชุ่มชื่น ดูอ่อนกว่าวัย พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 388 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางแต่งหน้าคัฟเวอร์เกิร์ลจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 389 ภาพโฆษณาครีมกระชับสัดส่วนคลาแร็งส์ พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 390 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์พอนด์ส นอริชิ่ง ครีมช่วยลดริ้วรอย รอยย่น พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 391 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงเส้นผมคอนดิชัน บิวตี้ แพ็ค พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 392 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ชุดเมคอัพไบโอ พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 197 10 พฤศจิกายน พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 393 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางลักซ์เซอรีลิปสติก พ.ศ.2530

ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 189 10 กรกฎาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 394 ภาพโฆษณาครีมกำจัดขนโอพิลคาให้ผิวเนียนนุ่มจากเยอรมนี พ.ศ.2530

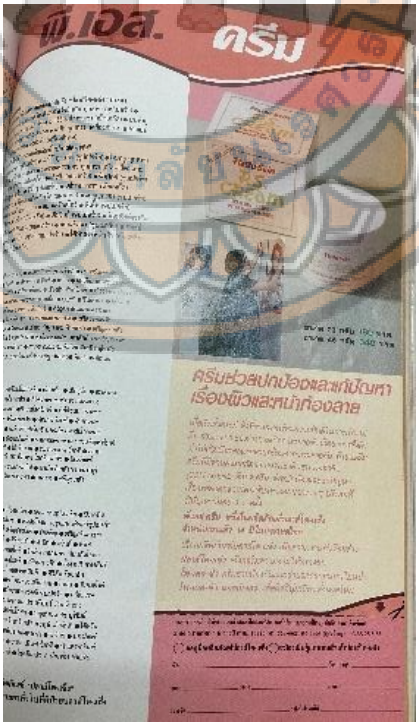
ที่มา: แพรวรายปักษ์ ปีที่ 8 ฉบับที่ 190 25 กรกฎาคม พ.ศ.2530, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 395 ภาพโฆษณาสเปย์จัดทรงผมไฟนัลเน็ท พ.ศ.2531

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 41 ฉบับที่ 17 17 กรกฎาคม พ.ศ.2531, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 396 ภาพโฆษณาครีมป้องกันและแก้ปัญหาผิวและหน้าท้องลายพี.เอส.ครีม พ.ศ.2531

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 41 ฉบับที่ 18 24 กรกฎาคม พ.ศ.2531, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 397 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์พีเอ็มช่วยลดฝ้า กระ จุดด่างดำ รอยหมองคล้ำ รอยเหี่ยวย่น พ.ศ.2531

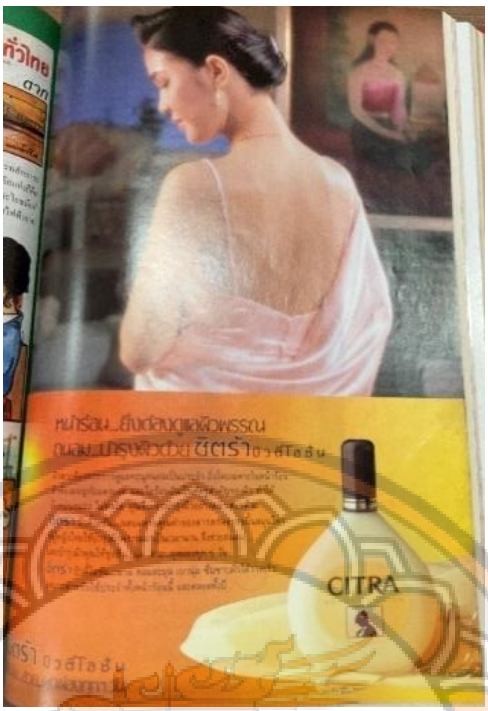
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 41 ฉบับที่ 19 31 กรกฎาคม พ.ศ.2531, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 398 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ไว้ทตี้ บิวตี้ครีม ช่วยแก้ปัญหาสิว หน้าแลดูอ่อนกว่าวัย และไร้ริ้วรอย พ.ศ.2531

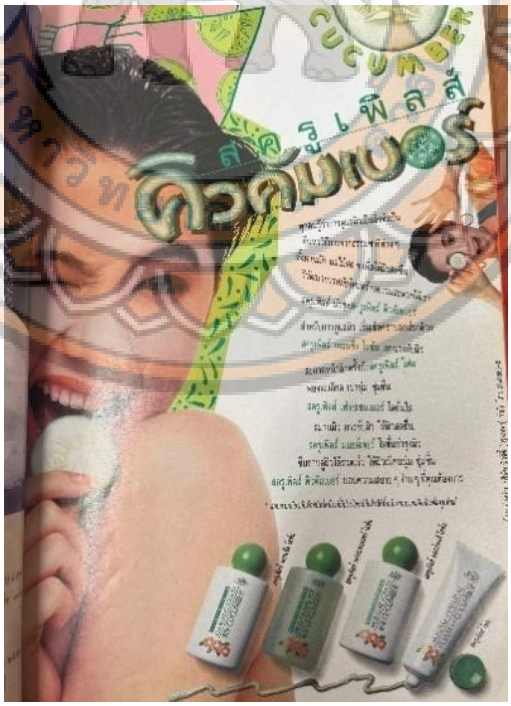
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 41 ฉบับที่ 19 31 กรกฎาคม พ.ศ.2531, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 399 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ซิตร้าบิวตี้โลชั่น มีส่วนผสมจากขมิ้นช่วยให้ผิวชุ่มชื่น ผุดผ่อง พ.ศ.2531

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 41 ฉบับที่ 10 29 พฤษภาคม พ.ศ.2531, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 400 ภาพโฆษณาสครูเพิลส์ คิวคัมเบอร์ช่วยทำความสะอาดผิว กระชับผิว และบำรุงผิว พ.ศ.2532

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 42 ฉบับที่ 8 14 พฤษภาคม พ.ศ.2532, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 401 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ไรฟา 2 ช่วยลดฝ้า กระ ริ้วรอย พ.ศ.2532

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 42 ฉบับที่ 6 30 เมษายน พ.ศ.2532, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 402 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์โลชันถนอมผิวตาบู พ.ศ.2533

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 43 ฉบับที่ 33 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2533, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 403 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ดัดผมดูลเซีย วีทาล พ.ศ.2533

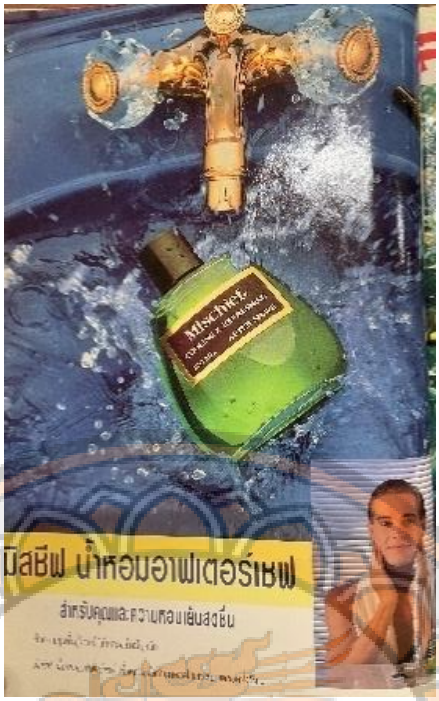
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 43 ฉบับที่ 34 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2533, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 404 ภาพโฆษณาน้ำหอม 4711 พ.ศ.2533

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 43 ฉบับที่ 39 16 ธันวาคม พ.ศ.2533, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 405 ภาพโฆษณาน้ำหอมอาฟเตอร์เชฟ พ.ศ.2533

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 43 ฉบับที่ 24 2 กันยายน พ.ศ.2533, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 406 ภาพโฆษณาครีมแอคนิแคร์ครีมและโลชั่น กำจัดสิว พ.ศ.2533

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 43 ฉบับที่ 22 19 สิงหาคม พ.ศ.2533, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 407 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางเขียนคิ้ว มิซาซ่า อายบราวน์ พ.ศ.2533

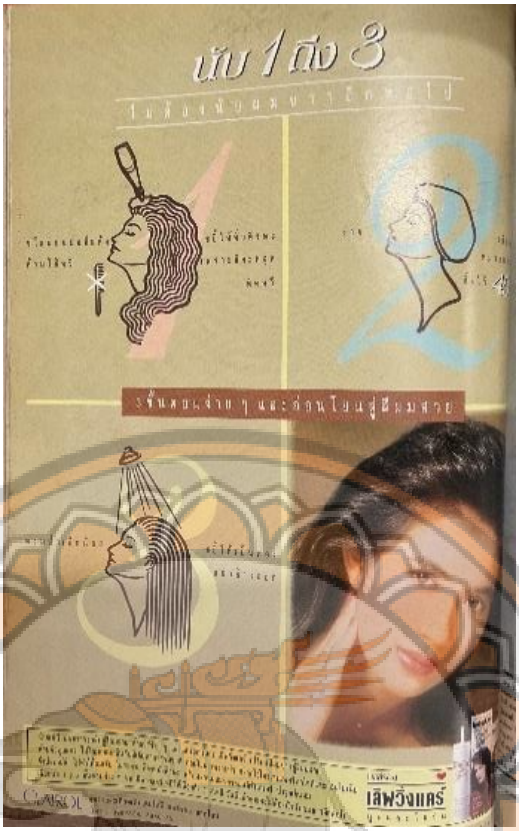
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 42 ฉบับที่ 50 4 มีนาคม พ.ศ.2533, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 408 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางเขียนคิ้ว มิซาซ่า อายบราวเมคอัพ พ.ศ.2534

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 44 ฉบับที่ 10 26 พฤษภาคม พ.ศ.2534, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 409 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ปิดผมขาวเลิฟวิ่งแคร์ พ.ศ.2534

ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 43 ฉบับที่ 52 17 มีนาคม พ.ศ.2534, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 410 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์นิจิดีสช่วยแก้ปัญหาสิวฝ้า รอยแตก พ.ศ.2534, น.93

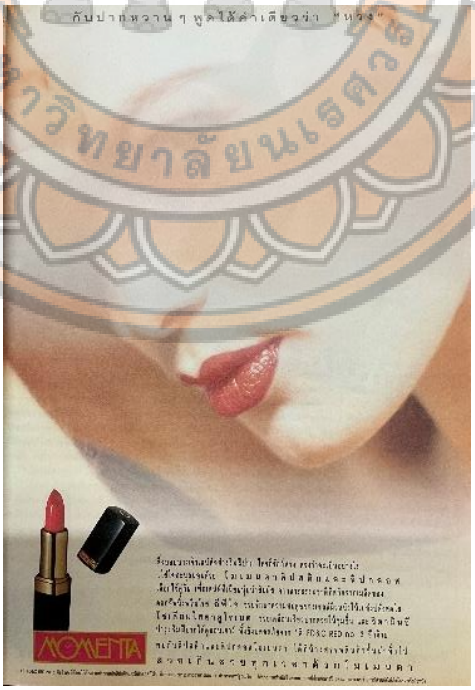
ที่มา: สตรีสาร ปีที่ 44 ฉบับที่ 16 7 กรกฎาคม พ.ศ.2534, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
27709287391

ภาพที่ 411 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์นีเวียบำรุงผิว พ.ศ.2535

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 1 ฉบับที่ 14 31 สิงหาคม พ.ศ.2535, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 412 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางลิปสติกโมเมนตาช่วยเคลือบปากชุ่มชื่น ทำให้ริมฝีปากอ่อนเยาว์ พ.ศ.2535

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 1 ฉบับที่ 14 31 สิงหาคม พ.ศ.2535, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 413 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ขัดเกลาผิวไพโยต์ พ.ศ.2535

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 1 ฉบับที่ 10 30 มิถุนายน พ.ศ.2535, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 414 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางแป้งกันแดดเท็ลมี พ.ศ.2535

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 1 ฉบับที่ 10 30 มิถุนายน พ.ศ.2535, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 415 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดดคลาแร็งส์ พ.ศ.2535

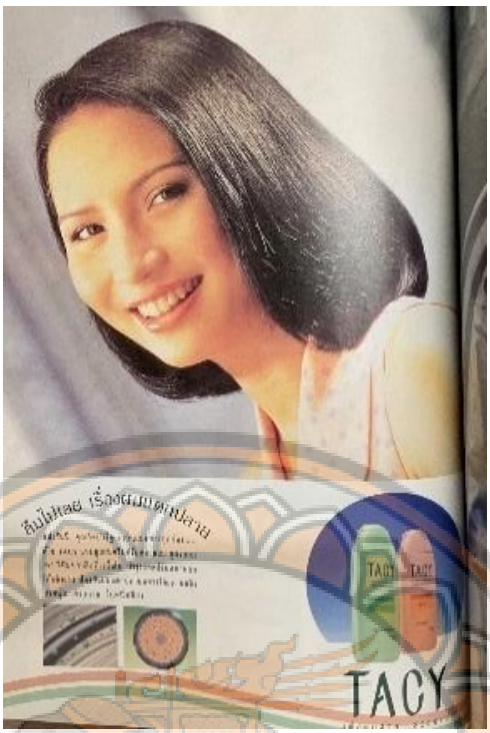
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 1 ฉบับที่ 10 30 มิถุนายน พ.ศ.2535, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 416 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์รักษาเส้นผมพรีเกนจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ.2536

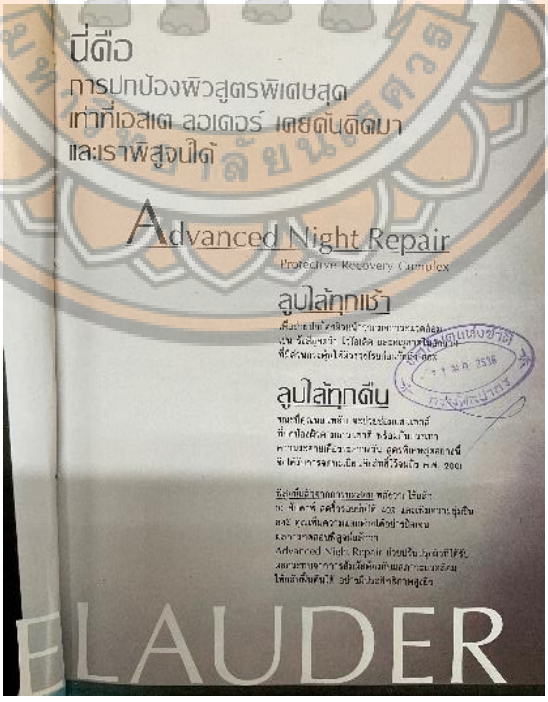
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 2 ฉบับที่ 32 31 พฤษภาคม พ.ศ.2536, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 417 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์แชมพูช่วยปัญหาเรื่องผมแตกปลาย พ.ศ.2536

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 2 ฉบับที่ 32 31 พฤษภาคม พ.ศ.2536, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 418 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวเอสเต ลอเดอร์ช่วยลดริ้วรอยย่น เพิ่มความชุ่มชื่น พ.ศ.2536

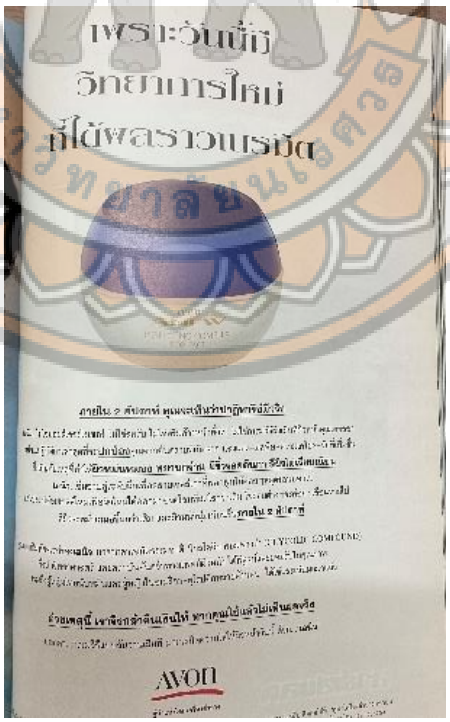
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 1 ฉบับที่ 23 15 มกราคม พ.ศ.2536, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 419 ภาพโฆษณาเครื่องสำอาง Dior พ.ศ.2536

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 2 ฉบับที่ 26 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2536, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 420 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ AVON แก้ปัญหาผิวหมอง หยาบกร้าน ริ้วรอย สีผิวไม่เรียบเนียน พ.ศ.2536

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 2 ฉบับที่ 43 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2536, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 421 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์อูเท็นน่าช่วยผิวขาวสดใส ไร้จุดด่างดำ พ.ศ.2537

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 3 ฉบับที่ 66 31 ตุลาคม พ.ศ.2537, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 422 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางลิปสติก Double color พ.ศ.2537

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 3 ฉบับที่ 66 31 ตุลาคม พ.ศ.2537, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 423 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์เยโรวิทัล พ.ศ.2537

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 3 ฉบับที่ 68 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2537, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 424 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางลิปสติก Kanebo พ.ศ.2537

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 3 ฉบับที่ 59 15 กรกฎาคม พ.ศ.2537, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 425 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางแป้งเนวี รีวิว แพคท์ ของ Kanebo พ.ศ.2537

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 3 ฉบับที่ 62 31 สิงหาคม พ.ศ.2537, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 426 ภาพโฆษณาลิปสติก ของ Kanebo พ.ศ.2538

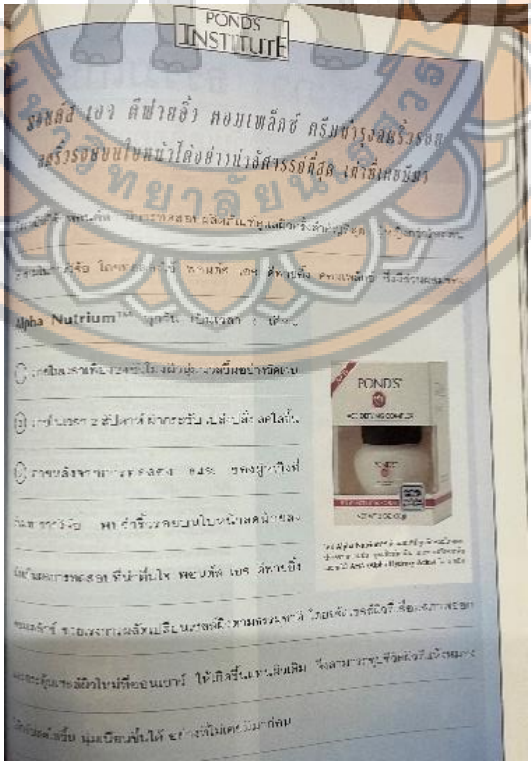
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 4 ฉบับที่ 83 13 กรกฎาคม พ.ศ.2538, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 427 ภาพโฆษณาครีมทาฝ้าด้วยสมุนไพรจากประเทศเบลเยียม พ.ศ.2538

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 4 ฉบับที่ 83 13 กรกฎาคม พ.ศ.2538, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 428 ภาพโฆษณาครีมบำรุงลดริ้วรอย พอนด์ส เอจ ดีฟายอิ้ง คอมเพล็กซ์ พ.ศ.2538

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 4 ฉบับที่ 82 30 มิถุนายน พ.ศ.2538, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 429 ภาพโฆษณาครีมบำรุงผิวให้ผิวอ่อนวัย เปล่งปลั่งขอ Shiseido Benefiance พ.ศ.2539

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 5 ฉบับที่ 117 15 ธันวาคม พ.ศ.2539, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 430 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์เจลล้างหน้าไรฟา 15 พ.ศ.2539

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 4 ฉบับที่ 118 31 ธันวาคม พ.ศ.2539, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 431 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์เจลล้างหน้ากาติโนช่วยขจัดสิวเสี้ยน ความมัน พ.ศ.2539

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 5 ฉบับที่ 111 15 กันยายน พ.ศ.2539, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 432 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์แป้งผสมรองพื้นของ Cute Press พ.ศ.2539

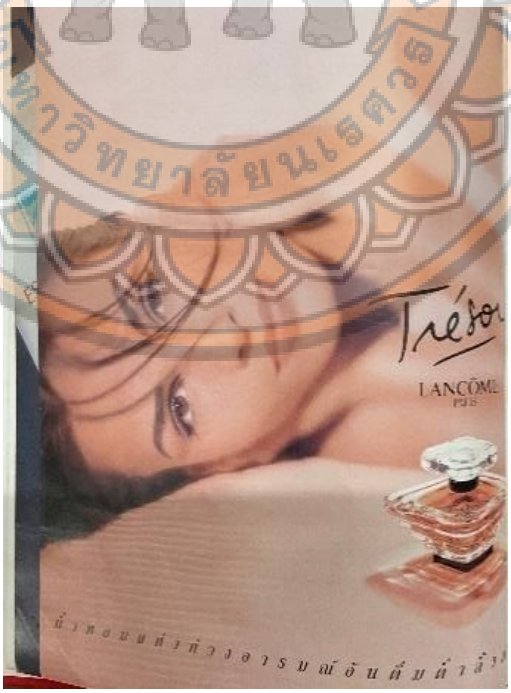
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 4 ฉบับที่ 118 31 ธันวาคม พ.ศ.2539, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 433 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงผิว Orlance ช่วยลดริ้วรอยและทำให้ผิวดูอ่อนเยาว์ พ.ศ.2539

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 5 ฉบับที่ 115 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2539, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 434 ภาพโฆษณาน้ำหอม Lancome พ.ศ.2540

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 6 ฉบับที่ 131 15 กรกฎาคม พ.ศ.2540, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 435 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดด Roc พ.ศ.2540

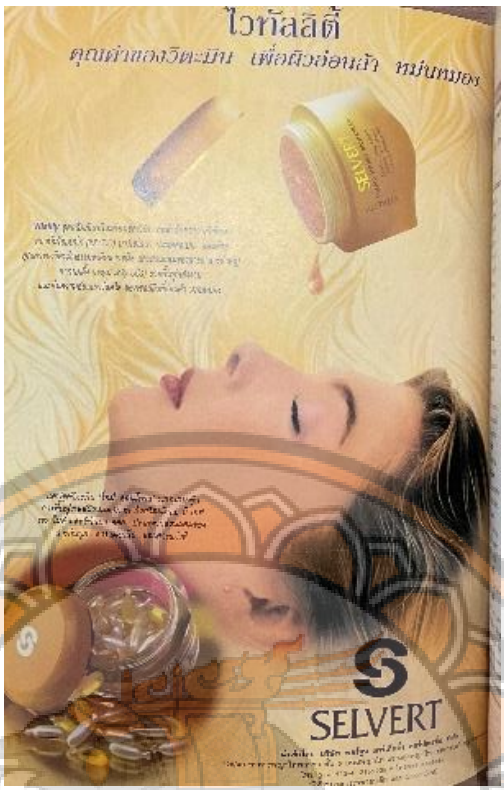
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 6 ฉบับที่ 131 15 กรกฎาคม พ.ศ.2540, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 436 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ป้องกันผมร่วงฟิโตเซียน พ.ศ.2540

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 6 ฉบับที่ 131 15 กรกฎาคม พ.ศ.2540, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 437 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ไวทัลลิตี้ช่วยให้ผิวไม่หม่นหมอง พ.ศ.2540

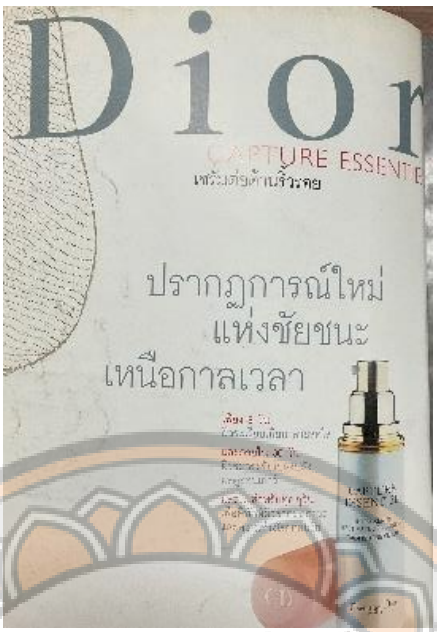
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 6 ฉบับที่ 131 15 กรกฎาคม พ.ศ.2540, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 438 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางลิปสติกเมย์เบลลีน พ.ศ.2540

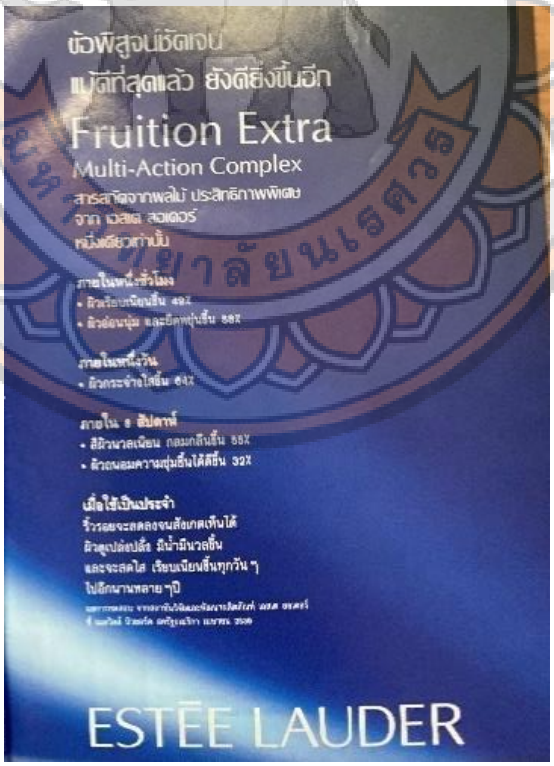
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 6 ฉบับที่ 132 31 กรกฎาคม พ.ศ.2540, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 439 ภาพโฆษณาเซรั่มต้านริ้วรอย Dior พ.ศ.2541

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 21 ฉบับที่ 505 15 มีนาคม พ.ศ.2541, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 440 ภาพโฆษณาครีมบำรุงผิวเอสเต ลอเดอร์ช่วยให้ผิวขาวกระจ่างใส เรียบเนียน ลดริ้วรอย พ.ศ.2541

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 21 ฉบับที่ 505 15 มีนาคม พ.ศ.2541, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 441 ภาพโฆษณาครีมบำรุงผิว Clinique ลดริ้วรอย พ.ศ.2541

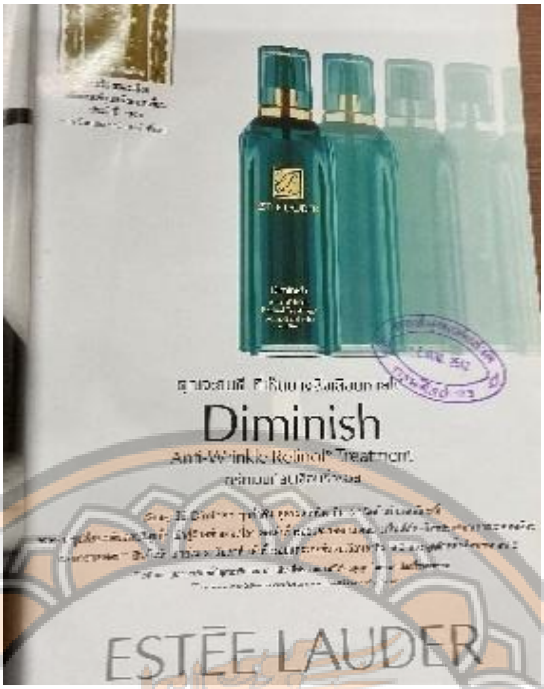
ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 21 ฉบับที่ 505 15 มีนาคม พ.ศ.2541, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 442 ภาพโฆษณาครีมบำรุงผิว Juvena ลดรอยด่างดำ กระ ฝ้า จากสวิตเซอร์แลน พ.ศ.2541

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 21 ฉบับที่ 506 31 มีนาคม พ.ศ.2541, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 443 ภาพโฆษณาครีมบำรุงผิว Estee Lauder ลดเรือนริ้วรอย พ.ศ.2542

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 22 ฉบับที่ 527 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2542, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 444 ภาพโฆษณาครีมบำรุงผิว Biotherm เพิ่มความชุ่มชื่น พ.ศ.2542

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 22 ฉบับที่ 527 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2542, ไม่ปรากฏเลขหน้า

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
27092873391

ภาพที่ 445 ภาพโฆษณาครีมกระชับเรือนร่าง Kanebo พ.ศ.2542

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 22 ฉบับที่ 527 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2542, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 446 ภาพโฆษณาเครื่องสำอางลิปสติกคู่กับน้ำยาทาเล็บของ Revlon พ.ศ.2542

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 22 ฉบับที่ 528 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2542, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 447 ภาพโฆษณาครีมทาผิว Idealist ลดปัญหารูขุมขน พ.ศ.2543

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 24 ฉบับที่ 567 15 ตุลาคม พ.ศ.2543, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 448 ภาพโฆษณาลิปสติก Estee lauder พ.ศ.2543

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 24 ฉบับที่ 567 15 ตุลาคม พ.ศ.2543, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 449 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวช่วยให้ผิวชุ่มชื่น Lancome พ.ศ.2543

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 24 ฉบับที่ 567 15 ตุลาคม พ.ศ.2543, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 450 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดด Loreal พ.ศ.2543

ที่มา: ดิฉัน ปีที่ 24 ฉบับที่ 568 31 ตุลาคม พ.ศ.2543, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาคผนวก ฉ

ภาพโฆษณาพ.ศ.2544-2549

ภาพที่ 451 โฆษณาโฟมล้างหน้าช่วยให้ผิวชุ่มชื่น Dove

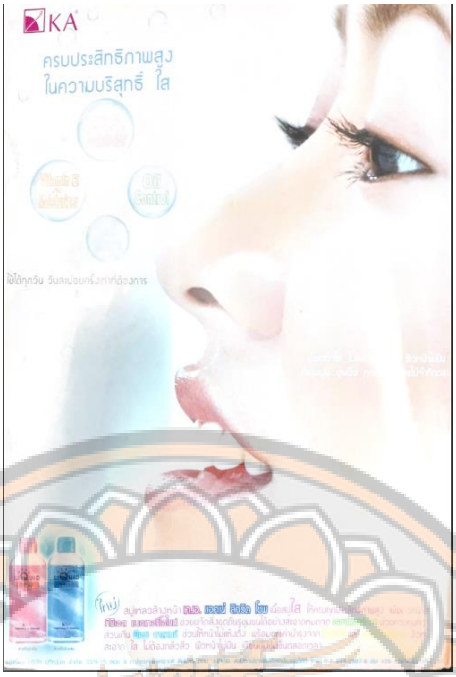
ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 10 ฉบับที่ 217 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 452 โฆษณารองพื้นสูตรชุ่มชื่น ลดเลือนรอยหมองคล้ำของ Clarins patis

ที่มา: พลอยแกมเพชร ปีที่ 10 ฉบับที่ 217 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 453 ภาพการโฆษณาสบู่เหลวล้างหน้าของแบรนด์ KA ปี พ.ศ.2545

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 23 ฉบับที่ 417 ประจำเดือนพฤษภาคม ปักษ์แรก 2545, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 454 ภาพการโฆษณาสถานเสริมความงามของบ้านแก้ว สมุนไพรที่รับบริการนวด ขัดผิวตลอดจนการอบผิวด้วยสมุนไพร ปี พ.ศ. 2545

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 23 ฉบับที่ 417 ประจำเดือนพฤษภาคม ปักษ์แรก 2545, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 455 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดดนีเวีย วิชาจ ไวท์ ปี พ.ศ.2545

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 23 ฉบับที่ 416 ประจำเดือนเมษายน ปักษ์หลัง 2545, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 456 ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวศูนย์บริการของหมอมวลชน (ซ้าย) และภาพโฆษณาของ Smooth E (ขวา) ปี พ.ศ.2547

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 25 ฉบับที่ 473 ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 457 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว แก้ฝ้า กระ รอยหมองคล้ำ หน้าขาวใสของแบรนด์ Sakura Japan

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 26 ฉบับที่ 502 ประจำวันที่ 1-10 สิงหาคม 2548, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 458 ภาพโฆษณาครีมกระชับผิวทรวงอกของจอยซ์จากนวัตกรรมกวาวเครือ

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 27 ฉบับที่ 532 ประจำวันที่ 1-10 มิถุนายน 2549, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 459 ภาพโฆษณาสบู่เบนเนทสกัดจากธรรมชาติ ช่วยให้ใบหน้าขาว

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 26 ฉบับที่ 486 ประจำวันที่ 20-28 กุมภาพันธ์, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 460 ภาพโฆษณาสบู่เนื้อทรายขัดผิว ดร.ชิน ช่วยผิวขาว นุ่มนวลล ผิวตึงกระชับ ดูอ่อนเยาว์ ลดปัญหาสิว ฝ้า ผิวหยาบ ผิวดำคล้ำ และมีกลิ่นหอมอโรมา

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 27 ฉบับที่ 522 ประจำวันที่ 20-31 ธันวาคม 2549, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 461 ภาพโฆษณาครีมแซนดี้ ทาฝ้า

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 27 ฉบับที่ 522 ประจำวันที่ 20-31 ธันวาคม 2549, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 462 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์มอยเจอไรเซอร์ โฟมล้างหน้า และสบู่ อันมีส่วนผสมของกวาวเครือขาว

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 27 ฉบับที่ 532 ประจำวันที่ 1-10 มิถุนายน 2549, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 463 ภาพโฆษณาครีมทาฝ้าโมนิคกา ช่วยหน้าขาวใส ฝ้ากระ จุดด่างดำ รอยสิวจางลง

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 27 ฉบับที่ 522 ประจำวันที่ 20-31 ธันวาคม 2549, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 464 ภาพโฆษณาสมุนไพรเบลลา นีน่าที่มีสารสกัดจากมะละกอ ลูกพรุน ถั่วเหลือง

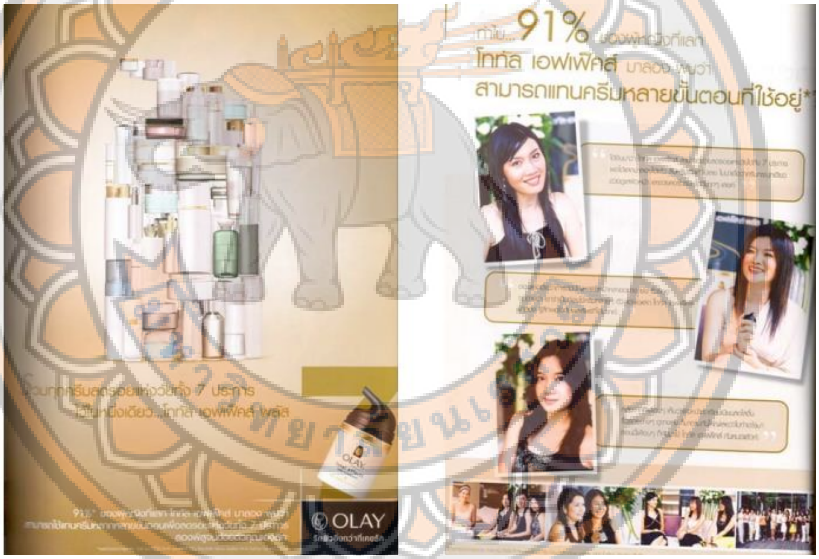
ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 27 ฉบับที่ 525 ประจำวันที่ 20-31 มีนาคม 2549, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 465 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว 2 ผลิตภัณฑ์ คือ Climique Repairwear Deep Wrinkle Concentrate for Face and Eye และ Climique Turnaround Concentrate Visible Skin Renewer พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.93 ,น.110

ภาพที่ 466 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Olay Total Effects พ.ศ.2549

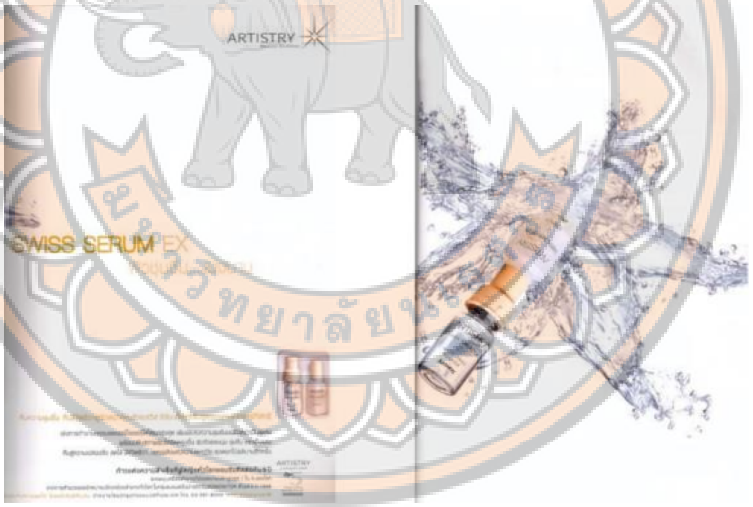
ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.101

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 467 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Estee Lauder Resilience Lift Cream พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.103

ภาพที่ 468 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Artistry Swiss Serum Ex พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.119

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 469 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว DDF Cellular Revitalization Age Renewal พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.123

ภาพที่ 470 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว L'Oreal Demo- expertise revitalift white พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.96

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 471 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Lancome Balance Expert NeuroWhite พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.99

ภาพที่ 472 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Biotherm Lift พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.112

ภาพที่ 473 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Dior Capture Totale พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.114

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 474 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Clarins Super Restorative Total Eye Concentrate พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.117

ภาพที่ 475 โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Guerlain Orchidee Imperiale พ.ศ.2549

ที่มา: จันทิมา ปัทมธรรมกุล, 2550, น.121

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาคผนวก ช

ภาพโฆษณาพ.ศ.2550-2559

ภาพที่ 476 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์เปลี่ยนสีผมออด๊ิช คัลเลอร์ ปี พ.ศ.2550

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 28 ฉบับที่ 558 ประจำวันที่ 20-28 กุมภาพันธ์ 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 477 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์กาแฟคอลลาเจน Herbio ปี พ.ศ.2550

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 28 ฉบับที่ 558 ประจำวันที่ 20-28 กุมภาพันธ์ 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 478 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์โฟมล้างหน้าและครีมโพรมีน่า ที่มีสารสกัดจากโสม ปี พ.ศ.2550

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 28 ฉบับที่ 575 ประจำวันที่ 10-20 สิงหาคม 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 479 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารโอพีซี-60 หมอมวลชน ปี พ.ศ.2550

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 28 ฉบับที่ 575 ประจำวันที่ 10-20 สิงหาคม 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 480 ภาพโฆษณาครีมหน้าใสแคทเธอรีน ปี พ.ศ.2550

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 28 ฉบับที่ 575 ประจำวันที่ 10-20 สิงหาคม 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 481 ภาพโฆษณาครีมโนฟาไวท์ของหมอมวลชน ปี พ.ศ.2550

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 28 ฉบับที่ 575 ประจำวันที่ 10-20 สิงหาคม 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 482 ภาพโฆษณายาสีฟันเปปเปอร์มินต์ ปี พ.ศ.2550

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 28 ฉบับที่ 587 ประจำวันที่ 10-20 ธันวาคม 2550, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 483 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงเส้นผมสมุนไพรเซสเต้ ปี พ.ศ.2551

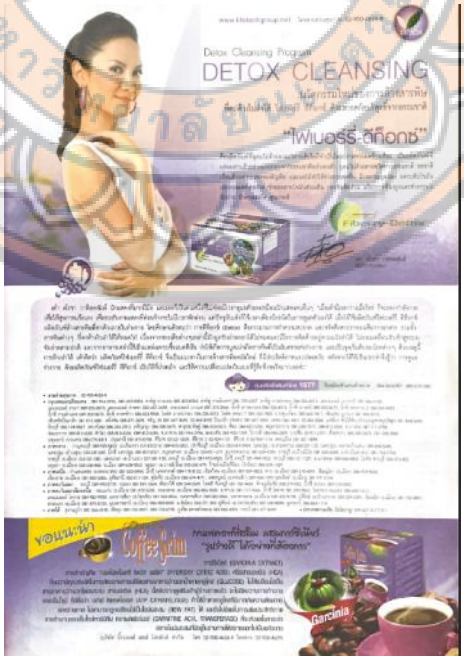
ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 29 ฉบับที่ 622 ประจำวันที่ 1-10 ธันวาคม 2551

NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15
2709287391

ภาพที่ 484 ภาพโฆษณาครีมนวดสมุนไพรปิดผมขาวแคทเธอรีน ปี พ.ศ.2551

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 29 ฉบับที่ 592 กุมภาพันธ์ 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 485 ภาพโฆษณากาแฟคอฟฟี่สลิมจากสารสกัดการ์ซีเนียร์ ปี พ.ศ.2551

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 29 ฉบับที่ 592 กุมภาพันธ์ 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873911 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 486 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวสมุนไพร i-rashi ทั้งกันแดดและครีมทาผิวนวดทรวงอก ปี พ.ศ.2551

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 29 ฉบับที่ 592 กุมภาพันธ์ 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 487 ภาพโฆษณาครีมนวดฝ่าเท้าออนสปาด้วยสมุนไพร ปี พ.ศ.2551

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 29 ฉบับที่ 602 10-20 พฤษภาคม 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 488 ภาพโฆษณาผงสมุนไพรนางพญาหน้าขาว ขัด-นวด-พอก ปี พ.ศ.2551

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 29 ฉบับที่ 602 ประจำวันที่ 10-20 พฤษภาคม 2551, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 489 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์รีเทิร์น เช่น ครีมทา รอบดวงตา ครีมทาผิว เซรั่มทาใต้ตา ยาสีฟัน ตลอดจนสบู่ และกาแฟลดน้ำหนัก ครีมบำรุงผิวจุดซ่อนเร้น ปี พ.ศ.2552

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 30 ฉบับที่ 627 ประจำวันที่ 20-31 มกราคม 2552, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 490 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงผิว Lanocreme ปี พ.ศ.2552 กระปุกสีชมพู เป็นครีมสกัดจากน้ำมันจากขนแกะ+วิตามินอี สำหรับผิวแห้งมาก กระปุกสีเหลือง เป็นครีมคอลลาเจน+ว่านหางจระเข้ ยกกระชับผิวและกระจ่างใส กระปุกสีเขียว เป็นครีมซ่อมแซมผิวที่เสียและแพ้ง่ายจากวิตามินอี ลดรอยดำ ต้านอนุมูลอิสระ และริ้วรอย กระปุกสีน้ำตาล เป็นครีมจากรกแกะ+ลาโนลิน ลดริ้วรอย กระชับรูขุมขน

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 30 ฉบับที่ 626 ประจำวันที่ 10-20 มกราคม 2552, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 491 ภาพโฆษณาบีบีครีม Caticlatr ช่วยป้องกันแสงแดด กระชับรูขุมขน ผิวชุ่มชื่น บำรุงผิวอ่อนเยาว์จากสารสกัดธรรมชาติ ปี พ.ศ.2552

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 30 ฉบับที่ 639 ประจำวันที่ 20-31 พฤษภาคม 2552, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 492 ภาพโฆษณาเซรั่มโรจูคิส ลดปัญหารูขุมขนกว้าง ปี พ.ศ.2552

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 30 ฉบับที่ 639 ประจำวันที่ 20-31 พฤษภาคม 2552, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 493 ภาพโฆษณาครีมสิว ครีมฝ้า ดร.กัญชร ปี พ.ศ.2553

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 31 ฉบับที่ 694 ประจำวันที่ 1-10 ธันวาคม 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 494 ภาพโฆษณาแป้งหน้าใส Pearl White Powder ปี พ.ศ.2553

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 31 ฉบับที่ 694 ประจำวันที่ 1-10 ธันวาคม 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 495 ภาพโฆษณาฟีมีแดน โปรตีนเสริมสร้างคอลลาเจนช่วยหน้าใส ไร้สิว ฝ้า จุดด่างดำและริ้วรอยจางลง และครีมกันแดดฟีมีเดน ลดการเกิดริ้วรอย กระชับผิวหน้าให้เต่งตึง รวมถึงโฆษณาฟิเกอเรลลดต้นแขน ต้นขา หน้าท้อง สะโพก และเบรสเซรั่ม สเปรย์ทำให้ทรวงอกเต่งตึงเป็นสีชมพู ผิวเรียบเนียน พ.ศ.2553

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 31 ฉบับที่ 694 ประจำวันที่ 1-10 ธันวาคม 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 496 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ Bio-essence Tanaka white *ช่วยให้ผิวกระจ่างใส แน่นกระชับ คงความชุ่มชื้น พ.ศ.2553*

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 31 ฉบับที่ 696 ประจำวันที่ 20-31 ธันวาคม 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 497 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์สบู่สมุนไพรกลั่น ชันชิง ช่วยให้ผิวกระจ่างใส พ.ศ.2553

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 31 ฉบับที่ 671 ประจำวันที่ 10-20 เมษายน 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 498 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ยาชงสมุนไพรตราฟิตเน่ พ.ศ.2553

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 31 ฉบับที่ 680 ประจำวันที่ 10-20 กรกฎาคม, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 499 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บิวตี้ ซีเค็ต ขจัดผิวชรา ผิวหมอง ผิวหยาบกร้าน ริ้วรอย ถุงใต้ตา ฝ้า กระ จุดด่างดำ และคืนผิวขาว พ.ศ.2553

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 31 ฉบับที่ 694 ประจำวันที่ 1-10 ธันวาคม 2553, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 500 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ POND'S *ฟลอเลส ไวท์ พ.ศ.2553*

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 31 ฉบับที่ 671 ประจำวันที่ 10-20 เมษายน 2553

27092873391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 501 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงเส้นผมจากสารสกัดธรรมชาติ พ.ศ.2554

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 32 ฉบับที่ 722 ประจำวันที่ 10-20 กันยายน 2554, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 502 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวบัวหิมะฟูจือเป่า ช่วยชะลอการเกิดริ้วรอย คืนความอ่อนเยาว์ พ.ศ.2554

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 32 ฉบับที่ 715 ประจำวันที่ 1-10 กรกฎาคม 2554, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 503 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวลดเรือนริ้วรอย กระชับผิวหน้า รูขุมขนเล็กลง ลดความหมองคล้ำ หน้ากระจ่างใสของเจซี นิวซีแลนด์ พ.ศ.2554

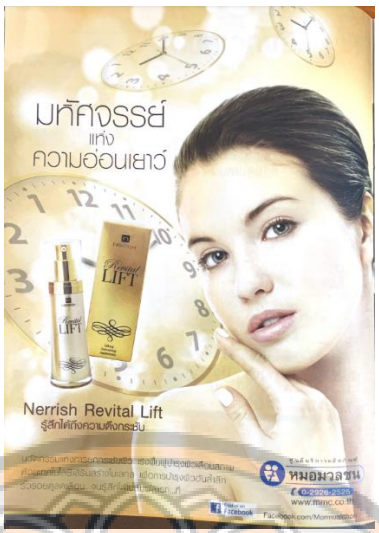
ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 32 ฉบับที่ 722 ประจำวันที่ 10-20 กันยายน 2554, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 504 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์โลชั่นกระชับทรวงอกและยูม่า ผลิตภัณฑ์บำรุงร่างกายสตรีจากกวาวเครือขาว พ.ศ.2554

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 32 ฉบับที่ 706 ประจำวันที่ 1-10 เมษายน 2554, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 505 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว NErrish Revital Lift ช่วยลดเลือนริ้วรอย พ.ศ.2555

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 33 ฉบับที่ 722 ประจำวันที่ 23 พฤศจิกายน 2555, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 506 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Cute Press ดูแลฝ้า กระ จุดด่างดำ พ.ศ.2555

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 33 ฉบับที่ 757 ประจำวันที่ 10 สิงหาคม 2555, ไม่ปรากฏเลขหน้า

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 507 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Ariste เซรั่มยกกระชับผิวหน้า พ.ศ.2554

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 32 ฉบับที่ 731 ประจำวันที่ 20-31 ธันวาคม 2554, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 508 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวไดอาน่า อัลไพน์ โรส เซ็ต ลดฝ้าแดด ผิวกระจ่างใส พ.ศ.2555

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 33 ฉบับที่ 757 ประจำวันที่ 10 สิงหาคม 2555, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 509 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวกาย Mistine White Spa พ.ศ.2556

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 34 ฉบับที่ 795 ประจำวันที่ 3 พฤษภาคม 2556, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 510 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมรองพื้น สบู่ ครีมบำรุงผิวหน้าจากสมุนไพรของ CAS BKK พ.ศ.2556

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 34 ฉบับที่ 785 ประจำวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2556, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 511 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวเพื่อความอ่อนเยาว์ Narcisse *พ.ศ.2556*

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 34 ฉบับที่ 785 ประจำวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2556, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 512 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Par Berry ลดเลือนริ้วรอย ยกกระชับใบหน้า หน้ากระจ่างใส ลดจุดด่างดำและสิว พ.ศ.2556

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 34 ฉบับที่ 793 ประจำวันที่ 19 เมษายน 2556, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 513 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผมออด้าซ ซิลกี้ แฮร์ คิวติเคิล โคท พ.ศ.2557

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 34 ฉบับที่ 793 ประจำวันที่ 19 เมษายน 2557, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 514 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผมออด้าซ ซิลกี้ แฮร์ คิวติเคิล โคท พ.ศ.2557

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 35 ฉบับที่ 837ประจำวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2557, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 515 ภาพโฆษณาสบู่เบนเนท ช่วยให้ผิวขาว พ.ศ.2557

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 34 ฉบับที่ 793 ประจำวันที่ 19 เมษายน 2557, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 516 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางซันเวย์ พ.ศ.2557

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 35 ฉบับที่ 836ประจำวันที่ 4 กรกฎาคม 2557, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 517 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดด KA พ.ศ.2557

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 35 ฉบับที่ 836 ประจำวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2557, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 518 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์เวชสำอาง BAROONY พ.ศ.2557

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 35 ฉบับที่ 869ประจำวันที่ 3 ตุลาคม 2557, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 519 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมแต้มสิว Yanhee พ.ศ.2558

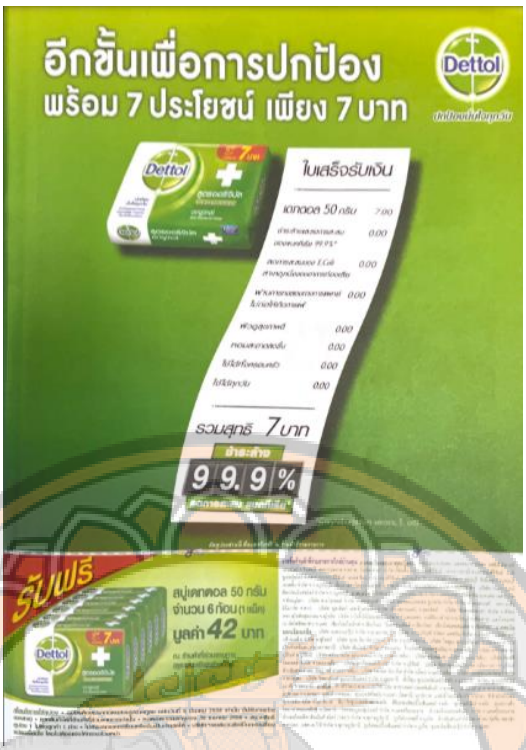
ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 37 ฉบับที่ 890ประจำวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558, ไม่ปรากฏเลขหน้า

ภาพที่ 520 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางลิปกลอสส้มซ่า จ.พิษณุโลก พ.ศ.2558

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 36 ฉบับที่ 884ประจำวันที่ 16 มกราคม 2558, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 521 ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์สบู่ Dettol พ.ศ.2558

ที่มา: นิตยสารคู่สร้างคู่สม ปีที่ 36 ฉบับที่ 891ประจำวันที่ 6 มีนาคม 2558, ไม่ปรากฏเลขหน้า

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาคผนวก ซ

ภาพโฆษณาพ.ศ.2560-2567

ภาพที่ 522 สิ่งที่ SK-II ไม่ได้บอกคุณ รีวิวส่วนผสมน้ำตบ Facial Treatment Essence

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “สิ่งที่ SK-II ไม่ได้บอกคุณ รีวิวส่วนผสมน้ำตบ Facial Treatment Essence”, นาทีที่ 1.12, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

ภาพที่ 523 ศึกส่วนผสมครีมกันแดดยอดฮิต อันไหนดี อันไหนควรระวัง

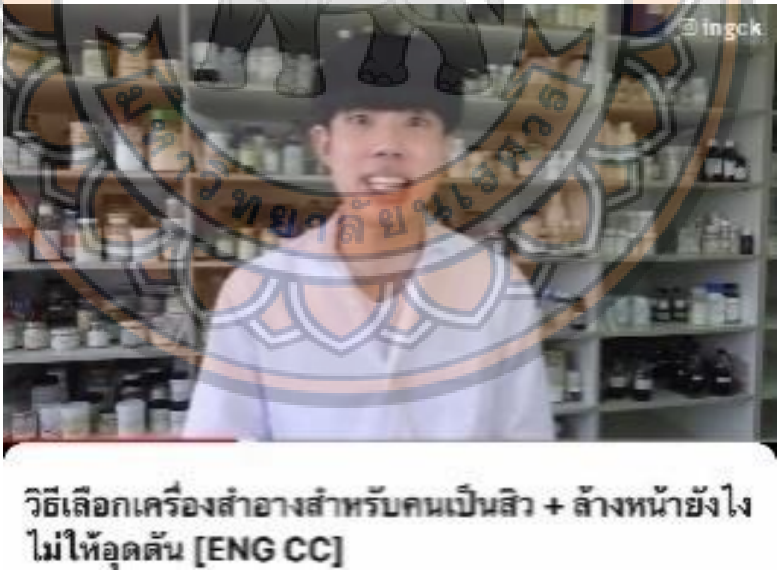
ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “ศึกส่วนผสมครีมกันแดดยอดฮิต อันไหนดี อันไหนควรระวัง”, นาทีที่ 6.11, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 524 กำจัดสิวหัวขาว หัวดำ หัวอักเสบ ที่ต้นเหตุ เลือกส่วนผสมให้เหมาะกับตัวเอง

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “กำจัดสิวหัวขาว หัวดำ หัวอักเสบ ที่ต้นเหตุ เลือกส่วนผสมให้เหมาะกับตัวเอง”, นาทีที่ 3.42, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

ภาพที่ 525 วิธีเลือกเครื่องสำอางสำหรับคนเป็นสิว+ล้างหน้ายังไงไม่ให้อุดตัน

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “วิธีเลือกเครื่องสำอางสำหรับคนเป็นสิว+ล้างหน้ายังไงไม่ให้อุดตัน”, นาทีที่ 4.04, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

27709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 526 ประชันไลน์รักษาสิวสองแบรนด์เวชสำอางที่ดังที่สุด สรุปของใครปังกว่า

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “ประชันไลน์รักษาสิวสองแบรนด์เวชสำอางที่ดังที่สุด สรรุปของใครปังกว่า”, นาทีที่ 1.34, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

ภาพที่ 527 ตามรอยเคสจริงรักษาสิวหายเกลี้ยงด้วยงบ 2,000 กว่าใช้อะไร ใช้ยังไงบ้าง

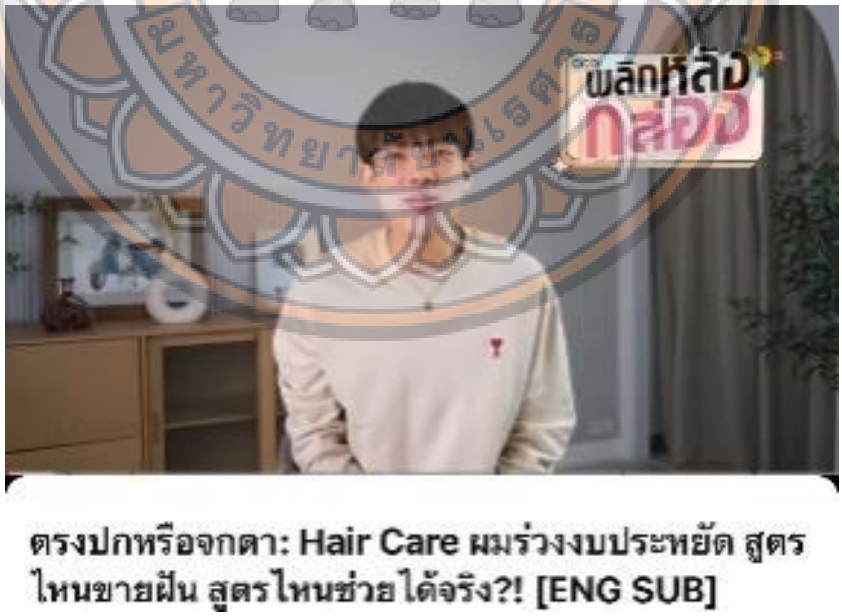
ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “ตามรอยเคสจริงรักษาสิวหายเกลี้ยงด้วยงบ 2,000 กว่าใช้อะไร ใช้ยังไงบ้าง”, นาทีที่ 0.58, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 528 รูทีนลดผิวมัน รักษาสิว งบนักศึกษาฉบับปี 2023+สาธิตวิธีจัดรูทีนแบบ สกินไซเคิลลิ่ง เพื่อผิวสุดปัง

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “รูทีนลดผิวมัน รักษาสิว งบนักศึกษาฉบับปี 2023+สาธิตวิธีจัดรูทีนแบบ สกินไซเคิลลิ่ง เพื่อผิวสุดปัง”, นาทีที่ 6.10, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567

ภาพที่ 529 ตรงปกหรือจกตา: Hair Care ผมร่วงงบประหยัด สูตรไหนขายฝัน สูตรไหนช่วยได้จริง

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “ตรงปกหรือจกตา: Hair Care ผมร่วงงบประหยัด สูตรไหนขายฝัน สูตรไหนช่วยได้จริง”, นาทีที่ 0.05, (เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพที่ 530 คัดมาแล้ว กันแดดซองยอดฮิต 2024 ตัวไหนเหมาะกับใครที่สุด วัดให้รู้กัน

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “คัดมาแล้ว กันแดดซองยอดฮิต 2024 ตัวไหนเหมาะกับใครที่สุด วัดให้รู้กัน”, นาทีที่ 1: 17 (เข้าถึงวันที่ 17 ตุลาคม 2567)

ภาพที่ 531 Routine ลดริ้วรอยที่เห็นผลที่สุดฉบับ 2024 ชี้เป้าไอเท็มเด็ดจัดการทุกกลไกการเกิดริ้วรอย

ที่มาของภาพ: ingck, ช่อง Youtube “Routine ลดริ้วรอยที่เห็นผลที่สุดฉบับ 2024 ชี้เป้าไอเท็มเด็ดจัดการทุกกลไกการเกิดริ้วรอย”, นาทีที่ 0: 01, (เข้าถึงวันที่ 17 ตุลาคม 2567)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาอังกฤษ

Chaipraditkul, N. (2013). “Thailand: Beauty and Globalized Self-Identity through Cosmetic Therapy and Skin Lightening”. *Ethic in Science and Environmental Politics*, 13, 27-37.

Choque, O. (2018). “The discontinuity in the continuity”. Michel Foucault and the archaeological period. *Topologik : Rivista Internazionale di Scienze Filosofiche, Pedagogiche e Sociali* 23(1), 34-43.

Foucault, M. (2005). *The Order of Things: An Archaeology of The Human Sciences*. London and New York: Routledge.

Kang, Dredge Byung’chu. (2021). “The Duty to Transform: Properly Refining the Body and (Re)defining Oneself in Thailand”. *Asian Studies Review*, 45(2), 1-18.

Singhakowinta, J. (2014). “Media Valorization of Feminine Beauty in Thai Public Discourse”. *Kasetsart J.* (Soc. Sci), 35(2), 337-345.

Villa Vilaithong. (2006). “A Cultural History of Hygiene Advertising in Thailand, 1940s-early 1980s.” Ph.D. Thesis, Southeast Asian Studies, Australian National University.

เอกสารสำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ (สจช.)

น คือ เอกสารหมวดกระทรวงนครบาล

ทม คือ เอกสารหมวดทบวงมหาวิทยาลัย

ศ คือ กระทรวงศึกษาธิการ (ธรรมการ)

สจช. ร.5 ศ.24/2 เบ็ดเสร็จราชการในกรมพยาบาล (26 มี.ค. 108 -28 พ.ย. 111)

สจช. ร.5 ศ.24/3 โรงขายยาของพวกมิชชันนารีอเมริกัน (30 มี.ค.108)

สจช. ร.9 ทม.0201.13/4. หลักสูตรเภสัชศาสตรบัณฑิต คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม (พ.ศ.2521).

สจช. ร.6 น.20.13/5 ระเบียบการจัดนักเรียนแพทย์ผสมยา พ.ศ.2457 (11 ธ.ค. 2457).

สจช. ร.5 ศ.24/7 ตั้งโรงพยาบาลที่เมืองหลวงพระบาง (21 ม.ค- 24 ก.พ. 111)

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

เอกสารในราชกิจจานุเบกษา

พระราชบัญญัติควบคุมการประกอบโรคศิลปะ พุทธศักราช 2479. (26 เมษายน 2480). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 54 ตอนที่ 160, หน้า 160-176.

พระราชบัญญัติการแพทย์ พุทธศักราช 2466. (16 พฤศจิกายน 2466). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 40 ตอนที่ 136, หน้า 136-152.

พระราชบัญญัติการขายยา (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2499. (1 กุมภาพันธ์ 2499) *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 73 ตอนที่ 1, หน้า 1-4

พระราชบัญญัติควบคุมการขายยา พุทธศักราช 2479. (26 เมษายน 2480). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 54 ตอนที่ 177, หน้า 177-187.

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2465. (11 มีนาคม 2482) *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 56, หน้า 2346-2370.

พระราชบัญญัติการขายยา พุทธศักราช 2493. (25 ธันวาคม 2493). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 67 ตอนที่ 1188, หน้า 1188-1207.

พระราชบัญญัติยา พุทธศักราช 2510. (20 ตุลาคม 2510). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 84 ตอนที่ 101 ฉบับพิเศษ, หน้า 7-68.

พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2517. (18 กันยายน 2517) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 91 ตอนที่ 155 ฉบับพิเศษ, หน้า 55-76.

พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2535. (8 เมษายน 2535) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 109 ตอน ที่ 42, หน้า 59-76.

พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พุทธศักราช 2537. (30 มิถุนายน 2537). *ราชกิจจานุเบกษา.* เล่มที่ 111 ตอนที่ 28 ก, หน้า 22-39.

พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พุทธศักราช 2558. (8 กันยายน 2558) *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 132 ตอนที่ 86 ก, หน้า 5-25

พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พุทธศักราช 2562. (30 เมษายน 2562). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 136ตอนที่ 56, หน้า 121-164.

หนังสือพิมพ์ นิตยสารและวารสาร

กรมวิทยาศาสตร์. (2480). *หนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์ สำนักงานกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงเศรษฐการ. 2*,(3). สืบค้นจาก http://siweb1.dss.go.th/dss_doc/dss_rare6.asp

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

การโฆษณาเพื่อความงามของโรงพยาบาลยันฮี ปี พ.ศ.2545. (2545). *คู่สร้างคู่สม. 23*(417) ประจำเดือนพฤษภาคม ปักษ์แรก 2545. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

เครื่องสำอางแคชเมียรโบเก้. *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 219 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2494.

เคล้า. (2480). บำรุงอุตสาหกรรมไทย. *หนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์, 2*(1), 44.

โฆษณาน้ำยาดัดผมโบวา-สตาร์ของฝรั่งเศส. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 92 ประจำวันจันทร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2492.

โฆษณากาแฟคอฟฟี่สลิม. (2551). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 29 ฉบับที่ 592 กุมภาพันธ์ 2551

โฆษณาครีมกระชับเรือนร่าง Kanebo. (2542). *ดิฉัน.* ปีที่ 22 ฉบับที่ 527 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2542.

โฆษณาครีมกระชับสัดส่วนคลาแร็งส์. (2530). *แพรวรายปักษ์*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530.

โฆษณาครีมกันแดดลาฟอร์เร่. (2528). *แพรวรายปักษ์.* ปีที่ 6 ฉบับที่ 132 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2528.

โฆษณาครีมกำจัดขนโอพิลคา. (2530). *แพรวรายปักษ์.* ปีที่ 8 ฉบับที่ 190 25 กรกฎาคม พ.ศ.2530.

โฆษณาครีมเทลวี่. (2516). *ขวัญเรือน.* ประจำเดือนกันยายน ปีที่ 3 ฉบับที่ 395 .2516.

โฆษณาครีมเซียมมัวส์. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 2087 วันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2475.

โฆษณาครีมแต่งผม B.29. (2490). *สยามสมัย.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 ประจำวันจันทร์ที่ 2 มิถุนายน 2490.

โฆษณาครีมแต่งผม Goty. (2490). *สยามสมัย.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 7 ประจำวันจันทร์ที่ 30 มิถุนายน 2490.

โฆษณาครีมแต่งผมกู๊ดเดย์. (2502). *สตรีสาร.* ปีที่ 12 ฉบับที่ 259 ปลายเมษายน 2502.

โฆษณาครีมแต่งผมดาเล่และน้ำมันบำรุงผมเอเมียเบิล. (2490). *สยามสมัย*. ที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำวันจันทร์ที่ 19 พฤษภาคม 2490.

โฆษณาครีมแต่งผมนาวีแฮร์สเตรท. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 124 ประจำวันจันทร์ที่ 26 กันยายน พ.ศ.2492.

โฆษณาครีมแต่งผมไบรลครีม. (2484). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันอังคารที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2499 ปีที่ 9.

โฆษณาครีมแต่งผมมอเล่ย์. (2490). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันศุกร์ที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2490 ฉบับที่ 3108 ปีที่ 13.

โฆษณาครีมแต่งผมยูรีเคอลเซ็ท. (2491). *สยามสมัย*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 80 ประจำวันจันทร์ที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2491.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาครีมแต่งผมสุมาลี และน้ำมันแต่งผมฮาวาย. (2490). *สยามสมัย.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำวันจันทร์ที่ 19 พฤษภาคม 2490.

โฆษณาครีมทาผิว Idealist. (2543). *ดิฉัน.* ปีที่ 24 ฉบับที่ 567 15 ตุลาคม พ.ศ.2543.

โฆษณาครีมทาฝ้า ทาสิวตรามงกุฎ. (2505). *สตรีสาร.* ปีที่ 17 ฉบับที่ 399 ปลายกุมภาพันธ์ 2505.

โฆษณาครีมทาฝ้า. (2538). *พลอยแกมเพชร.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 83 13 กรกฎาคม พ.ศ.2538.

โฆษณาครีมทารักแร้ยี่ห้อมัม. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 137 ประจำวันจันทร์ที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2492.

โฆษณาครีมนวดฝ่าเท้า. (2551). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 29 ฉบับที่ 602 10-20 พฤษภาคม 2551

โฆษณาครีมนวดสมุนไพรปิดผมขาวแคทเธอรีน. (2551). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 29 ฉบับที่ 592 กุมภาพันธ์ 2551.

โฆษณาครีมนิจิดีส์. (2512). *สตรีสาร.* ปีที่ 42 ฉบับที่ 34 12 พฤศจิกายน 2512.

โฆษณาครีมบำรุงผมโบแดง. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 298 วันพุธที่ 4 ตุลาคม 2476.

โฆษณาครีมบำรุงผิวเอสเต ลอเดอร์. (2541). *ดิฉัน.* ปีที่ 21 ฉบับที่ 505 15 มีนาคม พ.ศ.2541.

โฆษณาครีมบำรุงเส้นผมมลิสด. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันศุกร์ที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1374.

โฆษณาครีมไบโอเคอร์มิน. (2548). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 26 ฉบับที่ 510 ประจำวันที่ 20-31 ตุลาคม 2548.

โฆษณาครีมพรีทที ฟีท. (2504). *สตรีสาร.* ปีที่ 14 ฉบับที่ 307 ปลายเมษายน 2504.

โฆษณาครีมมิ้งค์ออยล์. (2506). *สตรีสาร.* ปีที่ 16 ฉบับที่ 368 ต้นพฤศจิกายน 2506.

โฆษณาครีมเมลาตี้. (2490). *สยามสมัย.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 ประจำวันจันทร์ที่ 16 มิถุนายน 2490. พ.ศ. 2490.

โฆษณาครีมระงับกลิ่นตัว. (2505). *สตรีสาร.* ปีที่ 15 ฉบับที่ 332 ต้นพฤษภาคม 2505.

โฆษณาครีมสกินรีแล็กซ์. (2509). *สตรีสาร.* ปีที่ 18 ฉบับที่ 37 2 มกราคม 2509.

โฆษณาครีมสตาโคม. (2471). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 9 ฉบับที่ 728 วันเสาร์ที่ 25 สิงหาคม 2471.

โฆษณาครีมสิว ครีมฝ้า ดร.กัญชร. (2553). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 31 ฉบับที่ 694 ประจำวันที่ 1-10 ธันวาคม 2553.

โฆษณาครีมบำรุงผิวหน้าสารสกัดจากสมุนไพร Kakyoku ช่วยลดเลือนริ้วรอย หมองคล้ำ ฝ้า กระ ของ kanebo. (2544). *พลอยแกมเพชร. 9*(216) 31 มกราคม พ.ศ.2544. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาครีมพอนด์ส พรีเวนท์ แอนด์ คอเร็คท์ ช่วลบเลือนริ้วรอย ฟื้นฟูสภาพผิว และผิวเปล่งปลั่ง พ.ศ.2544. (2544). *พลอยแกมเพชร. 10*(217) 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544. ไม่ปรากฏเลขหน้า.โฆษณาชุด

โฆษณาเครื่องสำอางโกย่า พ.ศ.2495. (2495). *สยามสมัย. 5*(258) ประจำวันจันทร์ที่ 20 เมษายน 2495. น.52.

โฆษณาเครื่องสำอางแป้งผงเอคลาที่มีการใช้ผู้หญิงต่างประเทศเป็นพรีเซนเตอร์ พ.ศ.2495. (2495). *สยามสมัย. 5*(245) ประจำวันจันทร์ที่ 20 มกราคม 2495. น.34.

โฆษณาเครื่องสำอางมอร์เล่ย์แฮร์ทูนิค พ.ศ.2493. (2493). *สยามสมัย. 4*(186) ประจำวันจันทร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2493. น.51.

โฆษณาเครื่องสำอางเมิลนอร์แมนของอเมริกา พ.ศ.2494. (2480). *สยามสมัย. 5*(242) ประจำวันจันทร์ที่ 31 ธันวาคม 2494. น.34.

โฆษณาน้ำหอมจากฝรั่งเศส ดอร์เซย์ พ.ศ.2495. (2495). *สยามสมัย. 6*(264) ประจำวันจันทร์ที่ 9 มิถุนายน 2495. น.51.

โฆษณาน้ำหอมซันตาน่าตรามงกุฎ พ.ศ.2496. (2496). *สยามสมัย. 6*(302) ประจำวันจันทร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2496. น.40.

โฆษณาน้ำหอมตาบู พ.ศ.2493. (2493). *สยามสมัย. 3*(150) ประจำวันจันทร์ที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2493. น.33.

โฆษณาน้ำหอมยูรี พ.ศ.2494. (2494). *สยามสมัย. 4*(198) ประจำวันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494. น.35.

โฆษณาแป้งร้องพื้นพร้อมปกป้องรังสียูวีจากแสงแดดของคาเมลล่า. (2544). *พลอยแกมเพชร. 9*(215)15 มกราคม พ.ศ.2544. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

โฆษณาแป้งหอม 1.77. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478.

โฆษณาผลิตภัณฑ์อาดอร่า ผลิตโดยแพทย์และเภสัชกรไทย พ.ศ.2517. (2517). *หนังสือพิมพ์อธิปัตย์*. วันที่ 14-20 สิงหาคม 2517. น.17.

โฆษณายาทาเล็บเชนยู พ.ศ.2496. (2496). *สยามสมัย. 6*(304) ประจำวันจันทร์ที่ 9 มีนาคม 2496. น.39.

โฆษณาลิปสติกเฮลินา รูบินสไตน์ พ.ศ.2495. (2495). *สยามสมัย. 6*(281) ประจำวันจันทร์ที่ 29 กันยายน 2495. น.29.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาหัวน้ำหอมโกย่า พ.ศ.2494. (2494). *สยามสมัย*. *5*(233) ประจำวันจันทร์ที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2494. น.52.

โฆษณาครีมหน้าใสแคทเธอรีน. (2550). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 28 ฉบับที่ 575 ประจำวันที่ 10-20 สิงหาคม 2550.

โฆษณาคิวคัมเบอร์. (2512). *สตรีสาร.* ปีที่ 42 ฉบับที่ 8 14 พฤษภาคม 2512.

โฆษณาคุณภาพของสบู่คาร์บอลิก 1.77. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันพฤหัศบดีที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1373.

โฆษณาเครื่องสำอางโกย่า. (2495). *สยามสมัย*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 258 ประจำวันจันทร์ที่ 20 เมษายน 2495.

โฆษณาเครื่องสำอางครีมแต่งผมและแป้งน้ำมีน๊อส. (2495). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 244 ประจำวันจันทร์ที่ 14 มกราคม 2495.

โฆษณาเครื่องสำอางคาเนโบ. (2506). *สตรีสาร.* ปีที่ 16 ฉบับที่ 370 ต้นธันวาคม 2506.

โฆษณาเครื่องสำอางเครื่องสำอางพวงเล็ก. (2493). *สยามสมัย.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 186 ประจำวันจันทร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2493.

โฆษณาเครื่องสำอางโครีซ ซาโลเม่. (2511). *สตรีสาร.* ปีที่ 20 ฉบับพิเศษ 18 กุมภาพันธ์ 2511.

โฆษณาเครื่องสำอางนาดีน. (2518). *กุลสตรี.* ปีที่ 7 ฉบับที่ 164 ประจำปักษ์หลังพฤศจิกายน 2518.

โฆษณาเครื่องสำอางแป้งผงเอคลา. (2495). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 245 ประจำวันจันทร์ที่ 20 มกราคม 2495.

โฆษณาเครื่องสำอางมอร์เล่ย์แฮร์ทูนิค. (2493). *สยามสมัย.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 186 ประจำวันจันทร์ที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2493.

โฆษณาเครื่องสำอางเมิลนอร์แมนของอเมริกา. (2494). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 242 ประจำวันจันทร์ที่ 31 ธันวาคม 2494.

โฆษณาเครื่องสำอางยาร์ดเลย์. (2503). *สตรีสาร.* ปีที่ 12 ฉบับที่ 277 ปลายมกราคม 2503.

โฆษณาเครื่องสำอางยาร์ดเลย์. (2503). *สตรีสาร.* ปีที่ 12 ฉบับที่ 277 ปลายมกราคม 2503

โฆษณาเครื่องสำอางเรฟลอน. (2493). *สยามสมัย.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 190 ประจำวันจันทร์ที่ 1 มกราคม พ.ศ.2493.

โฆษณาเครื่องสำอางลอเริตตาเมกอัพ. (2493). *สยามสมัย.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 143 ประจำวันจันทร์ที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2493. พ.ศ.2493.

โฆษณาเครื่องสำอางลักซ์เชอรีลิปสติก. (2530). *แพรวรายปักษ์.* ปีที่ 8 ฉบับที่ 189 10 กรกฎาคม พ.ศ.2530.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาเครื่องสำอางลิปสติกโมเมนตา. (2535). *พลอยแกมเพชร.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 14 31 สิงหาคม พ.ศ. 2535.

โฆษณาแคร์รีน โพรเทคชั่น พลัส โลชั่น. (2529). *แพรวรายปักษ์.* ปีที่ 8 ฉบับที่ 175 10 ธันวาคม พ.ศ. 2529.

โฆษณาโคโลญจ์บรูท. (2517). *กุลสตรี.* ประจำปักษ์หลังธันวาคม ปีที่ 5 ฉบับที่ 93 .2517.

โฆษณาแชมภูโอสภาคาร. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1372.

โฆษณาเซรั่มโรจูคิส. (2552). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 30 ฉบับที่ 639 ประจำวันที่ 20-31 พฤษภาคม 2552.

โฆษณาเซรั่มอะควาบัสท์. (2507). *สตรีสาร.* ปีที่ 17 ฉบับที่ 395 ปลายธันวาคม 2507.

โฆษณาตรามงกุฎ. (2503). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพ.* วันจันทร์ที่ 27 กุมภาพันธ์ 2503.

โฆษณาตลับวิเศษแป้งผสมรองพื้นของเรฟลอน. (2504). *สตรีสาร.* ปีที่ 14 ฉบับที่ 304 ต้นมีนาคม 2504.

โฆษณาตลาดเสื้อผ้าของห้างบูระพาพาณิชย. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 298 วันพุธที่ 4 ตุลาคม 2476.

โฆษณานางสาวกันยา เทียนสว่างใช้สะโนว์แฮร์ทูนิคบำรุงเส้นผมช่วยให้ผมดำเงางาม พ.ศ.2477. (2477). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์.* ปีที่ 10 ฉบับที่ 3040 วันศุกร์ที่ 4 มกราคม 2477.

โฆษณาน้ำปรุงบำรุงผิว พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 1823 วันอาทิตย์ที่ 10 เมษายน 2475.

โฆษณาน้ำมันเซ็ทผมฟลาเวีย . (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1372.

โฆษณาน้ำมันแต่งผมบุหงา. (2493). *สยามสมัย.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 143 ประจำวันจันทร์ที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2493.

โฆษณาน้ำมันบำรุงผม Brylcream พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 2088 วันอาทิตย์ที่ 11 กุมภาพันธ์ 2475.

โฆษณาน้ำมันบำรุงผมน้ำแดง 444. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 2111 วันศุกร์ที่ 10 มีนาคม 2475.

โฆษณาน้ำมันยาเซ็ทลอนผม 1.77 คอมเปาน์ออยส์. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันอังคารที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1439.

โฆษณาน้ำมันใส่ผมเชอฟิกซ์ . (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันอาทิตย์ที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1438.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาน้ำมันใส่ผมซีโล Silo. (2490). *สยามสมัย.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 10 ประจำวันจันทร์ที่ 21 กรกฎาคม 2490.

โฆษณาน้ำยาดัดโบวาจากฝรั่งเศส. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 118 ประจำวันจันทร์ที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2492.

โฆษณาน้ำยาดัดผม Rapid Oiil พ.ศ.2490. (2490). *สยามสมัย.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 13 ประจำวันจันทร์ที่ 11 สิงหาคม พ.ศ.2490.

โฆษณาน้ำยาดัดผมด๊วตแห่งอเมริกา. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 86 ประจำวันจันทร์ที่ 3 มกราคม 2492.

โฆษณาน้ำยาดัดผมเพ็ญศรี. (2494). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 242 ประจำวันจันทร์ที่ 31 ธันวาคม 2494. พ.ศ.2494.

โฆษณาน้ำยาดัดผมออล่า. (2491) .*สยามสมัย.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 66 ประจำวันจันทร์ที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2491.

โฆษณาน้ำยาดัดผมอินฟอลลิเบิล. (2501). *สตรีสาร.* ปีที่ 11 ฉบับที่ 239 ต้นมิถุนายน 2501.

โฆษณาน้ำยาทาเล็บอังแซม. (2521). *สตรีสาร.* ปีที่ 30 ฉบับที่ 39 1 มกราคม พ.ศ.2521.

โฆษณาน้ำยาบ้วนปากลิสเตอร์มินท์. (2529). *แพรวรายปักษ์.* ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2529.

โฆษณาน้ำยาบำรุงผมไอซี. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันศุกร์ที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1374.

โฆษณาน้ำยาลอกฝ้าของมายแฟน. (2503). *สตรีสาร.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 286 ต้นเมษายน 2503.

โฆษณาน้ำยาล้างเล็บคิวเท็กซ์. (2503). *สตรีสาร.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 291 ปลายสิงหาคม 2503.

โฆษณาน้ำหอมขายที่ห้างขายยาเยาวราช. (2460). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์.* ฉบับที่ 10 วันเสาร์ที่ 14 เมษายน 2460.

โฆษณาน้ำหอมคองก้า. (2491). *สยามสมัย.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 84 ประจำวันจันทร์ที่ 20 ธันวาคม 2491.

โฆษณาน้ำหอมจองจู. (2519). *กุลสตรี.* ปีที่ 6 ฉบับที่ 143 ประจำปักษ์หลังธันวาคม 2519.

โฆษณาน้ำหอมจากฝรั่งเศส ดอร์เซย์. (2495). *สยามสมัย.* ปีที่ 6 ฉบับที่ 264 ประจำวันจันทร์ที่ 9 มิถุนายน 2495.

โฆษณาน้ำหอมจูนจากเกสรดอกไม้. (2502). *สตรีสาร.* ปีที่ 12 ฉบับที่ 259 ปลายเมษายน 2502.

โฆษณาน้ำหอมชาเต็ลล่า พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 1837 วันพุธที่ 27 เมษายน 2475.

โฆษณาน้ำหอมซันตาน่าตรามงกุฎ. (2496). *สยามสมัย.* ปีที่ 6 ฉบับที่ 302 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2496.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาน้ำหอมเดียเมล่า. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. วันศุกร์ที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1374.

โฆษณาน้ำหอมตราพระเจดีย์ น้ำดุสิต น้ำมะลิ น้ำหอมใช้ตามฤดู น้ำหอมอามีวา น้ำหอมมหาราศี น้ำหอมบุเกต . (2456). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1105 วันศุกร์ที่ 26 กันยายน 2456.

โฆษณาน้ำหอมตาบู. (2494). *สยามสมัย*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 233 ประจำวันจันทร์ที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2494.

โฆษณาน้ำหอมนารีรัก พ.ศ.2477. (2477). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3040 วันศุกร์ที่ 4 มกราคม 2477.

โฆษณาน้ำหอมนารีรัก. (2477). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3040 วันศุกร์ที่ 4 มกราคม 2477.

โฆษณาน้ำหอมผมดำรักษาให้ผมไม่หงอก พ.ศ.2476. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 425 วันอาทิตย์ที่ 4 มีนาคม 2476.

โฆษณาน้ำหอมพันทิวา. (2464). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์*. ฉบับที่ 184 วันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2464.

โฆษณาน้ำหอมยูรีโลชั่น. (2494). *สยามสมัย*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 198 ประจำวันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2494.

โฆษณาน้ำหอมแยสมิน. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2087 วันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2475.

โฆษณาน้ำหอมรัฐนิยมของกรมสรรพสามิตต์. (2485). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. วันอาทิตย์ที่ 26 เมษายน พ.ศ.2485 ฉบับที่ 2795 ปีที่ 10.

โฆษณาน้ำหอมวิวา. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2103 วันพุธที่ 1 มิถุนายน 2475.

โฆษณาน้ำหอมโอเดอโคโลนนัมเบอร์ 4711 พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2061 วันพุธที่ 11 มกราคม 2475.

โฆษณาเบบี้เจล สครับ. (253). *แพรวรายปักษ์*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ.2530.

โฆษณาประชาสัมพันธ์เครื่องสำอางจากฝรั่งเศส. (2491). *สยามสมัย*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 80 ประจำวันจันทร์ที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2491. พ.ศ.2491.

โฆษณาแป้ง 1.77 พ.ศ.2480. *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. วันอาทิตย์ที่ 1 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1438.

โฆษณาแป้งนวลดวงเดือน. (2483). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. วันอาทิตย์ที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2235.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาแป้งน้ำกลิ่นบัวงาม. (24994). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494.

โฆษณาแป้งน้ำแอนตี้โพร์-เฟศ (2501). *สตรีสาร.* ปีที่ 11 ฉบับที่ 241 ต้นกรกฎาคม 2501.

โฆษณาแป้งรองพื้นไฮดีอี้ท. (2483). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันพฤหัศบดีที่ 4 กรกฎาคม พ.ศ.2483 ปีที่ 8 ฉบับที่ 2232.

โฆษณาแป้งร่ำบาหยัน. (2484). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันพุธที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 ฉบับที่ 2516 ปีที่ 9.

โฆษณาแป้งหอมตราเรือบิน. (2490). *สยามสมัย.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 20 ประจำวันจันทร์ที่ 29 กันยายน พ.ศ.2490.

โฆษณาผงสมุนไพรนางพญา. (2551). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 29 ฉบับที่ 602 ประจำวันที่ 10-20 พฤษภาคม 2551.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ AVON. (2536). *พลอยแกมเพชร.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 43 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2536.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ Brightening Plus. (2548). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 26 ฉบับที่ 486 ประจำวันที่ 20-28 กุมภาพันธ์ 2548.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ CAS BKK . (2556). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 34 ฉบับที่ 785 ประจำวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2556.

โฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดด Loreal. (2543). *ดิฉัน.* ปีที่ 24 ฉบับที่ 568 31 ตุลาคม พ.ศ.2543.

โฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดด Roc. (2540). *พลอยแกมเพชร.* ปีที่ 6 ฉบับที่ 131 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2540.

โฆษณาผลิตภัณฑ์กันแดดคลาแร็งส์. (2535). *พลอยแกมเพชร.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 10 30 มิถุนายน พ.ศ. 2535.

โฆษณาผลิตภัณฑ์กาแฟคอลลาเจน Herbio. (2550). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 28 ฉบับที่ 558 ประจำวันที่ 20-28 กุมภาพันธ์ 2550.

โฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดกลิ่นกายเรโซนา. (2526). *แพรวรายปักษ์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 82 25 มกราคม พ.ศ. 2526.

โฆษณาผลิตภัณฑ์กำจัดกลิ่นกายวีโต้. (2530). *แพรวรายปักษ์.* ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2530.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมแต้มสิว Yanhee. (2558). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 37 ฉบับที่ 890 ประจำวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2558.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาผลิตภัณฑ์ครีมบำรุงผิว Lanocreme. (2552). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 30 ฉบับที่ 626 ประจำวันที่ 10-20 มกราคม 2552.

โฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางลิปกลอสส้มซ่า จ.พิษณุโลก. (2558). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 36 ฉบับที่ 884 ประจำวันที่ 16 มกราคม 2558.

โฆษณาผลิตภัณฑ์จันทร์สว่าง. (2548*). คู่สร้างคู่สม*. ปีที่ 26 ฉบับที่ 502 ประจำวันที่ 1-10 สิงหาคม 2548.

โฆษณาผลิตภัณฑ์แชมพู. (2536). *พลอยแกมเพชร.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 32 31 พฤษภาคม พ.ศ.2536.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ดัดผม แต่งผม เซ็ทผม บำรุงผมด้วยครีมผมเย็น 1.77. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันพฤหัศบดีที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1373.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ทาปากเลิฟอินกลอส. (2520). *กุลสตรี.* ปีที่ 7 ฉบับที่ 149 ประจำปักษ์แรกเมษายน 2520.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผมญาโวลเร็ว พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 1823 วันอาทิตย์ที่ 10 เมษายน 2475.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว NErrish Revital Lift. (2555). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 33 ฉบับที่ 722 ประจำวันที่ 23 พฤศจิกายน 2555.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Par Berry. (2556). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 34 ฉบับที่ 793 ประจำวันที่ 19 เมษายน 2556.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Sakura Japan. (2548). *คู่สร้างคู่สม*. ปีที่ 26 ฉบับที่ 502 ประจำวันที่ 1-10 สิงหาคม 2548.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวกาย Mistine White Spa. (2556). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 34 ฉบับที่ 795 ประจำวันที่ 3 พฤษภาคม 2556.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวด้วยคอลลาเจนมารีชองตาล. (2549). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 27 ฉบับที่ 547 ประจำวันที่ 1-10 พฤศจิกายน 2549.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวไดอาน่า อัลไพน์ โรส เซ็ต ลดฝ้าแดด ผิวกระจ่างใส. (2555). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 33 ฉบับที่ 757 ประจำวันที่ 10 สิงหาคม 2555.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวบัวหิมะฟูจือเป่า. (2554). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 32 ฉบับที่ 715 ประจำวันที่ 1-10 กรกฎาคม 2554.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวสมุนไพร i-rashi. (2551). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 29 ฉบับที่ 592 กุมภาพันธ์ 2551.

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวเอ็ดการ์ด (Edguard). (2548). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 26 ฉบับที่ 502 ประจำวันที่ 1-10 สิงหาคม 2548.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงเส้นผมจากสารสกัดธรรมชาติ. (2554). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 32 ฉบับที่ 722 ประจำวันที่ 10-20 กันยายน 2554.

โฆษณาผลิตภัณฑ์พอนด์ส นอริชิ่ง. (2530). *แพรวรายปักษ์.* ปีที่ 8 ฉบับที่ 185 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2530.

โฆษณาผลิตภัณฑ์พีเอ็ม. (2531). *สตรีสาร.* ปีที่ 41 ฉบับที่ 19 31 กรกฎาคม พ.ศ.2531.

โฆษณาผลิตภัณฑ์มอยเจอไรเซอร์ โฟมล้างหน้า และสบู่. (2549). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 27 ฉบับที่ 532 ประจำวันที่ 1-10 มิถุนายน 2549.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ย้อมผมห้างตีอีโต.(2464). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์.* ฉบับที่ 180 วันพฤหัศบดีที่ 27 ตุลาคม 2464.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาชงสมุนไพรตราฟิตเน่. (2553). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 31 ฉบับที่ 680 ประจำวันที่ 10-20 กรกฎาคม 2553.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาฟอกเลือดรักษาสิวเฮมาโตซาน. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 2113 วันเสาร์ที่ 11 มีนาคม 2475.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ยารักษาผมของน้ำหอมผมสีดำ พ.ศ.2477. (2477). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 582 วันอังคารที่ 24 กรกฎาคม 2477.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาสีฟันสมุนไพร Kammistad. (2552). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 30 ฉบับที่ 633 ประจำวันที่ 20-31 มีนาคม 2552.

โฆษณาผลิตภัณฑ์รักษาผมของหมอเกิทเนอร์. (2456*). หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 1100 วันที่ 21 กันยายน 2456.

โฆษณาผลิตภัณฑ์รีเทิร์น. (2552). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 30 ฉบับที่ 627 ประจำวันที่ 20-31 มกราคม 2552.

โฆษณาผลิตภัณฑ์โลชั่นกระชับทรวงอกและยูม่า ผลิตภัณฑ์บำรุงร่างกายสตรีจากกวาวเครือขาว. (2554). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 32 ฉบับที่ 706 ประจำวันที่ 1-10 เมษายน 2554.

โฆษณาผลิตภัณฑ์เวชสำอาง BAROONY. (2557). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 35 ฉบับที่ 869ประจำวันที่ 3 ตุลาคม 2557.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ไว้ทตี้ บิวตี้ครีม. (2531). *สตรีสาร.* ปีที่ 41 ฉบับที่ 19 31 กรกฎาคม พ.ศ.2531.

โฆษณาผลิตภัณฑ์สบู่. (2553). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 31 ฉบับที่ 671 ประจำวันที่ 10-20 เมษายน 2553.

โฆษณาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ดร.สาโรช. (2548). *คู่สร้างคู่สม*. ปีที่ 26 ฉบับที่ 510 ประจำวันที่ 20-31 ตุลาคม 2548.

โฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารโอพีซี-60 หมอมวลชน. (2550). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 28 ฉบับที่ 575 ประจำวันที่ 10-20 สิงหาคม 2550.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาผลิตภัณฑ์ออด้าซคัลเลอร์. (2548). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 26 ฉบับที่ 486 ประจำวันที่ 20-28 กุมภาพันธ์ 2548.

โฆษณาผลิตภัณฑ์อูเท็นน่า. (2537). *พลอยแกมเพชร.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 66 31 ตุลาคม พ.ศ.2537.

โฆษณาผลิตภัณฑ์ยาน้ำอาเมนโนและยาน้ำจิงกาไวท์. (2484). *หนังสือพิมพ์หลักเมือง.* วันอังคารที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2484 ฉบับที่ 1828 ปีที่ 18.

โฆษณาผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางอรวินท์. (2494). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 219 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2494.

โฆษณาเพียงลีเฟซ พ.ศ.2478. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478.

โฆษณาฟีมีแดน. (2553). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 31 ฉบับที่ 694 ประจำวันที่ 1-10 ธันวาคม 2553.

โฆษณาเมย์เบลลีนแมสคารา. (2501). *สตรีสาร.* ปีที่ 11 ฉบับที่ 241 ต้นกรกฎาคม 2501.

โฆษณายาดัดผมแรปิดออยส์ โซลูชั่น. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 103 ประจำวันจันทร์ที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2492.

โฆษณายาดัดผมอาร์ติ้สติก. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 110 ประจำวันจันทร์ที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2492.

โฆษณายาทาเล็บ CUTEX. (2484). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันศุกร์ที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 ฉบับที่ 2502 ปีที่ 9.

โฆษณายาทาเล็บเชนยู. (2496). *สยามสมัย.* ปีที่ 6 ฉบับที่ 304 ประจำวันจันทร์ที่ 9 มีนาคม 2496.

โฆษณายาทาเล็บสวีทฮาร์ท. (2509). *สตรีสาร.* ปีที่ 18 ฉบับที่ 39 16 มกราคม 2509.

โฆษณายาที่ช่วยให้ผมดำ คิ้วดกและหนวดเข้ม. (2465). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์.* ฉบับที่ 10 วันศุกร์ 13 เมษายน 2465.

โฆษณายาน้ำของสตรีเพ็ญภาค. (2465). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์.* ฉบับที่ 109 วันพุฒ ที่ 30 สิงหาคม 2465.

โฆษณายาน้ำปิงันซุย. (2456). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 1100 วันที่ 20 กันยายน 2456.

โฆษณายาน้ำวิลัยภักตร์. (2456). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 1100 วันที่ 20 กันยายน 2456.

โฆษณายาย้อมผมตรากา. (2479). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* ปีที่ 5 ฉบับ 1198 วันพฤหัสบดีที่ 15 ตุลาคม 2479.

โฆษณายาย้อมผมตรากา. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันอาทิตย์ที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1438.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณายายอ้มผมตราผีเสื้อ. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 96 ประจำวันจันทร์ที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2492.

โฆษณายายอ้มผมตราแมว. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 121ประจำวันจันทร์ที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2492.

โฆษณายายอ้มผมตรายอกกี้. (2494). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494.

โฆษณายายอ้มผมตราห่านฟ้า. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 3 ฉบับที่ 137 ประจำวันจันทร์ที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2492.

โฆษณายายอ้มผมออด๊าซ. (2515). *ขวัญเรือน.* ปีที่ 6 ฉบับที่ 410 ประจำเดือนพฤศจิกายน 2515.

โฆษณายาระงับกลิ่นตัว. (2462). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์.* ฉบับที่ 135 วันศุกร์ที่ 13 กันยายน 2462.

โฆษณายาสตรีเพ็ญภาค. (2477). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์.* ปีที่ 10 ฉบับที่ 2927 วันพุธที่ 12 กันยายน 2477.

โฆษณายาสีเคลือบฟันให้ขาวเหมือนไข่มุก. (2506). *สตรีสาร.* ปีที่ 16 ฉบับที่ 369 ปลายพฤศจิกายน 2506.

โฆษณายาสีฟัน PEPCEO. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง* ปีที่ 13 ฉบับที่ 2114 วันอังคารที่ 14 มีนาคม 2475

โฆษณายาสีฟันคอลเกต พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 2073 วันพุธที่ 25 มกราคม 2475.

โฆษณายาสีฟันคอลเกต พ.ศ.2478. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478.

โฆษณายาสีฟันคอลเกต. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันพุธที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1372.

โฆษณายาสีฟันคอลเกต. (2494). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2494.

โฆษณายาสีฟันบีบีโก พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 3104 วันพฤหัศบดีที่ 2 มีนาคม 2475.

โฆษณายาสีฟันเปปเปอร์มินต์. (2550). *คู่สร้างคู่สม.* ปีที่ 28 ฉบับที่ 587 ประจำวันที่ 10-20 ธันวาคม 2550.

โฆษณายาสีฟันวิเศษนิยม. (2477). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 582 วันอังคารที่ 24 กรกฎาคม 2477.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณายาสีฟันสโนไวท์. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2087 วันศุกร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2475.

โฆษณายาสีฟันสโนไวท์. (2484). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันอาทิตย์ที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2484 ฉบับที่ 2644 ปีที่ 10.

โฆษณายาสีฟันแอมโมนีเอเต็ด. (2494). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 219 ประจำวันจันทร์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2494.

โฆษณายาสีฟันโอดอนเทีย พ.ศ.2477. (2477). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์.* ปีที่ 10 ฉบับที่ 2947 วันอังคารที่ 2 ตุลาคม 2477.

โฆษณายาสีฟันโอดอล พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 13 ฉบับที่ 1825 วันอาทิตย์ที่ 13 เมษายน 2475.

โฆษณายาสีฟันไอปานา. (2493). *สยามสมัย.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 178 ประจำวันจันทร์ที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2493.

โฆษณายาสีฟันไอปานา. (2494). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2494.

โฆษณารองพื้นน้ำของแม็กซแฟคเตอร์. (2529). *แพรวรายปักษ์.* ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529.

โฆษณาร้านขายเครื่องสำอางชื่อว่าบรูม. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 297 วันอังคารที่ 3 ตุลาคม 2476.

โฆษณาร้านขายเครื่องสำอางศรีสะอางค์. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 280 วันพุธที่ 13 กันยายน 2476.

โฆษณาร้านเครื่องสำอางพึ่งพระเกียรติ. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 298 วันพุธที่ 4 ตุลาคม 2476.

โฆษณาร้านเครื่องสำอางวิมานแห่งเครื่องสำอาง พ.ศ.2478. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478.

โฆษณาร้านดัดผมประเสริฐสมัย. (2491). *สยามสมัย.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 54 ประจำวันจันทร์ที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ.2491.

โฆษณาร้านทำผมเกษกานดา. (2477). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์.* ปีที่ 10 ฉบับที่ 2927 วันพุธที่ 12 กันยายน 2477.

โฆษณาร้านทำผมบิวตี้-ซาลูน. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* ปีที่ 1 ฉบับที่ 226 วันพุธที่ 12 กรกฎาคม 2476.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาร้านวิมานเครื่องสำอาง. (2478). *หนังสือพิมพ์ประชาชาติ*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 928 วันที่ 13 มกราคม 2478.

โฆษณารีวิวแป้งหอม 1.77. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 994 วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2478.

โฆษณาลิปสติก Kanebo. (2538). *พลอยแกมเพชร*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 83 13 กรกฎาคม พ.ศ.2538.

โฆษณาลิปสติกเฮลินา รูบินสไตน์. (2495). *สยามสมัย*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 281 ประจำวันจันทร์ที่ 29 กันยายน 2495.

โฆษณาลิปสติกเรฟลอนรุ่นมหาจังงัง. (2506). *สตรีสาร*. ปีที่ 15 ฉบับที่ 348 ต้นมกราคม 2506.

โฆษณาลิปสติกและครีมทาเล็บของมิสลิน. (2503). *สตรีสาร*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 282 ต้นเมษายน 2503.

โฆษณาลิปสติกอาร์เดน. (2505). *สตรีสาร*. ปีที่ 15 ฉบับที่ 333 ปลายพฤษภาคม 2505.

โฆษณาโลชั่นไซเรนและโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงปากไมเซล พ.ศ.2478. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478.

โฆษณาวาสลีน. (2529). *แพรวรายปักษ์*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529.

โฆษณาวีนัสแฮรร์ริน. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 994 วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2478.

โฆษณาเวลว่า มอยสเจอร์ ฟิลม์. (2508). *สตรีสาร*. ปีที่ 17 ฉบับที่ 399 ปลายกุมภาพันธ์ 2508.

โฆษณาสบู่ Lux . (2529). *แพรวรายปักษ์*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 174 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2529.

โฆษณาสบู่กู๊ดวิน. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 229 วันเสาร์ที่ 15 กรกฎาคม 2476.

โฆษณาสบู่คาบอกลิคกู๊ดวิน พ.ศ.2476. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 387 วันเสาร์ที่ 6 มกราคม 2476.

โฆษณาสบู่คาบอลิก 10% พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 1837 วันพุธที่ 27 เมษายน 2475.

โฆษณาสบู่คาบอลิค. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 226 วันพุธที่ 12 กรกฎาคม 2476.

โฆษณาสบู่แคชเมียร์โบเก้. (2494). *สยามสมัย*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494.

โฆษณาสบู่แคโรไลน่า. (2516). *ขวัญเรือน*. ประจำเดือนกันยายน ปีที่ 3 ฉบับที่ 395 .2516.

โฆษณาสบู่เบทเนท. (2557). *คู่สร้างคู่สม*. ปีที่ 34 ฉบับที่ 793 ประจำวันที่ 19 เมษายน 2557.

โฆษณาสบู่ปาล์มโมลีฟ. (2494). *สยามสมัย*. ปีที่ 5 ฉบับที่ 233 ประจำวันจันทร์ที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2494.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 994 วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2478.

โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 1390 วันพฤหัศบดีที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2480.

โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ. (2496). *สยามสมัย.* ปีที่ 6 ฉบับที่ 298 ประจำวันจันทร์ที่ 26 มกราคม 2496.

โฆษณาสบู่ปาล์มโอลีฟ. (2503). *สตรีสาร.* ปีที่ 12 ฉบับที่ 277 ปลายมกราคม 2503.

โฆษณาสบู่พระอินทร์. (2460). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์.* ฉบับที่ 222 วันจันทร์ที่ 7 มกราคม 2460.

โฆษณาสบู่ยาซินทอล. (2496). *สยามสมัย.* ปีที่ 7 ฉบับที่ 346 ประจำวันจันทร์ที่ 28 ธันวาคม 2496.

โฆษณาสบู่ยานีโก. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 92 ประจำวันจันทร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2492.

โฆษณาสบู่ยาสตีลแมน. (2494). สยามสมัย ปีที่ 5 ฉบับที่ 228 ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2494.

โฆษณาสบู่ลักซ์. (2490). *สยามสมัย.* ปีที่ 7 ฉบับที่ 321 ประจำวันจันทร์ที่ 6 กรกฎาคม 2496. พ.ศ. 2496.

โฆษณาสบู่ลักซ์. (2496). *สยามสมัย.* ปีที่ 7 ฉบับที่ 321 ประจำวันจันทร์ที่ 6 กรกฎาคม 2496.

โฆษณาสบู่ลัคซ์ พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง.* ปีที่ 12 ฉบับที่ 1819 วันพุธที่ 6 เมษายน 2475.

โฆษณาสบู่ลัคซ์ พ.ศ.2477. (2477). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์.* ปีที่ 10 ฉบับที่ 3055 วันเสาร์ที่ 19 มกราคม 2477.

โฆษณาสบู่ไลโซล 1.77. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันพฤหัศบดีที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1390.

โฆษณาสบู่ไลฟ์บอย. (2501). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์.* วันพฤหัศบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2484 ฉบับที่ 2501 ปีที่ 9.

โฆษณาสบู่ไลฟ์บอย. (2521). *สตรีสาร.* ปีที่ 30 ฉบับที่ 40 8 มกราคม พ.ศ.2521.

โฆษณาสบู่ไลฟ์บอยย์. (2496). สยามสมัย. ปีที่ 7 ฉบับที่ 346 ประจำวันจันทร์ที่ 28 ธันวาคม 2496,

โฆษณาสบู่หอมกตวน โมโนแกรม พ.ศ.2478. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์.* ปีที่ 4 ฉบับที่ 974 วันเสาร์ที่ 11 มกราคม 2478.

โฆษณาสบู่หอมจุฬา. (2497). *สยามสมัย.* ปีที่ 7 ฉบับที่ 349 ประจำวันจันทร์ที่ 18 มกราคม 2497.

โฆษณาสบู่หอมบารโบส. (2496). *สยามสมัย*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 346 ประจำวันจันทร์ที่ 28 ธันวาคม 2496.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โฆษณาสบู่หอมบูเก้ 55. (2496). *สยามสมัย.* ปีที่ 7 ฉบับที่ 346 ประจำวันจันทร์ที่ 28 ธันวาคม 2496.

โฆษณาสบู่หอมมอร์เล่ย์. (2492). *สยามสมัย.* ปีที่ 2 ฉบับที่ 103 ประจำวันจันทร์ที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2492.

โฆษณาสบู่หอมออร์ซิส. (2478). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 994 วันพฤหัสบดีที่ 6 กุมภาพันธ์ 2478.

โฆษณาสบู่หอมฮ้อคทะกอน. (2497). *สยามสมัย*. ปีที่ 7 ฉบับที่ 356 ประจำวันจันทร์ที่ 8 มีนาคม 2497.

โฆษณาสบู่อาฟริโหล พ.ศ.2476. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 387 วันเสาร์ที่ 6 มกราคม 2476.

โฆษณาสบู่ฮอร์โมนจากเยอรมัน. (2501). *สตรีสาร.* ปีที่ 11 ฉบับที่ 241 ต้นกรกฎาคม 2501.

โฆษณาสบู่ฮิมมาลายา พ.ศ.2475. (2475). *หนังสือพิมพ์ศรีกรุง*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 2826 วันพฤหัศบดีที่ 14 เมษายน 2475.

โฆษณาสินค้าของห้างซินชิ้นฮะ. (2463). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์.* ฉบับที่ 29 วันจันทร์ที่ 28 มิถุนายน 2463.

โฆษณาสินค้าที่วางจำหน่ายในห้างซินชิ้นฮะ. (2476). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์*. ปีที่ 2 ฉบับที่ 428 วันพฤหัสบดีที่ 8 มีนาคม 2476.

โฆษณาสินค้าห้างหยงฮั้วเซี้ยง. (2462). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์.* ฉบับที่ 145 วันเสาร์ที่ 27 กันยายน 2462.

โฆษณาหัวน้ำมันดอกไม้ทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของห้างประดิษฐ์สุคนธา. (2464). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์.* ฉบับที่ 184 วันอังคารที่ 1 พฤศจิกายน 2464.

โฆษณาหัวน้ำหอมโกย่า. (2495). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 258 ประจำวันจันทร์ที่ 20 เมษายน 2495.

โฆษณาเอนเดน. (2518). *กุลสตรี.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 95 ประจำปักษ์แรกมกราคม 2518.

โฆษณาฮาโลแชมพู. (2495). *สยามสมัย.* ปีที่ 5 ฉบับที่ 258 ประจำวันจันทร์ที่ 20 เมษายน 2495.

พ.ศ.2495ภาพการโฆษณาของคลีนิคหมอธเนศด้วยผลิตภัณฑ์รักษาสิว ฝ้า กันแดดและครีมหน้าใสด้วยสารสกัดจากธรรมชาติ ปี พ.ศ.2545. (2545). *คู่สร้างคู่สม. 23*(417) ประจำเดือนพฤษภาคม ปักษ์แรก 2545. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

น้ำยารักษาผิวชนิดเข้ากำมะถันมีส่วนผสมของน้ำกุหลาบ. (2480). ปกิณณกะวิทยาศาสตร์. 2480. *หนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์* ปีที่ 2 ฉบับที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2480. น.124.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ปกิณณกะวิทยาศาสตร์. (2480). ปกิณณกะวิทยาศาสตร์. *หนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์ สำนักงานกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงเศรษฐการ, 2*(1), 109-119. สืบค้นจาก http://siweb1.dss.go.th/dss_doc/dss_rare6.asp

ปกิณณกะวิทยาศาสตร์. (2480). ปกิณณกะวิทยาศาสตร์. *หนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์ สำนักงานกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงเศรษฐการ*, *2*(4), 584-588. สืบค้นจาก http://siweb1.dss.go.th/dss_doc/dss_rare6.asp

ปุ๋ย โรจนะบุรานนท์. (2483). *คำแนะนำประกอบอุตสาหกรรมบางอย่างในครอบครัว พิมพ์เผยแพร่ในงานฉลองรัฐธรรมนูญ 2483.* แผนกวิทยาศาสตร์ กองเศรษฐกรรม. สืบค้นจาก http://siweb1.dss.go.th/dss_doc/dss_rare5.asp?fbclid=IwY2xjawGPNQ9leHRuA2FlbQIxMAABHXxV73Ngfv5%5FhQmj3sQOn5N2%5FxuBbFlQt%5FDhmpaenjyln4Thw7erW8Mgsg%5Faem%5F6yElG6cMjj6gSprFKnvx2A&offset=12.

ผลิตภัณฑ์เพื่อผิวขาว Baby white ของ Estee lauder. (2544). *พลอยแกมเพชร. 10* (217) 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2544. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ภาพการโฆษณาของเอส.พี.สเลนเดอร์ คลินิกที่มีการแก้ไขปัญหาผิวเหี่ยวย่น รักษาสิว ฝ้า กระ จุดด่างดำ ปี พ.ศ.2545. (2545). *คู่สร้างคู่สม. 23*(417) ประจำเดือนพฤษภาคม ปักษ์แรก 2545. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมของด็อกเตอร์ แฮร์ คอร์ปอเรชั่น ปี พ.ศ.2547. (2547). *คู่สร้างคู่สม.* 25(473) ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์ดูแลเส้นผมนำเข้าโดยเจ้เล้ง ปี พ.ศ.2547. (2547). *คู่สร้างคู่สม. 25*(473) ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว Return Day & night cream ปี พ.ศ.2547. (2547). *คู่สร้างคู่สม. 25*(473) ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว สโรรักษ์ ปี พ.ศ.2547. (2547). *คู่สร้างคู่สม. 25*(473) ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ภาพการโฆษณาผลิตภัณฑ์รักษาสิว กระ ริ้วรอย เส้นผม หน้าหมองคล้ำของ ดร.สาโรช ซึ่งเป็นบริษัทผลิตภัณฑ์สมุนไพร ปี พ.ศ.2547. (2547). *คู่สร้างคู่สม. 25*(473) ประจำเดือนกันยายน ปักษ์หลัง 2547. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ภาพโฆษณาในหน้าปกหนังสือพิมพ์โดยมี สุมาลี นครานุรักษ์ (คนที่กำลังแต่งหน้าให้นางแบบ) เป็นผู้หญิงไทยคนแรกที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน Tus titut social Fumilialu et M’ onager จากฝรั่งเศส สำเร็จวิชาแต่งหน้าจากโรงเรียน Miriam Caranago และวิชาช่างเสื้อ

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

จาก Guerre Lavigne. (2495). *สยามสมัย. 5*(256) ประจำวันจันทร์ที่ 7 เมษายน 2495. หน้าปก.

ภาพโฆษณาแป้งน้ำกลิ่นบัวงาม พ.ศ.2494. (2494). *สยามสมัย. 5*(228) ประจำวันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ.2494, 2494. น.33.

ภาพโฆษณาผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่ให้ผู้ที่มีปัญหาเกี่ยวกับผิวหน้าและผมสามารถส่งจดหมายมาหาผู้แทนจำหน่ายเพื่อติดต่อซื้อเครื่องสำอางรักษาสิว พ.ศ.2494. (2494). *สยามสมัย. 5*(219) ประจำวันจันทร์ที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2494. น.37.

ภาพทองหยู่ ตรีรัตน ผู้เป็นเจ้าของพวงเล็ก. (2486). สมุดรำลึกเนื่องในงานวันที่ระลึก สถาปนากะซวงพานิช 20 สิงหาคม 2486. กระทรวงพาณิชย์. น.83

ภาพโฆษณายาน้ำวิลัยพักตร์ช่วยลดสิว ผื่น ช่วยให้ผิวนุ่มนวล พ.ศ.2456. (2456). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์* ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456. น.4.

ภาพโฆษณายาน้ำปิงันซุยของห้างเคโอยามาช่วยรักษาสิวช้าง สิวเม็ดเล็ก สิวเกลื้อน เสี้ยน1และทำให้หน้าขาวนวล พ.ศ.2456. (2456). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์* ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456. น.8.

ภาพโฆษณาน้ำมันใส่ผมเคโอตราเสือช่วยลดผมร่วง ทำให้ผมงอกงาม มีกลิ่นหอม พ.ศ.2456. (2456). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์* ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456. น.8.

ภาพโฆษณายาสีฟันตราช้างของห้างโอยามา พ.ศ.2456. (2456). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์* ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456. น.8.

ภาพโฆษณาคุณภาพของสบู่คาร์บอลิก 1.77 ปี พ.ศ.2480. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์* วันพฤหัศบดีที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1373. น.2.

ภาพโฆษณาน้ำมันยาเซ็ทลอนผม 1.77 คอมเปาน์ออยส์ ปี พ.ศ.2480. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์* วันอังคารที่ 3 สิงหาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1439. น.2.

ภาพโฆษณาผลิตภัณฑ์ดัดผม แต่งผม เซ็ทผม บำรุงผมด้วยครีมผมเย็น 1.77 ปี พ.ศ.2480. (2480). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารสารศัพท์* วันพฤหัศบดีที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ.2480 ปีที่ 5 ฉบับที่ 1373. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ภาพโฆษณาน้ำหอมนำเข้าจากฝรั่งเศสและปารีสภายในห้างรีโกลด์แอนโก เช่น น้ำหอมตราพระเจดีย์ น้ำดุสิต น้ำมะลิ น้ำหอมใช้ตามฤดู น้ำหอมอามีวา น้ำหอมมหาราศี น้ำหอมบุเกต พ.ศ.2456. (2456). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์* ปีที่ 4 ฉบับที่ 1105 วันศุกร์ที่ 26 กันยายน 2456. น. 4.

ภาพโฆษณาน้ำมันที่ผสมน้ำที่มีกลิ่นหอมบำรุงรักษาผมของหมอเกิทเนอร์ พ.ศ.2456. (2456). *หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์* ปีที่ 4 ฉบับที่ 11001 วันอาทิตย์ที่ 21 กันยายน 2456. น.3.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ภาพโฆษณาสบู่พระอินทร์ของห้างยาเยาวราชช่วยให้ผิวนวลนุ่ม พ.ศ.2460. (2460). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์* ฉบับที่ 222 วันจันทร์ที่ 7 มกราคม 2460. น.6.

ภาพโฆษณายานิสช่วยรักษาสิว ฝ้า พ.ศ.2477. (2477). *หนังสือพิมพ์ประชาชาติ* ปีที่ 3 ฉบับที่ 660 วันที่ 13 ธันวาคม 2477. น.17.

ภาพประกาศรับรองคุณภาพครีมใส่ผม 1.77 ของโรงงาน 1.77 พ.ศ.2483. (2483). *วารสารวิทยาศาสตร์. 5*(4) 15 ธันวาคม. น.587.

ภาพประกาศรับรองคุณภาพน้ำมันแต่งผมระเด่นเคอลเซ็ท บริษัทเครื่องสำอางระเด่น พ.ศ.2483. (2483). *วารสารวิทยาศาสตร์. 5*(4) 15 ธันวาคม. น.588.

ภาพประกาศรับรองคุณภาพยาสีฟันระเด่น บริษัทเครื่องสำอางระเด่น พ.ศ.2483. (2483). *วารสารวิทยาศาสตร์. 5*(4) 15 ธันวาคม. น.587.

ภาพประกาศรับรองคุณภาพสบู่หอมจุฬา บริษัทสบู่ตราช้าง พ.ศ.2483. (2483). *วารสารวิทยาศาสตร์. 5*(4) 15 ธันวาคม. น. 585.

ภาพประกาศรับรองยาสีฟันบาหยัน โรงงานเพ็ญประภา พ.ศ.2483. (2483). *วารสารวิทยาศาสตร์. 5*(4) 15 ธันวาคม. น. 585.

วิธีทำน้ำมันใส่ผมชนิดเป็นครีมข้นขาว พ.ศ.2480. (2480). ปกิณณกะวิทยาศาสตร์. 2480. *หนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์* ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 กันยายน พ.ศ.2480. น.592.

ศิริ ติวยานนท์. (2480). ครีมประเทืองผิว. หนังสือพิมพ์วิทยาศาสตร์ สำนักงานกรมวิทยาศาสตร์ กระทรวงเศรษฐการ, *2*(1), 55-59. สืบค้นจาก http://siweb1.dss.go.th/dss_doc/dss_rare6.asp

สตรีสาร. (2506). ปีที่ 16 ฉบับที่ 369 ปลายเดือนพฤศจิกายน.

สบู่หอมพิกุลสดตราม้าบิน พ.ศ.2477. (2477). *หนังสือพิมพ์สยามราษฎร์*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3051 วันอังคารที่ 15 มกราคม 2477.

สินค้าของห้างเคียมฮั่วเสงแอนโก.(2463). *หนังสือพิมพ์จีนโนสยามวารศัพท์*. ฉบับที่ 67 วันศุกร์ ที่ 25 มิถุนายน 2463.

หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์. (2456). *ยาสีฟันตราช้าง พ.ศ.2456*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 1100 วันที่ 21 กันยายน 2456.

หนังสือพิมพ์ข่าวสด. (2565). *ส่งออกเครื่องสำอางพุ่ง ปีที่ 32 ฉบับที่ 11653 ประจำวันจันทร์ที่ 24 ตุลาคม 2565.*

หนังสือพิมพ์ข่าวสด. (2566). *เครื่องสำอางไทยครองใจตลาดเอฟทีเอ อาเซียน-จีน ชอบใช้ผลักดันคู่ค้าซื้อเพิ่ม ปีที่ 74 ฉบับที่ 23946 ประจำวันจันทร์ที่ 14 สิงหาคม 2566.*

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ. (2542). *พล็อต&แพลน เร่งเดินเครื่องส่งเวชสำอางสมุนไพรไทยบุกตลาด ประจำวันที่ 21 มกราคม 2542*

หนังสือและบทความภาษาไทย

80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2457-2537. (2537). *80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2457-2537*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดงาน 80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย.

กรมศิลปากร. (2556). *ประชุมวรรณคดีเรื่องพระพุทธบาท.* สืบค้นจาก https://vajirayana.org.

กระทรวงเศรษฐการ. (2483). ระเบียบสำหรับปฏิบัติการส่งเสริมเครื่องอุปโภคบริโภคที่กำเนิดหรือประดิษฐ์ในประเทศไทย. *วารสารวิทยาศาสตร์. 5*(1). น.44-48. สืบค้นจาก http://siweb1.dss.go.th/dss_doc/dss_rare5.asp?fbclid=IwY2xjawGPNQ9leHRuA2FlbQIxMAABHXxV73Ngfv5%5FhQmj3sQOn5N2%5FxuBbFlQt%5FDhmpaenjyln4Thw7erW8Mgsg%5Faem%5F6yElG6cMjj6gSprFKnvx2A&offset=30

กาญจนาคพันธุ์. (2540). *เด็กคลองบางหลวง เล่ม ๑.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.

กาญจนาคพันธุ์. (2542). *เด็กคลองบางหลวง เล่ม ๒.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.

กำพล จำปาพันธ์. (2559). ร่างกายในประวัติศาสตร์อยุธยาตอนปลาย: ศึกษาจากหลักฐานภาพวาดของชาวต่างชาติ. *วารสารมนุษยศาสตร์สาร, 17*(1), 77-125.

เกรียงไกร กองเส็ง. (2559). ร่างกายภายใต้บงการ: การเปลี่ยนแปลงความหมาย ‘ความงาม’ ของสตรีไทย-จีนตามวิถีสมัยใหม่. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, *5*(2), 235-249. สืบค้นจาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JLPRU/article/view/73297.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2561) *ปกิณกคดี 100 ปี การสาธารณสุขไทย.* นนทบุรี: สุขศาลาสำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส).

ขรรค์ชัย จันทรเรือง. (2506). คำวิจารณ์เรื่องยาไทย. ใน โสภิตบรรณลักษณ์ (อำพัน), ขุน. *ตำรายาไทย*. (ก-ค). [ม.ป.ท.]: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/.

คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2549). *90 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2552). *95 ปี คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2545) *หลักสูตรวท.ม สาขาวิชาเภสัชศาสตร์และวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง*. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2566, จาก https://www.pha.nu.ac.th/?page_id=48.

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2548). *หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางหลักสูตรใหม่ พ.ศ.2548*. พิษณุโลก: คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2552). *รายงานประจำปี*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2555). *หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2555*. สืบค้น 4 เมษายน 2567, จาก http://admin.pha.nu.ac.th/Documents/curriculum/cosmetic22032012.pdf

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2560). *หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2560*. สืบค้น 4 เมษายน 2567, จาก https://www.pha.nu.ac.th/?page_id=2077.

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2565) *หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติหลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2565*. สืบค้น 4 เมษายน 2567, จาก https://www.acad.nu.ac.th/.

คณะเภสัชศาสตร์. (2510). *ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2459-2509*. (พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบห้าสิบปีของการสถาปนา วันที่ 26 มีนาคม 2510). (429-441). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก http://eresource.car.chula.ac.th/chula-ebooks/detail.php.

คณะอนุกรรมการด้านเภสัชศาสตรศึกษา (พ.ศ.2556) ศูนย์ประสานงานการศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2557). อดีต...ปัจจุบัน...อนาคต การศึกษาเภสัชศาสตร์ในประเทศไทย (ตอนที่ ๑). *วารสารเภสัชศาสตร์อีสาน, 10*(1), 1-15. สืบค้นจาก https://doi.org/10.14456/ijps.2014.1.

จรัล เกรันพงษ์. (2525). *ประวัติการแพทย์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุเทพฯ: โรงพยาบาลศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

จอมจิน จันทรสกุล. (2549). วิวัฒนาการของวิทยาการด้านเภสัชศาสตร์จากอดีตสู่ยุคปัจจุบัน. ใน ยง ยุทธ ยุทธวงศ์และคณะ (บ.ก.), *อดีต ปัจจุบัน อนาคต วิทยาการเคมีและเภสัชไทย*. (179-213). ปทุมธานี: มูลนิธิบัณฑิตยสภาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.

จำลอง สุวคนธ์. (2496). ประวัติการศึกษาเภสัชศาสตร์ในประเทศไทย. ใน *อนุสรณ์แด่ เภสัชกร พันเอก อลันท์ อลังการ กิตติเวชช์*. (29-49). [ม.ป.ท.]: โรงพิมพ์พระจันทร์. สืบค้นจาก

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

https://digital.
library.tu.ac.th/.

จิรเวทย์ รักชาติ. (2560). การใช้ระเบียบวิธีแบบโบราณคดีวิทยาแห่งความรู้ในการศึกษาทางด้านการสื่อสาร. *วารสารศาสตร์*, *10*(1), 61-90. สืบค้นจาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/
jcmag/article/view/220169.

จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด, อังสุมาลิน จำนงชอบ, อรัญ วานิชกร และณัฏฐพัชร มณีโรจน์. (2561). ศักยภาพอัตลักษณ์ความเป็นไทยของธุรกิจสปาและการนวดแผนไทยเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสู่สากล. *วารสารปัญญาภิวัฒน์, 10*(2), 1-16. สืบค้นจาก https://so05.tci-thaijo.org/
index.php/pimjournal/article/view/142838.

ฉวี บุนนาคและ สุทิน สารเศรษฐ์ศิริ. (2509). ข่าวสมาชิก. *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์*, *19*(4), 77-82.

ฉัตรบงกช ศรีวัฒนสาร. (2564). *สถานภาพสตรีไทยในวรรณกรรมสมัยรัชกาลที่ 7*. กรุงเทพฯ: พิพิธภัณฑ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า. สืบค้นจาก https://kpi-lib.com/library/books/kpibook-29255/

ชญาน์ทัต ศุภชลาศัย. สานสัมพันธ์สองแนวคิด: หลังสมัยใหม่ & จิตวิเคราะห์. *วารสารรัฐศาสตร์สาร*, *35*(1), 1-39. สืบค้นจาก https://www.researchgate.net/.

ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2527). การชมความงามของนางในวรรณคดี. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, *1*(1), 23-32. สืบค้นจาก http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/12517.

ชุณห์ เลาหวณิช. (2484). ข่าวแผนกอิสระเภสัชกรรมศาสตร์ ใน มหาวิทยาลัย 8 กันยายน 2484. (84-90). กรุงเทพฯ: สโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก http://eresource.car.chula.ac.th/chula-ebooks/detail.php.

ฐาปนีย์ เลิศอัศวพล. (2561) *การเข้ามาของกระแสความงามเกาหลีในสังคมไทย*. (บทความวิจัยส่วนหนึ่งของรายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ, สาขาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์). นครปฐม. มหาวิทยาลัยศิลปากร. สืบค้นจาก http://isas.arts.su.ac.th/?p=3828.

ณรงค์ คุณาภิบาล. (2535). *การใช้เภสัชเคมีภัณฑ์ในเครื่องสำอาง.* กรุงเทพฯ: กองควบคุมเครื่องสำอาง สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา.

ณัฐนันท์ วิริยะวิทย์. (2559). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และสื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพรกรณีศึกษา: วิสาหกิจชุมชนปาริชาต เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคม*

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

นักวิจัย, 21(1), 143-153. สืบค้นจาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jar/article/view/243094.

ทัศนา ทัศนมิตร. (2554). *จากงิ้ววังหน้า...ถึงโขน ละครไทย.* กรุงเทพ: แสงดาว.

ธงชัย วินิจจะกูล. (2562). *ออกนอกขนบประวัติศาสตร์ไทย: ว่าด้วยประวัติศาสตร์นอกขนบและวิธีวิทยาทางเลือก.* นนทบุรี: ฟ้าเดียวกัน.

ธนพร อำนวยกิจ. (2009). เวชสำอาง. *วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ, 4*(1), 94-110. สืบค้นจาก https://ejournals.swu.ac.th/index.php/pharm/article/view/2670.

ธนิต อยู่โพธิ์. (2513). *ประวัติและโคลงกำศรวลศรีปราชญ์พร้อมด้วยบันทึกสอบทานและหมายเหตุ.* พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายเจริญ นุตสาระ วันที่ 27 มิถุนายน 2513. กรุงเทพฯ: เฉลิมชัยการพิมพ์.

นพพร ประชากุล. (2552). *ยอกอักษร ย้อนความคิด*. กรุงเทพฯ: อ่าน.

นิสิต ลีละวงศ์. (2524). *ประวัติและความเป็นมาของคณะแพทยศาสตร์จุฬาฯ*. กรุงเทพฯ: สมาคมศิษย์เก่าแพทย์จุฬาลงกรณ์. สืบค้นจาก http://eresource.car.chula.ac.th/chula-ebooks/detail.php.

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง. (2517) บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง. *รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ครั้งที่ 26*. ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม. สืบค้นจาก https://dl.parliament.go.th/

บุญชิต ว่องวาณิช. (2509). คุยกันเรื่อง เครื่องสำอาง. *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 19*(1), 15-21.

บุญศรี รามเดชะ. (2534). เครื่องสำอางหรือเวชสำอาง. ใน *วิทยาการเครื่องสำอาง*. (3-26). กรุงเทพฯ: ไทยมิตรการพิมพ์.

บุญสิตา อรัณยกานนท์, ภูมิพิชัย ธารดำรง, และเบญญาดา เติบวณิชกุล. (2564). พฤติกรรมของผู้บริโภคและปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าของผู้หญิงวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา, 4*(2), 191-198. สืบค้นจาก https://so07.tci-thaijo.org/index.php/dsr/article/view/1399.

เบญจวรรณ อุปัชฌาย์. (2561). แนวคิดเรื่องตัวตนที่รู้คิดและกระบวนการสร้างตัวตนของมิเชล ฟูโกต์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า, 5*, 1-54. สืบค้นจาก https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CRMA_HUSO/article/view/154546.

เบาว์ริง เซอร์จอห์น. (2550). *ราชอาณาจักรและราษฎรสยาม [The kingdom and people of siam]* (นันทนา ตันติเวสส, วินัย พงศ์ศรีเพียร, อนันต์ ศรีอุดม, พีรศรี โพวาทอง, ศศิพันธ์

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ตรงยางกูรและคมคาย อิทธิถาวร, ผู้แปล) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย. (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1857)

ปกิณณกะวิทยาศาสตร์. (2480). น้ำยาล้างเล็บและเคลือบทาเล็บ. *หนังสือพิมพ์วิทยาศาสาตร์. 2*(3). น.424-442.

ประโชติ เปล่งวิทยา. (2526). *เภสัชกรรมแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรอบ 200 ปี* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.

ประนอม โพธิยานนท์. (2526). *วิวัฒนาการวิชาชีพเภสัชกรรม*. ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประนอม โพธิยานนท์. (2537). 80 ปี เภสัชศาสตร์. ใน *80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2457-2537*. (33-48). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดงาน 80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ประนอม โพธิยานนท์. (2544). ประเภทเครื่องสำอาง ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. (21-42). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประนอม โพธิยานนท์. (2550). ชนิดและประโยชน์ของเครื่องสำอาง. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. (17-36). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภาพักตร์ ศิลปโชติ. (2534). กลุ่มของสารที่ก่อให้เกิดการแพ้ ใน *วิทยาการเครื่องสำอาง.* (201-224). กรุงเทพฯ: ไทยมิตรการพิมพ์.

ประสังสิต. (2474). *ตำราบำรุงความงามภาค ๑* . พระนคร: โรงพิมพ์เทพศิรินทร์.

ปรีดาภรณ์ เอี่ยมแจ๋. (2560). *จากฟันดำสู่ฟันขาว: ฟันและทันตกรรมในสังคมกรุงเทพฯทศวรรษ 2430-2490*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/.

แผนงานสร้างกลไกเฝ้าระวังและพัฒนาระบบยา และคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2552). *ดร.ตั้ว ลพานุกรม เภสัชกรผู้ยิ่งใหญ่ รัฐบุรุษวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทย.* กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์. สืบค้นจาก https://dol.thaihealth.or.th/resourcecenter/sites/default/files/documents/dr.taw_lphaanukrm_ephsachkrphuuyingaihy_rathbu.pdf.

ฝ่ายการศึกษาต่อเนื่อง, และภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2534). *วิทยาการเครื่องสำอาง*. กรุงเทพฯ: ไทยมิตรการพิมพ์.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พณฯ ดร. ตั้ว ลพานุกรม รัฐมนตรีสั่งราชการกระทรวงการเศรษฐกิจ และอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์ ใน เรื่องการส่งเสริมอาหารและกิจการถั่วเหลืองในประเทศไทย. [ม.ป.ท.]: การพิมพ์ไทย, 2484. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/.

พนิดา วยัมสหสุวรรณ. (2544). เครื่องสำอางถนอมผิวพรรณและชะลอความแก่. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. *(67-97)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พนิดา วยัมหสุวรรณ. (2550). การถนอมและตกแต่งเล็บ. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. (169-183). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พนิดา แสนประกอบ, และเกศศิรินทร์ แสงมณี. (2562). การประยุกต์ใช้สารสกัดกระเจี๊ยบแดงในบลัชครีม. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 3*, 1-5. สืบค้นจาก https://wjst.wu.ac.th/index.php/wuresearch/article/view/6672.

พเยาว์ เหมือนวงษ์ญาติ. (2534). สมุนไพรที่ใช้ในเครื่องสำอาง ใน *วิทยาการเครื่องสำอาง*. (67-87). กรุงเทพฯ: ไทยมิตรการพิมพ์.

พรทิพย์ นิมมานนิตย์. (2534) สารชะลอความแก่. ใน *วิทยาการเครื่องสำอาง*. (247-268). กรุงเทพฯ: ไทยมิตรการพิมพ์.

พรทิพย์ นิมมานนิตย์. (2544). กายวิภาคของผมและการดูแลรักษา.ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน.* (139-158). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิพย์ นิมมานนิตย์. (2544). *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิพย์ นิมมานนิตย์. (2549). 90 ปี เภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ใน *90 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์ และคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.* (น.46-67). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิพย์ นิมมานนิตย์. (2550). กายวิภาคของผมและการดูแลรักษา. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน.* (103-122). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิพย์ นิมมานนิตย์. (2550). หัวน้ำหอมและผลิตภัณฑ์เครื่องหอม. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. (123-134). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิพย์ นิมมานนิตย์. (2550). อันตรายจากแสงแดดและการป้องกัน. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน.* (85-102). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พรทิพย์ นิมมานนิตย์. (2552). 95 ปี เภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ใน *95 ปี คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.* (32-48). กรุงเทพฯ: คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรพรรณ สุนทรธรรม. (2550). การพิจารณาเลือกใช้เครื่องสำอางจากสื่อโฆษณา. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. (151-168). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรเพ็ญ เปรมโยธิน, และสรชัย จำเนียรดำรงการ. (2556). *จดหมายเหตุ 100 ปี วิชาชีพเภสัชกรรม.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิเภสัชศาสตร์เพื่อสังคม.

พระกรณียกิจของพลเอกสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยา ชัยนาทนเรนทรที่เกี่ยวกับการแพทย์และสาธารณสุข. (2495). (พิมพ์ถวายเป็นที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงพระศพ 29 มกราคม 2495). [ม.ป.ท.]: โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:143081.

พระญาลิไทย. (2515). *ไตรภูมิพระร่วง.* พิมพ์ครั้งที่ 8 ธนบุรี: คลังวิทยา

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2464). *บทละครเรื่องอิเหนา ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ*. สืบค้นจาก https://vajirayana.org/.

พระยาแพทย์พงศา วิทสุทธาธิบดี (สุ่น สนทรเวช). (2475). *แพทย์ตำบล เล่ม 1เรื่อง คลอดบุตร*. โรงพิมพ์อักษรนิติ บางขุนพรหม. สืบค้นจาก https: //db.sac.or.th

พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก. (2509). *บทละครเรื่องอิเหนา.* พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเพิ่ม ศราทธทัต ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันที่ 2 มิถุนายน 2509. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เล่ม 1. (2558). *บทละครเรื่องอิเหนา.* จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสฉลองพระชนมายุ 5 รอบ 2 เมษายน 2558. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

พระศุข (วัดมะขามเฒ่า). *ตำรายาสมุนไพร*. (2532). [ม.ป.ท.]: การพิมพ์พระนคร. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:3313.

พวงผกา คุโรวาท. (2540). *คู่มือประวัติเครื่องแต่งกาย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: รวมสาสน์.

พวงร้อย กล่อมเอี้ยง. (2551). การใช้เครื่องสำอางของสตรีสยาม/ไทยตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2. *วารสารประวัติศาสตร์, 120-142.* สืบค้นจาก https://ejournals.swu.ac.th.

พิชิต สุวรรณประกร. (2534). Skin Aging: Structural & physiological change ใน *วิทยาการเครื่องสำอาง.* (233-246). กรุงเทพฯ: ไทยมิตรการพิมพ์.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

พิชิต สุวรรณประกร. (2544). เวชสำอางกับชีวิตประจำวัน. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. (99-120). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชิต สุวรรณประกร.(2550). เวชสำอางกับชีวิตประจำวัน. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน.* (37-54). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพร ลีลาพรพิสิฐ. (2547). *เครื่องสำอางธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์สำหรับผิวหนัง (Nature Cosmetics/ Products for Skin)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย. (2562). ความเสมอภาคทางเพศในทัศนะของมิเชล ฟูโกต์: เพศวิถี. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 3*(3), 179-188. สืบค้นจาก https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jeir/article/view/247308.

เพลินพิศ นากะพันธ์. (2509). สิว. *วารสารของสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย, 20*(5), น. 457-462.

ฟูโกต์ มิเชล. (2565). *ระเบียบของวาทกรรม.* (ฐานิดา บุญวรรโณ, แปล). กรุงเทพฯ: อิลลูมิเนชันส์ เอดิชันส์.

ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลกรณ์มหาวิทยาลัย. (2550). *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. กรุงเทพฯ: ซาเร็นการพิมพ์.

มนตรี ประเสริฐวิทยาการ. (2526). *สิว สิว สิว*. กทมฯ: สำนักพิมพ์บงกช.

ลาวัณย์ โชตามระ. (2509). *เล่าเรื่องของไทย.* กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

ลาวัณย์ โชตามระ. (2524). *รักแรกของรัชกาลที่ 6.* กรุงเทพฯ: ดวงกมล

ลาวัณย์ โชตามระ. (2525). หมอๆ ยาๆ . กรุงเทพฯ: ภาษิต

วราภรณ์ สุวกุล. (2544). กายวิภาคและการดูแลรักษาของผิวหนัง. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน.* (43-66). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วราภรณ์ สุวกูล. (2550). กายวิภาคของผิวหนังและการดูแลรักษา. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. (61-84). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วารสารเภสัชกรรมไทย. (2554). บุคคลสำคัญ ดร.ตั้ว ลพานุกรม. *วารสารเภสัชกรรมไทย, 5*(2), 33-34. สืบค้นจาก https://he01.tci-thaijo.org/index.php/TJPP/issue/view/12965.

วารสารวิทยาศาสตร์. (2483). ประกาศกรมพาณิชย์ เรื่อง สะบู่หอมจุฬา-ยาสีฟันบาหยัน. *วารสารวิทยาศาสตร์. 5*(4). น.583-588.

วิจิตรมาตรา, ขุน (สง่า กาญจนาคพันธุ์). (2523). *80 ปีในชีวิตข้าพเจ้า.* อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันพฤหัสบดีที่ 9 ตุลาคม 2523. บัณฑิตการพิมพ์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:176713.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2548). *นิติเวชศาสตร์.* สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิลลา วิลัยทอง. (2560). โรงเรียนเสริมสวย การตลาดความงาม และ “ผมสวยแบบนำสมัย” ใน สังคมไทยยุค “พัฒนา”. ใน ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ (บ.ก.), *ความ (ไม่) เป็นสมัยใหม่: ความเปลี่ยนและย้อนแย้งของไทย* (หน้า 65-91). กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

วิไล หนุนภักดี. (2534). แนวโน้มการใช้และการผลิตเครื่องสำอางในอนาคต. ใน *วิทยาการเครื่องสำอาง.* (33-50). กรุงเทพฯ: ไทยมิตรการพิมพ์.

ศักดินา ฉัตรกุล ณ อยุธยา. (2536). *ชีวิต, แนวคิด และการต่อสู้ของ “นรินทร์กลึง” หรือ-นรินทร์ภาษิต คนขวางโลก.* กรุงเทพฯ: มติชน.

ศันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. (2553). *หอมติดกระดาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2548). *ผลิตภัณฑ์สมุนไพรปี 48 มูลค่าตลาด 48,000 ล้านบาท.* ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, *11*(1764), 1-8.

สมพล ประคองพันธ์. (2521). ความคงตัวของเภสัชภัณฑ์ (Pharmaceutical Product Stability). *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 32*(1), 1-13.

สมาร์ท, แบรี่. (2555). *มิแชล ฟูโกต์ = Michel Foucault/* (จามะรี เชียงทอง, สุนทร สุขสราญจิต, แปล). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (ต้นฉบับพิมพ์ปี ค.ศ. 1994)

สมุดรำลึกเนื่องในงานวันที่ระลึก สถาปนากะซวงพานิช. (2486). *สมุดรำลึกเนื่องในงานวันที่ระลึกสถาปนากะซวงพานิช 20 สิงหาคม 2486.* กระทรวงพาณิชย์.

สอาด รักตะวัต. (2503). บทบรรณาธิการ. *วารสารเภสัชกรรม, 13*(6), 319-366.

สอาด รักตะวัต. (2509). ปัญหาในการวิเคราะห์ยา. *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์*, *19*(5-6), 105-113.

สันดิ์ ฉายตระกูล. (2512). การวิเคราะห์ปริมาณ Reducing Sugar ในตัวอย่างน้ำตาลทรายด้วย Klett Summerson Colorimeter. *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. 22*(3). 1-8.

สามารถ อังศุสิงห์. (2512). เภสัชกรผู้อาภัพ. *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. 22*(1). 39-59.

สามารถ อังศุสิงห์. (2537). เภสัชกรรมชุมชนยุครัตนโกสินทร์. ใน *80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย พ.ศ.2457-2537*. (49-64). กรุงเทพฯ: คณะกรรมการจัดงาน 80 ปี การศึกษาเภสัชศาสตร์แห่งประเทศไทย.

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา. (2545). *แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549).* สืบค้น 5 เมษายน 2567, จาก http://www.rpu.ac.th/.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2558). *เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ...* (เอกสารประกอบการพิจารณาในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ). สภานิติบัญญัติแห่งชาติ. สืบค้น 8 กรกฎาคม 2567, จาก https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2492). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 11 วันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2492. *รายงานการประชุมสภาผู้แทน ครั้งที่ ๑๑/๒๔๙๒ (วิสามัญ) ชุดที่ ๑ วันพฤหัสบดีที่ 22 ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๙๒*. ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม.

สำนักงานเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ และ ศูนย์คติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2559). *สารานุกรมความงามด้วยภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ. สืบค้นจาก https://www.nstda.or.th/library/opac/Book/49760?c=1895016061.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ.2530-2534*. สืบค้น 5 เมษายน 2567, จาก https://www.nesdc.go.th/.

สำนักอธิการบดี มหาวิทยาลัยนเรศวร. (2536). *โครงการจัดตั้งคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สุกัญญา สุจฉายา. (2559). *สารานุกรมความงามด้วยภูมิปัญญาไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ. สืบค้นจาก https://www.nstda.or.th/library/opac/Book/49760?c=1895016061.

สุชาดา ชุติมาวรพันธ์. (2550). เครื่องสำอางสำหรับแต่งหน้าและการแต่งหน้าขั้นพื้นฐาน. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน.* (185-205). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนาลินี นิโครธานนท์. (2519). การศึกษาวิชาเครื่องสำอาง. *วารสารเภสัชกรรมสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, 30*(2), 131-136.

สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล. (2536). *เส้นทางนางงาม พวกเธอมาจากไหน จะไปไหน เพื่อใคร ?.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกเบี้ย.

สุวพันธุ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2470). *เรื่องข้าวของประเทศสยาม.* โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/.

เสภาเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ฉบับหอสมุดพระวชิรญาณ. (2555). ขุนช้าง-ขุนแผน 2034-2072. กรุงเทพฯ: ไทยควอลิตี้บุ๊คส์.

หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ วารศัพท์. (2479). หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ วารศัพท์ฉบับวันที่ 17 ตุลาคม 2479. ใน เอนก นาวิกมูล. (2543). *โฆษณาไทยเล่ม* 1 . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โนรา.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

หนังสือพิมพ์แนวทางเศรษฐกิจ. (2544). *ครบรอบ 87 ปี คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ: คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หรรษา ไชยวานิช, นวพร อนันตสินกุล, สุดธิดา หมีทอง, และ สุวรรณา จารุนุช. (2556). ห้องปฏิบัติการอ้างอิงของอาเซียนด้านเครื่องสำอาง: การสร้างศักยภาพสู่ความสำเร็จ. *วารสารกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 55*(3), 144-160. สืบค้นจาก https://he02.tcithaijo.org/index.php/dmsc/article/view/244141.

อรัญญา มโนสร้อย, และจีรเดช มโนสร้อย. (2556). *เวชสำอาง Cosmeceuticals*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อรัญญา มโนสร้อย. (2529). *เครื่องสำอางเล่มที่ 1*. เชียงใหม่: ศูนย์พิมพ์ดีดคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรัญญา มโนสร้อย. (2533). *เครื่องสำอาง เล่มที่ 1*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อรัญญา มโนสร้อย. (2533). *เครื่องสำอาง เล่มที่ 2*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อรัญญา มโนสร้อย. (2538). บทบาทและหน้าที่ของเภสัชกรเกี่ยวกับเครื่องสำอาง. ใน *ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ ภค.ศ.ดร. จำลอง สุวคนธ์ 22 ตุลาคม 2540*. (หน้า 35). กรุงเทพฯ: คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2555). *คิดอย่างมิเชล ฟูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์: จากวาทกรรมของอัตบุคลถึงจุดเปลี่ยนของอัตตา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2547). ผ่องผิวผุดผาดเพี้ยงพราวพรรณ: อุดมคติความงามของผิวในวรรณคดีไทย. *ภาษาและวรรณคดีไทย.* 21, 152-163.

อิงอร สุพันธุ์วณิช. (2551). *รัก ทุกข์ สุข โศก ในงานวรรณกรรมไทย : ภาพสะท้อนสังคม จากอดีตสู่ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

อุ่นใจ เจียมบูรณะกุล. (2549). วาทกรรมความสวยและการต่อรองอัตลักษณ์วัฒนธรรมบริโภค. *วารสารสังคมศาสตร์,* (2), 133-167. สืบค้นจาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jss/article/view/174663/125040.

อุบลทิพย์ นิมมานนิตย์. (2534). การเลือกสูตรตำรับให้เหมาะสมกับชนิดของเครื่องสำอาง. ใน *วิทยาการเครื่องสำอาง.* (95-144). กรุงเทพฯ: ไทยมิตรการพิมพ์.

อุบลทิพย์ นิมมานนิตย์. (2544). สมุนไพรที่ใช้ในการบำรุงผิวในเครื่องสำอาง. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน*. (177-194). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

อุบลทิพย์ นิมมานนิตย์. (2550). สมุนไพรที่ใช้ในการบำรุงผิวในเครื่องสำอาง. ใน *เครื่องสำอางในชีวิตประจำวัน. (135-150).* กรุงเทพฯ: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารแจกในการประชุมสมัชชาวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 1 มีนาคม. (2527). กรุงเทพฯ: ม.ป.ป. จาก http://lib3.dss.go.th/fulltext/dss_other/book_dr-tua.pdf.

เอนก นาวิกมูล. (2531). *โฆษณาไทยสมัยแรก = Advertising in Thailand.* กรุงเทพฯ: แสงแดด.

เอนก นาวิกมูล. (2543). *โฆษณาไทยเล่ม* 1 . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โนรา.

เอนก นาวิกมูล. (2559). *พ่อค้าไทยยุค 2480-2490.* กรุงเทพฯ: แสงดาว.

วิทยานิพนธ์

กชกรณ์ เสรีฉันทฤกษ์. (2551). *วาทกรรมความงามของผู้หญิงในสังคมไทย: มุมมองพหุมิติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th.

กนกพร เขมเตชิษฐ์. (2550). *การสำรวจโอกาสทางธุรกิจของสปาไทยในต่างประเทศ.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้น จาก http://www.thailis.or.th/tdc/

กรกมล ทิพย์รอด. (2550). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์ครีมที่มีส่วนผสมของปวกหาด.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้น จาก http://www.thailis.or.th/tdc/

กังสดาน สุภัทรวณิชย์. (2550). *อิทธิพลของกลิ่นในการตัดสินใจเลือกซื้อโลชั่นบำรุงผิวกาย.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้น จาก http://www.thailis.or.th/tdc/

ขวัญอรุณ โอภานนท์. (2556*). การประกอบสร้างวาทกรรมความสวยในโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิวทางโทรทัศน์.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:95213.

จันทร์วรี เหล่าประภากร. (2560). *การศึกษาความเป็นไปได้ทางการเงินของธุรกิจผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติเพื่อการแต่งหน้าอย่างปลอดภัยสำหรับเด็ก 7-12 ปี ภายใต้ตราสินค้า "Cosmildy"* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นจาก https://archive.cm.mahidol.ac.th/.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

จันทิมา ปัทมธรรมกุล. (2550). *วิเคราะห์การสร้างวาทกรรมความงามของโฆษณาผลิตภัณฑ์บำรุงผิว.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/

จาศิริ ช่วยพรม. (2550). *การพัฒนาสารสกัดจากว่านชักมดลูกเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

จิตตมาศ จิระสถิตย์พร (2560). *พัฒนาการทางการศึกษาของผู้หญิงไทย พ.ศ. 2500-2540: หลักสูตรการศึกษากับการพัฒนาผู้หญิงสู่ความทันสมัย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/.

ชวกันต์ ปัญญาวงค์. (2557). *อิทธิพลของสื่อต่อความต้องการเปลี่ยนสีผิวของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นจาก http://repository.cmu.ac.th

ชุติมา พบลาภ. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ให้ความชุ่มชื่นผิวในสตรี.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

ณัฐวดี กิจแสงทอง. (2550). *ปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อผิวขาวของกลุ่มวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

เทียมจันทร์ อ่ำแหวว. (2521). *บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ.2475-2487.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/23398

ธนธรรศ สนธีระ. (2550). การพัฒนาผลิตภัณฑ์พอกผิวกายจากดินสอพอง. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

นพมาศ เรืองพานิชภิบาล. (2550). *การวิเคราะห์วาทกรรมความงามในหน้าโฆษณาของนิตยสารสตรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. สืบค้นจาก https://dric.nrct.go.th.

นัทธ์ ปรารถนาดี. (2550). *พฤติกรรมการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์บำรุงผิวหน้าของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบินบริษัทการบินไทยจำกัด (มหาชน)*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

นันทิรา ขำภิบาล. (2530). *นโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงไทยในสมัยสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481-2487*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th.

น้ำหนึ่ง วรพงศธร. (2550). *ทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อเครื่องสำอางป้องกันแสงแดด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้น จาก http://www.thailis.or.th/tdc/

บุญล้อม สิบหมื่นเปี่ยม. (2550). *การพัฒนาเจลให้ความชุ่มชื้นผิวจากสารสกัดเมล็ดมะขาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้น จาก http://www.thailis.or.th/tdc/

ปานดวงเนตร อุดหนุนกาญจน์. (2550). *สปาส่งถึงบ้าน: กระบวนทัศน์ใหม่ของการทำธุรกิจสปาขนาดเล็ก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้น จาก http://www.thailis.or.th/tdc/

ไปรยา พลศารทูล. (2549). *มายาคติความงามของสตรีไทย พ.ศ. 2481-2516*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก https://doi.nrct.go.th.

พ้องพิมพ์ ลิมปะพันธุ์. (2556) *กลยุทธการสื่อสารการตลาดแนวใหม่บนโลกออนไลน์ของผลิตภัณฑ์ทางความงาม: บิวตี้ กูรู เครื่องมือการโน้มน้าวใจผู้บริโภคยุคใหม่ที่น่าจับตามอง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาวารสารศาสตรบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:49124.

พัชรินทร์ อัศวานุชิต. (2550). *แนวโน้มธุรกิจเครื่องสำอางในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้น จาก http://www.thailis.or.th/tdc/

ยุวดี ตปนียากร. (2522). *วิวัฒนาการของการแพทย์ไทย ตั้งแต่สมัยเริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/23990.

ลีลาวดี ทองตัน. (2548). *การสื่อสารเพื่อการสร้างโอกาสทางการส่งออกของอุตสาหกรรมเครื่องสำอางไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:114111.

วริศา สกุลรุ่งจรัส. (2550). *แนวโน้มในอนาคตของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางที่เกี่ยวข้องกับสตรีวัยทอง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้น จาก http://www.thailis.or.th/tdc/

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

วิภัทรา ศุภะจินดา. (2550). *การพัฒนาและประเมินผลทางคลินิกของสารสกัดมาตรฐานผลฟักข้าว*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

วิภาภร เจนลาภวัฒนกุล. (2550). *สารที่ใช้ในเครื่องสำอางสำหรับรักษาผู้ป่วยสิวและป้องกันการเป็นสิว*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

วิภาภรณ์ กอจรัญจิตต์. (2545). *การวิเคราะห์ภาพเสนอความขาวในโฆษณาโทรทัศน์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก https://digital.library.tu.ac.th.

วิลาวัลย์ มณฑามณี (2550). *ศักยภาพของน้ำมันหอมระเหยจากพืชหอมไทยเพื่อใช้ในผลิตภัณฑ์สุคนธบำบัด*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

ศิริพร โชติพินทุ. (2548). *วิวัฒนาการการสื่อความหมาย "รูปกาย" ในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สืบค้นจาก https://doi.nrct.go.th.

ศิริพร ภักดีผาสุก. (2553). *วาทกรรมความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย* (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์). [ม.ป.ท.]: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:70175.

สมัชญา จิรเศรษฐศักดิ์. (2550) *การพัฒนาตำรับเจลที่ประกอบด้วย FIXOMER A-30 เป็นพอลิเมอร์จัดแต่งทรงผม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

สาทิส ดำรงค์วัฒนโภคิน. (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพในการกระชับรูขุมขนบนใบหน้าระหว่างการกรอผิวหน้าด้วยผงคริสตัลกับการลอกผิวหน้าด้วยกรดผลไม้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

สุพัตรา กอบกิจสุขสกุล. (2531). *การประกวดนางสาวไทย พ.ศ.2477-2530*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก http://digital.library.tu.ac.th.

สุวิมล ลัญฉนะวณิชย์. (2550). *การศึกษาเปรียบเทียบตลาดเครื่องสำอางระหว่างประเทศในกลุ่ม Asean*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

โสภิศา สัสสินธร. (2559). *การพัฒนาตัวแบบความงามของสตรีเชิงพุทธ: กรณีศึกษาล้านนา.* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. สืบค้นจาก https://tdc.thailis.or.th.

อาณัติ สรรพานิช. (2550). *การใช้คอลลาเจนในผลิตภัณฑ์ชะลอความแก่และผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

อาริยา สาริกะภูติ. (2550). *สมุนไพรเพื่อผิวขาวและแนวโน้มการตลาด.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงราย. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง สืบค้นจาก http://www.thailis.or.th/tdc/

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Babyjingko. ช่อง Youtube “bbjk’s pick! สกินแคร์อันดับ 1 เกาหลี ROUND LAB รีวิว 5 ตัวจุกๆ ตัวไหนน่าตำบ้างงง”. นาทีที่ 0: 02. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Babyjingko.

Babyjingko. ช่อง Youtube “BEST MAKEUP 2017 รีวิวเม้ามอยเมคอัพที่ดีที่สุด ตั้งแต่หลักสิบถึงหลักพัน! ”. นาทีที่ 6: 16. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Babyjingko.

Babyjingko. ช่อง Youtube “everyday k-matter makeup แต่งหน้าสายเกาแบบฟุ้งละมุน โนฟิลเตอร์ ถ่ายรูปไม่โป๊ะ”. นาทีที่ 0: 05. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Babyjingko.

Babyjingko. ช่อง Youtube “FAVORITE SKINCARE 2020 ที่สุดของสกินแคร์หน้าใสประจำปี 36 ตัว คุ้มเงินทุกบาท!”. นาทีที่ 4: 50. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Babyjingko.

Babyjingko. ช่อง Youtube “FAVORITE SKINCARE ON A BUDGET เริ่มที่ 39 บาท! ผิวดีมากกก ใช้จริงรีวิวจริง”. นาทีที่ 2: 41. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Babyjingko.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

Babyjingko. ช่อง Youtube “glow & flushed makeup แต่งหน้าผิวโกลว์แดดสวยละมุน คุณหนูคุณใจ ไม่ต้องพึ่งฟิลเตอร์”. นาทีที่ 0: 011. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Babyjingko.

Babyjingko. ช่อง Youtube “SKINCARE UPDATE อัพเดทสกินแคร์ไตรมาสสุดท้ายของปี!! ”. นาทีที่ 7: 32. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Babyjingko.

Babyjingko. ช่อง Youtube “SUN-KISSED MAKEUP แต่งหน้าบ่มแดดสไตล์นางแบบเกาหลี”. นาทีที่ 0: 03. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Babyjingko.

Bangkok Bank SME. (2566). *ไม่รู้ตอนนี้ รู้อีกทีปีหน้า ส่องเทรนด์ธุรกิจมาแรง ที่ SME ห้ามพลาดในปี 66.* สืบค้น 9 กรกฎาคม 2567, จาก https://www.bangkokbanksme.com/.

Baroctar. ช่อง Youtube “FAV SKINCARE 2023 ชอบเธอแต่ไม่แสดงออก ไม่ให้รู้หรอก แอบรู้สึกในใจ”. นาทีที่ 5: 31. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Baroctar.

Baroctar. ช่อง Youtube “HOWTO : แต่งหน้าแบบมารีญาด้วยเครื่องสำอางถูกและดี”. นาทีที่ 3: 31. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Baroctar.

Baroctar. ช่อง Youtube “แต่งหน้าไปงาน Fan Meeting ให้เมนตะลึง!! + รีวิวสกินแคร์ TFS Yehwadam แบบจุกๆ ด้วยจ้า”. นาทีที่ 2: 23. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Baroctar.

Baroctar. ช่อง Youtube “เทคนิคงานผิวที่ปิดสิวสุดๆ แต่ได้ผิวฉ่ำแบบสาวเกาหลี”. นาทีที่ 0: 00. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Baroctar.

Bew Varaporn. ช่อง Youtube “BEST SKINCARE OF 2018 รวมสกินแคร์ที่ชอบแห่งปี บำรุงผิวหน้าให้ปั้งๆปุ้งๆกันไปเล้ยยยย”. นาทีที่ 5: 00. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Baroctar.

Bew Varaporn. ช่อง Youtube “My Favorite ประจำปี 2022 Skincare ที่ไอเลิฟ”. นาทีที่ 2: 02. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Baroctar.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

Bogus. ช่อง Youtube “กสก.#2 อายุเท่าไหร่ถึงจะใช้ครีมลดริ้วรอยได้ + แนะนำสกินแคร์ของ Yves Rocher”. นาทีที่ 3: 25. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query=Baroctar.

Bogus. ช่อง Youtube “รีวิว 2 สกินแคร์ใหม่ Eucerin เซรั่มลดจุดด่างดำตัวใหม่+น้ำตบตัวแรกต่างกับตัวดังในตำนานยังไง”. นาทีที่ 0: 01. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/watch?v=snzXO2jtHGU.

Bogus. ช่อง Youtube “สกินแคร์ Hi-end ระดับ "ตำนาน" ยังน่าซื้ออยู่ไหมในปี 2021”. นาทีที่ 1: 59. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/watch?v=snzXO2jtHGU.

Ingck. ช่อง Youtube “Drudstore Battle ประชันส่วนผสมสกินแคร์ลดริ้วรอย 8 ตัวยอดขายสูงสุด”. นาทีที่ 0.36. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query

Ingck. ช่อง Youtube “กางส่วนผสมสกินแคร์ไวรัล: ลดสิว รอยสิว ผิวขาว จริงหรออ”. นาทีที่ 0.01. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query.

Ingck. ช่อง Youtube “เปิดกรุอาหารเสริมที่กินอยู่ (และไม่มีวันกิน) คุมสิว ชะลอวัย ตามวิจัยไม่อิงการตลาด”. นาทีที่ 0.33. เข้าถึงวันที่ 17 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query.

Ingck. ช่อง Youtube “สกินแคร์รูทีนผิวกระจก รูขุมขนกระชับ งบ 1,700 ที่เห็นผลแน่นอน”. นาทีที่ 0.36. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query

Ingck. ช่อง Youtube “สิ่งที่ Origins ไม่ได้บอกคุณ รีวิวน้ำตบ Mega Mushroom เชิงส่วนผสม”. นาทีที่ 0.04. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query

Nisamanee.Nutt. ช่อง Youtube “โชว์ของ Ep.14 | 'สกินแคร์' ราคาเกือบแสน!? แพงที่สุดในชีวิตนิสา!!”. นาทีที่ 10: 20. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/watch?v=Sw-EcIfl3kc.

Nisamanee.Nutt. ช่อง Youtube “รีวิวงานวันเกิดเอแคล์ได้สิวมา 5 เม็ด”. นาทีที่ 0: 26. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/results?search_query.

Oliver. (2567). *10 Influencer สายบิวตี้ สกินแคร์ ที่มีคอนเทนต์เป็นเอกลักษณ์ ทัชใจคนดู อัปเดต 2024.* สืบค้น 17 ตุลาคม 2567, จาก https://www.motiveinfluence.com/blog/marketing/10-influencer

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

Premepromt. ช่อง Youtube “How to แต่งหน้าหวานโอ๊ยๆ ผิวฉ่ำสะบัด ด้วยเครื่องสำอางราคาประหยัด”. นาทีที่ 0: 01. เข้าถึงวันที่ 19 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/@premepromt.

Rana, Ra. (2024). *History of Youtube-How it all Began & its Ris*. สืบค้น 16 ตุลาคม 2567, จาก https://www.vdocipher.com/

Siriraj Museum-พิพิธภัณฑ์ศิริราช. (2561). *นายแพทย์โทมัส ที. เฮย์เวิร์ด เฮยส์ (Thomas Heyward Heys M.D.) ปฐมาจารย์แห่งโรงเรียน...*[Image]. สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2567. จาก https://www.facebook.com/siriraj.museum /photos/a.250736341758169/982682268563569/.

Soundtiss ST. ช่อง Youtube “Mid-Year Favorite ถ้าใจเรายังอยู่กลางปี มันก็กลางปี เครื่องสำอาง สกินแคร์จัดเต็ม!!!”. นาทีที่ 3: 15. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/@SoundtissST.

Soundtiss ST. ช่อง Youtube “Review Skincare สำหรับคนรูขุมขนกว้างงงงง”. นาทีที่ 1: 55. เข้าถึง วันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/@SoundtissST.

Soundtiss ST. ช่อง Youtube “อัพเดท ไอเท็มดูแลผิว ใช้อะไรบ้างถึงผิวดีขึ้น !!?”. นาทีที่ 4: 34. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/@SoundtissST.

Soundtiss ST. ช่อง Youtube “อัพเดทสกินแคร์กระชับรูขุมขน ใช้จริงไม่ติงนังงง”, นาทีที่ 0: 40. เข้าถึงวันที่ 26 ตุลาคม 2567. https://www.youtube.com/@SoundtissST.

Springnew. (2024). *ส่องการเติบโตของ* Youtube *ในไทย ตลอด 10 ปี มีอะไรเกิดขึ้นบ้าง?.* สืบค้น 16 ตุลาคม 2567, จาก https://www.springnews.co.th/news/infographic/850681?fbclid=IwY2xjawF8ZRNleHRuA2FlbQIxMAABHSCNTqWFsTF4RyZ8pjo9C6t4PwlipdX-SW-Q24LlIfPlYkr1_HewM2YzVA_aem_iR8KJ5aNxrMkaHpSNdZ2Gg

SuperHui . (2559). *ยาสีฟัน "ไอปานา" [สปอตโฆษณาโบราณ]*. (YouTube) สืบค้น 5 กรกฎาคม 2567. จาก https://youtu.be/XgjdUPf7LiM.

กรุงเทพธุรกิจ. (2559). *มอหอการค้าไทยเผย 10 อันดับธุรกิจรุ่ง-ร่วงปี 60.* สืบค้น 26 ตุลาคม 2567, จาก https://www.bangkokbiznews.com/business/732981

คนไกล วงนอก. (2566). *ดร.ตั้ว ลพานุกรม คณะราษฎรผู้ริเริ่มสร้างโรงงานผลิตยาฝรั่งสู่กำเนิดองค์การเภสัชกรรม*. สืบค้น 27 เมษายน 2567, จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_46725.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15

ญาณี กลิ่นเมือง. (2566). *มอง "การแต่งหน้า" ในยุคผูกขาดความงาม ผู้หญิงแต่งหน้า กลายเป็นพวกเต้นกินรำกิน-โสเภณี*. สืบค้น 27 เมษายน 2567, จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_85503.

ณัฐพล ใจจริง. (2566). *ดร.ตั้ว ลพานุกรม เภสัชกรนักปฏิวัติ: ผู้สร้างชาติด้วยวิทยาศาสตร์และสุขภาพอนามัย*. มติชนสุดสัปดาห์. สืบค้น 25 มิถุนายน 2567, จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_442095.

ปรุฬห์ รุจนธำรง. (ม.ป.ป.) *กฎหมายใหม่เกี่ยวกับเครื่องสำอางตอนที่ 1.* สืบค้น 7 พฤษภาคม 2566, จาก https://wongkarnpat.com/viewya.php?id=2008#_ftn1.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2561). *ตลาดบิวตี้ยังแจ่มเกาะเทรนด์ธุรกิจทำเงิน.* สืบค้น 26 ตุลาคม 2567, จากhttps://www.kasikornbank.com/th/business/sme/KSMEKnowledge/article/KSMEAnalysis/Documents/Beauty-Business_Trend.pdf

สำนักวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. (ม.ป.ป.). *ประวัติสำนักวิชา*. สืบค้น 11 มีนาคม 2566, จาก https://cosmeticscience.mfu.ac.th/about-cosmeticsci/cosmetic-sci-history.html.

2709287391 NU iThesis 65060412 thesis / recv: 13012568 12:59:55 / seq: 15